ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 1
JEUDI
1er JUIN
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.603

69e ANNEE — N° 18.603

ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԻ «ԴՐՕ» ԿԱՌՈՅՑԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի Հանրապետութեան գլխաւոր դատախազ՝ Արտաւազդ Գէորգեանը, Մայիս 26-ին, ստորագրած է մեղադրական եզրակացութիւնը Հ. Յ. Դաշնակցութեան ներսը գործող Դրօ գաղտնի կազմակերպութեան վերաբերող: Մեղադրագիրը եւ յարակից փաստերը ղրկած է Գերագոյն դատարան որ գործը ստանձներ է նոյն օրը ժամը 11-ին իբրեւ «քրէական գործ թիւ 62200395»:

«Արմէնփրէս»ի լրատուութիւնը կ'ըսէ թէ մինչ այդ մեղադրեալներն ու իրենց փաստաբանները ծանօթացած են մեղադրական եզրակացութեան ու փաստերուն: Առաջին դատին ընդգրկուած են 11 մեղադրեալներ որոնք Գաղիկ Սահակեանի (Դրօ-ի փաստաթուղթին մէջ ծանօթ «Թուի 1» ծածկանունով), Աշոտ Ներսիսեանի եւ Նունէ Մարուքեանի (ծածկանուն՝ «Քերոբի գործ») սպանութիւններու համար կը մեղադրուին Հայաստանի քրէական օրինագրքի հետեւեալ յօդուածներու հիման վրայ.-

1.- ՅՕԴՈՒԱԾ 72.- Պանտիթիզմ, պետական կամ հասարակական ձեռնարկութիւններու, հիմնարկներու, կազմակերպութիւններու կամ առանձին անձերու վրայ յարձակելու նպատակով զինուած պանտաներ կազմակերպելը, այդպիսի պանտաներուն եւ անոնց կողմէ կատարուող յարձակումներուն մասնակցիլը:

Կը պատժուի ազատազրկումով երեքէն մինչեւ տասնեւհինգ տարի ժամանակով՝ գոյքի բռնագրաւումով եւ աքսորով երկուքէն մինչեւ հինգ տարի ժամանակով կամ առանց աքսորի, կամ մահապատիժով՝ գոյքի բռնագրաւումով:

2.- ՅՕԴՈՒԱԾ 99.- Ծանրացուցիչ հանգամանքներով կատարուած դիտաւորեալ սպանութիւն. 2-րդ խուլիկանական դրդապատճառներով, 4-րդ երկու կամ քանի մը անձերու սպանութիւն, 6-րդ սպանութիւն առանձին դաժանութեամբ կամ շատերու կեանքի համար վտանգաւոր եղանակով, 8-րդ սպանութիւն առանձնապէս վտանգաւոր ռեցիտիվիստի կողմէ, կամ անցեալին դիտաւորեալ կերպով սպանութիւն կատարած անձի կողմէ:

Կը պատժուի ազատազրկումով ութէն մինչեւ տասնեւհինգ տարի ժամանակով կամ մահապատիժով: Բոլոր 11 մեղադրեալները կը մեղադրուին այնպիսի յանցագործութիւններով, որոնց համար, անոնց հաստատման պարագային կրնան մահուան դատապարտուիլ: Մահապատիժը թէեւ դեռեւս դուրս չէ եկած Հ.Հ. քրէական օրինագիրքէն, Հայաստանի մէջ, Լ. Տէր-Պետրոսեանի նախագահ ընտրուելէն ետք (1990-ին՝ Գերագոյն Խորհուրդի, ապա՝ 1991-ին Հանրապետութեան) ոչ մէկ մահապատիժ գործադրուած է: Հայաստանի նախագահին աշխատակազմն ալ միշտ ապահովութիւն տուած է որ Հայաստանի մէջ ոչ մէկ մահապատիժ կը գործադրուի ցորչափ Լ. Տէր-Պետրոսեան այդ պաշտօնի գլուխն է:

Մեղադրեալներն եւ իրենց դէմ եղած մեղադրանքներն են.-

1.- Հրանտ Յովսէփի Մարգարեան (Իրանի Իսլամական Հանրապետութեան քաղաքացի). Յօդուած 72, Յօդուած 99-ի 4 եւ 8 կէտեր, Յօդուած 213-ի երրորդ մաս (կեղծ փաստաթուղթեր կրելն ու օգտագործելը):

2.- Արսէն Արայի Արծրունի (Լիբանանի քաղաքացի). Յօդուած 72, Յօդուած 99-ի 4 եւ 8 կէտեր:

3.- Արմենակ Լեւոնի Մնջոյեան (Հայաստանի Հանրապետութեան քաղաքացի). Յօդուած 72, Յօդուած 99-ի 4 եւ 8 կէտեր, Յօդուած 15-99-ի 2, 4, 6, 8 կէտեր (Յօդուած 15, պատասխանատուութիւնը յանցագործութիւն նախապատրաստելու համար), Յօդուած 232-ի առաջին մաս (ապօրինի կերպով զէնք կամ պայթուցիկ նիւթեր կրելը), Յօդուած 213-ի երրորդ մաս (կեղծ փաստաթղթեր կրելն ու օգտագործելը):

4.- Արմենակ Զաքարի Զաքարեան (Հայաստանի Հանրապետութեան քաղաքացի), Յօդուած 72, Յօդուած 99-ի 4 եւ 8 կէտեր:

5.- Յովհաննէս Սերխոժայի Մկրտչեան (Հայաստանի Հանրապետութեան քաղաքացի). Յօդուած 72, Յօդուած 99-ի 4 եւ 8 կէտեր, Յօդուած 205-ի առաջին մաս (յանցագործութիւններու պարտկում):

6.- Արմէն Նախշիբեկի Գրիգորեան (Հայաստանի Հանրապետութեան քաղաքացի). Յօդուած 72, Յօդուած 99-ի 4 եւ 8 կէտեր:

7.- Արա Արթին Հարմանդարեան (Լիբանանի քաղաքացի). Յօդուած 72:

8.- Եդիկ Շվերնիկի Սիմոնեան (Հայաստանի Հանրապետութեան քաղաքացի). Յօդուած 72, Յօդուած 99-ի 4 կէտ:

9.- Գեղամ Ազատի Մանուկեան (Հայաստանի Հանրապետութեան քաղաքացի). Յօդուած 72:

10.- Գէորգ Բենիկի Ալավերդեան (Հայաստանի Հանրապետութեան քաղաքացի). Յօդուած 72:

11.- Թաթուլ Դրոյի Գաբրիէլեան (Հայաստանի Հանրապետութեան քաղաքացի). Յօդուած 72:

12-րդ մեղադրեալը՝ Արտաւազդ Պաբոյրի Մանուկեան (Հայաստանի Հանրապետութեան քաղաքացի), որ նոյնպէս կը մեղադրուէր Յօդուած 72-ով եւ 99-ի 4 եւ 8 կէտերով, բանտային հիւանդանոցին մէջ մահացած է ծանր հիւանդութեան պատճառով:

Դրօ կառոյցը յայտնաբերուած էր Մոսկուա եւ Երեւան 1994 Դեկտեմբերի առաջին օրերուն Թմբեցուցիչի փոխադրութեան ժամանակ ձերբակալուած կառոյցի 6 անդամներու (Մարգարեան, Արծրունի, Զաքարեան, Գրիգորեան, Հարմանդարեան, Մանուկեան) հետաքննութեան արդիւնքներով:

Մեղադրական եզրակացութիւնը 30 էջերէ կազմուած է, իսկ գործը՝ 19 հատոր: Քանի մը օր անհրաժեշտ է, որպէսզի Գերագոյն դատարանը ծանօթանայ գործին եւ նշանակէ դատավարութեան նախագահող դատաւորը: Գերագոյն դատարանը պէտք է որոշէ նաեւ ժողովրդական ատենակալներ որոնք դատաւորի հետ միասին պէտք է տան դատավճիռը:

Կարելի չէ, անշուշտ, հեռուէն կարծիք յայտնել այս բոլորին մասին, տուեալներու չգոյութեան պատճառով: Կը մնայ յուսալ որ այս դատավարութիւնը, որու թուականը պիտի որոշուի այս օրերուն, տեղի ունենայ իրաւական պետութեան մը կանոններու յարգանքով եւ ոչ՝ անցեալէն ժառանգուած փորձառութիւններով:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մայիս 30 / 31)

Լ. ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ -- Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Մայիս 29-ին, Հայաստանի եւ ԼՂՀ նախագահները Արցախի ընկերա--տնտեսական զարգացման եւ ղարաբաղեան կնճիռին կարգադրութեան առնչուող հարցերու նուիրուած հանդիպում մը ունեցած են:

ԼՂՀ ԱՊԱԶԳԱՅՆԱՑՄԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԼՂՀ-ի կառավարութեան որոշումով ստեղծուած է պետական ինչքերու հաշուառման եւ ապազգայնացման վարչութիւն մը, որ պիտի գործէ կառավարութեան առընթեր: Նորաստեղծ մարմնին տնօրէն նշանակուած է ԼՂՀ Գ. Խ.-ի դիւանատնեսութեան յանձնաժողովի նախագահ Վալերի Ալեքսանեան:

ԱԼՔԱԹԷԼԻ ԳԼՈՒԽԸ՝ ՍԵՐԺ ՉԻՒՐՈՒՔ

Մայիս 31-ի, «Օրուան մարդն» էր Սերժ Չիւրիւք, 58 տարեկան, Փոլիթէքնիքի շրջանաւարտ որ ընդունած էր Թոթալէն անցնիլ Ալքաթէլի գլուխը (167 միլիառ ֆրանք գործառնութիւն):

Բոլոր օրաթերթերը լայն տեղ կուտային այս նշանակումին, ծանրանալով Չիւրիւքի ցարդ արձանագրած յաջողութիւններուն վրայ ճարտարարուեստի բոլոր մարզերուն մէջ:

Սերժ Չիւրիւքճեան, ծնած է Մարսէյլ, 1937-ին, հայ գաղթականի զաւակ, իր առաջին քայլերը կատարած է Մոպիլ ընկերութեան մէջ, Ֆրանսա եւ Ամերիկա, նախքան, 1980-ին Ռոն-Փուլէնքի պարարտանիւթի բաժանմունքի ընդհանուր տնօրէն նշանակուիլը: 1990-ին Թոթալի նախագահ նշանակուած է, երբ ան ճմլուած էր իր մրցակցին՝ Էլֆի ուժին տակ: Չիւրիւք նոր մարդիկ կ'առնէ, այլ փոփոխութիւններ կ'ընէ եւ քարիւղային ընկերութիւնը ոտքի կը հանէ. այդ առթիւ ալ «Թրիպիւն» թերթը իրեն կը շնորհէ «Տարուան ռազմագէտ»ի մրցանակը:

Այսօր կ'անցնի Ալքաթէլի գլուխը, փոխարինելու համար Փիէր Սիւարը որ պարտաւորուեցաւ հրաժարիլ դատական հետապնդումի ենթարկուելէ ետք:

«Ֆիկառօ» (տնտեսական) լայն տեղ կուտար Մայիս 31-ին, ինչպէս ուրիշ թերթեր եւ կը շեշտէր Չիւրիւքի «անսխալ ուղին», արձագանգելով նաեւ անոր տրուած զանազան որակումներուն.- «Ֆրանսական ճարտարարուեստի հրաշք մարդը», «Ֆրանսայի լաւագոյն քիմիագէտներէն մէկը», «Փափուկ առաքելութեանց մարդը» եւայլն, եւայլն: Իրեն համար Քրեափ Լիոնէի տնօրէնն ալ «սա պաղ Մարսէյլցին» կ'ըսէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԵՐՊԵՐԸ խսկական ջլատարտ մըն է զոր կը մղեն ՄԱԿ-ի եւ արեւմտեան Պետութեանց դէմ որոնք, խորքին մէջ իրենց (չ)ունեցած քաղաքականութեան պտուղները կը քաղեն: Միշտ 350 պատանդ կայ Սերպերու ձեռքը: Ամերիկացի բանագնաց մը Պելկրատ կ'երթար Մայիս 31-ին, «Շփման խումբ»ին առաջարկները փոխանցելու նախագահ Միլոսեւիչի: Մայիս 30-ին, Սերպերը ազատ արձակած էին 6 ֆրանսացի կապոյտ սաղաւարտաւորներ եւ 25 Ռուսեր, միաժամանակ պատանդ բռնելով 7 Ուկրանացիներ: Միւս կողմէ, Սերպերը արդէլք հանդիսացած են որ օդային ճամբով փոխադրուին սպաննուած երկու Ֆրանսացիներու մարմինները եւ ստիպուած ցամաքի ճամբով կատարուած է փոխադրութիւնը:

ՊԱՊԸ 12-րդ Շրջաբերական Թուղթով մը կոչ կ'ընէ քոյր եկեղեցիներուն որ միանան: Շրջաբերականը՝ «ութ ունում սինք» (որպէսզի բոլորը մէկ ըլլան), առաջինն է իր տեսակին մէջ: Յովհ. Պօղոս Բ. գոհ է որ Պետրոսի յաջորդին գերահաղութեան հռոմէական սկզբունքը կռուախնձոր մը ըլլայ: Պապին երազն է երեք միաստուածեանները համախմբել Սինայի ստորոտ 2000 թուականի մեծ յոբելեանին առթիւ: Մէկ ու կէս միլիառ կաթողիկէ, օրթոտոքս եւ բողոքական պէտք է «վար առնեն պառակտումի եւ կասկածամտութեան պատերը» որոնք զիրենք կը բաժնեն:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ելեկտրականութեան անձնակազմերը զանգուածային ցոյց մը ըրին Փարիզ, Մայիս 30-ին, ի պաշտպանութիւն ֆրանսական ձեւի հանրային սպասարկութեան ընդդէմ եւրոպական ծրագրերու: Ցոյցեր ըրին նաեւ թղթատարի պաշտօնեաները միշտ նոյն մտահոգութեամբ:

ԼՐԱԳՐՈՂՆԵՐՈՒ «ՍԵՒ ՏԱՐԻՆ» ՆԱԵՒ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

«ԱՌԱՆՑ ՍԱՀՄԱՆԻ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐ»ՈՒ 1995-Ի ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

Ինչպէս ամէն տարի, 1995 Մայիսի վերջին օրերուն լոյս տեսած է «Առանց սահմանի Թղթակիցներ»ու տարեկան (1994) տեղեկագիրը որ 460 էջերու մէջ ամփոփած է մամուլի մարզին ենթարկուած հարուածները, ամբողջ աշխարհի վրայ: Հասկնալի է որ ամբողջատիրական կամ բռնակալ իշխանութիւններու տէր երկիրները ըլլան նման տեղեկագիր-հատորի մը գլխաւոր «հերոս»ները. սակայն անոնց քով կան նաեւ զարմանք պատճառող ներկայութիւններ, ինչպէս՝ Գերմանիա, Գանատա, Իտալիա, Ֆրանսա, Զուիցերիա, եւայլն: 151 երկիրներու այբբենական ցանկին մէջ է նաեւ Հայաստան որ գրաւած է 2 էջ:

Անցնող տարին լրագրողներու համար «սեւ տարի» կը նկատուի հատորը պատրաստողներու կողմէ. կ'ըսուի որ նուազագոյն 103 է սպաննուած լրագրողներու թիւը որ մրցանիշ մը կը կազմէ: Կան նաեւ աւելի քան 130 բանտարկուած լրագրողներ:

Հայաստանի մասին կ'ըսուի որ յատկապէս մտահոգիչ եղած են տարուան վերջին ամիսները. մտահոգութիւնը կը վերաբերի ոչ միայն մամուլի մարզին, այլեւ ընդհանուր կացութեան, քանի որ տնտեսական աղէտալի կացութեան մատնուած երկիրը կրցած էր խուսափիլ բըռնութեան յորձանքին մէջ մխրճուելէ, ինչ որ պարագան էր կովկասեան իր դրացիներուն:

Հայաստանի մասին գրուած երկու էջերուն մէջ կ'ըսուի որ եթէ լրագրողներու եւ թերթերու վրայ յարձակումները չարունակուին, մանաւանդ երբ կը մօտենայ խորհրդարանական ընտրութիւնը, մեծապէս ժխտական ազդեցութիւն կ'ունենան մամուլին վրայ որ մեծ մասով կուսակցական է:

Երեւանի նախկին քաղաքապետ՝ Հ. Գալստեանի սպանութենէն ետք, Դեկտեմբեր 28-ին Լ. Տէր-Պետրոսեանի ճառը եւ անով՝ Հ. Յ. Դ.-ի ու անոր մամուլին խափանումը առաջին յիշուածն է. կը յաջորդեն լրագրող ու Հանրապետութեան նախագահի մամուլի գրասենեակի նախկին պատասխանատու Արամ Աբրահամեանի խոշտանգումը (Փետր. 3), «Ազգ»ի խմբագրապետ՝ Յ. Աւետիքեանի (Նոյեմբեր 3), նոյն ամսուան մէջ նոյն թերթէն Ա. Պապասարեանի վրայ կատարուած յարձակումները:

Յատուկ խորագիրով մը ըսուած է որ Օգոստոս 29-ին Խորհրդարանի մամուլի սպասարկութիւնը յայտնած է թէ իր լուրերը պիտի վերապահուին լուրերու պաշտօնական «Արմէնփրէս» գործակալութեան որ իրաւունքը պիտի ունենայ զանոնք վաճառելու այլ լրատուիլններու եւ գործակալութիւններու:

«Գոլոս Արմէնիի» եւ «Ազգ» կը յիշուին իրենց խմբագրատուներուն եւ գործիքներուն եւս տրուած վնասներով:

Հայաստանի կացութեան մասին գրի առնուած տեղեկագրին մէջ տեղ տրուած է տակաւին Դեկտեմբեր 28-ի հրամանագրով Հ. Յ. Դ.-ի մամուլին փակուած անուններուն - «Երկիր», «Ազատամարտ» ու «Հայլուր» գործակալութիւն: Կ'ըսուի թէ անոնց հետ վերջ տրուած է նաեւ «Առագաստ» եւ «Մունետիկ» թերթերու հրատարակութեան, անոնց խմբագիրները ըլլալով դաշնակցական:

Նման տեղեկագրի մը մէջ Հայաստանի եւս գտնուելու առնուազն անբաղձալի երեւոյթը կը թեթեւցնէ՞ ըսել որ նոյն հատորը նոյնքան էջ ունի Վրաստանի, իսկ էջ մը աւելին Ազրբէջանի համար:

ՊՈԼՍԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ ԵՒ ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՋԻՆԱՐԵՆԸ

Բաւական ժամանակէ ի վեր Պոլսոյ հայ մամուլը կ'արձագանգէ դպրոցական հարցի մը որ յայտնապէս մեծ կարեւորութիւն ստացած է գաղութին մէջ: Խօսքը կը վերաբերի Սկիւտարի երեք նախակրթարանները միացնելու հրամայականին որ գրեթէ կը պարտադրուի ներկայ պայմաններէն: Մտաւորական եւ յատկապէս գրական փառաւոր անցեալի օրրան այդ Թաղը այսօր ոչ միայն այդ յատկանիշները կորսնցուցած, այլ նաեւ զրկուած է հայ բնակիչներէ: Հայ գաղութը բաւական անչքացած այդ անկիւնէն աւելի արդիւնաշէն ու յարգի Թաղերու մէջ կեդրոնացած է, Սկիւտարը ձգած իր յիշատակներուն հետ գլուխ գլխի: Սակայն որովհետեւ հոն գտնուող աւելի քան դարաւոր երեք վարժարանները չեն կրնար իրենց գոյութիւնը միայն յիշատակներով պահպանել, Պոլսոյ հայ գաղութին պատասխանատուները հակած են հարցին վրայ ու զանազան հանդիպումներով, խորհրդակցութիւններով կը ջանան յարմարագոյն լուծում մը գտնել ու կիրարկել: Եւ այս հարցին վերաբերող բոլոր զարգացումները լայն տեղ կը գտնեն տեղւոյն մամուլին մէջ որ նաեւ մասնակից է այդ զարգացումներուն:

Հարցը կը վերաբերի Գալֆայեան, Սէմէրճեան - Ճեմարան եւ Ներսէսեան - Երմոնեան վարժարաններուն: Առաջինը հոն փոխադրուած է 70-ական Թուականներու սկիզբին երբ ապասեփականացման ենթարկուած է Օսկեղջիւրի ափին անոր բուն կալուածը: Այդ շրջանէն ի վեր գործունէութիւն կը ծաւալէ Սկիւտարի մէջ, Եւ որովհետեւ այդ Թաղը երեք վարժարաններ լեցնելու չափ աշակերտ չունի, երեք անջատ պիւտճէներու, ուսուցչական կազմի հայթայթումը, դպրոցական երեք կալուածներու խնամատարութիւնը օրէ օր աւելի կը դժուարանայ, պատասխանատուներ հակած են միանալով զօրանալու հեռանկարի մը վրայ: Գաղափարը բաւական ընկալում գտած ըլլալ կը Թուի խնամակալներու եւ Թաղային խորհուրդներու կազմերուն կողմէ. սակայն ասոր քով կայ ընդդիմութեան ճակատ մըն ալ: Այս վերջինը կը բաղկանայ Թաղեցիներէ, նախկին Թաղեցիներէ ու մանաւանդ նախկին սաներէ որոնք աւելի զգացական, քան՝ գործնական պատճառներով չեն համոզուիր երեք վարժարաններու ձուլումին:

«Մարմարա»ի Մայիս 18-ի Թիւին մէջ ամենայն մանրամասնութեամբ տրուած է նախորդ իրիկուան հաւաքոյթը որ տեղի ունեցած է Սկիւտար, դպրոցական հարցը օրակարգի միակ նիւթ ունենալով: Հոն պարզուած պատկերը բաւական «պերճախօս» է որպէս փաստ. Հարցը ծեծուիլ սկսած է երկու տարի առաջ. տարուած է պատրիարքարան. պատասխանատուները ուզած են անպայման ունենալ այս մասին հանրային կարծիքն ալ:

Անցնող երկու տարուան ընթացքին պարզ է որ կացութիւնը չէ բարելաւուած. օրինակ, Ներսէսեան - Երմոնեանի աշակերտութեան Թիւը 90-էն իջած է 57-ի. Ճեմարանը ունի միայն 20 աշակերտ որոնց 12-ը մանկապարտէզի մէջ. չորրորդ դասարանը պարապ է: Իսկ Գալֆայեանցիներու Թիւը 48 է: Այս վարժարանը իր կանոնադրութեամբ կը տարբերի միւս երկու վարժարաններէն, քանի որ որպէս նախկին որբանոց, իրաւունք ունի բոլոր Թաղերէն աշակերտ ընդունելու, մինչ մնացեալները պէտք է բաւարարուին իրենց Թաղին մանուկներով: Երեք վարժարանները միասնաբար 125 աշակերտի համար ունին 15 ուսուցիչ եւ 8·5 միլիառ լիրայի (1 միլիոն Փրանք) պիւտճէ մը: Թաղը, կ'ըսուի Թէ 4·000 Հայ բնակիչ ունի, բայց ստուգուած չէ որ անոնց զաւակները քանի՞ տոկոսով հայկական վարժարան կը յաճախեն:

Փարիզ ապրող Հայու մը համար այսքանին մէջ արդէն զարմանք պատճառելիք շատ բան կայ. գրեթէ գաղութային մտահոգութիւն ու հետաքրքրութիւն, Թեր եւ դէմ կարծիքներու փոխանակում, խորհրդակցութիւն, պրպտում, ի վերջոյ աննշան Թաղի մը օրէ օր պարպուող դպրոցներուն համար որոնց ցաւին լման սիւնակներ տրամադրելով կ'արձագանգէ մամուլը···: Բայց կայ աւելին. մարդ կարդացածին չի հաւատար երբ Գալֆայեանի պատասխանատուին արտայայտութեան մէջ աչքերը կը սահին հետեւեալ տողերուն վրայէն. - «Պէտք է ճշդեմ որ մենք միայն նիւթական մտահոգութիւններով չէ որ միանալ կը ցանկանք:··· Մեր ժողովուրդը մեզի մեր սպասածէն ալ աւելին տուաւ: Ուստի նիւթական դժուարութիւն չունինք»: Կրկնե՞լ որ Պոլսոյ հայութիւնը 50 - 60 հազար կը հաշուէ որուն մէջ կան անձուկ նիւթականով մարդիկ ու անտարբերներ ալ. եւ հինգ լիսէներու, տասնեակ մը միջնակարգերու եւ աւելի քան երկու տասնեակ նախակրթարաններու տէր գաղութին համար վստահաբար հոգածութեան առաջին կարգերը գրաւելէ հեռու են Սկիւտարի այս երեք վարժարանները: Ջախջախնցողներ, կամ անուղղայ ռոմանթիկնե՞ր պիտի կոչուին անոնք որոնք այս իրականութեան անդրադառնալով երբեմն մտածեն որ Սփիւռքի դրախտին մէկ անկիւնն է Պոլիսը···:

Զարմանքը չէչտող երեւոյթ մըն է նաեւ պատասխանատուներու մտահոգութեան բաւական լայն շրջանակը. ըսե՛նք որ հասկնալի է ներկայէն Թելադրուած խնդրի մը լուծում բերելու կեցուածքը. ի վերջոյ, ամէն տեղի համար ընդունելի չէ փարիզեան տարբերակը ուր երբ դպրոցը դժուարութեան կը մատնուի, առանց ժողովի, խորհրդակցութեան, նաեւ նոյնիսկ առանց շշուկի կը փակուի, ոչ ոք անհանգիստ ընելով ու նաեւ ոչ ոքի վրդովում պատճառելով: Նոյն մօտեցումը չունի Պոլսեցին. Համայնքը ունի իր իրաւագէտները, որոնցմէ մէկը յիշեալ ժողովին ընթացքին ուղղուած հարցումներու կը պատասխանէ, ըսելով. - «Իրաւունք կորսնցնելու հարց չկայ. վարժարանները միացնելու դիմումի աղերսագրին մէջ պիտի ըսուի որ "առժամեայ կերպով կը փակենք"»: Ո՞վ, ո՞ւր տեսած է նման «չըռայլութիւն». այսօրուան նեղութեան դարման գտնելու համար նիւթական, ժամանակ, միտք ու սիրտ հատցնել, յետոյ, այդ դարմանը ունենալու հանդրուանին մտածել նաեւ վաղուան մասին···: Մտահոգուիլ մտածելով որ այսօր փակուած վարժարանի մը իրաւունքը չի՞ կորսուիր. կարելի կ'ըլլա՞յ զայն վերարանալ ապագային, եթէ պէտք ըլլայ:

Տակաւին բաց Թղթածրար մըն է այս դպրոցներուն առընչուածը. ռոմանթիկ մօտեցումներու քով գործնականին անսալու տեսակէտն ալ հնչած է հոն. սակայն յայտնի է որ ոչ ոք յօժար սրտով պատրաստ է դիմելու վճռական քայլին: Ու վերոնշեալներէն զատ այլ պարագաներ ալ կան զարմանքի բաժինը ճոխացնող. այսպէս, նոյն հաւաքոյթին խօսուած է հայերէնի ուսուցման անբաւարար բնոյթին մասին ու վարժարաններու միացումը ազդակ մը նկատուած այդ անբաւարարութեան ալ դարմանին: Յետոյ նաեւ երաշխիք տրուած է որ խնդրոյ առարկայ դպրոցներուն մէջ ներկայիս պաշտօնավարող 15 ուսուցիչներէն անգործ մնացող պիտի չըլլայ: Իսկ պոլսեցի Հայուն դպրոցի հանդէպ վերաբերումին մասին ինքնատիպ չափանիշ մը կրնայ նկատուիլ բաւական «անբնական» հետեւեալ պարագան. Սկիւտարի վարժարաններուն մասին Մայիս 17-ի հաւաքոյթը տեղի ունեցած է միայն չորս օր առաջ Թաղային խորհուրդներու ընտրութենէն որոնցմով կրնային բոլորովին տարբեր անուններ գործի գլուխ անցնիլ խնդրոյ առարկայ հաստատութիւններուն որպէս պատասխանատու: Իսկ այդ ընտրութեան ցանկերը լեցուն են Շամիլ Ասլանի, Արման Մուրատի, Միրճան Ջեւինիի, Նէճաէթ Տանիլի, Նուրհան Զոպանի նման անուններով:

Անուններ որոնց օտարացումի երեւոյթին վրայ ի՛նչ դիւրութեամբ ամբաստանագիրներ կրնան գրի առնել կամ արտասանել մարդիկ որոնք գաւաթ մը ջուրի պէս մարսած են ոչ միայն դպրոցի փակում, այլ նաեւ կորուստի շատ աւելի խայտաբղէտ եւ իւղոտ պատառներ···:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՓՐԿԵԼ ՎԵՆԵՏԻԿԸ

Իտալացի լրագրող մը Վենետիկի մասին կ'ըսէ՝ «Մէկ անգամ ընդ միշտ ձգեցէ՛ք որ մեռնի, եւ վե՛րջ»: Ան զայթակղած է այլեւս ի տես գործնական քայլերու բացակայութեան եւ ջլամարտերու, որոնք ժամանակն ալ իրենց զօրակից ունենալով, պատմական այս աննման քաղաքը կը տանին դէպի անդարմանելին:

Երազային այս վայրը սկսած է կորսնցնել իր ոգին ու խորհուրդը «Բացառիկ» կոչուած մակընթացութիւնները սկսած են այլեւս յաճախադէպ դառնալ, պատճառ հանդիսանալով հսկայ ողողումներու, որոնք ջուրերու տակ կը Թաղեն պալատներն ու տաճարները: Քիչ չեն անոնք որոնք լրջօրէն մտահոգ են պատմական այս կոթողներու հիմերուն առողջութեամբ: Կենսոլորտի ապականութիւնն ալ մեծ սպառնալիք կը ներկայացնէ: Ի վերջոյ այս ամէնը պատճառ եղած են որ վերջին քառասուն տարիներու ընթացքին անոր բնակչութիւնը նուազի աւելի քան 60% եւ հասնի ներկայի 70·000-ի Թիւին: Յարաբերաբար պակսած է նաեւ աշխատանքի տոկոսը որ դեռ 1970-ին ներկայի տուեալները 40%-ով կը գերազանցէր:

Եթէ կան լաւատեսներ որոնք արդէն իսկ գործի լծուած են, ինչպէս ամերիկացի այն մեկենասը որ աւելի քան 430 միլիոն Փրանք տրամադրած է ջրանցքներու մաքրութեան նպատակին, տիրող ընդհանուր կարծիքը այն է որ շատ բան կ'ըսուի եւ քիչ բան կ'իրագործուի: Կ'ըսուի նաեւ Թէ Վենետիկի մասին տեղեկութիւններ ձեռք ձգել «քաֆքայական» անկարելիութիւն մըն է:

Քաղաքապետը, իր կարգին կ'ամբաստանուի երկմտութեամբ: Շատեր կը մտածեն Թէ ան չի գիտեր ընտրութիւն մը կատարել երկու ծրագիրներու միջեւ: Անոնցմէ առաջինը աւելի առժամեայ եւ նուազ հեռատես, կը նախատեսէ Ռիալթոյի եւ Սան - Մարքոյի հրապարակին (տարին 45 ողողում) լաւագոյն պաշտպանութիւնը, հողերու բարձրացումը, ջրանցքներու յատակին մաքրութիւնը եւայլն: Իսկ միւս ծրագիրը, որ կը կարօտի առաւել ժամանակի եւ զոհողութիւններու, շատ աւելի հիմնական լուծումներ կ'ընդգրկէ: Ան կը նախատեսէ շարժուն պատնէշներ, որոնք կը տեղադրուին ծովախորշի կղզիներուն միջեւ եւ որոնցմով բոլորովին կը պատսպարուի Վենետիկ, քանի որ անոնք, մակընթացութեան պարագային ինքնաշխատօրէն կը բացուին կամ կը գոցուին եւ այդպէսով կայուն կը պահեն իրենց եւ ծովափին միջեւ գտնուող ջուրերուն մակարդակը, արգելք հանդիսանալով ողողումներու: Դեռ կայ ջուրերու ապականութեան հարցը: Վենետիկեան ծովափին, Իեզոլոյի շրջանին մէջ ճարտարարուեստի եւ ռազման Թափօնները, Թոյներ, կոյուղիի ջուրեր, բոլորը կը հոսին ծով: Այս ուղղութեամբ ալ կը կատարուին կարեւոր ուսումնասիրութիւններ, լուծում մը գտնելու եւ ծովափին իր երբեմնի դիմագիծը վերադարձնելու համար: 1995 - 1998 ժամանակաշրջանի ընթացքին նոր միջոցներ ձեռք կ'առնուին նաեւ քարիւղատար նաւերու վենետիկեան ծովախորշէն անցքի ճամբան փոխելու ուղղութեամբ. հաւանական արկածի մը հետեւանքները նախատեսելի են:

Նախատեսուած այս բոլոր ծրագիրներուն դէմ կան փաստացի տուեալներ՝ բացառիկ մակընթացութիւն՝ 1925-ին 1, 1994-ին 7 անգամ, սովորական մակընթացութիւններ՝ 1925-ին 8, 1994-ին 45 անգամ եւ դեռ ապականութիւնը, հողասահումը, նաւԹատարներու ներկայացուցած սպառնալիքը, այս բոլորը արդարօրէն մտածել կու տան որ հարկ եղածը չէ կատարուած ժամանակին եւ այսօր անհրաժեշտ է արագ շարժիլ փրկելու համար եզական Վենետիկը, նոյնիսկ եթէ փրկագինը, առաջին հաշուարկով մը, գնահատուած է աւելի քան 25 միլիառ Փրանք:

ՔԱՂՀԱՆ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

Լոս - Անճըլըսի հայկական հիւպատոսարանին մէջ, Մայիս 8-ին, տեղի ունեցած է հանդիսութիւն մը, որու ընթացքին հիւպատոսը՝ Արմէն Բայբուրդեան, Եղեռնէն վերապրած 34 Հայերու յանձնած է Հայաստանի քաղաքացիութեան վկայականներ: Հանդիսութեան բացումը կատարած է Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Լոս - Անճըլըսի տնօրէն՝ Բարսեղ Գարթալեան: Հիւպատոսը խօսք առնելով ի մէջ այլոց նշած է. «Մեզ չկարողացան յաղթել թշնամիները: Ապրեցանք, գոյատեւեցինք, զօրացանք եւ նոյնիսկ անկախացանք: Մեր ընտանիքը զօրաւոր է, որովհետեւ անոր արմատները կուգան պատմութենէն: Եղեռնի օրերէն: Մեր ժողովուրդը իր ինքնիշխան հայրենիքը ստեղծելով, գիտէր որ զօրացման միակ ճանապարհը անկախութիւնն է: Եւ մեր ժողովուրդը, հաւատացէ՛ք ինծի, որ ուժեղ է այսօր, որ թշնամիները չեն կրնար մեզի հետ վերաբերիլ այնպէս ինչպէս կը վարուէր նախապէս: Վկա՞յ՝ Արցախն ու Հայաստանը: Մարտնչող մեր ժողովուրդը»: Խօսք տրուած է 90-ամեայ ազգային բարերար Արշակ Տիգրանեանին, որ ըսած է. - «Այսօր իմ ամէնէն երջանիկ օրս է: Այսօր ազատ և անկախ Հայաստան ունինք»: Խօսք առած են նաեւ ուրիշներ, որմէ ետք տեղի ունեցած է վկայականներու բաշխման արարողութիւն՝ հուսկ հիւրասիրութիւն:

* * *

Քրեսենթա Հովիտի Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէութեան կեդրոնին մէջ, Մայիս 10-ին, տեղի ունեցած է հրապարակային զրոյց մը՝ «Կաթողիկոսական ընտրութիւններ» նիւթին շուրջ: Բացումը կատարած է Արսէն Մարկոսեան: Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Ազգային Կեդրոնական Վարչութեան անդամ՝ Վաչէ Մատէնլեան խօսած է Կաթողիկոսութեան օրէնսդրութեան մասին, նշելով որ կան երկու ժողովներ՝ Ազգային ընդհ. ժողով, որ չորս տարին անգամ մը կը գումարուի զբաղելու համար Կաթողիկոսութիւնը հետաքրքրող հարցերով, եւ Պատգամաւորական ժողով, որ կը գումարուի միայն Կաթողիկոս ընտրելու համար: Շրջաններէն եկող պատգամաւորները կ'ընտրուին Թեմերու երեսփոխաններուն կողմէ՝ 5·000 հոգիի համար մէկ ներկայացուցիչի համեմատութեամբ: Միաբանական ժողովը կ'որոշէ հինգ Թեկնածուներ եւ կը ներկայացնէ Պատգամաւորական ժողովին, որ իր կարգին երեք Թեկնածուներ կ'ընտրէ այդ ցանկէն:

Եփրեմ Արք. Թապագեան խօսած է երկու Աթոռներու յարաբերութեան մասին, ականատեսի վկայութիւններ տուած է Էջմիածնի կաթողիկոսական ընտրութեան վերաբերեալ եւ անդրադարձած Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան առաքելութեան:

Զրոյցի աւարտին եղած են հարցումներ: Այն հարցումին, Թէ ինչո՛ւ Գարեգին Ա.ի անուան յիշատակութիւնը Կիլիկեան Թեմի Եկեղեցիներուն մէջ դադրեցաւ, Եփրեմ Արք. պատասխանած է. «Ըստ ընկալեալ ձեւին, Կաթողիկոսական Աթոռի մը պատկանող եկեղեցիները կը յիշատակեն իրենց գահակալ կաթողիկոսին անունը: Հետեւաբար, Գարեգին Բ.ի անունը կը յիշատակուէր իբրեւ Կիլիկիոյ Աթոռի գահակալ եւ երբ ան Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս ընտրուեցաւ, իր անունը իբրեւ յարգանք տարիներու կաթողիկոսին, շարունակուեցաւ յիշատակուիլ քանի մը շաբաթ եւս եւ ապա, ընկալեալ ձեւը գործադրելով դադրեցաւ յիշատակուելէ»:

* * *

Փասատինայի Պըրպէնք վարժարանի սրահին մէջ, Մայիս 6-ին եւ 7-ին, ներկայացուած է «Հայ ըլլար, չէ՞ր ըլլար» թատերախաղը, բեմադրութեամբ՝ Սաքօ Տատոյեանի: Ձեռնարկը կազմակերպուած է Համազգայինի «Լեւոն Շանթ» թատերախումբին կողմէ: Երեք արարներէ բաղկացած «Հայ ըլլար, չէ՞ր ըլլար»ը բեմականացուցած է լիբանանահայ բեմադրիչ Անի Ջօհրապ Եազուլեան, հիմնուելով Սաքօ Ջպուքճեանի գործին վրայ, իսկ Սաքօ Տատոյեան զայն ենթարկած է կարգ մը փոփոխութիւններու, պատշաճեցնելով

«ԹԷՔԷԵԱՆ» ՄՇԱԿ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ 21րդ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

ՅԱՋՈՂՈՒԹԵԱՄԲ ՊՍԱԿՈՒԵՑԱՒ ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ ՄԷՋ

ՏԻԿԻՆ ԱՆԺԷԼ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ՔԱՌՈՐԴ ՄԻԼԻՈՆ ՏՈԼԱՐ ՆՈՒԻՐԵՑ

«ՎԱՀԷ ՍԵԹԵԱՆ» ՄԱՄՈՒԼԻ ՄՐՑԱՆԱԿԸ ՍՏԱՑԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ ԱՐԱՄ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ ԵՒ ՅԱԿՈԲ ԱՍԱՏՐԵԱՆ

ՄԱԷՍԹՐՕ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ ԵՒ ՖԼՈՐԱ ԿՈԲՈՅԵԱՆ ՀՌՉԱԿՈՒԵՑԱՆ Թ.Մ.ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՑԿԵԱՆՍ ՊԱՏՈՒՈՅ ԱՆԴԱՄՆԵՐ

Թէքէեան Մշակութային Միութեան Ամերիկայի եւ Գանատայի շրջանակի 21-րդ պատգամաւորական ժողովը գումարուեցաւ 1995, Մայիս 20, Թորոնթոյի Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոնին մէջ, ատենապետութեամբ Տոքթոր Գէորգ Քէշիշեանի:

Միութեան մասնաճիւղերէն ժամանած պատգամաւորները երկու նիստերուն ընթացքին խորհրդակցեցան տեղական, համազգային եւ հայրենական հարցերու շուրջ եւ մշակեցին գործունէութեան ընդարձակ ծրագիրներ:

Պատգամաւորական ժողովը Բարերար անդամի կոչումը շնորհեց եւ երախտագիտութեամբ գնահատեց Տիկին Անժէլ Թովմասեանը, որ ի յիշատակ փրոֆէսէօր Բարունակ Թովմասեանի, քառորդ միլիոն տոլար նուիրեց Միութեան Երեւանի «Թէքէեան Կեդրոն»ի շինութեան համար:

Պատգամաւորական ժողովը իր բարձր գնահատանքը յայտնեց Կեդրոնական Վարչութեան եւ դրասենեակի վարիչին, Հայաստանի մէջ ստեղծելու Կեդրոնական Վարչութեան ներկայացուցչական գրասենեակը, Միութեան գործունէութիւնը յաջողութեամբ ընդարձակելու Սփիւռքէն Հայաստան, Հայաստանի Թ. Մ. Մ.-ի հետ համադրելու մշակութային եւ կրթական գործունէութիւններ եւ յանձնձելու Հայաստանի եւ Արցախի մտաւորականներու համար ստեղծուած Մշակութային Ֆոնտ ու Ամերիկայէն եւ Գանատայէն բարեսիրական նպատակներով հանգանակուած նպաստները:

Հայրենական իրագործումներուն կը պատկանին էՖ - էՄ ռատիոկայանին հաստատումը, «Արանոսեան» գիտահետազօտական հիմնարկը, «Պայքար» ամսագրի հայրենադարձութիւնը եւ կեդրոնական վարչութեան ներդրումը Երեւանի մէջ կառուցուող «Թէքէեան Կեդրոն»ի շինարարութեան:

Պատգամաւորական ժողովը գնահատեց Հիմնադրամներու Յանձնախումբի ջանքերը Միութեան հիմնադրամներու թիւի աճին եւ ընդհանուր գոյքի արժէքի բարձրացման համար: Ժողովականները իրենց զօրակցութիւնը յայտնեցին Արցախի քաջարի ժողովուրդի ինքնորոշման պայքարին եւ Հայաստանի ժողովուրդին դիմադրական կորովին ի նպաստ:

Երկար տարիներու իրենց Միութենական նուիրուածութեան եւ ներդրումին համար ժողովը Ցկեանս Պատուակալ Անդամի տիտղոսներ շնորհեց Մաէսթրօ Համբարձում Պէրպէրեանին եւ Տիկին Ֆլորա Կոբոյեանին:

Բարձր գնահատանքի արժանացան 14 տարիներէ ի վեր Լոս - Անճըլըսի Թ. Մ. Միութեան «Արշակ Տիգրանեան» Վարժարանի հոգաբարձական կազմը, տնօրէնութիւնն ու ուսուցիչները: Նոյնպէս, բարձր գնահատանքի արժանացաւ Մոնրէալի «Արմենօրամա» հեռատեսիլի յայտագիրը եւ որպէս Միութեան 1994 տարեշրջանի ամենագործունեայ մասնաճիւղ, «Տիգրան Սմսարեան» բաժակին արժանացաւ Ֆիլատելֆիոյ մասնաճիւղը, յատկապէս «Արմենօրամա» ծրագիրը իրենց քաղաքին մէջ սկսելու եւ աշխոյժ գործունէութիւն ծաւալած ըլլալնուն համար:

Պատգամաւորական ժողովը 1994 տարեշրջանի «Վարդգէս եւ Ռիթա Պալեան» մամուլի մրցանակը շնորհեց Հայաստանէն լրագրողներ Արամ Աբրահամեան եւ Յակոբ Ասատրեանին:

Յետ լրացուցիչ անդամներու ընտրութեան, Թէքէեան Մշակութային Միութեան Ամերիկայի եւ Գանատայի Կեդրոնական Վարչութեան 1995 - 1996 տարեշրջանի դիւանը կազմուեցաւ հետեւեալ ձեւով.

Պատուակալ Ցկեանս Անդամներ՝
Համբարձում Պէրպէրեան եւ
Ֆլորա Կոբոյեան

Ատենապետ՝ Տոքթ. Գէորգ Քէշիշեան

Փոխ - ատենապետներ՝
Երուանդ Ազատեան,
Ճորճ Մանտոսեան

Ատենադպիր՝
Տոքթոր Նուպար Պէրպէրեան

Գանձապահ՝ Վարդգէս Պալեան

Փոխ - գանձապահ՝
Պետրոս Փիանտարեան

Անդամներ՝
Տոքթոր Յարութիւն Արզումանեան, Յարութիւն Երէցեան, Ռուբէն Թերզեան, Տոքթոր Արշաւիր Կէօնճեան, Անտիս Մանուկեան, Վաչէ Սեմերճեան եւ Անդրանիկ Փոլատեան:

Թ. Մ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Պոսթըն
Մայիս 23, 1995

ամերիկահայ կեանքին: Կատակերգութեան նիւթը առնուած է առօրեայ ընկերային կեանքէն եւ կը ներկայացնէ ընտանեկան բարքերու այլասերման եւ օտարամոլութեան հարցը:

Գանոկա Փարքի Հ. Բ. Ը. Մ. Մանուկեան - Տէմիրճեան վարժարանի սրահին մէջ տեղի ունեցած է հրապարակային ձեռնարկ մը, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ընտրութեան առթիւ: Բացումը կատարած է հանդիսավարը՝ Երուանդ Ակիշեան: Ականատեսի իր վկայութիւնները փոխանցած է ազգային եկեղեցական ժողովի պատգամաւորներէն՝ Շնորհք Քահանայ Տէմիրճեան, սահիկներ ցուցադրելով նաեւ տեսերիզ մը: Երկրորդ զեկուցաբերը՝ Օշին Քէշիշեան, նկարագրած է ընտրական գործողութիւնները՝ դրական եւ բացասական իրենց երեսներով եւ դրուատած Գարեգին Ա.-ի բազմակողմանի կարողութիւնները, պարզած է տխուր պատկերը Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ, որ կը գործէ առանց կանոնագրութեան:

Սան - Ֆրանսիսքոյի Ժողովրդային Տան «Վասպուրական» սրահին մէջ տեղի ունեցած է դասախօսական երեկոյթ մը, նուիրուած՝ Եղեռնէն փրկուած հայկական արուեստի գործերուն: Բացումը կատարելով Երեւանի ամերիկեան համալսարանի տեսուչներէն եւ Պըրքլիի համալսարանի դասախօս Արմէն Տէր - Կիրեղեան ներկայացուցած է օրուան դասախօսը՝ տոքթոր Լեւոն Զուքասզեան: Ծնած է 1952-ին Երեւան: 1974-ին աւարտած է Երեւանի համալսարանի Հայոց լեզուի ու գրականութեան բաժինը: Մասնակցած է հայկական, վրացական, ռուսական, պարսկական եւ բիւզանդական արուեստներուն նուիրուած միջազգային բազմաթիւ գիտաժողովներու: 1992-ին արժանացած է Ուաշինկթընի Ազգային Պատկերասրահի կողմէ Սորոս գիտական մրցանակ - թոշակին եւ 1993-ին՝ Կեթթի Կրանթ մրցանակին: 1992 - 1993 թուականներուն Լեւոն Զուքասզեան աշխատած է Միացեալ - Նահանգներու զանազան թանգարաններու եւ գրադարաններու մէջ, ուսումնասիրելով ԺԳ. դարու հայ մանրանկարիչ Թորոս Ռոսլինի եւ այլ վարպետներու ծաղկած ձեռագրերը: Սան - Ֆրանսիսքոյի դասախօսութեան ընթացքին Լ. Զուքասզեան ներկայացուցած է բազմաթիւ լուսապատկերներ, տարիներու ընթացքին իր նկարած մանրանկարներէն, խաչքարերէն, վանքերէն, բերդերէն, անոնցմէ իւրաքանչիւրի մասին տալով տեղեկութիւններ եւ վաւերական ծանօթութիւններ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԴՈՂԱՑՈՒԹԷ ԴՈՂԱՑՈՒԹ

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ Հայերու ցեղասպանութեան 80-ամեակը ոգեկոչուած է Մայիս 18-ին կառավարական Ուէսթմինսթըր սըրահին մէջ, ներկայութեամբ քանի մը տասնեակ հայ եւ օտար անձնաւորութիւններու: Դասախօսած է Ռոստոմ Սթեփանեան. ապա բրիտանահայկական կազմակերպութենէն Փ. Թիփէնկ արտայայտըւած է 1915-ի մասին: Խօսք առած են նաեւ պառոնուհի Քոքս եւ փրոֆէսէօր Վ. Տատըրեան: Պատմաբան Տիկին Նիցա Սփիրօ եւս արտայայտուած է Հայերու ցեղասպանութեան մասին զուգահեռ մը ընելով Հրեաներու պարագային հետ:

ԼՈՆՏՈՆԻ Քէնզինկթըն հիմնարկի սըրահին մէջ Մայիս 17-ին շուրջ 150 հոգիի ներկայութեան դասախօսած է փրոֆէսէօր Վ. Տատրեան, Հայերու ցեղասպանութեան մասին: Դասախօսութեան աւարտին եղած է հարցումներու բաժին մը ու Վ. Տատրեանի հատորներու վաճառք:

ԼՈՆՏՈՆԻ Համազգայինին կազմակերպութեամբ Մայիս 14-ին գրական երեկոյթ մը նուիրուած է նահատակ գրող՝ Ռուբէն Սեւակի: Անոր կեանքն ու գործը ներկայացուցած են Ալեքսանտր եւ Անահիտ Թոփչեան: Աւարտին տեղի ունեցած է հիւրասիրութիւն մը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԺՊԻՏ

Անսպասելի տուն է վերադառնում ամուսինը եւ տեսնում, որ պահարանում անծանօթ տղամարդ կայ:
- Ո՞վ ես եւ ի՞նչ ես անում այստեղ:
- Պարաշիւտիստ եմ, թռչում էի եւ ընկայ ձեր պահարանը: Զարմանալի է, չէ՞:
- Ամենեւին: Երէկ մեր լոգարանում մի երկրաբան կար՝ նաւթ էր փնտռում...

Կինը ամուսնուն.
- Ի՞նչն ես առաւել գնահատում իմ մէջ. գեղեցիկ դէ՞մքս, թէ՞ շքեղ մարմինս:
- Հիւմուրի զգացումդ:

Նորակոչիկը խուսափում էր զինուորական ծառայութիւնից:
Նա խառնում է հօր, քրոջ, իրենց շան եւ իր մէզը, ապա յանձնում բժշկական քննութեան:
Մի քանի օր անց զինկոմիսարիատից գալիս է պատասխանը.
- «Ձեր հայրը հիւանդ է սիֆիլով, քոյրը յղի է, շունը դիաբետ ունի, իսկ դուք կը գնաք ծառայելու»:

ԼՕՐԸՆՍ ՏԸՌԵԼ

ՊՐՈՍՊԵՐՈՅԻ ԿՂԶԻՆ

Ներածական՝ Գորփու կղզիի բնութեան ու ապրելակերպին

Անգլերէնէ Թարգմանեց՝
ՇԱՔԷ ՏԷՐ - ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Առաջին հերթին՝ ոչինչ: Անցքի մուտքին՝ փշրուած քարերու դէզ մը: Սակայն յստակօրէն բացուած անցք մը որ ըստ երեւոյթին կ'առաջնորդէ դէպի հողին ընդերքը: Քսան քայլ անդին՝ ան կը ճիւղաւորուի բազմաթիւ այլ անցքերու - երակի նման, կամ ակնարկութիւններով լաւ ծանրաբեռնուած քերթուածի մը նման - հաստ, շողերով ծածկուածի պէս խոնաւ պատերով: Կարծէք հազարաւոր տարիներ հեռու ըլլայինք ամառէն որ ճըռիկներու եւ հովի արագաթռիչ կըշռոյթով կը կենդանացնէր Գորսիրայի պատշգամբները: Հողին ներսիդին ենք հոն եւ շշունջի վերածուած մեր ձայնը կարծես կը զգայ մեզ շրջապատող ժայռերուն անհաղորդ ընդդիմութիւնը: Բազմաճիւղ անցքերը մեզի կը սպառնան:

- Վերադարձի ճամբան պիտի չյիշենք, - կ'ըսէ Ն.:

Ջահին լոյսը՝ պատերու երկայնքին շարժող իր սպիտակ շողով անօգուտ է ու անիմաստ: Ն.-ի ձեռքը բռնած՝ պատգամի պէս կը զգամ անոր բազկերակին տկար զարկը որ կ'ըսէ թէ ասիկա մեր գործը չէ - ժայռերուն արձագանգն ու անհանգըստացնող մթութիւնը:

1912-ին՝ գիտնական մը ջահին կապուած պարանով մը կը փորձէ անցքին գաղտնիքը լուծել: Բայց հողին տակ տեղ մը պարանը կը փրթի եւ կ'ենթադրուի թէ ջահն ալ կը մարի, որովհետեւ այնուհետեւ գինք տեսնող չըլլար: Այս պատմութիւնը կը հնարեմ Ն.-ը վախցնելու համար, բայց մեր երկուքին կը յիշեցնէ հոն՝ քարայրէն դուրս՝ կեանքի հմայիչ քաղցրութիւնը: Խեցգետինի սակառին վրայ հակած ձկնորսները եւ Ռոպայի հովիտին ամբողջ հմայքը՝ իր որթատունկերով ու թզենիներով բծաւորուած: Պերամայի դալարահովանիներուն մէջ կրիաներու կոկորդային մեղմ կանչը: Հիւսիսային հրուանդանին բացերը՝ վեր բարձրացող ապա վար իջնող թոյնի գոյն կանաչ ջուրի գիծը:

Արտաքին քարայրին պատերը կը սարսըռան իրենց հղջիկային թաղանթանման ծածկոյթով: Ենթագիտակցութեան թըմբիրին մէջ տարագրուածի պէս՝ արտաքոյ դողդղացումներ եւ զուգաւորումներ, արտաքոյ խանդավառումներ եւ զարթնումներ, արտաքոյ երթեւեկութիւններ: Իսկ քու մարմինդ կը սառի ու կը կծկուի տեղւոյն պաղութենէն: Այժմ անորոշ կերպով դուրսէն կը լսուի ծովուն ձայնը, խառնոցի պէս ընտանի, որ ժայռերուն զարնուելով ու լզելով ճամբայ կը բանայ անոնց ընդմէջէն: Խոռոչներուն մէջ ձուկ չկայ:

Սպիտակ պզտիկ նաւը՝ Նիկոյի ուշադիր վարորդութեամբ՝ սահուն եւ ինքնավըստահ կը սուրայ քարաժայռին չուքի երկայնքին: Հարաւ - արեւմտեան հով մը բարձրացած է եւ նաւուն արտաքին պահապանները սլաքի պէս կը ճօճուին Ափրիկէէն հասած ալեկոծումներէն: Ատենն է որ փութով կտրենք Պալէոկաստրիցցայի փոքրիկ նաւահանգիստներէն մեզ բաժնող կէս ժամուայ տարածութիւնը: Ազատօրէն շաչող սպիտակ բոցերու պէս՝ «Վան Նորդըն»ի կայմերուն վրայ անմիջապէս կը պրկուին առագաստները, ծովուն վըրայ իրենց ետին պղպջակելով սպիտակ փրփուր մը: Հովի տարածքին մէջ՝ վերի ժայռերէն ատեն առ ատեն կը լսուի ճըպուռներու հեռագրանման չոր փոխասացութիւնը: Մինչ աւելի եւս հեռուէն կը հասնի երգող կնոջ մը մետաղահնչիւն սուր ձայնը: Բնականօրէն գեղեցիկ իր կեցուածքներէն մէկը առած՝ Ն. նստած է նաւու ցռուկին, գլուխը դէպի ետ հակած, շրթները բաց, երկար չէկ մազերը ականջներուն ետեւէն հովարձակ - եղնիկի սրածայր ականջներ: Նախապատմական նաւու ցռուկին կպած կնոջական ենթադրեալ արձանի մը պէս հովը ըմբոշխնելով՝ անոր պայծառ դէմքին տխուր արտայայտութենէն կարելի չէ հասկնալ թէ երգը կը լսէ՞ կամ ոչ: Կամ արդեօ՞ք երգին մասին չի մտածեր իսկ, այլ՝ սպիտակ առագաստներէն շատ անդին ու հեռուն՝ մտքով հասած է հոն, ուր արծիւները փշրուած քարի կտորներու պէս կ'իյնան, կը բարձրանան, դարձեալ կ'իյնան երկնքի անտեսանելի աստիճաններէն վար: Այս բոլորէն որքա՜ն փոքր մէկ բաժինը միայն կարելի է արտայայտել բառերով: Վերջին տեսանելի ցցուածքը մեզի կը մօտենայ իր ժառակերտ փոքրիկ մատուռով եւ յստակօրէն տեսանելի փարոսով: «Վան Նորդըն»ը ուղղութիւն կը փոխէ, պահ մը կը ցնցուի հակադիր երկու կացութեանց միջեւ, ապա զոյգ կողմերէն պատ կազմած բարձր ժայռերու միջով անշեղօրէն կը սահի դէպի այն խորշը, ուր Նօսիկա գտած էր խղճահար Հերոսը, թէեւ մօրէ մերկ վիճակով իր նաւաբեկութենէն ազատած, բայց եւ կրկնապատիկ աւելի ուշիմ դարձած:

20 - 9 - 37

Պատմաբաններու իւրայատկութիւններէն մին ալ այն է, որ վայրերու եւ դէպքերու սկզբնաւորութեան պրպտումը տեւաբար կ'ուզեն հիմնաւորել սիրային տարտամ տուեալներով: Կ'ենթադրուի, որ Պալէոկաստրիցցայէն մի քանի ծովային մղոն հեռու գտնուող Ֆանօն է Կալիպսէի «ալիքներով շրջապատուած ծառախիտ կղզին»: Այս պարագային՝ Գորսիրան ալ կ'ըլլայ նաւարկել սիրող Ֆոյէացիներու բնակավայրը եւ Ոդիսեւսի ու Նօսիկայի հանդիպման վայրը:

(Շար. 30)

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏ

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի, Յունիս 4, տօն է ՀՈԳԵԳԱԼՍՏԵԱՆ։

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի։

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի Փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը Ս. Զատկուան տօնին առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է իւղագինի հետեւեալ նուէրները. -

Տէր եւ Տիկին Ս. Գարապօղոսեան 1000, Տէր եւ Տիկին Սեպուհ Զիթճեան 300, Պ. Կարապետ Գորգիսեան 300, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Արոյեան 200, Պ. Յակոբ Ճիրեան 500, Տիկին Մելինէ Աւագեան 200, Տէր եւ Տիկին Ժերար Փափազեան 150, Տիկին Լոր Տէրունեան 150, Պր. Ժան - Մարկ Իսրայէլեան 100, Տէր եւ Տիկին Սողոմոնեանց 500, Տիկին Պրիժիթ Աբրահամեան 500, Տիկին Քեպապճեան 200, Տիկին Մարի Տէվլէթեան 100, Տիկին Ագնիւ Տակիլճեան 300, Տէր եւ Տիկին Արամ Ֆրէնկեան 400, Տիկիններ՝ Սարսեան եւ Լեւոնեան 200, Օր. Թանիա Ադալեան 200, Տիկին Սրբուհի Աչճեան 200, Տիկին Մարկարիթա Սուրէնեան 100, Տիկին Անահիտ Րիվէ 2000, Տէր եւ Տիկին Յակոբիկ Գաւուքճեան 300, Տէր եւ Տիկին Վահէ Տամլա 500, Պր. Ներսէս Տուրման 500, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Տամլամեան 300, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Պարսամ (Միացեալ - Նահանգներ) 500, Պր. Դանիէլ Շահինեան 500, Պր. Ջօհրապ Տէր - Մարտիրոսեան 200, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Պէրպէրեան 500, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Կէօվճեան 100, Տէր եւ Տիկին Նուպար Գիւրէլեան 300, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Կէվրէկեան 500, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Տէվրէնեան 100, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Պէնլեան 200, Պր. Արամ Խաչատուրեան 500, Պր. Համբարձում Զաւուշեան 100, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Զրպաչեան 500, Տիկին Տիրուհի Ընդպապեան 200, Տիկին Զապէլ Տէր - Յակոբեան 200, Պր. Ժան Ֆորթունաթօ 150, Պր. Լօրան Պալեան 150, Պր. Կրէկուար Ազար 1000, Տիկին Իւզաբէր Եագուպեան 50, Օր. Ֆրանսուազ Նահապետեան 200, Տիկին Մելինէ Պասմաճեան 100, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Կէվրէկեան 500, Տէր եւ Տիկին Ճէմս Զամիչ 200, Տէր եւ Տիկին Վահան Պետրոսեան 200, Պր. Փօլ Աւետիսեան 300, Օր. Մաքրուհի Գրիգորեան 200, Պր. Կարապետ Կարապետեան 50, Տէր եւ Տիկին Զիլինկիրեան 150, Տիկին Անն Պէքար 200, Տիկին Իսկուհի Բամպուքճեան 200, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պադըրճեան 500, Տէր եւ Տիկին Թանիւս Տիգրանեան 500, Տիկին Վերոն Քիւրքճեան 500, Տէր եւ Տիկին Նուպար Դաւիթեան 250, Տիկին Եղիսաբէթ Ալէքսան 200, Տիկին Մարի Զարուկեան 100, Տիկին Մատլէն Փափազեան 500, Պր. Ս. Ալեքսանեան 50, Տէր եւ Տիկին Ա. Հայրապետեան 500, Տէր եւ Տիկին Արա Պէյազճեան 150, Պր. Վարդգէս Փափազեան 200, Պ. Արամ Ղորղորեան 200, Տէր եւ Տիկին Արամ - Անտրէ Գրիգորեան 1000, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Գէորգեան 300 Ֆր.։

(Շար.)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՅԿԵՐՈՅԹԸ

Շաբաթ, Յունիս 10-ին, ժամը 20.30-էն սկսեալ։

Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպան «Արաքս» մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը՝ Հոկտեմբեր 21, պալինօ Շարպոնիէռ սրահը։

Մանրամասնութիւնները յետագային։

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Վօ - ան - Վըլէնի «Սաթենիկ» մասնաճիւղի մեծ պարահանդէսը՝ Սեպտեմբեր 16-ին մասնակցութեամբ ծանօթ երգիչ՝ փօլ Պաղտասարեանի

ՈՒԽՏԻ ՕՐ

ՔԱՄԲԱՆԵԸ ՏԸ ՖՐԷԶԻ Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Բարձր հովանաւորութեան ներքեւ՝
ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ
ԹԵՄԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունիս 4, ժամը՝ 9.30-ին

Հոգեգալստեան տօնին առիթով կը նշուի Եկեղեցւոյ Օծման 67-րդ տարեդարձը։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐԷՃԵԱՆ
Առաջնորդական Տեղապահ

Պատարագը կ՚երգէ Մայր Եկեղեցւոյ Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Պր. Խաչիկ Եըլմազեանի։

Յաւարտ պատարագի տեղի կ՚ունենայ Հոգեհանգիստ եւ ապա՝ Ուխտաւորի Սիրոյ Սեղան «Վազգէն Ա. Կաթողիկոս» սրահին մէջ։

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

FRANCE 2

Կիրակի, Յունիս 4, ժամը 9.15-ին, Հոգեգալուստը Արեւելեան Եկեղեցին - Ղարաբաղ, հայկական կղզեակ մը որ ուզեց քրիստոնեայ մնալ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Արշալոյս Թագէոսեան մասնաճիւղին անդամական ընդհանուր ժողովը, Շաբաթ, Յունիս 3, առաւօտեան ժամը 10-ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը

17, rue Bleue, Paris 9e

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB — MARSEILLE

FETE DES MERES

A l'occasion de la *Fête des Mères*, les Dames de l'UGAB vous invitent à passer un très agréable après-midi devant un buffet raffiné, préparé par leurs soins

le Jeudi 8 Juin à partir de 12 h à l'UGAB :

327, Bd Michelet, Marseille 9e

Participation : 70 F.

Renseignements et réservations :
UGAB: 91 22 10 45 (de 14h à 17h);
Mme Musiquian: 42 83 13 73.

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՅՈՒԼԻՍ 5 - ՕԳՈՍՏՈՍ 27

Ամառնային արձակուրդներուն Նորմանտիի ծովեզերեայ Մանկանց Բոյնը կը բացուի Յուլիս 5-ին, ամէն տարիքի հայրենակիցներու համար։

Մանուկները ընկերակցութեամբ իրենց ծնողներուն։

Վարձելու համար սենեակները, խոհանոցով կամ առանց։

Հեռաձայնել. -

39 - 85 - 36 - 53
16 - 31 - 21 - 77 - 63

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Սէն - Ժերմէ Ք. Շանթ մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. -

Ընկերուհի Սրբուհի Պետրոսեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Ալէն Սանտալեանէ 250 Ֆր., Խորէն Ուլուսեանի մահուան առթիւ՝ Սիմոնեան ընտանիք 200 Ֆր., ընկերուհի Սիրարփի Սիմոնեանի մահուան տարելիցին առթիւ՝ Սիմոնեան ընտանիք 200 Ֆր.։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ
ՍԻՐՏ
ՄՐՏԻ

-- ԳՐԱԿԱՆ ԷՋԵՐ, ՅՕԴՈՒԱԾՆԵՐ, ՆԿԱՐՆԵՐ --

Ներածական՝ ԳՐ. ՊԸԼՏԵԱՆ

290 էջ, Մատենաշար «ՅԱՌԱՋ»

Գին՝ 150 Ֆր., թղթատարի ծախքով՝ 175 Ֆր.

Դիմել՝ «Յառաջ» կամ Հրանտ-Սամուէլ Գրատուն
(51, rue Monsieur-Le-Prince, 75006 Paris)

UGAB—MARSEILLE

CAMP DE VACANCES ESTIVAL

L'U.G.A.B. de Marseille informe que cette année aussi, elle organise son 12ème *CAMP DE VACANCES* pour les enfants et les jeunes de 7 à 14 ans, du 8 au 30 Juillet

A VARS
(HAUTES-ALPES)

Participation 2.900 F. (de Marseille à Marseille)

Pour tous renseignements complémentaires :
Téléphoner à Mme *Anfisio-Duzian* (UGAB)
91 - 22 - 10 - 45 de 14 heures à 17 heures

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

ՓԱՐԻԶ

Հայ Կրթական
եւ
Մշակութային Միութիւն

ԴԻՄԱԿ
Թատերախումբը
կը ներկայացնէ՝

ԹԱԽՏԻՆ ԱՆԻԻԸ

հեղինակութեամբ՝ Գրիգոր Վահանի
բեմադիր՝ Վազգէն Մութաֆեան

Շաբաթ, Յունիս 3, ժամը 20.30-ին
Կիրակի, Յունիս 4 եւ 11, ժամը՝ 17.30-ին

MUSEE GUIMET
6, Place d'Iéna, Paris 16e (M° IENA)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ ԱՆԹԷՊԻ»

ՊԱՏՄԱԳԻՐՔԻՆ
գեղատիպ եւ շքեղ Գ. հատորը

(1200 էջ եւ 580 նկար)

Խմբագրութեամբ՝
Պր. ԵՐՈՒԱՆԴ ՊԱՊԱՅԵԱՆԻ

Գինը՝ 57 տոլար, առաքումի ծախքը ներառեալ։

Ամերիկայէն դուրս՝ 75 տոլար։

Ստանալու համար չէքերը գրել՝ AACA անունին եւ ուղարկել հետեւեալ հասցէին.

Mr. Henry ABADJIAN
4089 Park Vista Drive
Pasadena, CA 91107 U.S.A.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE

Camp itinérant en Grèce

La Croix Bleue des Arméniens de France ouvre son **Camp Itinérant en Grèce** du 4 au 25 Juillet pour les adolescents de 14 à 16 ans.

Au programme: *Randonnées, visites des sites et monuments historiques, rencontre avec La Croix Bleue de Grèce etc...*

Prix : 5 000 F.

Pour tous renseignements complémentaires, contacter Mme ZABOUNIAN au
49 77 76 15 (heures de bureau)
43 76 50 52 (le soir).

RECHERCHE

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
recherche
pour son Centre de Vacances de BELLEFONTAINE

JUILLET 1995

1 ASSISTANT SANITAIRE
(médecin, étudiant en 2ème année de médecine ou infirmier)

AOUT 1995

1 ANIMATEUR DIPLOME
(BAFA)

Ecrire à CBAF :
17, rue Bleue, 75009 PARIS.

DATE A RETENIR

AAAS
ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE

Fête Champêtre traditionnelle
de la *MAISON DE RETRAITE*
95500 GONESSE

Dimanche 2 Juillet
à partir de 11 heures 30

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ 2
VENDREDI
2 JUIN
1995

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

69րդ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.604
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
69e ANNEE — N° 18.604

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«ՀԻՒՐՐԻՅԷԹ»Ի ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԻ ԳԼԽԱՒՈՐ ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ ԺԻՐԱՅՐ ԼԻՊԱՐԻՏԵԱՆԻ

Թրքական այս օրաթերթը որ աւելի քան 600 հազար տպաքանակով առաջին տեղը կը գրաւէ Թուրք մամուլին, Մայիս 31-ի թիւով տեղ տուած է Ժ. Լիպարիտեանի ուղղուած հարցումներուն եւ անոր պատասխաններուն. Հարցումները կը վերաբերին Հայաստան -- Թուրքիա յարաբերութիւններուն, Ղարաբաղի հարցին լուծումի զարգացումներուն: Ժ. Լիպարիտեան կը ներկայացուի որպէս Լ. Տէր-Պետրոսեանի արտաքին քաղաքականութեան խորհրդականը ու Հայաստան-Թուրքիա յարաբերութիւններու ճարտարապետը»:

Հ.- Օդային անցքը բանալու Թուրքիոյ քայլին դէմ փոխադարձ քայլ մը պիտի առնէ՞ք:

Պ.- Թուրքիոյ հետ երկխօսութեան հոլովոյթի մը մէջ ենք: Ատիկա է կարեւորը: Պէտք է շարունակենք այդ երկխօսութիւնը: Ան հարկաւոր է որպէսզի հասկընանք մեր տարբեր մօտեցումները, հասկընանք թէ որ կէտերուն վրայ փոփոխութիւն պէտք է կատարել: Մեծապէս ազդուեցայ Փետրուարին Թուրքիոյ մէջ ինծի ցոյց տրուած ընդունելութենէն: Յարաբերութիւններու բնականոնացումը շրջանին կայունութիւն պիտի ապահովէ: Ոչ մէկ կասկած թէ շատ լուրջ հոլովոյթի մէջ կը գտնուինք: Այսուհետեւ ոչ միայն Անգարայի ու Երեւանի, այլ նաեւ Երեւանի ու Բաքուի միջեւ եւս, վստահ եմ որ փոխադարձ հասկացողութիւն գոյութիւն ունի. աւելի լաւ կը հասկնանք իրար:

Հ.- Ի՞նչ քայլեր պիտի առնէք երկխօսութեան հոլովոյթը զարգացնելու համար:

Պ.- Մեր ազդեցութիւնը ի գործ դրինք որպէսզի պատերազմը չվերսկսի. պիտի շարունակենք այս ուղղութեամբ: Ատիկա պիտի օգնէ շրջանին ու Ադրբէջանի մէջ կայուն իրավիճակի մը պահպանումին ու մեր պիտի տայ համաձայնութեան ընթացքին: Կը յուսամ որ Թուրք կառավարութիւնն ալ կարեւոր կը նկատէ այս քայլը: Ուրիշ քայլեր եւս ունինք առնելիք: Ըստ իս, այս հոլովոյթը շարունակական է: Օդային անցքին բացումը Թուրքիոյ տեսանկիւնէն կարեւոր քայլ մըն է: Մենք ալ գոհ ենք. սակայն, դէպի Հայաստան կարգ մը ճամբորդութիւններու տեւողութիւնը քանի մը ժամ կրճատելէ ուրիշ առաւելութիւն չունի: Արդէն այդ անցքը փակել իմաստ չունէր, որովհետեւ Հայաստան եւ Ադրբէջան երբեք իրարու դէմ չփակեցին իրենց օդային տարածքները:

Հ.- Սակայն եթէ սահմանային անցքերը բացուին, Հայաստանէն ահաբեկիչներու Թուրքիա մուտքը կրնայ խնդրոյ առարկայ ըլլալ:

Պ.- Մենք այս երկրին մէջ ահաբեկչութեան ոչ մէկ տեսակը կ'արտօնենք: Չենք արտօներ ահաբեկիչներու գոյութեան, ինչ պատկանելիութիւն որ ալ ունենան անոնք: Չենք արտօներ որ ահաբեկիչներ այս տարածքը գործածեն:

Հ.- Բաքուի հետ երկխօսութիւն ունի՞ք:

Պ.- Այո: Տեւական յարաբերութիւն կը պահեն մեր Պաշտպանութեան նախարարները: Նոյնիսկ, սահմանային որոշ հարցերու, կամ հրադադարը խանգարելու սպառնացող վտանգաւոր կրակոցներու պարագային Լ. Տէր-Պետրոսեան ուղղակի կը հեռաձայնէ Ալիեւին: Սակայն Ադրբէջան քարիւղատարը, Ղարաբաղը եւ շրջանային յարաբերութիւնները իրարու կը կապէ: Կ'ուզէ նաեւ անմիջապէս լուծել Ղարաբաղի օրինավիճակի հարցը ու խնդիրը կը կնճռոտէ: Ղարաբաղը Ադրբէջանի ներքին քաղաքականութեան հարցն է: Երբ Թուրքիա եւս Հայաստանի հետ յարաբերութիւնները այս կէտին կ'առնչէ, Թուրքեւհայ յարաբերութիւններն ալ կ'ենթարկուին Բաքուի ներքին քաղաքականութեան: Մինչդեռ յարաբերութիւններու զարգացումը օգնական պիտի ըլլայ նաեւ այս հարցին լուծումին: Ես վստահ եմ: Լուծումի պէտք է ձեռնարկենք, սկսելով ամէնէն դիւրին կէտէն եւ ոչ ամէնէն դժուարէն: Ղարաբաղի մէջ հրադադար ապահովեցինք: Հիմա պէտք է նախապատուութիւն տրուի գրաւեալ տարածքներու մեծ մասէն զինուորներու ետ քաշուելուն, շրջափակումները վերցնելու հարցերուն: Օրինավիճակի խնդիրը պէտք է հետեւի ատոնց: Գրաւեալ տարածքներէն ետ քաշուիլ կը նպաստէ Ադրբէջանին, միջազգային հաշտարար զօրքի մը շրջան հասնիլն ալ Ղարաբաղի. իսկ շրջափակման վերնալը նպաստաւոր է բոլորին:

Մ Ի Լ Ա Ն Օ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԱՆՏԵՂԻ ՄԻՋԱՄՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՆՓԱՌՈՒՆԱԿ ՀԵՏԵՒԱՆՔԸ

Ինչպէս «Յառաջ»ի մէջ հրատարակուած էր, Ապրիլ 21-ին Միլանոյի Հնագիտական Թանգարանին մէջ բացումը եղած էր ցեղասպանութիւնը նկարագրող Արմին Վեկների գրութիւններուն եւ լուսանկարներուն ցուցահանդէսին:

Մամուլը, Միլանոյի յատկացուած էջերուն մէջ հրատարակած էր լուրը: Հեռատեսիլի տեղական կայան մը ցոյց տուած էր նկարները եւ փոքրիկ հարցազրոյց մը Տիկին Քիւչիւկեանի հետ որ պատահաբար նոյն ժամուն կը գտնուէր ցուցահանդէսի սրահը:

Հաւանաբար, հեռատեսիլի այս սփռումն էր որ գրաւած է Թուրք հիւպատոսին ուշադրութիւնը եւ ուզած է հակազդել ամէն ձեւով: Կը դիմէ Թանգարան, պահանջելով խօսիլ տնօրէնին հետ: Տնօրէնը՝ հայազգի փրոֆ. Էրմաննօ Արսլան՝ բացակայ է. կը գտնուի Կիպրոս ուր կը մասնակցի հնագիտական համագումարի մը: Փոխ-տնօրէնուհին կը յանձնարարէ դիմել քաղաքապետարան որուն կը պատկանի Թանգարանը:

Ուրեմն, Չորեքշաբթի, Մայիս 24, մինչ Տիկին Քիւչիւկեան կ'առաջնորդէ Միլանոյի հրէական վաւերագրութեան կեդրոնին վարիչը եւ 5-6 անդամ տիկիններ, ցուցադրուած գրութիւններուն եւ նկարներուն մասին տալով հարկ եղած բացատրութիւնները, ժամը 17-ի շուրջ սրահ կը մտնէ Թանգարանին հսկիչը եւ կը հրաւիրէ ներկաները թողուլ սրահը, որովհետեւ հրահանգուած է փակել ցուցահանդէսը: Այնպէս ալ կ'ըլլայ:

Անմիջապէս կը սկսի հակազդեցութիւններու շարք մը: Տոքթոր Քիւչիւկեան, ցուցահանդէսին կազմակերպիչներէն մին, կը հաղորդէ լուրը Իտալիա-Հայաստան ընկերակցութեան նախագահ փրոֆ. Նորտիոյին: Յարաբերութեան մէջ կը մտնեն Միլանոյի քաղաքապետարանին և Թանգարաններու ընդհանուր տնօրէնութեան հետ, կը հեռաձայնեն իրենց ծանօթ լրագրողներու, լուր կը տրուի լրատուական ԱՆՍԱ գործակալութեան եւ տեղական հեռատեսիլին:

Յայտնի կ'ըլլայ որ խիզախ Թուրք հիւպատոսը Թանգարան հեռաձայնելէ վերջ անձամբ դիմած է քաղաքապետարան (ցուցահանդէսին հովանաւորութիւնը ստանձնած էր քաղաքապետարանը իր մշակոյթի բաժանմունքին միջոցաւ) եւ գանգատած է որ ցուցահանդէսը սուտ եւ անվայել լուրեր կուտայ ժողովուրդին, կը վարկաբեկէ Թուրք ազգը. ինք կը պահանջէ ցուցահանդէսին անմիջական փակումը, կ'ըլլան խիստ խօսքեր եւ հաւանական քաղաքական ճնշումներու սպառնալիքներ: Կրկին հեռաձայնային խօսակցութիւններ Թանգարանին հետ փակելու հրահանգով: Ցուցահանդէսը ուրեմն կը փակուի եւ մուտքին վրայ կը զետեղուի յայտարարութիւն մը. «փակ՝ նոր կարգաւորումներու գործին համար»:

Հետեւեալ օրը, Մայիս 25, միջօրէի լուրերու ժամուն, հեռատեսիլի տեղական կայանը բաւական լայն եւ տպաւորիչ լեզուով կը տեղեկացնէ ցուցահանդէսին փակման լուրը, կրկին ցոյց տալով 10 օր առաջ եղած նկարահանումները, հեգնանքով եւ նաեւ զարմանքով կը խօսի Թուրք հիւպատոսին միջամտութեան մասին, բայց կը զարմանայ քաղաքապետարանին առած քայլին:

Մինչ այդ լրագրողներու խումբ մը կը դիմէ քաղաքապետարան եւ կը պահանջէ իրականութիւնը: Իսկ թէ քաղաքապետարանի մշակոյթի բաժնին վարիչը (որ ներկայ եղած էր բացումին եւ յայտնած իր գոհունակութիւնը) բացակայ էր Թուրք հիւպատոսին դիմումին ժամանակ եւ եղած է իր տեղապահը որ զիջած է հիւպատոսին պահանջքին: Ինք՝ անտեղի կը նկատէ այս միջամտութիւնը եւ հրահանգ կուտայ վերստին բանալու ցուցահանդէսը որ կէս օր գոց մնալէ վերջ կրկին կը բացուի:

Օրաթերթերը, որոնք տուած էին ցուցահանդէսին բացման լուրը, այս անգամ, զգայացունց եւ գայթակղեցնող լուր մը նկատելով Թուրք հիւպատոսին միջամտութիւնը, կը տարածեն անոր փակման լուրը լայնօրէն, Ուրբաթ օրուան իրենց թիւով:

«Քորիէրէ տէլլա Սէրա», Իտալիոյ ամենատարածուած լրագիրը, կը տրամադրէ 30 տողնոց լայն սիւնակ մը, «Հայերու ցեղասպանութեան ցուցահանդէսը փակուած՝ Թուրք հիւպատոսին միջամտութեամբ» վերնագրով: Եղածը կ'որակէր «միջազգային էնթրիկ»: Կը ներկայացնէր ցեղասպանութեան պատմականը բացատրական ձեւով:

«Լ'Ունիթա», ձախակողմեան, նախկին համայնավար կուսակցութեան օրաթերթը, մէկ ու կէս սիւնակ տրամադրած էր, վերնագրուած՝ «Ցուցահանդէս հայկական ջարդերուն մասին, հիւպատոսին բողոքը, գոցուած է ցուցահանդէսը, տիքթաթ Թուրքիոյ կողմէ»: Մանրամասն կը նկարագրէր եղելութիւնը:

«Լ'Ինտէփէնտէնթէ» թերթը, հրատարակելով մահմետական կիներու խումբի մը նկարը, վրան տպագրած էր.- «մամմա, լի Թուրքի». այսինքն՝ «մայրի՛կ, Թուրքերը», Իտալացիները պատմական այս ահազանգը կը գործածեն նշանակելու համար մօտալուտ վտանգ մը երբ Թուրքերը ցամաքահանում կ'ընէին իրենց վրայ յարձակելու համար: Կը նկարագրէր Թուրք հիւպատոսին միջամտութիւնը, տալով մանրամասն լուրեր:

«Ճիօրնօ», Միլանոյի լրագիրը, կը նկարագրէր տոքթոր Քիւչիւկեանէն ստացած մանրամասնութիւնները:

Այս անտեղի միջամտութիւնը, որ արձագանգ գտաւ մամուլին միջոցաւ, ծանօթացուց, մանաւանդ Միլանոյի բնակչութեան, ցուցահանդէսին ներկայութիւնը, Հայերու ցեղասպանութիւնը եւ Թուրք պաշտօնական անձի մը, այսինքն՝ Թուրքիոյ անհանդուրժող մտայնութիւնը: Ցուցահանդէսը որ ինքնին արդէն բաւական յաջողութիւն գտած էր այցելուներու թիւով, այս անգամ նոր այցելուներու շարք մը ունեցաւ որոնց հետաքրքրութիւնը արթնցած էր օրաթերթերու եւ հեռատեսիլի լրատուութենէն: Միլանոյի բարձրագոյն վարժարանի մը աշակերտները որոնք առաւօտուն այցելած էին ցուցահանդէսը, իմանալով փակուիլը եւ անոր պատճառները, նամակ մը կը գրեն 20-է աւելի ստորագրութիւններով եւ կը յայտնեն իրենց ընդվզումը: Կը գրեն թէ այս հրահանգը կը վիրաւորէ Հայերը, բայց նաեւ զիրենք՝ Իտալացի քաղաքացիները Հանրապետութեան մը որ ինքզինքը ազատ եւ ժողովրդավարական կը նկատէ:

Արդեօք Թուրք հիւպատոսը կ'անդրադառնա՞յ իր միջամտութեամբ մեզի ներուած օգնութեան, որ ծառայեց տարածելու ցեղասպանութեան նիւթը: Կը մտածէ՞ իր երկրին երեսը մրոտած ըլլալուն մասին ալ...:

Վ. Բ.

ՍՏԵՓԱՆԱԿԵՐՏԻ ՕԴԱԿԱՅԱՆԻՆ ԲԱՑՈՒՄԷՆ ԵՏՔ ԱԴՐԲԷՋԱՆԱԿԱՆ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔՆԵՐ

Աւելի քան չորս տարուան ընդմիջումէ մը ետք Մայիս 30-ին վերաբացուած է Ստեփանակերտի օդակայանը, ուր առաջին օդանաւը, որ կ'ապահովէր Երեւան -- Ստեփանակերտ թռիչքը, էջք կատարած է: Սակայն նոյն ատեն ադրբէջանական զինուորական օդուժի երեք սաւառնակներ ԼՂՀ-ի սահմանային գօտիին վրայ թռիչքներ կատարած են եւ որմէ ետք ալ Ադրբէջանի Պաշտպանութեան նախարարութիւնը յայտարարութեամբ մը հայկական կողմէն պահանջած է դադրեցնել Երեւան -- Ստեփանակերտ -- Երեւան թռիչքները, սպառնալով՝ հակառակ պարագային ծանրագոյն միջոցներու դիմել: Նոյն օրը, Մայիս 30-ին, ԼՂՀ-ի Պաշտպանութեան նախարարութիւնն ալ հակազդած է հակադարձ յայտարարութեամբ մը ուր ըսուած է թէ ադրբէջանական սաւառնակներու կատարածը գրգռիչ գործողութիւն է եւ կրկնուելու պարագային ԼՂՀ-եան կողմը զանոնք կը համարէ հրադադարի խախտում: Դեռ ադրբէջանական իշխանութիւններուն ուշադրութեան յանձնուած է Բաքու-Նախիջեւան-Անգարա գիծի պարագան ալ եւ ըսուած է թէ ղարաբաղեան իշխանութիւնները բարեացակամ կեցուածք կը ցուցաբերեն Արցախի օդային սահմանները չօշափող այդ թռիչքներուն նկատմամբ եւ եթէ խափանարար որեւէ արարք գործուի ադրբէջանական կողմէն, նոյնը կ'ընեն ղարաբաղեան ուժերը, որոնք ունին հարկաւոր բոլոր միջոցներն ու սարքերը:

ԼՂՀ-ի Արտաքին նախարար՝ Արկադի Ղուկասեան «Ազատութիւն» ձայնասփիւռի թղթակցին հարցումներուն պատասխանելով ըսած է թէ ԼՂՀ-ի պաշտպանութեան ուժերուն հսկողութեան տակ գտնուող բոլոր հողերը ինքնաբերաբար կը ստանան ապահովութեան գօտիի բնոյթ քանի որ ԼՂՀ-ի բնակչութեան ապահովութիւնը երաշխաւորելու նպատակն ունին: Ինչ կը վերաբերի Լաչինի եւ Շուշիի, ԼՂՀ-ի Արտաքին նախարարը նշած է թէ Լաչինի հարցը կարելի կ'ըլլայ լուծել միայն Լեռնային Ղարաբաղի օրինավիճակի յստակացումէն ետք, իսկ Շուշիի պարագային, միայն գաղթականներու հարց կրնայ խնդրոյ առարկայ ըլլալ: Ա. Ղուկասեան այն համոզումը յայտնած է նաեւ որ Ադրբէջան ներկայի իր տնտեսական եւ քաղաքական պայմաններուն մէջ ձեռնտու չէ հարցը ռազմական միջոցներով լուծել փորձելու եւ աւելցուցած է թէ դիւանագիտական լուծումի մը համար ալ ան պէտք է հրաժարի անզիջող կեցուածքէն եւ չափազանցուած պահանջներէն:

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեան Մայիս 30-ին նախ ընդունած է Միացեալ-Նահանգներու Հայկական Համագումարի պատուիրակութիւնը, որու հետ ունեցած հանդիպումին քննարկուած են Սփիւռք-Հայաստան կապերը ինչպէս նաեւ յառաջիկայ ընտրութիւններուն, Սահմանադրութեան եւ հանրաքուէին առնչուող հարցեր: Հանդիպումին ներկայ եղած են նաեւ փոխ-Նախագահ Գ. Յարութիւնեան

(Շար.ը Դ. էջ)

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ 80-ԱՄԵԱԿ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՊՈՒԼԿԱՐ ԴԻՒԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԼՈՅՍԻՆ ՏԱԿ (*)

4. - Առանց ընկերակցող նամակի եւ առանց հասցէագրութեան:

Պէտք է ենթադրել, որ նամակը ղրկուած է Կ. Պոլսոյ պուլկարական թագաւորական դեսպանատան Լիազօր - Նախարար տոքթոր Ն. Թոլչեւէֆ ղրկուած է Պուլկարիոյ վարչապետ տոքթոր Վ. Ռատոսլաւովին: 25 - 7 - 1915

ՅՈՒԼԻՍ 24

Երկու Հայ վանականներ, որոնք երէկ ինծի մօտ եկան, յայտարարեցին թէ՝ Մխիթարեան միաբանութեան կը պատկանին, Թրքահպատակներ են, բայց մաս չեն կազմեր Վիէննայի Մխիթարեան միաբանութեան: Տեղեկութիւններ տուին Փոքր Ասիոյ Հայութեան ծանր վիճակին մասին եւ խնդրեցին միջամտութիւն կատարել այդ դրութեան մեղմացման համար: Ստորեւ կը ներկայացնեմ այդ տեղեկութիւններուն գլխաւորները.

Էրզրումի մէջ - 1500 Հայ ընտանիքներ քաղաքէն դուրս արտաքսուեր են եւ բոլորը անխնայ կոտորուեր:

Սվազի մէջ - բոլոր Հայերը քաղաքէն դուրս քշուեր են անյայտ ուղղութեամբ: Նոյնպէս եւ վարդապետը:

Խարբերդի մէջ - Հայութիւնը իր Առաջնորդին հետ պէտք է Հալէպ երթայ եղեր, սակայն յայտնի չէ թէ տեղ հասած են կամ ոչ, չնայած այն բանին, որ բաւական ժամանակ առաջ ճանապարհ ելած են եղեր:

Մարտինի մէջ - Սպանդի ենթարկուեր են 700 Հայեր ու վարդապետը: (Առաջնո՞րդը - Յ. Կ.):

Շապին - Գարահիսարի մէջ - քաղաքը հրետանիով ռմբակոծուեր եւ քար ու քանդ եղեր է: Հայերը այնտեղ ինքնապաշտպանութեան համար ոտքի ելեր են: Զէնք չունենալով, այդպիսին ձեռք ձգեր են Թուրքերէն խլելով:

Սամսոնի, Ինէպոլուի, Ունիէի Հայերէն շատեր իսլամութիւնը ընդուներ են, որպէսզի սպանդէն խուսափին:

Վերջերս Թուրք մը եկեր է եւ երկու վանականներուն պատմեր, որ Թէրմէի մէջ՝ Ունիէի ու Սամսոնի միջեւ, հայկական եկեղեցւոյ մը մէջ մտեր է, որ մզկիթի վերածուած է եղեր եւ իր նամազը կատարեր:

Քահանայ մը իր ամբողջ ընտանիքով ապաստաներ է իր տան մէջ եւ բոլորը ողջակիզուեր են, որպէսզի Թուրքերը զիրենք չմորթեն կամ պարտադրուած չըլլան Թրքանալու:

Մերսինի մէջ - 150 ընտանիք աքսորուեր են դէպի անապատ, նոյնպէս եւ շրջակայ քաղաքներէն:

Էսքի - Շեհիրի, Ատա - Փազարի մէջ Կ. Պոլսէն ոչ հեռու, (Հայ) բնակչութիւնը քաղաքէն հեռացուեր է նոյնպէս եւ քշուեր անծանօթ ուղղութեամբ:

Հրաման արձակուեր է Պահչէճիքը (Պարտիզակ, Յ. Կ.) պարպելու համար, որ Իզմիթի մօտ կը գտնուի: Որեւէ ռումբ չէ գտնուած եղեր: Բնակչութիւնը խոշտանգուեր է Կ. Պոլսոյ բանտի տնօրէնին կողմէ՝ Իպրահիմ պէյ, որ մասնաւոր ղրկուեր է Ատա - Փազար: Այստեղ երեւան հաներ են 150 ռումբեր, որոնք ժամանակին Թուրք ընդդիմադիրներ պահ դեր են անոնց մօտ:

Տրապիզոնի մէջ - բոլոր Հայերը տեղահաներ են: 26 Հայեր նաւակի մը մէջ տեղաւորեր եւ ծովամոյն ըրեր են: Անոնցմէ միայն մէկը յաջողեր է փախչիլ եւ իտալական հիւպատոսարանը ապաստան գտնել, սակայն այստեղէն զինք Թուրքերուն կը յանձնեն: Վերջինները Հայը ողջ - ողջ կը թաղեն:

Տեղահանուած Հայերէն ոչ մէկը հասած է նպատակադրուած վայրը եւ պէտք է ամէնքը ճամբու ընթացքին մորթուած ըլլան:

5. - ՆԱՄԱԿ

Պուլկարիոյ թագաւորական հիւպատոսարան - Իզմիր - 1915, Օգոստոս 13
Թիւ 527

Հիւպատոս Իվան Հաճիեւէ՝

Առ Պր. Վարչապետ՝ տոքթոր Վ. Ռատոսլաւով - Սոֆիա

Խիստ գաղտնի

Պր. Նախարար,

Հայ բնակչութեան վիճակը, Անատոլուի խորքերը, սաստիկ ծանր բնոյթ կը ստանայ եղեր, ճգնաժամային: Իրազեկ տեղերէ իմ ստացած տեղեկութեանց համաձայն, առնէ մը ի վեր ան ոչ միայն կանոնաւոր կերպով հալածանքներու կ՚ենթարկուի, այլեւ զանգուածային կոտորածներու եւ սպանդի: Պիթլիսի ու Էրզրումի մէջ ոչ մէկ Հայ մնացեր է: Այնտեղացի Հայերէն մէկ մասը փախուստով հասեր է Ռուսաստան, իսկ մնացեալները մորթեր են: Անգարայէն շուրջ 750 արտաքսուած Հայ ընտանիքներ հրոսակային խումբերէ կոտորուեր են ճանապարհին: Իզմիթի, Պրուսայի, Էրզրումի ու Պիթլիսի Հայ Առաջնորդները շղթայակապ ձեռքերով քշուեր եւ աքսորուեր են անծանօթ տեղ մը: Իզմիրի վիլայէթին մէջ Հայերուն վիճակը առ այժմ աւելի մեղմ է: Գոնիայի խորքերը տարագրուած են Այվալը ծովեզերեայ քաղաքի Հայերը եւ 7 հոգի Տիքիլի քաղաքէն: Քաղաքիս կուսակալը Կ. Պոլսէն ստացուած հրամանի մը վրայ, տեղահանութիւն պէտք է կատարէ եղեր ամբողջ հայութիւնը դէպի Անատոլուի հեռաստանները քշելով, իսկ անոնց բնակարաններուն եւ հողերուն վրայ տեղաւորէ ռումելիցի գաղթականներ: Նկատի առնելով Հայերու անբասիր վերաբերումը իշխանութեան հանդէպ, կուսակալը մերժեր է հրամանին գործադրումը եւ այսօր Կ. Պոլիս մեկնելու է եղեր, որպէսզի տեղւոյն վրայ կարգադրէ այս խնդիրը: Վերջին պահուն սակայն յետաձգեր է իր մեկնումը եւ այստեղի Հայ առաջնորդը վստահեցուցեր է, թէ որքան ատեն որ Իզմիրի վիլայէթին մէջ Հայերը շարունակեն խաղաղ մնալ եւ իրենք անձամբ չդրդեն հալածանքներ իրենց դէմ, որեւէ միջոցառումի պիտի չդիմէ ընդդէմ հայութեան: Պէտք է ընդգծել, որ Իզմիրի վիլայէթին հայութիւնը իր հարստութեամբ կը մրցի Յոյներուն հետ:

Բարեհաճեցէք ընդունիլ, Պր. Նախարար իմ գերագոյն յարգանքի առհաւատչեաս Ձեզի հանդէպ:

ՀԱՅԵՐՈՒ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ
(Ստորագր.) Իվան Համամճիեւ

6. - ԶԵԿՈՅՑ

Ուղարկուած՝ 1915 Օգոստոս 3 / 16
Թիւ 557

Լիազօր - Նախարար՝
Ն. Թոլչեւէֆ - Կ. Պոլիս
Առ Վարչապետ՝ տոքթոր
Վ. Ռատոսլաւով - Սոֆիա

Հայերուն տեղահանութիւնը օր ըստ օրէ աւելի սարսափելի չափեր կը ստանայ: Ամբողջ նահանգներ, ուր հոծ հայութիւն մը կը բնակէր, անապատի վերածուած են: Թուրքիոյ ներքին գաւառներէն ոչ մէկը ուր Հայեր կ՚ապրին, զերծ մնացած է զուլումներէն: Մինչեւ օրս մարդկութեան պատմութեան մէջ չտեսնուած գազանային արարքը վերջացնելէ յետոյ աւելի հեռաւոր ծայրամասերու տարածքին, երիտթուրքական փոթորիկը կը մօտենայ Կ. Պոլսոյ շրջանին: Վերջին շաբաթուան ընթացքին Ատա - Փազար, Իզմիթ ու անոնց շրջակայքը մաքրագործուած է, Հայ չէ մնացած: Անկարելի է տուեալ պարագային երիտթուրքերու կատարած ոճրագործութեան զազրելիութիւնը նկարագրել: Թուրքեր, Հրեաներ, Յոյներ, որոնք ականատես եղած են Հայերու տեղահանման, չեն կրնար իրենց զգացած սարսափն եւ ընդվզումը զսպել: Իզմիթցի 37 հայ ընտանիքներ, ընդ որոնց եւ մեծահարուստ տոհմեր, բարձրագոյն կրթութեամբ հարիւրաւոր անձեր՝ բժիշկներ, փաստաբաններ, դրամատէրեր ու վաճառականներ, փափկասուն օրիորդներ բարձր աստիճանի դպրոցներ աւարտած, ընտելացած պերճաշուք կեանքի, իրենց բնակարաններէն դուրս նետուած են եւ ոչխարներու հօտի մը պէս քշուած Փոքր Ասիոյ անապատային տարածքներու երկայնքին ու լայնքին: Անոնց թախանձագին խնդրանքին որ թոյլ տրուի իրենց մեկնիլ Գերմանիա, Աւստրիա կամ Ամերիկա, երիտթուրքական «քաղաքակրթիչները» կը պատասխանեն եղեր սուիններով ու ցինիկ հաւաստիացմամբ թէ անապատին մէջ անոնք իրենք զիրենք աւելի լաւ պիտի զգան: Երէկ այստեղ Պրուսայի Հայերուն աղիողորմ կանչը լսուեցաւ. Թուրք կառավարութիւնը 24 ժամ պայմանաժամ տուեր է որ թողուն Պրուսան եւ մեկնին - այրերը դէպի Միջագետք, կիները դէպի Արաբիա, տղաքը դէպի Սուրիա: Որպէսզի պատկերը աւելի ցայտուն ըլլայ, ձեզի կը տեղեկացնեմ թէ՝ Պրուսայի քանի մը տասնեակ հազար Հայ բնակչութենէն մնացած է միայն ծեր լուսանկարիչ մը, Տիկին Տոքթոր Նիքոլովայի հայրը, որուն ժամանակաւորապէս թոյլ տրուեր է Պրուսա մնալ, Թալաաթ պէյի մօտ ազդու միջնորդութեան շնորհիւ: Ան համեստ կերպով զարմանք յայտներ է, որ Հայերու արտաքսումը Պրուսայէն արդէն գործադրուած է, մինչ ինք կ՚ենթադրէ եղեր, որ քանի մը օրով տեւկա պիտի ուշանայ:

Այս տեղի օտար ներկայացուցչութիւնները դանդատագրերով եւ աղէտի նկարագրութիւններով ողողուած են այս խնդրին կապակցութեամբ, սակայն Թուրք իշխանաւորները կը պատասխանեն թէ միջոցառումը ժամանակաւոր է եւ տեղահանուած Հայ բնակչութեան գըլխուն որեւէ փորձանք պիտի չգայ: Մինչ տասնեակ հազարաւոր Հայերու անապատին մէջ կոտորածներուն մասին լուրերը կը կրկնուին աւելի ահռելի ձեւերով: Նոյնիսկ գերմանական դեսպանատունը, երիտթուրքերու յասօրինակ ընթացքին ընդվզած, ազդու կերպով միջամտեց, սակայն ապարդիւն: Ներկայ կը գտնուինք անզօր՝ ամբողջ ազգի մը վերջնական բնաջնջման յանդիման: Ընթացքը, զոր երիտթուրքերու այսօրինակ ընթացքին ի գործ դրին 1913-ին Թրակիոյ ու Փոքր Ասիոյ պուլկար բնակչութեան հանդէպ եւ զորս ծափահարեցին քաղաքակիրթ Ֆրանսան ու Գերմանիան, այսօր կ՚իրականացուի Հայերու հանդէպ, այն տարբերութեամբ, որ մինչ Պուլկարները խմբովին կ՚արտաքսուէին Պուլկարիա, այստեղ Հայերը կը բաժնեն իրարմէ՝ այրերը մէկ կողմ, կիներ ու երախաներ այլ կողմ եւ կ՚ուղարկուին Թրքական խուլ ծայրամասեր՝ ստոյգ մահուան: Այսօր հայկական պատրիարքարանէն ինծի լուր ըրին, որ 30.000 Հայեր Էրզրումէն ու Տրապիզոնէն Միջագետք տարագրուած՝ ջարդուեր են, իսկ Տիգրիս գետին մէջ ուրիշներ խեղդամահ եղեր են: Այստեղի ամերիկեան դեսպանին բարեխօսութեան թէ թոյլ տրուի Հայերուն միատեղ Ամերիկա մեկնիլ, Թուրք կառավարութիւնը պատասխանեց թէ կը փափաքի որ իր «երջանիկ» հպատակները Թուրքիա մնան: Իմ գործընկերներուս հետ միասին կարելին կ՚ընեմ, որպէսզի Հայերու նկատմամբ կոտորածը կասեցուի կամ դէթ նուազեցուի, սակայն Թրքական կառավարութիւնը, գիտենք, կանդ չառներ, բացի՝ ուժին առջեւ: Իսկ նման ուժ ներկայիս ոչ ոք ունի իր տրամադրութեան տակ:

Նշանակալիցը այն է, որ Յոյներու հանդէպ միաժամանակ ձեռնարկուած տեղահանութիւնը անմիջապէս կասեցուեցաւ եւ անոնք որոշ տեղերէ վերադարձան իրենց բնակավայրերը, շնորհիւ Գերմանիոյ կայսրին միջամտութեան եւ յունական իշխանութեան սպառնալիքին: Այսօր Թուրքիոյ մէջ յոյնբնակչութեան հանդէպ վարմունքը աւելի լաւ է, քան երբեւէ: Իրենց ցեղին կողոպտիչ իւրայատկութեամբ, Յոյները սողոսկեցան դէպի աւելի մեծ կեդրոններ, ուրկէ Հայերը կը տարագրուին, որպէսզի աներեւակայելի ցած գիներով տէր դառնան հայկական ինչքին, ունեցուածքին: Եւ մինչ Թուրքերը իրենց վրայ կը բարդեն ոճրագործութեան պատասխանատուութիւնը, Յոյները հարստութիւն կը դիզեն ի փառս Հելլէնականութեան, փառաբանելով յոյն թագաւորը, հելլէնականութեան մեծ պաշտպանը, որ Թուրքիոյ ամենաոխերիմ թշնամին կը մնայ:

Պարտք կը համարեմ վերոնշեալը Ձեզ տեղեկացնել, որովհետեւ կը կարծեմ թէ ամէն իսկական քաղաքակիրթ պետութեան մը աւանդութեանց մէջ կը ներառուի ոչ միայն մատնանշել ազգի մը այս այլանդակ բնաջնջումը, այլեւ իր կարողութեան սահմաններուն մէջ կատարել այն ամէնը, որ իր բնոյթով ի վիճակի ըլլայ նուազեցնելու այս ոճրագործութեան չափերը, այնքան աւելի, որ Հայ ազգի ճակատագիրի միակ յանցանքը կը կայանայ այն բանին մէջ, որ ան հայկական է: Շատ կողմերով անոր ճակատագիրը կը մերձենայ մեր ազգի ճակատագիրին եւ մեր երկրին մէջ աւելի հեշտ է հայութեան տառապանքները հասկնալ քան որեւէ այլ տեղ: Պր. Նախարար, իսկական մարդկայնական գործ մը կատարած պիտի ըլլաք, եթէ որեւէ բան ընէք այն ձեւով, որ դուք լաւագոյնս կը գտնէք, որպէսզի կասեցուի տարաբախտ հայ ազգին տեղահանութիւնը:

Բարեհաճեցէք եւ այլն...

(Ստորագր.)
ՔՈԼՉԵՒ

Ծանօթագրութիւն. -

4. - Ֆոնտ 321, ցուցակ 1, արխիւային միաւոր 2462, թերթ 49: Մեքենագիր:

5. - Ֆոնտ 321, ցուցակ 1, արխիւային միաւոր 2462, թերթ 26:

6. - Ֆոնտ 321, ցուցակ 1, արխիւային միաւոր 2462, թերթ 32 - 25:

Նիւթերը կը հրատարակուին առաջին անգամ հայերէն:

Թարգմանեց՝
ՅԱԿՈԲ ԿԻԼԻԿԵԱՆ

Մայիս 16 / 17, 1995
Փլովտիւ

(*) Ա. մասը տես՝ «Ցառաջ», Ապրիլ 25

(Շար. 2)

ՊԱՔԱԼՕՐԷԱ

1995

Քննութիւններու ժամանակը հասած է: Երկրորդական հաստատութիւններէն համալսարան զանազան քննութիւններու ներկայացող թեկնածուներուն համար Յունիսը բոլոր մտահոգութիւններու եւ բոլոր յոյսերու ամիսն է:

Լիսէներէն ներս 1993-ին սկսած բարեփոխումը ընթացաւարտ ուսումնական այս տարեշրջանին կը յանգի նոր պաքալորէայի մը: Նոր պաքալորէա՞: Ոչ իսկապէս: Աւելի վերադարձ մը դէպի դրսուրին մասնաւանդ գրական նիւթերու եւ երեք ընտրովի նիւթ առնելու կարելիութիւնը երկուքի փոխարէն: 1995-ի պաքալորէայի կազմակերպումը եւ մատակարարումը աւելի երկար եւ ծանր է: Ապրիլի առաջին օրերուն սկսաւ ընտրովի նիւթերու ներկայացումը եւ դեռ կը շարունակուի: Սակայն, ընդհանուր պաքալորէայի եւ թեքնոլոժիք պաքալորէայի բոլոր «սեռի»ներուն համար Յունիս 9-ն է քննութեան ձշմարիտ սկիզբը, իմաստասիրութեամբ: Ապա, ընդհանուր պաքալորէայի համար միւս նիւթերը՝ մաթեմաթիք, պատմութիւն - աշխարհագրութիւն, բնագիտութիւն - տարրաբանութիւն, լեզու, ընկերային եւ տնտեսական գիտութիւններ, կենսաբանութիւն տեղի կ՚ունենան Յունիս 14-էն 16, իսկ թեքնոլոժիք եւ արհեստագիտական պաքալորէայի համար Յունիս 19-էն 21:

Ուստի, վեց հարիւր հազարէն աւելի

ԵՐԳԻՉ

ԳԱԼՈՒՍՏ ԷԼՄԱՅԵԱՆ

ԼԷՈՓՈԼՏ ՊԵԼԱՆ
ԸՆԴՀ. ՄՐՑՈՒՄԻՆ Ա. ՄՐՑԱՆԱԿ

Լիբանանահայ երգիչ Գալուստ (Վահէ) Էլմայեան, այժմ՝ ֆրանսաբնակ, Մայիս 14-ին արժանացած է Լէոփոլտ Պելան Երաժշտութեան եւ Թատերական Արուեստի ընդհ. մրցումին երգի Ա. մրցանակին (Chant degré excellence, Premier Prix): Մեկնաբանած է Ժ. Մասընէի «Էլէժի»ն եւ Հայտընի «Լա քրէասիոն»էն Իւրիէլի ռէսիթաթիւը եւ առիան:

Յիշենք որ պատմի մրցումին ալ (48 երգիչ-երգչուհի) Էլմայեան երգած էր Փուչինիի Թուքայէն երկու եղանակներ:

Լէոփոլտ Պելան մկրտուած այս մրցումը հիմնուած է Փարիզ, 1926-ին:

Գրական երեկոյթ ի պատիւ Վ.ԵՀԱՆՈՅՇ ԹԵՔԵԱՆի

Մայիս 24-ի երեկոյեան գրասէրներ հաւաքուած էին Փարիզի Մշակութային Տան սրահը, ներկայ ըլլալու համար ամերիկաբնակ գրագիտուհի Վ. Թեքեանի մասին լսելու, գինքն ու իր գրական էջերը վայելելու առիթին զոր կ'ընծայէր «Համազգային»ի հրաւէրը:

Նոյն Միութեան կողմէ ողջոյնի ու բացման խօսքով հանդէս եկաւ Յակոբ Պալեան, նշելով որ «Համազգային»ը մտադրած է գրական մթնոլորտ ստեղծել, որպէսզի ծաղկին նոր գրողներ: Ապա կենսագրական համառօտ գիծերով ներկայացուց «սփիւռքածին արարած» Վ. Թեքեանը, հետեւեալ յատկանշական բնորոշումով. «տէր է Մեսրոպին եւ ծառայ»:

Վ. Թեքեանի գործին մասին արտայայտուելու համար հրաւիրուած էր Ալեքսանտր Թոփչեան որ այս շրջանին Փարիզ կը գտնուի: Ան Շիրազի ու Պ. Սեւակի հետ Վ. Թեքեանը նկատեց երբեմն մը որ Եղեռնի թեմային մասին գրած էր, այդ ցաւը արուեստով յաղթահարուած ըլլալով: Պատմեց թէ որքան անհամբերութեամբ կ'ողջունէին Պէյրութէն հասնող «Բագին»ի թիւերը, ծանօթանալու համար հոն տեղ գրուած անուններու եւ անոնց էջերուն: Ալ. Թոփչեան ցաւ յայտնեց որ բանաստեղծուհիին «Մոխիրէ ծառ»ը (1987) նոյն հետաքրքրութիւնը չէր գտած Երեւանի գրական շրջանակներուն մէջ, քաղաքական գործօնը առաջին գիծի անցած ըլլալով: Այդ թուականէն մէկ կողմ մնացած էր գրական կեանքը ու այդ կացութիւնը ընդհանուր առմամբ կը շարունակուէր ներկայիս եւս, բայց ուրախալի էր լսել որ ծանօթ գրադատը «հրաշալի նորեր ու նոր ալիք» կը նշմարէր հոն: Նոյն լաւատեսութիւնը ան արտայայտեց նաեւ Սփիւռքի մասին. ըսաւ թէ Վ. Թեքեանի մօտ յատկանշական է վայրին կորուստը եւ ժամանակին յայտնաբերումը, ատղնապին արտայայտութիւնը անոնցմով որ կը յիշեցնէ Տէրեանի «վերջին պոէտը» ըլլալու մտահոգութիւնը, բայց ինք վստահ էր թէ գրական նոր հոսանք ձեւ կ'առնէր Սփիւռքի մէջ ու վաղը կը գտնուէինք նոր ու հարուստ գրականութեան մը ներկայութեան:

Վերջին մասին մէջ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան հերը որ շնորհակալութիւն յայտնելով իրեն եղած հրաւէրին, անդրադարձաւ Սփիւռքի գրականութեան մէջ Փարիզի յատուկ տեղին գլխաւորաբար Փարիզի տղոց շնորհիւ: Ըսաւ թէ այսօր ալ կային Փարիզի նոր տղաքը. Գ. Պըլտեանը, Մ. Պչաքճեանը, եւայլն: Ապա, իր գործերէն ընթերցումներու բաժինը սկըսաւ «Մոխիրէ ծառ»էն հատուածներով. կարդաց «Փարիզ»ը, «Կարս»ը, «Մաղթանուագ Հայկին»ը, «Հայութիւն»ը եւ վերջերս գրուած էջ մը որ սփիւռքցիի հակադրութիւնն էր Հայաստանի կողմէ «օտարերկրացի» նկատումին: Մօտ ժամ մը տեւեց ընթերցումներու այս բաժինը, որուն շատ վարժ չէ Փարիզի ունկնդիրը. ընդհանրապէս Հայաստանի գրական բարքերուն մաս կազմող այդ սովորութիւնը, պէտք է ըսել որ բաւական լաւ ընդունելութիւն գտաւ Վ. Թեքեանի պարագային, հակառակ քիչ մը հռետորական իր շեշտին, կամ թերեւս նաեւ այդ պատճառով:

Յ. Պալեանի փակման խօսքը աւարտեց երեկոյթին գրական բաժինը, սակայն Վ. Թեքեանի հետ զրոյցը շարունակուեցաւ պատուասիրութեան սեղանի մը շուրջ:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՇԱԽԻԼ

ՀԱՅՑ. ԵԿԵՂԵՑԻՆ՝ ՀԱՒԱՏԱՄՔ, ՀՈՎԻՒԻՆ ԴԵՐԸ

Շավիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Մշակութային յանձնախումբին կազմակերպած դասախօսութիւններուն շարքը՝ նուիրուած Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ, շարունակուեցաւ ըստ նախատեսուած ծրագրին (առաջինին թղթակցութիւնը տես՝ «Յառաջ», 1995 Մարտ 31-ի մէջ):

Այսպէս, Շաբաթ, Ապրիլ 22-ին, դասախօսեց տոքթոր Յովհ. Յովհաննէսեան, նիւթ ունենալով «Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Հաւատամքը»: Հաւատամքին առաջին ընդունուած բանաձեւումը կ'ըլլայ 325-ին, Նիկիոյ մէջ Հայերու մասնակցութեամբ գումարուած առաջին տիեզերական ժողովին: Երբ 451-ին, Քաղկեդոնի մէջ տեղի կ'ունենայ չորրորդ տիեզերական ժողովը, Հայերը բացակայ ըլլալով կը պահեն Նիկիոյ մէջ ընդունուած հաւատամքը. այսպէս ալ տեղի կ'ունենայ խզումը եւ Հայերու հեռացումը Ընդհանրական Եկեղեցիէն: Հայաստանեայց Եկեղեցիին հաւատամքը, թէպէտ դժուարամատչելի լայն հասարակութեան առանց աստուածաբանական տարրական գիտելիքներու, սակայն էական է հասկնալու համար անոր իւրայատկութիւնը:

Խուսափելով մանրամասնութիւններէ, Տոքթոր Յովհաննէսեան, իր դասախօսութեան ընթացքին, փորձեց աւելի հաղորդ ըլլալ ներկաներու հետ, պատասխանելով քանի մը պարզ հարցումներու.

— Ի՞նչ կը նշանակէ հաւատալ, քրիստոնեայի մը համար.

— Այսօր, ի՞նչ իմաստ ունի քրիստոնեայ ըլլալ. ապա, ան պարզաբանեց աւետարաններու հաղորդած լոյսին ուժը, եւ մարդուն ի՛նչ պարգեւ կրնայ բերել հաւատքին ամէնօրեայ գործնականը:

Այս երեկոյթը վերջացաւ ներկաներուն հարցումներով որ վերածուեցաւ մտերիմ զրոյցի:

Այս շարքին երրորդ եւ վերջին դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենար Շաբաթ, Մայիս 20-ին: Այս անգամուան դասախօսն էր եկեղեցւոյս հոգեւոր հովիւ՝ Յարութիւն Քահանայ Թաշճեան, նիւթ ունենալով «Հովիւ - հօտ յարաբերութիւնները»: Յարութիւն Քհնյ. ըսաւ որ Եկեղեցւոյ պաշտօնեան, ամէն բանէ առաջ, Աստուծոյ ծառան է, եւ վերանորոգբեալը Քրիստոսի «խորհրդական մարմնոյն» այդ իսկ պատճառով, ան մեծ յանձնառութիւն մը ունի: Հայ կրօնաւորը առաքեալներուն յաջորդն է եւ նոյն ատեն կենդանի վկան՝ Աստուծոյ առջեւ: Իր հօտին ծառայելու համար, ան նախ պարտաւոր է ,ինչպէս Յիսուս, զայն սիրել, ապա անոր ուղեկցիլ, դարմանել եւ ի հարկին նաեւ սնուցանել, զայն պահելով առողջ, զերծ այն բոլոր կեղտերէն եւ ախտերէն որոնք հոգին կը խափանեն եւ կեանքը կը խռովեն: Հայ հովիւը կը ծառայէ ժողովուրդի մը որ, գոնէ Եւրոպայի մէջ, քիչ ծանօթ է իր եկեղեցիին ու աւանդութիւններուն. ուստի անոր պարտականութիւնը ալ աւելի ծանր է: Ան պէտք է իր հօտին ծանօթ ըլլայ եւ անոր հետ սերտ մտերմութիւն հաստատէ (այց ընտանիքներուն, հիւանդներուն, ծերերուն, բանտարկեալներուն անօրհնէք տարին երկու ամենակարեւոր տաղաւարներուն...): Յարութիւն Քահանայ, իր խօսքը աւարտեց շեշտը դնելով այս դարուս վերջաւորութեան, հայ հոգեւորականին երկու կարեւորագոյն պարտականութիւններուն վրայ.

- Պահել մեր Եկեղեցին, սնուցանելով հոգիները.
- Պահպանել Հայ ինքնութիւնը, պայքարելով անտարբերութեան դէմ եւ զարգացնելով հաղորդակցութիւնը:

Այս երեկոյթին, իր մասնակցութիւնը բերաւ Աստղիկ Տէտէյեան, որ մեծ յուզումով երգեց Կոմիտասի «Հօռովել»ը եւ Գրիգոր Նարեկացիի «Աւուն աւուն»ը:

Շավիլի Եկեղեցւոյ Մշակութային Յանձնախումբին կազմակերպած դասախօսութիւններու այս շարքը, արժանի է գնահատանքի եւ պարտի յարատեւել ապագային:

Հ. Հ.

թեկնածուներու համար եկած շուրջ երկու հազար երեք հարիւր քասն տարբեր հաստատութիւններէ ղպրոցական տարին կրնայ վերջանալ յաջողութեամբ, նոր հորիզոններու հեռանկարով կամ ալ կասկածներով:

Ֆրանսական պաքալորէան նաեւ քննութեան կեդրոններ ունի օտար երկիրներու մէջ՝ Օսլօ, Լոնտոն, Պրիւսէլ, Մարոք, Ճափոն, Մատրիտ, Պէյրութ, Ճիպութի, Սինկափուր, Հոնկ - Քոնկ, Փոնտիչէրի, Սենեկալ, Գանատա, Հիւսիսային եւ Հարաւային Ամերիկա, եւ այլուր:

Զմոռնանք որ պաքալորէայի քննութիւնը կը սկսի առաջին դասարանի մակարդակին ֆրանսերէնի, գրաւոր եւ բերանացի, քննութեամբ որ այս տարի տեղի կ'ունենայ Յունիս 22-ին, ի հաշիւ 1996-ի տարեշրջանին:

Հայերէնի քննութիւնը պաքալորէային որպէս ընտրովի նիւթ (օփսիոն) եւ գրաւոր որուն համար բաւական մեծ հոսեցաւ, տեղի ունեցաւ Ապրիլ 6-ին զանազան ակադեմիներուն մէջ: Նիւթը ազգային էր, այսինքն նոյնը ամբողջ Ֆրանսայի համար եւ սրբագրութիւնը կեդրոնացած Փարիզ: Էքս - Մարսէյլի Ակադեմիայէն ներկայացաւ 28 աշակերտ:

Թեկնածուներուն առաջարկուած բնագիրը, Անահիտ Տօնապետեանի կողմէ, գրուած էր արեւելահայերէն եւ արեւմտահայերէն: Ի՛նչ հարստութիւն: Մեր նպատակը, այս յօդուածին նպատակը քննադատել չէ: Սակայն, դիտել տալ թէ լաւ չէ արեւմտահայերէնի բնագրին մէջ խառնել հայաստանեան (ի դէպ, ինչու արեւելահայերէնի մէջ կը կիրարկուի հայաստանեան ուղղագրութիւն...) երկու օրինակ՝ աղբիւրներու գրուած է՝ աղբյուրների եւ դառնութեամբ գրուած է՝ դառնությամբ:

Անցնինք բնագրին բովանդակութեան վրայէն որ մեր կարծիքով մեծ հետաքրքրութիւն մը չի ներկայացներ: 1996-ի տարեշրջանին համար հարկ է լծուիլ լուրջ աշխատանքի, եւ այժմէն: Նախ հայերէնը որպէս «օփսիոն» բերանացի քննութեան դրութեան պէտք է վերադառնայ, ինչպէս էր մինչեւ անցեալ տարի եւ են այլ լեզուները: Այս ուղղութեամբ փրոֆ. Թոփչեր Տէր - Մերկերեան Էքս - ան - Փրովանսի մէջ արդէն դիմումներու ձեռնարկած է:

Էքս - Մարսէյլ Ակադեմիայի մէջ հայերէնի քննութիւնները որպէս առաջին կամ երկրորդ լեզու, տեղի ունեցան Յունիս 1-ին: Որպէս Ա. լեզու եւ գրաւոր թեկնածուներու թիւն է՝ վեց եւ որպէս Բ. լեզու եւ բերանացի՝ ութ աշակերտ:

Անցեալ եւ նախանցեալ տարիներու բաղդատմամբ թեկնածուներու ընդհանուր թիւը կայուն է՝ 42, սակայն ոչ գոհացուցիչ շրջանի մը համար որ կը հաշուէ շուրջ ութսուն հազար Հայ:

Ամէն պարագային հայերէն լեզուի ուսուցման հարցը երկրորդական հաստատութիւններէն ներս կը մնայ հրատապ հարց մը որ կը կարօտի մտածուած, ծրագրուած եւ ձեռնհաս աշխատանքի:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԼՈՐԸՆՍ ՏՐՌԷԼ

ՊՐՈՍՊԵՐՈՅԻ ԿՂԶԻՆ

Ներածական՝ Գորֆու կղզիի բնութեան ու ապրելակերպին

Անգլերէնէ Թարգմանեց՝
ՇԱՔԷ ՏԷՐ - ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Մեծագոյն անարդարութիւնը այն է անշուշտ, որ այս դէպքին շուրջ Հոմերոսի տուած մի քանի անորոշ տեղեկութիւնները ոչ մէկ ձեւով կ'օգնեն պատմաբանին: Օրինակ՝ Ոդիսեւս, իր լաստին վրայ ,բարեբաստիկ հովով, տասնո՛ւթ օրէն կտրած կ'ըլլայ Ֆանօն Գորսիրայէն բաժնող մի քանի ծովային մղոն տարածութիւնը, անշուշտ եթէ հաւատք ընծայենք այսպիսի անհեթեթութեան մը: Զարեան նմանօրինակ հարցերը կը լուծէ «Պատմաբաններու վեհերումները» վերնագրով իր մէկ գրութեան մէջ, որմէ Թէոդոր Թարգմանած է սա հատուածը. «Կը մերժենք այսպիսի տուեալներով առաջնորդուիլ: Նախ որովհետեւ այս հմայիչ կղզիին շահը կը պահանջէ նման երեւակայածին պատմութեամբ մը օժտուիլ, ապա որովհետեւ հին Յոյները ժամանակի ու տարածութեան գիտակցութիւնը չունէին: Կարելի չէ հաւատք ընծայել այս մասին անոնց տուած տեղեկութիւններուն, այնպէս ինչպէս կարելի չէ հաւատք ընծայել արդի Յոյներու բամբին, երբ տարածութեան ու ժամանակի մասին կը խօսին: Այսօրուան գիւղացիները գըլանիկ ծխելու տեւողութեամբ կը չափեն երկու վայրերու միջեւ եղած տարածութիւնը: Երբ գիւղացիի մը հարցնես տուեալ գիւղի մը հեռաւորութիւնը, ան կը պատասխանէ. - «Երկու գլանիկ»: Երբ առարկես թէ ծխող չես, մեծ դժուարութեամբ կը մտաբերէ «ժամ», «վայրկեան» բառերը, բայց զանոնք արտասանելու ձեւէն իսկ կ'անդրադառնաս թէ շատ տարտամ գաղափար մը ունի անոնց իմաստին մասին: Կը պնդեմ որ սխալն ի զօրու էր նաեւ հին Յոյներու օրով: Հոգեբանական հակումի արդիւնք եղող սովորութիւն մը, որ մինչեւ օրս անխախտ մնացած է: Հետեւաբար, աւելի հակամէտ եմ Հոմերոսին ալ վերագրելու Յոյներու համար բընական եղող ստաբանութեան սովորութիւնը, քան՝ ընդունելու այն վարկածը թէ ալիքներէն ծեծուած այս ծոցին մէջ չէ որ Ոդիսեւս ցամաք ոտք դրաւ, արեւի ու ջուրի ազդեցութեան տակ խեցիի պէս կարծրացած եւ ճաթռտած մորթով»:

Այս հատուածը բաւական հաճելի պիտի հնչէ Պալէոկաստրիցցայի կողմնակիցներուն: Սակայն յունական նկարագրին ընդգծումը մի գուցէ ձանձրացուցիչ թուի անոնց համար, որոնց հետաքրքրութիւնը Յունաստանի հանդէպ կը սկսի ու կ'աւարտի նախապատմական շրջանէն մնացած փլատակներով: Ոմանք կրնան առարկել, թէ ի վերջոյ նմանութեան ի՞նչ եզր կրնայ գոյութիւն ունենալ հին Յոյներու նրբաճաշակ ու առանձնացած կեանքին եւ այժմ Եւրոպայի շուքին տակ եւ բարձրավիզ գլխարկի ստորակայութեան զգացումին ենթակայ արդի Յոյներու օրը - օրին ապրած կեանքին միջեւ: Պատասխանը սա միջադէպէն կարելի է քաղել:

Անաստասիուս գիտէ թէ ժողովրդական պատմութիւններ կը հաւաքեմ: Գործաւորին համար՝ կէսօրուան ճաշի ժամը ծըխելու, հանգստանալու եւ պատմութիւններ պատմելու պահն է: Իսկ երբեմն՝ Վիգլայի բլուրին վրայ որմնադիրներու եւ ներկարարներու հետ գործ ունենալէ ետք, ան մեզի կը հանդիպի Սբ. Գորսիրայի մասին պատմութիւն մը կամ հմայուած ջրհորի մը մասին հէքեաթ մը պատմելու համար:

Անցած շաբաթ գիշեր մը անդրադարձանք, որ անոնց տան մէջ անսովոր իրաբանցում մը կար: Կանուխէն քնանալու փոխարէն՝ կէս գիշերը անց դեռ կը վառէր կաղի փոքր լապտերը: Խօսակցութեան ու խնդուքի ձայներ կը լսէինք - մանաւանդ աղջնակին՝ Երկինքի ողեւորուած շեշտը եւ Հէլէնի ձայնին արձագանգը, որ բարձրաձայն կը կարդար: Իրենց համար արտասովոր բան էր մինչեւ այս ժամերը լապտերի իւղ վառնել, իսկ երեխաներուն համար բոլորովին անսովոր՝ դեռ ոտքի ըլլալ:

Յաջորդ օրը նախաճաշին՝ Անաստասիուս երեւցաւ դեռ չածխլուած իսկ: Ոգեւորուած շեշտով կը խօսէր: Ցաւ յայտնեց որ բաւարար յունարէն չեմ գիտեր «հոյակապ» պատմութեան մը քիչ մը խրթին մանրամասնութիւնները հասկնալու համար: Նաւաբեկութենէ ետք ինքզինք կղզիի մը վրայ գտած մարդու մը պատմութիւնն էր, Ոդիսեւս անունով: Խօսած միջոցին նշմարեցի, որ ձեռքին ունէր ճմռթքած պզտիկ գիրք մը զոր ինծի երկարեց: Գիւղի դպրոցին մէջ գործածուած ընթերցարան մըն էր, որ ժողովրդական պարզ ոճով կը ներկայացնէր Ոդիսեւսի ամփոփումը: Իր աղջնակը առաջին անգամ ըլլալով դպրոց գացած էր նախորդ օրը եւ տուն վերադարձած՝ այս գրքով:

(Շար. 31)

(Շար. Ա. էջէն)

եւ նախագահի յատուկ խորհրդական Ժ. Լիպարիտեան:

Լ. Տէր-Պետրոսեան, ապա, ընդունած է ՄԱԿ-ի ներկայացուցիչ՝ Բ. Տարարանովը, որ կու տար իր հրաժեշտի այցելութիւնը:

Նոյն օրը, Մայիս 30-ին, Հայաստանի նախագահը հանդիպում մըն ալ ունեցած է Ղազախստանի նախկին վարչապետ, նախագահի յատուկ ներկայացուցիչ Ս. Տերեշչենկոյի հետ: Երկու երկիրներու յարաբերութիւններու զարգացման նիւթը առանցքը կազմած է քննարկուած հարցերուն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌԵՖԱՀԻ (Բարօրութեան իսլամապաշտ կուսակցութիւն) ղեկավարները, Մայիս 29-ին տօնած են Պոլսոյ գրաւման 542-րդ տարեդարձը 50 հազար հոգիի ներկայութեան Ինէօնիւ մարզարանին մէջ: Պարագլուխը՝ Ն. Էրպաքան յայտարարած է այս առթիւ.- «Պոլսոյ նուաճումը, արդէն նախատեսուած Մոհամէտ Մարգարէին կողմէ, Իսլամի մեծ յաղթանակն է: Պատրաստուինք երկրորդ նուաճումին՝ այս անգամ երկրին ամբողջութեան»: Ան աւելցուցած է որ Ռեֆահի կառավարութիւնը պիտի փոխէ Թուրքիոյ եւ Եւրոպայի յարաբերութեանց բնոյթը, «այլեւս արեւմտեաններու սպրուկները պիտի չըլլանք, այլ հաւասար գետնի վրայ՝ ընկերակիցներ»: 18 օտար պատուիրակութիւններ եկած են իսլամական երկիրներէ, նաեւ պատուիրակութիւններ Ֆրանսայէն, Մեծն-Բրիտանիայէն, Գերմանիայէն, Միացեալ-Նահանգներէն: Տօնակատարութիւնը հինգ ժամ տեւած է: Իսլամապաշտ քաղաքապետը ամէն միջոց ի գործ դրած էր: Այրերն ու կիները տարբեր տեղեր զետեղուած էին եւ լաչակ կրող պարմանուհիներ ալ բացադանչութիւններով պահանջած են Ս. Սոփիայի վերարացումը (1453-ին մզկիթի վերածած էր Մեհմէտ Բ., ապա՝ թանգարանի վերածուած Քեմալի կողմէ 1923-ին):

ՊՈՒՍՆԻՈՅ ՄԱԿ-ի պաշտպանութեան ուժերուն համար (ՖՈՐՓՐՈՆԻՒ) Պուտրոս Ղալի չորս այլընտրանքներ ներկայացուց Ապահովութեան Խորհուրդին: Նախ, բոլորովին դէմ է զինուորական մեթոտներու գործածութեան: Ինք կ'առաջարկէ. - ա) քաշել ՄԱԿ-ի ուժերը եւ հոն թողուլ միայն քաղաքական առաքելութիւն մը, եթէ այդ է կողմերու ուզածը. բ) պահպանում ՖՈՐՓՐՈՆԻՒ-ի ներկայ պարտականութեանց եւ գործածուող մեթոտներուն. գ) փոփոխութիւն ներկայ լիազօրութեան, թոյլ տալու համար ՖՈՐՓՐՈՆԻՒ-ին որ աւելի ընդլայնուած ձեւով գործածէ զինուորական ուժը. դ) վերանայում լիազօրութեան որպէսզի ան միայն այն պարտաւորութիւնները ունենայ զորս խաղաղապահ ուժ մը կրնայ կատարել: Պուտրոս Ղալի աւելի կողմնակից է վերջին լուծումին: Մինչ այդ, տեղւոյն վրայ ոչ մէկ փոփոխութիւն կայ եւ կապոյտ սաղաւարտաւորները միշտ պատանդ կը մնան:

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ առաջին օրինագիծը պիտի վերաբերի ներման, ինչպէս սովորութիւն է երբ նոր նախագահ մը կ'ընտրուի: Այս ներումը կը վերաբերի ընդհանրապէս փոքր յանցագործութեանց: Բնագիրը գրեթէ պատրաստ է: Կը թուի որ բազմաթիւ յանցագործութիւններ դուրս պիտի մնան օրինագիծէն, փաստելու համար որ անոնցմէ ոմանք ընկերային գետնի վրայ «անընդունելի» են: Այսպէս, մաս պիտի չկազմեն կաշառակերութիւնը, ազգեցութեան չահատակութիւնը, չահարաժիններու ապօրինի իւրացումը եւլն.: Բայց, ասոր փոխարէն, այլ կարգադրութիւն մը կրնայ ուրախացնել կառքի տէրերը, քանի անոնց վերաբերող տուգանքները պիտի չահմանափակուին:

ԶՕՐ. Ա. ԼԵԲԵԴ բանակէն հրաժարած է եւ որոշած է նուիրուիլ քաղաքական ասպարէզի: Ցարդ, ամէնէն ժողովրդական զինուորականն էր ռուսական բանակին:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

Տէր եւ Տիկին Ժագ եւ Օտէթ Սէյեահի ցաւով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ եւ տալոջ՝

ՄԱՐԻ ՎԵԼԻՏԵԱՆԻ
(Ծնեալ՝ Սէյեահի)

մահը որ պատահեցաւ 88 տարեկանին, Լը Գանէ (Ալփ - Մարիթիմ): Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Նիսի Սուրբ Աստուածածին Եկեղեցին, Ապրիլ 27-ին մտերիմ շրջանակի մէջ եւ մարմինը ամփոփուած Վիլըֆրանշ - սիւր - Մէրի գերեզմանատան ընտանեկան դամբարանը:

Մայիս 28-ին, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Նիսի Ս. Աստուածածին Եկեղեցին:

Կը խնդրուի ներկայս ընդունիլ որպէս մահազդ:

SEYAHI
17, Ave De Lattre de Tassigny
06130 GRASSE

ՈՒԽՏԻ ՕՐ

ՔԱՄԲԱՆԵՑԸ ՏԸ ՖՐԷԶԻ
Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Բարձր հովանաւորութեան ներքեւ՝
ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ
ԹԵՄԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունիս 4, ժամը՝ 9.30-ին

Հոգեգալստեան տօնին առիթով կը նշուի Եկեղեցւոյ Օծման 67-րդ տարեդարձը:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐԷՃԵԱՆ
Առաջնորդական Տեղապահ

Պատարագը կ'երգէ Մայր Եկեղեցւոյ Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Պր. Խաչիկ Ելմաղեանի:

Յաւարտ պատարագի տեղի կ'ունենայ Հոգեհանգիստ եւ ապա՝ Ուխտաւորի Սիրոյ Սեղան «Վազգէն Ա. Կաթողիկոս» սրահին մէջ:

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

FRANCE 2

Կիրակի, Յունիս 4, ժամը 9.15-ին, Հոգեգալուստը Արեւելեան Եկեղեցին - Ղարաբաղ, հայկական կղզեակ մը որ ուզեց քրիստոնեայ մնալ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՎԷՆՍԷՆ. - Տիկին Սաթենիկ Սողոմոնեան 300 Ֆր.:

ՓԱՐԻԶ. - Պր. Գեղամ Նիկողոսեան 200 ֆրանք:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՇՏՈՑ

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Միութիւնս Մայիս 4-ին իր կազմակերպած Կոմիտասի եւ Երուանդ Օտեանի ծննդեան 125-ամեակներուն նուիրուած գեղարուեստական երեկոյթին առթիւ խոր երախտագիտութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. -

Պր. Նոէլ, Րաֆֆի Պաքրճեան 5000 Ֆր., Արսլանեան Եղբարք Հաստատութիւն (Անվէրս) 2500 Ֆր., Պր. Վահէ Զիլինկիրեան 2000 Ֆր., Պր. Րոժէ, Կարպիս Ջրբաշեան 1000 Ֆր., Տիկին Տօքթոր Հայկուհի Տամլամեան 1000 Ֆր.:

Ընդհանուր գումար՝ 11.500 Ֆր.

Շնորհակալութիւն նաեւ Պր. Եդուարդ Աժտէրեանի, որ 500 Ֆր. նուիրեց Երեւանի դպրոցներուն մէջ Միութեանս կազմակերպած արտասանութեան մրցումը շահած եւ Փարիզ հրաւիրուած դեռատի Իրինա Մկրտիչեանին, խանդավառուելով անոր Մայիս 4-ի արտասանութենէն (Պարոյր Սեւակի «Անլռելի Զանգակատուն»էն հատուած մը) եւ ուզելով քաջալերել զայն:

Միայն անդամավճարներով եւ հայ լեզուի դասընթացքներու սակերով գործող Միութեանս համար խիստ կենսական նշանակութիւն ունին նման նուիրատուութիւնները, որոնք կարելիութիւն կու տան հրապարակային ձեռնարկներ կազմակերպելու՝ հայերէնը լսելի եւ սիրելի դարձնելով ժողովրդային լայն խաւերու: Ուստի, մեր խորին երախտագիտութիւնը կը յայտնենք հայ լեզուի եւ Հայու ինքնութեան պահպանման նախանձախնդիր վերոյիշեալ պատուական ազգայիններուն, որոնք մասնակցելով ծախքերուն, կարելի դարձուցին Մայիս 4-ի հանդիսութեան կազմակերպումը:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

CHENE

L'Association *CHENE-FRANCE*
présente

Roupen
YEREVANTSI

accompagné de
DIKRAN DER-STEPANIAN

CONCERT

le Vendredi 9 Juin à 20 heures 30

au MUSEE GUIMET
6, Place d'Iéna, Paris 16e (M° IENA)

Réservations (répondeur) :
45 58 14 04 du Lundi au Mercredi
46 70 11 65 du Jeudi au Samedi

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏ

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի, Յունիս 4, տօն է ՀՈԳԵԳԱԼՍՏԵԱՆ:

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատրիարքի Փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից

ՑՈՒՑԱՀԵՏ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Արշալոյս Թադէոսեան մասնաճիւղին անդամական ընդհանուր ժողովը, Շաբաթ, Յունիս 3, առաւօտեան ժամը 10-ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը
17, rue Bleue, Paris 9e

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
ՓԱՐԻԶ
Հայ Կրթական
եւ
Մշակութային Միութիւն

ԴԻՄԱԿ
թատերախումբը
կը ներկայացնէ՝

ԹԱԽՏԻՆ ԱՆԻՒԸ

հեղինակութեամբ՝ Գրիգոր Վահանի
բեմադիր՝ Վազգէն Մութաֆեան

Շաբաթ, Յունիս 3, ժամը 20.30-ին
Կիրակի, Յունիս 4 եւ 11, ժամը՝ 17.30-ին

MUSEE GUIMET
6, Place d'Iéna, Paris 16e (M° IENA)

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB
UGAB — MARSEILLE

FETE DES MERES

A l'occasion de la *Fête des Mères*, les Dames de l'UGAB vous invitent à passer un très agréable après-midi devant un buffet raffiné, préparé par leurs soins
le Jeudi 8 Juin à partir de 12 h
à l'UGAB
327, Bd Michelet, Marseille 9e
Participation : 70 F.
Renseignements et réservations :
UGAB: 91 22 10 45 (de 14h à 17h);
Mme Musiquian: 42 83 13 73.
UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE

Camp itinérant en Grèce

La Croix Bleue des Arméniens de France ouvre son **Camp Itinérant en Grèce** du 4 au 25 Juillet pour les adolescents de 14 à 16 ans.

Au programme: *Randonnées, visites des sites et monuments historiques, rencontre avec La Croix Bleue de Grèce, etc...*

Prix : 5 000 F.

Pour tous renseignements complémentaires, contacter Mme ZABOUNIAN au:
49 77 76 15 (heures de bureau)
43 76 50 52 (le soir).

ՇԱԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ 3
SAMEDI
3 JUIN
1995

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.605 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 69e ANNEE — N° 18.605

ԵՐԵՒԱՆ — ՀԵՌԱՏԻՊ — ՓԱՐԻԶ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մայիս 31 / Յունիս 2)

ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ

Մայիս 31-ին Լ. Տէր-Պետրոսեան ընդունած է Բ. Ելցինի յատուկ բանագնաց Վլ. Կազիմիրովը, որու հետ քննարկած է Ղարաբաղեան կնճռի կարգաւորման հարցեր:

Գերագոյն Խորհուրդի նախագահ Բ. Արարքցեան, Մայիս 31-ին Երեւանի Ցեղասպանութեան Թանգարանին յանձնած է Ռուսաստանի պետական Դումային հայկ. ցեղասպանութիւնը ճանչցող յայտարարութեան բնագիրը, զոր իրեն յանձնած էր ռուս իր պաշտօնակիցը՝ Ի. Ռիբկին:

Բ. Արարքցեան նոյն օրը ընդունած է ԱՄՆ-ու Հայկ. Համագումարի պատուիրակութեան անդամները, որոնց հետ խօսակցութեան գլխաւոր նիւթը կազմած են օժանդակութեան հարցեր:

Անցեալ տարի գոյացած համաձայնութեամբ մը հիւլէական հսկողութեան խումբ մը հայ մասնագէտներ, անցեալ ամիս հետեւած են ամերիկեան միջուկային կարգաւորման Յանձնաժողովի կազմակերպած դասընթացքներուն: Նախատեսուած է նաեւ ամերիկեան կողմին թէքնիք աջակցութիւնը՝ համակարգիչներու ծրագիրներով եւ սարքերով:

ՆՈՒԱԶԱԳՈՅՆ ԱՇԽԱՏԱՎԱՐՁԻ ՅԱՒԵԼՈՒՄ

Հայաստանի կառավարութիւնը նկատի ունենալով դրամին արժեզրկումը եւ գիներու յաւելումը, որոշած է Յունիս 1-էն բարձրացնել նուազագոյն աշխատավարձքերու, կենսաթոշակներու, կրթաթոշակներու եւ նպաստներու չափերը: Այսպէս, նուազագոյն աշխատավարձքը սահմանուած է 540 Դրամ, իսկ պետական պաշտօնեաներու աշխատավարձքերն ու կենսաթոշակները կ՚արձանագրեն 430 Դրամի յաւելում մը: Բարձրագոյն ուսման կրթաթոշակները սահմանուած են 2215 Դրամ, աւելցած են նաեւ երախաներու յատուկ նպաստներու չափերը:

Այլ հրամանագրով մը, կառավարութիւնը Յունիս 1-էն ազատ արձակած է հացին սակագինը եւ նախկին կտրօններն ալ ի զօրու են միայն մինչեւ Յունիս 15:

ԲԻՒՐԵՂԱՒԱՆԻ ԲԱԶՄԱԲՈՒԺԱՐԱՆԸ

Մայիս 29-ին հանդիսաւոր արարողութեամբ բացումը կատարուած է Բիւրեղաւանի բազմաբուժարանին: Բացման հանդիսութեան փոխ-նախագահ Գ. Յարութիւնեան խօսք առնելով ըսած է թէ անցումի շրջանը վերջ գտած է այլեւս, հասած է գործադրելու եւ կառուցանելու ժամանակը եւ նման հանդիսութիւններ աւելի յաճախադէպ պէտք է դառնան:

ԵՄԷՆ՝ 105-ՐԴԸ

Հայաստանի Մոսկուայի դեսպանատան մէջ Մայիս 28-ին ստորագրուած համաձայնագրով դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատուած են Հայաստանի եւ Եմէնի միջեւ: Այս վերջինը 105-րդ պետութիւնն է, որու հետ Հայաստան նման կապեր կը հաստատէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՇԻՐԱՔ Վանն գնաց Յունիս 1-ին, անձամբ մեծարելու համար Պոսնիա զոհուած ֆրանսացի երկու կապոյտ սաղաւարտաւորներու յիշատակը: Այս առթիւ, շատ վճռական ելոյթ մը ունեցաւ, շեշտելով թէ՝ «Ֆրանսա պիտի չըհանդուրժէ այլեւս որ իր զինուորները նուաստացումի ենթարկուին, վիրաւորուին կամ սպաննուին առանց պատիժ կըրելու»:

ՄԱԿ-ը մերժեց Սերպերու պայմանները Պոսնիոյ 370 կապոյտ սաղաւարտաւորներու զատ արձակման վերաբերեալ: Պուտրոս Ղալիի ուղղուած իր նամակին մէջ, Սերպերու պարագլուխը՝ Ռատովան Գարատզիք երեք պայմաններ դրած էր.- ա) ՄԱԿ-ն ու ՕԹԱՆ-ը կը հրաժարին ուժի գործածութենէն, բ) Ապահովութեան բոլոր գօտիները կ՚ապազինուին, գ) Բացարձակ յարգանք զէնքերու վրայ դրուած անպարկոյին: ՄԱԿ-ը ազատ արձակումը կը պահանջէ առանց որեւէ նախապայմանի: Միւս կողմէ, Գարատզիք կը սպառնայ ջարդել բոլոր պատանդները եթէ ուժի գործածութեան որեւէ փորձ ըլլայ:

«ԱՌԱՆՑ ՍԱՀՄԱՆԻ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐ»ու ամսաթերթին Յունիսի թիւը լայն տեղ յատկացուցած է Ազրբէջանի մամուլին ենթարկուած ճնշումին ու գրաքննութեան: Նպատակը լռեցնել է ընդդիմադիր թերթերն ու լրագրողները որոնց քննադատութեան գլխաւոր թիրախ կ՚ըլլան պետական մարդիկը: Կան թերթեր, դադրած՝ վերին որոշումով, կան բանտարկուած լրագրողներ: Թերթը կը նկատէ որ պետական հարուածի վերջին ձախողած փորձէն ի վեր ընդդիմադիր մամուլին վիճակը օրէ օր ծանրակշիռ բնոյթ կը ստանայ երկրին մէջ:

ՓՐՈՖ. ՎԻԿՈՒՌՈՒ վերջնապէս հրաժարեցաւ թեկնածու ներկայանալէ Մարսէյլի քաղաքապետի աթոռին: Այժմ ասպարէզը կը մնայ Վէյկանի որ կը գլխաւորէ ձախի (ընկերվարական-համայնավար) ցանկը եւ աջ կողմը՝ Ժ.-Գլօտ Կօտէնի որ, այս անգամ կրնայ յաղթել: Հերձուած ցանկ մըն ալ կը ներկայացնէ ուրիշ ընկերվարական մը՝ Մ. Փըզէ: Առաջին անգամ ըլլալով լուրջ վտանգ կայ որ Մարսէյլ, 1953-էն ի վեր, դիմագիծ փոխէ եւ աջ քաղաքապետ մը ունենայ:

ՄԵԾՆ - ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ գահաժառանգ իշխանը՝ Շառլ պաշտօնական այցելութիւն մը կատարեց Տըպլին, ինչ որ չէր պատահած արքունի անդամի մը համար դարէ մը ի վեր: Իշխանը ժողովուրդին ալ մօտեցած է, մէկ կողմ ձգելով փրոթոքոլի պարտադրանքները, վայելելու համար համակիրներու ջերմ ընդունելութիւնը, բայց քանի մը հաւկիթ ալ ստացած է ընդդիմադիրներու կողմէ: Գահաժառանգը, այս առթիւ, կոչ ըրած է կրկին ամրապնդելու Լոնտոնի եւ Տըպլինի կապերը, մնայուն խաղաղութիւն մը հաստատելու համար Ըլսթէր (Հիւսիսային Իրլանտա):

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ փոքր նահանջ մը եւս արձանագրած է Ապրիլին: Աշխատանքի 22900 դիմում պակսած է, բայց այս կը վերաբերի գլխաւորաբար երիտասարդներուն: Երկար ժամանակի գործազուրկներու վիճակը չէ բարելաւուած:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Խորհրդարանը վաւերացուցած է միջազգային այն համաձայնագիրը որ ծովու պայմանադրութեան մը կը վերաբերի եւ թոյլ կու տայ Յունաստանի որ 6-էն 12 մղոն ընդլայնէ իր ջուրերուն սահմանը: Թուրքիա դէմ է այս համաձայնագրին, բայց, նոր առարկութիւն չէ ըրած:

ՆԱԽԿԻՆ ՆԱԽԱԳԱՀ Ֆ. ՄԻԹԵՐԱՆ վիրաբուժական փոքր գործողութեան մը ենթարկուած է, առջի օր, արուեստական միզապարկի մը փոխարինման համար: Միթերան, նոյն օրը, տուն վերադարձած է:

ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ շաբաթական յայտագիր մը՝ «Քաղաքական բեմ» («Աrena») խորագրուած, մեծ յաջողութիւն կ՚արձանագրէ արդէն տարի մըն է: Այս «Սիյասէթ մէյտանը»ն թոյլ կու տայ ժողովուրդին արտայայտուիլ անկաշկանդ կերպով, առանց որեւէ գրաքննութեան: Նման դէպք մը այնքան աննախընթաց կը նկատուի Թուրքիոյ համար, որ Լիպերասիոն էջ մը նուիրած էր այս յայտագրին, Յունիս 2-ի իր թիւին մէջ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Եւս երկու շէնք աղէտի գօտում
Եւս երկու ջրատար կը կառուցուի Արցախում
Աւարտւում է Գորիս - Լաչին - Ստեփանակերտ աւտոճանապարհի երկրորդ հատուածի նախագծումը
Վեհափառ Հայրապետի յատկացումը Ստեփանակերտի ինֆեկցիոն հիւանդանոցին
Կը վերանորոգուեն Երեւանի եւ Ստեփանակերտի ֆիզիկամաթեմատիկական դպրոցները

Օրերս Գիւմրիի Անի թաղամասում շահագործման յանձնուեց «Հայաստան» Հիմնադրամի միջոցներով կառուցուած եւս երկու շէնք (28 բնակարան): Ընդհանուր հաշուով մինչեւ օրս Գիւմրիի Անի թաղամասում շահագործման է յանձնուել 28 շէնք (345 բնակարան): Հաւատարիմ իր շինարարական սկզբունքներին, «Հայաստան» Հիմնադրամը բնակիչներին է յանձնում բնակարաններ՝ ներքին յարդարանքով եւ ապրելու համար անհրաժեշտ բոլոր կոմունիկացիոն հանգոյցներով:

1995 թ. Հիմնադրամը Արցախում շահագործման յանձնեց երեք ջրատար, որոնք համապատասխանաբար ապահովում են Ասկերան, Մարտունի, Հադրութ շրջկենտրոնների եւ յարակից գիւղերի ջրամատակարարումը: Ներկայումս պատրաստւում են պայմանագրեր Բալուջա - Ստեփանակերտ (6,5 քմ.) ջրատարի եւ Ստեփանակերտի ջրամատակարարման օղակաձեւ ցանցի շինարարութիւնը սկսելու համար: Շինարարութիւնն իրականացնելու է ԼՂՀ «Շինարար» շինարարական կազմակերպութիւնը: Արցախ ծրագրի այս երկու ենթածրագրերը կ՚իրականացուեն Գանատայի Թորոնթոյի եւ Մոնրէալի Հայութեան Ազգային Տուրքով:

Ստեփանակերտ - Գորիս - Լաչին աւտոճանապարհի առաջին 5,5 քմ. հատուածում մեծ թափով ընթանում է ճանապարհի վերակառուցման աշխատանքները:

Աւարտւում է աւտոճանապարհի երկրորդ՝ Լաչին -Լիսագոր (13 քմ.) հատուածի նախագծումը: Զուգահեռաբար նախագծւում է եւ հետզհետէ են ենթարկւում անաւարտ կամրջի յենարաններն ու սալերը: Աւտոճանապարհի շինարարութեան ֆինանսաւորումը ստանձնել են Լատինական Ամերիկայի երկրների, մասնաւորապէս Պրազիլի, հայ համայնքները: Յառաջիկայում Սան-Փաւլոյում (Պրազիլ) տեղի կ՚ունենայ հայկական յուշանուէրների, գօրգերի եւ խմիչքի ցուցահանդէս - վաճառք, որի շահոյթը կը յատկացուի այս ծրագրին:

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութիւն կատարած այցելութեան ընթացքում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Ա.ն Հիմնադրամի ներկայացուցիչների հետ ծանօթացաւ Ստեփանակերտի մանկական ինֆեկցիոն հիւանդանոցի նոր անաւարտ մասնաշէնքի վիճակին եւ խոստացաւ 100 000 ամերիկեան տոլար յատկացնել մասնաշէնքի շինարարութիւնն աւարտելու համար: Մօտ օրերս կը սկըսուեն շինարարական աշխատանքները:

Երկու ֆիզիկամաթեմատիկական մասնագիտացուած դպրոցներ «Հայաստան» Հիմնադրամի միջոցով կը վերանորոգուեն եւ տեխնիկապէս կը հարստացուեն Երեւանում եւ Ստեփանակերտում: Երեւանի ֆիզիկամաթեմատիկական դպրոցի վերանորոգման ծախսերը կը հոգայ Ֆրանսայի հարաւային քաղաքապետարանների Խորհուրդը: Ստեփանակերտի դպրոցի վերանորոգման ծախսերը ստանձնել է Արժանթինահայ Տիկնանց Յանձնախումբը: Տիկնանց Յանձնախումբը յետագային եւս կ՚աջակցի դպրոցին:

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ»
ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ
ԳՈՐԾԱԴԻՐ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Մայիս 31

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Ի՞ՆՉ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐ ԿԱՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՌՋԵՒ

Թուրքիոյ մէջ իսլամական թեւին հզօրացումը որոշ վրդովում կը պատճառէ Արեւմուտքին. յատկապէս Արեւմուտքի այն երկիրներուն որոնք իրենց յաճախ տնտեսական շահերէն մեկնած, Թուրքիոյ պատկերին մէջ ի գին ամէն բանի կը ճգնին տեսնել իսլամը որ յաջողած է ժողովրդավար ըլլալ ու մնալ: Այս այն զրաւարկն է որ կը շահարկուի նաեւ Անգարայի կողմէ, ամէն անգամ որ միջազգային յարաբերութիւններու բեմի մը վրայ իր հաշիւները կը պահանջէն ներկայանալ որպէս մահմետական երկիրներու մէջ ծաւալող մոլեռանդութեան դէմ ժողովրդավարութեան միակ պատնէշը:

Այսուհանդերձ թէ՛ Թուրքիոյ պատասխանատուները եւ թէ Արեւմուտքը լաւ գիտեն թէ կա՛յ կրօնամոլութեան ծաւալումի երեւոյթ մը երկրին մէջ. առիկա բացայայտ դարձաւ յատկապէս երբ 1994 Մարտին 15-ի չափ կարեւոր քաղաքներու ղեկավարութիւնը անցաւ իսլամական բերդ՝ Բարօրութեան կուսակցութեան ձեռքը. եւ ըսել որ Պոլիս եւ Անգարա կը գտնուին այդ շարքին մէջ:

Այս ծաւալումը տեղի կու տայ երկրին մէջ վէճերու որոնք կը մղուին կրօնամէտ ուժերու եւ լուսամիտ տարրերու միջեւ. բայց պէտք է ըսել որ առաջինները շատ աւելի մեծ խանդով կը պաշտպանեն իրենց թէզերը, քան միւսները որոնց համար յաճախ այդ պաշտպանութեան գլխաւոր առարկան Պէյօղլուի բացօթեայ սրճարաններուն մէջ գարեջուր խմելու ազատութիւնն է, որովհետեւ նոր քաղաքապետը կը սպառնայ փակել այդ սրճարանները: Այս տարբերութիւնը կրնայ մասամբ բացատրել թէ ինչպէս քեմալական լաիք դրութեան մը պտուղ ընտրողներու 20%-ը իր քուէները կեդրոնացու-

(Շար. Ա. էջէն)

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ 80-ԱՄԵԱԿ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՊՈՒԼԿԱՐ ԴԻՒԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԼՈՅՍԻՆ ՏԱԿ

7. - ՆԱՄԱԿ

Ուղարկուած 1915, Օգոստոս 21
Թիւ 600
Լիազօր Նախարար՝ տոքթոր՝
Ն. Քոսլիչեւէ - Կ. Պոլիս
Առ վարչապետ տոքթոր՝
Վ. Ռատոսլաւով - Սոֆիա

Ուրֆայէն ժամանած անձ մը խոստովանեցաւ, որ այդ քաղաքը աքսորուած անգլիացի, ֆրանսացի ու ռուս հպատակներու վիճակը աննկարագրելիօրէն վատ է եղեր եւ կեանքերնին վտանգի տակ: Կայսրութեան ներքին գաւառներուն մէջ արհաւիրքներն ու կոտորածները ընդհանուր բնաջնջման համաճարակի բնոյթ կը ստանան եղեր: Այնտեղ սպանուեր են երկու հայ երեսփոխաններ՝ Զօհրապ ու Վարդգէս, որոնք Թալաաթ պէյի մտերիմ բարեկամներ եղած են, ուղարկուած անոր կողմէ Տիյարպէքիր, իբրեւ թէ դատական քննութեան մը որպէս վկաներ, այն հաւաստիացմամբ թէ ոչ ոք ձեռք պիտի բարձրացնէ անոնց վրայ: Մահավճիռ մը գործադրուած է երկու հայ վարդապետներու ու վեց սուրիացի երեսփոխաններու նկատմամբ: Տեղահանուած (Հայեր Յ. Կ.) տասնեակ հազարներով միանգամայն կը կոտորուին. առ հասարակ հայ բնակչութեան վիճակը աննկարագրելի է, հակառակ գերման դեսպանի ազդու միջամտութեան: Այս ժողովուրդը վերջնականապէս անհետանալու վրայ է Թուրքիոյ մէջ:

ՔՈՍԼԻՉԵՒ

8. - ՆԱՄԱԿ

Պուլկարիոյ Թագաւորական Հիւպատոսարան - Իզմիր, 1915, Օգոստոս 24
Թիւ 541
Նախկին Թիւ 527 - 533, 13 ու 19 սոյն ամսոյս կապակցութեամբ:
Գրանցման Թիւ 305 - 3 Սեպտ. 1915

Պր. Նախարար,

Վերոյիշեալ թիւերով իմ զեկուցներուս առթիւ պատիւ ունիմ ձեզի իմաց տալու, որ ստացած տեղեկութիւններուս համաձայն, ոչ միայն Պիթլիսի ու Էրզրումի, այլեւ Վան քաղաքի հայութիւնը, որ փախուստ տալ չէ կարողացած, նոյնպէս բնաջինջ եղած է տեղւոյն մահմետականներուն կողմէ: Խնայուեր են միայն 7 տարեկանէն վար տղաքը եւ մանաւոր չէնքի մը մէջ մէկտեղուեր, հաւանաբար թրքացնելու նպատակով: Իզմիրի իշխանութիւնը հիմա ձեռնարկած է խլամ գաղթականներու հաշուառումը, որ Վան ուղարկուին եւ այնտեղ տեղաւորուին:

Ինչ կը վերաբերի Իզմիրի վիլայէթին Հայերու խնդրին, վերջնական որոշում պիտի տրուի Կ. Պոլսոյ մէջ, ուր անցեալ օր մեկներ է մեր կուսակալը: Ներկայիս համար միայն կարգադրութիւն մը կայ անհանգիստ չընել այն հայ ընտանիքները, որոնց այր մարդիկը դրօշի տակ կանչուած են:

Բարեհաճեցէք եւ այլն...

Հիւպատոս՝
Իվան Համամճիեւ

Պատճէն մը սոյն նամակէն ղրկուած է Կ. Պոլսոյ Պր. Լիազօր Նախարարին.

9. - ՆԱՄԱԿ

Թիւ 630
Կ. Պոլիս, 1915, Օգոստոս 31
Պուլկարիոյ Թագաւորական դեսպանատուն, Առկցոյթ - 2
Առ Նախարար Տոքթոր Վ. Ռատոսլաւով վարչապետ - Սոֆիա:

Պր. Նախարար,

Թուրքիոյ մէջ Հայերու բնաջնջումը կը շարունակուի կանոնաւոր կերպով. կեդրոնական իշխանութեան հրամանները աչնցուցիչ արագութեամբ կը կատարուին, ինչ որ նոյնիսկ զարմանք կը պատճառէ անձերու, ինչպէս Թալաաթ պէյին որուն մասին պատիւ ունէի ձեզի հաղորդելու Հայերու տեղահանման կապակցութեամբ Պրուսա քաղաքէն: Այս ուղղութեամբ այսօրուան երիտասարդ Թուրքիոյ կառավարողները նոյնիսկ անխնայ են հանդէպ Եակոպինական քաղաքականութեան կողմնակիցներուն, որոնք ձեւով մը ազդուած՝ Հայերու ճակատագրէն, համարձակեր էին Կ. Պոլսէն ստացուած հրամանի գործադրման յետաձգումը: Այդպիսի օրինակներէն մէկը Քաստամունիի կուսակալն է՝ Ռաշիտ պէյ, որ անհրաժեշտ չէ գտեր իրեն ենթակայ շրջանին հայ բնակչութիւնը հալածել դէպի երկրին ծայրամասերը: Նոյն վերաբերումը ցոյց տուեր է հանրածանօթ երիտթուրք Ռահմի պէյ, Սելանիկէն, նախկին երեսփոխան, որ նոյնպէս իր պատասխանատուութեամբ չէ ուզեր կործանման մատնել Այտըն վիլայէթի Հայերը, քանի որ անոնք ամենադոյզն առիթ չեն տուած գանգատներու: Ռաշիտ պէյ արդէն գործէ հանուած է, իսկ Ռահմի պէյի մասին, որ այստեղ կանչուած է, հաստատ կը խօսուի թէ այլեւս Իզմիր պիտի չվերադառնայ, բացի եթէ գինք համոզեն գործադրել նաեւ Իզմիրի կուսակալութեան մէջ անփոխարինելի միջոցառումը, ընդդէմ Թուրքիոյ մէջ բնակող բոլոր Հայերուն:

Եւ այսպէս, Թուրքիոյ մէջ կը բնաջնջուին բոլոր Հայերը, որոնց կարգին եւ անոնց հոգեւոր առաջնորդները. բազում հայ վարդապետներ (Առաջնորդներ Յ. Կ.) անյայտ վայրեր ղրկուած են եւ անոնց դառն ճակատագրին մասին կասկած չկայ. իսկ կան եւ այնպիսիներ, որոնց մասին դրական տուեալներ արդէն ձեռքի տակ ունինք. ատիկա կը վերաբերի Անգարայի Լուսաւորչական Առաջնորդին՝ որ սպաննուած է:

Որպէսզի աւելի յստակ գաղափար մը ունենանք այն հրէշային պաղարիւնութեան մասին, որով վարչարարական իշխանութիւնները կառավարութեան հրամաններ կը կատարեն, ներկայ նամակին հրաման մը կը կցեմ, հրապարակուած՝ Ատանայի կուսակալին կողմէ: Այս հրամանին համաձայն, Ատանայի հայութեան մեծ մասը, որ հրամանին մէջ նշեալ թաղամասերու մէջ կ՚ապրի, պարտաւոր է Հալէպ մեկնիլ Ռաճուի վրայով Սուրբ Աստուածածնի տօնի նախորդող 7-րդ օրը, Օգոստոս 15-ին: Նախազգուշացում մը տեղ գտած է այնտեղ, այն իմաստով որ մեկնումի յետաձգման ամէն մէկ փորձ անօգուտ պիտի ըլլայ եւ իշխանութեան կարգադրութիւնը չկատարողները մահապատիժի պիտի ենթարկուին, որ գործադրութեան պիտի դրուի 24 ժամուան ընթացքին:

Հարկաւոր է նաեւ նշել, որ վտարանդի հայ բնակչութիւնը, ինչպէս արդէն առիթը ունէի ձեզի հաղորդելու, կը բնաջնջուի ամէն ձեւերով եւ իր հայրենի օճախը կը թողու գրեթէ մերկ ու առանց դրամի: Այսպէս, օրինակի համար Ատանայի պարագան՝ ինչպէս կը պարզուի կուսակալի յիշեալ հրամանին մէջ, ամբողջ ընտանիք մը որ առ երես կը տեղահանուի դէպի անծանօթ վայր մը, իրաւունք ունի միայն 200 քիլօ. ունեցուածք փոխադրելու: Ասիկա կ՚ըլլայ այն ատեն, երբ ան երկաթուղիով կը տեղափոխուի, իսկ հեշտ կարելի է հասկնալ թէ՝ այն բնակչութիւնը, օրինակ ինչպէս Պրուսայէն, Իզմիթէն եւ այլ տեղերէ հօտի պէս կը քշուի հետիոտն, անտառներէ ու լեռներէ, ճանապարհ կ՚ելլէ բացարձակապէս առանց հարկ եղած հագուստ - կապուստի...:

Տարագրուած Հայ բնակչութիւնը դրամական միջոցներ ալ չունի, որովհետեւ անոր թշուառ վիճակը օգտագործելով ագահ Յոյներ ու Հրեաներ անոր չարժուն արժէքաւոր ունեցուածքը ծիծաղելի ցած գիներով ձեռք կը ձգեն. այսպէս օրինակ ականատեսներ կը պատմեն թէ՝ Իզմիթի մէջ դաշնամուր մը ծախուեր է ... 5 ղրուշի, իսկ թանկարժէք գոհարեղէնի մը փոխարէն որ 80 թրքական լիրայի գնուած է եւ դրամատան մը մէջ տեփոզիթ դրուած է, այս վերջինը կանխավճար մը բաց թողեր է ... երկու լիրա:

Անշարժ ունեցուածքի հարցին շուրջ թրքական հնարամտութիւնը յիրաւի հրէշաւոր է: Ականատես մը պատմեց, որ Պրուսայի մէջ, բոլոր Հայերը որոնք տարագրման ենթակայ են եղեր, պարտադրուած են եղեր դատաւորին առջեւ ներկայանալ՝ մահմետականներու ընկերակցութեամբ, որոնք երեւան կուգան եղեր որպէս անոնց տուներուն ու խանութներուն կանոնաւոր գնորդներ: Նման դէպքի յաջորդող գործարքը կ՚ընթանայ եղեր հետեւեալ ձեւով. ծախող ու գնորդ կը ներկայանան դատարան, ունեցուածքի տէրը կը յայտնէ կալուածի, տունի ծախման իր պատրաստակամութիւնը, արժէքը կը ձեւաւորուի, դրամը ծրարով նախապէս պատրաստուած դատաւորը կը յանձնէ ծախողին եւ կը կարգադրէ դրանոր ձեւականութիւնը վերջացնել ... Սակայն դատաւորին սենեակը թողնելէ վերջ, խեղճ Հայուն մահուան սպառնալիքի տակ կը ստիպեն գումարը վերադարձնել. այն գումարը, որուն փոխարէն իր ունեցուածքը ծախած է, «կանոնաւոր ու օրինաւոր կերպով»...:

Ինչպէս ուրիշ առիթներով ալ պատեհութիւնը ունեցած եմ ձեզի տեղեկացընելու, ամերիկացի դեսպանը քանիցս առիթը ունեցած է դժբախտ Հայերուն համար միջամտելու, բան մը որ ես ալ ըրած եմ: Այս բարեկամական միջամտութիւնները դժբախտաբար մեծ արդիւնքներ չեն տուած; Վերջերս սակայն Գերմանիոյ դեսպան իշխան Հոհենլօէ միջամուխ եղեր է յօգուտ Հայերուն, պնդելով որ Հայերու հանդէպ ի գործ դրուած միջոցներէն զերծ կաթողիկէ ու բողոքական Հայերը զերծ մնան: Յիշեալ միջամտութիւնը կ՚օգնէ այն իմաստով, որ ոչ ամէն տեղ կը գործադրուի տեղահանութիւնը, հակառակ որ Իզմիթի, Պահչէճիքի, Ատանայի ու այլ քաղաքներու մէջ ոչ մէկ տարբերութիւն դրուած է հայ - լուսաւորչականի, հայ - կաթողիկէի, կամ հայ - բողոքականի միջեւ, նոյնիսկ դեսպանական միջամտութիւններէն վերջ: Կայ եւ աւելին, նոյնիսկ հոն ուր իշխանութիւնը ուզած է հաճոյանալ իշխան Հոհենլօէի ձեռնարկին, ինք՝ մահմետական բնակչութիւնը, որ այսքան ժամանակէ ի վեր կառավարութեան կողմէ մոլեռանդութեան կը դրդուի, արդեւք կ՚ըլլայ եղեր այդ զանազանութիւնը ընելու, ինչպէս Իզմիթի դէպքը, ուր միւթեսարրիֆը բացատրեր է թէ նման խտրութիւն կարելի չէ ընել: Բոլորը կը հաւատան, որ Իզմիթի հայկական թաղի հրկիզումը, որ տեղի ունեցաւ քանի մը օր առաջ եւ Թուրքերը կը ջանան զայն վերագրել հայկական ֆետայական խումբին, իրականութեան մէջ եղած է մոլեռանդ մահմետականներու կողմէ: Այլապէս ի՞նչ կերպ բացատրել, որ Իզմիթի հայութիւնը լռելեայն թոյլ տալով տեղահանութիւնը հայ ֆետայական խմբակ մը յայտնուած ըլլայ եւ կրակի տուած՝ Հայկ. թաղամասը, բաղկացեալ աւելի քան 1500 տուներէ: Ընդհակառակն, թոյլ տալով որ զինք այս ձեւով տեղահանեն, տարագրեն ու կոտորեն, նոյնիսկ առանց որեւէ ընդդիմութեան, բացի Տիյարպէքիրի կուսակալին սպանութիւնը, զոր Հայերուն կը վերագրուի, Թուրքիոյ հայ ազգաբնակչութիւնը ընդհանուր զարմանք կը պատճառէ իր ընթացքով եւ ատիկա կը բացատրուի մէկ կողմէ միայն թրքական սարկութեան հետեւանքով անոր կամքի ընկճումով, իսկ միւս կողմէ, անոր առաջնորդներուն յոյսով թէ միգուցէ եւ որոշ տեղեր այս բնակչութեան մէկ մասը խնայուի...:

Բայց բոլոր այս յոյսերը սին ու պարապ են. կը կրկնեմ, Թուրքիոյ հայ բնակչութեան բնաջնջման որոշումը անկասկածելի ու վճռական է եւ ոչ մէկ բարեկամական ու պզտոնական վերաբերում ու միջամտութիւն օգուտ պիտի բերէ եւ հայ բնակչութիւնը ի սպառ պիտի վերնայ այս երկրէն, եթէ թրքական կատաղութիւնն ու արհաւիրքը շարունակուի...: Ահա, տես որ Կ. Պոլիսն ալ չէ խնայուած: Ներկայիս միայն գաւառներէն եկածները կը հաւաքեն եւ կը կոտորեն. թէ՝ անոնք որ իրենց ընտանիքները գաւառը ձգած են, կը ղրկուին անոնց մօտ, հակառակ անոր որ այդ ընտանիքները շատոնց տարագրուած կամ բնաջնջուած են, թէ՝ «ամուրիները», որոնք ընտանիք չունենալով, իրենց Կ. Պոլիս մնալը աւելորդ կը դառնայ եւ ատոր համար ալ պէտք է եղեր իրենց ծննդավայրերը վերադառնան: Հայ կաթողիկէ Պատրիարքը՝ Գրիգոր Ժ9., ու Առաքելական պատուիրակ դերպ. Տոլչի ինծի այցելեցին որպէսզի իրենց շնորհակալութիւնները յայտնեն Թուրքերուն առջեւ մեր ըրած բարեխօսութեան համար եւ արտասուալից աչքերով խնդրեցին ձեզի հաղորդել, թէ՝ հայ ազգի միակ յոյսը պուլկարական կառավարութեան մէջ կը տեսնէ:

Միայն ան կարող է եղեր որեւէ բան ընել ի նպաստ կործանուող Հայ ազգին:

Գերաշնորհներու այս խնդրանքը ձեզի փոխանցելով, խնդրանք, որ ամէն օր ինծի կ՚ուղղուի տարբեր կողմերէ, կը յանդգնիմ ձեզ վստահեցնել, Պր. Նախարար թէ՝ աւելի համարձակ միջնորդութիւն մը թրքական կառավարութեան առջեւ Գերմանիոյ ու Պուլկարիոյ կողմէ միաժամանակ կամ նոյնիսկ այս երկու երկիրներէն մէկուն կողմէ, ի վիճակի պիտի ըլլայ խելքի բերելու Թուրք դահիճը, որ իր առջեւ անխնայ ու անագորոյն նպատակ մը դրած է արմատական կերպով ոչնչացնելու տարաբախտ Հայ ազգը, գերութեան տակ եղող բոլոր ազգերէն վստահօրէն ամէնէն դառն ճակատագիրը...: Այլապէս այս ազգը պիտի անհետանայ ամբողջ մարդկութեան աչքերուն առջեւ, որուն անտարբերութիւնը դրի պիտի առնուի Պատմութեան կողմէ զարմանքով ու ընդվզումով:

Բարեհաճեցէք եւ այլն...

(Ստորագր.)
ՔՈՍԼԻՉԵՒ

Ծանօթագրութիւն. -

7. - Ֆոնտ 321, ցուցակ 1, արխիւային միաւոր 2381, թուղթ 18
8. - Ֆոնտ 321, ցուցակ 1, արխիւային միաւոր 2464, թերթ 24, մեքենագիր
9. - Ֆոնտ 321, ցուցակ 1, արխիւային միաւոր 2462, թերթ 5 - 8

Բոլոր նիւթերը առաջին անգամ կը հրապարակուին հայերէն լեզուով:

Թարգմանեց՝
ՅԱԿՈԲ ԿԻԼԻԿԵԱՆ

Մայիս 21 / 22, 1995
Փլովտիւ

Պուլկարական դիւանագիտական փաստաթուղթերու պարունակութիւնը քիչ չեղումներով կը համընկնին մեծ Պետութիւններու Թուրքիոյ մէջ գործող դիւանագիտական պաշտօնատարներու նամակներուն, հեռագիրներուն, զեկոյցներուն մէջ նշուած տուեալներուն եւ յատկապէս տեղեկութիւններուն: Հիմք առնելով այդ պարագան, պուլկարական փաստաթուղթերը որոնք Հայերու Ցեղասպանութեան կը վերաբերին, արժանահաւատ պէտք է նկատել եւ կասկած չի մնար նաեւ այն իրողութեան վրայ թէ Թուրք իշխանութիւնը դիտաւորեալ, գիտակցուած ու կազմակերպուած ձեւով գործադրած է անմարդկային իր ծրագիրը՝ որուն խնական նպատակը եղած է արեւմտահայութեան բնաջնջումով վերջ տալ հայկական հարցին եւ հայկական վիլայէթներուն մէջ ինքնավար կամ ազատ ու անկախ Հայաստանի մը կերտումը արգիլել:

Յ. ԿԻԼԻԿԵԱՆ

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐԻ «ՍԻՐՏ ՍՐՏԻ» ԳՐՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

Մօտաւորապէս 2 ամիս առաջ «Յառաջ» մատենաշարը լոյս ընծայած է Շահան Շահնուրի «Սիրտ Սրտի» վերնագրով հատորը, «Նահանջ»ի հեղինակին մահուան քսանամեակին առթիւ:

Այս գիրքին մէջ մէկտեղուած են 1929-էն մինչեւ իր մահը (1974) հրատարակուած կարգ մը հրապարակագրական, գրաքննադատական յօդուածներ եւ գրական էջեր, որոնք մեծաւ մասամբ, ցարդ հատորի մը մէջ ամփոփուած չէին: Գիրքին սկիզբը Գրիգոր Պըլտեանի կողմէ գրուած ներածական յօդուած մը կայ, ուր Շահնուրի գրականութեան ընդհանուր արժեւորումը կը կատարուի:

Հրատարակիչը այս հատորին կցած է նաեւ Շահնուրի կարգ մը լուսանկարները, որոնք կ՚երկարին իր պատանութեան օրերէն մինչեւ իր մահուան տարին եւ դուցէ այս նկարները, իրենց ընտրու...

(Շար. 3 եւ վերջ)

թեամբ, կենսագրական հատորէ մը շատ աւելի խօսուն կերպով ընթերցողին կը պարզէն Շահնուր մարդուն կեանքին ուղիականը: Այստեղ կայ սրամիտ նայուածքով պոլսեցի պատանին, Պէրպէրեան վարժարանի ուշիմ աշակերտին վկայականը, հայ ընտանիքի աւանդական խմբանկարը, Փարիզ փոխադրուած գեղազէմ երիտասարդը եւ երկար շարք մը նկարներու, ուր գրագէտը, դասաւանի մը յենած կամ անկողնին գամուած, մեզի կը ներկայանայ իր համեստ զգեստներով, միշտ կոկիկ հագուած, հիւանդութեան մէջ իսկ՝ իր արտաքին վայելչութեան եւ մարդու իր արժանապատուութեան նախանձախնդիր անձի մը տպաւորութիւնը ձգելով:

Գիրքին վերջաւորութեան կայ ամփոփ մատենագիտութիւն մը Շահնուրի ֆրանսագիր գրականութեան մասին:

«Սիրտ Սրտի» հատորին մէջ հեղինակը մեզի կը ներկայանայ տարբեր երեսներով: Այնտեղ կայ երիտասարդ գրողը որ «Աւագ Ուրբաթ» եւ «Պոլյնուզըը»ները խորագիրները կրող գրական էջերով, բայց մանաւանդ «Վաւերաթուղթը» գրաքննադատական ծաւալուն յօդուածով, բաւական բրտութեամբ իր կարծիքները կը բանաձեւէ, հայ գրականութեան ու մեր նորագոյն պատմութեան մասին: Հեղինակը բուռն քննադատութեան կ'ենթարկէ մեր դասական գրականութիւնը՝ Րաֆֆիի, Սիամանթոյի, Ահարոնեանի նման նուիրագործուած դէմքեր, որոնց չափով նաեւ Յ. Օշականը, կծու եւ առարկութիւն վերցնող ոճով մը կը քննադատուին: Շահնուր ինքնավստահ ու հաստ շեշտով անոնց մասին կ'արտայայտուի: Բանավիճելու իր կարողութիւնը զօրացած է կուռ տրամաբանութեամբ մը եւ հայ թէ օտար գրականութեան խոր ծանօթութեամբ. սակայն իր մէջ բացակայ է տարակոյսը, երբեմն նաեւ անաչառութիւնը, որով իր եզրայանգումները տեղ-տեղ թելադրուած կը թուին ըլլալ կիրքէ կամ համակրանքէ եւ ոչ թէ ճշմարտութեան անկողմնակալ որոնումէ: Այս պատճառաւ ալ որոշ վիճելի կէտեր կան իր դրոյթներուն մէջ:

Գրական ոլորտէն անցնելով ազգայինին՝ հեղինակը իր հակառակութիւնը չի ծածկեր հայ յեղափոխական շարժման հանդէպ, ընդհանրապէս, եւ Դաշնակցութեան դէմ՝ մասնաւորապէս: Շահնուր պահպանողական մըն է իր էութեամբ, գէթ հայկական քաղաքականութեան մէջ, եւ այս իրողութիւնը, բովանդակ գիրքի երկայնքին բազմիցս կը դրսեւորուի: Ուշագրաւ է իր արտայայտած հետեւեալ կարծիքը. «թրքահպատակ հայութիւնը Թուրքիոյ դէմ ըմբոստ չէր, սակայն հայ յեղափոխականները այս պարագային ծանր ըլլալով հանդերձ, քարոզչական նըպատակով եւ սուլթանական կառավարութիւնը վախցնելու դիտաւորութեամբ կը ծանուցանէին թէ ամբողջ հայ ազգն է որ Թուրքիոյ դէմ ըմբոստացած է: Իսկ թրքական կառավարութիւնը, գիտնալով հանդերձ թէ Հայերը ապստամբ չէին, կը ծանուցանէին թէ հայ յեղափոխականներուն ըսածին կը հաւատային որպէսզի այդ պատրուակով կարենային Հայերը ջարդել»:

Ազգային մեր գերագոյն ողբերգութեան, ու անոր յարակցող նիւթերուն, Շահնուր յաճախ կ'անդրադառնայ, եւ ոչ միայն այս հատորին մէջ որ գրականէ աւելի հրապարակագրական է: Բայց մինչ երիտասարդ տարիքին գրուած «Վաւերաթուղթը» յօդուածին մէջ հեղինակը բուռն արտայայտութիւններ կ'ունենայ, «Սիրտ Սրտի» գրութեան մէջ, որ հասուն տարիքի արտադրութիւն է, կը սկսի տարակոյսն ալ երեւան գալ ու գրագէտը, իր գաղափարները չփոխելով հանդերձ, իր դատաստաններուն մէջ նուազ հաստ է ու իր վճիռը նուազ առարկելի:

Ընդհանրապէս գրական եւ ազգային հարցերը իրարու հետ ընդելուզուած են ոչ միայն այս հատորին, այլ նաեւ անոր մէջ ամփոփուած գրեթէ ամէն գրութեան մէջ: Ամէնուրեք կայ սակայն դիտելու սուր կարողութիւն մը, ինքնատիպ մտածողութիւն ունեցող մարդու մը՝ անկաշկանդ արտայայտութիւնը: «Նկարչութիւն եւ նկարիչներ» յօդուածին մէջ Շահնուր լաւագոյն ապացոյցը կուտայ իր այս յատկութեան, սուր քննադատութեան ենթարկելով արդի նկարչութիւնը, առանց սակայն ծայրայեղութեանց հասնելու, մնալով միշտ ողջմիտ ու հաւասարակշռուած:

Եւ այս զուսպ մարդու յատկութիւնը ուրիշ երես մըն է այն Շահնուրին որ այս հատորով մեզի կը ներկայանայ: Որքան բուռն են իր արտայայտութիւնները գրական ու ազգային հարցերու մասին, այնքան ալ զուսպ է իր շեշտը երբ կ'անդրադառնայ իր մանկա - պատանեկան կեանքին: Ստէպ կը հանդիպինք նման էջերու այս հատորին մէջ, մանաւանդ «Սիրտ Սրտի» գրութեան մէջ: Այստեղ Փարիզի ըմբոստ երիտասարդը կը վերադառնայ արեւելքցի ամօթխած պատանիի եւ կարծես սիրով է որ հեղինակը այս վերադարձը կը կատարէ: Գուցէ նախա - քեմալական կամ նախա - եղեռնեան Պոլիսը վերյիշելով գրագէտը կ'ուզէր վերադառնալ իրեն համար երանական ժամանակաշրջանի մը երբ իր կեանքին երկու մեծագոյն դժբախտութիւնները՝ գաղթականութիւնն ու հիւանդութիւնը, իրեն տակաւին չէին հարուածած:

Թէոդիկի, Շահան Պէրպէրեանի, Յակոբ Տէր - Յակոբեանի նուիրուած յօդուածները, որ նոյնպէս այս հատորին մէջ տեղ գտած են, իրարու կը միանան ծննդավայրի այս չարտայայտուած կարօտով: Չարտայայտուած կարօտ՝ որովհետեւ հեղինակինը ծննդավայրի բուռն կարօտ մը չէ, գէթ ինչպէս զայն կը նկարագրեն պանդուխտ մը կամ յուշագրող մը, այլ - ժամանակի ու տարածութեան իմաստով - անվերադարձ կորսուած շրջանի մը առթած թախիծն է. շրջան, որ հեղինակին այժմեան կեանքէն շատ գերադասելի է, բայց գրագէտը յստակ գիտակցութիւնն ունի թէ անկրկնելի է եւ գուցէ բուն այս պատճառաւ, զայն աւելի կը փնտռէ ճիշդ այն նոյն մղումով որով մարդս, անդոհի պահուն, մահացած մօրն անկարելի օգնութիւնը կը հայցէ: Բայց Շահնուրի մօտ այս զգացումը ծածուկ կը պահուի. հեղինակը, որ իր ազգային կամ գրական գաղափարները, բուռն շեշտով եւ բարձրաղաղակ արտայայտելէն չի խորշիր, երբ կարգը կուգայ իր ներքին ամէնէն խոր զգացումներուն, արեւելեան ամօթխածութեամբ, զանոնք կը ծածկէ, տեղ մը նոյնիսկ ակնարկելով թէ այս ապրումները միայն իրեն կը վերաբերին:

Հայրենակորոյս մարդու այս տրտմութիւնը կարմիր թելի մը նման կ'անցնի այս գիրքին մէջ զետեղուած բոլոր յուշագրական յօդուածներու ընդմէջէն, զանոնք իրարու զօդելով եւ ուրիշ հատորներու մէջ ամփոփուած այլ գրութեանց հետ - զոր օրինակ «Երկիր հեռաւոր» - մէկ ամբողջութիւն կազմելով: Շահնուր իր այս թախիծի լաւագոյն նկարագրութիւնը կուտայ այս հատորին մէջ լոյս ընծայուած եւ Ցեղասպանութեան յիսնամեակին առթիւ գրուած յօդուածի մը մէջ («Փլուզումի այդ թուականը») հետեւեալ տողերը քանդակելով՝ «Բայց մեզի համար, որ ապրեցանք մեծ կոտորածը եւ անոր մարդակուլ հետեւանքները, մեզի համար Ապրիլ 24-ը տարուան մէկ հատիկ օրը չէ: Մեր ամէ՛ն մէկ օրուան մէջ կայ անպարագիծ վիշտի պահ մը, որ Ապրիլ 24-ի է հանգոյն: Պահ մը՝ յանկարծական խաւարումի, պահ մը՝ ներքին աշխարհ փլուզումի: Եւ այսպէս՝ մինչ ի մահ»:

Շահան Շահնուրի ուրիշ, կարեւորագոյն երես մըն ալ ի յայտ կուգայ այս գիրքէն. իր հայկականութիւնը: Տասներեօթը տարի հայերէն չգրած, հայութենէն քէն ըրած, ֆրանսական կեղծանուն մը առած գրագէտը իր խորարմատ ազգային ոգին ցոյց կուտայ այս հատորով: Իր արտայայտած գաղափարներն ու եզրայանգումները գուցէ երբեմն վիճելի ըլլան, սակայն վիճելի չի կրնար ըլլալ իր ազգասիրութիւնը, որովհետեւ իր բուռն շեշտին պատճառն ալ իր նոյնքան բուռն սէրն է ազգին հանդէպ: Ու այս սէրը ցոյց կուտայ, զոր օրինակ, Արփիկ Միսաքեան, երբ գիրքին կցուած իր «Որպէս վկայութիւն» յուշագրական յօդուածին մէջ կը յիշէ թէ ֆրանսացի գրագէտներ իրեն բողոքած էին, որովհետեւ Շահնուր այլեւս միայն հայերէն կը գրէր:

Այլ տեղ մը Շ. Շահնուր իր հիացումը կ'արտայայտէ սուրիաբնակ այն չքաւոր հայ տղուն, որ Մօրիս Պառէսի այցի մը առթիւ, կը մերժէ լուսանկարել ծառի կտոր մը ուր փորագրուած էր «Փիէր Լոթի»:

Երկար պիտի ըլլար վկայակոչել այս գերազանցապէս հրապարակագրական հատորին շահեկան էջերը: Անոր մէջ կան նաեւ Ալժերիոյ հարցին, Սոլժենիցինի, Գլօտ Ֆարէրի նուիրուած յօդուածներ: Առանձին գրութեամբ մը Շահնուր կ'անդրադառնայ Յարութ Կոստանդեանի բանասեղծութեան ու «Լեզու սրբազնագոյն» հատուածով՝ իր պաշտամունքը կը յայտնէ մեր Մեծասքանչին հանդէպ: Ու արդէն լեզուական ու ոճային վայելք մըն ալ է այս հատորին ընթերցումը. Շահնուր պարզ, բայց միեւնոյն ատեն վսեմ լեզուով մը ու չափազանց ճկուն ոճով մը մեր արեւմտահայերէնը բիւրեղի մը նման վճիտ ու ադամանդի մը պէս գեղեցիկ դարձուցած է:

Շահան Շահնուր հայ գրականութեան մէջ մուտք գործած է «Յառաջ»ի էջերէն. արդ յուզիչ է նկատելը թէ այդ թուականէն գրեթէ եօթանասուն տարի ետք, այդքան տարիներ տեւող բարեկամութեան մը հաւատարիմ մնացած օրաթերթը այսօր կը հրատարակէ իր մէկ հատորը: Ներկայ ժամանակաշրջանին, երբ մեր արեւմտահայ «մշակոյթը» կ'արտայայտուի գլխաւորաբար «սիրուած երգիչներու» յօրինած երգերու խնդրական մակարդակով, իսկապէս հերոսութիւն է, գէթ Արեւմուտքի մէջ, հայ գրողի մը գիրքը հրատարակելը: Ուստի շնորհակալ պիտի ըլլանք հրատարակիչին, ոչ միայն որովհետեւ պարբերականներու մէջ ցրուած յօդուածները կորուստէ փրկած է, այլ նաեւ վասնզի մեզի հրամցուած է հատոր մը զոր կ'արժէ որ ամէն Հայ կարդայ:

ՍՈՒՐԷՆ ԾՈՎԻԿԵԱՆ

Մայիս 22, Վենետիկ

«ԿԱՄՔ», Մայիս 29 / 30

ԵՐԲ ԳԵՂԱՐԴԸ ԿՈՒ ԳԱՅ ՊԼՎԻԼ

Մայիս 21, Կիրակի, յետմիջօրէին քանի մը տասնեակ անձեր լեցուցած էին Պէլվիլի Նոթրը - Տամ մատուռը ուր բաւական եզական համերգ մը կը տրուէր եկեղեցական երգերու «Ակն» խումբին կողմէ: «Եզական համերգ» մը, ճաշակ ու մշակոյթի նման ըմբռնումներ օրէ օր մեր առօրեայէն վանող նորոյթի ախորժակներով յագեցած մթնոլորտի մը մէջ: Մթնոլորտ ուր հետաքրքրութիւն ու բազմութիւն ունենալու գրեթէ միակ ճամբան մնացած են «ձոխ պլիֆէ» - «խորոված» - ները եւ այլանդակումներու ախոյեաններ որոնց զզուելի շռայլութեամբ մը «հայ երգիչ» որակումը կը տրուի:

Անոնց աղմուկէն ու խորովածի ծուխերէն բաւական հեռուն պէտք է երթալ գտնելու համար «մշակոյթ» բառին հետ դեռ կապ պահած, զայն ճանչնալու եւ արժեւորելու համար տքնողներ ու անոնց վաստակին հետեւորդներ:

Այսօր եկեղեցիներն իսկ ուր պատարագներն անգամ կարելի չափով ամփոփուած, արդիականացած են, ո՞րքան տեղ ու արժէք կուտան շարականներու երգեցողութեան. կա՞ն ամէն տեղ դպրապետներ որոնք ծանօթ ըլլան դարաւոր այդ երգերուն, զանոնք սորվեցնելու, սիրցնելու կարող. կա՞ն դպիրներ որոնք ժամանակ ու ջանք յատկացնեն այդ հնաբոյր տաղերը սորվելու եւ երգելու համար:

«Ակն» խումբը, բաղկացած ութ երիտասարդներէ - Ժիրայր Զոլաքեան, Պերճ Մասլաք, Յարութիւն Խաչատրեան, Գարին Ալլահվերդեան, Եթիէն Հէքիմեան, Արէտ Տէրտէրեան, Վիրժինիա եւ Արամ Քերովբեան--, հիմնուած այս վերջինին կողմէ, 1985-էն ի վեր կ'աշխատի շարականներէ, ժամերգութեան կտորներէ, սաղմոսներէ բաղկացած երգացանկով մը: Արդէն մասնակցած է Հին միջերկրականի սրբազան երաժշտութեան փառատօնին (1986), Մշակոյթի նախարարութեան կողմէ կազմակերպուած «Աշխարհի սրբազան երաժշտութեան ԺԳ. միջազգային» (1992) եւ Սիլվանէս աբբայարանին «Սրբազան երաժշտութեան ԺԳ. միջազգային փառատօն»ին (1994):

Մայիս 21-ի արեւոտ այդ յետմիջօրէին յայտագիրը բաղկացած էր հետեւեալ կտորներէն. «Տէր, զի բազում եղեն նեղիչք իմ...» (Սաղմոս 3), «Յիշեսցուք ի գիշերի զանուն քո տէր» եւ Արեւագալի երգեր (Ն. Շնորհալի), Մեսրոպ Մաշտոցի վերագրուած «Ապաշխարութեան շարականներ», ԺԱ. դարու անանուն հեղինակի մը «Տիրամայր», Ներսէս Լամբրոնացիի Զատկի շարական «Այսօր յարեաւ ի մեռելոց» եւ ժամերգութեան երգ «Փառք յարութեան քո տէր»:

Կորսուած, կամ անգիտացուած հարըստութիւն մը յայտնաբերողի տրամադրութեան տէր էին ինծի պէս հաւանօրէն ուրիշներ ալ որոնք այդ փոքր մատուռին մէջ ժամ մը ունկնդիր եղան ութ երգիչ - երգչուհիներու: Ա. Քերովբեանի հազիւ նկատելի ղեկավարութեան տակ, առանց նուագի ընկերակցութեան, անոնք բացին դուռները մամռապատ քարերով, երբեմն կիսաքանդ վանքերու, տաճարներու, դարերու փոշիին տակէն հանելով անոնց կամարներուն տակ արձագանգած այդ երգերը: Ու հակառակ լոյսով ողողուած աղօթարանին ուր մերինէն տարբեր, զուարթ աստուած մը կը բնակէր, հակառակ ամենավառ գոյնով նկարուած ծաղիկներով զարդարուած Խաչեալին, այդ մէկ ժամուան ընթացքին «Ակն»ի խումբը Գեղարդի ժայռափոր վերնատունը բերաւ զետեղեց Պէլվիլի այդ անկիւնը. յիշողութեան զօրութեամբ ու երգին թելերով:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՑԵԱՆ

ՀԱՅԱԶԳԻ ԳԻՏՆԱԿԱՆ ՅԱԿՈԲ ԱԳԸՍԿԱԼ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Սէն Տիէկոյի Գալիֆորնիոյ համալսարանի հոգեբուժական կաճառի փրոֆէսէօր եւ անոր տեփրէսիոնի միջազգային կեդրոնի պատասխանատու վարիչ՝ Փրոֆ. Յակոբ Ագըսկալ վերջերս արժանացած է ամերիկեան հոգեբուժական ընկերակցութեան Ինթըրնէյշընըլ Մուտ Սէնթր-ի ոսկեայ շքանշանին: Պարգեւատրման արարողութիւնը տեղի ունեցած է վերոյիշեալ ընկերակցութեան Միամի քաղաքի մէջ կայացած գիտաժողովին, Շաբաթ, Մայիս 20-ին:

Այս մրցանակը կը շնորհուի միայն այն գիտնականներուն որոնք մտային հիւանդութիւններու բնախօսական պատճառներ գտնելու աշխատանքին մէջ ռահվիրայ կը հանդիսանան: Փրոֆէսէօր Ագըսկալ կը համարուի անոնցմէ մին, շնորհիւ իր կատարած գիւտին, ըստ որուն ան ուղեղային հիւանդութիւններու պատճառները կը դարմանէ քիմիական մեթոտները զարգացնելով: Ան կը յայտնաբերէ տարբեր տեսակի խառնուածքներ, որոնք հակամէտ՝ մելամաղձոտութեան, անոնց ախտաճանաչումով կը կանխէ բարդութիւնները որպէսզի հիւանդը փրկուի հոգեբուժարան առաջնորդուելէ: Անկիւնադարձ մը կը նկատուին իր յայտնաբերած փաստերը բժշկական աշխարհին մէջ, որովհետեւ մինչ այդ վերոյիշեալ հիւանդութեամբ տառապողներուն բուժումը հիւանդանոցներէն դուրս գրեթէ անկարելի բան մը կը նկատուէր:

Փրոֆ. Ագըսկալ ունի հետեւորդներ տարբեր երկիրներու մէջ, ինչպէս Ֆրանսա, Իտալիա, Հարաւային - Ամերիկա, Ճափոն, եւայլն: Բազմաթիւ դասախօսութիւններ տուած է աշխարհի շատ մը համալսարաններուն մէջ, մասնաւորաբար Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ մէջ, ուր իր հսկողութեան տակ տեղական գիտաշխատողներու կատարած համագործակցական հետազօտութիւնները յանգած են նոյն եզրակացութիւններուն:

Յակոբ Ագըսկալ իր պատանի տարիներուն աշխատակցած ըլլալով «Ահեկան» եւ «Շիրակ» գրական հանդէսներուն, իր գրական տաղանդը լաւագոյնս օգտագործած է իր գիտական յօդուածներուն մէջ: Այսօր այս յօդուածները ուսուցման առարկայ են աշխարհի զանազան համալսարաններէն ներս:

Յիշենք նաեւ որ Յակոբ Ագըսկալ, Գալիֆորնիոյ ներկայ պաշտօնը ստանձնելէ առաջ, հինգ տարի Ամերիկեան Ազգային Հոգեբուժական Հաստատութեան տեփրէսիոնի բաժնին պատասխանատու վարիչը եղած է Ուաշինկթընի մէջ:

Հ. Կ.

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆԻ ԱՃԻՒՆՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՓՈԽԱԴՐՈՒԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ուրախութեամբ կուզանք յայտնելու թէ ընդառաջելով Թէքէեան Մշակութային Միութեան Կեդրոնական Վարչութեան եւ Հայաստանի Միութեան Խորհուրդի դիմումին, Հայաստանի Հանրապետութեան վարչապետ Հրանտ Բագրատեան կազմած է բարձր մակարդակի Պետական Յանձնախումբ մը, յառաջիկայ Հոկտեմբերին «Բանաստեղծներու Իշխան» Վահան Թէքէեանի աճիւնները Հայաստան փոխադրելու եւ այդ առթիւ միջոցառումներ ծրագրելու համար:

Վահան Թէքէեան իր ամբողջ էութեամբ կապուած էր հայրենի հողին, եւ այժմ երբ պայմանները բնականոն դարձան, անոր աճիւնները պիտի երթան միանալու մեր Հայրենիքի յաւիտենական հողին:

Թ. Մ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Պոսթըն
Մայիս 25, 1995

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Յարութիւն Տամլամեանի մահուան առթիւ՝

Տէր եւ Տիկին Էմիլ Ասլանեան եւ Տէր եւ Տիկին Արմէն Սամուէլեան փոխան ծաղկի 1000 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին։

Նոյն տխուր առթիւ, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Դատաւորեան 500 Ֆր. կը նուիրեն ողբացեալին սիրելի՝ «Յառաջ»ին։

(Շար.ը Դ. էջ)

ցած է յետադիմականներու վրայ։ Այդ քուէներուն մեծ համեմատութեան շրջանները կ'ըսեն թէ գոհ են տեղական իշխանութիւններէն որոնք կարօտեալներուն անողեղէն կը բաշխեն, հայը ղեղչեալ գինով կը ծախեն ու անվարան վերջ կու տան այն պաշտօնեաներուն գործին որոնք կաշառակերութեամբ կ'ամբաստանուին։ Այս գոհունակութեան քով կայ նաեւ նոյն կուսակցութեան անունին առընչուած գայթակղութիւնը որ կը վերաբերի Պոսնիոյ օժանդակելու համար հանբայց այս մէկը, երեւութապէս, չէ յաջողած «Բարօրութեան» վայելած ժողովրդականութիւնը տկարացնել զգալի ձեւով։

Օժանդակութիւնը միակ գործունէութիւնը չէ «Բարօրութեան»․ իրական կազմակերպութիւն մը որ մեծ մասով կը բաղկանայ եռանդուն երիտասարդուհիներէ, կը կազմակերպէ հանդիպումներ, այցելութիւններ, դաստիարակիչ գիտահաւաքներ, դասախօսութիւններ, ժողովներ եւ նոյնիսկ նորաձեւութեան տէֆիլէներ։ Անոնք առանց յոգնելու կը շրջին դուռնէ դուռ, մարդոց ուրախութիւններուն հետ դժբախտութիւններուն ալ մասնակից ըլլալու մտադրութեամբ։ Այս խումբերուն պատասխանատուն կ'ըսէ թէ Թուրք մահմետականները ժողովրդավարութիւնը կը ծառայեցնեն իրենց շահերուն, մինչ տիրող գաղափարը այն է թէ ճիշդ հակառակ գործընթացը խնդրոյ առարկայ է։ Ան կ'աւելցնէ նաեւ թէ «Բարօրութիւն»ը աւելի ժողովրդավար է քան շատ մը այդպէս նկատուած կազմակերպութիւններ։

Շատերու համար սակայն այս ճակատը կարելի չէ կրօնամէտ զանգուածներու ամբողջութեան ընդհանրացնել։ Շատ են դայն չարժումին միայն ցուցափեղկը նկատողներ։

Նոյն զանգուածին կը պատկանէին այն անձերն ալ որոնք ալեւիներու դէմ ահաբեկչական արարքներու հեղինակ են։ Մահմետական երկու գլխաւոր այս բաղկացուցիչներուն -ալեւի եւ սիւննի- բախումը 1993-ին ամէնէն բուռն արտայայտութիւնը գտած էր Սըվազի մէջ պանդոկի մը հրկիզումով ուր ալեւի 37 մտաւորականներ մահացան։ Անցեալ Մարտ 12-ին ալ Պոլսոյ Կազի Թաղին մէջ յարձակումի թիրախ եղաւ նոյն համայնքը։ Լաւատեղեակներու կարծիքով, բարեբախտութիւնը այն է որ ալեւիները իրենց զայրոյթը կեդրոնացուցած են ոչ թէ սիւննիներուն, այլ պետութեան վրայ։ Անոնցմէ շատեր համոզուած են որ եթէ յետադիմականները իշխանութեան հասնին, տեւկա վերջակէտը կ'ըլլայ Թուրքիոյ Հանրապետութեան։

Հակառակ իր մասին հակասական դատումներու, մէկ բան որոշ է․ «Բարօրութիւն»ը նկատառելի քաղաքական ուժ է երկրին մէջ ու ղեկավարներ այդ կուսակցութեան գլխաւոր դէմքերուն հետ կապ ունենալէ չեն խուսափիր։

Դժուար է ճշդել թէ ի՛նչ է կրօնական ազդեցութիւնը պետութեան վրայ․ կրօնա՞ն իսլամականները իշխանութեան տիրանալ։ Հարցականներ որոնց պատասխանները կը տարբերին շրջանակէ շրջանակ։ Կան որ կը հաւատան նման հեռանկարի մը․ կ'ըսեն թէ ժողովրդավար ձեւով ընտրուելէ ետք «Բարօրութիւն»ը պիտի ուզէ իսլամական օրէնքը պարտադրել ու այդ պարագային բանակի միջամտութիւն մը Ալժերիոյ պիտի վերածէ երկիրը։ Ուրիշներ համոզուած են որ ներկայի վարչակարգը բաւական ամուր արմատներ ունի ու դիւրին պիտի չըլլայ զայն տապալել։ Այս վերջիններուն կարծիքով «Բարօրութիւն»ը որքան ալ զօրանայ, պիտի չյաջողի երբեք Ազգ. Ժողովին մէջ 300 քուէ ունենալ, ապահովելու համար մեծամասնութիւնը ու Սահմանադրութեան փոփոխութիւն կատարելու։

Քրտական ծանրակշիռ հարցին հետ, շուքին մէջէն յառաջացող հարց մըն ալ կրօնամէտ հոսանքին ծաւալումն է որ սպառնական հեռանկարներ կը գծէ Թուրքիոյ համար։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Լիւսի եւ Աստղիկ Տէր - Պարսամեան իրենց մօր մահուան 10-րդ տարելիցին առթիւ (1985, Յունիս 3), 1000 Ֆր. կը նուիրեն Դպրոցասէր Վարժարանին, 500-ական Ֆր. Հայ Դատի Յանձնախումբին (C.D.C.A.), Հայաստանի Փարիզի դեսպանատան բացման առթիւ, Ռատիօ ԱՅԲ-ին եւ «Յառաջ»ին։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպան Արաքս մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Մամուրեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Ժան - Գլօտ Մամուրեանի եւ աղջկան, Տէր եւ Տիկին Արման Մամուրեանի եւ զաւկին, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Մամասի, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն իրենց մօր, մեծ - մօր, ընկ.՝ Պերճուհի Մամուրեանի մահուան առթիւ։

Expostion du 7 au 17 Juin

SISMOGRAPHIES
de
DENIS DONIKIAN

Vernissage le Mercredi 7 Juin
à partir de 18 heures

Denis DONIKIAN signera ses livres au cours du vernissage

«LE PEUPLE HAÏ»
(Prix littéraire Arménie 94)
aux Editions Publisud;
prix de lancement 110 FF. au lieu de 138 FF.

«SISMOGRAPHIES»
publication réduite à 30 exemplaires
prix 160 FF.

GALERIE LES CENT
8, rue de Jouy, Paris 4e
du mardi au samedi 14h - 18h30
ou sur rendez-vous tél.: 42. 77. 30. 00

L'ECOLE
TEBROTZASSERE
propose
un Cycle
de Conférences-Débats
animées par
ONNIK JAMGOCYAN
Docteur en Histoire

La Puissance économique des Arméniens
du 17ème au 18ème siècle

- *Les financiers arméniens à Venise* le 9 Juin.

Les conférences ont lieu
à 21 heures
au YAN'S CLUB
5, avenue Reille, Paris 14e
Le débat sera suivi d'un cocktail.
Renseignements au : 43. 81. 01. 72.

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ-ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ - Միտք եւ Արուեստ»ի նոր (205) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Ուխտք՝ վերացականութեան սեմին — Վ. ԱՐԱՋ
Ուխտք եւ գոյնին մակընթացութիւնը — Վ. Ա.
Երկու նահատակներու ձեռագիրներ — Վ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ
Ձնկարահանուածը, չդիտուածն ու չասուածը — Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ
Հոգեհանգիստ — Յ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

Հոգեգալուստի տօնին առթիւ, «Յառաջ» լոյս չի տեսներ Երկուշաբթի (Երեքշաբթի, Յունիս 6-ի թիւ)։ «Միտք եւ Արուեստ»ին յաջորդող թիւը լոյս կը տեսնէ Չորեքշաբթի, Յունիս 7-ին։

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE

Journée à Fontainebleau
organisée
par la C.B.A.F
section de Bagneux - Cachan
le Dimanche 11 Juin

— Matin : Visite guidée du Château de Fontainebleau; repas dans un restaurant près du château.
— Après-midi : Promenade à Barbizon.
Prix : 250 F. (tout compris)
200 F. pour les enfants moins de 12 ans.
— Départ en autocar : 8 h 15 précises devant le supermarché *Casino* à Bagneux (Nationale 20).
— Retour : Vers 19h.
Inscriptions : 46 - 63 - 10 - 48 (après 18h)
— Places limitées —

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB
UGAB — MARSEILLE

FETE DES MERES

A l'occasion de la *Fête des Mères*, les Dames de l'UGAB vous invitent à passer un très agréable après-midi devant un buffet raffiné, préparé par leurs soins
le Jeudi 8 Juin à partir de 12 h
à l'UGAB :
327, Bd Michelet, Marseille 9e
Participation : 70 F.
Renseignements et réservations :
UGAB: 91 22 10 45 (de 14h à 17h);
Mme Musquian: 42 83 13 73.
UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE

Camp itinérant en Grèce

La Croix Bleue des Arméniens de France ouvre son **Camp Itinérant en Grèce** du 4 au 25 Juillet pour les adolescents de 14 à 16 ans.

Au programme: *Randonnées, visites des sites et monuments historiques, rencontre avec La Croix Bleue de Grèce, etc...*

Prix : 5 000 F.

Pour tous renseignements complémentaires, contacter Mme ZABOUNIAN au:
49 77 76 15 (heures de bureau)
43 76 50 52 (le soir).

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A — R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

Վ Ր Ի Պ Ա Կ

Մայիս 30-ի թիւին, Տիգրան Հաճեանի յօդուածին (Պոլսահայ Արդի Գրականութեան Ծաղկաքաղ) Ա. սիւնակին 4-րդ պարբերութիւնը կարդալ.-

Գ) Տիկին Սեդա Ծաղիկեան - Տէմիրճեան խուսափելով վերոյիշեալ երկու վըտանգներէն ընտրած է աւելի դիւրին (բայց, ոչ անթերի)...

Բ. Սիւնակ.- Բ. պարբերութեան 3-րդ տողը պէտք է ըլլայ .--

...ուրիշներ կը ջանային մթաստուեր

Գ. Սիւնակ, 3-րդ պարբերութեան 13-րդ տողը պէտք է ըլլայ.-

...իր ծոցէն մէկ հատիկ իսկ...

Մայիս 31-ի թիւին վերջին սիւնակին նախավերջին պարբերութեան վերջին տողը պէտք էըլլայ.-

...սովորական խօսքին հետ։

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ

Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը 1995 - 96 ուսումնական տարեշրջանի համար սահմանափակ թիւով ուսանողներու կրթաթոշակ պիտի յատկացնէ։

Ընկերակցութեանս կրթական յանձնախումբը այն ուսանողներուն դիմումնագիրերը նկատի պիտի առնէ որոնք կը լրացնեն հետեւեալ պայմանները.

1. - Կրթաթոշակ պիտի տրամադրուի այն հայ ուսանող - ուսանողուհիներուն որոնք Ֆրանսայի մէջ համալսարանական ուսում կ'ուզեն կատարել բայց նիւթական միջոցներէ զուրկ են։

2. - Նոր դիմում կատարող թեկնածուները եւ թէ նախապէս կրթաթոշակ ստացող ուսանողները ընկերակցութեանս կեդրոնը անձնապէս եւ ֆրանսերէն լեզուով կրնան իրենց դիմումը ներկայացնել հարցարանները ստանալու համար։ Անոնք իրենց նամակին մէջ պարտին գրել թէ ո՛ր վարժարանը կամ համալսարանը կ'ուզեն շարունակել իրենց ուսումը եւ ո՛ր ճիւղին հետեւիլ։

3. - Նախապէս կրթաթոշակ ստացող ուսանողները որոնք կ'ուզեն վերստին դիմել պարտաւոր են նախորդ տարեշրջանի իրենց նիշերը կամ դասախօսէն հաստատագիր (attestation) մը ներկայացնել յաջողութիւն արձանագրած են։

4. - Ուսանող մը որ նախորդ տարին կրցած յաջողութիւն մը արձանագրել, այլեւս իրաւունք չունենար կրկին դիմում կատարելու։

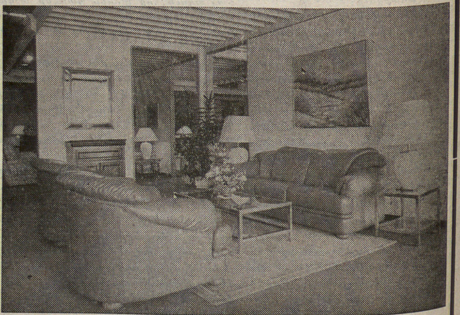
5. - Հարցարանները ստանալու համար նորեկ թեկնածուները մինչեւ Յուլիս ամսու վերջը, իսկ նախկին ուսանողները մինչեւ Օգոստոս ամսու վերջը պարտաւոր են դիմելու։

6. -Վերոյիշեալ թուականներէն յետոյ ստացուած որեւէ դիմումնագիր նկատի պիտի չառնուի։

7. - Կրթական յանձնախումբը ազատ է թեկնածուներէն ընտրելու անոնք որոնք աւելի լաւագոյն կը նկատէ։

A. A. A. S.
COMMISSION DES BOURSES
77, rue La Fayette, 75009 PARIS

Meubles Ghazarian
4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance
Z.I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ 4
DIMANCHE
4 JUIN
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ
ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ
ԹԻՒ 205

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

69րդ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.606 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 69e ANNEE — N° 18.606

ՈՒԻՍԹԼԸՐ՝ ՎԵՐԱՑԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՍԵՄԻՆ

Գրեց՝

ՎԱՀԷ ԱՐԱԶ

1843-ին, երկար ճամբորդութենէ մը ետք, ամերիկացի Մաթիլտա Մըքնէյլ Ուիսթլըր, իր զաւակներուն հետ կը հասնի Ս. Պետերբուրգ, ուր իր ամուսինը տարիէ մը աւելի էր որ կը գործէր երկաթուղային մարզէն ներս: Որդին, Ճէյմս, ինը տարեկան է, ծնած Լաուէլ, Մէսէչուսէցի նահանգ: Քիչ ետք պատանին գծանկարչական անհատական դասեր կը ստանայ՝ նախքան քաղաքին կաճառը մուտք գործելը: Չորս տարի յետոյ, յօղացաւի տագնապի մը պատճառով, Ճէյմս կ'ուղարկուի Լոնտոն: Ամիսներ ետք, իր հօրը մահուան իբր հետեւանք, ընտանեօք կը վերադառնան Ամերիկա ուր, 1851-ին, Ճէյմս կ'արձանագրուի Ուէսթ Փօյնթի զինուորական ուսումնարանը: Շուրջ չորս տարի յետոյ անկէ կը հեռացուի՝ տարրաբանութեան մէջ իր անբաւարարութեան պատճառով: Կը մտնէ Ուաշինկթընի ծովային քարտէսներու գրասենեակը, ուր ձեռք կը բերէ փորագրութեան արուեստի հմտութիւն, որ քանի մը տարի յետոյ մեծապէս պիտի նըպաստէ իր ճանաչման: Սակայն իր խըռով նկարագիրին բերմամբ կը հրաժարի գրասենեակային միօրինակ աշխատանքէն ու կ'անցնի Ֆրանսա՝ ապարէզ ընտրելով արուեստը:

Երբ, 1855-ի վերջերուն, Ուիսթլըր Փարիզ կը հասնի, ինքզինք կը գտնէ եռուն քաղաքի մը մէջ, որ յարաճուն կերպով կ'ընդլայնի ու կ'ենթարկուի արմատական փոփոխութիւններու, ըլլան անոնք կենցաղային, ենթակառուցային կամ մշակութային: Գեղարուեստի մարզէն ներս, դասականութեան եւ վիպապաշտութեան հակադրումը կը պահէ իր սաստկութիւնը, մինչ իրապաշտութիւնն ու բնապաշտութիւնը հետզհետէ նոր ծաւալ կը ստանան եւ ուղին կը հարթեն դէպի տպաւորապաշտութիւն:

Այս բերրի մթնոլորտին մէջ, Շարլ Կլէյրի աշխատանոց - դպրոցը ազատական վայրի մը հանգամանքը ունի: Կլէյր կանոնապաշտ նկարիչ մըն է, բայց իր հովանաւորած «կեդրոն»ին մէջ կը տիրէ հանդուրժող եւ թոյլատու մթնոլորտ մը, ուր քանի մը երիտասարդ ազատախոհներ իրենց նկարչական կազմաւորումը կը կերտեն: Ուիսթլըր կը դառնայ անոնցմէ մին, նախապէս քանի մը ամիս աշակերտելէ ետք գծանկարչութեան Կայսերական Դպրոցին: Ինք Փարիզ եկած էր կատարելագործուելու եւ մօտէն շփուելու ստեղծագործական այն միջավայրին հետ որ այս քաղաքը, ամբողջ դար մը, պիտի դարձնէ կեդրոնը գեղարուեստի աշխարհին: Կարգ մը բարեկամութիւնները եւ ծանօթութիւնները զորս տեղւոյն վրայ կը հաստատէ, առաջնակարգ դէմքերու հետ են, որոնց թիւը հետզհետէ կը բազմանայ: Իր մտերիմ ընկերոջ, Անրի Ֆանթէն-Լաթուրի մէկ պաստառը, «Զոհ՝ Տըլաքրուային» (1864), որուն մէջ ինք ալ նըկարուած է, կը ներկայացնէ անոնցմէ մի քանին, ինչպէս Էտուար Մանէ, Շարլ Պոտլէր, Ֆելիքս Պրաքըմոն, Շանֆլէօրի եւ ուրիշներ: 1862-ի իր փորագրութիւններուն ցուցահանդէսին առթիւ, Ուիսթլըր արդէն իսկ արժանացած էր Պոտլէրի գնահատանքին, լոյս տեսած Լա Րըվիւ Անէկտօթիքին մէջ:

Ուիսթլըրի վարքին վերջին յետնահայեացքը (Ռիչըրտ Փարքս Պոնինկթընին նըւիրուածին նման, երեք տարի առաջ), իրադարձութիւն է, այն իմաստով որ յարաբերական մոռացումէ դուրս կը բերէ արուեստագէտ մը, որ կեդրոնական դեր ունեցած է 19-րդ դարու երկրորդ կէսի գեղարուեստի աշխարհէն ներս: Սակայն ցուցահանդէսէն բացակայ են կարգ մը կարեւոր գործեր, հետեւանք Ֆրիր եւ Ֆրիք արուեստասրահներու կանոնագիրներուն, որոնք կ'արգիլեն իրենց հաւաքածոյի գեղարուեստի գործերուն արտահանումը: Այսուհանդերձ, ցուցահանդէսը յստակ պատկերը կը ներկայացնէ Ուիսթլըրի արուեստին զարգացման եւ անոր զանազան հանգրուաններուն:

Փարիզի եւ Լոնտոնի միջեւ իր կեցութիւնը բաժնող Ուիսթլըրի առաջին կարեւոր երկը, «Դաշնակի նուագը» (1858 - 1859), կը հաստատէ թէ ինք յարած է իրապաշտութեան, ներկի մարմնոտ օգտագործման եւ վրձինի կենդանի հարուածներու կիրարկման: Այս յատկութիւնները անընդունելի էին կանոնապաշտ եւ պաշտօնական արուեստի չափանիշներուն առումով: Հետեւաբար, 1859-ի Փարիզի Սալոնին նկարը կը մերժուի: Սակայն այս պաստառով Ուիսթլըր կը շահի բարեկամութիւնը համբաւաւոր նկարիչի մը, Կիւսթաւ Քուրպէին, որ զայն տեսած էր եւ գնահատած նկարիչ Ֆրանսուա Պոնվէնի մօտ, ուր ան ցուցադրութեան դրուած էր:

Այս պաստառը գրաւիչ է թէ՛ որպէս նկարչական աշխատանք եւ թէ՛ որպէս ենթանիւթ, բովանդակութիւն: Կը պատկերէ սեւ զգեստ հագած կին մը (Ուիսթլըրի քոյրը), դաշնակ նուագող. դիմացը՝ գործիքին կռթնած, սպիտակ հանդերձանքով իր աղջնակը որ զինք կը դիտէ՝ կանգնած: Լոյսը, զգայական երանգաւորումը՝ զորգին կարմրութեամբ չէզոքացուած, պատէն կախուած նկարներուն ոսկեայ շրջանակները եւ սենեակին թելադրուած ծաւալը ոչ միայն կը յայտնեն ընտանիքին դասակարգային պատկանելիութիւնը, այլ նաեւ կը յուշեն երաժշտական մթնոլորտը նկարին եւ նըւագուած գործին բնոյթը: Ասոնց առընթեր, այստեղ յատկանշական է տեսիլքին դէմ առ դէմութիւնը եւ հորիզոնականութիւնը, որ համադրողական կշռոյթի առանցքը պիտի կազմէ Ուիսթլըրի յառաջիկայի արմատական քանի մը գլուխգործոցներուն:

«Դաշնակի նուագը»ն կը հաստատէ նաեւ Ուիսթլըրի ընկալումը սպանացի դասական մեծ վարպետ Տիէկօ Վէլասքուէզի արուեստին յատկանիշներուն (ինչ կը վերաբերի վրձնահարուածի եւ կատարողական անմիջականութեան, անսեթեւեթ տարածութիւններու եւ ձեւերու կշռադատութեան եւ պարզաբանուած ներդաշնակութեան), որուն գործերը այդ շրջանին տեսած էր ցուցահանդէսի մը ընթացքին, Մէնչըսթըր: Եթէ նկատի առնենք որ Մանէ ինք եւս այդ տարիներուն համակուած էր Վէլասքուէզի արուեստով, կըրնանք պատկերացնել առընչութիւնները, որոնք քայլ առ քայլ նկարչութիւնը կը հեռացնէին պահպանողական եւ կանոնապաշտ ըմբռնումէն՝ զայն տանելով մինչեւ տպաւորապաշտութեան ժայթքումը՝ քանի մը տարի ետք: Ասոր վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ գեղարուեստական երկրորդ արմատական յայտնաբերումը՝ շնորհիւ ճափոնականութեան: Արդարեւ, անցեալ դարու կէսերէն ի վեր, ճափոնական արուեստին հետզհետէ ծաւալող ներածումը Արեւմուտք, նկարչական նոր տեսիլք մը պիտի բանար անով հետաքրքրուող արուեստագէտներու աչքին: Ուիսթլըր անոնց առաջիններէն կ'ըլլայ: Իր կարգ մը յաջորդական պաստառները ասոր արգասիքը պիտի հանդիսանան:

Իրապաշտ գործ է նաեւ «Ուափինկ»ը (1860 - 1864), խորագրուած՝ տեղւոյն անունով, Լոնտոնի նաւահանգիստին առօրեայէն դրուագ մը պատկերող, որ սակայն բաղդատած նախկին պաստառին, համադրական աւելի բարդ կառոյց մը կը ներկայացնէ, հիմնուած ուղղահայեաց եւ շեղակի գիծերու վրայ: Առաջին տեսադաշտին կը գտնուին երեք դերակատարները (պոռնիկ մը, իր «գործավար»ը եւ նաւաստի մը), իսկ ետին՝ նաւահանգիստը, իր խճողուած նաւերով եւ եռուզեռով: Երեք կերպարներուն մութ եւ թանձր գունակերտումը կը կրէ Քուրպէի նկարչութեան կնիքը, մինչ յետնամասը կ'արձագանգէ Էօժէն Պուտէնի կամ Մանէի նաւամատոյցային տեսարաններուն:

Գետային եւ ծովեզերեայ տեսարաններ իրարու կը յաջորդեն, ցոյց տալով Ուիսթլըրի սէրը այս երկու տարրերուն նկատմամբ որոնք, իրենց անվերջ մակընթացութեամբ, յաւիտենական ճամբորդութիւն մը կը մարմնաւորեն կարծէք նըկարիչին համար որ, շրջան մը յետոյ, թիթեռնիկի խորհրդանիշը ընտրելով որպէս ստորագրութիւն, անոր նման անընդհատ թռիչքի մը, ստոստումի մը մէջ ըլլալու վիճակը կ'ապրի: Էտկար Տըկա, սուր դատողութեան տէր անձ, իրեն կ'ըսէ. «Ուիսթլըր, եթէ հանճար մը չըլլայիք, դուք Փարիզի ամէնէն ծիծաղելի մարդը պիտի դառնայիք: Պէտք է յոգնեցուցիչ ըլլայ միշտ թիթեռնիկի այս դերին մէջ մնալը»: Եւ Ուիսթլըր հետզհետէ կ'ուղղուի դէպի նկարչութիւն մը՝ մըթնոլորտային, երազային, տեսակ մը անջատում առօրեայէն, շօշափելի եւ տաղտըկալի աշխարհէն, ձգտելով հեռաւոր խաղաղութեան մը, որ քիչ յետոյ իր գագաթնակէտին պիտի հասնի իր «Գիշերային»ներով:

Այս ընթացքին մէջ գոյնը, որպէս ինքնին զուտ արտայայտչական տարր, քայլ առ քայլ աւելի գործօն դեր կ'ունենայ Ուիսթլըրի նկարներուն մէջ: 1862ի «Սպիտակ աղջիկը»ն ասոր առաջին կիրարկումներէն է: Այս պաստառը զինք շուտով շրջանին համբաւաւոր նկարիչներէն մին պիտի դարձնէ, մաս կազմելով 1863-ի Մերժուածներու Սալոնին ցուցադրութեան, առաջինը իր տեսակին մէջ:

Մերժուածներու Սալոնը արտօնուած էր Նափոլէոն Գ.ի կողմէ, ընդառաջ երթալու համար հետզհետէ սաստկացող դըժգոհութիւններուն այն արուեստագէտներուն, որոնք պաշտօնական Սալոնին կողմէ կը մերժուէին: Ուիսթլըրի «Սպիտակ աղջիկը»ն, որ չէր ընդունուած Լոնտոնի Արքայական Կաճառին եւ Փարիզի պաշտօնական Սալոնին կողմէ, Մանէի «Նախաճաշ՝ խոտին նստած»ին հետ կը դառնայ Մերժուածներու Սալոնին ամէնէն ուշագրաւ պաստառը: Հանրութեան ծաղր ու ծանակը չի պակսիր, սակայն կարգ մը անձնաւորութիւններ կը դրուատեն գործը, որոնց կարգին Պոտլէր, նոյնինքն Մանէ, Պրաքըմոն եւ ուրիշներ, ինչպէս կը հաստատէ Ֆանթէն-Լաթուրի կողմէ իրեն գրուած մէկ նամակը: Ոմանք նկարին կը վերագրեն նկարագրական եւ խորհրդանշական դիտումնաւոր բովանդակութիւն մը՝ որ ոչ մէկ ձեւով անոր կ'առնչուի: Ուիսթլըր կը հակազդէ թէ իր «Նկարը պարզօրէն կը ներկայացնէ սպիտակ հագած աղջիկ մը, վարագոյրի մը դիմաց կանգնած»: Պարզապէս առաջիններէն է նկարչութեան մէջ, ուր գործի մը բովանդակութիւնը կը դառնայ նկարչութիւնը ինքնին, սպիտակին զուգորդումը որպէս երանգաւորում եւ որպէս մածուկ՝ անկախ նկարագրական հակումէ: Երեւոյթ մը որ չի վրիպիր Փօլ Մանցի, Կազէթ տէ Պօ-զ'Արի քննադատին հասկացողութենէն, որ այս գործը կը նըկատէ «Սպիտակ համանուագ մը»:

Ուիսթլըր, այնուհետեւ, հետամուտ կ'ըլլայ օգտագործելու յատուկ խորագիրներ, նպատակ ունենալով դիտողին ուշադրութիւնը կեդրոնացնել իր նկարներուն զուտ նկարչական տուեալներուն վրայ, քան այն պատկերին զոր կը ներկայացնեն: Այստեղէն՝ երաժշտական եւ գունային համադրողական յատկութիւններ չեշտող խորագիրներու օգտագործումը որովհետեւ, ինչպէս ինք կ'ըսէ, «Արուեստը պէտք է զերծ ըլլայ որեւէ խաբէութենէ, պէտք է առանձինն ինքզինք հաստատէ եւ խօսի աչքին կամ ականջին՝ որպէս գեղարուեստի ընկալման միջոցներ, առանց զայն շփոթելու զգացումներու հետ որոնք ամբողջովին օտար են իրեն, ինչպիսին են նուիրումը, գութը, հայրենասիրութիւնը եւլն.»:

Այս ըմբռնումով, Ուիսթլըր տակաւ կը հեռանայ իրապաշտութենէն, ինչպէս Մանէ: Սակայն մինչ վերջինը կը թեքի դէպի տպաւորապաշտութիւն, Ամերիկացին կը ձգտի խորհրդանշականին, վերացականին: Խորհրդանշականը ոչ թէ պատմողական եւ նկարագրական իմաստով այլ՝ որպէս թելադրական յատկութիւն, տեսակ մը խորհրդակատարութիւն, ան-

չօշափելի բայց ներկայ: Այսպիսով, ճափոնական տպածոներու եւ Ուիլիըմ Թըրնըրի նկարչութեան ազդեցութիւնները կը փոխարինեն Քուրպէի իրապաշտութենէն եկածները, ինչպէս ցոյց կու տայ 1865-ի «Ներդաշնակութիւն՝ կապոյտով եւ արծաթագոյնով. Թրուվիլ» պաստառը, որով Ուիսթլըր հսկայական ոստում մը կը կատարէ դէպի միջոցային, գունային եւ համադրողական պարզութիւն, որ իր գլխաւոր եւ մեծագոյն նպատակը պիտի դառնայ նկարչութեան յառաջխաղացքին: Հորիզոնական, զուգահեռ երկու կամ երեք տարածութիւններ պիտի կազմեն նկարի մը ամբողջութիւնը՝ գոյնին եւ միջոցին տալով դերը՝ նկարը դարձնելու ապրող եւ թելադրական էութիւն մը, ճիշդ երաժշտութեան նման:

1866-ին, Չիլի կատարուած ճամբորդութիւն մը, սկիզբը պիտի հանդիսանայ Ուիսթլըրի կապոյտ շրջանին, աւելի քան երեք տասնամեակով կանխելով Փապլօ Փիքասօն: Ծնունդ կ'առնէ կապտաւուն գիշերայիններու շարք մը, ուր վերոյիշեալ նկարչական ըմբռնումը կը գտնէ իր ամբողջական կիրարկումը: Այսպէս, նկարը որպէս ինքնիշխան նկարչական իրագործում, անկախ իր պատկերած նիւթէն, թերեւս իր առաւելագոյն արտայայտութիւնը կը ստանայ «Վերջալոյս՝ մորթագոյնով եւ կանանչով - Վալփարայզօ» (1866) պաստառով: Արդարեւ, ո՞վ կրնայ մտածել որ այս հանդարտ տեսարանը, ուր նաւերը նաւահանգիստէն կը հեռանան ու կը սահին ջուրի մակերեսին, խոկութեամբ կը պատկերացնէ պահը երբ ամերիկեան, անգլիական եւ ֆրանսական ռազմական նաւերը կը լքեն չիլիական այս նաւահանգիստը, որովհետեւ սպանական նաւատորմիղը պիտի ռմբակոծէ քաղաքը: Յաջորդող կապտերանգ պաստառները նոյն հանդարտութիւնը կը տածեն, իրենց գլխաւորաբար հորիզոնական ուղիղ գիծերով եւ միագոյն միջոց - երկինքներով: Անոնք մեծ մասով լոնտոնեան գետային տեսարաններէ ներշնչուած են, խոր ապրումներ եւ զգայնութիւններ թելադրող:

Իրօք, անոնց մէջ կը տիրէ շղարշային կապոյտ մը, որմէ անդին անուրջն է որ, սարդի ոստայնի մը նման, կը ներդրաւէ աննիւթ եսը ու զայն կը տանի խորհրդաւոր, ձգողութենէ զերծ աշխարհ մը, մեղեդիով եւ արբեցութեամբ համակուած: Դէպի հոն թեթեւօրէն է որ կ'անցնինք, երբ միտքով եւ երեւակայութեամբ կը կտրենք կապոյտին միջոցն ու կը մտնենք, առկախուածի նման, անյատակ մթնոլորտի մը մէջ: Միագոյն միջոցը անսահմանի արտայայտութիւնն է: Եւ Ուիսթլըրի պատկերած գիշերները կարծէք հեռուէն կու գան, գիշերներ այլ աշխարհի մը, երազային ու կախարդական, ուր վառ աստղեր եւ ոսկեայ երփներանգ «փոշի»ներ կը տեղան մեղմ վայրէջքով, ձիւնի կամ փետուրի նման: Հոգին է որ համրօրէն կը հանդչի, կը ծփայ անեզրութեան, յաւիտենական խաղաղութեան մէջ, ինչպէս նաւակը՝ Ուիսթլըրի այս տիպի նկարներուն մէջ, որ լուռ կը սահի հանդարտ ու խաղաղ ջուրին վրայ: Յաւիտենական անդորրը նկարչականօրէն գուցէ երբեք նման արտայայտութիւն չէր գտած նախապէս:

«Գիշերային»ներուն առընթեր, Ուիսթլըր կ'իրագործէ քանի մը զմայլելի նկարներ, որոնք կը հաստատեն ճափոնական տպածոներու զօրաւոր ազդեցութիւնը թէ՛ համադրական եւ թէ՛ գունային եւ միջոցային իմաստով, ինչպէս կը վկայեն «Տարբերակումներ՝ մորթագոյնով եւ կանանչով - Պատշգամը» (1864), «Տարբերակումներ՝ մանիշակագոյնով եւ կանանչով» (1871) եւ ուրիշներ: Նոյնանման ազդեցութիւններ կը կրէ նաեւ «Կարգաւորում՝ մոխրագոյնով եւ սեւով, թիւ 1 - Արուեստագէտին մայրը» (1871) այնքան ծանօթ պաստառը: Նկարին տիրողը ուղղահայեաց եւ հորիզոնական ուղղութիւններու վրայ հիմնուած կշռոյթ մըն է, որ իր պարզութեամբ, ճշգրտութեամբ, հարթ եւ քառանկիւն տարածքներու միջոցային յարաբերութիւնով, աւելի մօտ է 20-րդ դարու նկարչական յղացքին, մանաւանդ երբ նկարը պատկերացնենք առանց նստած կերպարին որ, իր զուսպ դիրքով եւ արտայայտութեամբ, սրբանկարի բնոյթ մը կու տայ գործին: Նոյն լուծումը նուազ ցայտուն է «Կարգաւորում՝ մոխրագոյնով եւ սեւով, թիւ 2 - Թամըս Քարլայլի դիմանկարը» (1872 - 1873) պաստառին մէջ, որ սակայն Ուիսթլըրի դիմանկարչութեան գլխաւոր նուաճումներէն է, իր համադրումով, միջոցային հաստատուն կշռոյթով եւ կերպարին արտայայտչական զօրութեամբ: Այս երկու ծաւալուն պաստառները մեծապէս կը նպաստեն Ուիսթլըրի համբաւին, յատկապէս երբ Լուվրի եւ Կլասկոյի թանգարաններուն համար կը գնուին: Բայց 1875-ին նկարուած «Գիշերային՝ սեւով եւ ոսկիով - Հրթիռին վայրէջքը» նկարին ցուցադրութեան առթիւ ծագած քանավէճն ու անոր յաջորդող դատավարութիւնը Ուիսթլըրը նիւթապէս պիտի սնանկացնէ եւ բարոյական զօրաւոր հարուածի մը պիտի ենթարկէ զինք:

Ուիսթլըր, ըմբոստ, ինքնիշխան, իր արուեստագէտի արժանապատուութեան մոլեռնօրէն փարած, դատ կը բանայ նշանաւոր քննադատ, գրող եւ արուեստաբան Ճան Ռասքինի դէմ, որ վերոյիշեալ իւղանկարին հարցով, գրութեամբ մը Ուիսթլըրի անձը վարկաբեկելէ ետք, աւելցուցած էր թէ նկարը տուփ մը ներկ էր՝ հանրութեան երեսին շպրտուած, որուն համար արուեստագէտը համարձակած էր 200 անգլիական ոսկի որոշել որպէս գին: Պահպանողական, բարոյապաշտ, ծայրայեղօրէն հակաճարտարարուեստ, Թըրնըրի մասնագէտ եւ երկրպագու Ռասքինի յարձակումը Ուիսթլըրի դէմ թերեւս կարելի չէ միայն գեղարուեստական հարցերու վերագրել, նկատի առնելով որ Ուիսթլըրի կիրարկած նկարչական յղացքը շատ հեռու չէր Թըրնըրէնէն, յատկապէս օրինակ ունենալով անգլիացի վարպետին մածուկային գործերը:

Իր ժամանակին հանրային նիւթ դարձած այդ դատավարութիւնը, որ տեղի կ'ունենայ 1878-ի վերջերուն, նշանակալից հանգամանք ունի, որովհետեւ Ուիսթլըրի տուած կարգ մը պատասխանները արուեստագէտին եւ իր վարքին ընկերային եւ անհատական նոր բնութիւնը կ'արծարծեն: Երբ Ռասքինի փաստաբանը, ընդհանուրին ծիծաղին տակ, Ուիսթլըրի «Գիշերային»ներէն մէկուն գծով հարց կու տայ թէ նկարի ո՞ր մասին մէջ կը գտնուի Պէթթըրսիի կամուրջը եւ թէ ինք կը հաստատէ՞ր որ անիկա ճիշդ պատկերումն էր կառոյցին, նկարիչը հանդարտօրէն կը պատասխանէ. «Իմ նպատակս կամուրջը պարզօրէն ընդօրինակել չէր... Ես չէի ուզեր կամուրջը պատկերել այլ լուսնակ գիշեր մը: Ինչ որ նկարը կը ներկայացնէ կախեալ է անձէն որ զայն կը

(Շար.ը Դ. էջ)

ՈՒԻՍԹԼԸՐ

եւ գոյնին մակընթացութիւնը

Ջրանկարի բազմազան ինքնարուխ գործեր եւ արագ նօթագծումներ, Ուիլիըմ Թըրնըրի կողմէ իրագործուած, 19-րդ դարու առաջին կէսին, նոր նկարչութիւն մը կ'աւետեն, իրենց համառօտագրութեամբ, գունային եւ կատարողական գեղունութեամբ, միջոցային եւ մթնոլորտային տեսիլքով, որոնց բերմամբ գոյնը եւ լոյսը կը դառնան գլխաւոր ամբողջացնող եւ ճշգրտող տարրեր: Նկարը կ'ըլլայ գոյնի եւ լոյսի դաշտ մը՝ ուժեղ թելադրականութեամբ, երբ վրձինի քանի մը հարուածներ կը բաւեն պատկերել նիւթը եւ պահը ու ծնունդ տալ ապրումներու եւ տպաւորութիւններու:

Այս գործերէն երեւան կու գայ թէ այն ինչ որուն տպաւորապաշտները պիտի ձգտէին տարիներ յետոյ, արդէն իսկ յառաջացած կերպով կիրարկուած էր Թըրնըրի կողմէ: Հակառակ որ բնութենասէր Թըրնըրի կամ Ճան Քոնսթէպըլի հանրութեան ներկայացուած գործերը, ըլլան անոնք իւղանկարներ կամ ջրանկարներ, կը ներկայացնէին շատ աւելի յղկուած աշխատանք մը՝ քան այդ նօթագծում-նախափորձերը (որովհետեւ այդ շրջանին մարդիկ դեռ շատ հեռու էին «անաւարտ»ը ընկալելէ, գնահատելէ կամ ընդունելէ՝ որպէս ինքնին ամբողջական իրագործում), անոնք կը պարունակէին այս նկարիչներուն յղացքին ընդհանուր գիծերը կամ նկարչական ըմբռնումը: Այս երկուքին շուտով կը զուգահեռի Ռիչըրտ Փարքս Պոնինկթընի թարմ շունչով յղացուած աշխատանքը: Երբ աչքի առաջ ունենանք Թէոտոր Ժէրիքոյի եւ Էօժէն Տըլաքրուայի անոնցմէ կրած զօրաւոր ազդեցութիւնները, որոնք իրենց մեծ նպաստը պիտի բերեն դէպի տպաւորապաշտութիւն յառաջացող գործընթացին, ապա կրնանք պատկերացնել այն սերմերը զորս անգլիացի այս վարպետներուն երկերը կը պարունակէին: Այսօր, աւելին, Թըրնըրի նկարչութիւնը, իր կարգ մը արմատական գործերով, կ'առընչուի նաեւ վերացապաշտութեան:

Լոնտոնի հետ իր կապով, Ուիսթլըր անտարակոյս ծանօթ էր Թըրնըրէն եւ Քոնսթէպըլէն այնպիսի գործերու, որոնք օտար կը մնային Փարիզ գործող արուեստագէտներուն մեծ մասին, երբ դեռ չկային կամ սահմանափակ էին փոխանակման այն կապերը որոնք յետոյ զարգացան: Իր կիրարկումը հորիզոնական հարթ, զուգահեռ մակերեսներու դրոյթին եւ համառօտագրութեան, կը հաստատեն թէ ինք, թերեւս ենթագիտակցաբար, ընթացած է Թըրնըրի գծած ուղիով:

Սակայն Ուիսթլըր կը գիտակցանացնէ նկարչութիւնը, ոչ թէ տեսականացընելով բնութեան երեւոյթներէն սերող նկատառումները այլ՝ հաստատելով նկարչութեան սոսկական ինքնաբաւութիւնը, ինքնակերտումը, հիմնուած զուտ կիրառական տուեալներու վրայ: Այս գիտականացումով ինք կը զուգահեռի նոյն շրջանին գրականութեան եւ երաժշտութեան մարզին մէջ կիրարկուած ըմբռնումներուն: Կը յայտարարէ. «Բնութիւնը կը պարունակէ, գոյնով եւ ձեւով, տարրերը որեւէ նկարի, ինչպէս ստեղնաշարը կը պարունակէ ձայնանիշեր որեւէ երաժշտութեան: Բայց արուեստագէտը ծնած է գիտութեամբ անկէ արտահանելու, եւ ընտրելու, եւ համախմբելու տարրերը՝ որպէսզի ձեռք բերուած արդիւնքը ըլլայ գեղեցիկ - ինչպէս յօրինողը կը համախմբէ իր ձայնանիշերը եւ կը կազմէ եղանակաւորումներ - մինչեւ որ քաոսէն դուրս բերէ պանծալի ներդաշնակութիւնը»: Այս ընթացքով, գոյնը կը դադրի պարզ նկարագրական տարր մը ըլլալէ այլ՝ կը դառնայ կառուցական յատկութիւն, ըստ նկարին կիրառական հրամայականներուն, ընդհանուր կառոյցին՝ որպէս ամբողջութիւն, որպէս անքակտելի համադրութիւն: Այս գծով, իր մէկ նկարին մասին Ուիսթլըր կը հաստատէ. «Մարդոց մեծամասնութիւնը չի կրնար նկար մը դիտել՝ առանց փորձելու այնտեղ փնտռել պատումը որ կայ: Իմ նկարս, «Դաշնութիւն մոխրագոյնով եւ ոսկեգոյնով», ներկայացումն է այն ինչին որ կ'ուզեմ փոխանցել. այսինքն՝ ձիւնային տեսարան մը, միայն մէկ սեւ կերպարով եւ՝ լուսաւորուած գինետուն մը: Ոչ մէկ կարեւորութիւն կ'ընծայեմ հոն նկարուած կերպարին ներկային, անցեալին կամ ապագային, որովհետեւ անհրաժեշտը այդ կէտին զետեղուած սեւ գոյնն էր: Ինչ որ գիտեմ այն է թէ մոխրագոյնի եւ ոսկեգոյնի յարաբերութիւնը կորիզն է նկարիս»:

Ուիսթլըր նոյն ըմբռնումով է որ կը նկարէ կապոյտ երանգաւորումով տիրապետուած իր «Գիշերային»ները: Անոնք, մեր ժամանակներուն, յետադարձ ակնարկով է որ աւելի կարեւորութիւն կը ստանան: Արդարեւ, եթէ իրենց շրջանին անոնք ոմանց կողմէ ընկալուեցան որպէս երաժշտական յատկութիւններ ունեցող գործեր, ներկայիս անոնց միագոյնի գաղափարն ու որեւէ պայմանականութենէ զուրկ գունային կիրարկումն է որ կը հաստատեն անոնց նորարարութիւնը: Թէոտոր Տիւրէ, Ուիսթլըրի բարեկամ եւ առաջին կենսագիրը, կը գրէ թէ «Գիշերային»ներով արուեստագէտը հասած է նկարչութեան ծայրագոյն սահմանին ու կ'աւելցնէ. «Քայլ մը եւս եւ պաստառին վրայ պիտի մնայ միայն անձեւ արատ մը, աչքին եւ ոգիին բան մը ըսելու անկարող»: Անոնք «մտածել կու տան վակնէրեան երաժշտութեան այն հատուածներու մասին, ուր հնչիւնային ներդաշնակութիւնը, որեւէ մեղեդիական գիծէ կամ շեշտաւորուած յանգէ անջատուած, կը մնայ տեսակ մը վերացականութիւն եւ կը յառաջացնէ միայն երաժշտական անորոշ տպաւորութիւն մը»: Տիւրէ չի պատկերացներ թէ, իր գրածէն քանի մը տարի ետք, «անձեւ արատ»ը շատ բան պիտի ըսէ աչքին եւ ոգիին, նկարչութենէն ներս վերացականութեան մուտք գործելով:

19-րդ դարու վերջին քառորդին ընթացքին, երաժշտութիւն - նկարչութիւն, երաժշտութիւն - բանաստեղծութիւն յարաբերութիւնները բանալի հարցեր են եւ գործնականացումներ: Գունային հնչեղութիւնը, առընչուած նաեւ ճափոնական տպածոներու գունային եւ միջոցային արտայայտչականութեան, հիմնական տուեալներէն մէկը պիտի ըլլայ արդիականութեան որ, Ուիսթլըրէն, Վէնսան Վան Կոկէն եւ Փոլ Կօկէնէն անցնելով, պիտի հասնի մինչեւ Վասիլի Քանտինսկի:

Անկէ յետոյ այլ ողիսական մըն է որ կը սկսի:

Վ. Ա.

ՉՆԿԱՐԱՀԱՆՈՒԱԾԸ, ՉԴԻՏՈՒԱԾՆ ՈՒ ՉԱՍՈՒԱԾԸ

Մեր տեսողութեան գործարանի՝ աչքի եւ ուղեղի միջեւ գոյութիւն ունեցող մէկ խրայատուկ անկարողութեան արդիւնքն է շարժանկարը: Մեր աչքը երկվայրկեանների կոտորակի ընթացքում, անկարող է ժամանակի որոշակի չափից պակաս տեւողութեան մէջ, տեսածը մոռանալ, զատել եւ իրր անջատ երեւոյթներ ընկալել: Ժապաւէնի վրայ դրոշմուած զատ-զատ նկարների յարակայութիւնը, ժամանակի հետ ունեցած իր յարաբերութեամբ, ունակ է մեզ փոխանցել շարժման պատրանքը: Իրականում խաւարի մէջ մնացած, չնկարահանուած երկվայրկեանների կոտորակում ստեղծուած բացը՝ ընկած երկու նկարների միջեւ, իրր սաղմ իր մէջ պահում է շարժման պատրանքը: Ժամանակի տեւողութեան մէջ, բուն շարժման են ենթարկւում միմիայն ժապաւէնը, լոյսը եւ մեր ուղեղի բջիջները...

Մինչ օրս, ժապաւէնների վրայ, զանազան անհատական եւ պետական արխիւներում, պահւում են կոտորակի ենթարկուած միլիոնաւոր երկվայրկեաններ: Շարժումի պատրանքին հասնելու

Գրեց՝

ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

համար նախ կարեւոր է, որ մենք ներկայ գտնուենք այնտեղ եւ գիտակցենք, որ ժապաւէնի ամէն մէկ երկվայրկեանում 12-ից մինչեւ 24 նկար է պահուած: Ուրեմն ամէն մէկ անջատ նկար իր մէջ պարփակում է 1/12-րդից 1/24-րդ երկվայրկեան տեւող շարժում: Ենթագիտակցականին պահ տուածը, չնկարահանուածը, նոյնքան էական ու գերակշիռ է այդ արխիւներում, որքան մեր աչքին երեւացող նկարները:

Երուանդ Ջանիկեան եւ Անճելա Ռիչչի Լուքի իրենց մանրազնին աշխատանքով մեզ դիտել ու զգալ են տալիս շարժարուեստի այդ ներհուն ունակութիւնները (*): Նրանց աշխատանքի սաղմը, կորածը վերագտնելու, չնկարահանուածը նկարահանուած պատկերի՝ շարժումի մասնիկն դարձնելու մէջ է կայանում:

Հանրահռչակ իտալացի լուսանկարիչ Մարիօ Ճիաքոմելլիի լուսանկարներին նուիրուած 13 րոպէ տեւողութեամբ ֆիլմը, նշուած զոյգի ամենահանրամատչելի աշխատանքն է: Սեւ ու ճերմակ Giacomelli - (1993)-ն խոր ապրումով կառուցուած ժապաւէն է:

Այն ոչ մասնագէտ դիտողին է փոխանցում ծերացած, զառամեալ մարմինների, մշակուած ու ապրուած հողի եւ անցողիկ ժամանակի մէջ պահպանուած ու խտացած կեանքը: Սեւ ու ճերմակ, positif և négatif անշարժ նկարների շարանը, կըլանուած լուսանկարչի խօսքին, մեր ուղեղի բջիջներն շարժման են ենթարկում. չնորհիւ արուեստագէտների զգայնութեան մենք հաղորդակցւում ենք մեզ համար անշօշափելի, մոռացութեան տրուած ժամանակի հետ:

Ջանիկեան եւ Լուքի զոյգը, արխիւների բազմաթիւ հնամաշ ժապաւէնների եւ հանգստի տան մէջ ապրող զառամեալ, հիւանդ էակների միջեւ նմանակի զարկերակ են շօշափում: Նրանց համար հին ժապաւէնները նոյնն են ինչ որ մաշուած, մահամերձ մարդկային մարմինները: Ջանիկեանի եւ Լուքիի ուշադրութեան նիւթն է՝ չնկարահանուածը, չդիտուածն ու չասուածը, ենթագիտակցականին պահ տրուածը: Նրանք հնագէտների պէս, արխիւների ու ժապաւէնների միջից, մեզ համար վերակենդանացրել են կեանքի հետքերը, միաւորել են անջատ մասնիկները: Նրանց հայեացքները այնքան յառուած է մնացել այդ մանրատուած պատառիկներին, այնքան է կենտրոնացել, պաշարուել դրանցով, որ հաղորդակցուել է ենթագիտակցական աշխարհի, չդիտուած ժամանակի հետ. բացակայութիւնը Ջանիկեանի եւ Լուքիի աշխատանքներում ներկայութեան է վերածուել:

Մեր օրերում, երբ ամէնուր պատկերների վայրագ յորձանքի տակ ենք գտնըւում, պատկերի նախնական ու հիմնական արժանիքն վերագտնելն այնքան էլ հեշտ չէ: Հողի ու աւերակների տակից հանուած, հնագիտական արժէք ներկայացնող իրերի նման գուրգուրուած, արխիւային շարժանկարների բծախնդրօրէն աշխատուած այդ յարակցութիւնը, մեր աչքին եւ ուղեղին է վերադարձնում մանկական հայեացքի անարատ կարողութիւնը: Ժամանակի գործած աւերը, փոշին ու հետքը, այդ ժապաւէններում նոյնքան խօսուն ու կարեւոր են, որքան մարդկային մարմնի ու նրա գործարանների վրայ ժամանակի թողած հետքերը: Եթէ զգայուն ենք, եթէ ամբողջապէս չենք այլասերուել մեր ժամանակի լոկ արտաքին երեւոյթներով, այդ հետքերը մեր ենթագիտակցական հարուստ աշխարհի շնորհիւ, անտեսանելի մնացած բազմաթիւ վայրկեաններ, բազմաթիւ երեւոյթներ են կարող դրսեւորել:

«Բեւեռից մինչ գօտի» (Du pôle à l'Equateur - 1986) ֆիլմի մէջ Լուքա Քոմերիօ (Luca Comerio)-ի քսանական թըւերին նկարահանուած փաստանկարները՝ (գնացքը, ճամբաներն ու վայրերը, յատկապէս Կովկասն ու վրացական պարը եւ Աֆրիկան ու սեւամորթ մանուկների աղօթքը) իրենց շարժումով ու ստացած նոր զարկով, շատ բան են պատմում անցեալ ու ներկայ օրերի մասին: Նշուած ֆիլմում ուշագրաւ է նաեւ երաժշտական լուծումներն ու համադրումը:

Պարզունակ թուացող, փաստագրական արժէք ունեցող արխիւային նկարները, նշուած արուեստագէտների դասաւորումներում ընդհանրապէս դիտուած են լռութեան մէջ: Զարմանալի չէ նաեւ, որ նրանք իրենց փնտռտուքների ընթացքում դիմել են նաեւ բոյրի եւ պատկերի յարաբերութեանը: 1975 թուին սկսուած այդ փնտռտուքներից մէկը կցուած է naphtaline-ի բուրմունքին: Ամէն ոք տրամադիր չէ նման դրութեան մէջ փոշոտ ու խամրած մասունքներ փնտռել:

Երուանդ Ջանիկեանի եւ Անճելա Ռիչչի Լուքիի աշխատանքը դարասկիզբին շարժանկարի մարզում կատարուած նախաքայլերը կցում է դարու վերջի արդի շարժարուեստի հոսանքներից մէկին՝ նուազապաշտների (minimaliste) հոսանքին: Նրանց մօտեցումը դիտողին ոչ ոգեւորում, ոչ յուզում եւ ոչ էլ խարկանքի է ենթարկում: Սա այնքան էլ դիւրին նպատակ ու մօտեցում չէ: Նրանց աշխատանքն դիտելիս մենք պարզապէս հըրաւիրուած ենք շարժապատկերի ներհուն յատկութիւններն ընկալելու՝ շարժարուեստն ըմբռնելու:

■

1995 Մայիս 21

(*) Նրանց աշխատանքի ցուցադրութիւնը տեղի ունեցաւ Մայիս 3-ից 28, Փարիզ, Ժէօ տը Փօմ (Jeu de Paume)-ի մէջ:

ԵՐԿՈՒ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

Կաշիէ կողքով, խնամքով պահպանուած եւ սպիտակ էջերով հատոր մըն է՝ «album de poésie» վերտառութեամբ: Իսկ առաջին էջին վրայ, գեղագիր տողերով, կը կարդանք «Գարուն Տէր-Յակոբեան, Կ. Պոլիս, 1914 Յունուար 1/14»:

Այդ տողերուն հեղինակը՝ հայերէնի ուսուցիչ, մահացած է շատոնց: Պոլսոյ մէջ ուսանող էր այդ շրջանին, ըստ երեւոյթին՝ Դանիէլ Վարուժանի տնօրէնութեան տակ գործող Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ վարժարանին մէջ: Եւ ինչպէս որ սովորական էր այդ ժամանակ, լծուած էր տարբեր գրագէտներէ ձեռագիր էջեր ունենալու աշխատանքին:

Այդ ալպոմը ներկայիս կը գտնուի Պուէնոս Այրէս, Գարուն Տէր-Յակոբեանի ազգականներէն՝ Տիկին Շողիկ Մորոյեանի մօտ: Անոր սիրայօժար թոյլտուութեամբ, առիթ ունեցանք զբաղելու ալպոմին մէջ գրի առնուած երեք քերթուածներով:

Առաջինը Դանիէլ Վարուժանէն ձեռագիր մըն է՝ հանրայայտ «Առկայծ ճրագ»ը, որ մաս կը կազմէ «Հեթանոս երգեր»ուն: Յիշեցնենք, որ ըստ Վարուժանի երեւանեան «Երկերի լիակատար ժողովածու»ի ծանօթագրութեան, այդ բանաստեղծութենէն ձեռագիր պահպանուած չէ: Անշուշտ, մեր ունեցածը յետ տպագրութեան ընդօրինակութիւն մըն է, որ բանաստեղծին կողմէ թուագրուած է «15 Ապրիլ 1914, Բերա»:

Երկրորդը՝ Էմիլ Վերհառէնէն թարգմանութիւն մըն է, գործ՝ Եղիշէ Եպիսկ. Դուրեանի, զոր պիտի ներկայացնենք ուրիշ առիթով:

Իսկ երրորդը կը պատկանի ապրիլեան ուրիշ նահատակի մը՝ Արմէն Տօրեանին (1892 - 1915), եւ գրուած է ֆրանսերէն:

Արմէն Տօրեան, բուն անունով՝ Հրաչեայ Սուրէնեան, ծնած է Սկիւպ (Մակեդոնիա), ուր ապրած է մինչեւ 1911, երբ մեկնած է Փարիզ: Լոյս Քաղաքին մէջ բաւական աշխոյժ գործունէութիւն մը ունեցած է ֆրանսական շրջանակներու մէջ, հիմնելով paroxyste կոչուած գրական շարժումը (ուրիշ ապրիլեններու համաձայն՝ «համաստուածեան») եւ խմբագրելով «L'Arène» պարբերաթերթը: Աշխատակցած է նաեւ երիտասարդական բազմաթիւ հանդէսներու:

1914-ին անցած է Պոլիս, ուր հայկական հինգ վարժարաններու մէջ ֆրանսերէնի դասատու դարձած է: Սկսած էր հայերէնով արտադրել, երբ վրայ հասաւ Մեծ Եղեռնը:

Ֆրանսերէն իր քերթուածներէն նմոյշներ ամփոփուած են գրքոյկի մը մէջ, զոր եղբայրը՝ Զենոբ Սուրէնեան, հրատարակած է 1933-ին, Լինցի մէջ (Աւստրիա) -- «Un poète français d'origine arménienne. A. Dorian 1892-1915. Choix de poésies»:

Նախաբանին վերջաւորութեան, Զ. Սուրէնեան կը գրէ. -- «Désireux de rendre impérissable le souvenir du poète-martyr, je prie les lecteurs de propager cette plaquette. Je prie particulièrement les compagnons d'armes de Dorian, de bien vouloir me communiquer des inédits ou des pièces parues, des lettres, des revues contenant ses poèmes, etc. etc.»: Դատելով այս խնդրանքէն, կ'երեւի թէ Սուրէնեան հրատարակած է իր ձեռքին

Գրեց՝

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

տակ եղածը. այդ գրքոյկին մէջ չկայ սոյն ձեռագիր բանաստեղծութիւնը: Ի վիճակի չենք ճշդելու, թէ ֆրանսական մամուլին մէջ երեւցած է Տօրեանի ողջութեան կամ յետմահու: Բայց, ժողովածուի մէջ մտած չըլլալով, առնուազն կրնանք զայն «չհաւաքուած» համարել, «անտիպ» ըլլալու հաւանականութեամբ:

Աղէտին մատուցուած «մեր մտքի հարկ»ին շարքէն, Զանգըրըի մէջ Վարուժանի եւ Ռ. Սեւակի բախտակից Արմէն Տօրեանի Փարիզի նուիրուած այս քերթուածը կը հրատարակենք ստորեւ: Գրութեան թուականը ստուգապէս յայտնի չէ. զինքը նախորդող Դուրեան Պատրիարքի թարգմանութիւնը կը կրէ 1914 Յուլիս 1 թուականը:

Տօրեանով հետաքրքրուող ընթերցողը կրնայ դիմել Արմէն Սեւանի «Նահատակ բանաստեղծներ» հատորին (Պուէնոս Այրէս, 1961) եւ Ալ. Թոփչեանի խմբագրած «Օտարալեզու հայ գրողներ» ժողովածուին (Երեւան, 1989):

■

Պուէնոս Այրէս

ODE A LA VILLE SOLEIL

O fleuve inépuisable où le Monde va boire;
Trépied de l'Univers; ô Cri
Des Nations; ô Foi de ceux qui veulent croire
A ton Evangile, Paris !

Cœur des Peuples; cerveau des Temps; biceps qui fonde
Des Eiffel et des Panthéon;
Berceau des Delacroix; Ville des Rude; et Monde
Des Hugo, des Napoléon;

Astre marchant toujours vers les nuits qui reculent;
Croyance; Héritage sans prix;
Memnon qui chante au grand desert des Crépuscules
Vers les nouveaux Soleils, Paris !

Temple du Jour; Autel des dieux; et panoplie
De la Pensée et de l'Essor;
Oeil du Futur, bras du Présent; âme remplie
De tous les siècles qui sont morts;

Tête de l'Univers; Capitale de France;
Source et Flambeau jamais taris;
Gigantesque colosse et Pyramide immense
Erigés sur la Vie, Paris !

Fontaine de lumière où les armées des hommes
Vont s'abreuver à tes torrents;
Et te sacrer dans tes palais que font renomme
Conquérente de tous les temps;

Qui donnes le laurier; et qui insufles l'âme;
Qui couronnes, dans un grand cri,
Le Barde dont les chants murissent à tes Flammes
Ville Soleil ! Forge des temps nouveaux, Paris !

A. DORIAN

1 9 1 4

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տունը բլուրի,
տունը իշխող՝ ծովուն, ձորակին,
բարրձացող լեռներ՝ կանգնած թիկունքին:

Հոն հասակ առիր՝ քոյր իմ ջնջուած
եւ հոն ...մնացիր:
Դէմը՝ ջուրերուն
գլուխը կը խրէր
Պէյրութը անքուն:
Ռումբերու քոցը կը լուսաւորէր
զանկը նեղ ք ուած
այրող քաղաքին...

Ամէն մահուան հետ,
մարմնաղինի պէս,
մահը կ'արձակէր նիւղերը բարակ, անտեսանելի,
զանոնք կ'ոլորէր իրաններուն շուրջ,
մինչեւ նուաճէր զանոնք առյաւէտ՝
մտադրութեամբ մը անտեղիտալի...

Սորված էինք մենք կատակել մահուան հետ.
վախին դէմաց՝ բթանալ.
մարդորսին հետ ակամայ՝
պահուըտուք խաղալ...
Սակայն մահը կը հարուածէր,
ուր որ չէինք ակնկալեր:
Քոյր իմ՝ ինկար
նշենիի ծաղիկին պէս կարկտահար:

Ծովը, այնտեղ,
հազարամեայ համերգն ունէր ալիքներու, -
հոսանքներու հետ ուժեղ՝
խենաքարեր կը վազէին - կը քաշուէին.
ծովը՝ մեռած խեցիներ
կը փսխէր խոր երախէն...
Զոքը՝ ձայները կ'առնէր ջուրերէն,
հովերու թեւով կը տանէր վերեւ՝
բլուրներուն մէջ կորսնցնելու:
Ես՝ մեղաւորս,
կարն յիշողութեամբ խեղն անցաւորս,
կը փորձէի առեղծանել
խօսքը ջուրին, խօսքը քարին
ու հովերուն...

Քաղաքը այրող,
քաղաքը ապրող՝
յիշողութեան ու գիրին մէջ,
ուր հոսանքը ելեկտրական
ընդհանրապէս ընդհատուած էր:
Վարորդներուն փարոսները, յանկարծակի,
կը զամուէին
անապաստ մարդոց վրայ,
դարձնելով զանոնք զանէ,
ուրուականային,
յանախ դառնալով նախանշանը
խմորուող բիրտ աղէտին:

Քոյր իմ ծփանուտ,
քոյր իմ ժպտացող,
երկար ատեն ես չկրցայ խօսիլ քեզ:
Կը պատմէի այրած դէմքը քաղաքին,
անզիտակցաբար հեռարձակելով
խուլ ապրումներս քաղաքին վրայ...
Հեղուած արիւնը փողոցներուն մէջ
արիւնդ էր զենուած:
Գուցէ, Պէյրութը,
մայրամուտներու բոցին սիրահար,
իր գլուխը ջուրերուն մէջ չէր խրած,
այլ, պարզապէս, անձնատպան կ'ըլլար...

Քաղաքը, անշուշտ, ռազմ չէր միմիայն,
կամ տիղմ՝ լեռներէն սահած դաշտերուն -
պատանքելու մարմինները ննջեցեալներուն,
պահպանելու միանգամայն՝
ինկող սերմը մշտադալար շռնհիներուն:

Հոն մենք սորվեցանք
լոյսը ըմբոշխնել:
Սորվեցանք լողալ -
կայուն հողերէն
անցնիլ աշխարհը հեղուկ,
հասկնալ զայն, վերադառնալ...
Ծովափներուն՝ կիսամերկ,
օծուն աղով ու արեւով,
պատրաստ ըլլալ նոր օրերուն անորոշ
(Իբրեւ զոհ յանախ՝ բախտի հարուածին...):
Սորվեցանք եւ՝
պուտտաներու նման կանգնած
ձիթենիներու խորհուրդէն...

Սակայն կարմիր կակաչները,
իբրեւ արեան կաթիլները
վիրաւորուած Ատոնիսի,
ամէն գարնան կը ծաղկէին
եւ հովերէն ... կը խլուէին:

Խարխլուած տարրերուն մէջ կենսական՝
տունը հոն է դեռ:
Ան կարն կեանքդ էր,
քոյր իմ՝ հոն կ'ապրիս:
Ալիքներուն մէջ ձայնդ կը խաղայ,
կը պատմէ կեանքի
եւ մահուան միջեւ միշտ տարուբերող
ծէսը յաւիտեան ...

Գիտեմ որ լոյսը կ'ողողէ հիմա
տունը բլուրի:
Դուն կ'ապրիս այնտեղ՝
տունն ես բլուրի:

Եւ զրոյցը կը շարունակուի ...

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

(Շար. Բ. էջէն)

դիտէ: Ոմանց համար անիկա կրնայ ներկայացնել այն ինչ որ ես կ'ուզէի, իսկ ուրիշներու ոչ»: *Իսկ ընդհանուր դատախազը երբ իրեն հարց կու տայ թէ ո՞րքան ժամանակ յատկացուցած է նկարին իրագործման համար, Ուիսթլըրի պատասխանը կ'ըլլայ* «երկու օր», *որմէ յետոյ նոր հարցումին թէ ինք (կը յանդգնի)* 200 *ոսկի պահանջել երկու օրուան աշխատանքի համար (նկատելի գումար մը այդ օրերուն), նկարիչը կ'ըսէ*. «Ոչ, ամբողջ կեանքէ մը եկած փորձառութեան համար»: *Ուիսթլըր ի վերջոյ դատը կը շահի, սակայն որպէս հատուցում՝ կը ստանայ խորհրդանշական լումայ մը, մինչ դատավարութեան ծախքերը չկարենալ վճարելը պատճառ կը դառնայ իր ինչքերու լուծարքին:*

Նկարչութեան մարզին մէջ երկրորդ պատմական դատավարութիւնն էր ասիկա, որուն նիւթը արուեստ էր ինքնին: 16-*րդ դարուն, կրօնական դատարանը Փաօլօ Վէրոնէզէէն բացատրութիւններ պահանջած էր իր «Վերջին ընթրիք»ի (յետոյ «Ընթրիք՝ Լէվիի մօտ» խորագիրով վերամկրտուած...) մեծածաւալ պաստառին գծով, ուր նկարուած էին ժամանակակից զինուորական զգեստ կրող զինուորներ, որոնք խոտոր կը համեմատէին իրականութեան: Երեք դար յետոյ, այս անգամ արուեստագէտը, յանձին Ուիսթլըրի, ինք էր որ, խնդրոյ առարկայ դարձնելով հասարակաց խաւարամտութիւնը ինչպէս եւ քննադատութեան անհեթեթութիւնը, դատի կը կանչէր զինք ու իր աշխատանքը քամահարողը: Ասով Ուիսթլըր կը հաստատէ այլախոհ արուեստագէտին տիպարը, տպաւորապաշտներէն սկսեալ աւելի շեշտաւորուած:*

⁂

Դատավարութեան անմիջապէս յաջորդած ծանր կացութեան մէջ, Ուիսթլըրի համար փրկութեան լաստ մը կ'ըլլայ Ֆայն Արթ Սօսայթիի իրեն պատուիրած Վենետիկը պատկերող փորագրութիւններու շարքը: Ուիսթլըր տարիէ մը աւելի կը մնայ տոճերու քաղաքը, վերադարձին իրեն հետ բերելով նաեւ տասնեակներով գծանկարներ եւ կաւճանկարներ, մեծ մասով գողտրիկ Վենետիկը պատկերող՝ հեռու զբօսաշրջիկային, արտաքին հետաքրքրութիւններէ: Անոնցմէ մի քանիին գծով, յատկապէս եթերային զգայնութիւն մը թելադրող, կարելի չէ չմտածել, օրինակ, Էտկար Տահէնի մասին, որ աւելի ուշ ինք ալ փորագրային կարեւոր շարք մը նուիրեց նոյն քաղաքին:

Պարզ զուգադիպութի՞ւն կամ դատավարութեան իբր հետեւանք, աստիճանական խամրում մը կ'արգելակէ Ուիսթլըրի նկարչութիւնը, մինչեւ իր մահը՝ 1903*ին, մինչ իր համբաւը հետզհետէ կ'ընդլայնի: Իր կեանքի վերջին քանի տարիներուն ընթացքին իրագործուած այլազան կերպարներ եւ ինքզինքը ներկայացնող դիմանկարներուն կը պակսին այն յղացողականութիւնը, նորարար և ստեղծագործ այն ջիղը որոնք կը բնորոշեն զանոնք նախորդողները: Սակայն, նոյն ատեն երբ Ուիսթլըր ազատ է արտաքին պայմանաւորումներէն, ինքզինքին համար նկարած փոքր չափի գործերը, յատկապէս բնանկարներ, իրենց թարմութեամբ, համառօտագրութեամբ, տեսադաշտային տեսիլքով եւ պարզաբանութեամբ, կը կանխեն Նապի խմբաւորման կարգ մը նկարիչներու արուեստը: Անոնք կը վկայեն թէ իր աշխարհէն ներս կայ անկիւն մը, ինքնամփոփ, գանձի մը նման, իր անցեալէն եկող, որուն երբեմն կը վերադառնայ, որպէս ինքնութեան մը վերագտնումը: Գուցէ յուզումով կ'անդրադառնայ թէ արտաքին երեւոյթներուն իր պատշաճումը կը խաթարէ ըմբոստ, ազատախոհ այն աւիւնը որ կը կրէր իր մէջ, իր երիտասարդական, խանդոտ տարիներուն: Անոնք, ինչպէս թիթեռի մը կարճատեւ կեանքը, իրեն համար թերեւս դարձած էին անհասանելի աստղ մը, անսահման կապոյտին մէջ տեղ մը յանգած: Իրեն նուիրուած վերջին յետահայեացքը կը վերարժեւորէ զինք, որպէս իւրայատուկ մեծ արուեստագէտ մը, բայց նոյն ատեն կը հաստատէ թէ արուեստի մարզին մէջ, սայթաքումի մը հետեւանքները, սրբապղծութեան մը նման, կրնան օրհասական ըլլալ:*

ՎԱՀԷ ԱՐԱԶ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 7
MERCREDI
7 JUIN
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.607 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 69e ANNEE — N° 18.607

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊՈՍՆԻԱ

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԸ «ԱՐԱԳ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԵԱՆ ՈՒԺ» ՄԸ ԿԸ ՍՏԵՂԾԷ

ԲԱՅՑ, ՍԵՐՊԵՐԸ ՏԵՂԻ ՉԵՆ ՏԱՐ ԵՒ ՌՈՒՍԵՐՆ ԱԼ ԴԷՄ ԵՆ

ՕԹԱՆ-ի եւ Եւրոպական Միութեան Պաշտպանութեան 15 նախարարները ժողով մը գումարեցին Յունիս 3-ին, Փարիզ եւ ցոյց տալու համար իրենց վճռականութիւնը, որոշեցին «արագ հակազդեցութեան ուժ» մը ստեղծել որ որեւէ ատեն կարենայ օգնութեան հասնիլ նախկին Եուկոսլաւիա ցրուած 24 հազար կապոյտ սաղաւարտաւորներուն ։ Տասը հազար Ֆրանսացի, անգլիացի եւ հոլանտացի զինուորներ պէտք է միշտ կազմ-ու-պատրաստ ըլլան։ Նպատակը բարի է։ Տարհամոզել Սերպերը որ չարունակեն յարձակիլ ՄԱԿ-ի ուժերուն վրայ։ Մինչեւ Երկուշաբթի իրիկուն (Յունիս 5) այն տպաւորութիւնը չէր տիրեր որ Սերպերը շատ ազդուած ըլլան։ Ընդհակառակն։ Պելկրատէն, Միլոսեւիչ չէր ծածկեր իսկ թէ դժուարութիւններ ունի Պոսնիոյ իր հայրենակիցին՝ Գարատծիքի հետ որ հաշտարար ընթացք մը չունէր։ Կը խոստովանէր նոյնիսկ թէ չէր կրցած որեւէ տեղեկութիւն ձեռք ձգել ինչ կը վերաբերէր Ամերիկացի այն օդաչուին մասին, որու օդանաւը Սերպերը վար առած էին եւ իրմէ ալ ոչ մէկ լուր կար։

«Արագ հակազդեցութեան ուժ», բայց, ի՞նչ ընելու համար հարց կուտար «Ֆիկարօ»ի խմբագիրը, իրաւացի կերպով, պատասխանն իսկ երկդիմի կացութիւն մը կը ստեղծէ։ Պաշտպանութեան նախարարը՝ Շ. Միյոն բացատրեց թէ ուժերու նոր յարաբերութիւն մը պէտք է ստեղծուէր թոյլ տալու համար բանակցութիւններ։ Պոսնիոյ Սերպերը, սակայն, ազատ արձակելէ ետք 120 կապոյտ սաղաւարտաւոր, անզիջող կը մնային, Յունիս 5-ին, միւս 257-երուն համար։ Փարիզի ժողովը ցոյց տուաւ գոնէ որ Ֆրանսացիք եւ Ամերիկացիք կրնան եւրոպական ապահովութեան հասարակաց քաղաքականութիւն մը կիրարկել առանց Ամերիկացիներուն օգնութեան։ Մնաց որ Ռուսերը բացարձակապէս դէմ են եւ կը սպառնան իրենց վեթօն գործածել եթէ այդ ուժի հարցը Ապահովութեան Խորհուրդի հաւանութեան դրուի։

- Ի՞նչ եղած էր վար առնուած ԷՖ 16 ամերիկեան օդանաւը։ Նոյնիսկ զարմանալի կը թուէր որ այդքան կատարելագործուած եւ ինքնապաշտպան բոլոր միջոցները ունեցող նման օդանաւ մը վար առնուի Սերպերու պատկանող ՍԱՄ - 6 հրթիռի մը կողմէ։

Երկուշաբթի, Յունիս 5-ին, Փալէ (Պոսնիոյ Սերպերու կեդրոնավայրը) կը ժամանէին երկու յոյն բանագնացներ եւ նոյն իրիկունը յոյս կար որ 257 պատանդները ազատ արձակուէին անմիջականօրէն։ Այդ ուղղութեամբ զեկոյց մըն ալ որոշ լաւատեսութիւն կը պատճառէր։ Յունիս 6-ի առաւօտեան կը պարզուէր որ եօթը ժամ տեւող խօսակցութիւնները ոչ մէկ արդիւնք տուած էին եւ Գարատծիք շեշտած է որ ոչ մէկ պատանդ ազատ կ'արձակուի ցորչափ ապահովութիւն չըլլայ որ զինեալ որեւէ յարձակում պիտի չգործուի։ Այսինքն, Յունիս 6-ին, կացութիւնը միշտ անելի մէջ էր, մնաց որ Սերպերը բնաւ ազդուած չեն «Արագ հակազդեցութեան ուժ»ի ստեղծումէն որու մասին հեգնանքով ալ կ'արտայայտուին։ Սերպ սպան կ'ըսէ.- «Մի կարծէք որ կ'արհամարհենք Միացեալ Ազգերու զինուորականները։ Բայց, ի՞նչպէս կ'ուզէք որ շնորհքով կռուին։ Մեզի պէս չեն, իրենց հայրենիքը չէ զոր կը պաշտպանեն։ Ցաւելեաւ ոչ մէկ պատճառ կայ որ մեզ իրենց թշնամին նկատեն։ Իրենց գլխաւոր դրդապատճառը՝ դրամն է, որովհետեւ իրենց վճարումը եռապատկուած է»։

Ֆիկարօ-ի մէջ (Յունիս 6) Լորտ Օուըն որ, հրաժարեալ նախագահն էր նախկին Եուկոսլաւիոյ նուիրուած միջազգային ժողովին, կը յայտարարէ որ ՄԱԿ-ի ուժերը պէտք չէ Սերպերուն հետ վարուին որպէս թշնամի։

Ք Ա Ն Ի Մ Ը Տ Ո Ղ Ո Վ

ԹԱՆՍՈՒ ՉԻԼԼԸՐԻ կուսակցութիւնը (ՏԵՓ) փայլուն յաղթանակ մը տարած է թաղապետական մասնակի ընտրութիւններուն որոնք տեղի ունեցան Յունիս 4-ին, երկու ենթանահանգապետութեան (Քիլիս եւ Ինէպոլու) եւ 34 այլ վայրերու մէջ։ ՏԵՓ կը յաղթէ ձայներու 38-% ձեռք ձգելով, կառավարական համախմբումին միւս անդամը՝ Հիքմէթ Չէթինի Սոսիալ-Դեմոկրատ կուսակցութիւնն ալ 22,14%-ով լաւ դիրք մը կ'ապահովէ։ Երրորդ դիրքի վրայ է Իսլամապաշտ Ռեֆահը որ 1994 Մարտին Անգարայի եւ Պոլսոյ քաղաքապետարանները ձեռք ձգած էր։ Այս անգամ 17,4%-ը ունի ձայներուն։ Այս յաղթանակը մեծ գոհունակութիւն պատճառած է վարչապետին որու քաղաքականութիւնը շատ կը քննադատուէր վերջերս։

ՉԷՉԷՆՆԵՐԸ կորսնցուցին իրենց բերդը նկատուող՝ Վէդենօ քաղաքը ուր համախմբուած էին։ Անկախապաշտները ճակատումէն հրաժարած են այլեւս եւ կ'անցնին հայդուկային պատերազմի։

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՆԱԽԱԳԱՀ ՊՈՒՏԻԱՖԻ սպանութենէն երեք տարի յետոյ, իր ենթադրեալ մարդասպանը՝ Պումաարաֆի մահուան դատապարտուեցաւ Ալժէրի ոճրային ատեանին կողմէ։ Ամէն ինչ չէ պարզաբանուած սակայն, քանի համոզում չէ գոյացած որ ենթական առանձին գործած ըլլայ ոճիրը։

ՊԷԼԺԻՈՅ Ժողովուրդը ոչ մէկ խանդավառութիւն ցոյց տուաւ Պապին որ, 24 ժամուան այցելութիւն մը կատարեց Յունիս 3-ին սրբացնելու համար Հայր Տամիէնը՝ բորոտներու առաքեալը։ Նախքան ժամանումը վախ կար նոյնիսկ որ ցոյցեր պատահին, բայց, հազիւ բողոքի քանի մը ձայներ բարձրացան։

ԳԱՀԻՐԷԷՆ ԵՒ ԱՄՄԱՆԷՆ ԵՏՔ, Քոհլ մեծ պատիւներով ընդունուած է Երուսաղէմ, Իսրայէլի եւրոպական գլխաւոր զինակիցը ըլլալով։ Քոհլ, Հիւսէյն թագաւորը եւ Ռապին զիրար գտած են հոն ուր պիտի կառուցուի գերմանական եւ եւրոպական դրամագլուխով ամբարտակը որ թոյլ պիտի տայ Յորդանանի օգտուիլ Յորդանան գետի ջուրերէն։

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ՝ Ժագ Թուպոն յայտարարեց թէ ներման օրինագիծը Ազգային Ժողովին օրակարգի հարց պիտի ըլլայ Յունիս 19-ին կամ 20-ին։ Բոլոր թեթեւ յանցագործութիւնները (Մայիս 17-էն առաջ գործուած) պիտի արժանանան ներումի, բայց, այս անգամ ընդհանուր ցանկը աւելի սահմանափակ է քան 1981-ին եւ 1988-ին։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԳԱՂՏՆԻ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԵԱՆՑ նախկին պետը՝ Ալեքսանդր տը Մառանշ զոհ գացած է սրտի սուր տագնապի մը, Մոնաքօ։ 74 տարեկան էր։ Իր պաշտօնէն քաշուած էր, 1981-ին երբ ձախը իշխանութեան գլուխ կուգար։

ԺԱՆ ՄԱՌԷՆ, Ֆրանսական լրագրութեան, մանաւանդ դիմադրութեան շրջանին մեծ դէմքերէն մէկը մեռաւ 86 տարեկանին։

ՄԻԹԵՐԱՆ, այս հոգեգալուստին չկըրցաւ բարձրանալ Սոլիւթրէի ժայռը, ինչ որ աւանդութիւն էր գրեթէ 50 տարիէ ի վեր։ Ստիպուեցաւ հրաժարիլ, նաեւ ու խոստովանիլ թէ չորս օր առաջ հարկ եղած էր զինք ամբողջովին մարեցնել փոքրիկ գործողութեան համար եւ յոգնած էր։ Շրջապատուած էր միշտ հաւատարիմներով՝ Քիէժման, Լանկ, Պերժէ, Հանէն եւայլն։

ԲԱՐՁՐ - ԵԳԻՊՏՈՍԻ մէջ, 9 հոգի մեռած է իսլամական յարձակումի մը հետեւանքով։ Գահիրէէն 300 քիլոմեթր հեռու գիւղի մը մզկիթին առջեւ է, որ իսլամապաշտները կրակած են 9 գիւղացիներուն վրայ։

ՊԱԶԷԼԻ (Զուիցերիա) Եպիսկոպոսին հրաժարումը մեծ աղմուկ հանած է երկրին մէջ եւ դուրսը։ Գերպ. Վոժէլ կը հրաժարէր որովհետեւ ի մօտոյ հայր պիտի ըլլար, ինչ որ խոտոր կը համեմատէր իր դիրքին հետ։ Իր հօտը եւ Զուիցերացիներու ալ մեծամասնութիւնը կ'ուզեն պահել իրենց եպիսկոպոսը զոր քաջ հովիւ մը կը նկատեն եւ այս առթիւ կրկին խնդրոյ առարկայ կ'ընեն կուսակրօնութիւնը։ Պապը ընդունած է հրաժարականը եւ կը նախընտրէ ժամ առաջ նոր եպիսկոպոս մը նշանակել, բայց, 1828-ին ստորագրուած համաձայնագիր մը որոշ ինքնավարութիւն մը կուտայ Պազէլի թեմին - ինչ որ նախընթաց ալ չունի եւ Վատիկան չի կրնար ուզածը ընել։

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ»

«Միլլիյէթ» օրաթերթին Փարիզի թղթակիցը երկու մասով ծաւալուն յօդուած մը ստորագրած է թերթին Յունիս 3 եւ 4-ի թիւերուն մէջ, պատմաբան Պ. Լէուիսի դէմ Հայկական կազմակերպութիւններու Փարումին կողմէ բացուած դատին առընչութեամբ։ Յօդուածը որ «Պատմութեան մը դատաստանը» խորագիրը կը կրէ, գլխաւորաբար կը ներկայացնէ Հայկական կողմին պնդումներն ու Պ. Լէուիսի պաշտպան փաստաբանին պատասխանելը։

Թուրք լրագրողը գրութեան սկիզբը զուգահեռի մը վրայ կը զետեղէ Տրէյֆիւսի եւ Պ. Լէուիսի պարագաները. կ'ըսէ թէ առաջինը հրեայ հարիւրապետ մըն էր որ դրպարտութեամբ երեք տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ. իսկ Պ. Լէուիս հրեայ պատմաբան մըն է որ կը դատուի Ֆրանսական իրաւական ատեաններու կողմէ, որովհետեւ Ֆրանսայի Հայերը զինք կ'ամբաստանեն 1915-ի ցեղասպանութեան ուրացումով ու իրենց բուն թիրախը Պ. Լէուիսի անձին ընդմէջէն Թուրքիոյ Հանրապետութիւնն է։

Հետաքրքրական է որ «Միլլիյէթ»ի թղթակիցը ըսելով հանդերձ թէ հայկական կողմը չորս փաստաբան ունէր, որպէս անոնց պարագլուխը կը ներկայացնէ Փ. Տէվլէճեանը ու՛ տեղ կուտայ միայն անոր խօսքին։ Գրելէ ետք թէ Փ. Տէվլէճեան եւ իր խմբակը ծանօթ են որպէս Թուրքի թշնամիներ, կ'ըսէ թէ ան մէջբերած է քիւրտ բեմադիր Եըլմազ Կիւնէյի հետեւեալ արտայայտութիւնը. - «Եթէ Թուրքիոյ հանրապետութիւնը 1915 - 16-ի Հայերու ցեղասպանութիւնը ճանչնար եւ ընդունէր, այսօր չէր կրնար Քիւրտերուն նոյն բնաջնջումը կիրարկել»։

Հետաքրքրական Բ. կէտ մը հետեւեալ բաժինն է. Թուրք լրագրողը կը գրէ. - «Հաւանականութիւն կայ որ Լէուիս կորսնցնէ այս դատը։ Եթէ կորսնցնէ, համբաւաւոր պատմաբանի գիտական արժէքը պիտի ստուերոտի։ Ասկէ զատ, եթէ կորսուի այս դատը որով Օսմանեան պատմութիւնը դատաստանի առջեւ հանուած է, Թուրքիոյ համար հարցեր պիտի ծագին։ «Հայերու ցեղասպանութեան մերժումը յանցանք» նկատող դատական վճիռ մը պիտի հաստատէ նաեւ «ցեղասպանութեան գոյութեան» գաղափարը։ Այդ պարագային ալ Հայերը աշխարհի ամէն կողմը պիտի կարենան դատի դիմել Թուրքիոյ Հանրապետութեան դէմ որ կ'ուրանայ «ցեղասպանութիւն»ը. ու այդ դատերուն որպէս նախընթաց ցոյց պիտի տան Փարիզի ատեաններուն կողմէ տրուած որոշումները»։

ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ՀԵՌԱՏԻՊ ՓԱՐԻԶ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 2 / 6)

ՕԹԱՆ-Ի ԱՆԴԱՄ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Արտաքին նախարար Վ. Փափազեանի գլխաւորած հայկական պատուիրակութիւնը մասնակցած է ՕԹԱՆ-ի երկիրներու Արտաքին նախարարներու հանդիպումին, որ տեղի կ'ունենար Մայիս 30-ին, Նոր-Թուիք (Հոլանտա)։ Ազրպէյճանի Արտաքին նախարարին ելոյթի ընթացքին Հայաստանի ներկայացուցիչները սրահը լքած եւ դուրս ելած են, աւելի վերջ պատասխանի իրաւունք ստանալով, որու ընթացքին Հայաստանի պատուիրակութիւնը ներկաներուն ուշադրութիւնը հրաւիրած է Ազրպէյճանի Արտաքին նախարարին ելոյթին քարոզչական եւ ոչ կառուցողական բնոյթին վրայ եւ զայն հրաւիրած է ողջմտութեան։

ԻՐԱՆԵԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Արտաքին նախարարի տեղակալ Վայեզիի գլխաւորած իրանեան պատուիրակութիւն մը կարգ մը հանդիպումներու համար Հայաստան գացած է։ Յունիս 1-ին անոնց Լ. Տէր - Պետրոսեանի կողմէ ընդունման ընթացքին քննարկուած են երկու երկիրներու յարաբերութիւնները, առեւտրա-տնտեսական կապերը, Հայաստան - Իրան - Թիւրքմէնստան տնտեսական համագործակցութեան ընթացքը, շրջանին մէջ երկու երկիրներու դերը եւ Ղարաբաղեան կնճիռի կարգաւորման գործընթացը։

Հայ - թիւրքմէն - իրանեան համագործակցութեան ուսումնասիրութեան նուիրուած եւ Յունիսի վերջերուն համար նախատեսուած Արտաքին նախարարներու հանդիպումը պատրաստելու նպատակով Յունիս 1-ին Երեւանի մէջ տեղի ունեցած է Արտաքին նախարարներու տեղակալներու մակարդակով հանդիպում մը, որու ընթացքին արծարծուած են ուժանիւթի, փոխադրութեան, առեւտուրի մարզերուն

(Շար.ը Դ. էջ)

Ի՞ՆՉ ԿԸ ԳՐԷՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ

Բոլոր անոնց համար որոնք տեղական լրատուութեան սահմաններէն աւելի լայն հետաքրքրութիւններ ունին հայաստանեան անցուդարձերուն նկատմամբ ու ձեռք գտած, կամ ստեղծած են Երեւանէն թարմ մամուլ ձեռք ձգելու, այդ հետաքրքրութեան մարզին շարաթը կը սկսի Հինգշաբթի ու կ'աւարտի Չորեքշաբթի։ Այս խուրլի, ինքնատիպ կարգադրութեան հեղինակը Փարիզ -- Երեւան օդային ճամբան է որ միակ միջոցն է այդ մամուլը ունենալու։

Այս կարգի նախավերջին շաբթուան տըրցակը (Մայիս 17--24) ունի խնդրայարոյց մէկէ աւելի հարցերու յատկացուած էջեր։ Անոնց գլխաւորներն են Հ. Յ. Դ.--ի հասցէին Լեւոն Տէր -- Պետրոսեանի Մայիս 18--ի ճառը եւ բանտարկեալ Արտաւազդ Մանուկեանի մահը։

«Դրօ» կառոյցին հետ կապ ունենալու ամբաստանութեամբ բանտարկուած դաշնակցական այս շարքայինին մահը (Մայիս 16) անկախ՝ ընտանիքին ու հարազատներուն համար ցաւալի պատահարի մը հանդամանքէն, տխուր ու ծանր էջ մըն է երկրին իշխանութեան հաշւոյն որ արդէն ընտրութեան նախօրեակ մը կ'ապրի, ազատ մամուլ կաշկանդողի ամբաստանութիւններու տակ։ Ա. Մանուկեանի մահը երկրորդ գիծով մըն ալ կապուեցաւ քաղաքական մարզին երբ յաջորդ օրը իր պաշտօնէն հրաժարեցաւ Ապահովութեան Ազգային Պետական Վարչութեան (ԱԱՊՎ) պետի պաշտօնակատար Դաւիթ Շահնազարեան։ Ըստ ընկալեալ հին սովորութեան, «Նախագահի հրամանագրով, իր դիմումի համաձայն Դ. Շահնազարեանը ազատուեց ԱԱՊՎ-ի պետի պաշտօնակատարութիւնից»։ Ճիշդ է որ այս մահուան ու հրաժարականին վերաբերող տեղեկատուութեան մէջ կ'ըսուի թէ Ա. Մանուկեան միայն Փետրուար 28 - Մարտ 2 պահուած է այդ վարչութեան մեկուսարանը, սակայն այդ օրերու մէկէ աւելի թերթեր փորձած են կապ հաստատել իրերայաջորդ այդ երկու պատահարներուն միջեւ։

Մայիս 18-ի «Ազգ»ը առաջին էջէն լայն տեղ կուտայ Դ. Շահնազարեանի հրաժարականին ու Ա. Մանուկեանի մահուան. կ'ըսուի թէ քաղաքական շրջանակներու կարծիքով հրաժարականը «կապ ունի ԱՍՊՎ - Ներքին նախարարութեան - Պաշտպանութեան նախարարութեան լիազօրութիւնների եւ իրաւասութիւնների ճշգրտման հետ»։ Մամուլի այլ անուններ ալ կ'անդրադառնան քաղաքական ոլորտի ազդեցութիւններու բախումին, Դ. Շահնազարեանի եւ Պետական Նախարար Վազգէն Սարգսեանի միջեւ։ Եթէ ճիշդ է այս բացատրութիւնը, կը հետեւի թէ Նախագահին անմիջական գործակիցներու եւ վստահութեան շրջանակին մէջ յատկապէս ընտրութեան նախօրեակի մը համար անբաղձալի զարգացումներ կան. անոնք կրնան քիչ մը եւս նօսրացնել այդ շրջանակը որմէ մինչեւ հիմա հեռացածներու որակն ու քանակը հետաքրքրական կ'ըլլար համեմատել մնացածներուն հետ։

Ա. Մանուկեանի մահուան մասին ընդդիմութեան մամուլը իր էջերուն մէջ դիւրութեամբ տեղ տուած է նաեւ «սպանութիւն» եզրին. այդ մամուլին մաս կը կազմէ «Շրջան»ը որ «Ազգ. պետութիւն» կուսակցութեան շաբաթաթերթն է։ Անոր Մայիս 19--ի թիւին մէջ «Մահացե՞լ է Ա. Մանուկեանը թէ սպանել են...» խորագիրով էջ մը ամփոփած է Խորհրդարանի Հ.Յ.Դ. խմբակցութեան անդամ Գառնիկ Իսագուլեանի պատասխանները այս մասին։ Ըսուածը այն է որ Ա. Մանուկեանի առողջական փափուկ վիճակը հարկ եղած ուշադրութեան չէ արժանացած պատասխանատուներու կողմէ. խոստովանութիւններ կորզելու մտադրութեամբ դայն զրկած են անհրաժեշտ դեղերէն։ Կասկածները կը զօրացնէ նաեւ Ա. Մանուկեանի դիազննութեան անկախ փորձագէտներ ունենալու խնդրանքին մերժումը, դատախազութեան քննչական բաժնի պետ Ս. Գէօզալեանի կողմէ։

Շաբթուան ծանրակշիռ Բ. եղելութիւնը Լ. Տէր - Պետրոսեանի ճառն է որ ամբողջութեամբ տրուած է «Հայաստանի Հանրապետութեան» Մայիս 19-ի թիւին առաջին էջով։ Ծանրակշիռ, թէ՛ իր պարունակութեամբ եւ թէ երեւոյթով։ Այդ երեւոյթին մէկ մասնիկն ալ կը կազմէ թերթին նոյն էջին վրայ «...Ոբլշեղի ամբաղնդուի պետականութիւնը» խորագրուած անկիւնը ուր Մայիս 18-ի նիստին մասնակիցներէն ոմանց կարծիքը տեղ գտած է նախագահին ճառին մասին. աւելորդ է ըսել որ այդ մասնակիցները ջախջախիչ մեծամասնութեամբ կուգան ՀՀՇ--ի ամենալեւոնական շարքերէն ու այսքանը արդէն աւելի քան աւելորդ կը դարձնէ աւելցնել թէ բոլորն ալ զօրակից ու ձայնակից են նախագահին. ո՛չ Բ. Աբարքցեան, ոչ Տէր -- Յուսիկ Լազարեան, ոչ Եդ. Եգորեան, ոչ Վ. Փափազեան, ոչ Ռ. Պապայեան եւ նոյնիսկ ոչ ալ Աշոտ Նաւասարդեան որ ՀՀՇ--էն չէ, քննադատողի կեցուածք պիտի արտայայտէին Լ. Տէր - Պետրոսեանի ելոյթին մասին։ Այս անուններուն ըսածէն աւելի նշանակալից է անոնց ընտրութիւնը որ չափանիշ մը կ'ըլլայ հասկնալու թէ ինչպիսին պէտք է ըլլայ փայփայուած մամուլ մը. այդ անկիւնը գաղափար մըն ալ կուտայ այն մասին թէ ինչո՛ւ կարգ մը թերթեր հալածանքի թիրախ են Երեւանի մէջ...։

Այս ճառին մասին աւելի լուրջ տողեր տեղ գտած են «Ազգ»ի Մայիս 20-ի թիւին մէջ։ Առաջին էջի «Նախագահի ճառի անհանդուրժող թոնը ներիշխանական տագնապի յայտանիշ՞ն» խորագրուած անստորագիր գրութեան մէջ կ'ըսուի թէ քաղաքական դիտորդներու ուշադրութենէն չէ վրիպած նախագահին արտասանած ճառին անհանդուրժող շեշտը։ Մէկը որ չէ ուզած անունը յայտնել, դիտել տուած է թէ Լ. Տէր - Պետրոսեանի ելոյթները ընդհանրապէս կը յատկանշուէին «ներքին կուռ տրամաբանութեամբ, արտակարգ ինքնավստահութեամբ, հեգնական եւ անբռնազբօս շարադրութեամբ։ Մինչդեռ այս անգամ այն կցկտուր էր եւ զգացմունքային։ Նախագահն աւելի շուտ փորձում էր ներազդել շեշտադրումներով, քան փաստերով, ինչը տեղ - տեղ հասնում էր կարգախօսային կամ դատավճռային որակի»։ Թերեւս ճիշդ այս մեկնաբանութեան ազդեցութիւնը հակակշռելու նպատակը կը հետապնդէր Մայիս 18-ի նիստին վերոյիշեալ մասնակիցներուն միաձայն զօրակցութիւնը յաջորդ օրուան «Հայաստանի Հանրապետութեան» առաջին էջէն։

«Ազգ»ի նոյն թիւին Բ. էջին վրայ շաբթուան խնդրայարոյց երրորդ նիւթին մասին բաւական բան ըսող փոքրիկ անկիւն մը կայ։ Նիւթը ընդդիմադիր մամուլին վերջին շրջանին ենթարկուած հալածանքին կը վերաբերի։ Քանիցս գրուեցաւ, ըսուեցաւ որ Հ.Յ.Դ.--ի, անոր մօտիկ նըկատուած, կամ այդ կուսակցութեան պատկանող խմբագիրներ ունեցող մամուլէն ետք բռնութեան եւ խափանարարական արարքներու գլխաւոր թիրախ եղան «Ազգ»ը եւ «Գոլոս արմենիի»ն (ռուսերէն)։ «Ազգ»ը ծեծուած, խոշտանգուած ու նաեւ իրմէ խլուած աշխատակիցներով հանդերձ կը շարունակէ իր երթը. իսկ «Գոլոս»ը երկար ատեն հարուածներուն տոկալէ ետք, երբ «Պարբերական» հրատարակչութիւնը բացէ ի բաց յայտնեց թէ կը մերժէ տպել թերթը, դադրեցաւ Մայիս 11-ին։

«Ազգ»ի Մայիս 20-ի այս անկիւնին մէջ կ'ըսուի որ «Առանց սահմանի Թղթակիցներ» կազմակերպութեան Փարիզի քարտուղարութիւնը Մայիս 16-ին բաց նամակ մը գրկած է Լ. Տէր - Պետրոսեանին ուր մտահոգութիւն կը յայտնուի Գոլոս արմենիի, յարուցուած դժուարութիւններուն մասին։ Նաեւ բողոքի նիւթ կ'ըլլայ «Պարբերական» պետական հրատարակչութեան տպարանին ընթացքը որ պատճառ եղած է ընդդիմադիր թերթի մը կասեցումին։ Նամակը ուշադրութեան կը յանձնէ այն երեւոյթն ալ որ խորհրդարանական ընտրութենէն շուրջ երկու ամիս առաջ այս մէկն ալ աւելցած է արդէն փակուած 14 թերթերու ցանկին։ Կազմակերպութիւնը կը խնդրէ որ նախագահը օգտագործէ իր ողջ ազդեցութիւնը որպէսզի ամենակարճ միջոցի մը մէջ «Գոլոս»ը կարենայ վերահրատարակուիլ եւ որպէսզի համաձայնութեամբ լուծուի թերթին եւ տպարանին վէճը։

«Արմէնֆիրէս»ը անշուշտ այս բաց նամակին որեւէ ակնարկութիւն չըրաւ երբ Մայիս 23-ի հաղորդումով տեղեկացուց Լ. Տէր - Պետրոսեանի Մայիս 20 թուակիր նամակին, ուղղուած՝ «Պարբերական»ի տնօրէնին. նամակ որով կը խնդրուէր որ մինչեւ Ազգային Ժողովի յառաջիկայ ընտրութեան աւարտը յետաձգուի «Գոլոս»ի հետ վէճը «որպէսզի տպաւորութիւն չստեղծուի թէ ինչ որ մէկը ընտրապայքարի ընթացքում փորձում է սահմանափակել ընդդիմութեան խօսքի ազատութիւնը»...։

Հեռուէ սուրբին զօրութի՞ւնը պէտք է տեսնել միջազգային կազմակերպութեան ու Լ. Տէր - Պետրոսեանի նամակներու սա զուգահեռին մէջ, թէ հարց տալ թէ երկրի մը մէջ ուր կայ արդարադատութիւն, դատ, դատաւոր, դատախազ, եւայլն, ի՞նչպէս թերթի մը տպարանի մը միջեւ ծագած վէճ մը կը յանգի Հանրապետութեան նախագահին բարեխնամ միջամտութեան։ Ինչ որ ալ ըլլայ բացատրութիւնը, ընդհանուր առմամբ կողմերը գոհ պէտք է ըլլան. «Գոլոս»ը կրնայ շունչ քաշել գոնէ մինչեւ Յուլիս 5, նախագահը կէտ մը կը շահի որպէս ազատ խօսքի ջատագով իշխանաւոր, «Առանց սահմանի Թղթակիցներ»ն ալ կրնան փաստ մը աւելցնել իրենց վարկին ու ազդեցութեան ուժին. միակ դժգոհը կրնայ ըլլալ «Պարբերական»ի տնօրէնը, տեսնելով որ իր դերակատարութիւնը առ ոչինչ համարուած է. բայց ան ալ կրնայ մխիթարուիլ, խորհելով որ նախագահին միջամտութիւնը մինչեւ Յուլիս 5--ի համար է ու անկէ ետք կրնայ պայքարը շարունակել։

Հայաստանեան մամուլով սահմանուած շաբթուան վերջին օրուան «Լրագիր»ը հարցերու կծիկը կը փակէ ներքին գործերու բաժնի մը մէջ մահացած քաղաքացիի մը մասին լրատուութեամբ։ Կամոյի շրջանի Այրիվան գիւղէն Ռազմիկ Գրիգորեանն է ան։ Կը ձերբակալուի, երեւութապէս սպանութեան մը առընչութեամբ. երբ գործը տակաւին հարցաքննութեան փուլը բոլորած չէ, Ռ. Գրիգորեան կը մահանայ Կամոյի ոստիկանութեան շէնքը հսկողութեան տակ գտնուած ընթացքին։ Ըստ դատական բժիշկին տեղեկագրին, մահուան պատճառը սրտի կաթուածն է. թէեւ բժիշկները տղուն կ'ըսեն թէ ծեծուած է։ Տղան դիմած է մեղաւորները յայտնաբերելու եւ պատժելու խնդրանքով։ Բժիշկները պնդած են որ սրտի կաթուածը յաճախ հետեւանք կ'ըլլայ հոգեկան ծանր ապրումներու։ «Ինչպիսի ապրումներ պիտի ունենար 63-ամեայ Ռ. Գրիգորեանը երբ նրան ծեծում էր 30-ամեայ մի երիտասարդ» կը գրէ Հայկ Գէորգեան, արձագանգելէ ետք պատահածին։

Բանտարկութեան ընթացքին, կամ հսկողութեան տակ մահացողներ, ընդդիմադիր մամուլի դէմ խաչակրութիւն, նախագահին կողմէ գետնէ գետին զարնուած կուսակցութիւն ... լաւատեսութեան ինչ կապէս կարեւոր պաշար մը պէտք է ընտրութեան նախօրեակի վայել մթնոլորտ նշմարելու համար Հայաստանի մէջ։

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՆԻՍ

ԵՐԳՉՈՒՀԻ
ԳԱՐԻՆ ՕՀԱՆԵԱՆԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Չէին սխալած բոլոր անոնք, որոնք մէկ քանի տարի առաջ, աշակերտական երգահանդէսի մը ընթացքին, Գարին Օհանեանի երգը լսելով նշմարած էին թէ նոր աստղ մը կը բարձրանայ երգարուեստի հորիզոնին վրայ։ Մանաւանդ որ շատեր հետեւած էին իր վերելքին պատանութեան օրերէն ի վեր, երբ Նիսի մեր եկեղեցիին մէջ Գարին կ'երգէր իր դպիր, ուշադրութիւն գրաւելով մեծծօ - սոփրանոյի իր ձայնին բացառիկ timbre-ով։

Գարինի վերջին յաջողութիւնը, ուրեմն, հաստատուեցաւ կրկին աշակերտական երգահանդէսի մը ընթացքին, բայց այս անգամ յատկացուած՝ Նիսի Երաժշտանոցի մրցանակակիր երեք երգիչներու, որոնք կատարելագործման լրացուցիչ տարի մըն ալ բոլորած էին, բացառաբար։

Երգահանդէսը տեղի ունեցաւ Մայիս 11-ին, Նիսի Ժամանակակից Արուեստի Թանգարանին Օտիթորիումին մէջ։ Իրենց ուսուցչուհին, նախկին երգչուհի Էլիան Մանչէ -- Մեռըսէն, ներկայացնելով երեք դափնեկիրները, ըսաւ թէ անոնք երաժշտանոցին մէջ սորվելիք չունին այլեւս, եւ թէ պարտին ասկէ վերջ իրենց սեփական թեւերով թռչիլ դէպի արուեստի բարձունքներ, որոնց արժանի են։ Եւ մաղթեց յաջողութիւն, չմոռնալով յիշեցնել թէ հեշտ չէ այդ ճամբան, փշալից է, դժուարանցանելի, եւ խճողուած՝ անգիջող մրցակցութեամբ։

Հոս պիտի խօսինք երեք դափնեկիրներէն Գարինի մասին միայն, թէեւ միւս երկուքն ալ, սոփրանօ Փիա Մառիա Պառոնէ Վան Փիեռի եւ պարիթոն Էրիք Սիֆֆէռ, շատ լաւ երգեցին եւ արժանացան անվերապահ գնահատանքի։

Գարին նախ երգեց, ֆրանսերէն, Կլիւքի Orfeo ed Euridice (Orphée et Eurydice) օփերայէն հանրածանօթ «J'ai perdu mon Euridice» ողբասացութիւնը (Lamento), որուն համար կ'ըսուի թէ օփերայի աշխարհին մէջ ստեղծագործուած մեղեդիներուն ամենագեղեցիկն է։

Յետոյ, յաջորդաբար երգեց Մասընէի Վէրթէր օփերայէն «Lettre de Charlotte»ը, Պրահմսէն լիտ մը՝ «Von Ewiger Liebe», Կունոյի Սափոյէն հատուած մը, ապա երկու հայերէն երգեր, Կոտոյեանի «Իմ Երեւան»ը եւ Այվազեանի «Սեւ Աչեր»ն, երգեր, որոնք բոլորն ալ դիմաւորուեցան հանդիսականներուն ջերմ ծափահարութիւններով։

Երգչուհիին ձայնը բոլորովին ուժեղցած է, ծաւալը ընդարձակուած, ու կըրնայ այլեւս լեցնել մեծ երգասրահներն իսկ։ Բացառիկ թէմպրը, որ բնութեան մէկ պարգեւն է, դարձած է գունագեղ, կարո՛ղ յուզական ինքնայատուկ նոթ մը աւելցնելու իւրաքանչիւր մեկնաբանութեան։ Այս առաւելութիւնը ի յայտ եկաւ մասնաւորաբար Օրփէոսի ողբասացութեան մէջ, որ կը վերջանայ յուսահատ սիրոյ ցաւագին ճիչով մը, փորձաքարը մեծծօ - սոփրանօներու, որոնցմէ ոմանք այդ բարձր նոթին վրայ կը պոռան, չկարենալով երգել։ Գարին յաղթական դուրս եկաւ այդ փորձութենէն, երգին առաւ մաթիք եղերականութեան զուգահեռ ձայնին ուժգնութիւնը սաստկացնելով անսայթաք, իբր վշտի պայթում։

Հայերէն երգերը նորութիւններ էին անշուշտ ունկնդիրներուն համար, որոնց մեծամասնութիւնը բաղկացած էր ոչ - Հայերէ։ Դիմաւորուեցան մեծ խանդավառութեամբ, որովհետեւ Գարին լաւ կ'երգէ ինչ որ կ'երգէ, մանաւանդ՝ մայրենի լեզուով, զոր կ'արտաբերէ ճշգրիտ առոգանութեամբ։ Իսկ հայ ունկնդիրներուն մօտ գեղարուեստական խանդավառութեան կը միանար, ինչո՞ւ չէ, որոշ ազգային հպարտութիւն ալ։

Ակներեւ է թէ երիտասարդ երգչուհիին կը սպասէ փայլուն ապագայ։ Բնութիւնը իրեն տուած է բացառիկ շնորհ մը, իր գեղեցիկ թէմպր։ Ձայնն ալ մարզուած ըլլալով, ինք տէր է այլեւս երաժշտական ընտիր գործիքի մը։ Կը մնայ յետ այսօրիկ զայն գործածել ըստ արժանւոյն, ի սպաս՝ երգարուեստի գեղարուեստական մեկնաբանութեան։

Այսինքն, ձայնին գեղեցկութիւնը ի լըպաս դնել երգին գեղեցկութեան, ինչ որ պարագան է մեծ երգիչներուն, եւ ձեռք կը բերուի տարիներու աշխատանքով, փորձառութեամբ ու իմաստութեամբ։

Կ'իմանանք թէ երգչուհին արդէն իսկ հրաւէրներ ստացած է ի մօտոյ մասնակցելու յաջորդաբար, առ այժմ անշուշտ երկրորդական դերերով՝

- Էքս - ան - Փրովանսի փեսթիվալին - Le Comte Ory (Ռոսսինի), Cosi fan tutte (Մոցարթ),

- Ժիկոնտասի (Վոքլիւզ) փեսթիվալին, ուր լարաւոր քառեակի մը ընկերակցութեամբ պիտի մեկնաբանէ երգեր Պրահմսէ, Մասընէէ եւ Պենպեոկէ,

- Նիսի օփերային - Elektra (Ռիխարտ Շթրաուս),

-Տըլլընի օփերային- Zauberflöte - La Flûte Enchantée (Մոցարթ)։

ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՃԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

ՏԷՍԻՆ. - («Յառաջ»). - Երէկուան եւ այսօրուան ոտնագնդակի ախոյեաններ՝ ժամադրուած էին Տէսինի քաղաքապետական մարզադաշտին վրայ, Ժերար Սիմոնեանի ի պատիւ կազմակերպուած յոբելենական կալայի մը առիթով: Մարզական աշխարհին մէջ հանրածանօթ լուսանկարիչ՝ ռէսինցի Արթիւր Յակոբեանի ջանքերով պատրաստուած, ոտնագնդակի հանդիպում մը տեղի ունեցաւ Կիրակի, Մայիս 21-ին, կէսօրէ ետք ժամը 3-ին: Հազար երկու հարիւրի մօտ հանդիսատեսներ ներկայ գտնուեցան մրցումին, ուր դէմ - դիմաց դրաւ երկու խումբեր. Սէնթ - Թ'էթիէնի անունը պանծացնող 1976-ի «կանաչներ»ը ու Օլեմբիք Լիոնէի ներկայ կազմը: Մասնակցեցան անցեալի ու ներկայի խումբերէն ալ ծանօթ խաղցողներ. հրաւիրուած էր նաեւ Եուրի ճորքայէֆ՝ Մոնաքոյէն (Հայ՝ մօրը կողմէ):

Հանդիպումը վարեց Ֆրանսայի թիւ մէկ իրաւարարը՝ Ժօէլ Քինիու որ վերջին տասնամեակին դարձած է աշխարհի մեծագոյն մրցավարներէն մին:

Պաշտօնական անձնաւորութիւններու հանդիսարեմին վրայ կը նշմարուէին Ֆրանսայի ֆութպոլի դաշնակցութեան նախկին նախագահ՝ Պր. Սարդըր, Օլեմբիք Լիոնէի նախկին նախագահը՝ Շառլ Մկրեան ու Վիլէօրպանի երեսփոխան՝ Մարք Ֆրէյս որ երկրորդ կիսախաղի ընթացքին բերդապահի պաշտօնը ստանձնեց՝ Լիոնի խումբէն: Իր պատանեկութեան օրերուն Մարք Ֆրէյս անդամակցած ու խաղացած է Հ. Բ. Ը. Մ.-ի խումբէն՝ Տէսին: Ժերար Սիմոնեան ծանօթ է իբրեւ Լիոնի «Փրոկրէ» օրաթերթի խմբագիր, որ 60-ական թուականներուն՝ երկար տարիներ ապահոված է Օլեմբիք Լիոնէի մրցումներուն առընչութեամբ բոլոր թղթակցութիւնները: 1967-ին փոխադրուած է Սէն - Թ'էթիէն ուր աշխատակցած է նոյն օրաթերթին: Իր դրութիւններով դարձած է արձագանգը տեղւոյն խումբի սխրագործութիւններուն՝ երբ ան կ'ապրէր իր փառքի տարիները: 1991ին ան անցած է հանգստեան թոշակի, մնալով միշտ սիրուած անձ մը, որու հանդէպ «կանաչներ»ը ունեցած են մեծ յարգանք եւ պահած՝ երախտագիտութեան զգացում մը:

Իրեն նուիրուած կալայի առաջին բաժինը՝ այսինքն ոտնագնդակի մրցումը վերջ գտաւ յետմիջօրէի ժամը 5-ին, ու շարունակուեցաւ դաշտահանդէսի ձեւով մարզադաշտին յարակից պարտէզներուն մէջ: Մինչեւ ուշ երեկոյ ան գգեցաւ հայկական մթնոլորտ շնորհիւ Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տան Անի նուագախումբին ու Կապոյտ Խաչի տիկիններուն, որոնք իրենց կենսունակութեամբ անգամ մը եւս նպաստեցին դաշտահանդէսի յաջողութեան:

Մեր քաղած տեղեկութիւններուն համաձայն, օրուան ամբողջական հանդիսութիւններու հասոյթը պիտի յատկացուի Ֆրանսա - Ղարաբաղ կազմակերպութեան՝ մեծամասնութեամբ ու փոքրիկ բաժին մը քաղցկեղի մասնագիտութեան մէջ անուանի՝ քաղաքիս Լէոն Պերար հիւանդանոցին:

Տէսինի քաղաքապետարանի պարբերաթերթին մէջ «Երազային» որակուած Մայիս 21-ի թուականը ցոյց տուաւ թէ «Արթիւր Յակոբեանի կազմակերպած ձեռնարկը լուրջ աշխատանքի մը գմայլելի արգասիքն է» յայտնեց մեզի Պր. Վաղինակ Մխաքճեան:

ՎԱՐԴԱՆ

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Արաքսի Պուլղուրճեան» ընկերաբժշկական կեդրոնի «Թնճուկեան» սրահին մէջ, Մայիս 13-ին համագումար մը տեղի ունեցած է կազմակերպութեամբ լիբանանահայ Օգնութեան Խաչի Շրջ. Վարչութեան ՄԱԿ-ի «Կնոջ տարին» նշելու նպատակով: Հաւաքոյթը վայելած է Լիբանանի Հանրապետութեան նախագահին կնոջ՝ Տիկին Մոնա Հըրաուիի ներկայութիւնը: Ներկայ եղած են նաեւ կրօնական, պետական եւ պաշտօնական բազմաթիւ անձնաւորութիւններ: Բացումը կատարած է, յանուն ԼՕԽ-ի Շրջ. Վարչութեան՝ Սօսի Փոլատեան եւ ներկայացուցած (արաբերէն) օրուան դասախօսներն ու իրենց ստանձնած նիւթերը: Առաջին խօսք առնողը եղած է Շրջ. վարչութեան ատենապետուհի՝ Սեդա Խտըշեան, անգլերէն, ներկայացուցած է ԼՕԽ-ի գործունէութիւնը: Առաջին բանախօսը՝ մէթր Խաչիկ Պապիկեան որպէս նիւթ առած էր՝ «Կնոջ իրաւական պահանջները»: Իրեն յաջորդած է մէթր Շահէ Պարսումեան նիւթ ունենալով՝ «Կնոջ իրաւունքը ընկերային կեանքին մէջ»: Լիբանանի Հայոց Առաջնորդը՝ Արամ Արք. Քէշիշեան ծանրացած է դըլխաւորաբար մայրութեան վրայ: Լիբանանի Հանրապետութեան նախագահին կինը ներկայացուցած է կնոջ դերը ընդհանրապէս եւ լիբանանցի կնոջ դերը մասնաւորապէս: Իր մեկնումէն ետք եղած է համագումարի բաժին մը, ապա խօսք առած է լիբանանեան համալսարանի ընագիտութեան դասախօս՝ տոքթոր Մկրտիչ Մկրտչեան, նիւթ ունենալով՝ «Կնոջ դիմագիծը դարերու ընդմէջէն, ակնկալութիւններ՝ ազատութեան եւ հաւասարութեան»: Ճաշի սպասարկութենէն ետք, առաջին խօսք առնողը եղած է տոքթոր Կարպիս Հարպոյեան որ ներկայացուցած է՝ «Կնոջ դերը կրթութեան մէջ»: Պէյրութի Սէն - Ժոզէֆ համալսարանի դասախօսուհիներէն՝ Սիւզի Սեմէրճեանի նիւթը եղած է «Կնոջ ընկերատնտեսական դերը»: Վերջին խօսողը եղած է Քասլիքի համալսարանի դասախօս՝ Րաֆֆի Սեմէրճեան որու թեման էր՝ «Իգական ղեկավարութիւնը հաստատութիւններու մէջ»: Տոքթոր Սեդա Տարոյեան, սեմինարին աւարտին, համադրած է արտայայտուած մտքերը եւ շեշտած. - «Կինը պէտք է ունենայ ուսման հաւասարութիւն, սեռային յարաբերութեանց ազատութիւն եւ աշխատանքի անխտրական իրաւունք»:

ՖԼՈՐԻԴԻՒՂԻ (Պոլիս) Նորակառոյց «Նազար Տիրինօղլու» սրահին մէջ, Մայիս 23-ին յաջող համերգ մը տուած է երգիչ Պարթեւ, խուռներամ բազմութեան մը ներկայութեան: Բացման խօսքը արտասանած է Շնորհք Պէշիկթաշլեան որ յայտնած է նաեւ Միութեան մշակութային ձեռնարկներ կազմակերպելու նպատակը եւ բեմ հրաւիրած «Մարմարա»ի փոխ - խմբագրապետուհի՝ Մաքրուհի Պ. Յակոբեան որ ներկայացուցած է երգիչը եւ շեշտած թէ Պարթեւ սովորական երգիչ մը չէ. ան հաւատարիմ կը մնայ տոհմիկ երգերու շրջագծին: Ապա, բեմ ելած է Պարթեւ եւ խանդավառութիւն ստեղծած սրահին մէջ:

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ Կեդրոնի Հ.Մ.Ը.Մ. -- կամք մարզասրահին մէջ տօնուած է Հ.Օ.Մ.-ի 85-ամեակը, Մայիս 21-ին, կազմակերպութեամբ՝ Մոնրէալի Սօսէ, Լաւալի Շուշի եւ Օթթաուայի Սեւան մասնաճիւղերուն: Հանդիսավարութիւնը կատարած է Մարկօ Մելքոնեան: Գործադըրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Կարդացուած է երեք մասնաճիւղերու միամեայ գործունէութեան տեղեկագիրը: Անոնք տարեկան իրենց զանազան յատկացումներու շարքին 28.500 դանատական տոլար յատկացուցած են Ս. Յակոբ Ազգային վարժարանին: Օրուան բանախօսը եղած է Կեդրոնական վարչութեան ատենապետուհի՝ Վանուհի Իսաջանեան:

ՊՈԼՍՈՅ Ս. Փրկիչ Ազգային հիւանդանոցի վերանորոգուած մատրան օծումը կատարուած է Մայիս 20-ին, ձեռամբ Գարեգին Պատրիարքի: Արարողութեան աւարտին ընդունելութիւն մը տեղի ունեցած է. Պատրիարքին կողմէ յուշանուէր մը յանձնուած է բարերար Արտաշէս Տիգմէճեանի:

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Ս. Երրորդութիւն Եկեղեցւոյ մէջ, Մայիս 21-ին, տեղի ունեցած է երկու երիտասարդ արուեստագէտներու Արա Մալիքեան (ջութակ) եւ Սէրուժ Գրաճեան (դաշնակ) նուագահանդէսը: Բացման խօսքը արտասանած է դաշնակահար՝ Արաքսի Ալթունեան: Արուեստագէտները նուագած են Շոփէնէն եւ հայ ու օտար հեղինակներու գործերէն: Փակման խօսքը արտասանած է թեմին առաջնորդը՝ Յովնան Արք. Տէրտէրեան:

PUBLICATIONS REÇUES

REVUE DES ETUDES ARMENIENNES
TOME XXIV

Directeur : N. G. GARSOÏAN

Rédacteurs : CH. DE LAMBERTERIE - J.-P. MAHÉ

Paris, 1993.

ԼՈՐԸՆՍ ՏԸՌԷԼ

ՊՐՈՍՊԵՐՈՅԻ ԿՂԶԻՆ

Ներածական՝ Գորֆու կղզիի բնութեան ու ապրելակերպին

Անգլերէնէ Թարգմանեց՝ ՇԱՔԷ ՏԷՐ - ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Առաջին գլուխը կարդալու համար աղջկան օգնած միջոցին ան յանկարծ անդրադարձած էր, որ Ոդիսեւսի պատմութիւնը կը կարդայ առաջին անգամ ըլլալով: Հոմերո՞ս. հարկաւ թէ լսած էր անոր անունը: Բայց նոյնիսկ այժմ մտքէն չէր անցըներ, թէ կրնայ որեւէ առնչութիւն ըլլալ այդ յարգուած անունին եւ մինչեւ ուշ գիշեր ամբողջ ընտանիքը արթուն պահած պատմութեան միջեւ:

- Մեզ որ պիտի չհասկնաք. կեանքիս մէջ լսած լաւագոյն հէքեաթս է, - կը կրկնէր շարունակ:

Երբ գէշ - աղէկ բացատրեցի թէ պատմութիւնը գիտեմ, շատ չհաւատաց:

- Բայց գրքերը Աթէ՛նք տպուած են, - ըսաւ:

- Այո՛, սակայն պատմութիւնը շատ հին է: Անգլիոյ դպրոցներուն մէջ եւս աշակերտները զայն կը կարդան:

- Ոդիսեւսի՞ պատմութիւնը:

- Նոյնինքն:

- Պէնըլոպի՞ ալ պատմութիւնը:

- Նոյն բանն է:

Այնքան թերահաւատ երեւոյթ մը ունէր, որ գինք ներս առաջնորդեցի եւ ցոյց տուի Ոդիսեւսի անգլերէն հին թարգմանութեան մեծ հատորը, կողքին վրայի հին յունական մեղալներով: Հեգելով կարդաց Հոմերոսի անունը եւ շմորած՝ գլուխը ցնցեց.

- Չեմ հասկնար: Ուրեմն պատմութիւնը իրակա՞ն է, - հարցուց շփոթած:

- Այո: Երբ Ոդեսեւս հոս հասաւ Ֆանոյէն...

- Ի՞նչ ըսիր, - գոչեց, - ի՞նչ ըսիր...

- Չէի՞ր գիտեր որ Նօսիկան հոս կ'ապրէր, Թագաւորին պալատը Գորսիրայի մէջ կը գտնուէր:

- Աստուա՞ծ վկայ:

- Աստուա՛ծ վկայ: Պալէօկաստրիցցան գիտե՞ս:

- Այո՛:

- Պանդոկ չհասած՝ երեք խորշ կայ. ատոնցմէ առաջինը գիտե՞ս:

- Այո՛:

- Հո՛ն հանդիպեցան իրարու: Ոդիսեւս Ֆանոյէն կուգար, ուր եւ այդ ժամանակ Կալիպսոն կ'ապրէր:

Հաճոյք էր դիտել Անաստասիուսի զարմանքն ու գոհունակութիւնը: Դասագիրքը ձեռքին՝ դրան սեմին շուարած մնաց, չգիտնալով ինչ ըսել:

- Չեմ հասկնար, - կրկնեց, - շատ զարմանալի է:

Աւելի ուշ նշմարեցի, որ ան խճածածկ արահետէն իջաւ դէպի հոն ուր հայր Նիկոլան աթոռի մը վրայ նստած էր, կապոյտ շալվարով սրունքները առնվայել բացած, ալ ծունկին՝ գաւազանը կըռթընցուցած, իսկ ձախին վրայ հաց ու սոխ պարունակող աման մը օրօրելով: Անաստասիուս անոր ցոյց տուաւ գրքոյկը՝ իմ ըսածներս կրկնելով: Երկու օր յետոյ ինծմէ խնդրեց, որ կղզին շուրջը նաւով յաջորդ պտոյտիս՝ զինքն ու աղջնակն ալ հետս տանիմ, որովհետեւ կ'ուզէր տեսնել այն վայրը ուր ալիքները ցամաք նետած էին Ոդիսեւսը:

25 - 9 - 37

Երեք մըցակից վայրերէն Քասսոպին բոլորովին իւրայատուկ ոճ մը ունի: Գարնան՝ վայրի ծաղիկներով զարդարուն մարգագետիններ կը տարածուին իր ետին: Գիւղին կեդրոնը հսկայական ծառ մը կայ, որ իր շուքը հաւասարապէս կ'երկարէ թէ՛ գինետան թէ՛ եկեղեցիին վրայ: Լաւ նաւահանգիստ մը ըլլալով գիշերային ձկնորսներու ապաստանարանն է. իսկ հին ամրոցի ստորոտին՝ ալիքները կը փշրուին կրանիտէ ժայռերուն եւ շլացընող խճաքարերու հոյլին վրայ: Անոր հիւսիսն ու հարաւը ամայի ծովեզրերուն վրայ տիրող լռութիւնը եւ խեճերուն կատարելապէս հաւկիթի ձեւը զարմանք կը պատճառեն: Տեղ - տեղ՝ աւազաշերտերու վրայ կը տեսնէք տեղւոյն միակ այցելուները եղող տարմօրօր թռչուններու ոտքի արտասովոր հետքերը: Անցեալին՝ Հռոմէն կուգային այստեղ անհոգ ու մենակեաց ամառ մը անցընելու: Կ'ըսեն թէ Տիբերիուս ամարանոց մը ունէր հոս, այժմ՝ ծովամոյն: Թուլամորթ խենթ Ներոնն ալ (որ յաջողած էր տկար արարածի իր էութիւնը վերածել կայսերական ու յարակից չարիքներու խորհրդանիշի) այստեղ՝ Ջեւսի հին բագինին առջեւ անտանելիօրէն դէշ կ'երգէր ու կը պարէր: Տիբուլլուս, Կատօ եւ քնարերգն Կիկերոն այս նեղուցէն անցած են Դիրրաքիում երթալու համար:

Քասսոպին կ'արժէ տեսնել տօնական օրով, երբ տարածուն շուրջպար բռնած գունագեղ կիներ հմայուածի պէս կը դառնան ծառին ճիւղերուն տակ, մինչ պարկապզուկի ու ջութակի սուր ճըղգոցին եւ թմբուկներու միօրինակ տըմբտըմբոցին կը միախառնուին բազմութեան ոգեւորուած կանչերն ու էշերուն կատաղի զռռոցը: Ծովափին շարուած գոյնզգոյն նաւակներու շարանը: Ամէն տեսակի յաճախորդներով բերնէ բերան լեցուն գինետունը: Կարկանդակ, ժապաւէն ու այլ մանր - մունր իրեր վաճառողները: Դըռներու շուքին լըջացած նստած ու բաժակ մը գինի ըմպող հոգեւորականները: Յաւիտենապէս ձիթապտուղ քաղող ու այս կարճ դադարով երջանկացած լեռնցի սեւազգեստ կիները: Մէջքակապ կրող պեխաւոր Ալպանացիները: Կապոյտ համազգեստով ու օփէրէթային խոժոռ նայուածքով տալմաթիացի ոստիկանները: Եւ ծոցին ալիքները խոխոացնող հոյակապ ջինջ հով մը:

Ամրոցին պարիսպները ամայի են: Կ'ըսեն թէ տեղւոյն բնակիչները հոսկէ կը լսեն ուրուականային հռոմէացի պահակներու զրահներուն չխկոցն ու ոտքի ձայները: Ստորոտի փոքրիկ նաւախորշին մէջ է որ դտանք Տիբերիուսի ամարանոց պալատին կամ Ջեւսի մոռացեալ տաճարին աւերակները (գոնէ մենք այդպէս կարծեցինք): Ամառ իրիկուն մը հոն խարսխած էինք. եւ քանի որ թէյի ժամն էր, մինչեւ որ Նիկոն անհրաժեշտ եղածը ցամաք իջեցնէ, քիչ մը լողալու համար ջուրը նետուեցանք: Նոր ստացած էինք սուզորդի ակնոցներ, որոնցմով յստակօրէն կարելի է տեսնել ընդծովեայ աշխարհը: Այդպէս կը լողայի, երբ ծոցի լուսաւոր յատակին տեսայ հոսանքէն դանդաղօրէն քշուող յունական լրագիր մը: Ուզեցի գիտնալ թէ ջուրին տակի կանաչաւուն լոյսով պիտի կարենա՞մ վերնագիրները կարդալ:

(Շար. 32)

Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Պալեան,
Տէր եւ Տիկին Համբարձում Սեմերճեան,
Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պալեան,
ցաւով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր եւ հօրեղբօր՝

ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ Յունիս 1-ին, 88 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Յունիս 8-ին, ժամը 11-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին 15, rue Jean-Goujon, Paris 8e եւ մարմինը կը փոխադրուի Մոնփառնասի գերեզմանատունը։

«ՅԱՌԱՋ».- Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Ս. Պալեանի։

CHENE

L'Association CHENE-FRANCE
présente

Roupen YEREVANTSI

accompagné de
DIKRAN DER-STEPANIAN

CONCERT

le Vendredi 9 Juin à 20 heures 30

au MUSEE GUIMET
6, Place d'Iéna, Paris 16e (Mo IENA)

Réservations (répondeur) :
45 58 14 04 du Lundi au Mercredi
46 70 11 65 du Jeudi au Samedi

DATE A RETENIR

AAAS
ASSOCIATION ARMENIENNE
D'AIDE SOCIALE

Fête Champêtre traditionnelle

de la MAISON DE RETRAITE
95500 GONESSE

Dimanche 2 Juillet
à partir de 11 heures 30

(Շար. Ա. էջէն)

եւ դրամատնային համակարգի առընչուող հարցեր։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՌԸՆՉՈՒԹԵԱՄԲ

Յունիս 1-ին Միացեալ - Նահանգներու լիազօր դեսպանին Հ. Բագրատեանի կողմէ ընդունման ընթացքին քննարկուած են ամերիկեան կառավարութեան կողմէ Հայաստանին ցուցաբերուելիք օժանդակութեան առնչուող հարցեր։ Դեսպանը յայտնած է թէ արդէն որոշուած է նուազագոյն 50 հազար թոն ցորենի յատկացում մը, կը շարունակուի նաեւ քերոզինի մատակարարումը։ Կը ծրագրուի նաեւ հացահատիկի եւ պարարտանիւթի առաքում։

ՀԱՅ ԵՒ ԱԴՐՊԷՋԱՆԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵ՞Ր

«Արմէնփրէս» Մայիս 30 թուակիր լրատուութեամբ մը կը հաղորդէ որ վերջերս Մոսկուա գումարուած ՀԱՊ-ի ղեկավարներու խորհրդակցական նիստին հայկական եւ ադրպէջանական կողմերը շփումներ ունեցած են տնտեսական հարցերու շուրջ։ Այս մասին գործակալութեան տեղեկութիւններ տուած է հայկական պատուիրակութեան անդամներէն մէկը եւ աւելցուցած է թէ մօտ ատենէն կը սպասուին դրական քայլեր։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ.- Տիկին Լօժէնի Յովսէփեան, զաւակներն ու թոռները իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր՝ Յովի. Յովսէփեանի մահուան Գ. տարելիցին առթիւ կը նուիրեն 500 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
12 14, rue Saint-Bazile, Marseille 1er

Հիմնադրութեան
19-րդ տարուան առթիւ

ՄԵԾ ՀԱՑԿԵՐՈՅԹ

նախագահութեամբ՝
ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՏԻԳՐԱՆ ՀՐԱՉԵԱՆԻ

Շաբաթ, Յունիս 10,
ժամը՝ 20·30-էն սկսեալ

Հայկական նուագախումբ
Ճաշագին՝ 150 Ֆր.։

Սեղանները ապահովելու համար դիմել՝ Հայ Մշակոյթի Տան գրասենեակը։

Հեռաձայն. - 91 - 50 - 15 - 09

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB — MARSEILLE

FETE DES MERES

A l'occasion de la *Fête des Mères*, les Dames de l'UGAB vous invitent à passer un très agréable après-midi devant un buffet raffiné, préparé par leurs soins
le Jeudi 8 Juin à partir de 12 h
à l'UGAB :
327, Bd Michelet, Marseille 9e
Participation : 70 F.
Renseignements et réservations :
UGAB: 91 22 10 45 (de 14h à 17h);
Mme Musquian: 42 83 13 73.

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Journée à Fontainebleau

organisée
par la C.B.A.F
section de Bagneux - Cachan
le Dimanche 11 Juin

— Matin : Visite guidée du Château de Fontainebleau; repas dans un restaurant près du château.
— Après-midi : Promenade à Barbizon.
Prix : 250 F. (tout compris)
200 F. pour les enfants moins de 12 ans.
— Départ en autocar : 8 h 15 précises devant le supermarché *Casino* à Bagneux (Nationale 20).
— Retour : Vers 19h.
Inscriptions : 46 - 63 - 10 - 48 (après 18h)
— Places limitées —

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Արնուվիլի «Աստղիկ» մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.-

Մեսրոպ Ա. Քհնյ. Ժամկոչեան 250 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գալուստ Զատիկեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ֆէսճեան 400 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գորշիդեան 3·000 Ֆր., Օրիորդ Ժագլին Օհանեան (Նիս) 500 Ֆր.։ Մասնաճիւղը շնորհակալութիւն կը յայտնէ նաեւ հետեւեալ անձերուն, Մայիս 6-ի պարահանդէսին իրենց բերած մասնակցութեան համար.- Տիկին Սիլվիան Յակոբեան, Տիկին Արաքսի Պոտուրեան, Տիկին Ժանին Մենենճեան, Տիկին Արշալոյս Մութէվէլեան, Տէր եւ Տիկին Պօշուճեան (Տանի Ֆլոր - Սեվրան) Տէր եւ Տիկին Զոնքար, Նպարավաճառ «Լնիգ», Տէր եւ Տիկին Գորշիդեան, Օրիորդ Սանտրին Վերտէօն (Օլնէ-սու-Պուա)։

L'ECOLE
TEBROTZASSERE
propose

un Cycle de Conférences-Débats

animées par
ONNIK JAMGOCYAN
Docteur en Histoire

La Puissance économique des Arméniens

du 17ème au 18ème siècle

- *Les financiers arméniens à Venise* le 9 Juin.

Les conférences ont lieu
à 21 heures
au YAN'S CLUB
5, avenue Reille, Paris 14e
Le débat sera suivi d'un cocktail.
Renseignements au : 43. 81. 01. 72.

LE CENTRE DE VACANCES DE LA CROIX ROUGE ARMENIENNE

5 Juillet - 27 Août

Pour les vacances d'été, le Centre Balnéaire de la Croix Rouge Arménienne en Normandie ouvre ses portes le 5 Juillet, pour nos compatriotes de tous âges. Les enfants seront accompagnés de leurs parents.

Pour louer les chambres avec un sans cuisine téléphoner au :

39 85 36 53 ou (16)- 31 21 77 63

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Ս. Զատկուան տօնին առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է իւղագինի հետեւեալ նուէրները.-

Տիկին Արշալոյս Ճէնազեան 300, Տիկին Մատլէն Միքայէլեան 500, Տիկին Ֆլորիտա Տիմա 500, Տէր եւ Տիկին Խաչատուրեան 200, Օր. Ալիս Գազազեան 350, Տիկին Սէլի Պապայեան 200, Պր. Մուրատ Ուսթա 200, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Հայրապետեան 1000, Օր. Մարկրիթ Փափազեան 100, Տէր եւ Տիկին Սերժ Պալեան 500, Տիկին Ժուլին Զաքմաքճեան 500, Տէր եւ Տիկին Տէր - Դաւթեան 1000, Պր. Ժան Թորոսեան 100, Տէր եւ Տիկին Րիշար Ժերանեան 150, Զատէեան ընտանիք 100, Տիկին Ժանին Նոտէ 1500, Տիկին Նուարդ Աղապէյեան 200, Տէր եւ Տիկին Ժոզէֆ Պաղտասարեան 200, Տէր եւ Տիկին Հրայր Թորոսեան 200, Պր. Արիստակէս Պալեան 200, Տիկին Աշխէն Սվաճեան 250, Տիկին Հռիփսիմէ Մարկոսեան 100, Պր. Մկրտիչ Զարիկեան 200, Տիկին Արտաշէս Քարտաշեան 100, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Տամլամեան 300, Տէր եւ Տիկին Ժոզէֆ Պագրճեան 500 ֆրանք, Տիկին Վահրամ Քըրմըզեան 300, Տէր եւ Տիկին Միհրան Շաքարճեան 300, Տիկին Ռոզ Սամուէլեան 100, Պր. Էտուար Աճէմեան 1000, Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Գրիգորեան 300, Տէր եւ Տիկին Սերժ Խորէնեան 150, Օր. Միրէյ Ներսէսեան 500, Տէր եւ Տիկին Ժագ Ճէնէթեան 350, Պր. Լեւոն Տուրսունեան 500, Տէր եւ Տիկին Ժերար Զալոյեան 300, Պր. Մուշեղ Զալոյեան 500, Տիկին Տիւյմէճեան 100, Պր. Գ. Պարտիզպանեան 100, Պր. Սեպուհ Գարախանեան 400, Պր. Կարպիս Պէզեան 500, Պր. Անտրէ Պէքեարեան 300, Տէր եւ Տիկին Շնորհօքեան 500, Տիկին Մարի Քիւրքճեան 100, Տէր եւ Տիկին Էտմոն Աչըգեան 200, Տիկին Արմենուհի Գեւոնեան 100, Տիկին Տընիզ Կէշիշ 50, Պր. Գադիկ Յովակիմեան 300, Պր. Ժերար Ժամկոչեան 100, Տէր եւ Տիկին Փասքալ Գարմոն 200, Պր. Սիմոն Քէօսէեան 100, Տիկին Ամթրիտ Զաթալեան 250, Տիկին Այտա Թորոսեան 2000, Պր. Արամ Աչճեան 150, Տիկին Անժէլիք Հանըմեան 300, Տէր եւ Տիկին Էտկար Շահվէզիրեան 250, Պր. Նուպար Մազլումեան 500, Տիկին Կիւմիւշկէրտանեան 100, Պր. Էտուար Տէր - Յակոբեան 200, Տիկին Վարդուհի Սարհատեան 200, Տոքթոր Ժանին Ճապուրով 100, Պր. Արման Եուզպաշեան 200, Տէր եւ Տիկին Ս. Պարկիրճեան 300 Ֆր.։

(Շար.)

ՎԱԼԱՆՍ

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Վալանսի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ ընտրողական մարմնի եւ հոգաբարձութեան 1993 - 1995 տարուան նստաշրջանը լրացած ըլլալով, կը հրաւիրենք Վալանսի եւ Շրջանի հաւատացեալները ընտրելու նոր ընտրողական մարմին մը, նոր նստաշրջանի համար։

Ժողովը տեղի պիտի ունենայ Ս. Սահակ Եկեղեցին, Ուրբաթ, Յունիս 23, երեկոյեան ժամը 20·30-ին։

Օրակարգ.-
Բարոյական զեկուցում,
Նիւթական հաշուետուութիւն,
Ընտրութիւն ընտրողական մարմնին։

Այն հաւատացեալները, որոնք կը փափաքին ընտրողական մարմնին մաս կազմել, կրնան իրենց դիմումնագիր նամակը քարտուղարութեան ղրկել, Կրօնական Ընկերակցութեան հասցէին, մինչեւ Յունիս 10 թուականը

Eglise St-Sahag, 12 rue de la Cécile,
VALENCE.

Պայմաններ Ընտրողական Մարմնի Թեկնածութեան՝

Ա. Վճարած ըլլալ իւղագին մոմագինը եկեղեցիիս,
Բ. Ամբողջացուցած ըլլալ 21 տարեկանը,
Գ. Հաստատուած ըլլալ Վալանս կամ շրջանը առնուազն 5 տարի։

Պայմաններ Ընտրողական Մարմնի Քուէարկող Անդամներուն՝

Ա. Վճարած ըլլալ իւղագին մոմագինը եկեղեցիիս,
Բ. Ամբողջացուցած ըլլալ 21 տարեկանը,
Գ. Հաստատուած ըլլալ Վալանս կամ շրջանը առնուազն 2 տարի։

Վստահելով ձեր ներկայութեան, եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը յայտնէ իր կանխայայտ շնորհակալութիւնը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

CITE INTERNATIONALE DES ARTS
Salle E. SANDOZ

Martin PETROSSIAN

Peintures

du 8 au 19 Juin

Vernissage le Jeudi 8 Juin

Ouvert tous les jours de 13h à 19h

CITE INTERNATIONALE DES ARTS
18, rue de l'Hôtel de Ville, Paris 4e
Mo Pont-Marie

POUR INFORMATION

Varoujan Garabedian (de sa cellule de Clairvaux) nous prie d'informer nos lecteurs, que seule l'ASPA (Association de Soutien aux Patriotes Arméniens, BP 82, Charenton-Le-Pont 94223 Cedex) est habilitée à le représenter auprès de ceux qui souhaiteraient lui témoigner leur solidarité.

Cette association le suit, l'aide, sans discontinuer depuis près de 5 ans.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Camp itinérant en Grèce

La Croix Bleue des Arméniens de France ouvre son **Camp Itinérant en Grèce** du 4 au 25 Juillet pour les adolescents de 14 à 16 ans.

Au programme: *Randonnées, visites des sites et monuments historiques, rencontre avec La Croix Bleue de Grèce, etc...*

Prix : 5 000 F.

Pour tous renseignements complémentaires, contacter Mme ZABOUNIAN au: 49 77 76 15 (heures de bureau) 43 76 50 52 (le soir).

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆԻՍ 8
JEUDI 8 JUIN
1995

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

69րդ ՏԱՐԻ - Թիւ 18.608

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

69e ANNEE — N° 18.608

ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻ՞ՒՆ ԷՐ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՉԷՐ

ՀԱՅԵՐԸ ՋԱՐԴՈՒԵՑԱ՞Ն ՈՉ, ՀԱՅԵՐԸ ՋԱՐԴԵՑԻՆ

Մայիս 26-ին, թրքական հեռատեսիլի քանալ 7 կայանը վիճարկում մը նուիրած է հայկական եւ հրէական հարցերուն: Ինչ կը վերաբերի Հայերուն, նորութիւն չկայ ու թրքական մօտեցումը չի փոխուիր, մինչեւ իսկ երբ արտայայտուողը Ալաթոն մըն է, այսինքն՝ ծագումով հրեայ Թուրք մը: Անհերքելութիւնն ալ հոն կը հասնի որ ցեղասպանութիւն չէ եղած, Հայերը ջարդած են Թուրքերը, այսօր ալ ՓՔՔ-ն որպէս շարունակութիւնը ԱՍԱԼԱ-ի կ'ուզէ Անատոլուն պարպել Թուրքերէն եւայլն, եւայլն:

Ստորեւ «Մարմարա»ի թղթակցութիւնը (Մայիս 27). --

Մայիս 26-ին, «Քանալ - 7» հեռատեսիլի կայանը, որ աջակողմեան գաղափարախօսութեան ու կրօնական բովանդակութեամբ հաղորդումներ կ'ընէ, «Օտաք» անուն իր յայտագիրը նուիրած էր երկու նիւթերու քննարկումին: Նախ՝ Հայկական ցեղասպանութեան պնդումներն ու Լէուիսի դէմ Հայոց կողմէ բացուած դատը, ապա՝ հրէական հարցն ու սիոնականութիւնը: Յայտագրին հիւրերն էին հրեայ յայտնի գործարար՝ Իշաք Ալաթօն եւ «Նեւ Շաֆաք» թերթի աշխատակից Մուստաֆա Խօզճան: Այս երկրորդը մասնակցեցաւ միայն Հրեաներու հարցին նուիրուած երկրորդ մասին, որ յայտագրին աւելի երկար մասն էր: Իսկ առաջին մասին, որ յարաբերաբար կարճ էր գրոյցի ընթացքին հաղորդեց նաեւ գաղափարները «Թիւրքիյէ» թերթի աշխատակից Նէճմէթի Խօզֆաթուրայի ու «Նոր Ժողովրդավար Շարժում» կուսակցութեան ատենապետ՝ Էթիէն Մահչուպեանի յայտարարութիւնները, որոնք նախապէս արձանագրուած էին:

Հանդիսավարը յիշեցուց որ Հայերը դատ մը բացած են ամերիկացի պատմաբան Լէուիսի դէմ, որովհետեւ այս վերջինը «Լը Մոնտ» թերթին մէջ գրած է որ Հայկական Ցեղասպանութեան հարցը Հայերու կողմէ պատմութեան մէկ մեկնաբանութիւնն է, թէ իրական իմաստով ցեղասպանութիւն մը տեղի չէ ունեցած: Հանդիսավարը դիտել տուաւ որ Լէուիսի այս ճշգրիտ արտաճանաչումին դէմ եկող Հայերը միշտ կը մոռնան որ իրե՛նք են որ մեծ թիւով Թուրքեր սպաննած են: Ան այս խնդրին մէջ հարցուց կարծիքը հրեայ գործարար Իշաք Ալաթօնին: Ալաթօն պաշտպանեց սա տեսակէտը. Թուրքիա այս հարցին մէջ սխալ մը գործեց: Մերժեց այս նիւթը արծարծել: Թուրքիա իր ձեռքը անցած վերջին առիթներէն հրցաւ օգտուիլ ու միշտ չուզեց վիճաբանիլ այս հարցին շուրջ: Իսկ երբ մէկը կը մերժէ վիճաբանիլ, այն տպաւորութիւնը կը թողու որ պահելիք բան մը ունի կամ տկար է: Եթէ ոչ, կառավարութիւնը, զոնէ քաղաքային կազմակերպութիւններ, այս նիւթին շուրջ վիճաբանութիւնը պէտք էր ընդունէին, որովհետեւ Թուրքիա այս խնդրին մէջ արդարայի է:

Իշաք Ալաթօն, որ Հայերը բաւական լաւ կը ճանչնայ եւ մօտիկ անցեալի մէջ բաւական գլխացաւ ալ ունեցաւ ամերիկահայ յայտնի գործարար եւ քաղաքական գործիչ Հրայր Յովնանեանի հետ Տրապիզոնի մէջ նաւահանգիստ մը կառուցանելու ծրագրով, այն տեսակէտը պաշտպանեց թէ ցեղասպանութիւն ի գործ չէ դրուած:

Այս մասին իր կարծիքները յայտնեց նաեւ Լրագրող Նէճմէթի Խօզֆաթուրա, որուն գաղափարները արդէն ծանօթ են մեր ընթերցողներուն: Ան խօսեցաւ Հայերու կողմէ նախապէս ի գործ դրուած սպանդներու մասին եւ ըսաւ որ Հայերու սպանդը այսօր ալ կը շարունակուի Ատրպէյճանի ու Հարաւային Արեւելեան Անատոլուի մէջ: Միայն թէ այս երկրորդը այլեւս ի գործ կը դրուի ՓՔՔ-ական դիմակի տակ: ՓՔՔ, ԱՍԱԼԱ-ին շարունակութիւնն է: Հայերու նպատակն է Անատոլուն Թուրքերէն պարպել: Ատոր համար իրենց օգնելու պատրաստ է նաեւ Ամերիկեան Մրճային Ուժը, որ կը հիւրընկալուի Թուրքիոյ հողերուն վրայ: Ընդհանուր նպատակն է այդ հողատարածքին վրայ հիմնել Մեծն Հայաստան մը ու Քիւրտիստան մը:

Իր կարծիքը յայտնեց նաեւ ատենապետ՝ Էթիէն Մահչուպեան, ըսաւ որ այս խնդրին մէջ փնտռուածը ո՛չ թէ դէպքերու եղած ըլլալու կամ չըլլալու հարցն է, այլ այն՝ թէ ի՞նչ անուն պէտք է տրուի այդ դէպքերուն: Այդ թուականին ի՞նչ պատահած է պատմութեան մէջ, ատոր պատասխանը կախեալ է «ցեղասպանութիւն» բառին բացատրութենէն: Ցեղասպանութիւնը ամբողջ ցեղի մը հետեւողական կերպով բնաջնջումն է: Այս բառը կ'ենթադրէ որ բնաջնջուած ցեղը յանցանքներ ու թերութիւններ ալ ունի: Այս տեսակէտէն եթէ քննուի, կարելի չէ ըսել որ Իթթիհատականները այսպիսի ցեղասպանութիւն մը ի գործ դնել ուզեցին: Բայց իրականութիւն մըն ալ կայ որ այդ թուականին 1.500.000 Հայերու թիւը 500.000-ի իջաւ: Որքան ալ պատահածը ցեղասպանութիւն չըլլայ, ուրեմն դէպք մը կայ: Խնդիրն այն է որ այդ շրջանի ղեկավարները ուզեցին մաքրագործել Հայերը (մաքրագործել բառը անպայման սպաննել չի նշանակեր): Անոնք Թուրքիայէն հեռացնել ուզեցին 1.500.000 Հայեր եւ 1.500.000 Յոյներ: Յիշեցէք որ այդ շրջանի Թուրքիոյ բնակչութիւնը 15.000.000 էր եւ այդ 15.000.000 բնակչութեան մէջ 3.000.000 Հայերն ու Յոյները կարեւոր թիւ կը կազմէին: Ահա թէ ինչո՛ւ զանոնք աքսորել, տեղահանել կամ պարզապէս հեռացնել որոշեցին: 1.000.000 Հայերու կորուստ երբ կ'ըսուի, պէտք է նկատի առնել որ անոնց մօտաւորապէս կէսն ալ խոյս տուին դէպի Հայաստան եւ Ռուսաստան: Կարելի է ըսել նաեւ որ 250.000 հոգի կրօնափոխ եղաւ եւ մնաց երկրին մէջ:

Նէճմէթի Խօզֆաթուրա կրկին խօսք առնելով, անգլիացի թղթակցի մը վկայութիւնները կարդաց: Անգլիացին կը բացատրէր թէ ի՛նչպէս խաբուած էր հայկական քարոզչութենէն: Խօզֆաթուրա այս կերպով ըսաւ որ Հայերը շատ ուժեղ քարոզչութիւն մը բրած են միշտ մեզի դէմ եւ այսօր ալ կը շարունակեն ընել:

Իսկ Էթիէն Մահչուպեան իր երկրորդ ելոյթին մէջ անդրադարձաւ Լէուիսի դէմ բացուած դատին եւ ըսաւ որ շատ ալ հաւանական չէ որ Հայերը շահին այս դատը: Սակայն այստեղ ամբողջ խնդիրը այն է թէ պէտք է պատահած դէպքին անունը դնել ճշգրիտ կերպով:

Ի վերջոյ հանդիսավարը կրկին հարցուց Ալաթօնի կարծիքը այս նիւթի շուրջ: Ալաթօն ըսաւ որ ո՛չ ցեղասպանութիւն պատահած է, ոչ ալ այսքան մարդ մեռած է: Արդէն կարեւորը թիւը չէ: Հարցն այն է թէ մենք ինչո՞ւ այս հարցը ձեռք չառինք այսքան երկար տարիներէ ի վեր եւ այս նիւթին պաշտպանութիւնը թողուցինք ամերիկացի պատմաբաններու կամ ուրիշներու: Մինչդեռ մենք պէտք էր որ ցուլը կոտոշներէն բռնէինք եւ ուղղակի անոր դիմաց մեր դիրքը պաշտպանէինք: Հայերու մօտ ալ երկու հոսանք կայ: Հայաստանի Հայերը այսօր Թուրքիոյ հետ բարեկամանալ կ'ուզեն տնտեսական պատճառներով եւ պատրաստ են պատմութիւնը մէկդի ընելու: Մինչդեռ «Սփիւռք» կոչուած հայութիւնը միշտ վառ կը պահէ ցեղասպանութեան պնդումները: Իրենք ալ կը խոստովանին որ այս պնդումը շատ կարեւոր է, որպէսզի սփիւռքահայը կարենայ պահել իր ազգային ինքնութիւնը եւ դիմադրէ ձուլման դէմ:

Ի վերջոյ յայտագրին հայկական նիւթին նուիրուած այս մասը հոս վերջացաւ եւ հանդիսավարը կրկնելով մասնակիցներու գաղափարները, ճշդեց թէ Էթիէն Մահչուպեան չի ժխտեր պատահած դէպքերը, այլ պարզապէս կը յայտնէ թէ անունը ճիշդ պէտք է դնել:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԵՐՊԵՐԸ 108 պատանդ եւս ազատ արձակեցին Յունիս 6-ի գիշերը. ասոնց մէջ շուրջ 30 Ֆրանսացի կայ: Յոյս կար որ մնացեալ 148 կապոյտ սաղաւարտաւորներն ալ ազատ արձակուէին անմիջականօրէն: Փարիզի մէջ, նախարարապետ՝ Ժիւփէ կրկին ձայն բարձրացուցած էր, շեշտելով թէ Սերպերը պատասխանատու կը նկատէ ամէն մէկ պատանդի կեանքէն:

ՆԱՆՍԻԻ Երգչախմբային երգի միջազգային փառատօնին, բացառիկ յաջողութիւն արձանագրող առաջին չորս խումբերու կարգին էր Հայաստանի ակադեմական երգչախումբը (միւս երեք խումբերն էին՝ Իսրայէլ, Սլովաքիա եւ Հնդկաստան):

ՎԱՐՁԱՊԵՏ ՔՈՀԼ խոնարհեցաւ Երուսաղէմի Եատ Վաշէմ յուշարձանին առջեւ, նուիրուած վեց միլիոն հրեայ զոհերուն եւ յայտարարեց. - «Ամօթով, կրնանք միայն հաստատել ինչ որ պատահեցաւ յանուն գերման ժողովուրդին: Ժողովուրդ մը որ չի գիտեր իր պատմութիւնը, ոչ ներկան կրնայ հասկնալ ոչ ալ ապագան կառուցանել»: Քոհլ նաեւ արտասանած է այն բոլոր քաղաքներուն անունները ուր Հրեաները սպաննուած են:

ԹԵՆԻՍԻ Ռոլան Կարոսի միջազգային հանդիպումներուն, Անտրէ Աղասի պարտուեցաւ քառորդ աւարտականին Կաֆելնիկովի դիմաց (6-4, 6-3, 7-5) եւ ուրեմն դուրս կը մնայ մրցաշարքէն: Աղասի, որու կը պակսէր Ռոլան Կարոսի յաղթանակը, այս անգամ ալ չկրցաւ այդ բացը գոցել:

ՍԹԵՖԱՆ ՔԵԼԵԱՆ 171 գործազրկութիւն որոշած է Ռոմանի եւ Պուրկ տը Փէաժի իր գործատուներուն մէջ: Լիւքս կօշիկի այս հաստատութիւնը իր որոշումը կը բացատրէ 1994-ին իր կրած 4 միլիոն Ֆր.ի կորուստով: Աշխատաւորները դէմ ըլլալով այս կարգադրութեան, ցոյց մը ըրին Յունիս 7-ին, Ռոմանի փողոցները:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ճամբաներուն վրայ, զոհարերութեան տօնին (Պայրամ) ութ օրերու ընթացքին 230 հոգի մեռած է եւ 510 հոգի ալ վիրաւորուած են: Այս հաստատումը կ'ընէ ազատական Եէնի Եիւզէըլ («Նոր Դար») օրաթերթը որ տարի մըն է, կը դրէ Լիպերասիոն, Թուրք ինտելլիկենցիայի վստահելի թերթը դարձած է: Թերթը նաեւ կը թուէ պատճառները, վարորդները կը նկատէ «իսկական ահաբեկիչներ» ճամբաներն ու կառուղիները անբաւարար են, ոչ ոք կը յարգէ նուազագոյն կանոնները, եւ հետեւանքն այն է որ Թուրքիա ճամբու արկածներու մրցանիշը կը կոտրէ: 1994-ին 7347 հոգի մեռած է:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Շուրջ քառասուն մտաւորականներ որոնք 1992-ին քաղաքական շարժում մը ստեղծած էին, որոշած են կուսակցութեան վերածուիլ: Շարժումը որ կը կրէր «Ժողովրդավար հանրապետութեան ծրագիր» անունը, վիճարկումի նիւթ կ'ընէր Թուրքիոյ հարցերը ու լուծումներ կ'առաջարկէր անոնց: Նոր կուսակցութիւնը կեդրոնէն դէպի ձախ հակում պիտի ունենայ: Հիմնադիրները անհրաժեշտ կը նկատեն սահմանադրութեան փոփոխութիւն մը. այդ նպատակով արդէն պատրաստած են օրէնքի բանաձեւ մը:

Նոր կուսակցութեան նախաձեռնողներուն կարծիքով քրտական հարցին պէտք է մօտենալ ժողովրդավարութեան եւ մարդկային իրաւանց տեսանկիւնէն: Անոնք հարկաւոր կը նկատեն որ երկրին մէջ պարտադիր ըլլայ ութ տարուան նախակրթական ուսումը եւ ազատ ըլլայ ուսուցման լեզուին ընտրութիւնը:

Նոր կուսակցութեան գլխաւոր տասը սկզբունքներուն մէջ կան հետեւեալ կէտերը.

- Ոչ ոք պէտք է դատապարտուի իր գաղափարներուն եւ հաւատալիքներուն պատճառով: Պէտք չէ արգիլուին մտածումներու արտայայտութիւնն ու տարածումը:

- Հաւատքի ու պաշտամունքի ազատութիւնը պէտք չէ սահմանուած ըլլայ պետական արտօնութեան, թելադրանքին կամ հակակշռին:

- Խաղաղ կեանքի մը համար հարկաւոր է որ պետութիւնը իր եւ գաղափարներու, հաւատալիքներու, անհատներու միջեւ հաւասար միջոց մը պահէ:

Նոր կուսակցութեան հիմնադիր անդամներուն տարիքի միջինը 45-ի շուրջ է: Զորս միայն իգական սեռին կը պատկանին: Այս խումբին մէջ կայ նաեւ Հայ ճարտարապետ մը՝ Դաւիթ Քէօլէզաւիթօղլու, 44 տարեկան:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 5 / 7)

ՍԵՐՊԻՈՅ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Երկօրեայ այցելութեան մը համար Յունիս 3-ին Հայաստան գացած է Սերպիոյ պաշտօնական պատուիրակութիւն մը, գլխաւորութեամբ՝ Արտաքին նախարար Վ. Եովանովիչի: Հիւր նախարարին Գ. Յարութիւնեանի, Հ. Բագրատեանի եւ պաշտօնական այլ անձերու հետ ունեցած հանդիպումներու ընթացքին քննարկուած են գործակցութեան հնարաւոր բոլոր մարզերը եւ Յունիս 4-ին Վ. Փափազեանի հետ անոր տեսակցութեան ընթացքին ալ ստորագրուած են շարք մը համաձայնագրեր:

«ԼՂՀ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ» ՌՈՒՍԵՐԷՆՈՎ՝ ՎԵՐՍՏԻՆ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

«ԼՂՀ Հանրապետութիւն» թերթի ռուսերէն տարբերակը երկար ընդմիջումէ մը ետք սկսած է վերստին լոյս տեսնել: Թերթի գլխաւոր խմբագիրն է Մաքսիմ Յովհաննիսեան:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԸ ԶՕՐԱՎԻԳ

Վերակառուցման եւ զարգացման եւրոպական Դրամատան տնօրէններու Խորհուրդը Յունիս 2-ի իր ժողովին հաւանութիւն տուած է Հայաստանի կառավարութեան գիւղատնտեսական բարեփոխումներու ծրագրին եւ որոշած է նիւթական աջակցութիւն բերել անոր իրագործման:

ԱԶԳԱՅԻՆ ՄՏԱԾՈՒՄԻ ՍԵՌԵՐԸ

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Գրական սեռերու գաղափարը ծանօթ է, -վէպ, վիպակ, տաղ, քառեակ: Ծանօթ է նաեւ կրթանքներու գաղափարը, -ընտեսագիտութիւն, պատմագրութիւն, փիլիսոփայութիւն, գրականագիտութիւն-, տեղաւորուած համալսարաններու մէջ՝ տիսիփլիններով, փաքիւլթէներով: Կան արուեստի տեսակներ եւ սեռեր, -որոշ հասկացողութեամբ մը՝ երաժշտութիւնը գեր-սեռ մըն է, որուն մէջ օփերան եւ սէնֆոնին սեռեր են: Կեօթէ բնորոշած է հինգ գրական «գերսեռ» (անգլերէնով՝ «սուփըրժանր») _ էպոս, թատրոն, բանաստեղծութիւն, վէպ եւ փորձագրութիւն, որոնցմէ իւրաքանչիւրը կարելի է ստորաբաժանել սեռերու, ինչպէս թատրոնը, իր հին ու նոր ողբերգական, կատակերգական եւ այլ տեսակներով: Կան արտայայտչական եւ կատարողական սեռեր՝ նկարչութենէն մինչեւ պալէ: Կան նաեւ շուկայի սեռեր, - պանտ տէսինէ, օրինակ: Եւ վերջապէս՝ կան խառնուրդներ, օրինակ՝ լուրջ մամուլի անձնական սիւնակագրութիւնը, որ փորձագրութիւնըն է, ենթարկուած՝ շուկայի պարտադրած յատուկ սեղմումներու:

«Սեռ»ը, ժանրը, կրնայ ըլլալ աւելի կամ նուազ խստապահանջ, ճկուն եւ թոյլատու: Սեռի հիմնական օրէնքը ոճի, ձեւի եւ կառոյցի օրէնք մըն է, ապա՝ զանոնք որոշ նիւթերու հետ զօդելու կանոն մը: Շատ վերացական է նման նկարագրութիւն մը, սակայն ճշգրիտ: Ամէն սեռ ունի իւրայատուկ պարտադրեալ եւ արգիլեալ նիւթեր, զգացումի եւ մտածումի մարզերուն մէջ, ապա նաեւ զանոնք արտայայտելու յատուկ ձեւ եւ կառոյց: Այս բոլորը կրնան փոխուիլ, կը փոխուի՛ն, երբ կը փոխուին թեքնիքներ, ճաշակ, հաւաքական մտածելակերպ: Դիմանկարը՝ օրինակ, նկարչական սեռ մըն է, Պէլլինիէն՝ Տա Վինչի, Ռամպրանթէն՝ Վան Կոկ, նիւթի եւ ձեւի իւրայատուկ զուգորդութիւն մը: Կը փոխուի, սակայն կը պահէ իր սեռական ինքնութիւնը:

«Մտածումի սեռ» արտայայտութիւնը կը թուի համեմատաբար խորթ կամ բռնազբօսիկ: Հասկնալի է այս: Ան կը բխի, արդիւնքն է ցանուցիր ընթերցումներու, եւ այդ՝ ոչ հայկական այլ անգլեւամերիկեան մամուլի, գրականագիտութեան եւ պատմութեան մարզերէն ներս:

Ընդունինք անմիջապէս, որ այս արտայայտութիւնը ունի խոցելի բազմաթիւ կողմեր: «Մտածում» բառը սովորաբար ունի «վերլուծական, տեսական» իմաստի երանգ: Գիտակցութեան, ինքնագիտակցութեան նուաճումը կը նկատուի սովորաբար: Մինչդեռ «մտածումի սեռ» արտայայտութիւնը կը թուի մինե՛ւն մակարդակին վրայ դնել տեսական եւ արտայայտչական սեռեր: Ինչպէս այս հաստատումը: - «Ամերիկացի հարաւի խափշիկներու «ճազ»ը եւ «պլուզ» երգը, երաժշտական երկու սեռեր են, ափրեւամերիկեան մտածումի ամենահզօր սեռերն են, 1945-էն առաջ»: Հոս, յայտնօրէն, «մտածում» բառը կը կապուի երաժշտական ձեւի, զգացական նիւթի ու կատարողական որոշ պայմաններու հանգոյցի մը, եւ կը ստանայ նոր իմաստ մը, - «մտածում»ը, հոս, «աշխարհիմացութիւն» կը նշանակէ: Վերջին քսան տարիներու ընթացքին բաւական մանրամասն ուսումնասիրութիւններ ցոյց կու տան թէ այս երաժշտական սեռերը ո՛րքա՛ն ազդեցիկ եղած են անցեալին, ափրեւամերիկեան հաւաքականութեան մտածելակերպի կազմաւորման վրայ: Ռալֆ Էլլիսընէն մինչեւ Թոնի Մորիսըն՝ բարձրոբակ ափրեւամերիկեան վէպը որոշ չափով ընկալումը եւ վերամշակումն է աշխարհիմացութեան մը՝ որ կազմուած է երգով, երաժշտական սեռերով: Ուրեմն՝ երաժշտական որոշ սեռեր եղած են «հաւաքական մտածումի սեռեր»: Իսկ այդ արդէն մեզի կը վերադարձնէ այս գրութեան խորագրին՝ «ազգային (հաւաքական) մտածումի սեռ»ի վարկածին:

Նման հաստատում, ափրեւամերիկեան հաւաքականութեան մասին, բոլորովին խորթ պէտք չէ թուի արեւմտահայ ընթերցողին, երբ՝ օրինակ, ան կը զգայ «մտածումի», մտածելակերպի, աշխարհիմացութեան տարբերութիւն մը՝ իր եւ Արեւելահայու մը միջեւ: Շատ մը ազգակներու կարելի է վերագրել նման տարբերութիւն, - համայնավար կարգերու, օրինակ: Սակայն ես պիտի աւելցնէի, - հաւաքականութեան մը՝ որուն համար ունկնդրութեան, կատարողութեան եւ ընթերցումի նիւթ եղած է Սայեաթ Նովան եւ, ըսենք՝ Յովհաննէս Թումանեանը, չի՛ կրնար չտարբերիլ եղբայր հաւաքականութենէ մը, որուն համար Կոմիտասը, հայդուկային երգը, Սիամանթօն եւ Վարուժանը եղած են «դասական»: Մէկ մշակոյթի երկու տարբեր համակարգեր կարելի է գտնել պարզ հակադրութիւններու մէջ, երբեմն, - աշխարհիմացութեան, մտածելակերպի, մտածումի տարբեր սեռեր:

Փակեմ այս հանգրուանը, յիշելով թէ ներկայիս անգլեւամերիկեան աշխարհի մէջ կը գրուին ուսումնասիրութիւններ, որոնք աշխարհիմացութեան կազմաւորման հիմնական ազդակները կը գտնեն ուրիշ «սեռ»երու մէջ, - խաղերու մէջ: Օրինակ՝ լուրջ մարդիկ լուրջ գործեր գրած են, անգլիական «քրիքէթ» խաղի մրցումներու մասին, հաւաքական նկարագրի եւ մտածելակերպերու մասին: Քրիքէթը անգլիական Կայսրութեան ամէնէն յաջող եւ դիմացկուն արտածումներէն մէկն է, - Փաքիստանէն եւ Հնդկաստանէն մինչեւ Ճամայիքա, Աւստրալիա եւ Հարաւային Ափրիկէ, ան սպիտակ, սրճագոյն եւ սեւ բազմաթիւ ազգերու կիրքն է, կը պղպղեցնէ, կը կլանէ զանգուածը, եղած է բարոյականութեան դպրոց եւ նկարագրի փորձանօթ: Նման ուսումնասիրութիւններու սկզբունքներէն մէկը այս է.. ո՞ւր կը կազմաւորուին միտքերը: Հոն՝ ուր մանուկ տարիքէն սկսած, ժամանակ, ուշադրութիւն, էնէրժի եւ սեւեռում կը յատկացուի «սեռ»ի մը, նիւթի եւ ձեւի յատուկ զուգորդումի մը, որուն մէջ յաջողիլը մեծ նշանակութիւն կը ստանայ: Ամերիկայի մէջ՝ անցեալ հարիւրամեակին, պէյզպօլն ու ֆութպօլը ունէին «դաստիարակչական» այս դերը, աշխարհիմացութիւն մը կազմաւորելու կարողութիւնը: Նաեւ՝ 1918-էն 1948, շարժանկարը: 1948-էն 1988 մօտաւորապէս, հեռատեսիլը եւ 33 արագութեամբ նուագող ձայնապնակի երգերը եղան տիրապետող «մտածումի սեռ»եր, զանգուածին համար: Իսկ այսօր, դժբախտաբար, «վիտէօ»ի խաղերն են այս դերը գրաւողները, հեռատեսիլի եւ համակարգիչի պաստառներու վրայ: Հըսկայ դրամագլուխ եւ լուրջ տաղանդ կը սեւեռի նոր, բարդ, հրապուրիչ խաղեր ստեղծելու, խաղեր՝ որոնցմով օրական մի քանի ժամ կը զբաղին մանուկներ, պատանիներ եւ հիմա -նոր երեւոյթ- հասուն մարդիկ:

Ամփոփենք: Հաւաքականութեան մը «մտածումի սեռերը» այն արուեստները, կրթանքները, արտայայտչական, կիրառական եւ նոյնիսկ «ժամանցային» կառոյցներն են, որոնք կը զբաղեցնեն միտքը, կը սեւեռեն եւ կը կլանեն զայն, կը ստեղծեն մտածելակերպ: Տարբեր խաւերու համար՝ տարբեր են անոնք: Սակայն կան ընտրանիին եւ զանգուածին յատուկ մտածումի սեռերու համակարգեր:

Երկու համեստ սկզբնաղբիւրներ. -

ա) Մի քանի տարի առաջ, Լոնտոն Թայմզ Լիթըրէրի Սափլիմընթը, որ շաբաթօրեայ յաւելուած մը ըլլալէ անդին, անգլիախօս աշխարհի ամենամեծ գրախօսական բեմն է, տեղ տուած էր պատմագէտի մը: Ան, գրախօսելէ ետք ֆըրանսացի պատմագէտի մը երկը, կը նըշէր որ Ֆրանսա ծնունդ տուած է իրեն յատուկ պատմագիտական մօտեցումի մը, որուն մեծերը՝ Մառք Պլօքէն մինչեւ Լըրուա Լատիւրի, թարգմանուած են նաեւ անգլերէնի եւ ընթացիկ ընթերցումի նիւթ են համալսարաններէ ներս: Այս յարգանքի տուրքէն ետք անգլիացի պատմագէտը իր ազգին յատուկ ինքնագոհութեան շեշտով կը գրէր (մօտաւորապէս). - «Հակառակ պատմագրական մտածումի այս մեծ նուաճումին, Ֆրանսա կը մնայ փիլիսոփայութեան երկիրը՝ ի վնաս իրեն: Ֆըրանսայի ուսումնական եւ մտաւորական կեանքին մէջ պատմութիւնը չունի այն առանձնաշնորհեալ տեղը, որ ունի մե՛ր մօտ»:

Անկասկած ճշմարտութիւնը վիճելի է: Ձեմ գիտեր թէ պատմութեան ուսուցումը ո՛րքա՛ն կեդրոնական դեր ունի Ֆըրանսական ընտրանիին համար, այսօր: Ճիշդ է որ ունի շատ կարեւոր դեր, անգլիական եւ նուազ շեշտուած կերպով՝ ամերիկեան ընտրանի խաւի մը համար: Ֆրանսայէն դուրս, մանաւանդ անգլիախօս աշխարհի մէջ, անսովոր կը թուի փիլիսոփայութեան դասաւանդութեան վիճակուած տեղն ու դերը՝ Ֆրանսայի մէջ: Ձեմ գիտեր, օրինակ, թէ ի՛նչ է նոյն նիւթին տեղը՝ գերմանական ընտրանիին համար: Առ այժմ կը բաւականանամ մէջբերելով անգլիացի պատմագրին վարկածը՝ թէ ֆրանսական ընտրանիի մտածելակերպը ձեւաւորող «մտածումի սեռ»ը, փիլիսոփայութիւնն է: (Կոպիտ իրականութիւնը այն է որ ամէն արեւմտեան երկրի մէջ տիրապետողը տնտեսական - օրինական, դրամատիրական համակարգն է, բայց այդ տարբեր հարց է):

բ) Ռանըլտ Կրին, ամերիկացի քննադատ մը, վերջերս գրախօսեց Կրէկըրի Ճուստանիսի գիրքը, որուն նիւթն է գըրականութեան դերը, 1821-էն 1950, յոյն ազգ - պետութեան մտածումի կազմաւորման մէջ: Կրին կը գրէ հետեւեալը. - «Ճուստանիս կը թուի ենթադրել որ պատումը, իր վիպական ու պատմուածքային սեռերով, ապա նաեւ պատմելը (սթօրիթէլլինկ) եղած են յունական ինքնագիտակցութիւնը եւ ազգայնականութիւնը մտածելու հիմնական սեռերը: Մինչդեռ ի՛ր իսկ գրքին մէջ կրնանք գտնել ուրիշ հաստատում մը հիմնաւորող տուեալներ, թէ՝ յունական ազգայնականութեան մտածումին համար նոյնքան եւ աւելի կարեւոր եղած է բանաստեղծութի՛ւնը: Շատ ալ այպանելի չէ Ճուստանիս, այս սայթաքումին համար: Մեր օրերուն տարածուած է բանաստեղծութեան անտեսումը՝ իբր մտածում, իսկ ենթադրեալ մըն է պատումի (նարրաթիվ, ռէսի) սեռերու գերազանց դերը՝ ազգային մտածողութեան մէջ: Երբ կը վերլուծուի, օրինակ՝ անգլիական ազգ - պետութեան կերտումը, նորէ՛ն առաջնահերթութիւն կը տրուի յետ - Ուոլթըր Սքոթեան վէպին, մինչդեռ՝ ինչպէս կը փաստէ Ռոլթըր Քոհըն, թէ՛ Անգլիոյ, թէ՛ Սպանիոյ մէջ, ազգային մտածողութեան հիմնաքարը զետեղուած է 16-րդ դարուն, թատրոնի սեռին միջոցաւ: Բանաստեղծութիւն, թատրոն, վէպ, էպոս, - իւրաքանչիւրը եղած է եւ կրնայ ըլլալ մտածումի հիմնական սեռը, ազգայնական ինքնութեան կերտումին համար»: (Թերեւս աւելորդ չէ գրել, որ Կրին, այս տողերու հեղինակը, ծանօթ է խալացի բանաստեղծ Փեթրարքին նուիրած իր ուսումնասիրութեամբ, ուր կը հաստատուի անոր հիմնական դերը՝ Իտալիոյ եւ «քրիստոնեայ Արեւմուտք»ի ինքնութեան կազմաւորման մէջ: Ներկայիս, կրկին կը հետազօտէ բանաստեղծութեան դերը, մեքսիքական - ամերիկեան էթնիքական ինքնութեան կերտումի մէջ: Այնպէս որ զարմանալի չեն իր հաստատումները: Հիմնաւորուած են ազգայնական ընտրանի խաւերու գրական, մանաւանդ բանաստեղծական նախընտրութիւններու ուսումնասիրութեանց վրայ):

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ ԱՆՑԵԱԼԻ ՄԵՐ ՅԱՒԱԿՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՈՒ ՅՈՒՍԱԽԱԲՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԻԷ.

Ճիշդ այդ օրերուն էր որ յանկարծ պայթեցաւ ուրիշ փոթորիկ մը, որ այս անգամ թէեւ կապ չունէր գրականութեան ու մշակոյթի հետ, եւ որ սակայն կուգար մօտէն ազդել գրական շրջանակներու վըրայ: Ուսուցիչ ու գրագէտ Վարդան Կոմիկեան մեր բարեկամը յանկարծ ծանր պայքար յայտարարեց Էսաեան Սանուց Միութեան մէկ - երկու վարիչներուն դէմ, որոնք, ըստ տեղեկութեանց, Էսաեան Սանուց Միութեան գրական աշխատանքներու շրջանակը կ'օգտագործէին աշակերտուհիներու հետ բարեկամութիւններ մըշակելու համար: Էսաեան Սանուց Միութեան ատենապետը այդ շրջանին Երուանդ Սեւանն էր եւ ան այս կերպով մաս կը կազմէր ամբաստանուածներու խումբին:

Վարդան Կոմիկեան, որ յամառ գիծ մը ունէր իր պայքարներուն ու համոզումներուն մէջ, սկզբնային հարց դարձուց այս խնդիրը եւ գնաց մինչեւ ծայրը: Էսաեանի տնօրէնուհի Օր. Հերմինէ Գալուստեանին դիմելով պահանջեց որ արգիլուի Էսաեանի աշակերտուհիներուն Էսաեան Սանուց Միութիւն մուտքը: Օր. Գալուստեան ջանաց կացութիւնը փրկել որոշ կարգապահական որոշումներով: Բայց կարգապահութեան այդ միջոցները ուղղուեցան սխալ հասցէի: Տնօրէնուհին, փոխանակ իր պատժական սլաքները ուղղելու Էսաեան Սանուց Միութեան վարիչներուն, ուղղեց իր աշակերտուհիներուն: Փորձեց պատասխանատու նկատել աշակերտուհիները: Մինչդեռ Վարդան Կոմիկեան կը պահանջէր որ Էսաեան Սանուց Միութենէն երկու կամ երեք վարիչներ իրենց պաշտօնէն հրաժարին երկու շարթուան ընթացքին:

Օ՛ այդ փոթորկալի օրերը, որոնք գրական շրջանակներէ ներս կը ստեղծէին նոր անձկութիւններ, նոր պայքարներ, քանի որ անոնք ծնունդ առած էին գրական երեւոյթներ ու հաւաքոյթներ կազմակերպելու նպատակով Էսաեան Սանուց Միութեան մէջ կազմակերպուած հաւաքոյթներէն: Ուսուցիչ Վարդան Կոմիկեան անդրդուելի կը մնար իր պահանջներուն մէջ եւ կ'ըսէր որ թերթերու մէջ պարսաւագիրներ պիտի հրատարակէր եւ մեծ դայթակղութիւն պիտի յարուցէր: Պատգամաւորներ իրերայաջորդ կերպով կուգային Վարդան Կոմիկեանին մօտ, կերպով մը չքմեղանք կը յայտնէին եւ կը խնդրէին որ հրաժարէր թերթերու մէջ խնդիր յարուցանելէ:

Համայնապատկերի հրատարակութեան փոթորիկին յաջորդող այս նոր փոթորիկը դառնութիւններ ու յուսախաբութիւններ ստեղծեց մեր մէջ, բայց չվհատեցանք: Ընդհակառակն, գործունէութեան նոր դետիններ կը փնտռէինք մեզի համար: Երիտասարդական արիւն մը կ'եռեւեփէր մեր երակներուն մէջ, երիտասարդական խանդ մը մեզ կ'առաջնորդէր դէպի նորանոր հորիզոններ: Այսպէս է որ 1957-ի Նոյեմբերին դարձեալ Արամեան Սանուց Միութեան հրաւէրով քանի մը ընկերներ քով քովի եկանք նոր հրատարակչական ընկերակցութիւն մը հիմնելու նպատակով: Կոմիկեանն էր որ մեզ կը հրաւիրէր այս նոր պարտականութեան: Հրաւիրուած էին Զահրատ, Խրախունի, ես, Սինան Թանտըրճեան, Տիգրան Գալեան, Անդան Էօզէր, Նուպար Ազարեան: Հրատարակչական ընկերակցութիւնը պիտի հիմնուէր Արամեան Սանուց Միութեան անունով: Բայց հարկ էր նախ կանոնագիր մը պատրաստել: Առաջին երկու ժողովները նուիրուեցան կանոնագիրը պատրաստելու գործին: Համերաշխ մըթնոլորտի մէջ կայացած այդ երկու ժողովներէն վերջ արդէն ճշդուած էր ընկերակցութեան նպատակը: Այդ նպատակը ուրիշ բան չէր եթէ ոչ հատորներու ձեւով հրատարակել ժամանակակից գրողներու գործերը: Իւրաքանչիւրս պիտի տրամադրէինք մօտաւորապէս երկու հարիւրական լիրա, այս գումարին վրայ պիտի աւելցուէր «Հանրապետական Շըրջանի Պոլսահայ Գրականութեան Համայնապատկեր»ին վաճառքէն գոյանալիք գումար մը եւ այս կերպով պիտի կազմուէր փոքրիկ հիմնադրամ մը: Շատ խանդավառ էինք եւ որպէս գաղափարապաշտ երիտասարդներ, կ'ուզէինք գրողի ու մտաւորականի մեր ցուցմունքներ ու մեր գործերը տրամադրել այդ հրատարակչական ընկերակցութեան: Բայց երրորդ ժողովը եկաւ յուսախաբ ընե[լու] մեզ: Արամեան Սանուց Միութենէն Տի[գ]րան Պալեան, որ նախորդ ժողովներ[ուն] ներկայ չէր գտնուած, այդ ժողովի[ն] ...

Ի՞ՆՉ ԸՆԵԼ ԼԵՆԻՆԸ

1991-էն ի վեր ռուս քաղաքական ու կրօնական որոշ դէմքեր կ'ուզեն որ Ներկայի մահադամբանէն հանուի Լենինի զմռսուած մարմինը ու թաղուի: Վերջերս յայտնուած են երկու գիտնականներ - քիմիագէտ մը ու կենսոլորտի պահպանման աշխատանոցի տնօրէն մը - որոնք սկսած են պնդել թէ թաղել բաւարար չէ, թէ Լենինի անշունչ մարմինը չարաբնոյթ ալիքներ կ'արձակէ եւ թէ պէտք է հրկիզել զայն: Երկու գաղափարակիցները կը յուսան որ այդ պարագային իրենց երկիրը կրնայ փրկուիլ ներկայի տառապանքներէն:

Բոլշեւիկեան յեղափոխութեան հօր մարմինը որ 71 տարիէ ի վեր կը հանգչի կարմիր կրանիթէ դամբանին մէջ, պատւոյ պահակախումբէն զրկուած է 1993 հոկտեմբերէն ի վեր. բայց իր վայելած «խնամքը» կը շարունակուի: Պարբերաբար անոր կը ներարկուի փարաֆինի, կլիսէրինի եւ քարոթէնի խառնուրդ մը. իւր 18 ամիսը անգամ մը Լենինի դիակը երեք ամիս տեւողութեամբ կը պահուի կլիսէրոլի եւ ասէթաթ տը փոթասիոմի լուծոյթի մը մէջ: Կենսակառոյցներու հետազօտութեան կեդրոնէն գիտականներ ալ ամէն շաբաթ կը քննեն մարմինը: Այդ կեդրոնը շուրջ 150 հոգինոց անձնակազմ մը ունի. կապուած է Հողամշակութեան նախարարութեան: Իսկ այն պաշտօնեաները որոնք կը քննեն դամբանին ջերմութեան եւ խոնաւութեան աստիճանները, կը վճարուին Կրեմլինի կողմէ:

Երիտասարդ ուսանող մը որ կարդացած է Լենինի մարմինը հրկիզելու առաջարկը, այցելած է դամբանը ու կը խոստովանի որ ապառողջ բան մը կայ մարմին մը յաւերժօրէն անթաղ պահելու երեւոյթին մէջ: Զմռսուած մարմնի մը հանդէպ այսօր ալ ցոյց տրուած պաշտումը հեթանոսութեան մը ծայրագոյն աստիճանը կը նկատէ ան, որուն չի գիտեր ի՛նչ անուն տալ:

Լենինի դիակը վերջապէս թաղելու կողմնակից ժողովրդավարներու քով ուրոնց խօսքը գրեթէ լսող չկայ, կան համայնավարները որոնք քաջալերական արդիւնքներ ձեռք ձգեցին մասնակի ընտրութիւններուն. անոնք միշտ նոյն պաշտումը ունին իրենց առաջնորդին դամբանին հանդէպ:

Թեր ու դէմ այս կեցուածքերուն հետ ամէնէն վճռականը ըլլալու կոչուած է սակայն հաւանաբար փրոֆէսէօրի մը յետ մահու վկայութիւնը. ան երեսուն տարի խնամած է վիճայարոյց դիակը ու մահէն ամիս մը առաջ գրի առնուած անոր նամակը անցեալ Յունուարին լոյս տեսած է «Իսվեստիա»յի մէջ: Այս փրոֆէսէօրը կ'ըսէ որ Լենինի յետմահու կեանքը երկարաձգելու բոլոր ջանքերը եւ հնարքները ապարդիւն են: Ատոր համոզուելու համար, իր կարծիքով, կը բաւէ տեսնել մարմինը առանց քաուչուկէ պահպանակին: Ան մանրամասն կը բացատրէ մարմնին բջիջային հիւսկէններուն վատթարացումը:

1944-ին, արդէն դաղտնի փաստաթուղթ մը ուշադրութիւններ հրաւիրած է Լենինի դէմքին, ականջներուն եւ դաստակներուն վրայ յառաջ եկած փոփոխութիւններուն: Ահազանգ հնչեցուցած է ղեկավար դասուն մօտ, բայց Անդրոբովէն մինչեւ Գորբաչով, ոչ ոք համարձակած է ընդունիլ որ «յեղափոխութեան հայրը» վերջնական քայքայումի ճամբան բռնած է:

Համայնավար խմբակին պահանջին անսալով Դուման որոշած է քննել բանաձեւ մը որ կը վերաբերի Լենինի յիշատակը յաւերժացնող պատմական ու մշակութային առարկաներու պահպանութեան: Խօսքը չի վերաբերիր միայն Վլադիմիր Իլիչի արձաններուն ու անունը կրող թանգարաններուն. այլ նաեւ աշխարհի վրայ միակ այն փորձառութեան որով անոր մարմինը կը պահուի 71 տարիէ ի վեր. փորձառութեան որ տարեկան 60 հազար տոլար կ'արժէ Ռուսաստանի:

ՔԱՂՀԱՆ

Թացքին զգացուց որ բաներ մը ունէր լեզուին տակ: Ի վերջոյ յայտնի դարձաւ որ Արամեանցիներուն մեղմէ սպասածը ո՛չ այնքան մտաւորական աշխատանք էր, որքան գիրքի սպառումը ապահովելիք յանձնախումբի մը կազմութիւնը: Պալեան կ'ուզէր որ մենք հիմնէինք ութ - տասը հոգիէ բաղկացեալ յանձնախումբ մը որ պիտի զբաղէր իրենց հրատարակելիք գիրքերուն սպառումով ու վաճառքով: Այսինքն ընկերակցութիւն եւայլն չկար: Պատրաստուած կանոնագիրն ալ կրնար զամբիւղ նետուիլ: Արամեանցիները արդէն որոշած էին հրատարակուելիք առաջին գիրքը, որ էր Վարդան Կոմիկեանին պատմուածքներուն հաւաքածոն: Եւ աւելին, Արամեանցիները իրենց կը վերապահէին հրատարակուելիք յաջորդ գիրքերուն անունները ընտրելու իրաւասութեան մեծագոյն բաժինը:

Անշուշտ որ նպատակը գեղեցիկ էր, բայց ձեւը սխալ էր, քի՛չ մըն ալ վիրաւորական, որովհետեւ մենք թաղէ թաղ գիրք վաճառելու, գիրք սպառելու ի վիճակի չէինք: Ժողովի ընթացքին Պալեանին հարցուցի թէ ուրեմն ինչո՞ւ մեզի դիմած էր, եւ ո՛չ թէ աւելի նպատակայարմար մարդոց: Պալեան պատասխանեց որ գիրք տպելը, գիրք մը տպելու համար դրամ գտնելը այնքան դժուար չէր, որքան գիրք սպառելը:

Իրաւունք ունէր, բայց դիմած էր սխալ հասցէներու:

Այսպէս այդ ժողովն ալ յանկարծ մտաւ անելի մէջ:

Ռ. Հ.

ՀՈՂՎՈՐՑԻՔ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՄԱՐԱՇԼԵԱՆ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ. -- Մայիս 24-ին թաղումը կատարուեցաւ գաղութիս ծանօթ դէմքերէն՝ Երուանդ Մարաշլեանին. հայկական շրջանակի մէջ շատ սիրուած եւ գնահատուած ընկեր մը:

Մանկութիւն չունեցող սերունդին կը պատկանէր: Ծնած 1913-ին Կիւրին, երկու տարեկանին մօրը հետ մազապուրծ ազատած ջարդէն, կը հաստատուին Պէյրութ ուր կը յաճախէ հայկական դպրոց:

Ֆրանսա կուգան 1930-ին, կ'աշխատի որպէս դերձակ, 1939-ին, պատերազմի հռչակուած տարին, ֆրանսական բանակին մէջ կը ծառայէ, պելճիական սահմանը ոտքէն կը վիրաւորուի եւ գերի կ'իյնայ:

Կրընոպլը կը հաստատուի, 1948-ին կ'ամուսնանայ Շաքէ Պասմաճեանի հետ, կ'ունենան մանչ եւ երկու աղջիկ, դժբախտաբար Սեդրակ զոհ գնաց հրդեհի մը, 21 տարեկանին, որուն վէրքը երբեք չսպիացաւ:

Հայկանոյշը եւ Իսկուհին ամուսնացած են:

Շատ գնահատուած եւ փնտռուած էր ընկերային շրջանակներու մէջ. օժտուած էր քաղցր ձայնով եւ մեղմ բնաւորութեամբ մը, կնոջը հետ տարիներ Կապոյտ Խաչի դպրոցը աւանդած է հայերէն լեզու:

Վերջին տարիներուն առողջութիւնը քայքայուած, հակառակ եղած խնամքներուն՝ գնաց միանալու տղուն եւ ուրիշ սիրելիներու. միշտ մնաց հաւատաւոր դաշնակցական. դագաղը ծածկուած էր Եռագոյնով իբր վերջին յարգանք:

Վ. Բ.

[illegible]

ՏԸՆԻ ՏՕՆԻԿԵԱՆԻ ՇԱՐԺԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ոչ ուղղակի նկարիչ է, ոչ արձանագործ Տընի Տօնիկեան որ ինքզինք աւելի կը զետեղէ կերպընկալ արուեստներու մարզին մէջ: Այսուհանդերձ, այս մարզի գործերէն առաջ, գիրը գրաւած է զինք: Արտայայտութեան երկու ձեւեր որոնք այսօր կը յօղաւորուին ութմերու եւ նայուածքներու փոխանակումով: Առիկա թոյլ կուտայ նոյն թեման երկու տարածքով ներկայացնելու:

Տ. Տօնիկեանի համար յղումի անհրաժարելի կէտ կը մնայ Թիֆլիսի մէջ հանդիպումը, նոր ազատ արձակուած Փարաճանովի հետ որ անյայտ ստեղծագործող է ու ժապաւէններէն զատ կը ստեղծագործէ ձեռքը անցած ամէն բանով: Տօնիկեան քոլաժներուն մէջ ամէնէն աւանդական ձեւէն կը դիմէ դէպի ամէնէն նորաբար թէքնիքները. անցնելով չյղկուած արուեստէ մը դէպի խռովքի ու բազմատարր գեղագիտութիւն մը, ան իր ստեղծագործութեան մէջ միշտ տեղ կուտայ ինքնակենսագրական մանիկի մը, պատմական ակնարկութեան մը, կամ հոգեկան վրդովումի մը. իր գործերէն ոմանք անվիճելի եզականութիւն մը կ'արտայայտեն. այլ խօսքով՝ զուրկ են ճանաչելի դէմքէ:

«Շարժագրութիւններ» խորագրուած ամբողջութիւնը կը բաղկանայ 16 պաստառներու եւ 16 բնագիրներու միասնութենէ մը:

Ցուցահանդէսը կը տեւէ Յունիս 7 -- 17

Galerie Les Cent,
8, rue de Jouy, 75004 Paris
tél. 42 77 30 00

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ

ՃՊԻՏ

Անգլիացին, Ֆրանսացին եւ Ռուսը վիճաբանում են, թէ ի՞նչ ազգութիւն ունէր Ադամը:

Անգլիացին՝

- Ի հարկէ, Ադամը Անգլիացի էր, միայն իսկական ջենտլմենը կարող էր միակ խնձորը կնոջ հետ կիսել:

Ֆրանսացին՝

- Ոչ, Ադամը անկասկած Ֆրանսացի էր, էլ ո՛վ կարող էր այդքան երկար եւ բեղնաւոր սիրով զբաղուել կնոջ հետ:

Ռուսը՝

- Դէ ոչ. Ադամը Ռուս էր: Միայն Ռուսը կարող էր շրջել բաց յետոյքով, ունենալ ընդամէնը մէկ խնձոր եւ կարծել, թէ ինքը դրախտում է:

*
**

Ցայտնի սոցիոլոգը դասախօսութիւն է կարդում սպաներին ընտանիքի եւ ամուսնութեան մասին.

- Ուսումնասիրութիւնները ցոյց են տալիս, որ ամուսնական անհաւատարմութեամբ առաջին տեղը գրաւում են արուեստագէտները, երկրորդ տեղում են սպաները:

Մի գեներալ փռղքում է.

- Դուք վարկաբեկում էք բանակը: Ես քառասուն տարի է ամուսնացած եմ եւ ոչ մի անգամ կնոջս չեմ դաւաճանել:

Դահլիճից մի սպայ գոռում է.

- Նման սպաների պատճառով մենք յայտնուել ենք երկրորդ տեղում:

ԼՈՐԸՆՍ ՏԸՌԷԼ

ՊՐՈՍՊԵՐՈՅԻ ԿՂԶԻՆ

Ներածական՝ Գորֆու կղզիի բնութեան ու ապրելակերպին

Անգլերէնէ Թարգմանեց՝
ՇԱՔԷ ՏԷՐ - ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

. Ցատակին հասնելու երեք ոտք մնացած՝ ջուրի պաղ հոսանք մը բաւական ուժգնօրէն եւ մզեց զիս: Այնքան պաղ էր, որ ակամայ բերանս բացի եւ ումպ մը ջուր կլլեցի: Անոյշ ջուր էր: Նոյն պահուն՝ հոսանքը մէկ կողմի վրայ պառկեցուց յատակի կանաչ խիտ բուսականութիւնը եւ տեսայ ջրհորի մը վերնամասը յատկանշող անկանոն քարերու կլորաձեւ շարուածքը, նաեւ աղօտած սպիտակ հետքեր, որոնք այնպէս թուեցան ինծի թէ պարտէզի մը քարածածկ անցքին կը նմանին: Այնքան ոգեւորուեցանք, եւ շարուած տափակ քարերը այնքան ակներեւ կերպով մարդկային շինուածք էին, որ Ն., Լ. եւ ես կէս ժամ աշխատեցանք տեսքը ծածկող բոյսերը մաքրելու կամ քարերէն մէկը տեղէն հանելու համար: Բայց արդիւնքի մը հասնելու համար հարկ էր ունենալ համապատասխան գործիքներ, վարժ սուզորդներ եւ հանդարտ ծով: Անոյշ ջուրի աղբիւրը դեռ հոն է, նաւախորշին մէջտեղը, Տիբերիուսի ծովամոյն ամարանոց -- պալատի պարտէզին մէջ: Ոչ ոք նշմարած էր զայն: Ո՛չ քահանան, ո՛չ ոստիկանը, ո՛չ ալ սափրիչը: Հետաքրքրուած ալ չէին: Իր մեծ տօնախմբութեամբ զբաղած Քասսոպին այսպիսի աննշան բաներու տրամադրելիք ժամանակ չունէր:

28 - 9 - 37

Զմռնամ ըսելու որ Քասսոպի այնքան ալ կարեւորութիւն չի տար իր նաւանման քարաժայռին: Ըստ Պալէոպոլիսի սիրահարներուն՝ Մկան Կղզին այն վայրն է, ուր Իթակայէն վերադարձող յոգնաբեկ նաւորդները ծովամոյն եղան առ ի հետեւանք Պոսէյտոնի քարացնող զայրոյթին: Մինչ Պալէոկաստրիցցայի բացերը ուրիշ ժայռ մը կայ, որ շատ աւելի կը նմանի այդ առասպելական նաւուն: Զարեան երբեք չի մոռնար Լակոնէսի ցից բարձունքը առաջնորդելու իր բարեկամները, որպէսզի այնտեղէն դիտեն պսպղացող ջուրին մէջ անշարժացած այդ նաւը: Իրեն համար՝ հարցը յաւելեալ փաստարկումի չի կարօտիր:

29 - 9 - 37

Այստեղ պարզուած ճոխ տեսարանները մեր յիշողութեան մէջ կը վերակենդանացնեն հին ու նոր բազմաթիւ անուններ, որոնք չօշափելին անշօշափելիին խառնած՝ դեռ կը շարունակեն պատրանք առթել ողջերուն:

Գորսիրայի պատմութիւնը կը նմանի ճատրակի խաղատախտակի: Այնքան ալ հետաքրքրական չէ, որովհետեւ մանրամասնութիւնները թէեւ շատ այլազան են, բայց ընդհանուր կաղապարը յարատեւօրէն կը մնայ անփոփոխ: Կորընթացիներու կողմէ ստեղծուած այս գաղութը իմաստութիւնը ունեցած էր ինքզինք որպէս ծովային ուժ պարտադրելու 475-ին՝ Պարսից դէմ պատերազմի ընթացքին: Կղզիին դաւաճանութեան վերաբերեալ Հերոդոտի արհամարհալի տեղեկագրութիւնը պատճառ դարձած է, որ Զարեան ցասկոտ ամբաստանութիւններով լի հայերէն բազմաթիւ յօդուածներ գրէ այս մասին: Մնասիպպուսի ղեկավարած Սպարտական արշաւանքի տեղեկագրութեան մէջ, Քսենոփոն կղզին կը կոչէ հողամշակութեան եւ առատութեան դրախտ: Աւարի տեսակէտէն այնքա՜ն խոստմնալի դրախտ, որ կերուխումով, եզներով, պտուղներով, արձաններով ու նշաձեւ աչքեր ունեցող Գորսիրուհիներով կը յղփացնէ արշաւորդները:

Պատերազմի մը նախօրէին՝ այս վեհ նաւահանգիստին մէջ է որ Օգոստինոս կայսրը իր նաւատորմը համախմբեց, յաղթեց եւ աշխարհակալ դարձաւ:

Տանկրէդի տասներկու որդիներէն մին՝ Կիսկարդ, որ Տեւտոնական աստուածներու ահարկու երեւոյթը եւ համապատասխան քաջութիւնը ունէր, Գորսիրան գրաւեց: Կիպըլնգ՝ իր ուռուցիկ արձակով՝ կը գովաբանէ անոր «հանդարտ կորովը եւ վեհ հրամանատարութիւնը», միեւնոյն ատեն տեղեկացնելով թէ Ապուլեան բանաստեղծը զայն կը գովերգէր որպէս Ոդիսեւսէն աւելի խորամանկ և Կիկերոնէն աւելի պերճախօս անձ մը: Գալապրիոյ դուքս կը հռչակուի, բայց նաւով մը Սիկիլիա կը հասնի զոր կը գրաւէ անհրեւակայելի դժուարութիւններ յաղթահարելով: Անոր կեանքին ու գործերուն հերոսական պատմութիւնը մինչեւ օրս կը սպասէ այնքան վեհ նիւթ մը արժանաւորելու տաղկ պատմաբանի մը:

Առիւծասիրտն Ռիչըրդ հոս կանգ առած է Կիպրոսի զաւեշտական արկածախնդրութենէն վերադարձի ճամբուն վրայ:

Բոնապարտն Միքայէլ հոս իշխած է, ապա՝ դահազուրկ եղած:

Վիլըհարտուէն հետեւեալ հմայիչ խօսքերով կը նկարագրէ դէպի Զորրորդ Խաչակրութիւն ուղեւորութեան միջոցին մեծ նաւահանգիստին մէջ պահ մը հանգչող իր յոգնաբեկ վարձկանները. - «Հովը նպաստաւոր էր, երկինքը՝ ջինջ ու հանդարտ, ջուրերուն վրայ խաղաղութիւն կը տիրէր: Տարբեր մեծութեամբ երեք հարիւր նաւեր՝ յետսամասին ծածանող իրենց դրօշներով՝ ընդարձակ տարածութիւն մը կը ծածկէին: 30.000 ռազմիկներու սաղաւարտներն ու զրահները կը ցոլացնէին արեւուն ճառագայթները: Եւ ահա՝ ջուրին վրեւ տարածուեցան երկնային օրհնութիւն հայցող կրօնաւորներու երգեցողութիւնը, ճամբորդութեան ձանձրոյթը ռազմական երգերով մեղմացընող զինուորներու բամբ ձայնը, փողերու հնչիւնը, ձիերու խրխնջիւնը, այս ամէնը՝ թիերու շաչիւնին միախառնուած»: Հոգեզալատեան նախատօնանքի այդ զօրոզ հպարտանքը՝ ծոցի հայելիին վրայ անշարժացած այդ մեծ նաւատորմով: «Ձեզի կը հաւաստիացնեմ, որ այսքան ներշնչող տեսարան երբեւիցէ գոյութիւն ունեցած չէ», - կը գոչէ: (Շար. 33)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Տիկին Շահենիկ Աչապահեանի մահուան առթիւ՝ Սարգիս Աջապահեանի գործընկերները փոխան ծաղկեպսակի 350 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին։

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Մելքոն Ատանալեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Վահան Յակոբեան կը նուիրեն 100-ական ֆրանք Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան եւ «Յառաջ»ին, Շալճեան ընտանիք 100 ֆրանք Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան, Տէր եւ Տիկին Ռոժէ Ժամկոչեան 500 Ֆր. «Յառաջ»ին, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութեան անդամները 500 Ֆր. «Յառաջ»ին, Տէր եւ Տիկին Ռոժէ Ժամկոչեան 350 Ֆր. Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան։

Խորէն Ոսկանեանի մահուան առթիւ՝ Շալճեան ընտանիք 200 Ֆր. Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութեան անդամները 500 Ֆր. «Յառաջ»ին։

L'ECOLE
TEBROTZASSERE
propose

un Cycle de Conférences-Débats

animées par
ONNIK JAMGOCYAN
Docteur en Histoire

La Puissance économique des Arméniens

du 17ème au 18ème siècle

- *Les financiers arméniens à Venise* le 9 Juin.

Les conférences ont lieu à 21 heures au YAN'S CLUB
5, avenue Reille, Paris 14e
Le débat sera suivi d'un cocktail.
Renseignements au : 43. 81. 01. 72.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Repas

A l'occasion du 40e anniversaire de la Colonie de Bellefontaine et de la fin des travaux de l'aire de jeux, la Croix Bleue des Arméniens de France, section de Sevran-Livry «*D. Missakian*» organise

UN REPAS

le Dimanche 11 Juin à 13 heures

à la MCA, 17, rue Charles Péguy,
93190 Livry-Gargan

Pour tout renseignements et réservation:
Tél. : 43. 32. 47 20 (dans la journée) ou 43. 83. 87. 68 le soir.

Journée à Fontainebleau

organisée
par la C.B.A.F
section de Bagneux - Cachan
le Dimanche 11 Juin

— Matin : Visite guidée du Château de Fontainebleau; repas dans un restaurant près du château.
— Après-midi : Promenade à Barbizon.
Prix : 250 F. (tout compris)
200 F. pour les enfants moins de 12 ans.
— Départ en autocar : 8 h 15 précises devant le supermarché *Casino* à Bagneux (Nationale 20).
— Retour : Vers 19h.
Inscriptions : 46 - 63 - 10 - 48 (après 18h)
— *Places limitées* —

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

Elections municipales

L'Association Culturelle Arménienne de Marne-la-Vallée (ACAM) informe ses adhérents et les membres de la communauté arménienne de Noisy-le-Grand, que dans le cadre des élections municipales des 11 et 18 Juin prochains, deux membres de l'Association se présentent dans la liste du Maire sortant de Noisy-le-Grand :

M. Antoine PONTONE
(UDF-RPR-Indépendants, Union de la majorité présidentielle)

à savoir :

Mme Jeanne GERBAUD, 8e place sur la liste (Indépendant, attachée de direction, membre du Conseil d'Administration de l'ACAM);

Mme Annie PILIBOSSIAN, 15e sur la liste (Indépendant, enseignante).

Noisy-le-Grand, le 6 Juin

LA CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE

COLONIE DE BELLEFONTAINE

La Croix Bleue des Arméniens de France vous informe que sa Colonie de Bellefontaine ouvre ses portes :

1ère SESSION
du 5 au 29 JUILLET

2ème SESSION
du 30 JUILLET au 23 AOUT

Nous invitons tous les colons à s'inscrire auprès des personnes suivantes:

- Arnouville :
Mme Yeranossian - Tél: 39 85 79 85
- Asnières :
Mme Danoux - Tél: 42 42 85 87
- Bagneux :
Mme Pekmezian - Tél: 46 63 10 48
- Chaville :
Mme Derkaloustian Tél: 47 50 64 37
- Issy-les-Moulineaux :
Mme Papazian - Tél: 46 42 90 68
- Sevran :
Mme Papazian - Tél: 43 32 47 20
- Paris : Se rendre à la MCA : 17, rue Bleue, Paris 9e, le Samedi
- Alfortville : Inscription à la MCA 9, rue de Madrid, le Samedi Tél: 43 76 55 89.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Ս. Զատկուան տօնին առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. -

Տիկին Պէատրիս Փասմանեան 800, Տէր եւ Տիկին Ս. Աչճեան 300, Տէր եւ Տիկին Ժան Մինասեան 500, Օր. Էլիզապէթ Մելքոնեան 200, Տէր եւ Տիկին Կղեմէս Ալեքսանեան 100, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Պօղոսեան 100, Պր. Տիգրան Հէքիմեան 200, Օր. Սիլվիա Քիրիրեան 400, Տէր եւ Տիկին Նուպար Փափազեան 300 Ֆր., Տիկին Մարգրիտ Ճէպէճեան 100, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Ալթունեան 200, Տիկին Ռուբինա Սթէն 150, Տէր եւ Տիկին Թորոսեան 200, Պր. Ժան - Գառնիկ Գառզու 500, Տիկին Թագուհի Գալայճեան 100, Տէր եւ Տիկին Փիէռ Յակոբեան 500, Տիկին Տընիզ Պօյաճեան 1000, Պր. Արթիւր Մուլթէվէլեան 1000, Տէր եւ Տիկին Ժագ Գարակէօզեան 100, Պր. Ալէն Սարաֆեան 100, Տէր եւ Տիկին Արշակ Բագումեան 200, Օրիորդ Վիրժինի Աստուրեան 200, Տիկին Պերճուհի Մագլըմեան 150, Տէր եւ Տիկին Ժագ Պէրպէրեան 250, Տիկին Սրբուհի Տէր - Թորոսեան 200, Տիկին Հերմին Արապեան 100, Պր. Միշէլ Յակոբեան 500, Պր. Ճի Ֆրէնկեան 300, Պր. Սարգիս Սարգիսեան 100, Տէր եւ Տիկին Շաւարշ Մարտիրոսեան 300, Պր. Շառլ Կավարեան 100, Տէր և Տիկին Տինօ Ջանտոմէնկօ 100, Տէր և Տիկին Վահէ Պասմաճեան 300, Տիկին Ջինա Վարդանեան 100, Տէր եւ Տիկին Վարժապետօղլու 150, Պր. Սիմոն Պէրպէրեան 100, Պր. Շառլ Ինճէյեան 300, Տէր եւ Տիկին Լութֆիկ Տէմիրճեան 100, Պր. Էմանուէլ Տէմուլեան 200, Տէր եւ Տիկին Փաթրիս Ճոլոլեան 200, Տէր եւ Տիկին Փէշտէնթօղլու 200 Ֆր.։

(Շար.)

COOPERATION ARMENIE

rencontre
ARPI TOTOYAN, KRIKOR BELEDIAN, MARC NICHANIAN
sur le thème :

Diaspora - Arménie : Où en sommes-nous ?

le Vendredi 23 Juin

au YAN'S CLUB — 5, avenue Reille, PARIS 14e

19h30 : Accueil — 20h : Film de Coopération Arménie — 20h30 : Table ronde
22h : Repas sur réservation (Tél. Christine Papazian : 47. 36. 40. 78)

Soirée organisée par Coopération Arménie
50, rue Etienne-Marcel, 75002 Paris — Tél. : 42. 36. 06. 79

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
12 14, rue Saint-Bazile, Marseille 1er

Հիմնադրութեան
19-րդ տարուան առթիւ

ՄԵԾ ՀԱՅԿԵՐՈՅԹ

նախագահութեամբ՝
ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՏԻԳՐԱՆ ՀՐԱՉԵԱՆԻ

Շաբաթ, Յունիս 10,
ժամը՝ 20.30-էն սկսեալ

Հայկական նուագախումբ
Ճաշագին՝ 150 Ֆր.։

Սեղանները ապահովելու համար դիմել՝ Հայ Մշակոյթի Տան գրասենեակը։

Հեռաձայն. - 91 - 50 - 15 - 09

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

— ՊՏՈՅՏ —

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղը կը կազմակերպէ մէկ օրուան պտոյտ մը դէպի Վէրքոր։

Կիրակի, Յունիս 25, առաւօտեան ժամը 8-ին, Վիլէօրպանի Հայ Մշակոյթի Տան առջեւ

126, avenue Roger Salengro,
69100 VILLEURBANNE

Ճամբորդութիւն եւ ճաշագին՝ 200 Ֆր.։
Արձանագրութեան համար հեռաձայնել՝
72 - 35 - 15 - 86
Թիւին։

CHENE

L'Association *CHENE-FRANCE*
présente

Roupen YEREVANTSI

accompagné de
DIKRAN DER-STEPANIAN

CONCERT

le Vendredi 9 Juin à 20 heures 30

au MUSEE GUIMET
6, Place d'Iéna, Paris 16e (M° IENA)

Réservations (répondeur) :
45 58 14 04 du Lundi au Mercredi
46 70 11 65 du Jeudi au Samedi

ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ

Հայաստանէն երեք տարի է փախչելով եկող երկու երիտասարդ ուսանողներ - styliste - աշխատանք կը փնտռեն ... րան արձակուրդի ամիսներուն (Յուլիս, Օգոստոս, Սեպտեմբեր) նախընտրաբար իրենց արհեստին կապակցութեամբ կամ ի պահանջեալ հարկին մանուկ կամ տարեց անձ խնամելու համար։

Հեռաձայնել՝ Վարդան Գէորգ Թաւլայեան

44 - 16 - 11 - 06
(Առաւօտները՝ 8 - 12 կամ 20-էն վերջ)։

L'ASSOCIATION SIPAN

organise un *Séjour de Vacances*
pour des enfants de 6 à 14 ans
dans son Centre de Vacances *Sipan*

à St-Gervais-Les-Bains

du 4 au 24 Juillet

— *Pour les inscriptions, téléphoner au :*
43. 26. 50. 43 de 9 heures à 18 heures.

UGAB — MARSEILLE

CAMP DE VACANCES ESTIVAL

L'U.G.A.B. de Marseille informe que cette année aussi, elle organise son 12ème *CAMP DE VACANCES* pour les enfants et les jeunes de 7 à 14 ans. du 8 au 30 Juillet

A VARS

(HAUTES-ALPES)

Participation 2.900 F. (de Marseille à Marseille)

Pour tous renseignements complémentaires :
Téléphoner à Mme *Anfisio-Duzian* (UGAB)
91 - 22 - 10 - 45 de 14 heures à 17 heures

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ 9
VENDREDI
9 JUIN
1995

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.609

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

69e ANNEE — N° 18.609

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏ ՄԸ ԵՐԵՒԱՆ Կ'ԵՐԹԱՅ

Յունիս 8-ի «Հիւրրիյէթ»ին մէջ Թերթին մնայուն քրոնիկագիրներէն Էրթուղրուլ Էօզքէօք կը տեղեկացնէ թէ Պոլսոյ արուարձաններէն մէկուն քաղաքապետը ծրագրած է Յունիս 26-ին Երեւան երթալ: Այս այցելութիւնը կը նկատուի սկիզբ մը, Թուրքիոյ եւ Հայաստանի միջեւ արտակառավարական յարաբերութիւններու:

Լրագրողը կը բացատրէ թէ ծրագրին նախաձեռնողը եղած է Թանէր Աքչամ որ հայկական շրջանակներու ծանօթ անուն մը եղաւ Հայերու Ցեղասպանութեան մասին «Թուրք ազգային ինքնութիւնը եւ հայկական հարցը» հատորով: Ան մասնակցած էր Ցեղասպանութեան 80-ամեակի երեւանեան գիտաժողովին: Է. Էօզքէօք կը գրէ թէ այդ օրերուն մեծապէս ազդուած է հանդիպում ունենալով տարեց Հայերու հետ որոնք մեծ սիրով արտայայտուած են դժուարին օրերու իրենց նեցուկ կանգնած Թուրք դրացիներու մասին: Կ'աւելցնէ նաեւ թէ այդ գիտաժողովին ընթացքին կարգ մը հայ ղեկավարներ Աքչամի օժանդակութիւնը խնդրած են որպէսզի կարելի ըլլայ Թուրքիոյ հետ նախնական յարաբերութիւններ հաստատել ու յետոյ զարգացնել զանոնք:

Աքչամ վերադարձին այս բոլորը կը հաղորդէ վերոնշեալ քաղաքապետին որ կ'ըսուի թէ ծնած է Հայաստանի սահմանակից Զըլտըրի մէջ. պապերը պատերազմ մղած են Հայերու դէմ, սակայն այսօր Զըլտըրի բնակչութիւնը կը փափաքի որ Հայաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ սահմանային անցքը բացուի որպէսզի առեւտուրը կենդանանայ:

Քաղաքապետը Երեւան երթալու ծրագիրը կը տեղեկացնէ նաեւ վարչապետ Չիլլէրի որ համաձայն կը գտնուի, կը ճայ ունենալ նաեւ Արտաքին Նախարարութեան հաւանութիւնը:

Հետաքրքրական է նոյն գրութեան մէջ կարդալ որ այս օրերուն Ազրպէյճանի Լոնտոնի դեսպանը Կուլիեւ Ուաշինկթըն կը մեկնի. ան նաեւ Արտաքին փոխ - Նախարարն է իր երկրին ու Ալիեւի փեսան: Ուաշինկթընի մէջ տեսակցութիւն պիտի ունենայ երկու ծերակուտականներու՝ Տոլի եւ Լէյքի հետ որոնց համար կ'ըսուի որ Հայաստանի վրայ ազդեցութեան տէր դէմքեր են: Տեսակցութեան նիւթը պիտի ըլլայ Թուրքիոյ, Հայաստանի ու Ազրպէյճանի միջեւ մերձեցումը որուն կողմնակից կը նկատուին Միացեալ -- Նահանգները:

Հետաքրքրական այլ կէտ մըն է այն տեղեկութիւնը որ ըստ Թուրք լրագրողին Հայկական հաշագումարը զօրավիգ կը կանգնի Կուլիեւի Ուաշինկթընի այցելութեան:

Է. Էօզքէօքի գրութեան վերջին մասը կը ջատագովէ Հայաստանի հետ Թուրքիոյ լաւ յարաբերութիւններու հոլովոյթը որ մեծապէս օգտակար կը նկատուի երկու երկիրներուն ալ:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԵՒՐՕ 96

ՍՊԱՆԻԱ - ՀԱՅԱՍՏԱՆ 1-0

Յունիս 7-ին, Չորեքշաբթի իրիկուն, Սեվիլլայի մարզադաշտին վրայ է, 17 հազար հանդիսատեսներու առջեւ, որ Հայաստանի խումբը աւելի քան պատուաբեր արդիւնք մը արձանագրեց 0 -- 1 պարտուելով Սպանիայէն, որ այս Բ. խումբին դասաւորման գլուխն է, այժմ՝ 19 կէտով: Սպանիոյ յաղթական կէտը նշանակած է 64-րդ վայրկեանին Հիէրօ:

Հայաստան դասաւորման 6-րդ, այսինքն վերջին տեղը կը գրաւէ 2 կէտով:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ԹՈՒՐՔԻՈՅ համար խնդիրն է Եւրոպայի իր անդամակցութիւնը» յայտարարած է Թուրքիոյ Արտաքին Նախարարը՝ Էրտալ Ինէօնիւ Պրիւսէլի մէջ «Լիպերասիոն»ի թղթակցին: Պատասխանելով այն հարցումին թէ Եւրոպական Խորհրդարանը որ նախապայման դրած է (մարդկային իրաւունք եւ Կիպրոս) Թուրքիոյ մաքսային միութեան անդամակցութեան իր վաւերացման համար, դուրս չե՞ր իր լիազօրութենէն, Ինէօնիւ կ'ըսէ. - «Այլեւս, այն կարծիքը կայ եւ համաձայն եմ որ մարդկային իրաւանց յարգանքը չի կրնար ներքին հարց նկատուիլ: Ամէն Պետութիւն պարտի մարդկային իրաւունքները յարգել իր քաղաքացիներուն համար, եթէ չընէ, կրնայ քննադատուիլ ուրիշ պետութիւններու կողմէ: Կը խորհիմ որ հիմնական ազատութիւնները ընդլայնող բարենորոգումները կ'ընդունուին մինչեւ ամսուս վերջ: Բայց, պետութեան կառոյցը ժողովուրդին կողմէ կ'որոշուի եւ միայն անոր: Երբ Եւրոպական Խորհրդարանը մեզի կ'ըսէ որ պէտք է դաշնակցային կառոյց մը որդեգրենք (իմա՝ քրտական հարցին առնչութեամբ), գաղափար մըն է զոր կրնանք նկատի չառնել»: Կիպրոսի մասին, Ինէօնիւ, կողմնակից է վերջնական լուծումի մը զոր նպաստաւոր կը նկատէ Թուրքիոյ համար: Քիւրտերու առթիւ, Արտաքին Նախարարը կը շեշտէ որ պէտք է զանազանել անհարեկչութիւնը եւ ծագումով քիւրտ հայրենակիցներու արդար պահանջները:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ հրեայ համայնքին պետ՝ Նուտա Նուրում ծանրօրէն վիրաւորուած է մահափորձի մը ընթացքին: Նուրում, 49 տարեկան, քիմիագիտութեան դասատու է Հաճեթթէփէի համալսարանը եւ կառքը ճամբայ հանել ուզած պահուն է որ ան պայթած է: Հիւանդանոցէն, ան յայտարարած է որ քանիցս ոստիկանական պաշտպանութիւն խնդրած էր իշխանութիւններէն, որովհետեւ սպառնալիքներ ստացած էր «Շարիայի համար Թուրքիոյ գաղափարապաշտ զունդերու բանակ»ի մը կողմէ, ցարդ անծանօթ խմբակ մը:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ ոճիր մը եւս գործուած է իսլամապաշտներու կողմէ, Յունիս 7-ին: Ֆրանսացի զոյգ մըն է, ժուրտան ամոլը, 65 եւ 61 տարեկան որոնք սպանուած են Ալժէի բարձրունքները գտնուող թաղամասի մը մէջ: Այս նոր ոճիրով 84-ի կը հասնի Ալժերիոյ մէջ սպաննուած օտարականներու թիւը, աոնց 30-ը Ֆրանսացի է:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ նախագահը Էլիաս Հրաուի, եօթը նախարարներու պատուիրակութեան մը գլուխը, Փարիզ ժամանած է եւ կ'ընդունուի Շիրաքի կողմէ:

ՍԵՒԾՈՎԵԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ տնտեսական համագործակցութեան խորհրդարանականներու ժողովը որ հերթական նիստը գումարած է Յունիս 4-ին Մոսկուայի մէջ, որպէս 10-րդ լիակատար անդամ ընդունած է Յունաստանը: Այս անդամակցութեան Թուրքիոյ եւ Ազրպէյճանի ընդդիմութիւնը արդիւնք չէ տուած ու Ռուսաստանի, Ռումանիոյ, Հայաստանի, Վրաստանի, Ուկրանիոյ, Մոլդովայի թեր քուէներով դրական պատասխան տրուած է Աթէնքի դիմումին:

ՄԱՄՈՒԼ

«LIBERATION» (8 Juin)

WERFEL
l'autre Franz

«Լիպերասիոն» Յունիս 8-ի իր թերթին գրական յաւելուածին մեծ մասը նուիրած է Ֆրանց Վերֆէլի, երկու գիրքերու հրատարակութեան առթիւ:

Կը յիշուի, անշուշտ, Մուսա լերան 40 օրերը, որու առթիւ, յօդուածին սկիզբը Մաթիէօ Լէնտոն կ'ըսէ. - «Տեսակ մը անհաւասարակշռութիւն կայ, հիմնական անհաւասարութիւն մը Ֆրանց Վերֆէլի գործին եւ կեանքին շուրջ: Կը թուի որ աւստրիացի հրեային ընթերցողներէն ոչ մէկը կը սիրէ իր քերթուածներուն, վէպերուն, պատումներուն, թատերգութիւններուն ամբողջութիւնը: Եւ եթէ Մուսա տաղի 40 օրերը, Հայերու ցեղասպանութեան մասին վէպը, լոյս տեսած 1933-ին, զարմանալիօրէն մարգարէական բնագիր մըն է, կարելի չէ ըսել որ անոր հեղինակին քաղաքական վերլուծումները նոյն մակարդակին վրայ են, Վերֆէլ բոլորովին թերագնահատած ըլլալով հիթլերական սպառնալիքը»:

Երկար յօդուածին մէջ, այլ տեղ մըն ալ կը խօսուի Մուսա տաղի հատորին մասին: Թերթին աշխատակիցը կը գրէ. - «1933-ի վերջերուն, Վերֆէլ կը հրատարակէ «Մուսա տաղի 40 օրերը» որ կը պատմէ հայ գիւղացիներու դիմադրութիւնը էնվէր Փաշայի եւ իր Թուրքերուն ծրագրած ցեղասպանութեան դէմ» ու կը յիշէ Էլի Վիէզէլի յառաջաբանէն հատուած մը:

Յիշենք որ Վերֆէլ ծնած էր Փրակա 1890-ին եւ մեռած Պէվըրլի Հիլզ (Գալիֆորնիա) 1945-ին: 1929-ին կ'ամուսնանար Մահլէրի այրիին՝ Ալմա Մահլէրի հետ, որու յուշերը լոյս տեսան քանի մը տարի առաջ եւ ուր ան կը պատմէր թէ ի՛նչ պայմաններու մէջ, Վերֆէլ ձեռնարկած է «Մուսա լերան 40 օրերը» հատորին շարադրութեան: Զոյգը Փարիզ եկած էր 1936 Փետրուարին եւ համայնքը ճաշ մը կազմակերպած էր իրեն ի պատիւ:

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅՈՑ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթ 3 եւ Կիրակի Յունիս 4-ին, Յովհաննէս - Պօղոս Բ. Սրբազան Պապը այցելութեան կ'երթար Պելժիա, Պրիւսէլի մէջ ԵՐԱՆԵԼԻ հռչակելու՝ Պելժիա ծնած, Հաւայի կղզիին Մոլոքօ քաղաքին մէջ բորոտներու մխիթարութեան նուիրուած եւ այդ հիւանդութեամբ մահացած՝ Հայր ՏԱՄԻԷՆ ՏԸ ՎԷՕՍԹԸՐԸ (1840 - 1889):

Այս առթիւ, յանուն Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ, Պելժիոյ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյն հրաւէրով՝ Եւրոպայի Հայոց Կաթողիկոսական Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ Բարձրաշնորհ Տ. Գիւտ Արք. Նագգաշեան ներկայ եղաւ Սրբազան Պապին կողմէ մատուցուած Սուրբ Պատարագին եւ Հայր Տամիէնի «ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ԵՐԱՆԵԼԻ» կոչումի տպաւորիչ եւ յուզիչ արարողութեան:

ԴԻՒԱՆ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ
ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

Յունիս 5

ԵՐԵՒԱՆ ՀԵՌԱՏԻՊ ՓԱՐԻԶ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 7 / 8)

ՍԵՄԻՆԱՐ՝ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՄԱՄՈՒԼԻ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ

Հայաստանի կառավարութեան շէնքին մէջ, Յունիս 5 - 6-ին տեղի ունեցած է միջազգային ԹԱՍԻՍ ծրագրի շրջանակին մէջ կազմակերպուած եւ մամուլի նուիրուած սեմինարը, որուն մասնակցած են թերթերու եւ մամուլի գործակալութեանց ներկայացուցիչներ, մամուլի սպասարկութեանց ղեկավարներ: Կառավարութեան եւ նախարարութիւններու մամուլի սպասարկութեանց փոխ-յարաբերութիւններու եւ լրատու գործակալութիւններու ու լրագրողներու համագործակցութեան հարցերու քննարկման նուիրուած այս սեմինարը վարած են ԹԱՍԻՍ-ի փորձագէտներ՝ Ֆրանսացի լրագրողներ Տոմինիք Ժորժ, Ժան - Գլօտ Լիւք եւ Հայաստանէն Վլ. Մանոյեան:

ՕԴԱՅԻՆ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

ՀԱՊ-ի երկիրներու օդուժի միջպետական Կոմիտէի նախագահ Թաթիանա Անօթինայի եւ նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեանի հանդիպումին, որ տեղի ունեցած է Յունիս 6-ին, ուսումնասիրուած են օդային հաղորդակցութեան մարզին մէջ համագործակցութեան կարելիութիւնները: Տեսակցութեան ներկայ եղած է նաեւ կառավարութեան անդամ Հայաստանի քաղաքացիական օդուժի ներկայացուցիչ Շահէն Պետրոսեան:

ԹԵՐԵՒՍ «ՍԻՄԷՆՍ»

Հայաստանի Առողջապահութեան նախարարութեան բարձրաստիճան երկու ներկայացուցիչներ այս օրերուն «Սիմէնս» ընկերութեան հրաւէրով Գերմանիա այցելած են: Այցելութեան նպատակն էր ծանօթանալ ընկերութեան արտադրութիւններուն, որոնք թերեւս պիտի օժտեն Հայաստանի առողջապահական համակարգը: Ընկերութիւնը երաշխաւորած է, համաձայնութիւն գոյանալու պարագային, Հայաստան ներկայացուցչութիւն մը բանալով ապահովել թեքնիք սպասարկութիւնը:

ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՒԹԵԱՆ ԲԱՐԵԼԱՒՈՒՄ

Հայաստանի վիճակագրութեան պետական Վարչութեան տուեալներով արդիւնաբերութիւնը այս տարուան Յունուար -- Ապրիլ ժամանակահատուածին նախորդ տարուան բաղդատմամբ 22%-ի յաւելում մը արձանագրած է: 1995 Ապրիլը յատկապէս արդիւնաբեր եղած է. անցեալ տարուան նոյն ամսուն բաղդատմամբ յաւելումը 36,9% եղած է, իսկ նախորդ ամսուն՝ Մարտ 1995-ի բաղդատմամբ՝ 48,8%:

ԹԱՆԳԱՐԱՆԷՆ ՊԱՍՏԱՌ ՄԸ ԳՈՂՑՈՒԱԾ

Յունիս 5-ի առաւօտեան կանուխ ժամերուն Երեւանի «Փրոֆ. Ա. Աբրահամեանի հաւաքածոն» թանգարանէն գողցուած է ռուս վարպետ Միխայէլ Վրուպէլի «Դեւը եւ հրեշտակը» կտաւը: Հետաքննութիւն բացուած է:

ԱԶԳԱՅԻՆ ՄՏԱԾՈՒՄԻ ՍԵՌԵՐԸ

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Նման հաստատումներ հետաքրքրական նոր երեւոյթ մըն են, անգլիախօս աշխարհի մէջ: Մինչեւ 1930-ական թուականները կար ընդհանրացած մօտեցում մը՝ «ազգային նկարագրի» հարցին, ուր որոշ հիմնաւորուած ակնարկներ կը զուգորդուէին ցեղապաշտ, արհամարհական վարկածներու հետ: Օրինակ, կ'ըսուէր, - «Անգլիացի ժողովուրդին տաղանդներն են գրականութիւն ստեղծելը եւ կառավարելը, սակայն ոչ՝ երաժշտութիւնն ու նկարչութիւնը: Հոլանտացիին ազգային արուեստն է նկարչութիւնը՝ սակայն ոչ բանաստեղծութիւնը»: Նման հաստատումներ, քիչ մը պարզամիտ են, նոյնիսկ քիչ մը ապուշիկ (ոչ Անգլիացին գիտէր, ոչ ալ ես գիտեմ թէ ո՞վ է Հոլանտացի Մեծարենցը կամ Չարենցը, բայց մեր անգիտութիւնը փաստ մը չէ որ չկան: Տարբերութիւնը այն է որ Ֆլաման -- Հոլանտական դպրոցի նկարչական աւանդը՝ լեզուին նման միջնորդ -- թարգմանչի պէտք չունի, մատչելի է արեւմտեան նկարչական ճաշակով պատրաստուած ոեւէ անձի, եւ աւելին՝ կերտած է այդ ճաշակը):

1930-ական թուականներուն սկսած նացիական – ֆաշիստական ցեղապաշտ արհաւիրքէն ետք, նման մտածելակերպ՝ ազգային արտայայտչական սեռերու մասին, լռութեան մատնուեցաւ: Ամերիկայի մէջ ալ, սեւերու ազատագրական պայքարը լռեցուց նմանօրինակ խօսքեր: Միշտ ալ ակնյայտ եղած է որ ամերիկացի սեւը (ափրօամերիկեան էթնիքական հաւաքականութիւնը) ունի իւրայատուկ, առինքնող, տպաւորիչ երգի եւ պարի մշակոյթ մը՝ որ ցեղային խրամատները կամրջելով եղած է նաեւ սպիտակամորթերուն ալ պատկանող եւ «ամերիկեան» քաղաքակրթութեան տիրապետող սեռ եւ մշակոյթ: Սակայն քանի որ ցեղապաշտները վարժ էին սեւամորթներու մտային կարողութիւնները անտեսել, փաղաքշական - արհամարհական խօսքով մը, - «անոնք ռիթմ ունին», քաղաքավար եւ գիտակից շրջանակներու մէջ ինքնապարտադրուած արգելք մը գոյացաւ որոշ տեսակի ուսումնասիրութիւններու դէմ: Ընդգծել՝ որ սեւ զանգուածին եւ թերեւս նոյնիսկ սեւ ընտրանիին մէկ կարեւոր խաւին ճաշակն ու մտածումը երգով կը դաստիարակուէր, կը նշանակէր ըսել, հագիւ - թաքուն արհամարհանքով, թէ «ոչ մաթեմաթիք կրնան ընել, ոչ ալ ուրիշ որեւէ լուրջ կրթանք»: Եւ այսպէս, մտածումի տարբեր սեռերու տիրապետող դերը ընդգծել՝ զանազան խաւերու կամ ազգերու մէջ, «թապու» մը եղաւ:

Այդ չէ եղած պարագան, մեր մօտ: Ճիշդ է, չենք ունեցանք յարատեւող համալսարանական կառոյց, ուր մասնագէտներ կրնային որոնել, որդեգրել կամ մերժել նման հաստատումներ: Սակայն ունինք մտաւորական աւանդ մը՝ շատ զօրաւոր, որ կը հաստատէ այս կամ այն մտածումի սեռի դերը՝ արդի հայ ազգայնականութեան կազմաւորման մէջ: Աւետիս Ահարոնեանէն մինչեւ Սերկէյ Սարինեան, ընդգծուած է, օրինակ՝ Րաֆֆիի վէպերուն դերը: Վահէ Օշական, Գէորգ Պարտագճեան ընդգծած են Զամչեանի պատմագրութեան դերը: Թէ՛ Վահէ Օշական, թէ՛ ալ արեւելահայ մտաւորական մը (որուն անունը դժբախտաբար չեմ յիշեր) հաստատած են Թումանեանի դերը (առաջինը զայն նկատելով, ի վերջոյ, ժխտական, երկրորդը՝ դրական): Ես ալ նման քիչ մը յանդուգն հաստատումներ ըրած եմ, ըսելով՝ օրինակ, որ 1923 - 1975 թուականներու Միջին - Արեւելեան Դաշնակցութեան (Հ.Յ.Դ.-ի) միտքը կազմողներն են Րաֆֆիէն երկու վէպ, Ահարոնեանէն երեք - չորս պատմուածք, Ռուբէն Տէր - Մինասեանի յուշերէն մի քանի պրակ, եւ (այս՝ մեծ մոռցուածն է) Մալխասի Զարթօնքը, թերեւս նաեւ իբրեւ վերջաբան ու մահագրութիւն այս աւանդին՝ Համաստեղի «Սպիտակ Ձիաւոր»ը եւ Դաշտենցի «Ռանչպարները»: Ֆրանսահայ կամ ամերիկահայ երիտասարդին համար բոլորովին անիմաստ են այս անունները, սակայն 1923-էն 1975՝ մտածումի կանոն մըն էին, դաստիարակչական դպրոց մը, որ ոչ միայն ազգայնական բնազդներ այլ ամբողջ մտածելակերպ մը կը թրծուէր անոնց ազդեցութեան տակ:

Արդ՝ մեր մօտ «թապու» չէր, արգիլուած չէր նման հարցերու մասին արտայայտուիլ, քանի որ ազգի մը կերտումը անաւարտ գործ մըն էր մեզի համար: Արեւմտեան Եւրոպայի եւ Հիւսիսային Ամերիկայի մէջ (ոչ միայն Միացեալ -- Նահանգներ, այլ նաեւ՝ Գանատա), ազգի գաղափարը ընդգծել ինքնին վտանգաւոր կը նկատուէր, եւ դեռ կը նկատուի, - ազգայնականութիւնը կը նկատուէր եւ կը նկատուի դէպի ֆաշիզմ առաջին քայլը:

Բայց եւ այնպէս կը փոխուի ամէն ինչ, եւ այսօր անգլիախօս ընտրանին շուարած է երկուութեան մը դէմ - յանդիման: Մէկ կողմէն կը դատապարտէ «դուրս»ի փոքր ազգերու ազգայնականութիւնը, մանաւանդ երբ իր «գործին կու գայ»: Այսպէս՝ Սերպին, Խրուաթին, Արաբին, Քիւրտին եւ Հայուն ազգայնականութիւնը, «լաւ» չէ: Հրեայինը (Իսրայէլը «Հրեայ Պետութիւն» կը կոչուի), Չինացիինը (որ խեղճ Թիպեթցի ազգը կը ճզմէ, սակայն 1.200.000.000-նոց շուկայ մըն է) չի դատապարտուիր: Սակայն փոքրամասնութիւններու ներքին ազգայնականութիւն մըն ալ կայ որ ուրիշ պիտակներու տակ կը յարատեւէ, - Քէպէքի մէջ, ափրիկեան ծագում ունեցողներու մօտ, մեքսիքական ու մանաւանդ քուպայական ծագում ունեցողներու մօտ, եւայլն: Ամէն տեսակի ճիգ կը թափուի, հաւաքապաշտական այս հակումները որակելու «էթնիքական անվնաս, բազմերանգ տարբերութիւններ», սակայն ոչ ազգային:

Բայց եւ այնպէս կը զարգանայ, թափ կը ստանայ, կը վերանորոգուի ազգային հարցերու ուսումնասիրութիւնը: Այս թափը կը պարտինք, մասամբ, փրոֆէսէօր Պէնէտիքթ Անտէրսընի (ծագումով՝ անգլիացի, կը դասաւանդէ Ամերիկայի մէջ) կարեւոր աշխատանքին, որ կը հաստատէ տպագրութեան, մամուլի, վէպի շատ սերտ կապ, ազգակերտումի հետ, թէ՛ առաջին, թէ՛ երրորդ աշխարհին մէջ Հայուն համար նորութիւն չեն իր հաստատումները. սակայն վաթսուն տարուան թապու-էն ետք, նորութիւն են Ամերիկացիին համար:

Ազգային հարցերու, ապա նաեւ ազգերու եւ խաւերու մտածումի սեռերու ուսումնասիրութեան նոր աշխուժութիւնը կը պարտինք նաեւ տեսական ամբողջ համակարգի մը՝ որուն արմատները Ալթիւսէրի եւ Ֆուքոյի մի քանի գործերուն մէջ մխրճուած են, եւ որ կը ճիւղաւորուի ու կը ծաղկի ներկայիս, իբր «մշակութային ուսումնասիրութիւն» (քալչըրըլ սթատիզ): Այս ճիւղի մասնագէտները կը գիտակցին թէ անհատ կամ հաւաքական ենթակայի կազմաւորման մէջ մեծ դեր ունին «մտածումի սեռերը», ըլլան անոնք հեռատեսիլ կամ պատմագրութիւն, վիտէօ - խաղ կամ փիլիսոփայութիւն: Տարբեր ազգեր, տարբեր խաւեր՝ իւրաքանչիւր ազգի մէջ, կ'ենթարկուին տարբեր սեռերու ազդեցութեան, անշուշտ տակաւին անորոշ հետեւանքներով:

Ինչպէ՞ս կը կազմուէր հայ ժողովուրդի ընդհանուր միտքը, ապա նաեւ այս կամ այն հատուածին ու խաւին միտքը: Ո՞ր մտածումի սեռերու ազդեցութեան տակ պիտի կազմուի ան, այսօր ու վաղը: Կասկած չունիմ ես որ 1784-էն 1914, Զամչեան եւ Ալիշան, Րաֆֆի եւ Ահարոնեան, ունեցան իրենց դերը: Կ'ենթադրեմ որ չենք կրնար «չափել» եկեղեցւոյ հսկայ ազդեցութիւնը: Քահանայական դպրոցը, եկեղեցւոյ ծէսերը, մանաւանդ քարոզը, ի՞նչ ազդեցութիւն ունեցան, Տէր - Թոդիկէն՝ Տէր - Յուսիկ, չեմ գիտեր: (Խօսք Կարմիր ժամուցի Յուսիկին մասին է, ոչ ՀՀՇ-ի): Ներկայիս, երբ հայրենի եւ սփիւռքային հայ երիտասարդութեան մտածումի սեռը անդրազգային ռոքն է, կամ հեռատեսիլն է, կա՞յ ազգային մտածումի սեռ: Իմ կարծիքով, Սփիւռքի մէջ, մամուլը՝ իր խմբագրականներով, սիւնակներով եւ յօդուածներով, եղած է քիչ թէ շատ հետաքրքրուող, սրտցաւ ու բանիմաց «ազգային» խաւ մը կազմող մտածումի սեռը: Սակայն համայն աշխարհի մէջ մամուլը կը տկարանայ, հեռատեսիլին համեմատ: Մեր մօտ՝ կը նուազի հայերէն կարդացողներուն թիւը, մինչ Հայաստանի մէջ կը պակսին թուղթը, ելեկտրականութիւնը, ապա նաեւ՝ ազատ գրելու կարելիութիւնը:

Անցեալին՝ շատ սխալներ գործած ենք որովհետեւ մեր մտածումի սեռերը չեն եղած հաւասարակշիռ: Մէկ կողմէն՝ բոցաշունչ վէպ, երգ, քերթուած, միւս կողմէն՝ հեզութեան քարոզ, ապա՝ Մխիթարեան պատմագրութիւն՝ որ հերոսական էպոսէն շատ բան փոխ առած է, չէին կրնար հիմնաւորել շրջահայեաց ազգային մտածումի մը դաստիարակութեան: Կային եւ կան աւելի լուրջ պատրաստութիւն ստացած հայ պատմագիրներ՝ Ադոնցէն մինչեւ Ռիչըրտ Յովհաննէսեան եւ Ժիրայր Լիպարիտեան, ապա նաեւ ուրիշ ձեւով պատրաստուած պատմութեան մասնագէտ մը՝ Լեւոն Տէր - Պետրոսեան: Այսօրուան բախումներն ու պիրկ վիճակը, Հայաստանի մէջ, մասամբ պատմագրական մտածումի սեռերու բախումներ են, ինչպէս նաեւ՝ աւելի կոպիտ հատուածական շահերու մեկնաբանութիւններու արդիւնք: Այդ մասին՝ ապագային:

Չի՛ք ազգ՝ առանց մտածումը պատրաստող առանձնաշնորհեալ սեռերու կանոնի: Եթէ կայ միայն նման ազգային կանոն, եւ չկայ բացումը դէպի ուրիշ ազգերու եւ համաշխարհային մտածումի սեռեր ու կանոններ, արդիւնքը վտանգաւոր ընճացումն է: Ստիպողականը, մանաւանդ Նոր Հայրենիքին համար, ազգայինի հաստատումն է եւ անոր պատուաստումը՝ երկրագունդի անդրազգային հարուստ պաշարին: Միայն թէ ծառին նոր ճիւղ պատուաստելու համար, նախ պէտք է ծառին բունին եւ արմատներուն առողջութիւնը ապահովել, - ազգայի՛ն ծառին:

ՍՓԻՒՌՔ — ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԻՒՆ

Վերջերս Հիւսիսային Ամերիկայի մէջ ստեղծուած է Ատամնաբուժական միջազգային հայկական ընկերակցութիւնը որ կը համախմբէ Միացեալ - Նահանգներու եւ Գանատայի ատամնաբոյժները եւ կ'ուզէ մասնագիտական գործունէութիւն ծաւալել թէ Հայաստանի, թէ հայ գաղութին մէջ: Ընկերակցութիւնը արդէն համագործակցութիւն հաստատած է Լիբանանի, Արժանթինի, Իտալիոյ, Պելժիոյ, Գերմանիոյ, Ֆրանսայի հետ: Ներկայիս կեդրոնատեղին կը գտնուի Գանատա. Ներկայացուցիչ ունի Լոս - Անճըլըս, Նիւ - Եորք, Ուաշինկթըն, Պոսթըն, Մոնրէալ, Թորոնթօ, Փարիզ:

Այս Ընկերակցութեան կազմէն խումբ մը ատամնաբոյժներ Հայաստան գտնուեցան Ապրիլ 20-էն մինչեւ Մայիս 4. խումբը կը բաղկանար Կարօ Գէորգեան (Լոս - Անճըլըս), Վաչէ Սէրայտարեան (Պոսթըն), Գլարա Գույումճեան (Փարիզ), նաեւ Սեդրակ Տէյիրմէնճեանէ որ ատամնաբուժութիւն ուսանած է Երեւան եւ պատրաստուած այս խումբին կողմէ ու Սօսի Գէորգեանէ, որպէս օգնական:

Այցելութեան առաջին նպատակն էր հանդիպում ունենալ Երեւանի ատամնաբուժական համալսարանի տեսուչին եւ իր գործակիցներուն հետ: Հանդիպումներու ընթացքին մասնագիտական ուսուցումի ձեւին վերաբերող առաջարկներ եղան իրենց:

Երկրորդ նպատակն էր ամբողջացնել Գորիսի ատամնաբուժական մարզի կարիքները: Այդ նպատակը իրագործուեցաւ շնորհիւ Գորիսի հովիւ՝ Աբրահամ Վրդ. Մկրտչեանի աջակցութեան եւ Հայ Օգնութեան Ֆոնտին նեցուկին: Հաստատուեցանք քաղաքին սթոմաթոլոժիի բուժարանին մէջ ուր մեզի սենեակ մը յատկացուած էր. հոն զետեղեցինք մեր գործիքները, աթոռները, եւայլն ու աշխատեցանք շաբաթ մը, օրական 12 ժամ:

Ընդհանրապէս այդ բուժարանին մէջ հազիւ նախնական բուժումներ կը կատարուին ու մնացածին համար ժողովուրդը յաճախ ստիպուած կ'ըլլայ Երեւան երթալու: Առողջապահութեան մարզը մեծ պակասներ ունի, բայց այդ տխուր վիճակը միայն Գորիսի յատուկ չէ:

Այդ մէկ շաբթուան ընթացքին 350 հոգի խնամեցինք -- չափահաս, երախայ, նաեւ զինուոր--: Պէտք է ըսել որ այդ ընթացքին շատ ջերմ յարաբերութիւն ստեղծուեցաւ մեր եւ տեղացիներուն միջեւ: Հանդիպում ունեցանք նաեւ Գորիսի դպրոցներու պատասխանատուներուն հետ, իրենց բացատրելու համար թէ ինչպէս կարելի է ատամներն ու լինտերը առողջ պահել, նոյնիսկ իրենց ապրած պայմաններուն մէջ: Այս նիւթով հեռատեսիլի հաղորդում մըն ալ կազմակերպուեցաւ, որուն ընթացքին առիթ ունեցանք ժողովուրդին հարցումներուն ուղղակի պատասխանելու:

Երեւան վերադարձին, մեր վերջին երեք օրը անցուցինք Էջմիածին ուր ընդունուեցանք Գարեգին Ա.ի կողմէ. ան խնդրեց որ խնամենք Էջմիածնի կրօնաւորներուն ալ ատամները: Այդ երեք օրը աշխատեցանք վանքի հիւանդապահին սենեակը, բուժելով մօտաւորապէս 150 հոգի: Այդ ընթացքին յաճախ խօսակցելու առիթը ունեցանք Գարեգին Ա. Կաթողիկոսին հետ որ մտահոգ էր ժողովուրդի կեանքի պայմաններուն համար ու մեծապէս կը փափաքէր մօտէն ծանօթանալ այդ ժողովուրդին, չփումներ հաստատել, օգնել: Բոլորիս համար անմոռանալի յիշատակ պիտի մնան այն պահերը զորս անցուցինք այդ բացառիկ անձնաւորութեան հետ:

Ատամնաբուժական միջազգային հայկական Ընկերակցութիւնը պիտի շարունակէ նման ճամբորդութիւններ, միշտ զանազան երկիրներէ մասնակիցներով: Ան կը փորձէ գաղափարներն ու կարելիին կիրարկումը համադրել, առանց ժամանակ կորսնցնելու պարապ խօսակցութիւններով:

ԳԼԱՐԱ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

ԱՆՑԵԱԼԻ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

ՉԻՒՐԻՒՔՏԻՇԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔԻ ՄԱՍԻՆ

Այս օրերուն Ֆրանսահայութիւնը պատուող առիթներէն մէկն ալ Սերժ Չիւրիւքի Alcatel- Alsthom-ի տնօրէնութեան գլուխը ընտրուիլն է, եւ այս պատկառելի նշանակումէն օգտուելով՝ պիտի փորձեմ անցեալի հակիրճ ծանօթութիւնս հաղորդել Չիւրիւքչեան ընտանիքի մասին:

Նորակոչ տնօրէնին հայրը, Մարսէյլի շուկային մէջ Georges անունով ծանօթ իր կնոջը հետ Cours Julien-ի սկիզբը նպարեղէնի խանութ մը կը բանեցնէին, որուն ամէնօրեայ բացումը կը կատարուէր վաղ առաւօտեան, որովհետեւ Հայերուն կողմէ մկրտուած կլոր ու երկար պազարներէն՝ պտուղներով եւ բանջարեղէններով բեռնաւորուելէ ետք, քաղաքին խանութպանները կանգ կ'առնէին երկար ու շեղ զառիվայրին ստորոտը, չհասած՝ այսպէս կոչուած Monsieur Georges-ի խանութին առջեւ, սուրճ, շաքար եւ զանազան արմտիքներ արմի - կօ գնելու համար:

Պօմոնի մեր թաղային նպարավաճառատունը վարող Յարութիւն եղբայրս ալ 1931-էն սկսեալ, շաբթուան շուկայի երեք օրերու աւարտին կը հանդիպէր Ժորժին խանութը: Բայց անոր զինուորական շրջանին, 1938-էն մինչեւ 1942, ես ալ, պատանի պախալս՝ հետեւեցայ եղբօրս

սովորութեան եւ լաւ կը յիշեմ այդ Սերժ մանչուկին երբեմն խանութէն անցնիլը։ Անոնց բնակութիւնն ալ արդէն այդ զառիվայրին վրայ էր, Հազիւ յիսուն մէթր դէպի վեր, Թաղ. Երաժշտանոցին դիմացը։

Զիւրիւքուչեան ամոլին արտաքինը, վարուելակերպը, ֆրանսերէն խօսակցութիւնը բոլորովին տարբեր էին Եփրատի գաղտավայրէն գաղթող միւս Հայերէն։ Զուսպ, ճշգրիտ, չափուած – ձեւուած, գրեթէ անժպիտ, ո՛չ աւելի, ո՛չ պակաս արտայայտութիւններով։ Անոնց մօտ ամէն ինչ արագօրէն տեղի կ՚ունենար. բարեւել, ապսպրանք, հայթայթում, ծրարել, հաշուել, վճարել եւ հրաժեշտ տալ՝ բնական հանդարտութեամբ կը կատարուէին։ Այս պատկերը գիս տպաւորած էր եւ ինքզինքս կը պարտադրէի նման վիճակ մը, անոնց համապատասխան դիրքի մը մէջ թուալու համար։

Անոնք ալ գաղթած էին մեզի պէս Թուրքիայէն, բայց բոլորովին տարբեր էին. ունէին խանութ եւ յարկաբաժին քաղաքին մէջ։ Զիւրիւքուչեան ընտանիքի ծննդավայրն է եղած Բիւթանիա, Հայրենակից Կոմիտաս Վարդապետին, եւ ազգականական կապեր ունէին անցեալի Պոլսահայութեան շատ ծանօթ Գուսան եւ Ցովսէփ Վարդապետներուն, այնքան հռչակաւոր իրենց գեղեցիկ ձայնով եւ արականագիտութեամբ։ Գուրուչէշմէի Ս. Երեւման Խաչի տօնակատարութեան օրերուն, երբ Կոմիտաս պատարագէր Գուսան սարկաւագի բաժինը կը ստանձնէր, ուրիշ անգամ ալ՝ փոխարերաբար։ Այսպէս Պոլսոյ ամբողջ մերագիրները, եւ անոնք մեծ թիւ կը կազմէին, կը խռնուէին եկեղեցին, պատարագէն աւելի քոնսէր մը ունկնդրելու վայելքով։ Հազուադէ՛պ վայելք։

Բնաւ չեմ մոռնար 1936-ի Աւագ Հինգշաբթի օրը, Փրատոյի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, Էջմիածնի Նուիրակ Գարեգին Արք. Ցովսէփեանի նախագահութեան տակ Ոտնլուայի արարողութիւնը, որու ընթացքին, դէպի Պոմերն իբրեւ առաջնորդ ուղղուող Ցովսէփ Եպիսկոպոս Կարապետեանի՝ Խորանէն ու Վերնատունէն փոխն ի փոխ երգած օրուան զմայլելի զանձերն ու տաղերը. «Սիրտ իմ սասանի, Այս խորհուրդ լցաւ, Որք որ փափաքին, Ահա ապա ե՛ս զմեզ ի մեզայ...»։

Ցիշողութեանս մէջ անջնջելի է նաեւ այն օրը, երբ նոյն շաբթուն, ընկերակցութեամբ Պոմոնի Մեսրոպ Քահանայ Աւետեանի, գացինք Զիւրիւքուչեաններուն տունը ուր իջած էր Ցովսէփ Արք., որուն աջը առնելու պատիւն ունեցայ։ Տարի մը ետք պիտի ծնէր այսօրուան մեծարեալ անձը, որուն մեծ հայրն ու մեծ մայրը, այնքա՛ն հաւատացեալ քրիստոնեայ, այնքա՛ն ազգասէր, բայց մանուկ Կոմիտասի նման, պարտաւորուած էին խօսիլ Թրքերէն լեզուով...

ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Փարիզ
Յունիս 2, 1995

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

Հոլիվուտի Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Մայիս 13-ին, տօնուած է Մայրերու Օրը։ Հանդիսութիւնը վարած է Ցասմիկ Զախալեան։ Բացման խօսքը արտասանած է Մարի Զափարեան։ Անահիտ Իշխանեան հանդէս եկած է Մայրերու Օրուան նուիրուած քերթուածներու արտասանութեամբ եւ երգով։ Ցայտագրին մասնակցած են նաեւ աշակերտներ։ Բանախօսած է Հելէն Հալէպլեան։

Փասատինայի Ժողովական Եկեղեցւոյ մէջ, Մայիս 12-ին, տեղի ունեցած է դասական համերգ մը։ Հայ եւ օտար երաժիշտներէ բաղկացած Վիրթիւոզներ նուագախումբը, ղեկավարութեամբ Արմէն Կարապետեանի, մեկնաբանած է Իպպոլիտով - Իվանովի հայկական Ռապսոտին, Հայտընի թաւ ջութակի քոնչերթօն եւ Բաբաջանեանի արիան։ Երկրորդ բաժնին մեկնաբանուած են Պէթհովընի մէկ արիան, Ա. Տիգրանեանի «Անոյշ»ը օփերայէն արիա մը, Կոմիտասէն երկու երգ եւ օտար գործեր։ Թաւ ջութակով հանդէս եկած է Վահրամ Սարաջեան, ծնած Երեւան եւ դափնեկիր Չայքովսքի, Ժընեւի եւ Փրակայի միջազգային մրցանակներու։ Երգերը մեկնաբանած է Էլլադա Չախոյեան, ծնած Հայաստան, ներկայիս հաստատուած Ամերիկա, դափնեկիր է Մարիա Գալաս մրցանակի։ Ցիսուն հոգինոց նուագախումբին ղեկավարը՝ Արմէն Կարապետեան, որ իբրեւ ջութակահար հանդէս եկած է նախկին Խորհրդային Միութեան գլխաւոր քաղաքներուն մէջ, եղած է Հոնոլուլուի սէնֆոնիք նուագախումբի Ա. ջութակահար եւ դասախօս Հաւայիի համալսարանին մէջ։ Համերգի գեղարուեստական ղեկավարը եղած է Խաչատուր Արովեան։

Կլէնտէյլի Իրանահայ Միութեան սրահին մէջ, Մայիս 7-ին, տեղի ունեցած է հայ ընտանիքին կառոյցին եւ հայ մշակոյթի առանձնայատկութիւններուն նուիրուած սեմինար մը, կազմակերպութեամբ Հ.Օ.Մ.-ի Շրջանային Վարչութեան։ «Հայ ընտանիքի կառոյցը եւ հայ կնոջ դերը իբրեւ մայր եւ կին» նիւթին շուրջ խօսած է Ալիս Պետրոսեան, բաղդատական եզրեր ներկայացնելով ամերիկեան եւ հայ ընտանեկան կառոյցներու միջեւ։ «Հայ մշակոյթի առանձնայատկութիւնները» նիւթը ներկայացուցած է փրոֆէսօր Գէորգ Խրլոպեան, խօսելով պարարուեստի, երգարուեստի, նկարչութեան, ճարտարապետութեան, գրականութեան մասին։ Սեմինարը վարած է Ռիթա Որբերեան։ Հ.Օ.Մ.-ի խօսքը փոխանցած է Կեդրոնական Վարչութեան ներկայացուցիչ՝ Մաքօ Մկրտիչեան։

Լոս - Անճըլըսի Ուիլշըր Իպէլ սրահին մէջ, Մայիս 7-ին, նշուած է Հոլիվուտի «Ռոզ եւ Ալեք Փիլիպոս» ազգային վարժարանի 25-ամեակը։ Բացումը կատարած է դպրոցին տնօրէնը՝ Վիգէն Եազուպեան։ Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, որու ընթացքին հանդէս եկած է դպրոցին երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Արա Մանաչի։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՎԵՀԱՆՈՅՇ ԹԵՔԵԱՆ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Փարիզէն ետք, Վեհանոյշ Թեքեանի նուիրուած երեկոյթ մըն ալ տեղի ունեցաւ Մայիս 26, Ուրբաթ երեկոյ Լոնտոնի Էսէքս Իւնիթէրըն Եկեղեցիին սրահին մէջ, քանի մը տասնեակ անձերու ներկայութեամբ։

Հ.Օ.Մ.-ի Նախագահուհի Մաթիլտա Մկրտիչեանի ողջոյնի խօսքէն ետք Արմինէ Թամրազեան ներկայացուց բանաստեղծուհին։ Ապա խօսք տրուեցաւ Վ. Թեքեանի։

Ան անգլերէն դասախօսեց «Հայ կնոջ դերը ժամանակակից պատմութեան մէջ» նիւթին շուրջ. սկսաւ Ե. դարէն, Եղնիկ Կողբացիով, հասնելու համար մինչեւ ներկայի Ղարաբաղի կռիւներուն ու հայ կնոջ անոնց բերած մասնակցութեան։ Դասախօսութենէն ետք կարդաց իր բանաստեղծութիւններէն ու երեկոյթը աւարտեցաւ Հ.Օ.Մ.-ի տիկիններուն կողմէ պատրաստուած հիւրասիրութեամբ մը որուն ընթացքին Վ. Թեքեան նաեւ մակագրեց իր գիրքերը։

Կիրակի, Մայիս 28-ին, Սուրբ Պետրոս Եկեղեցիին սրահին մէջ, «Երկիր եւ մշակոյթ» կազմակերպած էր լուսապատկերներու ցուցադրութիւն մը ԺԹ. եւ Ի. դարու հայ նկարիչներու գործերուն վերաբերեալ։ Իւրաքանչիւրին մասին բացատրութիւններ տուաւ Շահէն Խաչատրըեան որ Հայաստանի ազգային պատկերասրահին տնօրէնն է։

Մ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԽՄԲԱՎԱՐ ԺՈՐԺ ՓԷՀԼԻՎԱՆԵԱՆԻ ՆՈՐ ՍԿԱՒԱՌԱԿՆԵՐԸ

«Երաժշտական ճամբորդութիւն Եւրոպայի մէջ» խորագրուած երկու սկաւառակ հրապարակ հանուած է «Արիա Միւզիք»ի կողմէ։ Ժ. Փէհլիվանեանի ղեկավարութեամբ Մոնթէ-Գառլոյի ֆիլհարմոնիք նուագախումբը կը ներկայացնէ Փ. Տիւքայի, Ս. Ֆրանքի, Կ. Մալէրի, Մ. տը Ֆալլայի, Է. Էլկարի (առաջին ձայնապնակ) եւ Է. Կրիկի, Նիլսընի, Ռոսինիի, Վէրտիի, Սիպելիուսի, Ռ. Շըթրաուսի (Բ. սկաւառակ) գործերէն բաղկացած երկու յայտագիր։

Ժ. Փէհլիվանեան զաւակն է ծանօթ երգչուհի Արփինէ Փէհլիվանեանի. ծնած է Պէյրութ, 1964-ին ու տասը տարեկանին փոխադրուած Միացեալ – Նահանգներ։ Վեց տարեկանին կը սկսի ջութակի դասերու, ինը տարեկանին Լիբանանի ազգային առաջին մրցանակին կ՚արժանանայ։ Աւարտած է Գալիֆորնիոյ եւ Ինտիանայի համալսարանները։ 19 տարեկանին ղեկավարած է առաջին անգամ ու որոշած հետեւիլ այդ մարզին։ Կ՚աշակերտի Լորին Մազէլի, Ֆէրտինանտ Լէյթնըրի եւ Փիէռ Պուլէզի. այս վերջինը զինք կը նկատէ «տաղանդաւոր երիտասարդ ու խոստմնալից խմբավար մը»։

Ժ. Փէհլիվանեան երաժշտական միջազգային շրջանակին ուշադրութիւնը կը գրաւէ 1991-ին, երբ միաձայնութեամբ արժանի կը նկատուի երիտասարդ խմբավարներու Պըզանսոնի միջազգային մրցումին առաջին մրցանակին։ Աստ յաջորդող տարիներուն կը ղեկավարէ մեծ ճանաչում վայելող նուագախումբեր, ինչպէս՝ Կիրովի օփերայի նուագախումբը, Սուիս Ռոմանտը, Ռատիօ Ֆրանսի, Մոնթէ - Գառլոյի ֆիլհարմոնիք նուագախումբերը եւ շատ ուրիշներ։

Երիտասարդ խմբավարը ներկայիս կ՚ապրի Փարիզ ուր 1994 Դեկտեմբերին «Փլէյէլ»ի նուագահանդէսով մեծ գնահատանքի արժանացած էր։

Ժ. Փէհլիվանեանի ֆրանսական արտադրութեան, վերոյիշեալ երկու սկաւառակները կը վաճառուին «Ֆնաք»ի եւ «Վիրժին մէկասթոր»ի մէջ։

ԼՈՐԸՆՍ ՏԸՌԵԼ

ՊՐՈՍՊԵՐՈՅԻ ԿՂԶԻՆ

Ներածական՝ Գորփու կղզիի բնութեան ու ապրելակերպին

Անգլերէնէ Թարգմանեց՝
ՇԱՔԷ ՏԷՐ - ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Ցետոյ կուգայ քաղաքագէտ ու անգութ ճենովացի մեղրածոր Վետրանօն, ըստ ոմանց՝ ծովահէն, ըստ այլոց՝ ծովակալ։ Զարեանի նախասիրած անձնաւորութիւնը։ «Վենետիկցիներու գործած մեծագոյն սխալը զայն սպաննելը եղաւ», – կ՚ըսէ Զարեան։

Սբ. Սպիրիտոնի պէս՝ Գորսիրան եւս որպէս օժիտ պատկանած է ողբերգական վախճան ունեցած գեղեցիկ կնոջ մը - Միքայէլ Բ.ի դուստրը Հէլէնին, որ կղզիէն հեռու բանտի մը մէջ մահացաւ։

Արեւելքէն արշաւողներու ալիքները մինչեւ կղզին հասած են, բայց անոր կանաչ հովիտներուն եւ պուրակներուն մէջ անէացած։ Թրքական նուաճումի պատմութեան մէջ Գորսիրան կը ցցուի որպէս սահմանաքար, որովհետեւ յառաջխաղացքը հոս կանգ առաւ, փշրուեցաւ. հետեւաբար՝ Ադրիականի բանալին մնաց Վենետիկի ձեռքին։

Վենետիկեան իշխանութեան տակ կղզին բարգաւաճած է, գոնէ անտառներու տեսակէտէն։ Որովհետեւ վենետիկցիները տասը ոսկի դրամ կը վճարէին իւրաքանչիւր մարիւր նորատունկ ձիթենիինոց պուրակի համար։ Կ՚ըսեն թէ անոնց մեկնած պահուն մօտ երկու միլիոն ձիթենի կար կղզիին վրայ։

Ըստ 1632-ին Լայթգովի հրատարակած տեղեկագրութեան՝

«Գորփուն որքան գեղեցիկ՝ նոյնքան եւ անառիկ կղզի մըն է։ Իոնական ծովուն մէջ կը գտնուի. բնակիչները Ցոյն են, կառավարողները՝ Վենետիկցի։ Հոմերոս գովերգած է կղզին՝ իր ատեն հոն գոյութիւն ունեցած Ալսինոյի սիրուն պարտէզներուն համար։ Ալսինօն այն գորսիրացի բանաստեղծն է, որ Ոդիսեւսի նաւաբեկումէն ետք զայն ազնուաբար հիւրասիրեց եւ որուն մասին Օվիդիոս ըսած է.

Ինչո՞ւ կը սիրեմ Ալգոնոյի հողը բերրի
եւ ծառերը որոնք միշտ պտուղով են լի։

«1832-ին՝ Գորսիկացիները (sic) այս կղզին տուած են Վենետիկցիներուն, քանզի ենթակայ էին աշխարհի բոլոր վտանգներուն։ Արեւելքէն հիւսիս կ՚երկարի կիսալուսնի կամ կէս շրջանակի ձեւով։

«Գորփու քաղաքը, որմէ ալ կուգայ կղզիին անունը, կը տարածուի լերան մը ստորոտին ուր ժայռերով շրջապատուած անառիկ երկու ամրոց կայ. մէկը կը կոչուի Ֆորտէցցա Նովա, միւսը՝ Ֆորտէցցա Վէքքիա։ Լաւ կառավարուած են եւ աչալուրջ հսկողութեան ենթակայ, որպէսզի չըլլայ թէ մէկուն հրամանատարին դրդումով՝ միւսը դաւաճանական արարք մը գործէ։ Նոյն դիտումով ալ՝ զոյգ ամրոցներու կառավարիչները իրենց նշանակման պահուն Վենետիկի Ծերակոյտին առջեւ կ՚երդնուն, որ ո՛չ ծածուկ ո՛չ յայտնի խորհրդակցութիւն պիտի չունենան իրարու հետ եւ իրենց պաշտօնավարութեան երկու տարիներուն ընթացքին պիտի չթղթակցին իրարու հետ։

Ամրոցները անմատչելի ու անառիկ են, պայմանաւ որ զանոնք պահողները հաւատարիմ ըլլան եւ ուտեստեղէնի ու ռազմական պաշար ունենան։ Ցոյն ժողովուրդը զանոնք կը կոչէ Քրիստոնէութեան Բերդերը։ Սակայն աւելի ճիշդ պիտի ըլլար կոչել Վենետիկի Ուժը, քանզի եթէ այս ամրոցները Թուրքերուն կամ Սպանացիներուն ձեռքը իյնան, Վենետիկի վաճառականներուն գործունէութիւնը անըրջան մակարդակի կ՚իջնէ. իսկ ասիկա՝ նոյնինքն Վենետիկը տապալելու բուն միջոցն է»։

Իր պարունակած մի քանի անճշդութիւններով հանդերձ, Լայթգովի նկարագրութիւնը ջրաներկ նկարի մը պէս աւինքնող ու թարմ է։ Անշուշտ՝ Գորսիկացիներու հարցը երեւակայածին է. կրնայ պատահիլ սակայն, որ տպագրական վրիպակի արդիւնք ըլլայ - «Գորսիրացի»ի փոխարէն։ Նաեւ՝ ոչ մէկ պարագայի կարելի է լեռ կոչել այն բլրակը որուն վրայ կը բարձրանայ հին ամրոցը։ Բայց իր ընդհանուր գիծերուն մէջ՝ տեղեկագրութիւնը կը համապատասխանէ տեղւոյն դրութեան։

Լայթգովէն մօտաւորապէս տասնամեակ մը առաջ՝ Ֆայնզ Մորիսըն իր «Ուղեւորի Երթեր»ուն մէջ կարճ հատուած մը նուիրած է կղզիին նկարագրութեան, զոր կ՚արժէ մէջբերել։ 1596-ին գրուած է։

«Մայիս 5-ի Կիրակի օրը՝ Գորփու կղզիէն երեք մղոն հեռու գտնուող Ֆանոն լեռը (եթէ լաւ կը յիշեմ՝ կղզին) տեսանք, եւ անկէ անդին յունական ցամաքին վրայ՝ Քիմերայի շատ բարձր լեռները, որոնք բնակուած են Ալպանացիներէ. ասոնք ո՛չ Թուրքերու հպատակ են, ո՛չ Վենետիկցիներու, ո՛չ ալ ուրիշներու. պատեհ առթիւ բոլորն ալ կը կողոպտեն։ Վենետիկցիները եւ Ֆրանսայի ու մանաւանդ Սպանիոյ թագաւորները զանոնք որպէս զինուոր կը վարձեն իրենց պատերազմներուն ատեն։

«Ցոյներէ բնակուած Գորփու կղզին շատ բերրի է. առատ պտուղ, հացահատիկ, գինի, չամիչ կ՚արտադրէ։ Մէկը՝ հին, միւսը՝ նոր երկու ժայռափոր բերդեր նաւահանգիստը կը պաշտպանեն. երկուքն ալ հաստատուն եւ անառիկ են։ Այնպէս որ կղզին իրաւամբ կը նկատուի Քրիստոնեայ աշխարհի գլխաւոր Բանալիներէն մին»։

(Շար. 34)

Մ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Երկուշաբթի, Յունիս 12, տօն է Սրբոց Կուսանացն Հռիփսիմեանց:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ.-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի:

L'INALCO et la Société des Etudes Arméniennes
ont le plaisir de vous convier
A LA QUATRIEME

JOURNEE ETUDES ARMENIENNES EN FRANCE

à l'occasion du
BICENTENAIRE DE L'ECOLE DES LANGUES ORIENTALES VIVANTES
le Lundi 12 Juin de 9h30* à 17h
dans les salons de l'INALCO,
2, rue de Lille, Paris 7e

- *Introduction*
 par André BOURGEY,
 Président de l'INALCO;
- *La chaire d'arménien à l'Ecole des Langues Orientales,*
 par Anaïd DONABEDIAN, INALCO;
- *Les «Arméniens de Colbert»,*
 par Anahide TER-MINASSIAN,
 Université de PARIS I;
- *Quelques correspondances inédites où il est question de Chahan de Cirbied, Napoléon I, Emile Benvéniste, Antoine Meillet et Haïg Berberian,*
 par Jean-Pierre MAHE,
 Ecole Pratique des Hautes Etudes;
- *Georges Dumézil et les études arméniennes,*
 par Georges CHARACHIDZE, INALCO;

Cocktail-lunch

- *De Villefroy : un des premiers arméniste français,*
 par Bernard OUTTIER,
 Université de Genève;
- *Sirarpie Der Nersessian et les arts arméniens,*
 par Sylvia AGEMIAN,
 Musée Nicolas Suisak, Beyrouth**;
- *Le rôle de l'arménien dans les études indo-européennes,*
 par Charles DE LAMBERTERIE,
 Ecole Pratique des Hautes Etudes;
- *L'école hellénophile dans les études arméniennes (en arménien),*
 par Erna CHIRINIAN,
 Matenadaran, Erevan.

** En raison du nombre limité de places dans la salle, il est recommandé au public d'être présent dès l'ouverture de la journée.*
*** Sous réserve. Avec la contribution de la* Fondation en faveur des étudiants et chercheurs de la République d'Arménie pour l'Histoire de l'Art.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
12 14, rue Saint-Bazile, Marseille 1er

Հիմնադրութեան
19-րդ տարուան առթիւ

ՄԵԾ ՀԱՑԿԵՐՈՅԹ

նախագահութեամբ՝
ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՏԻԳՐԱՆ ՀՐԱԶԵԱՆԻ

Շաբաթ, Յունիս 10,
ժամը՝ 20·30-էն սկսեալ

հայկական նուագախումբ
Ճաշագին՝ 150 Ֆր.:

Սեղանները ապահովելու համար դիմել՝ Հայ Մշակոյթի Տան գրասենեակը:

Հեռաձայն. - 91 - 50 - 15 - 09

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Պոլսեցի տարեց հիւանդ կին մը իր համեստ քսակէն հետեւեալ նուէրները կ'ընէ.- Ռատիօ Այր՝ 500 Ֆր., Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարան 2000 Ֆր., Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւն 2000 Ֆր., Անկէն - լէ - Պէնի Նարեկ վարժարան 1000 Ֆր., Մոնմորանսիի Տաթեւ վարժարան 1000 Ֆր., Անթոնիի հայերէնի դասընթացք 1000 Ֆր., Պանէօ - Քաշանի Սիամանթօ դպրոց 1000 Ֆր., Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարան 1000 Ֆր., (գումարները ստանալ՝ «Յառաջ»էն փոխան ստացագրի) եւ 500 ֆրանք «Յառաջ»ին:

L'ECOLE
TEBROTZASSERE
propose

un Cycle de Conférences-Débats

animées par
ONNIK JAMGOCYAN
Docteur en Histoire

La Puissance économique des Arméniens

du 17ème au 18ème siècle

- *Les financiers arméniens à Venise*

le Vendredi 9 Juin à 21 heures
au YAN'S CLUB
5, avenue Reille, Paris 14e

Participation : 50 F.

Le débat sera suivi d'un cocktail

Renseignements au : 43. 81. 01. 72.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Repas

A l'occasion du 40e anniversaire de la Colonie de Bellefontaine et de la fin des travaux de l'aire de jeux, la Croix Bleue des Arméniens de France, section de Sevran-Livry *«D. Missakian»* organise

UN REPAS

le Dimanche 11 Juin à 13 heures
à la MCA, 17, rue Charles Péguy,
93190 Livry-Gargan

Pour tout renseignement et réservation:
Tél. : 43. 32. 47 20 (dans la journée)
ou 43. 83. 87. 68 le soir.

**

Journée à Fontainebleau

organisée
par la C.B.A.F
section de Bagneux - Cachan
le Dimanche 11 Juin

— Matin : Visite guidée du Château de Fontainebleau; repas dans un restaurant près du château.
— Après-midi : Promenade à Barbizon.
Prix : 250 F. (tout compris)
200 F. pour les enfants moins de 12 ans.
— Départ en autocar : 8 h 15 précises devant le supermarché *Casino* à Bagneux (Nationale 20).
— Retour : Vers 19h.
Inscriptions : 46 - 63 - 10 - 48 (après 18h)
— Places limitées —

**

La Section de Paris
«Archalouïse TATHEOSSIAN»
organise

LA FETE DE FIN D'ANNEE DE SON ECOLE

le Dimanche 18 Juin
Spectacle donné par les enfants
à 15 heures
suivi d'un goûter
Nous vous attendons tous à la M.C.A. — 17, rue Bleue, Paris 9e

CITE INTERNATIONALE DES ARTS
Salle E. SANDOZ

Martin PETROSSIAN

Peintures

du 8 au 19 Juin

Ouvert tous les jours de 13h à 19h

CITE INTERNATIONALE DES ARTS
18, rue de l'Hôtel de Ville, Paris 4e
M° Pont-Marie

ՎԻԼԻՕՐՊԱՆ

— ՓՏՈՅՏ —

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղը կը կազմակերպէ մէկ օրուան պտոյտ մը դէպի Վէրքօր:

Կիրակի, Յունիս 25, առաւօտեան ժամը 8-ին, Վիլէօրպանի Հայ Մշակոյթի Տան առջեւ.

126, avenue Roger Salengro,
69100 VILLEURBANNE

Ճամբորդութիւն եւ ճաշագին՝ 200 Ֆր.:
Արձանագրութեան համար հեռաձայնել՝
72 - 35 - 15 - 86
թիւին:

SABERATOURS
SEVAN VOYAGES
SABERATOURS
SEVAN VOYAGES
SABERATOURS
SEVAN VOYAGES

PARIS·EREVAN·PARIS
VOLS HEBDOMADAIRES
- ASSISTANCE A L'AÉROPORT
- ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
- RÉSERVATION D'HÔTEL
- LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
- EXCURSIONS GUIDÉES
- VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE

PARIS·EREVAN
VOL CARGO MENSUEL

PRIX
PARIS-EREVAN-PARIS
3600 F
RENSEIGNEMENTS ET RÉSERVATIONS SUR SIMPLE APPEL

SABERATOURS
31, RUE D'ARGENTEUIL - 75001 PARIS
TEL 42 61 51 13 - FAX 42 61 94 53
SEVAN VOYAGES
48, COURS DE LA LIBERTÉ - 69003 LYON
TEL 78 60 13 66 - FAX 78 60 92 26
EREVAN
37, RUE HANRABEDOUTIAN - EREVAN 10
TEL 52 54 48 - 52 85 48 -
FAX 52 54 48

EN COLLABORATION AVEC
ARMENIAN AIRLINES

STUDIO VICKEN PARIS 1995

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Camp itinérant en Grèce

La Croix Bleue des Arméniens de France ouvre son **Camp Itinérant en Grèce** du 4 au 25 Juillet pour les adolescents de 14 à 16 ans.

Au programme: *Randonnées, visites des sites et monuments historiques, rencontre avec La Croix Bleue de Grèce, etc...*

Prix : 5 000 F.

Pour tous renseignements complémentaires, contacter Mme ZABOUNIAN au: 49 77 76 15 (heures de bureau) 43 76 50 52 (le soir).

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Արփինէ Աւետիսեան, 1000 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին ի յիշատակ իր սիրելի քրոջ՝ Արտեմ Ղարիպեանի *եւ քեռայրին՝* Զարեհ Ղարիպեանի:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

ՓԱՐԻԶ
Հայ Կրթական
եւ
Մշակութային Միութիւն

ԴԻՄԱԿ

Թատերախումբը
կը ներկայացնէ՝

ԹԱԽՏԻՆ ԱՆԻՒԸ

հեղինակութեամբ՝ Գրիգոր Վահանի
բեմադիր՝ Վազգէն Մութաֆեան

Կիրակի, Յունիս 11, ժամը՝ 17·30-ին:

MUSEE GUIMET
6, Place d'Iéna, Paris 16e (M° IENA)

ՎԱԼԱՆՍ

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Վալանսի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ ընտրողական մարմնի եւ հոգաբարձութեան 1993 - 1995 տարուան նստաշրջանը լրացած ըլլալով, կը հրաւիրենք Վալանսի եւ Շրջանի հաւատացեալները ընտրելու նոր ընտրողական մարմին մը, նոր նստաշրջանի համար:

Ժողովը տեղի պիտի ունենայ Ս. Սահակ Եկեղեցին, Ուրբաթ, Յունիս 23, երեկոյեան ժամը 20·30-ին:

Օրակարգ.-
Բարոյական զեկուցում,
Նիւթական հաշուետուութիւն,
Ընտրութիւն ընտրողական մարմնի:

Այն հաւատացեալները, որոնք կը փափաքին ընտրողական մարմնին մաս կազմել, կրնան իրենց դիմումնագիր նամակ քարտուղարութեան ղրկել, Կրօնական Ընկերակցութեան հասցէին, մինչեւ Յուն 10 Թուականը

Eglise St-Sahag, 12 rue de la Cécile, VALENCE

Պայմաններ Ընտրողական Մարմնի Թեկնածութեան՝

Ա. Վճարած ըլլալ խղճագին մոմագինը եկեղեցիիս,
Բ. Ամբողջացուցած ըլլալ 21 տարեկանը,
Գ. Հաստատուած ըլլալ Վալանս կամ շրջանը առնուազն 5 տարի:

Պայմաններ Ընտրողական Մարմնի Քուէարկող Անդամներուն՝

Ա. Վճարած ըլլալ խղճագին մոմագինը եկեղեցիիս,
Բ. Ամբողջացուցած ըլլալ 21 տարեկանը,
Գ. Հաստատուած ըլլալ Վալանս կամ շրջանը առնուազն 2 տարի:

Վստահելով ձեր ներկայութեան, եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը յայտնէ իր կանխայայտ շնորհակալութիւնը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

RECHERCHE

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
recherche
pour son Centre de Vacances de BELLEFONTAINE

JUILLET 1995

1 ASSISTANT SANITAIRE
(médecin, étudiant en 2ème année de médecine ou infirmier)

Ecrire à CBAF :
17, rue Bleue, 75009 PARIS.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R.C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ 10-11
SAMEDI - DIMANCHE
10-11 JUIN
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. – Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.610
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
69e ANNEE — N° 18.610

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ վարչապետը՝ Ռաֆիք Հարիրիի նոր (ր) կառավարութիւնը կը բաղկանայ նոյնպէս 30 անդամներէ : Շահէ Պարսումեան Քարիւղի եւ Ճարտարարուեստի նախարար է, Յակոբ Տէմիրճեան ալ Բաղաքապետական եւ գիւղապետական հարցերու :

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ՕԴԱՉՈՒՆ որուն հետքը կորսուած էր իր օդանաւին վար առնուելէն ետք Պոսնիոյ մէջ, գտնուեցաւ 6 օր ետք (Յունիս 8-ին) եւ Ամերիկա վերադարձաւ որպէս հերոս : Օդաչուն գտնուած է մառինզներու հետաղօտական գործողութեան մը ընթացքին : Վեց օր ապրած է պահուըտած, երկու օրուան սնունդ ունէր միայն, ու միւս չորս օրերն ալ մրջիւն եւ մարախ կերած է : Գլինթըն շատ հպարտ է եւ օդաչուն Սպիտակ Տուն հրաւիրած է :

ՆԱԽԱԳԱՀ ԳԼԻՆԹԸՆ, առաջին անգամ ըլլալով, գործածեց վէթոյի իր իրաւունքը ընդդիմանալով Քոնկրէսին (Ներկայացուցչական Ժողով եւ Ծերակոյտ) առած որոշումներուն պիւտճէի վերաբերեալ : Խորհրդարանականները 16,4 միլիառ տոլարի խնայողութիւն մը նախատեսած էին եւ Միացեալ - Նահանգներու նախագահը յայտարարեց թէ չի կրնար վաւերացնել նման որոշում մը : Կը մնայ Ներկայացուցչական Ժողովին եւ Ծերակոյտին (երկուքն ալ հանրապետական մեծամասնութիւն մը ունին) միջին ճամբայ մը գտնել : Այլ խօսքով, ժողովները պարտին որոշումը քուէարկել 2/3-ի մեծամասնութեամբ, որպէսզի կարենան հրաժարիլ նախագահական վէթոյէն :

ՄԻՇԷԼ ՌՈՔԱՐ որ, յաջողութիւն մաղթած էր ընկերվարական նախկին երեսփոխան Միշէլ Փըզէի Մարսէյլի քաղաքապետական ընտրութիւններուն (հերձուած ցանկի մը գլուխն է), գրաւոր իր զօրակցութիւնը բերած է Լիւսիէն Վէյկանի ու կ'րսէ թէ սկիզբը կարծած էր որ նախնական զտում մը պիտի կատարուէր երկուքին միջեւ :

ԻՐԱՆԻ Արտաքին նախարարը՝ Ալի Վելայաթի հարցազրոյց մը տուած է «Ֆիկառօ»ի ուր կը շեշտէ, գլխաւորաբար, որ կարելի չէ կղզիացնել Իրանի նման երկիր մը թէեւ հակառակ ամերիկեան ամպարկօյին Իրանի միջազգային դերը երբեք այսքան զօրաւոր չէ եղած :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ, գործազրկութիւնը նուազում մը արձանագրած է Մայիսին եւ համեմատութիւնը իջած է 9%-ի :

ՆՈՒԱՃԻ - ԼԸ - ԿՌԱՆԻ (փարիզեան արուարձան) մէջ, երկու գիշեր, յաջորդաբար (Յունիս 7-էն 8 եւ 8-էն 9) շուրջ 100 երիտասարդներ խռովութիւններ ըստեղծեցին եւ բախումներ եղան ապահովութեան ուժերուն հետ : Յարձակումներ եղած են, գլխաւորաբար, ոստիկանատան վրայ, թալանի տրուած են վաճառատուներ, հրդեհուած տասնեակ կառքեր, ցուցափեղկեր ջարդուփշուր եղած եւայլն, եւայլն : Դրդապատճառն է պէօրի մը մահը, պատահած Ջորէքշաբթի, երբ երիտասարդը գողցուած մոթոյով մը արտակարգ արագութեամբ կը ջանար խոյս տալ զինք հետապնդող ոստիկաններէն ու իր ճամբան շարունակած է հակառակ ուղղութեամբ բախելով ազդալոյսի մը ու ծանրօրէն վիրաւորուած եւ մեռած :

ՄԱՄՈՒԼ

«LE NOUVEL OBSERVATEUR»

(8/14 Juin)

Un pari nommé Tchuruk

Շաբաթաթերթը այսպէս խորագրուած էջով մը կը ծանօթացնէ Ալքաթէլ - Ալսթոմի նոր ղեկավարը որպէս «միակը որ կրնար յաջորդել Փ. Սիւարի» : Ի տես ընկերութեան տկարացումին, կ'ըսուի թէ անոր մեծագոյն բաժնետէրերէն Իթթ-ի նախագահն է որ ձայն բարձրացուցած է Ֆրանսացի վարիչներուն քով ու ան է որ առաջին անգամ առաջարկած է Սերժ Չիւրիւքի անունը :

Գործի աշխարհին մէջ ամենազօր դէմք մը կը նկատուի ան : Հայ առեւտրականներու զաւակ Սերժ Չիւրիւքճեան ծնած է Մարսէյլ, բայց «կեղծ մարսէյլցի մըը» կը կոչուի լիսէի ու համալսարանի իր ընկերոջ կողմէ որ «Քրէտի Լիոնէ»ի նախագահն է : Կարճ կտրուած իր մազերով, ակնոցի կիսալուսնի ձեւ շրջանակներով ու խիստ դէմքով զոր երկչոտ ժպիտ մը կը լուսաւորէ, հարաւցիի մը բնաւ չի նմանիր : Ճարտարարուեստի մարզի դէմք մըն է որ երբեք մասնակցած չէ նախարարական աշխատակազմերու : Ձախակողմեան մըն է որ գլխաւորելու կը կոչուի ԷՌ - ՓԷ - ԷՌ հակումով ընկերութիւնը : Քսան տարի աշխատած է Մոպիլ ընկերութեան մէջ, յետոյ Ռոն - Փուլէնի եւ վերջապէս Թոթալի մէջ : Ղեկավարի իր անցեալը լեցուն է յաջողութեան էջերով :

Թէ ինչո՞ւ Թոթալի պատուաբեր դիրքը կը լքէ, հարցումին մօտ շրջանակէն մէկը կը պատասխանէ.. «Եսը իր բաժինը ունի տոր մէջ, բայց կայ նաեւ գիտակցութիւնը՝ պարտականութեան եւ պատասխանատուութիւններու, հանդէպ երկրի մը որ իրեն ընծայած է յաջողութեան նման առիթ մը» :

Ս. Չիւրիւք պէտք է Ալքաթէլ - Ալսթոմի եւ Ֆրանս Թելէքոմի միջեւ կապը վերահաստատէ ու ընկերութիւնը պատրաստէ վաղուան : Ալքաթէլ տեղեկատուութեան միջազգային ցանցերուն համեմատութեամբ այնքան յապաղում արձանագրած է որ ենթակայ է վաղը ներկայի իր յաճախորդներէն մէկուն ենթարկուելու վտանգին :

Չիւրիւք որ իր գործի կեանքը անցուցած է տարրաբանութեան ու քարիւղի մարզերուն մէջ, պիտի յաջողի՞ նոր շունչ տալ ղեկավարելու կոչուած ընկերութեան : Յարմարագոյն պայմաններով յաջորդութիւն մը նախատեսած չըլլալով Փ. Սիւարի, Ալքաթէլի վարչականները ընդունած են այս գրաւը : Նոյնպէս եւ ընկերութեան 200 հազար հոգինոց պաշտօնէութիւնը :

ԵՐԵՒԱՆ ՀԵՌԱՏԻՊ ՓԱՐԻԶ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 7 / 9)

ՍԵՒ ԾՈՎԵԱՆ
Ե- ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Մոսկուայի մէջ Յունիս 7-ին տեղի ունեցած է սեւծովեան Համագործակցութեան խորհրդարանական վեհաժողովին Ե. համագումարը, որուն Հայաստանի կողմէ մասնակցած է Բ. Արարքցեանի գլխաւորած պատուիրակութիւնը : Նիստին ելոյթ ունեցած է, ի շարս այլոց, վեհաժողովի հերթական նախագահը՝ Ալպանիոյ Ազգ. Ժողովի նախագահ Փիթէր Աղնոր, որ առիթէն օգտուելով շնորհաւորած է Հայաստանի Խորհրդարանին նախագահը, որ իրեն պիտի յաջորդէ ստանձնելով հերթական նախագահութիւնը վեց ամսուան շրջանի մը համար :

ԴԻՏԵՐՈՒ ՔՆՆԻՉ ԽՈՒՄԲԸ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԺԱՄԱՆԱԾ

Ընդառաջելով Հայաստանի կառավարութեան հրաւէրին, ռուս, զուիցերացի եւ ամերիկացի ներկայացուցիչներէ բաղկացած դէտերու քննիչ խումբ մը արդէն հասած է Երեւան : Անոնք ուսումնասիրութիւններ կը կատարեն Երեւանի, Սպիտակի եւ Սիսիանի շրջաններուն մէջ Յուլիս 5-ի երեսփոխանական ընտրութիւններուն կապակցութեամբ : Քննչական այլ խումբերու ժամանումը եւս կը սպասուի այս օրերուն. իսկ դէտերը Հայաստան կը հասնին ընտրութեանց նախօրեակին :

Ընտրութիւններու նախօրեակին Հայաստանի քաղաքական կեանքին եւ մթնոլորտին ծանօթանալու նպատակաւ Երեւան գացած է նաեւ Մինիխէն քաղաքագէտներու խումբ մը ընկերակցութեամբ Վըրաստանի Խորհրդարանի արտաքին կապերու յանձնաժողովի անդամ Դաւիթ Պայճաձէի :

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԴԻՒԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԴԷՄ

«Միլլիյէթ»ի Մոսկուայի թղթակիցը Ճէնք Պաշլամըշ թերթին Յունիս 8-ի թիւին մէջ այս խորագիրով ուշադրութեան կը յանձնէ Թուրքիոյ հանդէպ Ռուսաստանի վերջին օրերու կեցուածքը որ յանկարծ խստացած է :

Ան կ'ըսէ. «Մոսկուա ձեռնարկած է Թուրքիան ամբաստանելու եւ դժուարին կացութեան մատնելու արշաւի մը : Մոսկուա գրեթէ թշնամի յայտարարած է Անգարան : Այս պայքարին հեռաւոր նպատակն է քարիւղի եկամուտէն զրկուած, Միջին Ասիայէն ու Կովկասէն մերժուած, մեկուսացած երկրի մը վերածել Թուրքիան» :

Թուրքիոյ դէմ Մոսկուայի առաջին քայլը եղած է Յունաստանի ու Պուլկարիոյ հետ գործակցութեան զարկ տալ, որպէսզի Ազրպէյճանի քարիւղի արտադրութեան փոխադրութեան մէջ Թուրքիա չէզոքացուի :

Թշնամութեան երկրորդ կէտ մը եւս առընչուած է Ազրպէյճանի քարիւղին. Ռուսաստանի Արտաքին Նախարարութեան կողմէ կատարուած յայտարարութեամբ մը ակնարկութիւն եղած է Թուրքիոյ, դժգոհութիւն յայտնելով որ «կարգ մը երկիրներ» Կասպից ծովու իրավիճակին հարցով կը միջամտեն Ազրպէյճանի ներքին խնդիրներուն ու «կը ջանան հրահանգներ տալ» : Ծանօթ է որ Կասպից ծովու իրավիճակի վէճը Մոսկուան կը հակադրէ Պաքուի : Առաջինը կը պնդէ որ այդ շրջանէն ձեռք ձգուած քարիւղէն պէտք է բաժին ունենան Կասպից եզերող բոլոր երկիրները. Ռուսաստան, Ղազախստան, Թիւրքմէնիստան եւ Իրան :

Ռուսաստան դժգոհ է նաեւ Պոլսոյ եւ Չանաքքալէի նեղուցներէն նաւերու անցքին վերաբերող նոր կանոնագրութենէն զոր Անգարա սկսաւ գործադրել 1994 Յուլիս 1-էն : Մոսկուա կը պնդէ որ այդ կարգադրութիւնը 500 միլիոն տոլարի վնաս պատճառած է իրեն ու այս մասին բողոքած Սեւծովեան տնտեսական համագործակցութեան անդամ երկիրներուն :

Չեչէնիոյ պատերազմն ալ պատճառ է որ Ռուսաստան դժգոհի Անգարայէն, Դուդայեւի համակիր ուժերուն զինամըթերքի օժանդակութեամբ ամբաստանելով զայն : Ռուս պաշտօնատար մը ըսած է թէ զէնքն ու զինամթերքը պարսկական նաւահանգիստներէ ձկնորսական նաւերով Ազրպէյճան կը տարուին, անկէ կը փոխանցուին չէչէն ուժերու :

Մոսկուայի յայտարարութիւնը թէ ամբողջացուցած է Կովկասի 58-րդ բանակին կազմութիւնը, նոյնպէս Թուրքիոյ նեղութիւն պատճառելու ձեւ մը կը նկատուի Անգարայի կողմէ : Այս բոլորը ըսելէ ետք լրագրողը կ'եզրակացնէ.- «Ռուսաստան որ զանազան ճակատներու վրայ դիւանագիտական պայքար կը մղէ, այլեւս չի ծածկեր նաեւ քաղաքական, զինուորական եւ տնտեսական մարզերուն մէջ Թուրքիոյ առջեւ պատուար կանգնելու իր ջանքը» :

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ
ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

«ՀԱՅԵՐԸ ՊԷՏՔ Է ՔԱՇՈՒԻՆ ԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ՀՈՂԵՐԷ, ԲԱՅՑ Ի ՂԱՐԱԲԱՂԷՆ»

Յունիս 8-ի «Հիւրրիյէթ»ի լրատուութենէն ետք, յաջորդ օրուան «Միլլիյէթ» օրաթերթն ալ կ'արձագանգէ Հայաստան - Ազրպէյճան մօտալուտ հանդիպումներու որոնք Միացեալ - Նահանգներու նախաձեռնութեամբ տեղի կ'ունենան Ուաշինկթընի մէջ : Թերթին թղթակիցը կը տեղեկացնէ հիմնուելով ամերիկեան աղբիւրներու վրայ թէ յառաջիկայ օրերուն ամերիկեան մայրաքաղաքին մէջ հանդիպում մը ծրագրուած է Լ. Տէր - Պետրոսեանի խորհրդական Ժ. Լիպարիտեանի ու Ալիեւի խորհրդական Վ. Կուլիզադէի միջեւ. հանդիպումին ներկայ պիտի ըլլայ նաեւ Բաքուի Մեծն - Բրիտանիոյ դեսպան ու Արտաքին փոխ - նախարար Մ. Կուլիեւ : Ազրպէյճանցի այս երկու դիւանագէտները կ'ըսուի որ Ապրիլին առաջին հանդիպում մը ունեցած են հայկական կողմին հետ, տեսակցելով Երեւանի Միացեալ - Նահանգներու դեսպան Ռ. Շուգարեանի ու Հայկական համագումարի նախագահ Ռոս Վարդեանի հետ որ ծանօթ է որպէս Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի մօտ անձնաւորութիւն :

Միացեալ - Նահանգներու այս նախաձեռնութեան որպէս պատճառ կը ներկայացուի Ուաշինկթընի մտահոգութիւնը՝ Կովկասի կացութեան, Կասպից ծովու քարիւղին առնչուած հեռանկարներու, Ռուսաստանի անկայունութեան եւ Հայաստանի տնտեսական եւ ընկերային տագնապին մասին : Այս նախաձեռնութիւնը կը բացատրուի նաեւ Մինսկի խումբին անյաջողութեամբ. Միացեալ - Նահանգներ կ'ուզեն առիթներ ստեղծել հրադադարը օգտագործելու եւ լուծումի յանգելու համար : Այս իմաստով, Անգարայի կողմէ օդային տարածքին բացուելէն ետք, յաջորդ քայլը կը նկատուի բացի Ղարաբաղէն, մնացեալ ադրբեջանական հողերէն Հայերու ետ քաշուիլը :

Թերթին թղթակիցը կը գրէ թէ Թուրքիոյ եւ Հայաստանի յարաբերութիւններուն բնականոնացումին մեծագոյն արգելքը Ղարաբաղի հարցն է : Այսուհանդերձ, «Անգարա որ գոհ է Թուրքիոյ հետ բնականոն յարաբերութիւններու բնդդիմադիր Հ.Յ.Դ.-ի Լ. Տէր - Պետրոսեանի կողմէ փակումէն, կարծւոր կը նկատէ որ Հայաստանի Յուլիս 5-ի ընտրութեան յաջորդէ հաշտութեան ու մեղմացումի կողմնակից կառավարութիւն մը» :

Ուաշինկթընի այս հանդիպումին օրակարգի նիւթերէն պիտի ըլլայ քարիւղի փոխադրութեան ճամբու խնդիրն ալ : Տարեկան 100.000 տակառ նախնական արտադրութեան համար այնպէս կը թուի որ կարեւոր ազդակ է հայեւադրբեջանական յարաբերութիւններու մեղմացումը որ ապահովութեան երաշխիք մը պիտի ըլլայ կողմերուն համար :

ՍԱՐԵՐՆ ՈՒ ԱՆՈՒՆՑ ՏԷՐԵՐԸ

1992 Մայիս 9-ին Արցախի պատերազմը գլխաւոր անկիւնադարձը արձանագրեց երբ հայկական ուժերը վերստին տիրացան Շուշի քաղաքին: Պատմական ժամանակներու հայկական մշակոյթի կեդրոն այդ ոստանը խորհրդային կարգերու վերջին տարիներուն կատարեալ փորձանքի մը վերածուած էր, յատկապէս մայրաքաղաք Ստեփանակերտի համար: Գրեթէ ամբողջովին ազրպէջանցի բնակչութեամբ քաղաքը ուրկէ ութսունական թուականներու սկիզբին վտարուած էին վերջին Հայերն ալ, իր բարձրադիր աշխարհագրական դիրքով, Ստեփանակերտի գլխուն թառած չարիքի տուփ մըն էր: Հոնկէ արձակուած ռումբերը, հրթիռները աւեր ու մահ կը ցանէին Ստեփանակերտցիին գլխուն, ամէն օր ու ամէն ժամ: Ու այնքան ատեն որ վերջ չտրուէր այդ կացութեան, կարելի պիտի չըլլար խօսիլ Արցախի ամբողջականութեան մասին: Ու տրուեցաւ: Հայկական ուժերը 1992 Մայիս 9--ին մտան քաղաքը որ արդէն պարպուած էր իր բնակչութենէն ու վերածուած զինական պահեստի ու ռազմական կեդրոնի:

Ժամանակակից մեր պատմութեան այս կարեւոր թուականին Գ. տարեդարձին առթիւ «Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութիւն» թերթը Նուարդ Աւագեանի կողմէ ԼՂՀ Պաշտպանութեան բանակի փոխ - գնդապետ Արթիւր Աղաբեկեանի հետ հարցազրոյց մը հրատարակած է, խորագրուած՝ «Պիտի ասէինք մեր խօսքը եւ ասացինք»:

Փոխ - գնդապետը ռազմական հոլովոյթին կարեւոր մէկ օղակը կը նկատէ Խանձաձորի մարտը: Ատիկա նախապէս մշակուած առաջին պատասխանն է ազրպէջանական, եւ խորհրդային գործակցութեամբ կիրարկուող «Օղակ» գործողութեան որուն նպատակը մեկուսացնել էր հայկական պաշտպանական ուժերը եւ փճացնել զանոնք: Պատասխան - ծրագիրը կը պատրաստուի ԼՂՀ-ի Ներկայի Պաշտպանութեան նախարար՝ Սամուէլ Բաբայեանի ցուցմունքով եւ կը գործադրուի անոր հրամանատարութեամբ: Ա. Աղաբեկեան զայն կը նկատէ իրենց կողմէ ժողովուրդին տրուած ապացոյցը թէ «մեր հողի ճակատագիրը մեր ձեռքն է»:

Այդ գործողութեան կը հետեւին Տողի, Խոջավէնդի, Խոջալուի, ազատամարտերը: Անոնք կը նախորդեն Շուշիին: Այդ վճռական քայլին յաջողութեան մասին փոխ - գնդապետը կ'ըսէ. - «Շուշին հաւատաց որ ոչ հեռու անցեալում մեր պապերի, հայրերի կատարածը, իսկայ կայսրութեան կազմում Արցախի մի բուռ ժողովրդից երկու տասնեակ ճանաչուած հերոս տալը պատահականութիւն չէր»:

Երբ կը հարցուի թէ արցախեան կռիւներու տարիներուն որո՞նք են իրեն ամէնէն աւելի ուրախութիւն ու տխրութիւն պատճառած երկու պահերը, Ա. Աղաբեկեան առանց տատամսելու կը ներկայացնէ առաջինը. «Ես ամենաքիչը երկու տարի շարունակ երազում էի այն օրը երբ ոտքերս կը թրջեմ Արաքսի ջրով: ... Եւ պատկերացրէք, վերցրել էինք Ջանգելանի տարածքը, առգրաւել իսկայական քանակութեան ռազմատեխնիկա, կորցրել ընդամէնը մէկ տանկ, հասել Մայր գետին...»:

Իսկ երբ կ'ուզէ յիշել տխրութեան ամէնէն ցայտուն պահը, կը դժուարանայ, «Սկզբում դա այն օրն էր երբ թուրքերը մտան Կարմիր շուկայ: Յետոյ 1992-ի Օգոստոսի 15-ն էր երբ Սարիշէնից մինչ Մեխիքաշէն վերցրել, Հադրութն առել էին աքցանի մէջ: Իսկ հիմա հաստատ գիտեմ որ դա 1994-ի Ապրիլն է եղել»: Այդ Ապրիլին ազրպէջանական ուժերը ի գին ամէն բանի վճռած էին գոնէ քանի մը թիզ հող գրաւել: Քենդ - Հորադիզի ուղղութեամբ կը յաջողին այդ նպատակը իրագործել: Նահանջել անոնց դիմաց, պիտի նշանակէր Հադրութը ձեռքէ հանել. անհրաժեշտ էր ետ առնել կորսուած շրջանը: Փոխ - գնդապետը կոչ կ'ուղղէ պատուիրակով. «Ով ուզում է Հադրութը պահել, թող գայ ինձ մօտ»: Շատեր կ'երթան. «Նոյնիսկ այն ծառայութիւնների սպաները որոնք անմիջականօրէն չեն մասնակցում մարտերի: Սովորական զինուորի պէս ձեռքերն առան ինքնաձիգները եւ առաջ գնացին» կը պատմէ Ա. Աղաբեկեան, ապա կը շարունակէ. «Զոհեր եղան: Ի՞նչ տղաների կորցրինք: Ինձ համար ամենածանր օրը դա էր, ա՛յո»: ու կ'եզրակացնէ. «եթէ այսօր մենք տափաստանում նստած ենք պահում մեր երկիրը (թուրքը չկարողացաւ մեզ հարկադրել նորից քարձրանալ սարերը), հենց դրանով է չափւում մեր յաղթանակի արժէքը»:

ԼՂՀ-ի բանակին փոխ - գնդապետը մարտական իրենց ամէնէն յաջող գործողութիւնը կը նկատէ Քելբաջարի ազատագրումը. այսինքն՝ այն պարագան ուր նպատակին կը հասնին նուազագոյն կորուստով: Քելբաջարը կ'ըլլայ նաեւ մարտավարութեան դպրոց. հոն կը սորվին երկու կողմերէն հարուածելով օղակի մէջ առնել թշնամին, միայն անցք մը ձգելով նահանջելու համար: Այդ նոյն մարտավարութիւնը յետագային կը կիրարկեն նաեւ Աղդամի, Ֆիզուլիի, Ջանգելանի, Կուպաթլուի ազատագրման ընթացքին:

Հետաքրքրական է կարդալ տակաւին այս զինուորականին տուած բացատրութիւնը զինուորի հոգեբանութեան մասին. ան կ'ըսէ. «Երբ Ռուսների օգնութեամբ Թուրքերը վերցրին Շահումեանն ու Մարտակերտի մի մասը, իմ մէջ հեռուստատեսութեամբ Բաքուին լսելու ուժ չէի գտնում...: Բայց երբ Ֆիզուլին գրաւեցինք, ռատիօընդունիչի ձայնը բարձրացրել՝ ժպիտով մուղամաթ էինք լսում...: Ահա քեզ յաղթողի հոգեբանութիւն»:

Պատերազմին տաքէն ու պաղէն անցած այս փոխ - գնդապետը իր բաղձանքներուն որպէս գերագոյնը կը ներկայացնէ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան պետական անկախութեան իրաւական ճանաչումը: Ինք կը հաւատայ որ կը հասնի այդ օրը. այդ հաւատքը կը թելադրէ նաեւ բոլոր Արցախցիներուն:

«Տարօրինա՛կ մարդիկ ու տարօրինակ մտայնութիւններ» ըլլայ չատ հաւանօրէն հակազդեցութիւնը՝ Հադրութէն, Քելբաջարէն, Ֆիզուլիէն, Շուշիէն հազարաւոր քիլոմեթր հեռու, աշխարհի հանգիստ անկիւններուն բարիքներով ուռճացող մեր զանգուածներէն շատերուն: Անոնց որոնց առօրեային մէջ, պատմութեան գիրքերու բնակիչ են պատերազմները իրենց յաղթական հերոսներով ու կորուստներով. նաեւ հողի համար պայքարը, գերութիւնը, գերեվարութիւնը, զոհերը: Հանգիստ աշխարհին բարբառով «տարօրինակ»էն ուրիշ ի՞նչ որակում տալ անոր որուն երբ կ'գոյժ ըլլալու, ինքն իրեն խնայելու թելադրանքը կ'ըլլայ թշնամիին կրակին տակ, կրնայ կատակել ու պատասխանել. «որ կենդանի մնանք, չե՛նք մեռնի»...:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԽՕՍՔ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԳՆԱՀԱՏԱՆՔԻ

Սիրելի՛ հոգեւոր եղբայրներ
Եւ զաւակներ Հայ Եկեղեցւոյ,
Որդիք հայկազեանք
որ ի Հայաստան եւ ի սփիւռս աշխարհի,

Ահաւասիկ շուրջ երկու ամիսներ անցան այն օրէն ասդին, երբ Աստուծոյ կամքով ու հայ ժողովուրդի ընտրութեամբ կոչուեցանք Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի նուիրական եւ բարձրագոյն ու ծանրագոյն պարտաւորութեան:

Մեր ընտրութեան եւ գահակալութեան օրէն (Ապրիլ 4 - 9) ասդին զգացինք եւ տեսանք մեր նուիրապետական Աթոռներու՝ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Երուսաղէմի Հայոց պատրիարքութեան եւ Կ. Պոլսոյ Պատրիարքութեան, Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ բոլոր թեմերու Առաջնորդներուն, ազգային - եկեղեցական բոլոր իշխանութիւններուն, ծխական եկեղեցիներուն եւ եկեղեցական կազմակերպութիւններուն սէրն ու յարգանքը, աղօթքն ու մաղթանքը մեր նոր առաքելութեան բեղնաւոր պտղաբերման համար ի հաճոյս Աստուծոյ, եւ ի վայելումն հայ հաւատացեալ ժողովրդեան:

Այստեղ, մայր հայրենիքին՝ Հայաստանի մէջ եւ Արցախի տարածքին անձամբ եղանք մեր հայրենի պետութեան՝ Հայաստանի Հանրապետութեան, Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան բոլոր պատասխանատուներու եւ սպասաւորներու սիրալիր վերաբերումին եւ անմիջական ու անվերապահ աջակցութեան բոլոր մակարդակներու վրայ անխտիր:

Մեր ժողովուրդի բարեսիրական, մշակութային, կրթական, ընկերային, ազգային - քաղաքական, երիտասարդական, հայրենակցական եւ այլ կարգի կազմակերպութիւններ ու միութիւններ, ընկերութիւններ, հաստատութիւններ, անհատ ազգայիններ, բարերարներ, մամուլի ներկայացուցիչներ արտայայտեցին իրենց բարեմաղթութիւնները այցելութիւններով, հեռագիրներով, նամակներով, հեռաձայնային խօսակցութեամբ, յօղուածներով եւ նաեւ որոշ նուիրատուութիւններով վասն բարգաւաճման Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի, վասն պայծառութեան Եկեղեցւոյս Հայաստանեայց եւ վասն ամրացման եւ զօրացման հայրենեաց մերոց:

Հայաստանէն եւ աշխարհի չորս ծագերէն՝ Ռուսիոյ Դաշնութեան Հանրապետութենէն, Վրաստանէն, Ուկրանիայէն, ՀԱՊ-ի այլ հանրապետութիւններէն, Իրանէն, Թուրքիայէն, Պալթեան երկիրներէն մինչեւ Արեւելեան եւ Արեւմտեան Եւրոպայի բոլոր երկիրները, Միջին - Արեւելքէն մինչեւ Ծայրագոյն Արեւելք, Հիւսիսային եւ Հարաւային Ամերիկաներէն մինչեւ Ափրիկեան երկիրները հայ ժողովուրդի զաւակներ առանց խտրութեան իրենց զոհունակութիւնը, ուրախութիւնը, բարի ցանկութիւններն ու շնորհաւորութիւնները յայտնելով՝ զգացուցին Մեզի մեր Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ եւ հայ ազգի ու հայրենիքի անքակտելի միութեան անսասանելի զօրութիւնը եւ զօտեպնդեցին Մեզ մեր առաքելութեան մէջ մանաւանդ մեր ժողովուրդի եւ հայրենիքի ու պետութեան այս ամենադժուարին կեանքի պայմաններուն ներքեւ:

Բնականօրէն կարելի չէ անձամբ ու առանձինն պատասխանել բոլոր շնորհաւորական եւ բարեմաղթական նամակներուն եւ հեռագիրներուն: Այսու գրով եւ հայ մամուլի միջոցաւ կ'ուզենք յայտնել բոլորին Մեր սիրալիր շնորհակալութիւնները եւ հայրապետական բարձրագոյն աստիճանի գնահատանքը համաեկեղեցական եւ համազգային միասնութեան արտայայտման այս սքանչելի ոգիին եւ քաջալերական երեւոյթին համար:

Բոլո՛ր արտայայտութեանց մէջ Մենք խորագոյն ուրախութեամբ ու անսահման հրճուանքով կը տեսնենք ու կը հաստատենք ձեր բոլորի սէրն ու կապուածութիւնը հանդէպ Հայաստանեայց Սուրբ Եկեղեցւոյ, Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի Ամենայն Հայոց Հայրապետութեան, Հայ Ազգին ու Մայր Հայրենիքին հանդէպ:

Միածնաէջ այս սրբավայրին մէջ կ'աղօթենք առ Բարձրեալն Աստուած, որ ձեր բոլորին անխտիր պարգեւէ Իր երկնածիր շնորհն ու օրհնութիւնը, զօրացնէ ձեզ բոլորդ, առաւել եւս ամրացնէ ձեր բոլորին մէջ սիրոյ, միութեան, եղբայրութեան, միասնականութեան ու զոհողութեան ոգին, որ գերագոյն հարստութիւնը կը կազմէ մեր ազգին ու Եկեղեցւոյ եւ միանգամայն գաղտնի ուժը՝ մեր յաղթանակին: Թող Սուրբ Լուսաւորչի կանթեղին լոյսը սրբութիւն ճառագայթէ եւ երջանկութիւն ցանէ ձեր բոլորի կեանքերուն մէջ, ո՛ւր ալ ըլլաք, ի՛նչ պայմաններու տակ ալ որ ապրիք:

*
**

Սիրելիք, բոլորդ ալ կը գիտակցիք որ անկիւնադարձային նշանակութիւն եւ պատմակերտական կարեւորութիւն ունեցող օրերու մէջ է որ կոչուեցանք Հայրապետական այս ամենադժուարին պարտաւորութեան: Հայրենիքի անկախացման ու այդ անկախութեան ամրացումի եւ զօրացումի հրամայականին տակ կը գտնուինք բոլորս: Հայոց Եկեղեցին այս օրերուն որպէս հոգեւոր սնուցման մայրը այդ ազգին՝ պէ՛տք ունի ներքնապէս բիւրեղանալու, եւ ուժեղանալու, որպէսզի կարենայ արտաքնապէս ճառագայթել եւ Աւետարանի, քրիստոնէական հաւատքի եւ մեր սուրբ հայրերու ազգային աւանդութեանց շունչը տարածել մեր ժողովուրդի կեանքին մէջ այդ ժողովրդին բարոյական ուժականութիւնը լիցքաւորելու համար:

Խորհրդային բռնակալ իշխանութեան եօթանասուն տարիները հոգեւոր ու բարոյական աւեր գործեցին մեր ժողովուրդի ներքին կառոյցին, նկարագրին ու կեանքին մէջ: Քրիստոնէական հաւատքի ճշմարտութիւններու եւ բարոյական արժէքներու ուսուցումը վերականգնումի ամէնէն էական եւ ազդու եղանակն է: Ինչպէս Գարեգին Ա. Յովսէփեան Կաթողիկոս ըսած է այնքան խոր եւ ճշմարիտ հայեցողութեամբ. «Ազգերու վերականգնութեան ճանապարհը կրօնական վերադարձութեան ճանապարհն է»:

- Հոգեւորական - եկեղեցական նոր սերունդի պատրաստութիւն արդի աշխարհի կեանքի տուեալներու շրջագծին մէջ գիտուած:

- Հին եւ վնասեալ եկեղեցիներու վերանորոգում եւ նոր ծխական եկեղեցիներու կառուցում քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ:

- Կրօնական առողջ դաստիարակութեան կազմակերպում եւ տարածում Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ աւանդութեան ոգիի կենդանի պահպանումով:

- Ընկերային ծառայութեան, ժողովուրդի կարօտեալ կարիքաւոր զանգուածներուն օգնելու գործին կազմակերպում, մանաւանդ Լենինականի աղէտէն հարուածեալ շրջանին եւ պատերազմէն վիրաւոր Արցախի շրջաններուն մէջ, դերխաւորաբար ուժ տալով տնաշինական, գործարանային մարզին, ժողովուրդը մղելով սեփական ճիգի ու արդիւնարեր գործի:

Ասոնք սոսկ ուրուագծային եւ մասնակի նշումներ են այն տարածուն եւ երկարաշունչ գործին, որուն կոչուած ենք Մեր սպասը բերելու որպէս Նորընտիր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս:

Այս բոլոր պարտաւորութիւնները Հայրենիքի վերաշինութեան եւ պետութեան ամրացման, Արցախի ապահովութեան հետ առընչուած այլ պարտաւորութիւններու հետ, կրնան իրականանալ երբ գործենք որպէս մէկ եկեղեցի, մէկ ազգի, մէկ հայրենիքի ոգիին, գաղափարին, կամքին ուժովը, եւ զոհողութեան գերագոյն աստիճանովը:

Դէպի գործ:

Ահա այս տեսիլքով ու այս նշանաբանով Մենք կ'ողջունենք ձեզ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնէն եւ Մեր շնորհակալութիւնները հեղ մը եւս յայտնելով կը ցանկանք որ բոլորս լծուինք ներդաշնակ աշխատանքի, որպէսզի մեր եկեղեցին ու ազգը, հայրենիքն ու պետութիւնը ըլլան այն ինչ որ կը հաւատանք որ Աստուած կ'ուզէ եւ պատմութիւնը կը պահանջէ որ ըլլան:

Թող Աստուած հարցն մերոց միշտ ըլլայ ձեր կեանքին ու գործին առաջնորդն ու պսակողը:

Ողջ լերուք ի Տէր զօրացեալք շնորհօք Սուրբ Հոգւոյն եւ յաւէտ օրհնեալ ի Մէնջ:

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա.
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Մայիս 26, 1995
Ս. Էջմիածին

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՊԱՏՐԻԱՐՔՆԵՐՈՒ ՊԱՅՔԱՐԸ

Ժամանակէ մը ի վեր Պոլսոյ օրթոտոքս տիեզերական պատրիարքութիւնը փափուկ խնդրի մը դէմ յանդիման է: Էստոնիոյ եկեղեցին որ Մոսկուայի պատրիարքին հետ հարցեր ունի, դիմած է Պոլիս, պաշտօնապէս հոն կապուելու խնդրանքով: Այդ խնդրանքին վրայ Պոլսոյ Բարթուղիմէոս պատրիարքին պատուիրակները Թալին գացած են հարցին տեղւոյն վրայ տեղեկանալու համար:

Լուծումը պէտք չէ դիւանագիտական միջադէպի պատճառ ըլլայ: Ճիշդ է որ պալթեան այդ փոքրիկ հանրապետութիւնը 40 հազարէ աւելի հաւատացեալ պէտք չէ ունենայ, բայց ռուս պատրիարքին հետ իր վէճը կրնայ թէ՛ տնտեսական, թէ՛ քաղաքական կարեւոր հետեւանք ունենալ:

1923-ին երբ պոլշեւիկները սկսած էին

հալածել ռուսական եկեղեցին, ժամանակի պատրիարքը առժամեայ ինքնավարութիւն մը շնորհած էր էստոնական եկեղեցիին: Այդ կարգավիճակը պահպանուեցաւ մինչեւ Բ. աշխարհամարտ երբ Ստալին նուաճեց պալթեան երկիրները:

1945-ին էստոնիոյ խորհրդայնացումով եկեղեցին ալ ենթարկուեցաւ Մոսկուայի: Պատասխանատուները հետապնդումի ենթակայ եղան ու մէկ մասը արտագաղթեց: Անոնցմէ էր Ալեքսանդր մետրոպոլիտը որ Շուէտ հաստատուեցաւ ու հոն հիմնեց էստոնական Առաքելական Եկեղեցիին սինոդոսը, զայն ենթարկելով Շուէտի եկեղեցական իշխանութեան որ իր կարգին ենթակայ է Պոլսոյ տիեզերական պատրիարքութեան: 70-ական թուականներուն Պոլսոյ Տիմիթրիոս տիեզերական պատրիարքը էստոնական աքսորեալ եկեղեցիին պաշտօնական ճանաչումի բոլոր դիմումները կը մերժէ, պնդելով որ 1923-ի ինքնավարութիւնը ոչ մէկ արժէք կը ներկայացնէ: Յետոյ, Խորհրդային Միութեան քայքայումով ու էստոնիոյ անկախութեամբ կացութիւնը աւելի կը բարդանայ: Երկրին Նոր Սահմանադրութեամբ միայն ուղղափառ եկեղեցի մը կրնայ գոյութիւն ունենալ երկրին մէջ որ պիտի վերատիրանայ դրաւեալ ինչքերու: Այս պարագան շուտով կռուախնձոր կ'ըլլայ Շուէտի մէջ հիմնուած եկեղեցիին եւ Մոսկուայի մօտիկ էստոնական եկեղեցիին կողմնակիցներուն միջեւ:

Հարցը ունի նաեւ քաղաքական երեսակ մը. 1994-ին էստոնական կառավարութիւնը աքսորեալ եկեղեցին կը պաշտօնականացնէ, ինչ որ Մոսկուայի Ալեքսի պատրիարքին անմիջական հակազդեցութեան պատճառ կ'ըլլայ: Այս վերջինս էստոնիայէն է ու 25 տարի Թալինի մետրոպոլիտ եղած է: 1994 Դեկտեմբերին Եյլին միջազգային ժողովի մը ընթացքին կը գանգատի որ էստոնական կառավարութիւնը միջամուխ է Ռուսաստանի եկեղեցական հարցերուն: Այս փշոտ կնճիռին է որ լուծում պէտք է գտնէ ներկայի Պոլսոյ պատրիարքը:

Դժուար չէ տեսնել թէ այս բախումին մէջ երկու կողմերը ունին իրենց շահերը. էստոնական պետութիւնը վճռական է ռուսական ազդեցութեան բոլոր հետքերը ջնջելու, այս մօտեցումով պաշտօնականացուած է աքսորեալ եկեղեցին: Իսկ Մոսկուայի պատրիարքը Ռուսաստանի ձեռքը մնացած ամէնէն ազդեցիկ միջոցն է ռուսական գերիշխանութիւնը պարտադրելու համար նախկին խորհրդային հանրապետութիւններուն:

ԲԱՂՀԱՆ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ

«Հայաստան» փողոցին անուանակոչումը

Մայիս 29-ին կատարուեցաւ «Հայաստան» փողոցին անուանակոչութեան հանդիսութիւնը: Քորոփոլի ճակատը կը ծածանէին ֆրանսական եւ հայկական եռագոյնները ու հակառակ անձրեւին բազմութիւնը հաւաքուած էր հանդիսութեան վայրը. հոն էին երեսփոխաններ Ռիշառ Գազընաւ, Միշէլ Տէսթօ, քաղաքապետի Ա. կցորդ Փիէռ Կասքօն, Քորոփոլի նախագահ Ռընէ Միշալ, Ալփէքափոյի տնօրէն Ժան Մառանճեան, քաղաքապետարանի խորհրդական Ժընըվիէվ Զիտեմեան, եւայլն:

Պաշտօնական անձնաւորութիւններու շքերթին կը հետեւէր ժողովուրդը մինչեւ քառուղին ուր Կրընոպլի դրօշով ծածկուած էր Rue de l'Arménie ցուցանակը որուն շղարշը հանուեցաւ ծափերու տարափի մը տակ:

Առաջին խօսք առնողը եղաւ Փ. Կասքօն որ ըսաւ թէ Ժ. Զիտեմեանի առաջարկը ընդունելով միաձայնութեամբ որոշած էին այսպէսով յաւերժացնել անունը երկրի մը որ յաճախ աւերուած էր, ժողովուրդը կոտորուած, բայց միշտ կանգուն մնացած էր, շնորհիւ յարատեւելու կամքին: Անոր յաջորդեց Հայ Մշակոյթի Տան տնօրէն՝ Սուրէն Աղէկեան. ան վարձատրութիւն մը նկատեց փողոցին «Հայաստան» անուանումը ժողովուրդի մը համար որ պատմութեան ամէն շրջանին մօտ եղած էր Ֆրանսայի: Յիշեց «Ղարաբաղ Կոմիտէ»ի բանտարկութեան օրերը երբ Ֆրանսայի 11 քաղաքներ հովանաւոր կանգնած էին իւրաքանչիւր անդամի ու Կրընոպլ ստանձնած էր Վազգէն Մանուկեանի տիրութիւնը. անոր որ յետագային անկախ Հայաստանի առաջին վարչապետը պիտի ըլլար: Ս. Աղէկեան յատուկ շնորհակալութիւն յայտնեց Ժ. Զիտեմեանի որ մղիչ ուժը եղած էր այդ հանդիսութեան:

Այս առիթով ճոխ սեղան մըն ալ պատրաստուած էր ուր բաժակաճառերը իրարու յաջորդեցին, խաղաղութեան մաղթանքներով: Յաջորդ օրուան «Տօֆինէ լիպերէ» թերթը լայն տեղ յատկացուցած էր հանդիսութեան, պաշտօնական անձնաւորութիւններու լուսանկարով:

Վ. Բ.

ԼՈՆՏՈՆ

Ա. ՄՈՒԹԱՖԵԱՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

Հայաստանի Անգլիոյ դեսպանատունը բացումէն ի վեր դիւանագիտական աշխատանքին զուգահեռ, հետամուտ է նաեւ ձեռնարկներու որոնք կը ծառայեն հայութիւնը ծանօթացնելու: Այս նպատակով կազմակերպուած երրորդ դասախօսութիւնը տեղի ունեցաւ Մայիս 27, Շաբաթ երեկոյ Քէնզինքթընի քաղաքապետարանի սրահին մէջ: Հրաւիրուած էին Արմէն Մութաֆեան, Փիէռ Սամսոն, ներկայացնելու համար Կիլիկիոյ վերջին Թագաւորները: Երեկոյթին բացումը կատարեց Տիկին Նուրիձա Մաթոսեան որ կ'օժանդակէ դեսպանատան աշխատանքներուն: Նկատի առած ներկաներուն մէջ ոչ Հայերու կարեւոր թիւը, Ա. Մութաֆեան նախընտրեց անգլերէն դասախօսել:

Ան նախ բացատրեց Կիլիկիոյ աշխարհագրական դիրքը, թուեց թագաւորներու եւ իշխաններու անուններ: Յիշեց Հեթում թագաւորը որպէս իր ժամանակին հեռատես դիւանագէտը: Բացատրեց Հայաստանի եւ Կիլիկիոյ մէջ երկու կաթողիկոսութիւններու գոյութիւնը, այս վերջինին Սիսէն Անթիլիաս փոխադրութիւնը: Ապա Փ. Սամսոնի օժանդակութեամբ լուսապատկերներ ներկայացուեցան կիլիկեան բերդերու, տեսարաններու:

Երեկոյթը աւարտեցաւ հարցումներու բաժինով մը որուն ընթացքին նկատելի էր գլխաւորաբար ոչ հայ ներկաներու հետաքրքրութիւնը նիւթին հանդէպ: Ուրախալի էր նաեւ նոր սերունդի պատկանողներու խումբը նկատել բազմութեան մէջ:

Փակման խօսքը արտասանեց Հայաստանի դեսպանը Դր. Արմէն Սարգսեան շնորհակալութիւն յայտնելով Ա. Մութաֆեանի եւ ներկաներուն: Ապա դասախօսը մակագրեց իր հատորները:

Մ. ՋԱՓԱՐԵԱՆ

ԻՏԱԼԱՀԱՅ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՄԱՅԻՍ 28՝

ՏԱՐԵԴԱՐՁ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ

Շաբաթ, Մայիս 27, երեկոյեան Միլանոյի Հայ Տան սրահը լեցուած էր Միլանոյի Հայերով, որոնք ճանչնալով իրենց ազգային ու հայրենական պարտականութիւնները եկած էին միասնաբար տօնելու եւ յիշատակելու Մայիսի 28-ը, կազմակերպուած Իտալիոյ Հայոց Միութեան կողմէ: Ամէն ազգ, մեծ կամ փոքր, կը տօնէ իր անկախութեան օրը եւ վերջապէս Հայերն ալ 70 տարիներ վերջ, ի Հայաստան եւ ի սփիւռս աշխարհի, անխտիր, առանց քաղաքական կամ գաղափարախօսական տարբերութեան կը տօնեն իրենց ազատութեան օրը: Բացման խօսքով ելոյթ ունեցաւ Դր. Պերճ Օգնաեան: Օրուան երկու բանախօսներն էին իտալերէն լեզուով փրոֆէսոր Անթոնիա Արսլան, իսկ հայերէնով տոքթոր Սուրէն Ծովիկեան:

Դր. Հրանդ Բամպակեանի բծախնդիր աշխատանքին արդիւնքն էր այդ ճոխ ու հարուստ գեղարուեստական բաժինը: Կարճ ժամանակի մէջ պատրաստուած էր գեղեցիկ երգչախումբ մը քառաձայն, իր ղեկավարութեամբ: Երգեցին «Մեր Հայրենիք», «Սարդարապատ» եւ «Յառաջ Նահատակ» երգերը: Արտասանուեցան բանաստեղծութիւններ, հայերէնով Դր. Միրզոյեան արտասանեց «Յարգանք քեզ» Աւետիս Ահարոնեանէն, «Կա՛նք, պիտի լինենք» Պարոյր Սեւակէն եւ մեներգեց «Հայաստան» Կոմիտասէն: Իտալերէնով արտասանեց Տիկին Մարիլու Զարմանեան «Ես իմ անոյշ Հայաստանի» Եղիշէ Չարենցէն եւ ի անակնկալ բոլոր ներկաներուն երկու բանաստեղծութիւններ երկու տարբեր իտալացի գրողներէ: Առաջինը՝ Ճոզուէ Գարտուչչիէն «La Mietitura del Turco» (Թուրքին հունձքը), իսկ երկրորդը՝ Փարիսարտիէն «Per le stragi in Armenia» (Ջարդերուն համար Հայաստանի մէջ): Երկու կտորներն ալ կը նկարագրեն Թուրքին վայրագութիւնները Հայերու հանդէպ:

Հանդիսութիւնը փակուեցաւ գաղութիս հոգեւոր հովիւ՝ Սարգիս Քահանայ Սարգիսեանի շինիչ ու իմաստալից խօսքերով:

Եղաւ հիւրասիրութիւն եւ խմուեցաւ կենացը հայ ժողովուրդին եւ նորակազմ ազատ անկախ Հայաստանին:

Ա. Ս.

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒ ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ
-94-

ԵԹԷ...

Եթէ կարենաս համոզել դուն քեզ,
Թէ դիմացինդ անձ է քեզի պէս:
Միայն դուն չկաս մտածել գիտցող,
բարին ցանկացող, ցաւէն տառապող,
կոթող երազող, Մասիսը սիրող...

Եթէ կարենաս համոզել դուն քեզ,
Թէ երբ դրացիդ կը քննադատես,
կը պախարակես ու կ'ամբաստանես,
իրաւացին միշտ անպայման դուն չես,
որ յանցանքը միշտ միւսին վերագրես...

Եթէ կարենաս համոզել դուն քեզ,
Թէ ճշմարտութիւն պիտի պաշտպանես
մինչեւ անգամ երբ ան խոցոտէ քեզ,
այն ատեն, որդիս, հաւատա՛ խօսքիս,
քու կողքիդ կանգնած պիտի գտնես զիս...

ՇՐՋՈՒՆ ՄԱՆՐԱԴԷՏ

ԹԱՂԱՊԵՏԱԿԱՆ ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՄԻՇԷԼ ՆՈՒԱՐԻ ՀԵՏ

Քաղաքապետական ընտրապայքարի ծիրին մէջ, Լիոնի Հ. Բ. Ը. Միութիւնը կազմակերպած էր հանդիպում մը քաղաքապետ Միշէլ Նուարի հետ: Ան տեղի ունեցաւ Երկուշաբթի, Մայիս 22-ին իր կեդրոնի Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ, յետմիջօրէի ժամը 6-ին: Միշէլ Նուարի ընկերացած էին իր տեղակալներէն մին՝ Հանրի Շապէր, իբրեւ ապագայ թեկնածու ու Վահէ Մուրատեան՝ Լիոն-Երեւան յարաբերութիւններու խորհրդական պատասխանատուն:

Հ. Բ. Ը. Միութեան նախագահը՝ Ժագ Էքմէքճեան կատարեց բացման խօսքը: Համառօտ կերպով ներկայացուց անոր պատմականը, ու մատնանշեց յատկապէս աշխարհի տարածքին սփռուած բոլոր ճիւղաւորումները՝ «Միացնել առանց խտրութեան» նշանաբանով: Քաղաքապետը մեծ համոզումով խօսեցաւ Լիոնի ու Երեւանի միջեւ ձեռք բերուած նուաճումներու մասին, առանց մոռնալու Վահէ Մուրատեանի գործօն դերը:

Մերձաւոր ապագայի ծրագիրներէն թուարկեց մի քանին. ելեկտրական փոքր կեդրոնի մը կառուցումը, ու Երեւանի պետական նուագախումբի ժամանումը Լիոն՝ Դեկտեմբերին:

«Իբրեւ տարագրեալի զաւակ՝ ինքզինքս մօտիկ կը զգամ հայ ժողովուրդին», ըսաւ ան, ու տեսակ մը արհամարհանքով արտայայտուեցաւ Պ. Լէուիսի մասին, որակելով անոր արտայայտութիւնները՝ անպատկառ: Հանրի Շապէր՝ ապագայ թեկնածուն խոստացաւ իր կարգին «շարունակել Միշէլ Նուարի ճամբէն, մղուած համագործակցութեան ու մարդասիրական բարձր ոգիով: «Վստահ եղէք որ միշտ ունկնդիրն եմ ձեր ակնկալութիւններուն», յաւելեց ան:

Վահէ Մուրատեան մանրամասնօրէն յիշեցուց՝ Միշէլ Նուարի օրերուն Երեւանի ի նպաստ կատարուած բոլոր աշխատանքները, ու քաղաքապետական կազմին անունով հաւաստիացուց. «ապագային մեր յարաբերութիւնները պիտի շարունակուին: Անձամբ ջանք պիտի թափեմ որպէսզի որեւէ ընդհատում տեղի չունենայ ու պիտի հսկեմ իրագործուած ծրագիրներու բարգաւաճումին»:

Հարցումներ ուղղուեցան քաղաքապետական յատկացումներու գիծով, մանաւանդ Լիոնի Ամէնօրեայ Հայկազեան դպրոցին ի նպաստ ու հայ երիտասարդներու համար՝ մարզական կեդրոնի մը իրականացումին առընչութեամբ:

«Լաւ պատրաստուած եւ լուրջ թղթածրարները միշտ նկատի կ'առնուին ու գոհացում կը ստանան», պատասխանեց Միշէլ Նուար:

Հ. Բ. Ը. Միութեան վարչական անդամներէն մին փակեց հարց ու պատասխաններու վերաբերեալ բաժինը՝ սոյն սրամիտ խօսքերով «այն ատեն, կանխապէս շնորհակալութիւն ձեզի, երբ օր մը գանք ձեր դուռը բախելու»:

Բաւական խնդուն մթնոլորտի մը մէջ, հանդիպումը շարունակուեցաւ ճոխ ընդունելութեամբ մինչեւ ուշ երեկոյ:

ՎԱՐԴԱՆ

«ՄԱՇՏՈՑ»Ի ԵՐԵԿՈՅԹԸ

(Յապաղած)

Մեծ յաջողութիւն մըն էր Մայիս 4-ի Իսիի Օտիթորիոմի շքեղ սրահին մէջ «Մաշտոց» Միութեան ներկայացուցած գեղարուեստական երեկոն, նուիրուած՝ Կոմիտասի եւ Երուանդ Օտեանի ծննդեան 125-ամեակներուն:

Բացման խօսքը արտասանեց Տիկ. Հիլտա Գալֆայեան-Փանոսեան, ան բացատրեց հակիրճ խօսքերով «Մաշտոց» Միութեան տարած գործունէութիւնը, իր հաստատած հայ լեզուի դասընթացքները, լեզուական ճամբորդութիւնները դէպի հայախօս գաղութներ, արտասանութեան մրցումները՝ Փարիզ եւ Երեւան: Ապա ան շեշտը դրաւ հայ լեզուի վրայ. «... Օրէ օր քիչ մը աւելի կը հեռանանք մեր լեզուէն, մեր ինքնութենէն հայու հոգեբանութենէն, հայու մտածողութենէն: Գաղտնիք չէ որ մարդուս մտածողութիւնը կաղապարողը, ազգային հոգեբանութիւն եւ վարուելակերպ յառաջցնողը լեզուն է եւ մշակոյթը: Օտար լեզուով եւ մշակոյթով դաստիարակուած երախան օտար մըն է ... չի կրնար հայու հոգեբանութիւն եւ զգացողութիւն ունենալ ... Սկեպտիկ մըն է ան, որ օտարի նայուածքով կը դիտէ հայկական հարցերը...» ըսաւ ան:

Այս կացութեան մասամբ դարման բերելու համար, հիմքը դրուեցաւ «Մաշտոց» Միութեան՝ անոր նշանաբանը եղաւ. «Հայ լեզուի զարգացում ու պահպանում»:

Ապա բեմը թողուց «Մաշտոց»ի աշակերտներուն, որոնք գովելի յաջողութիւն մը ունեցան ներկայացնելով Ե. Օտեանի «Ընկեր Փանջունի Ծապլվարի մէջ» երկը, որ թատերախաղի վերածուած էր Ժիրայր Փափազեանի կողմէ: Բոլոր աշակերտներն ալ մաքուր առոգանութեամբ, մեծ ապրումով մարմնաւորեցին իրենց դերերը, ցոյց տուին իրենց դերասանական ճոխերանգ ձիրքերը ու երկարատեւ ծափեր խլեցին խանդավառ հասարակութենէն:

Ներկայացումի յաջողութեան համար արդարօրէն կրնան հպարտ ըլլալ Տիկին Հիլտա Գալֆայեան-Փանոսեան եւ Ժիրայր Փափազեան, որոնք մեծ համբերութեամբ, աշակերտներու պատանեկան խորը թափանցած, զանոնք առաջնորդեցին յաջողութեան: Այդ պատանիները այսօր վստահաբար եղած են հայ լեզուի մէյմէկ սիրահարներ:

Հոս ականատեսի մը վկայութեամբ կը պարտիմ երկու խօսք ընել Տիկին Հիլտայի զոհաբերութեան, համբերութեան եւ ժրաջան աշխատանքին մասին, որ ամիսներ տեւեց:

Փոքր դադարէ մը վերջ, Պր. Արտաշէս Ոսկանեան եւ Երեւանի դպրոցներուն մէջ «Մաշտոց» Միութեան կողմէ կազմակերպուած արտասանութեան մրցանակակիր Իրինա Մկրտիչեան արտասանեցին Պարոյր Սեւակի «Անլռելի Զանգակատուն»էն հատուածներ: Ապա Նորա Արմանի եւ Ժիրայր Փափազեան ներկայացուցին մեր բանաստեղծներէն ֆրանսերէնի թարգմանուած գործեր, ինչպէս նաեւ հայերէնով Ե. Օտեանի «Արդ դարմանում մը» երկը: Հանդիսականները ծափողջոյններով իրենց գնահատանքը եւ խանդավառութիւնը արտայայտեցին:

Հուսկ՝ Կոմիտասեան երգերու փունջով մը «Տարօն» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Ստեփան Երկանճեանի, փակեց այս գեղարուեստական երեկոն:

Այլազան էր ներկայացման յայտագիրը եւ շատ հաճելի, ներկաները գոհ եւ ուրախ սրտով բաժնուեցան հանդիսասրահէն, գնահատելով «Մաշտոց» Միութեան ջանքն ու աշխատանքը:

ՄԵՍՐՈՊ ԱԴԱՄԵԱՆ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Յարութիւն Տամլամեանի *թարմ յիշատակին, Տիկին Հայկուհի Տամլամեան եւ զաւակները* 1000 *Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին :*

Յակոբ Պալեանի *մահուան առթիւ, Ալեքսանեան ընտանիքը հազար ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին :*

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Վասպուրական Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Վանիկ Հաչերեանին, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Հաչերեանին, Պր. Սամուէլ Ներկարարեանին ու բոլոր ազգական հարազատներուն իրենց շատ սիրելի զաւկին, թոռան, սանուկին ողբացեալ փոքրիկ Լուսի - Մաէվայի *մահուան առթիւ:*

Այս տխուր առիթով Հայրենակցական Միութիւնը 200 *Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ» թերթի բարգաւաճման, Պ. Սամուէլ Ներկարարեան* 500 *Ֆր. կը նուիրէ Վասպուրական Միութեան,* 500 *Ֆր. Մարսէյլի Համազգային դպրոցին,* 500 *ֆրանք Նիսի Պարսամեան դպրոցին :*

ԿՈՉ

ԲՈԼՈՐ ՀԱՅԵՐՈՒՆ

Ներկայիս կոչ կ'ուղղենք բոլոր Հայերուն, որոնք իրենց ընտանեկան յարկէն ներս ունին Մեծ Եղեռնէն վերապրողներ, *եւ կամ իրենց դրացիներուն կամ բարեկամներուն շրջանակէն ներս կը ճանչնան այդպիսիներ, որ հաճին անմիջապէս կապ հաստատել Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ դիւանատան հետ,*

հեռաձայն. - 91 - 77 - 84 - 70

տալով վերապրողին անունը, մականունը, հասցէն եւ հեռաձայնի թիւը :

ԴԻՒԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Երկուշաբթի, Յունիս 12, տօն է Սրբոց Կուսանացն Հռիփսիմեանց:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ.-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Արտեմիս Թիւփէնճեանի (*Ծիքակօ*), *Տիկին* Փայլածու Տէմիրճեանի (*Պէյրութ*) *եւ Պ.* Քառուրի (*Ծաւիլ*) *մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Վիգէն Դարբինեան* 600 *Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին :*

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La Section de Paris
«Archalouïse TATHEOSSIAN»
organise

LA FETE DE FIN D'ANNEE DE SON ECOLE

le Dimanche 18 Juin
Spectacle donné par les enfants
à 15 heures
suivi d'un goûter
Nous vous attendons tous à la M.C.A. — 17, rue Bleue, Paris 9e

Section de VIENNE

GRANDE FETE CHAMPETRE

le Dimanche 18 Juin
de 10 heures jusqu'aux chandelles

Parc ombragé de *G é m e n s*

animée par l'*Orchestre N A Ï R I* de Valence

- Buffet
- Ambiance arménienne
- Stands
- Tombola.

— Salle couverte en cas de pluie —

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻ'ՒՆ, ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻ'ՒՆ

Վալանսի Կրօնական Ընկերակցութեան ընդհանուր ժողովը, բանաւոր պատճառով մը, տեղի կ'ունենայ, Յունիս 22, Հինգշաբթի գիշեր ժամը 20.30-ին, Սուրբ Սահակ Եկեղեցւոյ սրահին մէջ, եւ ոչ՝ Յունիս 23, Ուրբաթ, ինչպէս որ յայտարարուած էր :

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

MARSEILLE

l'UGAB - Jeunes
fête LA MUSIQUE
Soirée animée par S A K O

le Samedi 17 Juin
à partir de 22 h 30

P.A.F. : 80 F. + Conso
Membres : 50 F. + Conso

Réservations : Entre 14h et 17h :
Tél. : 91. 22. 10. 45

327, Bd Michelet, Marseille 9e

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

la M.C.A. vous invite à
RENCONTRE
avec
Martine HOVANESSIAN
Anthropologue - Chargée de recherche au CNRS

à l'occasion de la parution
de son ouvrage :

« LES ARMENIENS ET LEURS TERRITOIRES »

le Vendredi 16 Juin à 20 heures 45

Présentation — Exposé — Débat — Dédicaces

Venez découvrir ou redécouvrir cette «Arménie des bords de Seine» : Alfortville — Issy-les-Moulineaux

L'ouvrage est d'ores et déjà disponible à la M.C.A.

Emissions M.C.A. sur AYP FM
les mercredis de 10h15 à 11h50

9, rue de Madrid. 94140 Alfortville
Tél.: 43 76 55 89 Fax : 43 78 66 64

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ

Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը 1995 - 96 *ուսումնական տարեշրջանի համար սահմանափակ թիւով ուսանողներու կրթաթոշակ պիտի յատկացնէ:*

Ընկերակցութեանս կրթական յանձնախումբը այն ուսանողներուն դիմումնագիրերը նկատի պիտի առնէ որոնք կը լրացնեն հետեւեալ պայմանները.

1. - *Կրթաթոշակ պիտի տրամադրուի այն հայ ուսանող - ուսանողուհիներուն որոնք Ֆրանսայի մէջ համալսարանական ուսում կ'ուզեն կատարել բայց նիւթական միջոցներէ զուրկ են :*

2. - *Նոր դիմում կատարող թեկնածուները եւ թէ նախապէս կրթաթոշակ ստացող ուսանողները ընկերակցութեանս կեդրոնը անձնապէս եւ ֆրանսերէն լեզուով կրնան իրենց դիմումը ներկայացնել հարցարանները ստանալու համար: Անոնք իրենց նամակին մէջ պարտին գրել թէ ո՛ր վարժարանը կամ համալսարանը կ'ուզեն շարունակել իրենց ուսումը եւ ո՛ր ճիւղին հետեւիլ :*

3. - *Նախապէս կրթաթոշակ ստացող ուսանողները որոնք կ'ուզեն վերստին դիմել պարտաւոր են նախորդ տարեշրջանի իրենց նիշերը կամ դասախօսէն հաստատագիր* (attestation) *մը ներկայացնել թէ յաջողութիւն արձանագրած են :*

4. - *Ուսանող մը որ նախորդ տարին չէ կրցած յաջողութիւն մը արձանագրել այլեւս իրաւունք չունենար կրկին դիմում կատարելու :*

5. - *Հարցարանները ստանալու համար նորեկ թեկնածուները մինչեւ Յուլիս ամսու վերջը, իսկ նախկին ուսանողները մինչեւ Օգոստոս ամսու վերջը պարտաւոր են դիմելու :*

6. -*Վերոյիշեալ թուականներէն յետոյ ստացուած որեւէ դիմումնագիր նկատի պիտի չառնուի :*

7. - *Կրթական յանձնախումբը ազատ է թեկնածուներէն ընտրելու անոնք որոնք աւելի լաւագոյն կը նկատէ :*

A. A. A. S.
Commission des Bourses
77, rue La Fayette, 75009 Paris

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

ԻՍԻԻ
ՀԱՅ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԻՕՐԵԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Ելոյթ կ'ունենան 100-*է մօտ աշակերտներ եւ պարախումբի անդամներ. երգով, արտասանութեամբ ու պարով Յունիս* 18-*ին Կիրակի օր, ժամը* 14.30
Centre Social et Culturel
44, route du Pavé Blanc, Clamart

Կը վաճառուին անուշեղէններ, զուցիցիներ եւ սուրճ :

Ծնողներու, կրթասէր հասարակութեան ու շրջանի Հայերու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է աշակերտութեան ու պատասխանատուներու քաջալերելու համար :

JEUX MONDIAUX de l'UGAB

Les traditionnels Jeux Mondiaux de l'UGAB, qui se déroulent tous les trois ans, auront lieu cette année à Paris, du 10 au 15 Juillet. Plus de mille athlètes et dirigeants du monde entier sont attendus, au cours de la semaine du 14 Juillet, dans la «ville lumière».

Outre les activités sportives, une soirée «*disco-jeunes*» est prévue le soir du 12 Juillet; puis la participation, dans la nuit des 13 et 14, aux festivités du «14 Juillet».

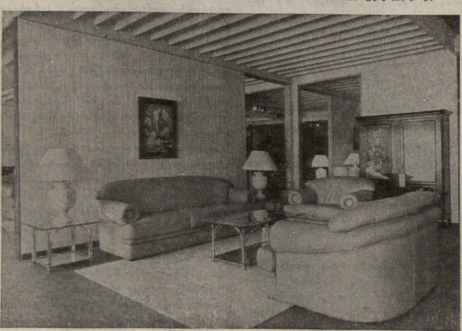
Un dîner de gala clôturera les Jeux, le 15 Juillet, à la fin des épreuves sportives, pour la remise des coupes et médailles. Un spectacle, haut en couleurs, est prévu durant cette soirée de gala.

Renseignements et réservations auprès de Stéphanie Samuelian au 40. 50. 60. 53.

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z.I. Vitrolles à 20km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

“ Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն ”

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
Վ Ե Ն Ե Տ Ի Կ
ՅՈՒԼԻՍ 1-25 / 1995

Կ'ընդունուին տասնըվեց տարիքը բոլորած հայ երիտասարդ - երիտասարդուհիներ :

Պիտի դասաւանդուին Հայերէն լեզու, պատմութիւն եւ գրականութիւն, մասնակցողներու մակարդակին համաձայն :

Մասնակցութեան սակ՝ 6.000 *Ֆ.Ֆ. : Այս գումարը կ'ընդգրկէ կեցութիւն, սնունդ, դասընթացք, մաքրութիւն, ապահովագրութիւն, մշակութային ըզբօսապտոյտներ :*

Արձանագրութեան համար դիմել՝
Corsi Estivi di Lingua Armena
Collegio Armeno Moorat-Raphael
Ai Carmini, Dorsoduro 2596 — 30123 Venezia (Italia)
Tel.: (41) 5228770 — Fax: (41) 5203434.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 13
MARDI
13 JUIN
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. — Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.611
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
69e ANNEE — N° 18.611

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԹԱՂԱՊԵՏԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

33,77% ՁԵՌՆՊԱՀՈՒԹԻՒՆ

ՁԱԽԸ ՉԻ ՏԿԱՐԱՆԱՐ, ԱԶԳ. ՃԱԿԱՏԸ ԿԸ ՅԱՌԱՋԴԻՄԷ

Թաղապետական ընտրութիւններու առաջին հրջանը (Յունիս 11) զօրակոչի չենթարկեց ժողովուրդը եւ ձեռնպահութիւնը զգալի (33,77%) համեմատութիւն մը արձանագրեց։ Այդ համեմատութիւնը շատ աւելի մեծ եղաւ Փարիզ քաղաքին մէջ իսկ, ուր մեծամասնութիւնը կրնայ նոյնիսկ կորսնցնել երկու թաղամասեր՝ 11 եւ 20-րդ, ուր գլուխ կը հանեն երկու ընկերվարականներ՝ Սառ եւ Շարզա։ Տպաւորութիւնն այն է որ Շիրաք այլեւս Փարիզի քաղաքապետը չըլլալով, կարելի չէր նոյն յոյսերը ունենալ եւ խրացնել քան թաղամասերը՝ ինչպէս՝ անցեալին։ Այս առաջին հրջանին ընտրուեցան Թիպերի (5-րդ թաղամաս), Քասփէրէթ (9-րդ), Հերմանժ (8-րդ), Գալտակ (առաջին), Պալատիւր (15-րդ), Փոնս (17-րդ), Լըքօք (6-րդ), Թեթէնժէ (16-րդ)։ Փարիզեան արուարձաններուն մէջ, Փ. Տէվէճեան համեմատականի մնացած է ձայներու 39%-ով։ Պանչեօյի մէջ Տիկին Ժամպիւ վերընտրուած է, ինչպէս նաեւ Իսիի մէջ՝ Սանթինի, Ալֆորվիլի մէջ՝ Ռուքէ, Նէօյիի մէջ՝ Սարքոզի։ Սարսէյլի մէջ Տոմինիք Սթրօս - Քահն համեմատականի մնացած է (48,62%)։ Գաւառը պարզուած պատկերը մեծ անակնկալներ չբերաւ, եթէ նոյնիսկ զգալի փոփոխութիւններ արձանագրուեցան կարգ մը տեղեր ինչպէս՝ Լը Հավր, որ համայնավար բերդաքաղաք մըն է տասնամեակներէ ի վեր եւ ուր համայնավար եւ աջ թեկնածուն նոյնքան ձայն առացած են 36,2% եւ ուրեմն համայնավարները կրնան կորսնցնել քաղաքը։ Պորտոյի մէջ Ա. Ժիւփէ ընտրուեցաւ եւ կը յաջորդէ Շապան - Տէլմասի։ Լիոնի մէջ Պառ համեմատականի կը մնայ։ Մարսէյլի մէջ, ինչպէս կը սպասուէր Ժ. Գ. Կոտէն ձախի միութենէն առաջ կը հանի (36%), բայց չի նշանակեր թէ քաղաքապետարանը ձեռք անցուցած է։ Լիւսիէն Վէյկան դժգոհ չէ եւ յոյս ունի որ գալ կիրակի կրնայ յաղթել։

Գլերմոն - Ֆերանի մէջ, նախկին նախագահ՝ Ժիսքար տ'Էսթէն միայն 40,46% կը ստանայ, մինչ ընկերվարական՝ Քիյօ (ներկայ քաղաքապետը) 41,87%, ինչ որ կը նշանակէ թէ Բ. հրջանին պայքարը խիստ պիտի ըլլայ։ 22 տարի է որ Օվերնիի մայրաքաղաքը կայուն դիրք մը կը պահէ։

Ցատկանշական է նաեւ որ քննութեան տակ առնուիլը բնաւ չվնասեց Գաննի քաղաքապետ՝ Մուչոյի, որ ձայներու 47,75%-ը կ'ապահովէ, մինչ Փ. Լըլուշ որ չունէր հոն առած էր հազիւ կրցած է 24,49% ձեռք ձգել։ Նիսի մէջ ալ, ներկայ քաղաքապետը 26,23% կը ստանայ միայն, մինչ Ազգ. Ճակատէն հեռացած Փէյրա՝ 33,99%։

Ազգ. Ճակատը զգալի յառաջդիմութիւն մը կ'արձանագրէ եւ տեղ տեղ իրաւարարի դեր ալ կրնայ խաղալ Բ. հրջանին։ Արդէն իսկ թաղապետական խորհրդականներ ունի Փարիզի կարգ մը թաղամասերու մէջ։

Ընտրուած կամ վերընտրուած նախարարներուն մէջ, յիշենք՝ Տուպոն - Պլազի, Փիւէչ, Մատըլէն, Պառօ, Հերվէ տը Շարէթ, Շ. Միյոն, Ռոմանի, Փոնս, Կի Տրիւ։ Համեմատականի կը մնան Պարուէն, Ժ. Լ. Տըպրէ, վերընտրուած են Ֆ. Սեկէն, Լ. Ֆապիուս, Ժ. Փ. Շըվէնըման, Քաթրին Թրօթման, Ֆ. Լէօթար, Մ. Փէրիքար, Տ. Պօտիս, Ռ. Հիւ, Պ. Լալոնտ եւայլն։ Պարտուած է Ալէթ Լակիլիէ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ երեք կին երեսփոխանները, որոնց մէջ՝ ֆրանսուհի Գաթրին Լալիմիէռ բողոք ներկայացուցած են Տիկին Թանսու Չիլլէրի որու կառավարութեան մէկ անդամը՝ Այվազ Կէօքտէմիր «պոռնիկ» որակած էր զիրենք։ Արդարեւ, նախարարը քննադատելով երեք երեսփոխանուհիներու դիրքը Քիւրտերու ազատ արձակման ի նպաստ, յայտարարած էր. - «Այդ դաւաճանները ազատ պիտի չարձակենք հաճոյք պատճառելու համար մեզի այցելութեան եկած եւրոպացի այդ պոռնիկներուն»։ Երեք երեսփոխանները կը պահանջեն որ Թանսու Չիլլէր իր անհամաձայնութիւնը յայտնէ եւ նախարարն ալ ներողութիւն խնդրէ։ Նախարարը կը հերքէ որ պոռնիկ որակած ըլլայ երեք երեսփոխան կիները։ Յունիս 10-ին սակայն, թուրք բազմաթիւ թերթեր կը պահանջէին որ խնդրոյ առարկայ պետական նախարարը՝ Կէօքտէմիր հրաժարի։ Թ. Չիլլէր եւ Արտաքին Նախարար՝ Ինէօնիւ ներողութիւն խնդրած են երեք երեսփոխանուհիներէն։ Նոյնը ըրած է նախարարը աւելցնելով թէ իր խօսքերը խեղաթիւրուած են։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ իշխանութեան գլուխ գտնուող ՏԵՓ (Արդարութեան Ուղի) կուսակցութեան Պոլսոյ գրասենեակին դէմ գործուած ռմբափորձի մը ընթացքին, պահապան ոստիկան մը եւ անհարեկիչ կին մը սպաննուած են։

ՄԵՏԸԼԻՆԻ մէջ (Գոլոմպիա) ռմբափորձ մը գործուած է Յունիս 10-էն 11 լուսնալիք գիշերը, որու հետեւանքով 27 մեռեալ եւ 217 վիրաւոր կայ։ Նախորդ օրը ձերբակալուած էր թմրեցուցիչի առեւտուրի մեծերէն մէկը՝ Օրէխուէլա։

ՉԷՉԷՆԻՈՅ անկախապաշտներու նախագահը՝ Դուդայեւ հարցազրոյց մը տուած է Ռօյթըր գործակալութեան եւ սպառնալիք ըրած է Ռուսաստանի որ «դժոխքի մէջ պիտի այրի», Չէչէնիոյ դէմ 6 ամիսէ ի վեր տարած իր արշաւանքին համար։

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ, երկու սպանութիւն եւս գործուած է շաբաթավերջին։ Մէկը ֆութպոլի Ազգային խումբին գլխաւոր նեցուկն էր՝ Տիհմի, 33 տարեկան, միւսն ալ՝ Մշակոյթի եւ ժողովրդավարութեան համախմբման մէկ անդամը։

ՌՈԼԱՆ ԿԱՌՈՍԻ թենիսի միջազգային մրցումը վերջ գտաւ աւստրիացի Թոմաս Մըսթըրի յաղթանակով այրերուն համար եւ գերմանուհի՝ Շթեֆի Կռաֆի յաղթանակով՝ կիներու։

ՊԻՐԼՈՒՍՔՈՆԻ փրկեց հեռատեսիլի իր կայսրութիւնը, ժողովուրդը 57%-ով ոչ պատասխանած ըլլալով հանրաքուէին որ պիտի պարտադրէր նախկին վարչապետին որ հրաժարի 3-ի վրայ 2 կայաններէ։

ԵՐԵՒԱՆ ՀԵՌԱՏԻՊ ՓԱՐԻԶ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 9 / 12)

«ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ» ԸՆՏՐԱԿԱՆ ԽՄԲԱՒՈՐՄԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Յունիս 8-ին, Երեւանի Օփերայի դահլիճին մէջ տեղի ունեցած է «Հանրապետութիւն» ընտրական խմբաւորման ծրագիրներուն ներկայացման նուիրուած ժողովը։ Ազգ. Ժողովի ընտրութիւններուն մասնակցելու համար Ընտրական Կեդր. Յանձնաժողով արձանագրուած այս խմբաւորման մաս կը կազմեն ՀՀՇ, Հայաստանի Հանրապետական Կուսակցութիւն (ՀՀԿ), Հայաստանի քրիստոնեայ - Դեմոկրատ Միութիւն (ՀՔԴՄ), ՍԴՀԿ, Մտաւորական Հայաստան Միութիւն (ՄՀՄ), ՌԱԼԴԿ, ինչպէս նաեւ անհատաբար՝ գիտնականներ, մտաւորականներ, պետական գործիչներ, արդիւնաբերութեան դէմքեր։ Ընտրապայքարի, ծրագիրներուն եւ Սահմանադրութեան հանրաքուէին մասին զեկուցումներով ելոյթ ունեցած են Վարչապետ Հ. Բագրատեան, Գ. Խ. նախագահի Ա. տեղակալ Ա. Սահակեան, Յանձնաժողովի նախագահ Ա. Ոսկանեան, Ա. Արշակեան (ՀՔԴՄ), Ե. Նաճառեան (ՍԴՀԿ), Վ. Խաչատրեան (ՌԱԼԴԿ), Ա. Նաւասարդեան (ՀՀԿ), Յ. Թօքմաճեան (ՄՀՄ), Տ. Լեւոնեան, Լ. Թուխիկեան եւ ուրիշներ։ Եզրափակիչ խօսքը արտասանած է նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեան որ իր ելոյթին մէջ անդրադառնալով «Հանրապետութիւն» ընտրական խմբաւորման ծրագիրներուն, շնորհաւորած է զանոնք մշակողները, ըսելով որ իրապաշտ եւ առարկայական գաղափարներ եւ միտքեր են հոն տեղ գտածները եւ ոչ թէ «ազգափրկիչ դեղատոմսեր» եւայլն...։

Ռուսաստանի դաշնակցային Ժողովի նախագահ Վլ. Շումէյկօ Յունիս 7-ին Մոսկուայի մէջ իրեն հետ կատարուած հարցազրոյցի մը ընթացքին յայտնած է թէ Հայաստանի Ազգ. Ժողովի ընտրութիւններուն ինք զօրավիգ է Բ. Արարքցեանի գլխաւորած ցանկին։

ՄՈՍԿՈՒԱ - ԵՐԵՒԱՆ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Յունիս 9-ին երկօրեայ այցելութեամբ Երեւան գացած է Մոսկուայէն կառավարական պատուիրակութիւն մը, մայրաքաղաքի հիւսիս - արեւմտեան հրջանի կառավարիչ, կառավարութեան անդամ՝ Վ. Փարֆինովի գլխաւորութեամբ։ Ռուս դիւանագէտները բազմաթիւ հանդիպումներ ունեցած են Հայաստանի Հանրապետութեան եւ մայրաքաղաքի ղեկավարներուն հետ, որոնց ընթացքին շօշափուած են համագործակցութեան կարելիութիւնները։

ՍԱՀՄԱՆԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Յունիս 7-ին, ռուսական սահմանապահ զօրքերու հրամանատար գնդապետ Ա. Նիկոլայեւի, նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեանի կողմէ ընդունման ընթացքին քննարկուած են ՀԱՊ-ի արտաքին սահմաններու պաշտպանութեան եւ ընդհանրապէս սահմանապահութեան հարցեր։

ԴԱՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄ ԹԱՆԷՐ ԱՔՉԱՄԻ ԴԷՄ

Թանէր Աքչամ որ հայկական հրջանակներու ուշադրութիւնը գրաւեց Ցեղասպանութեան վերաբերեալ «Թուրք ազգային ինքնութիւնը եւ հայկական հարցը» հատորով եւ որ Ապրիլին ալ մասնակցութիւն բերաւ 80-ամեակին առթիւ Երեւանի գիտաժողովին, կը տեղեկանանք թէ դատական հետապնդումի ենթարկուած է Պոլսոյ Պետական ապահովութեան դատարանին կողմէ։ Դատարանը զինք կ'ամբաստանէ ցեղապաշտութեան յանցանքով։

Ամբաստանութեան հիմ ծառայած են աւելի համայնքին պատկանող թերթի մը կողմէ անոր մէկ հատորէն կատարուած մէջբերումները ուր կ'ըսուի. - «Այսօր Անատոլուի մէջ ինչ որ կը կատարուի բ. խաչուեյարդար մըն է»։ Այս տողերը կ'ակնարկեն Քիւրտերու դէմ կիրարկուած հալածանքին, լուեայն յիշեցնելով հայկական նախընթացը։ Այս առաջին դատավարութիւնը տեղի կ'ունենայ Յունիս 22-ին։

Դատական երկրորդ հետապնդում մըն ալ Թ. Աքչամը կ'ամբաստանէ թուրք պետութիւնը անարգելու յանցանքով. այս ամբաստանութիւնն ալ հիմնուած է վերջերս թրքական պարբերականի մը մէջ լոյս տեսած անոր մէկ յօդուածին, ուր ան գրած է թէ թուրք պետութիւնը լաիք չէ, քանի որ անոր մաս կը կազմէ Կրօնական հարցերու տեսչութիւնը։

Թ. Աքչամ որպէս նախաձեռնարկ, կը պատրաստուէր Յունիս 26-ին ընկերանալ Պոլսոյ արուարձաններէն մէկուն քաղաքապետին, որ գրած էինք (տե՛ս, Յունիս 9), թէ Երեւան կը մեկնէր որպէս երկու երկիրներու բարեկամական յարաբերութիւններու առաջին քայլ մը։ Խումբին մաս պիտի կազմէին մամուլի թղթակիցներ ու հեռատեսիլի պատասխանատու մը։

ՄԱՄՈՒԼ

«FINANCIAL TIMES»

(7 Juin)

ARMENIA

Յունիս 7-ի թիւին մէջ, չորս ամբողջական էջեր կան նուիրուած Հայաստանի, ճոխացած նկարներով ու նաեւ ծանուցումներով (Հայաստանի զանազան ձեռնարկներու)։

Առաջին յօդուած մը կը ծանրանայ տնտեսական բարեփոխումներուն վրայ, մանրամասնօրէն բացատրելով կացութիւնը։ Նոյն էջին վրայ քարտէսով մը հակիրճ տեղեկութիւններ կան Հանրապետութեան մասին։

Յաջորդական էջերուն վրայ տեղ գտած են այլ յօդուածներ որոնք կը շօշափեն զանազան նիւթեր, գլխաւորաբար սակայն տնտեսական մարզի առընչութեամբ։

Այլ յօդուած մը կ'անդրադառնայ Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի «խիստ կեցուածք»ին Սփիւռքի կազմակերպութիւններու, ի մասնաւորի Հ. Յ. Դաշնակցութեան նկատմամբ ու կը վերլուծէ նախագահին դիրքին դրդապատճառները։ Կ'արձագանգէ Լ. Տէր - Պետրոսեանի գլխաւոր խորհրդականին՝ Ժիրայր Լիպարիտեանի մէկ արտայայտութեան. - «Դաշնակցականները այն զգացումն ունին որ աստուածատուր իրաւունքն ունին կառավարելու Հայաստանը։ Կը խորհին որ ուրիշ ոչ ոք ձեռնհաս է Հայաստանի մէջ, ազգը առաջնորդելու»։

Գրութիւններ կան նաեւ նուիրուած Ղարաբաղի, Երեւանի, Սփիւռքի, կարգ մը կեդրոններու։

ՍՐՏԱԿԻԶԵԱԼ ԱԶԱՏՈՒՄ

(Շահան Շահնուրի «ՍԻՐՏ ՍՐՏԻ» ժողովածուն)

«Ցառաջ»ի մատենաշարով լոյս է տեսել Շահան Շահնուրի «Սիրտ Սրտի» ժողովածուն եւ ինչպէս նշուած է խմբագրութեան ծանուցման մէջ. «Հատորը կը հրատարակուի Շահան Շահնուրի մահուան քսանամեակին առթիւ ակամայ յապաղումով»: Յետ մահու հրատարակութեան պատճառը «Նահանջ»ի հեղինակի կամքն ու ցանկութիւնն էր՝ հատորը ներփակող որոշ ստեղծագործութիւններ, յօդուածներ եւ գրութիւններ չպէտք է հրատարակուէին, թէեւ դրանք պահպանւում էին նրա թղթոններում եւ ի վերջոյ գրողի ժառանգութեան անկապտելի բաղադրատարրերից էին: Տպագրութեան գայթակղութիւնը եւ պատասխանատուութիւնն անկասկած հսկայական էին, որովհետեւ մի կողմից՝ Շահնուրի կամքը, միւս կողմից՝ նրա գրականութեան, մտքի վերադարձումի անհրաժեշտութիւնը, առաջադրում էին ինքնաքացառող մի վիճակ, երբ ընթերցման ամբողջութիւնն ու լիակատարութիւնն այս կամ այն պարագային արդէն ներկրում էր անցման յատկականութիւններ, տուեալ դէպքում հրատարակչի սկզբունքային կեցուածքը՝ երբ պատասխանատուութիւնն ամբողջութեամբ պարագրկում է իր ուսերին, նախ ի՛ր համար է լուծում անցումի կամ-կամի հարցը, սակայն «Սիրտ Սրտի»ի մեռաբնագիրն առարկայօրէն առթում է հայ գրականութեան պատմութեան պատասխանատուութիւնը «Նահանջ»ի հեղինակի հանդէպ եւ այստեղ է, որ կամ-կամը փոխաձեււում է եւ-եւ-ի, որովհետեւ վաւերաթղթի (բառը կիրարկւում է շահնուրեան համատեքստով) էոյթը գործնականացրած գրողի ժառանգութեան որեւիցէ հիւլէի անտեսումն արդէն նահանջ է գրականութեան պատմութեան ընթերցման համար, որտեղ անցումն ընդհանրապէս անէանում է, եւ կրկնակ ընթերցման ուղղահեռներում գոյաւորում եւ առկայացնում շահնուրեան ստեղծումի ու մտքի վկայութիւնը, որտեղ ըստ ամենայնի տեսանելի է դառնում յետնահանջեան Շահնուրը, Արմէն Լիւպէնի եւ Շահան Շահնուրի միակցումը: Գրիգոր Պըլտեանի հեղինակած «Բանտարկուած Թռչունը» ներածութիւնում ի չարս այս ժողովածուի տպագրութեան փաստարկման, խնդրագրութեան, ստեղծագործական պատմութեան եւ աղբակների, մեկնաբանւում է նաեւ գրողը բոլորեքյնութեամբ «Նահանջ»ից յետոյ: Այս հատորն, ամէնից առաջ, ամբողջացնում է Հայոց պատկերազարդ պատմութեան հեղինակին՝ հասցնելով այն հանդրուանին, ուր ի՛նքը Շահնուրն է: Ժողովածուում ամփոփուած յօդուածներից, գրութիւններից տասներեքը տակաւին զետեղուել էին նրա երեւանեան հրատարակութեան երկրորդ հատորում (Շ. Շահնուր, Երկեր երկու գրքով, գիրք 2-րդ, Ե., 1985 թ.), սակայն, հասկանալի պատճառներով, չունէին ամբողջականացնող ընթերցման դերակատարութիւն, առանց «Վաւերաթուղթ»ի, «Աւագ Ուրբաթ»ի, «Սիրտ Սրտի»ի: Այնպէս որ, նոյնիսկ ծանօթ, յայտնի գործերի վերահրատարակութիւնն այս ժողովածուով, ներբերում է Շահնուրի ժառանգութեան, նրա գործի, մեռաբնագրի նոր բաղադրատարրեր:

Շահնուրեան ըմբոստութիւնը՝ դերակայ եւ համապարփակ, հայ կեանքի, իրականութեան, բնոյթի, մշակոյթի եւ գրականութեան մասին առաջադրած տեսակէտներն ու կարծիքները յայտնի է որ հոգեւոր - իմացական կենսոլորտում ընկալուել եւ մեկնաբանուել են որպէս կանոն զանազան վերապահութիւններով. երբեմն դրանք տեղադրելով ինքնատպութեան, երբեմն՝ զարտուղութեան, երբեմն՝ մոլորութեան, երբեմն տարտամ հակազդեցութեան (գնահատող մեկնիչների դիտանկեամբ) տիրոյթներում: Այս պարագային անտեսուել է հիմնականը՝ ո՞րն էր Շահնուրի ելակէտը, թէեւ մինչ էլ շօշափելի է թաքուն եւ անթաքոյց հիացմունքը նրա ստեղծարանական անհատականութեան, տաղանդի հանդէպ, ինչո՞ւ տասնութ տարի նա «իր գրիչը ձգած է Արմէն Լիւպէնի», «լռած է հայ գրագէտը»: Այս հարցումների ընդհանրական պատասխանը պարփակուած է «Սիրտ Սրտի» հատորում, որն, ըստ էութեան, ժողովածուի ամենակարեւոր մըշակութաբանական երեւութականութիւնը ցուցանող, կարեւորութիւնն ընդգծող իրողութիւններից է: Փաստ է, որ Շահնուրն է յետաղէտեան հայ գրականութեան ամենասկզբունքային, հետեւողական սթափեցնողը ե՛ւ գեղարուեստական իրագործութիւններով ե՛ւ թէ մտքի աշխատանքով: Նա էր, որ համարձակօրէն գնաց, առաջին հայեացքից խելայեղ արկածախնդրութեան՝ միթոսների քանդման, հայկականութեան թապուների յաղթահարման, սրբացուած եւ անքննելի հիմերի վերանայման, քննադատման ուղիով: Ցարդ չլսուած ու չտեսնուած ճանապարհ, թէեւ առարկայաբար վաղուց անտի, հասունացած: Գնաց եւ իրագործեց՝ «Վաւերաթուղթը», «Դրախտ կորուսեալ», «Վէպի շուրջ», «Վերջին խօսք՝ չափազանցութիւն է», «Մենք»: Սա հսկայական դերլարում էր, ջանք, յարակայ պրկուածութիւն, ներքին ուծացման բախումն անընդհատ ապրելն ու անընդհատ ցուցանելը, երբ շուրջբոլորը գրեթէ անտարբերութիւն էր եւ կամ՝ մանրախնդիր հակազդեցութիւն: Երբ նկատւում էր սոսկ «մեր պառաւութեան» յանկերգը եւ զարմանալիօրէն անտեսւում «Աւի՜շ, ափի՜շ է պէտք մեզի»ի իրագործումը, երբ ինքնապարփակման աղէտն անընդհատ անտարբեր էր մնում, երբ չէր ուրուագրւում երիտասարդանալու գոնէ մտահոգութիւնը, երբ անհաղորդ էր դառնում նոյնիսկ միտք ունենալու եւ յաջողելու կենսական անհրաժեշտութիւնը, Շահնուրը պէտք է որ շարունակուէր իբրեւ Արմէն Լիւպէն եւ յետոյ պիտի կրկին վերադառնար Շահան Շահնուր, որովհետեւ «պարտուեցանք նաեւ անոր համար որ մենք չէինք կրնար մեր մէջը իջնել: Այդ իսկ պատճառաւ այսօր սկսած է ինքնաճանաչման շրջան մը: Բան մը՝ որ եթէ աւելի կանուխ եղած ըլլար, թերեւս այս վիճակին չհասնէինք»: Վերադարձաւ, որովհետեւ «Նահանջն» ու «Յարալէզներու դաւաճանութիւնը» շարունակւում էր ընդասպառութեամբ՝ երբ «սրտին տեղ մըտքին գերակշռութիւնը ընդունելով կը զըլպենք մենք մեզ գիտնալով որ թոյն մըն էր ան: Աւելին կայ՝ կը պայքարինք անոր դէմ»: Վերադարձաւ, որպէսզի արդէն իր գրականութեամբ իրագործած վերաստեղծումը կրկին երրորդի. «Գրականութեան մէջ, ուր կեանքը պիտի վերստեղծուի, կեանքէն առնուած ճշմարիտը կը թուի անճշմարտանման, երբոր վերըստեղծումը չի յաջողիր»: Իսկ որի եւ ինչուի համապարփակ պատասխանը գըտնում ենք «Վաւերաթուղթ»ից անմիջապէս յետոյ զետեղուած Արփիկ Միսաքեանի «Որպէս վկայութիւն» շահնուրագիտութեան համար շատ կարեւոր հրապարակման մէջ, որ հատորի տեղադասութեամբ ոչ միայն խորհրդանշական է (այդ գրութեանը յաջորդում են Շահնուրի 1957-ից սկսեալ գործերը, այսինքն այսպէս կոչուած դարձի շրջանը), այլեւ՝ բնորոշ: Հարկ է նշել, որ այդօրինակ կառուցուածքը դասականների ժառանգութեան հրատարակութեան ասպարէզում մեր դէպքում նորոյթ է եւ միանգամայն ընդունելի, նամանաւանդ նկատենք, որ թէ Պըլտեանի, թէ Միսաքեանի գրութիւնները դիտելի են իբրեւ գրքի ամբողջական կառոյցին ներդաշնակած բաղադրատարրեր:

ԳՐԻԳՈՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Երեւան, Մայիս 1995

(Մնացեալը յաջորդով)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԱՂ ՄԸ ՋՈՒՐ

Հեղինակ՝ ՁԱՀՐԱՏ

Հրատարակութիւն Ալեք եւ Մարի Մանուկեան մշակութային հիմնադրամի.

Պոլիս, 1995

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ ԱՆՑԵԱԼԻ ՄԵՐ ՅԱՒԱԿՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՈՒ ՅՈՒՍԱԽԱԲՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԻԸ.

Փոթորկալից պայքարներու, գաղափարապաշտ աշխատանքի սրոնումի ու որոշ յուսախաբութիւններու ու դառնութիւններու մթնոլորտի մը մէջ էր որ կը վերջանար 1957-ն ալ եւ մենք նոր յոյսերով կ'ողջունէինք 1958-ը: Մարդիկ ե՞րբ է որ նոր տարին նոր յոյսերով ու նոր ակընկալութիւններով չեն ողջունած: Կը զգայինք որ բախտորոշ տարիներ էին անոնք մեր գրական ու մշակութային աշխատանքներուն համար եւ մենք անպայման պիտի ձեւաւորէինք այն խմորը, զոր ունէինք մեր ձեռքերուն մէջ եւ զոր կը շաղուէինք անդադար, երիտասարդական խանդով ու ապագայի նկատմամբ վստահութեամբ:

Արամեան Սանուց Միութեան Գրական Յանձնախումբի անդամները, գլխաւորութեամբ Տիգրան Պալեանի, որքան ալ անելի մատնած ըլլային հրատարակչական անկախ ընկերակցութիւն մը հիմնելու մեր ծրագիրը, կը վայելէին մեր համակրանքը եւ կը զգայինք որ անոնք շօշափելի իրագործումներով բեմ պիտի գային յառաջիկայ օրերուն: Տիգրան Պալեան օրինակելի գրասէր էր, գիրքի ապագային ու ճակատագրին նկատմամբ անխարդախ հաւատացեալ մը, որ այդ թուականին արդէն սկսած էր դուռ դուռ շրջիլ եւ «Համայնապատկեր» վաճառել: Հիանալի աշխատանք կը տանէր: Շատեր յաճախ կը տեսնէին որ ան Պոլսոյ փողոցներուն մէջ ման կուգար իրեն հետ քաշկռտելով ճամբորդական պայուսակ մը, որ լեցուն էր «Համայնապատկեր»ով: Անվհատ կամքով ու հիանալի նուիրումով կը զարնէր մեր հայրենակիցներուն դռները եւ գիրք կ'առաջարկէր անոնց: Իր այդ համբուրելի աշխատանքը պիտի շարունակուէր երբ Սանուց Միութեան Մատենաշարը նոր գիրքեր հրապարակ պիտի հանէր իրերայաջորդ քանի մը տարիներու ընթացքին:

Այսպէս է որ 1958-ի ընթացքին Արամեանցիներու մատենաշարէն որպէս 2-րդ գիրք լոյս տեսաւ Վարդան Կոմիկեանի «Բարի Եկար, Սէ՛ր» գիրքը: Կոմիկեանին անդրանիկ գիրքն էր այդ, կը բովանդակէր հեղինակին ցարդ հրատարակուած բոլոր պատմուածքները, որոնցմէ մասնաւորաբար երկու պատմուածքներ ընթերցողները շատ կը տպաւորէին ու ժողովրդականութիւն կը շահէին: Առաջինը Տփորժաքի «Նոր Աշխարհ» նշանաւոր համանուագէն ներշնչուած «Մասսա Տիր»ն էր: Իսկ երկրորդը, որ կը կոչուէր «Ճամբայ Տէնողներ», գրուած մօտաւորաբար 15 տարի առաջ, կը ցոլացնէր Կոմիկեանին ընկերվարական ու մարդասիրական տեսակէտները, որոնք նորաձեւութիւն էին այդ շրջանին: Տիգրան Պալեան կը շարունակէր դուռ դուռ շրջիլ եւ սպառել այս երկրորդ գիրքն ալ: Ի՜նչ մեղք որ մեր հաւաքականութիւնը քանի մը Տիգրան Պալեաններ չունէր իր շարքերուն մէջ: Պալեան առանձին էր, բայց բնաւ չէր վհատեր: Ան եւ իր ընկերները արդէն ծրագրած էին հրատարակել Գրիգոր Զօհրապին գործերը, ամբողջական գործ մը որ պիտի հրատարակուէր տարի մը վերջ: Ինչ որ մենք երկար տարիներ երազած էինք եւ չէինք կրցած իրագործել, Արամեանցիները յաջողցուցած էին ահաւասիկ: Յաջորդող քանի մը տարիներու ընթացքին անոնց աննկուն կամքը նոր հրաշքներ պիտի բերէր մեզի եւ Արամեանցիները կարգով պիտի հրատարակէին Եղիշէ Այվազեանի պատմուածքները, Յակոբ Պարոնեանին գործերուն նուիրուած երկու հաստափոր գիրքեր եւ վերջապէս Համաստեղ-ին պատմուածքներն ու գիրքերը: Շարքը պիտի շարունակուէր մինչեւ որ Պալեան եւ իր ընկերները յոգնէին, դրամները սպառէին եւ քշուէին յուսախաբութեան եւ սպառումի յորձանքէն: Բայց անկասկած Արամեանցիները իրենց անուրանալի բաժինը ունեցած պիտի ըլլային 1995-ին յաջորդող քանի մը տարիներու այդ զարթօնքին մէջ: Արդարեւ այդ զարթօնքն էր որ Պոլսահայութիւնը պիտի զօրացնէր վերանորոգուած գրական շարժումով մը: Գովելի էր Արամեանցիներուն աշխատանքը: Մէկ բան թերեւս քիչ մը քննադատելի կրնար նկատուիլ: Անոնք Վարդան Կոմիկեանին եւ Եղիշէ Այվազեանին գործերը հրատարակելէ վերջ, պիտի խուսափէին պոլսահայ ժամանակակից գրողներու գործերը հրատարակելէ եւ պիտի նախընտրէին Զօհրապի, Համաստեղի, Պարոնեանի նման տիտաններու գործերը ծանօթացնել մեր ընթերցասէրներուն:

Ես աւելի քան խանդավառ էի: Այդ տարի Մխիթարեան Սանուց Միութեան Թատերական յանձնախումբին համար թարգմանեցի Ակաթա Քրիսթիին «Տասը Պզտիկ Անառակ» թատերախաղը: Բայց իմ ամենամեծ փափաքս էր աւարտել այն կատակերգութիւնը զոր գրել սկսած էի: «Կեանքի Մը Երեք Կիրակիները»: Այս կատակերգութիւնը անկիւնադարձ մը կրնար ըլլալ իմ գրականութեան մէջ, քանի որ ես այդ գործը գրելով կ'ուզէի փաստել թէ կրնայի դուրս գալ պատմուածքներուս ծանր ու փիլիսոփայական մթնոլորտէն, եւ տալ իրական կեանքէն վերցուած զուարթ ու հաճելի պատկերներ, որոնք լեցուած պիտի ըլլային աշխոյժ խօսակցութիւններով ու որոշ սրամտութիւններով:

Տարի մը եւս պիտի համբերէի մինչեւ որ գործը աւարտէր ու յաջորդ տարի, Ապրիլի վերջին օրը, Մխիթարեան Սանուց Միութեան բեմին վրայ բեմադըրուէր, Սիրարփի Աճէմեանի ու Արթօ Պէրպէրեանի ճարտար խաղարկութեամբ: Երկու հոգիի համար գրուած այս գործին բեմադրութիւնը գրական ու թատերական դէպք մը պիտի դառնար եւ ինծի ապրիլ պիտի տար կեանքիս ամէնէն անմոռանալի ու ամէնէն երջանիկ շրջաններէն մէկը:

Բայց մինչեւ որ ինծի համար այդ երջանիկ օրը հասնէր, մենք արդէն, Սրախունի, Զահրատ, Ֆէրճեան, վերջացուցած էինք մեր պատրաստութիւնները եւ կը սկսէինք «Մարմարա»ի սիւնակներէն ներս բանալ Գրական - Գեղարուեստական էջերու նոր շրջան մը:

Այդ էջերը նախախնամական դեր պիտի խաղային մեր ապագայ պատմութեան համար: Բայց գիտէ՞նք:

Բ. Հ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՓՈՔՐԻԿ ԵՐԳԻՉՆԵՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԻՒՆԷՍՔՕ-ի հրաւէրով Հայաստանի պատանիներու երգչախումբը եւրոպական երկիրներու իր շրջապտոյտին առթիւ եկաւ նաեւ Փարիզ ու երգեց նոյն կազմակերպութեան կեդրոնին մեծ սրահին մէջ, Յունիս 1-ի երեկոյեան: Ընդարձակ սրահը գրեթէ ամբողջութեամբ լեցուած էր Փարիզէն ու շրջակայ արուարձաններէն ժամանած Հայերով որոնց համար հետաքրքրական էր մանկական այս երգչախումբը:

Ան կը բաղկանայ 31 աղջնակներէ ու 11 մանչերէ: Կը մարզուի ու կը ղեկավարուի Տիգրան Հէքէքեանի կողմէ: Այս շրջապտոյտը որ կոչուած էր «Աշխարհին խաղաղութիւն», կազմակերպուած էր ԻՒՆԷՍՔՕ-ի եւ ՄԱԿ-ի հիմնադրութեան 50-րդ տարեդարձներուն առթիւ: Պատանիներուն երգեցիկ խումբը շուրջ երկու շաբաթ արդէն շրջած էր Լեհաստանի, Զուիցերիոյ, Գերմանիոյ քաղաքները, համերգներ տուած ու Փարիզէն յաջորդ օրն իսկ պիտի մեկնէր Պելճիա, անկէ Գանատա եւ Միացեալ-Նահանգներ: Խումբին ղեկավարը այս հակիրճ տեղեկատուութենէն ետք աւելցուց որ իրենք այս շրջապտոյտը կը ձօնեն նաեւ քրիստոնէութեան 1700-ամեակի նշումներուն:

Ցայտագիրը այս պատճառով ալ, սկըսաւ հոգեւոր երգերով, փոքրիկներու բազմաձայն խումբը երգեց Յակոբ Կայծեցիի (ԺԳ. դար) «Այսօր ցնծա»ն, Մ. Եկմալեանի պատարագէն Մարմին տէրունական, Քրիստոս ի մէջ եւ Օրհնեալ է Աստուած: Յետոյ յայտագիրը շարունակուեցաւ հայ եւ օտար երաժիշտներու կըտորներով որոնք ամէնէն դասականէն մինչեւ ամէնէն արդիականը, խկալէս

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

Մոնթեպելլոյի «Թումաճեան» սրահին մէջ, Մայիս 19-ին եւ 20-ին, գումարուած է Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Հիւսիսային - Ամերիկայի Արեւմտեան Թեմի 23-րդ Երեսփոխանական ժողովը, մասնակցութեամբ՝ իրաւասու ձայնով 44 երեսփոխաններու եւ խորհրդակցական ձայնով զանազան մարմիններու ներկայացուցիչներու։ Կարդացուած են միամեայ գործունէութեանց տեղեկագիրները։ Քննարկուած են եկեղեցական, դպրոցական, տնտեսական եւ կազմակերպչական հարցեր։ Առաջարկներն ու թելադրանքները կեդրոնացած են օտար վարժարաններ յաճախող հայ աշակերտներուն հայեցի դաստիարակութիւն ջամբելու ծրագրի գործադրումը յաւելեալ աշխատանքով շարունակելու եւ հայերէն լեզուի դասաւանդութիւնը օտար վարժարաններու մէջ կարելի դարձնելու անհրաժեշտութեան վրայ։

Ժողովը յատկապէս անդրադարձած է «Հայաստանէն ներս ժողովրդավարական կարգերու խախտումին, ձերբակալութիւններուն, սպանութիւններուն, Արտաւազդ Մանուկեանի ցաւալի մահուան եւ անոր նման այլ երիտասարդներու կրած տանջանքներուն, Նախագահ Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի հայ ազգային կուսակցութեան՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ կատարած ընդվզեցուցիչ եւ նախատական նորագոյն յայտարարութիւններուն» եւ որոշած՝ դատապարտանքի նամակ ղրկել Նախագահին եւ նոյնիմաստ նամակ մըն ալ՝ Ամենայն Հայոց Գարեգին Ա. Կաթողիկոսին։

Տեղի ունեցած է ընտրութիւնը 30 պատգամաւորներու, որոնք Յունիս 28-ին պիտի մասնակցին Կիլիկիոյ Աթոռի նոր գահակալի ընտրութեան։

Փասատինայի «Աղաճանեան» սրահին մէջ, Մայիս 13-ին, տեղի ունեցած է «Ալֆրէդ եւ Մարկրիթ Յովսէփեան» վարժարանի տարեկան ճաշը։ Յայտագիրը վարած է տոքթոր Սիմոն Սիմոնեան։ Խօսք առած են հոգաբարձութեան ատենապետ Ռիչըրտ Մուշեղեան, Ասպետ Վրդ. Պալեան եւ տնօրէնը՝ Յովսէփ Ինճէճիկեան, չեչտելով հայկական վարժարանի կարեւորութիւնը։ Դպրոցը հիմնուած է 1984-ին՝ ներկայիս ունի 210 աշակերտ։

Էնսինոյի «Ֆերահեան» ազգային վարժարանի «Աւետիսեան» սրահին մէջ, Մայիս 20-ին, տօնուած է Հ.Օ.Մ.-ի 85-ամեակը։ Բացումը կատարած է հանդիսավարը՝ Սեդա Գորուչեան։ Հ. Օ. Մ.-ի Կեդր. Վարչութեան խօսքը փոխանցած է Մաքօ Մկրտիչեան, անդրադառնալով Միութեան Հայրենիքի թէ Սփիւռքի մէջ ունեցած գործունէութեան։ Արեւմտեան - Ամերիկայի Շրջ. Վարչութեան կողմէ խօսք առած է Վիքի Քէլէքեան եւ Հ. Օ. Մ.-ի խորհրդանշանով պարգեւատրած բարերար Սարգիս Պօղոսեանը (Ֆրէզնոյէն)։ Բարերարը, որ 100.000 տոլար կտակած է Հ. Օ. Մ.-ին եւ 10.000 տոլար ալ նուիրած, յուշեր պատմած է իր անցեալէն։ Բանախօսած է Րաֆֆի Յովհաննէսեան, վեր առնելով Հ. Օ. Մ.-ի 85-ամեայ վաստակը։ Խօսք առած է նաեւ առաջնորդ Տաթեւ Արք. Սարգիսեան։

«Շարլոթ եւ Էլիզ Մերամինեան» Հայ Աւետարանական վարժարանի տարեկան ճաշը տեղի ունեցած է «Արարատ» Տան «Ճորճ Տէօքմէճեան» սրահին մէջ։ Յայտագիրը վարած է տոքթոր Աւօ Եթէնէքեան։ Խօսք առած են Նէնսի Համուշեան եւ տնօրէնը՝ տոքթոր Վահէ Տարագճեան։ Ճաշէն ետք «Հայ դպրոցին գոյատեւում»ը նիւթին շուրջ խօսած է տոքթոր Եթէնէքեան։ Ողջոյնի խօսք արտասանած են Սեպուհ Թաչճեան եւ Զաւէն Խանճեան։

ԹՂԹԱԿԻՑ

չատ լայն ու բազմազան երգացանկ մը կը կազմէին։ Այսպէս, չորս տասնեակ այդ պատանիները որոնք իրենց բաց կանաչ ու սպիտակ զգեստաւորումով գարնանային նորաբողբոջ պարտէզի մը տպաւորութիւնը կ'ընէին, երգեցին Պախ, Ալ. Յարութիւնեան, Ա. Ոսկանեան, Ռ. Ամիրխանեան, Զեսնոքով, Թ. Պետրոսեան, Կոմիտաս, Տիւրոֆլէ, Կերշուին, եւայլն։

Հայերէնէն զատ, ռուսերէն, անգլերէն, ֆրանսերէն, լատիներէն բնագրերով կտորները անոնք երգեցին նոյն մաքուր առոգանութեամբ ու դիւրութեամբ. ամէնէն դասական ոճի երգէ մը ետք առանց ընկրկելու անցան բոլորովին տարբեր մթնոլորտով ու ամանակով չատ արդիական կտորի մը, երգելով նոյն յաջողութեամբ։

Հայաստանի փոքրիկ երգիչներու այս խումբը որոշ է որ կազմուած է տեղին ընտրութեամբ մը որ քովէ քով բերած է ոչ միայն գեղեցիկ ձայն ու երգելու ձիրք ունեցող պատանիներ, այլ նաեւ երաժշտութեան ու երգելու սիրով լեցուն աղջնակներ ու մանչեր. անոնցմէ չատ չատերուն դէմքին արտայայտութիւնը կը մատնէր այն հաճոյքը զոր կը զգային երգելով։ Ատոր մէջ կարեւոր պէտք է ըլլայ Տ. Հէքէքեանի դերը որ դիտցած է երգն ու երգելը սիրցնել 8 - 12 տարեկան տղոց։

Ցայտագրին մեծ մասը տղաքը երգեցին առանց երաժշտութեան ընկերակցութեան, ինչ որ լայնօրէն նպաստեց անոնց յաջողութեան. դաշնակի ընկերակցութեամբ երգուածներուն մէջ խումբին մեղմ երգասացութիւնը երկրորդ մակարդակի ներկայ մը կ'ըլլար բեմին վրայ. այնքան դաշնակը հաւասարակշռուած չէր ընկերացողի իր հանդամանքին. միակ բացառութիւնը եղաւ խումբէն Արա Անթոյեանի դաշնակի ընկերակցութեամբ երգուած Կերշուինի «Լէյտի պի կուտ»ը։

Խումբին ուշադրաւ մեներգչուհիներէն է Լիա Գուրոյեան որ անցեալ տարի Մեծն Բրիտանիոյ մէջ երգի մրցումի մը մասնակցելով արժանացած է Բ. մրցանակի։ Փոքրիկներու երգչախումբը ունի իր երգահանն ալ. ան կը կոչուի Մարինէ Մարգարեան։ Յունիս 1-ի համերգը աւարտեցաւ անոր գրած ու եղանակած «Խաղաղութիւն աշխարհի» երգով։

Ինչ որ «տկար կէտը» կրնայ նկատուիլ խումբին, պատարագի երգերու - յատկապէս Եկմալեանի - մեկնաբանութիւնն էր։ Ունկնդիրը այն տպաւորութիւնը կ'ունենար որ տղաքը չէին թափանցած այդ կտորներուն իմաստին ու իրենց մեկնաբանութենէն կը բացակայէր այդ երգերուն պահանջած չեչտը։

Նաեւ ճոխ երգացանկն ալ մտածել կու տար որ բազմազանութիւնը արդիւնք էր խումբին կարողութիւնն ու վարպետութիւնը ցուցադրելու մարմաջի մը, ինչ որ բնական է հաւանօրէն բոլոր ղեկավարներուն համար։ Սակայն, արդեօք կարելի չէ՞ր նոյն արդիւնքին հասնիլ աւելի մնայուն արժէքով կտորներու ընտրութեամբ. փոխանակ, որպէս ինքնատիպութեան ցուցանիշ ներկայացնելու անմիջուկ նորարարութիւններ, ինչպէս՝ Սունկ հաւաքելու երգը, կամ հոլիվուտեան նմանակութիւններ հրամցնելու. յաւագոյնը պիտի ըլլար որակը չզոհել տպաւորութիւն ստեղծելու նպատակին։ Ընտրութեան քիչ մը տարբեր քաղաքականութիւն մը ոչինչ պիտի պակսեցնէ յետագայ յաջողութենէն, ընդհակառակն։

Նշմարներ որոնք լուսանցքի նշումներու բնոյթը ունին. իսկ էջը դրաւոր հայաստանցի պատանիներուն փայլուն ու սրտագրաւ ներկայութիւնն էր ԻՒՆԷՍՔՕ-ի Փարիզի կեդրոնատեղիին բեմին վրայ։

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱԹԷՆՔԻ Վրեթանիա թատերասրահին մէջ, Մայիս 28-ին տօնուած է Հայաստանի անկախութեան հռչակման 77-րդ տարեդարձը հոծ բազմութեան մը ներկայութեան։ Բացումը կատարած է Համազգայինի «Յակոբ Փափազեան» երգչախումբը։ Հանդիսութեան նախագահած է Յովսէփ Պարազեան եւ արտասանած բացման խօսքը։ Իրմէ ետք, յաջորդաբար խօսք առած են Արա Մանկոյեան (Ազգ. վարչութիւն), Պետօ Տէմիրճեան (Հ.Յ.Դ. Երիտասարդական Միութիւն)։ Գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը ու Յ. Պարազեանի խօսքով փակուած է տօնակատարութիւնը։

ՊՈԼՍՈՅ Մաչքա Մաաէն Ֆաքիւլթէի ամփիթատրոնին մէջ, Մայիս 29-ին, Վարդանանց երգչախումբի կողմէ համերգ մը տրուած է նուիրուած Կոմիտասի ծննդեան 125-ամեակին։ Երգչախումբը վարած է Ատրուշան Հալաճեան եւ յայտագիրը գրեթէ ամբողջովին ա քափելլա գործադրուած է։ Համերգի կողքին, ելոյթ ունեցած են Ռ. Հատտէճեան եւ Մեսրոպ Արք. անդրադառնալով Կոմիտասի գործին։

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Արմէն Քէպէք Հ.Բ.Ը.Մ. Ալեք Մանուկեան վարժարանի «Արշաւիր եւ Նատիա Կէօնճեան» սրահին մէջ, Մայիս 13-ին եւ 14-ին, տօնուած է դպրոցին հիմնադրութեան 25-ամեակը։ Դպրոցը առաջին ամէնօրեայ վարժարանը եղած է Գանատայի մէջ։ Ճաշէն անմիջապէս ետք, յանուն կազմակերպիչ յանձնախումբին, հանդիսութեան բացումը կատարած է Տիկին Անահիտ Օրջանեան - Պասմաճեան։ Բեմ հրաւիրուած է վարժարանի երաժշտութեան երկարամեայ ուսուցիչ եւ խմբավար՝ Արթօ Միւհէնտիսեանը որ յաջողութեամբ երգած է Խ. Աւետիսեանի «Հայաստան»ը եւ ժողովրդական երգ մը։ Խօսք առած է Հայաստանի գործավար՝ Գառնիկ Նանագուլեան եւ գնահատած վարժարանի 25 տարիներու ծառայութիւնը։ Խօսք առած է նաեւ Արմէն - Քէպէք հիմնարկէն տոքթ. Արշաւիր Կէօնճեան, գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Յակոբ Տէր - Մելքոնեան սրահին մէջ, Մայիս 14-ին, տեղի ունեցած է «Կանաչեան ՝մրցանք»ը զոր հաստատած են Համազգայինի «Նիկոլ Աղբալեան» մասնաճիւղը եւ գեղարուեստական յանձնախումբը։ Ներկայ եղած է երաժըշտին զաւակը՝ Տիկին Սեդա Թիւյսիւզեան - Կանաչեան։ Բացման խօսքը արտասանած է Յասմիկ Գէորգեան։ 1995-ի մրցանակին կը մասնակցէին տասը վարժարաններ իրենց երգչախումբերով։ Դատական կազմը բաղկացած է «Բարսեղ Կանաչեան» երաժշտական քոլէճի դասախօսներէն՝ Երուանդ Երկանեան, Սեդրակ Սեդրակեան, Նորա Սալմանեան, Թագուհի Թեքեան եւ Վահրամ Էմմիեան։ Առաջին հանդիսացած են երկու վարժարաններ՝ Ազգ. «Յառաջ - Կիւլպէնկեան» եւ Հայ Աւետարանական Շամլեան - Թաթիկեան վարժարանները։ Երգչախումբերը մեկնաբանած են մէկ պարտադիր երգ՝ Կանաչեանի «Ճախարակը» եւ մէկ ազատ երգ։

ԳՈՒՄԳԱՊՈՒԻ (Պոլիս) Յարութիւն Ամիրա Պէզճեան սրահին մէջ, Մայիս 27-ին տեղի ունեցած է Պէզճեան Սանուց Միութեան նորահաստատ երգչախումբին անդրանիկ համերգը։ Խումբը կը ղեկավարէ Իրվին Կալիպօղլու, որու կ'ընկերակցէր Միութեան նուագախումբը։ Երգչախումբը կը բաղկանայ 30 հոգիէ (այր թէ կին) եւ այս առաջին համերգը մեծ յաջողութիւն արձանագրած է։

ԹՈՐՈՆԹՕՅԻ Հայ Կեդրոնի Համազգայինի Յ. Մանուկեան գրադարանի սրահին մէջ, Մայիս 26-ին բացումը կատարուած է «Հորիզոն» չաբաթաթերթի նկարիչ՝ Հրայր Խաչերեանի գործերուն։

ԼՈՐԸՆՍ ՏԸՌԷԼ

ՊՐՈՍՊԵՐՈՅԻ ԿՂԶԻՆ

Ներածական՝ Գորփու կղզիի բնութեան ու ապրելակերպին

Անգլերէնէ Թարգմանեց՝ ՇԱՔԷ ՏԷՐ - ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

2 - 10 - 37

«Կաքաւ»ի գրոց - բրոցներս բաւական ժամանակ յատկացուցած ենք «Գորփու» բառի ստուգաբանութեան հարցին։ Զարեան չի գոհանար սովորաբար տրուած բացատրութեամբ, ըստ որուն՝ բառը ձեւով մը կ'առնչուի բիւզանդերէնի մէջ գործածուած գօրուփայյին (որ կը նշանակէ երկու կատար ունեցող), թէեւ Թէոդոր՝ իր առաւել ճշգրիտ բանգիտութեամբ՝ ըստ երեւոյթին կ'ընդունի այս միտքը։ Յունարէն որեւէ արդի բառարանի մէջ կը գտնէք գօրփոս, որ կը նշանակէ «ծոց»։ Իսկ Գորսիրա բառին ստուգաբանութիւնը հետեւեալ արդիւնքը կու տայ. - գերթոս (պոչ, կոթ, գերգուպոս (ձուկ մը), եւ գերգիս (կերպաս հիւսողի գործածած սանտր, սրունքի ոսկոր, թելաւոր նուագարանի աղեղ)։

Այս հրատապ հարցին մասին մեզմէ իւրաքանչիւրը իր նախասիրութիւնը ունի։ Նիմիէց, որ յունական լեզուին ու նկարագրին վերաբերող բոլոր հարցերուն կապակցութեամբ աննկարագրելի վերապահութիւն մը կը ցուցաբերէ, ամէնէն հաւանականը կը նկատէ երրորդ բացատրութիւնը, որովհետեւ ամէնէն նուազ տրամաբանականն է։ Ն. կ'ըսէ թէ պարզագոյնը «ծոց»ն է։ Ես կը նախընտրեմ «պոչ»ի աւելի պատկերալի - տեսողական վարկածը, որովհետեւ կղզիին հարաւային մասը իրապէս կոթի ձեւով կը վերջանայ։ Զարեան կառչած կը մնայ ձկնային տարբերակին, քանզի, կ'ըսէ, կղզին հինէն ի վեր ճանչցուած է իր ձուկերու առատութեամբ. - խնդրեմ, նկատի ունեցէք թէ հոգեւորականները ինչ մեծ հոգածութեամբ ջրհորները կ'օրհնեն, ամառնային ցամքումէ զերծ պահելու համար զանոնք. երբեւիցէ տեսա՞ծ էք, որ ծովը օրհնեն։

Թէոդոր կը նախընտրէ ինքզինք վեր պահել այս բոլոր անճիշդ եւ աւելորդ խօսակցութիւններէն. գլուխը չարժելով եւ իր դեղին գինին ըմպելով կը բաւականանայ։

Ըստ Դիոդորոս Սիկիլիացիի, Ովկիանոս եւ Տէթիս չաստուածներու դուստրը Քերքուրան այս կղզին բերուեցաւ Նեպտոնի կողմէ, հոս ծնունդ տուաւ իր սիրելի Ֆաէքսին, որ կղզին անուանեց Քորքուրա եւ իշխեց անոր վրայ։

Ըստ Պոխարտի, Սքերիա եւ Քերքիրա անունները կը սերին փիւնիկերէն «սգարա»յէն (որ կը նշանակէ «առեւտուր» եւ գարգարայէն կը նշանակէ «առատութիւն»)։

Իր բերրիութեան շնորհիւ՝ կղզին դարձած է հողամշակութեան չաստուածուհի Դեմետրէի նախասիրած բնակավայրը։ Ան հոս պահած էր գերանդին, որմով ալ ամուսնական կեանքի արուեստը սորվեցուցին առաջին Տիտաններուն։ Ասկէ եկած է «Դրեպանի» չատ հին անունը, այսինքն՝ մանգաղ։

Կղզին կոչուած է նաեւ Մագրիս, ի յիշատակ գեղադէմ Մագրիսի, որ Հերայի զայրոյթէն խուսափելու համար հոս ապաստանած էր։

5 - 10 - 37

Մինչեւ Ք. Ա. երրորդ դարը՝ Եասոնի եւ Մեդէայի ամուսնութեան վայրը հանդիսացած քարանձաւ մը ցոյց կու տային. ինչպէս նաեւ՝ Ապողոնի նուիրուած բագին մը։

Պօսանիասի կողմէ մէջբերուած Նօպակտիկեան ոտանաւորներուն մէջ կ'ըսուի թէ Եասոն եւ Մեդէա հոս վերադարձան, մինչ իրենց որդին - Մերմերոս - դիմացի ափին վրայ որսորդութեան մը ընթացքին սպաննուեցաւ։

Քրիստոսէ ետք վեցերորդ դարուն՝ երեւակայութենէ զուրկ Պրոկոպիուսին ցոյց տուին Ոդիսեւսի քարացած նաւը. բայց իր թերահաւատութիւնը պատճառ դարձաւ, որ հոնկէ անցնող վաճառական մը Արամազդ Կասիոսի անուան ձօնուած քարահանքի վերածէ զայն։

6 - 10 - 37

Դիոդորոս կ'ըսէ թէ, կղզիին առաջին բնակիչները եկած են աշխարհի մէկ չատ հեռաւոր վայրէն։ Արդարեւ, Դրովադայի պատերազմին առեն Գորսիրան կը վայելէր խորհրդաւոր, կիսահէքեաթային կղզիի մը համբաւը - մարդոց գիտցած աշխարհի ծայրագոյն մասին վրայ զետեղուած գեղեցիկ սահմանաքարի պէս բան մը։ Երբ կղզիին հիւսիսը գտնուած Կալիպսէի քարայրը մտնէք, ցամաքը հարուածող ալիքներու խուլ ձայնը եւ տարմօրօր թռչուններու սուր կանչերը միայն կը լսէք։

(Շար. 35)

ՎԵՆԵՏԻԿ

Փաոլա Միլտոնեան,
Տէր եւ Տիկին Կարօ Միլտոնեան
ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր՝
ՀԵՐՄԻՆԷ ՄԻԼՏՈՆԵԱՆԻ
(Ծնեալ՝ Թիւթիւնճեան)
մահը որ պատահեցաւ Վենետիկ, Յունիս 9-ին:

(Յիշենք որ ողբացեալը զաւակն էր Սարգիս Թիւթիւնճեանի, գրական ծածկանունով՝ Շարասան, որու գլխաւոր գործը նուիրուած էր հայ թետրական դէմքերու):

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Յունիս 12-ին:

«ՅԱՌԱՋ». - Մեր ցաւակցութիւնները իր զաւակներուն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փօմոնի Նայիրի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը, Երկուշաբթի, Յունիս 19, ժամը 17-ին սովորական հաւաքատեղին:

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

MARSEILLE

l'UGAB-Jeunes fête LA MUSIQUE

Soirée animée par S A K O

le Samedi 17 Juin
à partir de 22 h 30

P.A.F. : 80 F. + Conso
Membres : 50 F. + Conso

Réservations : Entre 14h et 17h :
Tél. : 91. 22. 10. 45

327, Bd Michelet, Marseille 9e

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ
ՀԱՄԱՐ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ. - Գեղամ Տէվէճեան 600 Ֆր.:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

ՓԱՐԻԶ
ԳՐԱԿԱՆ - ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ
ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԿԼՈՐ ՍԵՂԱՆ

Մասնակցութեամբ՝
Սիլվա ՀԱՊԷՇԵԱՆ ԱՐԱՔՍ-ի
Նորա ԱՐՄԱՆ-ի
Վազգէն ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ-ի
Արտաշէս ՈՍԿԱՆԵԱՆ-ի
Նարեկ ՏՈՒՐԵԱՆ-ի
Ժիրայր ՓԱՓԱԶԵԱՆ-ի

Զրուցավար՝ Յ. ՊԱԼԵԱՆ

Կը քննուին հետեւեալ հարցերը.

1. Ժամանակակից թատրոնը Հայաստանի մէջ:
2. - Հայկական եւ հայերէն թատրոն կարելի՞ է սփիւռքեան պայմաններու մէջ:
3. - Սփիւռքի մէջ թատրոնը ընդհանրապէս սիրողական է, կարելի՞ է արհեստավարժ թատրոն ունենալ:
4. - Թատերական գրականութեան հարց:

Հանդիպումը տեղի կ'ունենայ Երկուշաբթի, Յունիս 19, երեկոյեան ժամը 20.30-ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, Տէմիրճեան սրահ
17, rue Bleue, Paris 9e

Հանդիպումը կը սկսի ճշդուած ժամուն:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

CHENE

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՇԷՆ - ՖՐԱՆՍԱ կազմակերպութիւնը, իր ընդհանուր ժողովի ընթացքին, մշակեց 1995 տարուան իր գործունէութեանց արբեւեռումը եւ որդեգրեց իր աշխատանքային ծրագիրը:

Կազմակերպութեան գործունէութեանց հիմնական առանցքը կը շարունակէ ըլլալ, ՇԷՆ - ՀԱՅԱՍՏԱՆ-ի խողովակով, սահմանամերձ շրջաններու քաղաքային եւ գիւղական կեանքի եւ հաղորդակցութեան միջոցներու զարգացման համար Հայաստանի եւ Արցախի յատկացուած օժանդակութիւնը:

Վերահաստատելով հանդերձ իր գործունէութեան անշահախնդիր ու անկողմնակալ նկարագիրը, ՇԷՆ - ՖՐԱՆՍԱ իր խոր մտահոգութիւնը կը յայտնէ Հայաստանի քաղաքական վերջին իրադարձութեանց ընթացքին ի դիմաց եւ կը մեղադրէ կարգ մը կազմակերպութիւններու, միութիւններու եւ թերթերու առկախումը:

Առ այդ, ՇԷՆ - ՖՐԱՆՍԱ կոչ կ'ընէ Հայաստանի իշխանութիւններուն, որպէսզի քաղաքական բնական ժողովրդավարութեան հարկ եղած որոշումները տրուին եւ որպէսզի վերահաստատուի փոխադարձ յարգանքի եւ վստահութեան մթնոլորտը:

Հայաստանի նորաստեղծ պետութիւնը, հայկական պետականութեան կառուցման համար, կարիքն ունի բոլոր հայկական կազմակերպութեանց գործակցութեան եւ այս անկախ կարծիքներու բնական բոլոր տարբերութիւններէն:

Իր կարգին, ՇԷՆ - ՖՐԱՆՍԱ հաստատակամօրէն պիտի շարունակէ գործել ի շահ Հայաստանի եւ Արցախի:

ՇԷՆ - ՖՐԱՆՍԱ

CITE INTERNATIONALE DES ARTS
Salle E. SANDOZ

Martin PETROSSIAN

Peintures

du 8 au 19 Juin

Ouvert tous les jours de 13h à 19h

Cite Internationale des Arts
18, rue de l'Hôtel de Ville, Paris 4e
M° Pont-Marie

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Ս. Զատկուան տօնին առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է ուղարկենի հետեւեալ նուէրները. -

Տիկին Էվա Փասփալիէռ 100, Տէր եւ Տիկին Գամիլ Լանտէ 250, Տիկին Ազատուհի Պատէմեան 300, Օր. Ժ. Քիւչիւքեան 200, Տիկին Հերմինէ Սարաճեան 500, Տիկին Իրիս Բարսեղեան 100, Տիկին Մարի Դերձակեան 200, Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ Եօղմայեան 100, Տիկին Մարի Սաաթճեան 100, Օր. Ժագլին Մէսճեան 150, Տիկին Շահան Վահանեան 500, Տէր եւ Տիկին Հերվէ Նալպանտ 100, Տէր եւ Տիկին Կ. Թուղլուեան 100, Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Երկանեան 200, Տէր եւ Տիկին Ժան Յակոբեան 120, Պր. Ժան - Փիէռ Պիւրթէ 500, Պր. Դանիէլ Ֆալք 100, Պր. Լեւոն Փանոսեան 150, Տէր եւ Տիկին Կիրակոս Մէնէքշէ 50, Տէր եւ Տիկին Գլօտ Ռիվէ 1000, Տոքթոր Սեդա Խրիմեան 1000, Պր. Էլի Գուզարահեան 1000, Տէր եւ Տիկին Միհրան Նոտարեան 100, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Կարապետեան 500, Պր. Կրէկուար Էփէնեան 100, Տիկին Գրիգոր Թեւանեան 500, Տիկին Մարի Այվազեան 200:

(Շար.)

Կապոյտ Խաչի Փարիզի Ա. Թադէոսեան մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Արնուվիլի մասնաճիւղի անդամներէն 500 Ֆր. իր դպրոցին ի նպաստ Անժէլ Գանազեանի *մահուան առթիւ:*

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻ'ՒՆ, ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻ'ՒՆ

Վալանսի Կրօնական Ընկերակցութեան ընդհանուր ժողովը, բանաւոր պատճառով մը, տեղի կ'ունենայ, Յունիս 22, Հինգշաբթի գիշեր ժամը 20.30-ին, Սուրբ Սահակ Եկեղեցւոյ սրահին մէջ, եւ ո՛չ Յունիս 23, Ուրբաթ, ինչպէս որ յայտարարուած էր:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
**MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE
D'ALFORTVILLE**

la M.C.A. vous invite à
RENCONTRE
avec
Martine HOVANESSIAN
Anthropologue - Chargée de recherche au CNRS

à l'occasion de la parution
de son ouvrage :
« LES ARMENIENS ET LEURS TERRITOIRES »

le Vendredi 16 Juin à 20 heures 45
Présentation — Exposé — Débat — Dédicaces

Venez découvrir ou redécouvrir cette «Arménie des bords de Seine» : Alfortville — Issy-les-Moulineaux

L'ouvrage est d'ores et déjà disponible à la M.C.A.

Emissions M.C.A. sur AYP FM
Les mercredis de 10h15 a 11h50

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
Tél.: 43 76 55 89 Fax : 43 78 66 64

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՅՈՒՆԻՍ 17

Գերմանիոյ Հայոց Առաջնորդութեան Հայ Քրիստոնեայ Երիտասարդական Կազմակերպութիւնը (Հ. Ք. Ե. Կ.) Յունիս 17, ժամը՝ 19-ին կը կազմակերպէ մեծ ճաշ - պարահանդէս մը, մասնակցութեամբ ճանչցուած եւ սիրուած երգիչ՝

ՓՕԼ ՊԱՂՏԱՍԼԵԱՆԻ

եւ իրեն ընկերացող ԱՆԻ համոյթի:

Տոմսերու ապահովութեան եւ յաւելեալ մանրամասնութեանց համար կրնաք դիմել Պր. Պետրոս Էրզուրումօղլուին՝ հեռաձայնի հետեւեալ թիւով

49 221 / 311547

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La Section de Paris
«Archalouïse TATHEOSSIAN»
organise

LA FETE DE FIN D'ANNEE DE SON ECOLE

le Dimanche 18 Juin
Spectacle donné par les enfants
à 15 *heures*
suivi d'un goûter
Nous vous attendons tous à la
M.C.A. — 17, rue Bleue, Paris 9e

Section de Vienne

GRANDE FETE CHAMPETRE

le Dimanche 18 Juin
de 10 heures jusqu'aux chandelles

Parc ombragé de *Gémens*

animée par l'*Orchestre* NAÏRI
de Valence

- Buffet
- Ambiance arménienne
- Stands
- Tombola.

— *Salle couverte en cas de pluie* —

COOPERATION ARMENIE

rencontre
ARPI TOTOYAN, KRIKOR BELEDIAN, MARC NICHANIAN
sur le thème :

Diaspora - Arménie : Où en sommes-nous ?

le Vendredi 23 Juin

au Yan's Club — 5, avenue Reille, Paris 14e

19h30 : Accueil — 20h : Film de Coopération Arménie — 20h30 : Table ronde
22h : Repas sur réservation (Tél. Christine Papazian : 47. 36. 40. 78)

Soirée organisée par Coopération Arménie
50, rue Etienne-Marcel, 75002 Paris — Tél. : 42. 36. 06. 79

JEUX MONDIAUX de l'UGAB A PARIS

Les traditionnels Jeux Mondiaux de l'UGAB, qui se déroulent tous les trois ans, auront lieu cette année à Paris,

du 10 au 15 Juillet

Plus de mille athlètes et dirigeants du monde entier sont attendus, au cours de la semaine du 14 Juillet, dans la «ville lumière».

Outre les activités sportives, une soirée «*disco-jeunes*» est prévue le soir du 12 Juillet; puis la participation, dans la nuit des 13 et 14, aux festivités du «14 Juillet».

Un dîner de gala clôturera les Jeux, le 15 Juillet, à la fin des épreuves sportives, pour la remise des coupes et médailles. Un spectacle, haut en couleurs, est prévu durant cette soirée de gala.

Renseignements et réservations auprès de Stéphanie Samuelian
au 40. 50. 60. 53.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 14
MERCREDI
14 JUIN
1995

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը ։ 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.612
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
69e ANNEE — N° 18.612

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Հայաստանի Փարիզի դեսպանատան հայ մամուլին տրուած ասուլիսները որոնք ընդհատուած էին միջոցէ մը ի վեր, վերսկսան Յունիս 9-ին։ Բ. քարտուղար Ա. Յարութիւնեան ներկայ քանի մը լրագրողներուն նախ ներկայացուց դեսպանական կազմին նոր անդամը՝ Ա. քարտուղար Համլէթ Գասպարեանը։ Ան նախկին լրագրող մըն է. մինչեւ Ապրիլ սկիզբը մաս կը կազմէր ՌԱԿ-ի երեւանեան պաշտօնաթերթ «Ազգ» օրաթերթին խմբագրութեան։ Անոր դիւանագիտական գործունէութեան գլխաւոր առանցքը պիտի կազմեն մամուլի մարզը եւ մշակութային յարաբերութիւնները։

Այս ներկայացումէն ետք Ա. Յարութիւնեան անցնելով օրուան նիւթերուն, նախ ըսաւ թէ խորհրդարանական ստատուտ ընտրութեան համար պատրաստ են կուսակցական ցանկերը որոնցմով պիտի ընտրուին 190 խորհրդարանականներու 40-ը։ Ցանկ ներկայացուցած քաղաքական 22 կազմակերպութիւններէն վաւերացուած են 18-ը, մնացեալներուն հաւաքած ստորագրութիւնները յարգած չըլլալով կանոնները։ Եօթը դէտեր արդէն հասած են Երեւան, կը սպասուին ուրիշներ եւս, միջազգային զանազան կազմակերպութիւններէ։

Ինչ կը վերաբերի ղարաբաղեան բանակցութիւններուն, Հայաստան վերստին կը մասնակցի անոնց. յաջորդը տեղի կ'ունենայ Յուլիս 15-ին Հելսինքի։ Դեսպանատան Բ. քարտուղարը ըսաւ որ մեծ ակնկալութիւններ չկան, միայն հաւանական է որ խնդիրները աւելի յստականան ու օրակարգի բերուի Ղարաբաղի կարգավիճակի հարցը։ Նախորդ, Մոսկուայի հանդիպումին առաջին անգամ ըլլալով առիթ տրուած է որ Ղարաբաղ իր մասնակիցը ունենայ եւ Արտաքին նախարար Արկադի Ղուկասեան ներկայացուցած է իրենց տեսակէտը։

Գլխաւոր այս նիւթերէն ետք Ա. Յարութիւնեան ըսաւ թէ ինք տեղեակ չէ նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեանի Ղարաբաղ այցելութեան որ ըստ «Կամք»ի, կապ ունէր ԼՂՀ-ի ճանաչման հետ։ Ապա անդրադարձաւ դեսպանատան նոր շէնքին բացումին, ըսելով որ նախագահ Փարիզ այցելութեան ընթացքին կարճ ժամանակով մը զանուեցաւ հոն։ Կրկնեց թէ 30 տարուան պայմանագրութիւն մը ստորագրուած է տարեկան խորհրդանշական 1 ֆրանքով եւ եկեղեցւոյ վարչութիւնն ու ՍՕՖՕՑ ընկերութիւնը չորս տարիէն պիտի կարգադրեն փոխանցման առընչուած հարցերը ու շէնքը դեսպանատան սեփականութիւնը պիտի դառնայ։

Այս նիւթին առընչութեամբ Ա. Յարութիւնեան շեշտեց թէ ճիշդ չէր փարիզեան թերթի մը կողմէ տրուած տեղեկութիւնը թէ 100 հոգի ներկայ էր բացումին. ան ըսաւ նաեւ թէ վարկաբեկիչ ու վիրաւորական էր ներկայ անձնաւորութիւններու նոյն այդ թերթին կողմէ կատարուած նմանութիւնը Փինոշէի մարդոց. յիշեցուց թէ բացումը Հայաստանի իշխանութիւններուն հետ կապ ունեցող բան մը չէր, այլ դեսպանատան, աւելցնելով որ «քայլը հայավարի ու տղամարդավարի չէր»։

Հարցումներու բաժնին մէջ արծարծուեցան առանց դատավարութեան Հ.Յ.Դ.-ի գործունէութեան առկախման, արտասահմանի Հայերուն սահմանուած անցագրերուն, «տարբերկրացի» որակումին արթնցուցած վիրաւորանքին, դեսպանատան համար գնուած շէնքին մէկ-մէկուկէս տարուան մէջ 14-էն 10 միլիոնի զեղչուած գինին, եւայլն նիւթերը։ Ա. Յարութիւնեան ըսաւ թէ ճիշդ է որ Հ.Յ.Դ. կուսակցական ցանկով ընտրութեան չի կրնար մասնակցիլ, բայց նախորդ արդիւնքներէն դատելով, արդէն հաւանական ալ չէր որ մեծ արդիւնք ունենար։ Անկախ այս պարագայէն, Բ. քարտուղարը համաձայն էր որ լաւ չէ երբ կուսակցութիւն մը չի մասնակցիր ընտրութեան։

Անցագիրներուն գինը (1000 տոլար) որ յաճախ քննադատութեան նիւթ կ'ըլլար, հետեւանք էր այդ անցագրերուն պատրաստութեան համար եղած 2.5 միլիոն տոլարի ծախքին որ փոխ առնուած էր «Հայաստան» հիմնադրամէն։ Դեսպանատան շէնքին մասին ալ ըսուեցաւ որ Հայաստանի Արտաքին նախարարութեան եւ Փարիզի եկեղեցական վարչութեան միջեւ կնքուած համաձայնագիրը հիմնուած էր հայաստանեան կողմին առաջարկած պայմաններուն եւ թէ շէնքին համար կատարուած գնահատումը 11 միլիոն ֆրանք էր։ Այսուհանդերձ, բացատրութիւն չտրուեցաւ շէնքին համար պահանջուած առաջին գինին ու այսօր վճարուածին չորս միլիոնի տարբերութեան մասին...։

Ասուլիսին վերջին խօսք առնողը եղաւ Հ. Գասպարեան. ուրախութիւն յայտնեց որ իր գործունէութեան դաշտը պիտի ընդգրկէ մամուլի յարաբերութիւնները։ Խօսեցաւ Հայաստանի մէջ «անկախ» մամուլի բացակայութեան մասին, քանի որ իրրեւ այդ ներկայացուածը որ կը կոչուէր նաեւ «ընդդիմադիր», կուսակցական մամուլն էր։ Ազատ մամուլի գոյացման չէր նպաստած պետութիւնը, գոնէ հոգալով թուղթի գիներու որոշ կայունութիւն մը, կամ կարգ մը յատկացումներ ընելով մամուլին. չէին նպաստած նաեւ այդ մամուլին պատասխանատուները, իրադարձութիւնները մեկնաբանելով զուտ իրենց նեղ տեսանկիւնէն։ Ու ներկայիս ստեղծուած էր «մեր»ի եւ «ձեր»ի միջավայր մը։ Հ. Գասպարեան տեղեկացուց նաեւ թէ վերաբացուած է «Մարգաշխարհ» թերթը։

Ա. ԹՈԹՈՑԵԱՆ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 9 / 13)

ԲԱՐԻ ԿԱՄԵՑՈՂՈՒԹԵԱՆ ԱՐՏԱՅԱՅՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԵՒՍ

ԼՂՀ-ի պատասխանատուները, Յունիս 7-ին, Ստեփանակերտի մէջ, միջազգային Կարմիր Խաչի ներկայացուցիչներուն յանձնած են ազրպէջանցի 15 ռազմական գերիներ եւս։ Այս նախաձեռնութեան մէջ մեծ դեր խաղացած է նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեան։ Ղարաբաղեան կողմը ցաւ յայտնած է որ իրենց կողմէ բազմիցս ցուցաբերուած բարի կամեցողութեան նման արտայայտութիւններուն ազրպէջանական կողմը որեւէ կերպով չի փոխադարձեր։

ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՈՒՄԸ ԼՂՀ-Ի ՄԷՋ

Արցախի 93 բնակավայրերուն մէջ կը շարունակուին վերականգնման աշխատանքները։ Ներկայիս բոլորովին նորոգուած եւ գործածութեան յանձնուած են 308 սեփական բնակարաններ, մեծ մասամբ՝ Մարտունիի շրջանին մէջ։ Աշխատանքներուն նոյն թափով շարունակուելու պարագային, յոյս կայ որ մինչեւ Յունիսի վերջը աւարտի շուրջ 160 բնակարաններու եւս վերականգնումը։

ՄԱՄՈՒԼԸ ԵՒ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Երեւանի մէջ վերջ գտած է «Ժողովրդավարական լրատուութեան միջոցները եւ ընտրութիւնները» նիւթով միջազգային սեմինարը, որուն կը մասնակցէին մամուլի ներկայացուցիչներ, օտար լրագրողներ, հրատարակիչներ եւ փորձագէտներ։ Սեմինարին նպատակն էր արտասահմանցի եւ հայ լրագրողներու կարծիքներու փոխանակում այն հարցին շուրջ թէ, ընտրութիւնները ի՞նչպէս կը լուսաբանուին այլ պետութեանց մէջ։

Թ Ա Ղ Ա Պ Ե Տ Ա Կ Ա Ն

ԶԱՆԱԶԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ազգ. Ճակատի նախագահին՝ Ժ.-Մ. Լը Փէնի կոչը աջին միացեալ ցանկեր ներկայացնելու համար Բ. շրջանին, մերժողական պատասխանի բախեցաւ, ինչպէս կը սպասուէր։ Պարզ է որ Ազգ. Ճակատը իր խօսքն ունի ըսելիք, քանի բաւական զօրաւոր դիրք ունի բազմաթիւ քաղաքներու մէջ։ 100 հազարէն աւելի բնակիչ ունեցող 230 քաղաքներէն շուրջ 100-ին մէջ, Ազգ. Ճակատը 10%-էն աւելի ձայն ստացած է ու կրնայ մնալ եւ այս Բ. շրջանին եռեակ կամ նոյնիսկ քառեակ ցանկերու առիթ տալ։ Կրնայ նոյնիսկ, առաջին անգամ ըլլալով, տէր դառնալ քանի մը քաղաքներու՝ ինչպէս՝ Վիթրոլ (Պրիւնօ Մէկրէ գլուխը հասաւ 43,05%-ով), Տրէօ, Նուայոն։ Այս «սպառնալիք»ին առաջքն առնելու համար է որ կարգ մը անըմկան կարգադրութիւններ խսկ եղան։ Այսպէս, Տրէօի եւ Մարինեանի մէջ, ընկերվարականները կը քաշեն իրենց թեկնածուն, ինչ որ կը նպաստէ ԷՌ-ՓԷ-ԷՌ / ՒԻ-ՏԷ-ԷՖ-ի յաղթանակին ընդդէմ Ազգ. Ճակատին որ լաւ դիրքի վրայ է։ Նոյնը չըներ, սակայն, Թուլոն եւ Նիս, որովհետեւ, կը բացատրէ Հ. Էմմանուէլլի՝ «Զենք կրնար զօրավիգ կենալ ոեւէ քաղաքապետի»։ Ընկերվարական պարագլուխը չի հաւատար՝ «Հանրապետական ճակատ»ի մը, ինչ որ կ'առաջարկէր Վիթրոլի ընկերվարական թեկնածուն։

- Լիոնի մէջ, Պառի պայմանները ընդունուեցան Շապէրի կողմէ, ինչ որ թոյլ կու տայ որ աջը մէկ ցանկով ներկայանայ։ Արդարեւ, Շապէր, որ նախկին աջ բաղուկն էր Միշէլ Նուառի եւ ցանկի մը գլուխն էր, հաւանեցաւ ցանկէն ջնջել Միշէլ Նուառի անունը (Պառ դատական հարց ունեցող մարդ չէր ուզեր) ու համաձայնութիւն գոյացաւ։

- Մարսէյլի մէջ, հրաժարեալ քաղաքապետը, երբեմնի ընկերվարական, փրոֆ. Ռ. Վիկուրու անակնկալ յայտարարութիւն մը ըրաւ իր զօրակցութիւնը յայտնելով Ժան-Գլօտ Կօտէնի։

Մարսէյլի պարզած պատկերը բաւական շփոթ է եւ ամէն ինչ կրնայ պատահիլ Կիրակի օր։ Քաղաքին ութ ընտրաշրջաններուն մէջ, Լը Փէն ներկայ է ձայներու 20%-էն աւելի համեմատութեամբ, տեղտեղ 26 - 27%-ով նոյնիսկ։

Հարցը հոն է որ ծայրայեղ աջի այս սպառնալիքին դէմ ծագած իրաւացի մտահոգութիւնը չի բաւեր։ Հարկ է այդ յառաջխաղացման դրդապատճառները դարմանել. բոլորը գիտեն որ Լը Փէնի քուէարկողներուն մեծ մասը ֆաշիստ չէ, կան նոյնիսկ համայնավարներ բազմաթիւ արուարձաններու մէջ եւ ցորչափ այդ քուէներուն տուն տուող կարգ մը պատճառները լուծում չգտնեն, դժուար թէ կարելի ըլլայ այդ վտանգին առաջքն առնել։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՐԱՒ - ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ մէջ, շաբաթավերջին 25 Քիւրտ սպաննըւած են, չորս ուրիշներ ալ գերի ինկած։ Թրքական ապահովութեան ուժերն ալ 18 զինուոր կորսնցուցած են։ Ըստ թըրքական աղբիւրներու, վերջին երեք օրերու ընթացքին ՓՔՔ-ի դէմ մղուած գործողութիւններու հետեւանքով 116 Քիւրտ սպաննուած են։

Ա. ԺԻՒՓԷ 10%-ի «բացառիկ յաւելում» մը պիտի առաջարկէ հարստութեան տուրքին վրայ, ինչ որ 800 միլիոն Ֆր.ի մուտք մը պիտի ապահովէ Պետութեան։

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ լրագրողուհին, հարկ եղածին չափ ողբերգական եւ վրդովեցուցիչ չգտնելով Ռեճճիօ տը Գալապրի (Իտալիա) վիճակը, աւելի տըպաւորելու համար Պի-Պի-Սի-ի հանդիսատեսը, իր նկարահանին հետ սկսեր է փողոցը գրեխներ (սըռէնկ) եւ սերմապանակ (փրէզէրվաթիֆ) նետել երիտասարդ անցորդներու մօտ, նկարելիք տեսարաններուն աղ ու պղպեղ տալու համար եւ ււֆուփ մը ընել։ Անցորդներ տեսեր ու բողոքեր են, լրագրողներն ալ իրենց պանդոկը ապաստաներ։ Իտալական մամուլը չէ ծածկած իր ընդվզումը եւ մեծ խորագրերով դատապարտած՝ Պի-Պի-Սի-ն. այս վերջինն ալ, բաւական նեղը մնացած, ետ կանչած է իր թղթակիցները եւ քննութիւն մը բացած։ Անցեալ տարի ալ երկու գերմանացի լրագրողներ 200 հազար լիրի փոխարէն գնած են երկու լակոտներու եւ հանգստեան կոչուած անձի մը մեղսակցութիւնը գողութեան տեսարան մը նկարելու համար Նափոլիի մէջ, Շթեռնի հաշւոյն։ Այս ալ կը փաստէ որ լրագրութիւնն ալ այլեւս չէ ինչ որ էր։

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

Եւրոպայի Միութեան պաշտպանական թեւին կողմէ պատրաստուած տեղեկագիր մը որ այս կազմակերպութեան Յունիս 19-ի ընդհանուր ժողովին պիտի վաւերացուի, ծանր նշումներ ունի Թուրքիոյ մասին։

Քրտական հարցը լայն տեղ կը գրաւէ հոն. կը դատապարտուի աճարեկչութիւնը ու կ'ըսուի որ քրտական հարցին լուծում կը նկատուի քաղաքական եւ վարչական ինքնավարութիւն մը, առանց վընասելու Թուրքիոյ հողային ամբողջութեան։ Հակառակ պարագային հարցը պիտի խոչընդոտէ Թուրքիոյ ապահովութեան եւ կայունութեան ընթացքը, սահմանափակելով Եւրոպայի հետ միացման կարելիութիւնները։

ՓՔՔ-ի դէմ տարուած պայքարը, կ'ըսուի որ 1984-էն ի վեր մեծ տարողութեան հասած է. տարեկան 8,2 միլիառ տոլար կը խլէ երկրին պիւտճէէն, ինչ որ կը կազմէ անոր մէկ հինգերորդը։ Մինչեւ այսօր կռիւլլայական գործողութիւնները 15 հազար զոհերու պատճառ եղած են։

Ներկայի կացութիւնը կը բացատրուի Թուրքիոյ նեղմտութեամբ. կ'ըսուի որ Անգարա պէտք է գիտնայ թէ քրտական ազգայնական հարցը կարելի չէ զինուորական գործողութիւններով լուծել։ Եթէ Քիւրտերուն իրենց լեզուն գործածելու եւ մշակութային այլ իրաւունքներ տրուած ըլլար, կրնար հարցը այսքան չծաւալիլ։

Եւրոպայի Խորհրդարանի տեղեկատուները կը շեշտեն որ կարեւոր է բոլոր երկիրներուն հողային ամբողջութիւնը յարգել. կը քննադատեն Թուրքիոյ նախագահը որ Մայիս 2-ին խօսած է իր երկրին իրաքեան սահմանը փոփոխելու կարելիութեան մասին։

Տեղեկագիրը կ'ըսէ տակաւին թէ երկրին մէջ չարչարանքը ծաւալուն կիրարկում ունի եւ թէ թրքական ուժերու կողմէ Կիպրոսի գրաւումին շարունակութիւնը այդ հարցին լուծումի մեծագոյն խոչընդոտն է։ Մտահոգութիւն կը յայտնուի նաեւ Թուրքիոյ եւ Յունաստանի անհամաձայնութեան կէտերուն մասին որոնք Միջերկրականի արեւելեան գօտիին խաղաղութեան տեւական սպառնալիք են։

ՍՐՏԱԿԻԶԵԱԼ ԱԶԱՏՈՒՄ

(Շահան Շահնուրի «Սիրտ Սրտի» ժողովածուն)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ժողովածուի գրական էջեր բաժինը ներառող երկու ստեղծագործութիւնները՝ «Ատալ Ուրբաթ» եւ «Պոյնուղլըները», կրկին վեր են հանում շահնուրեան գեղարուեստական համակարգի «երկբնակ» ներդաշնակութիւնն ու կենտրոնացումը։ Նրա գրականութիւնը՝ ներփակ թէ համակցուած, ընթերցումների զուգահեռներում, բնագրային ինքնատեղծարանութիւն է, արուեստի յայտնութեան համաժամանակցութիւն (ընթերցող/հեղինակ / բնագիր / համաբնագիր / ենթաբնագիր), բաց հոսք։ «Պոյնուղլըները» պատմուածքը Աղէտ / դիմադարձութեան յղացքի բիւրեղացումն է, միաժամանակ Աւետիս Ահարոնեան - Սուրէն Պարթեւեան-ական գրական մտայնութեան ստեղծագործական պատնէշումը (յիշենք «Վաւերաթուղթ»ում Պարթեւեանի «Սայքո»յի անզուգական վերլուծութիւնը), «Ատալ Ուրբաթը»՝ ինքնին «Նահանջ»ի միկրոտիեզերք է եւ նոյն «Նահանջ»ի իբաղորդութեան մակրօաշխարհ, անցում եւ նորայայտնութիւն։ Վերջին խմաստով, ըստ իս, առաւել կարեւոր ու արժէքաւոր, որովհետեւ միայն ստեղծումի սրբազնութեամբ էր հնարաւոր «Նահանջ»ի բացայայտ յիշողութեամբ անցնել վէպից. «Եւ եղաւ Հայը որ պարտուեցաւ եւ որ թերեւս անհետանայ, որովհետեւ ծոյլ էր ան, որովհետեւ մեծ ճամբուն եզերքը նստաւ համբիչ քաշելու եւ թողուց որ ժամանակը անցնի։ Աստուա՛ծ իմ, ինչ անխնայ վատնում, ի՛նչ անխնայ սպառում ժամանակի, ինչ ոճրային մեղկութիւն»։ «Ատալ Ուրբաթ»ը «Նահանջ»ի ժամանակային-պատմական խորքը լիովին վերացնում է, այն ոչ միայն անհետացումի վկայութիւնն է, այլեւ համընդհանուր ահազանգը, դուրս երէկուայ պարադծից, այսօրէական, խիստ հրատապ, ուղղորդուած ապագային, որովհետեւ «Ատալ Ուրբաթ»ի իրացումըն ու յղացքը պարփակող ասելիքը հայ հոգեւոր - իմացական, հոգեբանական, առհասարակ հայկական ինքնութեան անխոնջ բոլոր դրսեւորումների ներկայութիւնն է, բիւրեղացրած ու հաւաքականացրած։ Սա ըստ էութեան նահանջները (բառը դիտելի է շահնուրեան խորքով) ահազանգող կանխարգելող գրութիւն է, զգօնութիւն, անցումի եւ իրագործութեան ամբողջութիւն, որը թէ՛ անցեալում, թէ՛ այդ եւ թէ՛ ապագայում կենսական անհրաժեշտութիւն է։ Այս առումով եւս «Յառաջ»ի ձեռնարկումը կարեւոր է, շահեկան, պարտադիր։

«Սիրտ Սրտի» ժողովածուն, կրկին օգտուենք շահնուրեան հասկացութիւնից, իգացման պատնէշումն է։ Հեղինակն արձանագրել-յայտարարելով, թէ խորշում է իգացեալ զգայնութիւնից, միաժամանակ ե՛ւ ցուցանում է համատարած իգութիւնը ե՛ւ պատնէշում այն («Թէոդիկ», «Մենք», «Վէպին շուրջ», «Վերջին խօսքս՝ չափազանցութիւն է», «Դրախտ կորուսեալ», «Վաւերաթուղթը», «Սիրտ Սրտի», «Խորհրդածութիւններ»)։ Շահնուրեան համաբնագրում «իգութիւն» հասկացութիւնը տարողում է հայ գրականութիւնը միաժամանակ պատնէշում՝ մշակութային համատարած զառածումից, ընդգծում՝ ինքնազատագրութեան կարելիութիւնները։ Առողջ, հեռանկարային գրականութիւն եւ միտք ունենալու համար հարկ է կազմաքանդել, կործանել բոլոր թաքուներն ու կուռքերը, անհրաժեշտ է առնականանալ, գոյաւորել հայրական արուեստ, պէտք է անցնել «կընիկային գրականութիւնից»՝ ծեքծեքուն, չահարկող հայրենասիրութիւնից, հայրենաբաղձութիւնից, հրաժարուել մարդը պատկերագրելուց եւ անցնել մարդու մը գեղարուեստական սեւեռումին, ընդունել, որ «գրականութիւնը չապրիր միայն դիտումով, այլ նաեւ իրագործմամբ», ընդօրինակման եւ կրաւորականութեան վատնումների փոխարէն երկրնքից իջնել եւ ամուր կանգնել հողին, որովհետեւ «Հրեշտակը պէտք է որ իյնայ երկրի վրայ եւ կոչուի սատանայ, ոպէսզի ապրի գրականութիւնը», պէտք է յեղաբեկուի հայ գրականութեան նկարագրութիւնը, չաղճատուի հայ վաւերաթուղթը եւ այսպէս կարելի է էլի թուարկել, բերել բազմաթիւ օրինակներ այս ժողովածուից, որտեղ Շահնուրն ամբողջացնում է իգական գրականութիւնը եւ ցուցանում դրանից պատճառներն ու ազատագրութիւնը։

Անշուշտ կարելի է վիճարկել ինչ-ինչ տեսակէտներ եւ դատումներ (օրինակ՝ Օշականի պարագային, որ իր խորքին համոզմամբ հայ գրականութիւնը պատռչեց եւ ազատագրեց այդ նոյն «իգացումից» եւ Շահնուրի նման մնաց մենակ), սակայն էութիւնը, շահնուրեան հարցադրումը միանգամայն տեղին է եւ իրաւացի։ Աւելին՝ նոյնակերպ հրատապ ու այժմէական այսօր։ Որովհետեւ Հայաստան եւ ի Սփիւռս նոյն յաջողութեամբ շարունակւում է գրականութեան «իգացումը»։ Կրկին բանադրւում են նրանք, ովքեր փորձում են հակադրել ծերուկ Աբարատին պատսպարուած այսպէս կոչուած «հայրենասիրերգութեանը», աւանդների մէջ իրենց տարտամութիւնը փրկող «լրագրային գրագէտներին», լաւագոյն դէպքում Արմէն Շիտանեանի կամ Բագրատ Այվազեանին կապկող պատմավիպասաններին, քաղաքացիական ոտանաւորներով պահանջատիրութիւն տարփողող նախանձախնդիրներին։ Կրկին բանդագուշանքի է ենթարկւում այն գործն ու իրացումը, որ գրականութիւնը դիտում է զանգուածային քմքից ու ճաշակից անդին, կրկին հերձուածող են նրանք, ովքեր վերանայում են հայ ժողովրդի՝ իբրեւ գրական ազգ լինելու միթոսը։ Այնպէս որ Շահնուրի այս հատորը հրաշալի առիթ է դժբախտաբար մըտայնութիւն «իգական» գրականութիւն իրականացնողների եւ դժբախտաբար պատահական պատնէշողների համար՝ կրկին խորհելու, ինքնադիտման։

Շահնուրի այս հատորի յօդուածների խորքը ընդգրկում է եւս մի կարեւոր առանձնայատկութիւն. անմիջապէս յառնում է մտաւորականը, հիմնաւոր եւ հիմնարար իմացականութեան տէր անհատականութիւնը, անզուգական բանավիճողն ու հրապարակագիրը, հումորի ընտիր զգացողութիւն ունեցող մարդը, որը քեզ չի ճնշում, խորտակում իր հեղինակութեան պարունակներում, պարզապէս երկխօսում է, առանց սխալուելուց, թիւրիմացութիւնից սարսափելու, սատարում ընթերցողին ակտիվ, արգասաւոր ստեղծագործական աշխատանքի։ Սա առողջ, բարդոյթներից ազատ հայ գրագէտի բացառիկ որակ է եւ այդ պատճառով նոյն ընթերցողի համար միշտ ըսպասուող, պարբերաբար նրա հետ մնալու վերջնական զգայնութեամբ։ Այս առումով ո՞ւմ կարող ենք դնել Շահնուրի կողքին։ Դասականներին չեմ ասում, որովհետեւ չկան, Յակոբ Օշականին, Նիկողոս Սարաֆեանին եւ թերեւս ուրիշ ոչ մէկի։ «Սիրտ Սրտի»ն փաստեց շահնուրեան գործի ներկայութեան մէկ որակը եւս։

Աւարտելով իր «Սիրտ Սրտի» գրութիւնը վարպետը չէշտում է. «Եւ սիրտը որ կը կարծրանայ ամէն անգամ ծնունդ կու տայ սրտապինդ սերունդի մը որ ոտքի կը կանգնի անպայման...»։ Ժողովածուն կարդալու, վերընթերցելու ժամանակ, պարբերութիւնների ընդմիջարկումներում, գիրքը ըմբոշխնելուց յետոյ ըմբռնում ես, որ շահնուրեան այս ընթերցումը սրտակիզեալ է եւ եթէ անցնում ես այդ կրակից ուրեմն մօտենում ես ազատումին։ Սա է Շահան Շահնուրի այս հատորի ընթերցումի դադարը՝ առանց դոյզն ինչ գրականութեան պաճուճանքի եւ պարուրուածութեան, որովհետեւ սրտապնդուելն արդէն (սրտապընդումը կրկին շահնուրեան տարողութեամբ նկատի ունեմ) վերստեղծման գիտուածութիւնն է։

ԳՐԻԳՈՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Երեւան, Մայիս 1995

ՄՈՆՐԷԱԼԻ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ 5-ՐԴ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԸ ԵՒ ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Մայիս 1-էն 5, Մոնրէալի մէջ տեղի ունեցաւ Հայ լեզուաբանութեան 5-րդ միջազգային գիտաժողովը (McGill համալսարանին մէջ)։ Յաջորդելով Հայաստանի եւ Միացեալ - Նահանգներու մէջ կազմակերպուած նման գիտաժողովներու, Մոնրէալի համալսարանի, Պր. Տօրա Սաքայեանի ջանքերու շնորհիւ եւ Հայկական Եկեղեցւոյ օժանդակութեամբ, համախմբուեցան շուրջ 40 հայագէտներ ամբողջ աշխարհէն։ Իմմոն Շուց (Հոլանտայէն), Փիթըր Քոուի (Միացեալ - Նահանգներ), Հ. Լէհման (Դանիա), Եոս Վայթենպերգ (Հոլանտա) եւ շատ ուրիշներ։ Պր. Գ. Բ. Ջահուկեանի առողջութեան պատճառներով բացակայութեամբ հանդերձ, Հայաստանի Ակադեմիայի Լեզուի Ինստիտուտէն եւ Մատենադարանէն ներկայ էր կարեւոր պատուիրակութիւն մը։ Ֆրանսայէն մասնակցողներն էին՝ Շառլ տը Լամպերթըրի, Անահիտ Տօնապետեան, Ագնէս Ուզունեան։

Այս համագումարը առիթ տուաւ լսելու խիստ հետաքրքրական աշխատանքներու արդիւնքները, եւ յատկապէս ծանօթանալու ժամանակակից հայերէնի լեզուաբանութեան փայլուն մասնագէտներու, Նաթալիա Քոզինցեւա (Ս. Պետերսբուրգի տիպաբանական խումբէն), Պէրթ Վոքս (Հարվարտ, հայերէնի հնչիւնաբանութեան եւ բարբառագիտութեան դասախօս), Միշէլ Ջիկլէր (այժմ Ֆրանսա ապրող եւ Պոսթընի M.I.T. թէզ մը պատրաստող արեւմտահայերէնի բայերու նոր դասաւորման հիմունքներու մասին), եւայլն...

Մոնրէալի գիտաժողովը առիթը եղաւ մտքերու փոխանակութեան եւ նոյնիսկ յետագայ միասնական ծրագիրներու, ինչ որ գիտաժողովի մը յաջողութեան փաստը կը նկատուի։ Հայաստանի բազմանդամ պատուիրակութիւնը իր զեկուցումներով ապացուցանեց թէ ինչ որ ալ ըլլան առօրեայ դժուարութիւնները, Հայաստանը հայագիտութեան ամէնէն աշխոյժ օճախն է ու կը մնայ այսօր։ Զեկուցումներէն մէկը սակայն պղտոր տպաւորութիւն թողուց ներկայ լեզուաբաններու մեծ մասին վրայ, ըլլա՛ն հայ կամ՝ ոչ։ Հեղինակը՝ Յովհաննէս Զաքարեան, Լեզուի Ինստիտուտի անդամ ըլլալով հանդերձ կը ներկայացնէր նաեւ տակաւին նորաստեղծ «Լեզուի Պետական Տեսչութիւնը» որ 1993 Հոկտեմբեր 19-ին յաջորդած է նախկին «Տերմինաբանական Կոմիտէ»ին։ Յովհաննէս Զաքարեանի նիւթը՝ «Հայաստանի Հանրապետութեան օրէնքը լեզուի մասին եւ համահայկական լեզուական քաղաքականութեան հարցը» մեծ հետաքրքրութեան արժանի էր, քանի որ Յովհաննէս Զաքարեանի պաշտօնէն իսկ յայտնի էր թէ Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութեան դիրքն էր որ պիտի յայտնուէր։

Հիմնուելով 1993 Ապրիլ 17-ի օրէնքին վրայ, ըստ որուն «Հայաստանի Հանրապետութիւնն աջակցում է իր սահմաններից դուրս բնակուող Հայերի շրջանում Հայոց լեզուի պահպանման ու տարածմանը», Յովհաննէս Զաքարեան կը յայտնէ սոյն օրէնքին գործադրութեան փուլերն ու միջոցները։ Հայախօսութեան ծաւալման համար պէտք է նախ ստեղծել կարգ մը արտալեզուական (extralinguistique) պայմաններ։

1· 1· Ստեղծել լեզուի պաշտպանման եւ ծաւալման հիմնադրամ մը, Հայաստան Հիմնադրամի կամ Հ. Բ. Ը. Մ.-ի նման, որ կեդրոնացնէ բոլոր հայութեան ջանքերը։ Լեզուի Պետական Տեսչութիւնը յանձն կ՚առնէ այս հիմնադրամին կանոնադրութիւնը։

1· 2· Հայերէնը ընդունիլ տալ իբրեւ միջազգային լեզու։

1· 3· Հիմնուելով միջպետական համաձայնագրերու վրայ, նպաստել Հայերէնի պաշտօնական դասաւանդման լեզու դառնալուն, եւ Սփիւռքի հայկական դպրոցներուն պահպանման։

1· 4· Ստեղծել եւ տարածել հայերէնի համակարգչային դասընթացքներ ոչ - հայախօսներու համար։

1· 5· Արտասահմանի հայագիտութեան ծաւալումը։

1· 6· Հայերէնի քարոզչութեան ծաւալումը։ Կազմակերպել ի մէջ այլոց՝ բարեկարգուած հայախօս, ամենաւրու քարոզչական գիտական ամառնային..., հեռուստատեսութեան, հայերէնի ակումբներ (language - building clubs), եւայլն։

2· Առաջարկներուն երկրորդ շարքը կը վերաբերի լեզուական նպատակներու։

2· 1· Զօրացնել հայերէնի միասնականութիւնը Հայաստանի Հանրապետութեան մէջ։

2· 2· Նպաստել հայերէնի երկու ճիւղերու միաւորման։ Կը նշուին բառապաշարի մասին գոյութիւն ունեցող ծրագիրներ, բայց նաեւ ձեւաբանական եւ հնչիւնային (sic) ստիպողաբար միաւորման նպատակը։ Ուղղագրական միաւորման ծրագիր մը մօտակային պիտի հրատարակուի Լեզուի Պետական Տեսչութեան կողմէ։

2· 3· Հայերէնը պաշտպանել օտար ազդեցութիւններէ։

Գուցէ ընթերցողը հասկցած ըլլայ անկրնդիրներու նեղ կացութիւնը։ Անշուշտ ուրախալի է նշել թէ նոր եւ գործօն կազմակերպութիւն մը փոխարինած է տարիներով աւեր գործած Տերմինաբանական Կոմիտէն։ Ուրախալի է նշել թէ նոր օրէնքին նպատակը Հայաստանի մէջ հայերէնի լիակատար դերը երաշխաւորելն է։ Ուրախալի է նշել նաեւ թէ Հայաստանի կառավարութիւնը նպատակ ունի նպաստելու Սփիւռքի մէջ հայերէնի կացութեան բարելաւման, միջպետական յարաբերութիւններու միջոցաւ։ Սակայն մեզի թոյլ տրուի Յ. Զաքարեանի զեկուցումին վերաբերեալ կատարել քանի մը դիտողութիւններ.

1· Նոր լեզուական քաղաքականութիւնը վարելու միջոցներու շարքին, ամենայստակ կերպով ներկայացուածը կը մնայ քարոզչութիւնը, ու Յ. Զաքարեանին առաջարկած նախաձեռնութիւնները ծիծաղելի պիտի թուէին եթէ չյիշեցնէին թածալի օրեր։ Առաւել՝ Յ. Զաքարեան անձամբ գիտական ըլլալով հանդերձ կ՚ընդունի րէ գիտութիւնը արհամարհող կեցուածքը որ տասնամեակներով յատկանշած է սովետական քարոզչութիւնը։ Ըստ երեւոյթին փոխուած է միայն բովանդակութիւնը, մինչդեռ մեթոտները անփոփոխ մնացած են։

2· Հայերէնի երկու ճիւղերուն միաւորման հարցը կը բխի կարգ մը հաղորդակցութեան դժուարութիւններէ ու դարձած է տեսակ մը մտասեւեռում որոշ շրջանակներու մէջ։ Նախ՝ նշենք որ թերի է նոյն մակարդակի վրայ դնել ուղղագրական եւ բուն լեզուական հարցերը։ Իբրեւ լեզուաբան, Յ. Զաքարեան լաւ գիտէ թէ ուղղագրութիւնը պայմանադրական բնոյթ ունի, ուստի միշտ կարելի է իր վրայ ազդել օրէնքի միջոցաւ՝ անշուշտ յաջող կամ անյաջող կերպով. իսկ լեզուն, իր տարբերակներով, իր ներքին կանոնները ունի, որոնց տէրն են խօսողները, եւ որուն վըրայ կարելի է ազդել միայն անուղղակի կերպով. ո՞րքան աւելի սփիւռքի պայմաններու մէջ։ Ի՞նչ ըսել արեւմտահայերէնի եւ արեւելահայերէնի հնչիւնային մերձեցման նպատակին մասին...

3· Վերջապէս, նշենք որ Սփիւռքը իբր կազմակերպուած հայ ընկերային գոյութիւն, այս ծրագրէն բացակայ է։ Կան արտասահմանի Հայեր, որոնց ուժերը պէտք է համախմբուին հիմնադրամի մը շուրջ։ Լաւ հասկցանք։ Ինչո՞ւ չէ։ Բայց ի՞նչպէս նկատի չունենալ որ Սփիւռքի եւ Հայաստանի լեզուական պայմանները բաղդատելի չեն, ի վերջոյ՝ ի՞նչպէս կըրնայ յաջողիլ համահայկական լեզուական քաղաքականութիւն մը, ուր Սփիւռքը պիտի ըլլայ ոչ թէ լիակատար մասնակից, այլ միայն նիւթական սպասարկող։ Մի՞թէ սփիւռքը պէտք է սկսի պայքարիլ իր ինքնորոշման համար։

ԱԳՆԷՍ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆ

ԱՆԱՀԻՏ ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ՝ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ԱԿՆՈՑՈՎ

Շարժէի երկու լիսէներէն հինգ աշակերտ իրենց երկու ուսուցիչներուն ընկերակցութեամբ Ապրիլ 20 - 27 գտնուած են Հայաստան։ Այս երկու վարժարանները՝ Նոյեմբերի [illegible] Ժան Մուլէն ֆոլէժը եւ Շարժէի Ժան տը Գօս լիսէն, զոյգ հաստատութիւններ են Գիւմրիի ֆրանսական դպրոցին հետ։ Զանազան ձեւի օժանդակութիւններ եւ, փոխանակ [illegible] աւելի ուղղակի յարաբերութիւն հաստատելու եւ ձեռնարկուած է այս համագործակցութիւնը։

Շրջանի թերթերուն մէջ ուր լոյս տեսած [illegible] ուսուցիչներէն [illegible] ֆրանսական [illegible] ընդհանուր [illegible] կ'ըսէ թէ «Հայաստանը ուրիշ աշխարհ մըն է։ Սովորական փոխ -- յարաբերութիւն [illegible] էր։ Որոշեցինք առաջարկել [illegible] 80-ամեակին մասին»։ Այս առաջնորդութեամբ կը [illegible] «Լ'Էքօ ռեփիպլիքէն» (Ապրիլ 20, 26, Մայիս 2, 5 եւ 21) թերթին մէջ։ Տեղ տրուած է նաեւ Հայաստանի առօրեան ցոլացնող լուսանկարներու, դպրոցական տեսարաններու, երկրին ու պատմութեան մասին ընդհանուր տեղեկութիւններու։

Թերթին Ապրիլ 26-ի թիւին մէջ Երեւանի Ֆրանսայի դեսպանատան միջոցով ղրկուած հեռապատճէնի մը մէջ ուր աշակերտներէն մէկը իրենց ժամանումը կը նկարագրէ, կ'ըսուի. «ջերմ ընդունելութիւնը կը տպաւորէ մեզ. խանդավառութիւնն ու յուզումը անկեղծ են։ Գիւմրիցիները մեծ ջանք կը թափեն բարեկամութեան կապեր հաստատելու համար։ Քանի մը վայրկեանի մէջ շատ հանգիստ կը զգանք մենք մեզ, գրեթէ Հայ»։

Ֆրանսացի երիտասարդները, երեք աղջիկ, երկու մանչ, իրենց նոթերուն մէջ ամէնէն լայն տեղը յատկացուցած են Գիւմրիի անմխիթար վիճակին. կը խօսին երկրաշարժին, անոր զոհերուն ու անով ստեղծուած նիւթական ու հոգեկան ծանր պայմաններուն մասին։ Հակառակ այդ բոլորին իրենց վայելած հիւրասիրութիւնը, անկեղծ ու ջերմ վերաբերումը գրել կուտայ անոնց. «Նուէրներ, երաժշտութիւն, պար. Հայերը որոշապէս հիւրընկալութեան արքաներն են»։

Երեք օր Գիւմրի մնալէ ետք խումբը վերադարձած է Երեւան, մասնակցած Ապրիլ 24-ին դէպի Ծիծեռնակաբերդ զանգուածային երթին. այցելած է Էջմիածին, Մատենադարան, բնականաբար Ֆրանսայի դեսպանատունը եւ Արտաքին Նախարարութիւն։ Ներկայ եղած է նաեւ Ապրիլ 26-ի Հայաստան - Սպանիա ֆութպոլի խաղին։

Տարբերութեան մը այս այցելութեան ամբողջ ընթացքին իրենց կ'ընկերանայ Գիւմրիի ֆրանսական դպրոցին տնօրէնը Մարթէն Փաշայեան որ նախաձեռնարկը եղած է թէ՛ աւերուած վարժարանին վերաշինութեան եւ թէ այս կարգի կապերու. հիւր խումբը զինք կը նկատէ իրենց «առաջնորդը եւ պահապան հրեշտակը»։

Նոյն առիթով Թերթը խնդրոյ առարկայ կ'ընէ Հայաստանի մէջ ժողովրդավարութեան գոյութիւնը. այս նիւթին նուիրուած գրութիւն մը խօսելէ ետք ընդդիմադիր ճակատին կրած հարուածներուն, խափանուած թերթերուն, ոստիկանական ամենազօր իշխանութեան ու զինւորական ծառայութենէ խուսափած երիտասարդներու բանի հաւաքին մասին, տեղ կուտայ հետեւեալ տողերուն.

«Վերջապէս յուսախաբութիւն կը պատճառէ տեսնել վարուելակերպը հայ ղեկավարներուն որոնք ժողովուրդին հետ միս ու ոսկոր ըլլալէ, անկախութեան առաջին շրջանին անոր շատ մօտ գտնուելէ ետք, այսօր կը նախընտրեն ապրիլ նախագահական պալատին կամ նախարարութիւններու մէջ ամրացած, շրջիլ գունաւոր ապակիներով լիմուզիններով, ինչպէս նախորդ վարչակարգին, ապարանքներ եւ շրջապատուիլ ջղային թիկնապահներու տպաւորիչ պատնէշով մը. թիկնապահներ որոնք զինուած են մինչեւ ատամները»։ Այդ գրութիւնը կ'անդրադառնայ նաեւ ներկայի դժուար պայմաններէն ծնած կարօտին որ ամէն առիթով կը յիշէ, կը փնտռէ անցեալը, այնքան չեչտուած հակասութիւն մը գծելով. էջը կ'աւարտի հարցախոյզի մը արդիւնքով. անոր համաձայն, քաղաքացիներու 60%-ը որոշած է մասնակցութիւն չբերել Յուլիս 5-ի երեսփոխանական ընտրութեան։

ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆԻ Ա. ԿԻՍԱՄԵԱՆ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1995-ԻՆ

Մխիթարեան Կրթական Հիմնարկի Ուսումնական Խորհուրդը, աւելի դիւրացնելու նպատակով Լոս - Անճըլըսի ուսանողական կեանքի առօրեան, Մխիթարեան Հայագիտական Դասընթացքներու ծրագիրը ենթարկած է վերատեսութեան եւ յարմար փոփոխութիւններու։

«Մէկ ամսուան խտացեալ» բնոյթէն դուրս գալով, Մխիթարեան Հայագիտականի դասաւանդութիւնները վերածուած են Կիսամեայ Դրութեան (semestre), որոնք այս տարի տեղի պիտի ունենան Սեպտեմբեր - Դեկտեմբեր եւ Փետրուար -- Մայիս ամիսներու ընթացքին, երեկոյեան ժամերուն (7 - 10-ին)։

Այս նոր կարգադրութեամբ, Մխիթարեան Հայագիտական Դասընթացքներու ամբողջ ծրագրին աւարտումը կը ստանայ երկու տարիներու տեւողութիւն եւ չորս կիսամեայ (semestre) դրութիւն։

Հայագիտական Ուսումները կարեւոր պատուհան մը կը կազմեն մօտէն եւ համապարփակ կերպով հայ ինքնութեան արմատներուն մօտենալու, քննարկելու, ճանչնալու եւ հարկ եղած գնահատումները կատարելու։

«Հայկական Ուսումները, կ'անդրադառնէ անցեալ դարու եւրոպացի հայագէտ՝ Տիւլորիէ, պատմական ու բանասիրական ուսումներու համար հարուստ եւ արգասալի բով մը կը բանան»։

Այսօր, աւելի քան անցեալին, Հայկական Բարձր Ուսումներու լուրջ պահանջ մը կայ, որուն կարեւորութիւնը զգալու եւ քաջալերելու են մեր ազգային հաստատութիւնները, ղեկավարող վարչութիւնները եւ պատասխանատուները։ Պահանջի կողքին՝ ա՛յն հետաքրքրութիւնը, որ կը ցուցաբերուի Հայկական Բարձր Ուսումներու հանդէպ, արժանի է որ մասնայատուկ ուշադրութեան առարկայ դառնայ նաեւ կրթական հաստատութիւններու հոգաբարձութեան, տնօրէններու եւ ուսումնական խորհուրդներու կողմէ եւ անոր համաձայն ալ պահանջեն ու քաջալերեն իրենց ենթակայ ուսանողներ, երիտասարդ ուսուցիչներ կամ ուսուցչուհիներ։ Օգտուողը միշտ հայ ուսանողն է, ուսուցիչը կամ հայ վարժարանը։

Մխիթարեան Հայագիտականի ծրագիրը, այս տեսակէտով, ամբողջական եւ բաւարարող բնոյթ ունի։ Համապարփակ է իր տեսակին մէջ, որովհետեւ կը բովանդակէ Հայերէն Լեզու՝ Աշխարհաբար եւ Դասական Հայերէն, Հայ Ինքնութեան Պատմութիւն, Հին ու միջնադարեան Հայ Աշխարհիկ եւ Կրօնական Գրականութիւն, հին ու միջնադարեան Հայ Բանաստեղծութիւն, Նոր եւ Ժամանակակից Հայ Գրականութիւն, Հայ Գեղարուեստի Պատմութիւն, Հայ Փիլիսոփայութեան Պատմութիւն, Հայ Եկեղեցւոյ Պատմութիւն, Ազգային Սահմանադրութիւն, Հայ Ծխական Գիտելիքներ, Հայ Քաղաքական Մտքի Հոլովոյթ, եւայլն։

Հայ Իմացական Մշակոյթի Պատմութեան առնչեր, յատկանշական է, օրինակ, Հայ Նիւթական Մշակոյթի Պատմութեան պարագան։ Հայ Գեղարուեստի Պատմութեան նուիրուած դասընթացքը, որ կ'ընդգրկէ հայկական ճարտարապետութիւն, մանրանկարչութիւն եւ ձեռագիր մատեաններու կազմ, ոսկերչութիւն, արծաթագործութիւն, պղնձագործութիւն, գորգագործութիւն, խեցեգործութիւն, դրամագիտութիւն, փայտափորագրութիւն, քանդակագործութիւն եւ ասեղնագործութիւն, իր հարուստ նիւթը պիտի հետապնդէ անթիւ ու բացառիկ սահիկներու եւ իսկական առարկաներու ցուցադրութեամբ։

Պատմութեան եւ գրականութեան դասընթացքներով կ'ուսումնասիրուին հայ ժողովուրդի ծագումին, ինքնութեան, քաղաքական եւ ընդհանրապէս ազգային քաղաքակրթութեան հոլովոյթները, նշանակալից ու պատմականօրէն կարեւոր հանգրուանները, ինչպէս նաեւ անոր իմացական կարեւորագոյն նուաճումներուն ներկայացուցիչները եւ արժէքները։

Իսկ Դասական եւ Աշխարհաբար Հայերէնի դասընթացքները, աւելորդ է ըսել որ կը միտին լրջօրէն կարգաւորել եւ կատարելագործել ուսանողներու լեզուագիտական հմտութիւնը, ինչպէս նաեւ անոնց գրաւոր թէ բերանացի արտայայտութեան ամբողջ կառոյցը։ Վերջապէս, կարելի չէ մոռնալ, որ մեր լեզուն «Մեր ամէնէն մեծ առաքինութիւնը պէտք է ըլլայ» (Յակոբ Օշական)։

Վարչութիւնս լիայոյս է, որ Մխիթարեան Հայագիտականի ծրագիրը, որ իր հինգերորդ տարին կը բոլորէ, պիտի առինքնէ նոր ուսանողներու բազմութիւն մը եւ արժանանայ ազգային պատկան մարմիններու անվերապահ ուշադրութեան։

Արձանագրութիւնները բացուած են։ Անդրադարձ տեղեկութիւններու համար կը խնդրուի կապ հաստատել Մխիթարեան Կրթական Հիմնարկի դրասենեակին հետ կլենտէյլ։

Հեռաձայն. - (818) 546 - 1967

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆԻ

ԼՈՐԸՆՍ ՏՐԸՒԼ

ՊՐՈՍՊԵՐՈՅԻ ԿՂԶԻՆ

Ներածական՝ Գորֆու կղզիի բնութեան ու պրպելակերպին

Անգլերէնէ Թարգմանեց՝
ՇԱՔԷ ՏԷՐ - ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Կիկլոպեան հետքեր չկան հոս. հետեւաբար չկայ նաեւ Տիրինսներու նետած ժայռերուն արիւնածածկ յաղթանակութեան յիշատակը. ի տարբերութիւն Միկենէսի, ուր գերեզմանները ոսկիներով կը յորդին եւ Ագամեմնոնի մութ դամբարանին մէջ մեղուներու չշմեցնող տզզոցը ձեզ կը հալածէ։ Հոս՝ լատինական աշխարհի մէջ էք տակաւին։

7 - 10 - 37

Առտնօք շատ մը տաճարներ գոյութիւն ունէին։ Թուկիդիդէս կը յիշատակէ Դիոսկուրներու, Հերայի եւ Ալկինուսի տաճարները։ Քասսոպէի հիւսիսը՝ Արամազդ Կասիուսը կը պաշտէին, զոհեր մատուցանելով։

9 - 10 - 37

Անյիշատակ ժամանակներէ ի վեր, Յոյները իրենք իրենց թոյլատրած են պետութեան ամբողջ կառոյցը տակնուվրայ ըմբռնելու պատի մտային խանգարում մը ունենալ, որ քաղաքականութիւն կը կոչուի։ Ոչ թէ վերացական եւ սկզբունքի հիմք ունեցող ամուլ քաղաքականութիւնը, այլ՝ սրտէն բխած ջերմ ու անդուլ քաղաքականութիւնը. - հերոսի պաշտամունքի, հատուածական եւ անհատական շահի վրայ հիմնուած։ Միայն այս երեւոյթով՝ արդէն գաղափար մը կրնաք կազմել զանոնք չարչարող, հալածող զգացական երկուութեան, հոգեկան անիշխանութեան մասին։ Ճերվիսի գրութիւններուն մէջ մխրճուելէ ետք, անդրադարձայ ընդհանուր կաղապարի մը գոյութեան։ Ըլլա՛յ հին, ըլլա՛յ արդի ժամանակներուն՝ հարցերը միեւնոյն մղումով կ'ընթանան. - վէճեր, մասնեւեռումներ, հպարտանք, խուճապ, անհատական շահ։

«Մնասիպպուս՝ քաղաքը սովի մատնելով տիրացաւ անոր...»

«Իր մարդոց վճարելիք դրամ գոյացնելու համար՝ Իֆիկրատէս փրկագին պահանջեց իր բազմաթիւ ռազմագերիներէն...»

«Կտեսիկլէս փորձեց կարգ - կանոնը եւ միասնութիւնը վերահաստատել»։

Սա մէկ փոքրիկ կղզիին պատմութիւնն իսկ ի՜նչ ճոխ ու այլազան մանրամասնութիւններ կը պարունակէ։

14 - 10 - 37

Գորինթիոյ բռնապետը՝ Պերիանդեր, կղզին նուէր կուտայ իր քիչ մը պակասամիտ որդի Լիկոֆրոնին։ Անցեալին՝ երկարատեւ բուռն խնդիրներ տեղի ունեցած էին հօր ու զաւկի միջեւ։ Ի վերջոյ հաշտութիւն կը գոյանայ եւ այնքան մեծ կ'ըլլայ Պերիանդերի զգացած գոհունակութիւնը, որ իր որդւոյն յղած գրութեամբ մը կ'առաջարկէ փոխանակել իրենց գահերը։ Երբ Գորսիրացիք կը տեղեկանան վախազղու եւ աւելի հօր ծրագրին, խուճապի կը մատնուին եւ կ'ելլեն, որդին կը սպաննեն, - յունդոյն բանը զոր կրնային ընել։ Առ ի վրէժխնդրութիւն՝ Պերիանդեր կը ձերբակալէ իր հողերուն վրայ ապրող երեք հարիւր զորսիրացի աղուականներ եւ զանոնք որպէս ստրուկ կ'ուղարկէ չարագէտ համբաւ ունեցող Ալիատտէս - 2 - աքսորավայրը։ Բարեբախտաբար սակայն, այս անբախտները փոխադրող նաւը Սամոսի հիւսիս - արեւմտեան կողմը կ'ընկղմի։ Ընդվզած Սամոսցիները՝ Պերիանդերի զայրոյթին հետեւանքները անտեսելով՝ զանոնք կ'ազատեն։

15 - 10 - 37

Ճերվիս կը գրէ. - «Այդ ժամանակաշրջանի դէպքերուն մասին շատ մասնակի չփոթ տեղեկութիւններ միայն կան։ Դիոդորոս Սիկիլիացիի մէկ հատուածէն կը յայտնուի, թէ Իպսոսի պատերազմէն ոչ շատ ուշ՝ Կասանդր ծովու եւ ցամաքի կողմերէն պաշարեց Գորսիրան, բայց պաշարման վերջ տալու ստիպուեցաւ նոյնինքն Ագաթոկլէս Սիկիլիացիի միջամտութեամբ, որ հրկիզեց Մակեդոնական ամբողջ նաւատորմը. ապա կղզին որպէս օժիտ տուաւ իր աղջկան՝ Լանասային, որ ամուսնացաւ Եպիրոսի Թագաւոր Պիւրոսի հետ։

«Այսուհանդերձ, Արեւելքի հետ յարատեւ շփումներու ի հետեւանք՝ Յոյն իշխաններուն մօտ տարածուած էր բազմակնութեան սովորութիւնը։ Պիւրոս արդէն իսկ երկու իշխանուհի կին ունէր, մէկը՝ Պէոնեացի, միւսը՝ Իլլիրիացի։ Ասոնց նկատմամբ Պիւրոսի ցուցաբերած ուշադրութիւնը գրգռեց Սիկիլիացի տիկնոջ նախանձը։ Լանասա՝ ի նշան բողոքի՝ Գորսիրա ապաստանեցաւ»։

(Շար. 36)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ Ս. Փրկիչ հիւանդանոցի 163-րդ տարեդարձը եւ Համբարձման տօնը ոգեկոչուած են միաժամանակ Մայիս 28-ին, կրօնական եւ աշխարհական հանդիսութիւններով։ Հիւանդանոցին վերանորոգուած եւ օծուած մատուռը փոքր եկած է ներկայ բազմութեան համար։ Քարոզած է Գարեգին Պատրիարք։ Եկեղեցական արարողութեան յաջորդած է սիրոյ սեղան մը։ Բացման խօսքը արտասանած է հիւանդանոցին հոգաբարձութեան փոխ - ատենապետը՝ Մելքոն Գարաքէօսէ։ Ատենադպիր՝ Գրիգոր Տէօշէմէճեան կարդացած է տարեկան տեղեկագիրը, որ կը բաղկանար երեք անկախ գլուխներէ՝ Ա) վարչական, Բ) բժշկական, Գ) շինարարական։ Գեղարուեստական բաժին մը գործադրութենէն ետք, եզրափակիչ խօսքը ըսած է Մեսրոպ Արք.։ Հուսկ բանքը արտասանած է Գարեգին պատրիարք։

ԳՈՔԻՆԻՈՅ (Յունաստան) Զաւարեան Կեդրոնին մէջ, Մայիս 14-ին տեղի ունեցած է պատուոյ ճաշ մը նախաձեռնութեամբ Հ. Կ. Խաչի Շրջ. Վարչութեան ի պատիւ յոյն եւ հայ ամէն տեսակի մասնագէտ բժիշկներու եւ դեղագործներու որոնք զանազան առիթներով օգտակար հանդիսացած են հայ գաղթականներու եւ ի մասնաւորի վերջերս Հայաստանէն Յունաստան առժամեայ կայք հաստատած Հայ ընտանիքներու։ Խօսք առած են Շրջ. Վարչութեան ատենապետուհին՝ Տիկին Լուսի Շանկայեան, բժիշկ Արմէն Տէրեան, բժիշկ Օտխէս Վուտուրիս (Առանց սահմանի բժիշկներ), բժիշկ Կարպիս Վարդանեան։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Արտեմ եւ Զարեհ Ղարիպեանի յիշատակին, Տիկին Մատլէն Փափազեան 1·000 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

ՓԱՐԻԶ

ԳՐԱԿԱՆ - ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ
ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԿԼՈՐ ՍԵՂԱՆ

Մասնակցութեամբ՝
Սիլվա ՀԱՊԷՇԵԱՆ ԱՐԱՔՍ-ի
Նորա ԱՐՄԱՆ-ի
Վազգէն ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ-ի
Արտաշէս ՈՍԿԱՆԵԱՆ-ի
Նարեկ ՏՈՒՐԵԱՆ-ի
Ժիրայր ՓԱՓԱԶԵԱՆ-ի

Զրուցավար՝ Յ· ՊԱԼԵԱՆ

Կը քննուին հետեւեալ հարցերը·

1· Ժամանակակից թատրոնը Հայաստանի մէջ:

2· - Հայկական եւ հայերէն թատրոն կարելի՞ է սփիւռքեան պայմաններու մէջ:

3· - Սփիւռքի մէջ թատրոնը ընդհանրապէս սիրողական է, կարելի՞ է արհեստավարժ թատրոն ունենալ:

4· - Թատերական գրականութեան հարց:

Հանդիպումը տեղի կ'ունենայ Երկուշաբթի, Յունիս 19, երեկոյեան ժամը 20·30-ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, Տէմիրճեան սրահ
17, rue Bleue, Paris 9e

Հանդիպումը կը սկսի ճշդուած ժամուն:

UMAF

Dîner Dansant

le Samedi 18 Novembre
au « M E R I D I E N »

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս· Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Ս· Զատկուան տօնին առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է ՛ւղարկին հետեւեալ նուէրները· -

Տէր եւ Տիկին Վահէ Մինասեան 100, *Տիկին Ովսաննա Պիւյիւքգալէնտէր* 250, *Տէր եւ Տիկին Փանարոթօ* 300, *Տէր եւ Տիկին Սերժ Երէպազանեան* 200, *Տէր եւ Տիկին Եագուպեան* 100, *Պր· Մկրտիչ Հէքիմեան* 100, *Տէր եւ Տիկին Տարօն Սարհատեան* 500, *Տիկին Ալիս Զիթունի* 500, *Տէր եւ Տիկին Ալէն Համբարձումեան* 200, *Լապէլված ընկերութիւն* 200, *Տիկին Մարիամ Թորուն* 100, *Պր· Դանիէլ Տէր - Զաքարեան* 100, *Տէր եւ Տիկին Նուպար Եոնճալը* 150, *Տիկին Արսինէ Սիմոնեան* 300, *Պր· Արթիւր Մարտիրոսեան* 200, *Տէր եւ Տիկին Լուի Գարապիլլիքեան* 200, *Պր· Փիէռ Արզումանօֆ* 300, *Տէր եւ Տիկին Խաչատուր Ծառուկեան* 300, *Տիկին Մարկրիթ Ալթունեան* 100, *Տիկին Ռոզ Սէֆէրեան* 500, *Տէր եւ Տիկին Վազգէն Փէշիմէնեան* 150, *Տէր եւ Տիկին Անտրէ Սահաթճեան* 200, *Տէր եւ Տիկին Օննիկ Թուֆանեան* 100, *Տէր եւ Տիկին Ալպէռ Փանոսեան* 200, *Պր· Ժերար Լորէնեան* 50, *Տէր եւ Տիկին Իսկէնտէրեան* 100 *Ֆր·*:

(Շար·)

Իսիի Ս· Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցին շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները փոխան ծաղիկի Հրաչ Գրիգորեանի մահուան առիթով, ի նպաստ Միօրեայ դպրոցին· -

Տիկին Լուիզ Գրիգորեան 500, *Օրիորդներ՝ Մէթէրեան - Լալեզար - Սրբուհի* 500, *Տէր եւ Տիկին Ալթունեան* 200, *Տիկին Ռոզէթ Տէրվիշեան* 100, *Պր· Անրի Ռոժէ* 250, *Տէր եւ Տիկին Պաժան* 200, *Պր· Լեւոն Սերոբեան* 500, *Պր· Ալպէր Սերոբեան* 300, *Տէր եւ Տիկին Օհաննէսեան* 500, *Տիկին Հերմինէ Սահակեան* 100, *Պայծառութիւն Տիկնանց Մարմին* 250 *ֆրանք*:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻ՛ՒՆ, ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻ՛ՒՆ

Վալանսի Կրօնական Ընկերակցութեան ընդհանուր ժողովը, բանաւոր պատճառով մը, տեղի կ'ունենայ, Յունիս 22, Հինգշաբթի գիշեր ժամը 20·30-ին, Սուրբ Սահակ Եկեղեցւոյ սրահին մէջ, եւ ոչ՝ Յունիս 23, Ուրբաթ, ինչպէս որ յայտարարուած էր:

ՑՈՒՑԱՏԵՍ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի Նայիրի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը, Երկուշաբթի, Յունիս 19, ժամը 17-ին սովորական հաւաքատեղին:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

la M.C.A. vous invite à
R E N C O N T R E
avec

Martine HOVANESSIAN

Anthropologue - Chargée de recherche au CNRS

à l'occasion de la parution de son ouvrage :

« LES ARMENIENS ET LEURS TERRITOIRES »

le Vendredi 16 Juin à 20 heures 45

Présentation — Exposé — Débat — Dédicaces

Venez découvrir ou redécouvrir cette «Arménie des bords de Seine» : Alfortville — Issy-les-Moulineaux

L'ouvrage est d'ores et déjà disponible à la M.C.A.

EMISSIONS M.C.A. SUR AYP FM
LES MERCREDIS DE 10H15 A 11H50

9, rue de Madrid. 94140 ALFORTVILLE
Tél.: 43 76 55 89 Fax : 43 78 66 64

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

ԻՍԻԻ
ՀԱՅ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԻՕՐԵԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Ելոյթ կ'ունենան 100-ի մօտ աշակերտներ եւ պարախումբի անդամներ· երգով, արտասանութեամբ ու պարով Յունիս 18-ին Կիրակի օր, ժամը 14·30
CENTRE SOCIAL ET CULTUREL
44, route du Pavé Blanc, CLAMART

Կը վաճառուին անուշեղէններ, զուցուցիչներ եւ սուրճ:

Ծնողներու, կրթասէր հասարակութեան ու շրջանի Հայերու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է աշակերտութիւնն ու պատասխանատուներս քաջալերելու համար:

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

MARSEILLE

l'UGAB-Jeunes
fête LA MUSIQUE

Soirée animée par S A K O

le Samedi 17 Juin
à partir de 22 h 30

P.A.F. : 80 F. + Conso
Membres : 50 F. + Conso

Réservations : Entre 14h et 17h :
Tél. : 91. 22. 10. 45

327, BD MICHELET, MARSEILLE 9e

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յունիս 17, տօն է Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Մերոյ՝ ելանելոյն ի վիրապէն:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս· Յովհաննէս· Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը՝ 10-ին, պատարագ կը մատուցուի:

Կիրակի, Յունիս 18, տօն է Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ Սրբոյ Էջմիածնի:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս· Յովհաննէս· Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, առաւօտեան ժամը 10-ին, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Պատարագի ընթացքին ՄԱՂԹԱՆՔ կը կատարուի «ՎԱՍՆ Ս· ԷՋՄԻԱԾՆԻ»:

ASSOCIATION SOURP KHATCH
TEBREVANK
présente
le Jeudi 15 Juin à 20 heures 30

CHANT TRADITIONNEL ARMENIEN

Anna KARAKAYA — *Mezzo*
Garbis PELOUR — *Ténor*
Sayat ZAMAN — *Piano*
Philippe CHAHBAZIAN — *Doudouk*

présenté et animé par
GARABED DAKESSIAN

A
L' A U D I T A U R I U M
13, rue Danton, 92130 Issy-les-Moulineaux

Réservations : 30 21 15 15
46 38 15 17
43 76 35 21
43 78 26 26

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La Section de Paris
«Archalouïse TATHEOSSIAN»
organise

LA FETE DE FIN D'ANNEE DE SON ECOLE

le Dimanche 18 Juin
Spectacle donné par les enfants à 15 heures
suivi d'un goûter
Nous vous attendons tous à la M.C.A. — 17, rue Bleue, Paris 9e

Section de VIENNE

GRANDE FETE CHAMPETRE

le Dimanche 18 Juin
de 10 heures jusqu'aux chandelles

Parc ombragé de G é m e n s
animée par l'Orchestre N A Ï R I
de Valence

- B u f f e t
- A m b i a n c e a r m é n i e n n e
- S t a n d s
- T o m b o l a.

— *Salle couverte en cas de pluie* —

sortie annuelle

CHARTRES et ORLEANS

Section «Elen Puzant» d'Alfortville
organise sa sortie annuelle
à CHARTRES et à ORLEANS

le Dimanche 25 Juin

Matin: Visite de la Cathédrale de Chartres et ses environs.

Midi: Repas dans un restaurant.

Après-midi: Visite du parc floral à Orléans.

Prix de la sortie : 250 F. par personne, tout compris.

Les places étant limitées, pour les réservations, téléphoner à :
— Mme KABAYAN 43. 76. 10. 07
— Mme PAPAZIAN 43. 76. 35. 68

U G A B - J E U N E S

Venez fêter les vacances avec *l'UGAB-JEUNES*

SOIREE DE L'ETE

le SAMEDI 1er JUILLET à partir de 22 heures 30

au CENTRE CULTUREL A L E X M A N O O G I A N
— 118, rue de Courcelles, PARIS 17e —

Prix unique : 80 F. (1 consommation comprise)

Tenue correcte exigée
Interdit aux mineurs

La direction se réserve le droit d'admission

K H A N A S S O R

DIMANCHE 2 JUILLET

La FRA Dachnagtsoutioun groupe Arghoutian de Chaville
avec la participation de la Croix Bleue des Arméniens de France
Section «Ter Davtian» de Chaville

organise une

grande fête champêtre

Buffet — Animation — Surprises — Ambiance

au Parc B o n R e p o s à Viroflay
Près de la Place Louis XIV — N 10 — Parcours fléché à partir de Chaville

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 15
JEUDI
15 JUIN
1995

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.613 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 69e ANNEE — N° 18.613

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա. ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

ԵՐԵՔ ԿՐՕՆԱՊԵՏՆԵՐՈՒ ՄԻԱՑԵԱԼ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ռուսաստանի պատրիարք Ալեքսի Բ.ի հրաւէրով Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Ա. Յունիս 12-ին Մոսկուա գացած է: Տեղւոյն օդակայանը զինքը անձամբ դիմաւորած է ռուս պատրիարքը, ինչպէս նաեւ Ռուսաստանի մօտ Հայաստանի դեսպան Ե. Մկրտումեան, Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Ռուսաստանի եւ Նոր Նախիջեւանի թեմի առաջնորդ Տիրան Արք. Կիւրեղեան, դեսպանատան աշխատակիցներ, Մոսկուայի հայ համայնքի ներկայացուցիչներ, լրագրողներ: Նոյն իրիկունը Գարեգին Ա. եւ Ալեքսի Բ. հանդիպում մը ունեցած են:

Այս այցելութեան առթիւ հրապարակուած է հետեւեալ միացեալ յայտարարութիւնը:

Մենք՝ Մոսկուայի եւ Համայն Ռուսիոյ պատրիարք Ալեքսի Բ., Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Ա. եւ Կովկասի ժողովուրդներու բարձրագոյն կրօնական Խորհուրդի Նախագահ, Ազրպէյճանի մահմետականներու հոգեւոր Շէյխ ուլ Իսլամ Ալլահշիւքիւր Փաշազադէ, հանդիպեցանք Մոսկուայի մէջ, որպէսզի քննարկենք զինուած առճակատումի յաղթահարման ուղիները, ինչպէս նաեւ միասին խորհրդածենք այն բանի շուրջ, թէ ինչպէս մենք՝ կրօնական գործիչներս, կրնանք նպաստել Ղարաբաղի հիմնախնդրի պատճառով յառաջացած հակամարտութեան կարգաւորման:

Մեզի ուրախութիւն կը պատճառէ, որ մեր ժողովուրդներու հոգեւոր առաջնորդները արդէն չորրորդ անգամն է որ կը հանդիպին եւ որ 1988 Մայիս 5-ի, 1993 Նոյեմբեր 17-18-ի եւ 1994 Ապրիլ 15-ի հանդիպումներու ատեն, յայտնի հովուապետ եւ խաղաղարար, հանգուցեալ Վազգէն Ա.ի մասնակցութեամբ սկսած գործընթացը այսօր յաջողութեամբ կը շարունակուի:

Մենք կը պաշտպանենք նախապէս նըման հանդիպումներու ժամանակ արտայայտուած այն կարծիքը, որ հայ-ազրպէյճանական հակամարտութիւնը զուրկ է կրօնական հողէն եւ մեզ չի պարունակեր քրիստոնէութեան ու իսլամի տեսակէտէն: Մենք կրկին կը դիմենք կռուող կողմերու պետական առաջնորդներուն՝ կոչ ընելով ամէն ինչ ընել գոյութիւն ունեցող վէճերու խաղաղ լուծման համար: Մենք նոյնպէս կոչ կ'ընենք հակամարտութեան շրջանի իրադարձութիւններուն զարգացման վրայ պատմականօրէն զգալի ազդեցութիւն ունեցող Ռուսաստանի ղեկավարութեան՝ կարելի բոլոր ջանքերը գործադրել հոն կայուն խաղաղութեան հաստատման եւ քաղաքական մեծ համաձայնագրի ստորագրման համար: Ատոր հասնելու համար կրնայ օգնել նաեւ ամբողջ համաշխարհային հանրութիւնը, եւ մենք իրմէ կը խնդրենք չմոռնալ կործանարար անմխարանութեան հետեւանքով տառապողներուն ցաւը:

Այժմ, երբ շրջանի իրավիճակը որոշ չափով կայունացած է, բայց հակամարտութիւնը կրնայ որեւէ պահու վերսկըսիլ, անհրաժեշտ է խաղաղութիւնը իրօք կայուն եւ արդարացի դարձնել՝ մարդոց հնարաւորութիւն ընձեռելու համար վերադառնալու այն վայրերը, ուրկէ անոնք արտաքսուած են պատերազմի պատճառով: Ընդհանրապէս բռնագաղթածներու հարցի լուծումը, որ խաղաղութեան հիմնական պայմաններէն է, պէտք է դառնայ բանակցութիւններու գլխաւոր թեմաներէն մէկը: Առանձին ուշադրութիւն կը պահանջէ գերիներու եւ պատանդներու ծանր ճակատագիրը, որոնց մէջ կան շատ կիներ եւ երախաներ:

Մենք կ'ողջունենք կողմերու բարի կամեցողութեան քայլերը՝ գերիներու եւ պատանդներու ազատ արձակումը, եւ կոչ կ'ընենք ինչպէս քաղաքական, այնպէս ալ կրօնական գործիչներուն՝ աշխուժացնել ջանքերը մարդասիրական այս ազնիւ գործընթացին մէջ՝ մինչեւ վերջին գերիի ազատ արձակումը:

Կրօնական գործիչները, քրիստոնէութեան եւ իսլամի բոլոր հետեւորդները ի վերուստ կոչուած են աշխուժացնելու իրենց մասնակցութիւնը խաղաղարար գործընթացին: Ճիշդ ատոր համար ալ մենք հանդէս կու գանք հայ-ազրպէյճանական յարաբերութիւններու հիմնական հարցերուն նուիրուած հաշտութեան խորհրդաժողովի շուտափոյթ կազմակերպման նախաձեռնութեամբ, որպէսզի միաբանօրէն մարդոց ի լուր աւետենք հաշտութեան խօսքը: Ամենաբարձրեալը օգնութեան կանչելով այս գործին մէջ, կը խնդրենք այս շրջաններուն մէջ ապրող բոլոր հաւատացեալներէն՝ աջակցիլ մեր խաղաղարար առաքելութեան: Կոչ կ'ընենք նաեւ իշխանութիւններուն անսալ մեզի՝ ի բարօրութիւն իրենց կողմէ առաջնորդուող ժողովուրդներու:

Համոզուած ենք, որ Աստուած կ'օգնէ իր հաւատացեալներուն վերականգնելու խաղաղութիւնն ու հաշտութիւնը: Զէ որ անոնց բարի, արդարացի խօսքը, սիրոյն եւ գթասրտութեան ծառայելը, նուիրուածութիւնը՝ խաղաղութեան ու ճշմարտութեան կրնան շատ աւելին ընել, քան քաղաքական գործիչներու վէճերն ու զինուորականներու առճակատումը: Իսկական խաղաղութիւնը կը սկսի մարդու սրտին մէջ: Մենք կը հաւատանք որ, մեր խոնարհ աղօթքները եւ ջանքերը կ'օգնեն մարդիկ հեռու վանելու չարին ծառայելէ եւ իրենց սիրտերը նուիրելու՝ մեզի խաղաղութիւն, սէր եւ հաշտութիւն պարգեւող Ամենաբարձրեալին:

Ամենաբարձրեալ Արարիչը օգնական է մեզի: Ամէն:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԵՒ ՀԱՄԱՅՆ ՌՈՒՍԻՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔ

ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

ԿՈՎԿԱՍԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՆԱԽԱԳԱՀ ՇԷՅԽ ՈՒԼ ԻՍԼԱՄ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ԵՒ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐԸ

Եւրոպայի Միութեան Արտաքին նախարարներու խորհուրդը Յունիս 12-ի նիստին որուն նախագահած են Ֆրանսայի Արտաքին նախարար Էրվէ տը Շառէթ եւ Եւրոպական հարցերու նախարար Միշէլ Պառնիէ, օրակարգի վրայ ունեցած է նախկին խորհրդային ոլորտի երկիրներուն հետ յարաբերութիւններու հարցը: Ներկայացուած են Վան Տէն Պրէօքի երեք տեղեկագիրները, Ռուսաստանի, Կովկասի երեք հանրապետութիւններուն եւ Կեդր. Ասիոյ հանրապետութիւններու հետ յարաբերութիւններուն վերաբերեալ: Որոշուած է որ Մնայուն ներկայացուցիչներու յանձնախումբը եւ Աշխատանքի խմբակը քննարկեն այդ տեղեկագիրները:

Վիճարկումներու ընթացքին Խորհուրդը յատուկ ուշադրութեան առարկայ դարձուցած է Հայաստանի, Վրաստանի եւ Ազրպէյճանի հետ յարաբերութիւնները. փափաք յայտնուած է այդ յարաբերութիւնները սերտացնելու: Յանձնախումբը կրնայ բանակցութիւններու սկսիլ գործակցութեան համաձայնագրերու հեռանկարով. այդ բանակցութիւններուն ընթացքին յանձնախումբը լիազօրութիւն պիտի ունենայ անդամ երկիրներուն հետ խորհրդակցաբար այդ երկիրներուն իւրայատուկ կացութեան յարմար գործակցութեան ձեւեր փնտռելու:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՇԻՐԱՔԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՌԱՋԻՆ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

ՖՐԱՆՍԱ ՊԻՏԻ ՎԵՐՍԿՍԻ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՓՈՐՁԵՐԸ

Յունիս 13-ին, Նախագահ Շիրաք անակընկալ մամուլի ասուլիս մը տուաւ Էլիզէի պալատին այն լրագրողներուն որոնք լիազօրուած են Նախագահութեան մօտ: Սկիզբէն յայտարարեց թէ յարմար նկատած էր մամուլի ասուլիս մը տալ Միացեալ-Նահանգներ մեկնումին նախօրեակին եւ անոր մենաշնորհն ալ տալ Էլիզէի թըղթակիցներուն:

Շիրաք, ըստ հարցումներու կարգին, նախ խօսեցաւ հանրային ծախքերու մասին: Ճիգեր պէտք է թափուին, նախ կառավարութեան, վարչական մեքենային, ամէնէն նպաստաւորուածներուն, հուսկ՝ բոլորին կողմէ: Պոսնիոյ մասին, կը կրկնէ վճռականութեան անհրաժեշտութիւնը, ՄԱԿ-ի ուժերու զինուորները միջոցները չունէին տրուած որոշումներն ալ գործադրելու: Անընդունելի է զինուորներուն նուաստացուցիչ կացութիւնը: Կ'անդրադառնայ Հակազդեցութեան Արագ Ուժին որուն պաշտօնն է անմիջապէս հակազդել եթէ հարկ ըլլայ, բայց, կը յուսայ որ առիթը չունենար ընելու:

Բայց, Շիրաքի գլխաւոր ըսելիքը կը վերաբերէր հիւլէական փորձերու վերսկսումին Ֆրանսայի կողմէ: Խորհըրդակցելէ ետք մասնագէտներու հետ, Շիրաք որոշած է որ Ֆրանսա հիւլէական ութ փորձեր ընէ մինչեւ 1996 Մայիս: Միթերան այդ փորձերը դադրեցնել տուած էր 1992 Ապրիլին, ինչ որ, ըստ Շիրաքի, կանխահաս էր: Նախագահը չի խորհիր որ այդ փորձերը վնասակար ըլլան բնապահութեան գետնի վրայ, չի խորհիր նաեւ որ Ֆրանսայի որոշումը խոտոր համեմատի միջազգային յանձնառութեանց հետ, ոչ ալ քաջալերական ըլլայ այլ Պետութեանց: Ըստ իրեն տարհամոզման միակ քաղաքականութիւնն է:

Հակազդեցութիւնը, ներսը թէ դուրսը, նպաստաւոր չէ սակայն: Ֆրանսայի մէջ, ընդդիմութիւնը դէմ է: Ընկերվարականներու կողմէ Լ. Ֆապիուս յայտարարեց թէ նման որոշում մը ապտակ մըն է այն երկիրներուն որոնք Ֆրանսայի հետ ստորագրած են հիւլէական ոչ-տարածման դաշինքը: Նոր-Զելանտայի Արտաքին նախարարը ուղղակի վռնտած է Ֆրանսայի դեսպանը, մինչ Ուաշինկթըն միայն ցաւ յայտնած է:

Նոր-Զելանտա եւ Աւստրալիա որոշեցին խզել Ֆրանսայի հետ իրենց զինուորական գործակցութիւնը: Ինտոնեզիա ալ Ֆրանսայի դիմեց որ ջնջէ իր այդ որոշումը:

Աւելցնենք որ Շիրաք Ամերիկա երթալու նախօրեակին «ամերիկատիպ» ասուլիս մը տուաւ, ոտքի եւ դրօշակներով շրջապատուած:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՍՆԻՈՅ Սերպերու պարագլուխը՝ Գարատծիք յայտարարած էր Յունիս 13-ին թէ բոլոր կապոյտ սաղաւարտաւորները ազատ պիտի արձակէ, բայց միայն մաս մը ազատ արձակած է, որոնց մէջ բոլոր Ֆրանսացիները: Կը թուի որ Գարատծիք կ'ուզէ որոշ թիւով (15) կապոյտ սաղաւարտաւորներ պահել, այն մտավախութեամբ որ Պոսնիոյ մահմետականները մեծ յարձակում մը կը պատրաստեն եւ կրնայ ՄԱԿ-ի այդ զինուորները որպէս վահան գործածել:

ՄՈՍԿՈՒԱ յայտարարեց թէ չէչէն վերջին բերդն ալ ինկած է: Արդարեւ, ըստ ռուսական աղբիւրներու Շատոյ քաղաքը այլեւս Ռուսերուն ձեռքն անցած է:

ԹՈՒՆՃԷԼԻԻ մէջ ՓՔՔ-ի ուժերուն կողմէ 18 զինուորի սպանութենէն ետք, Թուրքիոյ սպայակոյտի նախագահին հրահանգով զինուորական լայնածաւալ գործողութիւններու ձեռնարկուած է: Շարժման անցած է երրորդ բանակը ու շրջան փոխադրուած զինուորներու թիւը 20-էն 50 հազարի բարձրացած է: Գործողութեան կը մասնակցին լեռնային համադէններու խումբեր եւ օդային ուժերու միաւորներ:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՂԱԶԱԽԱԿԱՆ ՔԱՐԻՒՂԸ, ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Թուրքիոյ նախագահը Ս. Տէմիրէլ Ղազախստան այցելութեան ընթացքին ղազախ իր պաշտօնակիցին հետ տեսակցութեան նիւթ ըրած է այդ երկրին քարիւղի արտադրութիւնը ամէնէն յարմար պայմաններով արեւմուտք փոխադրելու հարցը: Նախագահ Նազարպայեւ իրեն ըսելէ ետք թէ երեք կարելիութիւն գոյութիւն ունի, յարմարագոյնը կը նկատէ Ազրպէյճան-Հայաստան-Թուրքիա ճամբան: Կ'աւելցնէ սակայն թէ իրենք զօրավիգ կը կանգնին այն ծրագրին որ յարմարագոյնը կը նկատուի Անգարայի կողմէ:

Ս. Տէմիրէլ կը պատասխանէ. - «Մեզի համար կարեւորը այն է որ Թուրքիոյ տարածքէն անցնի քարիւղատար խողովակաշարը եւ հասնի Միջերկրականի ափը: Մենք ալ այն կարծիքը ունինք որ ղազախական քարիւղին փոխադրութեան համար ամէնէն խնայողական կարգադրութիւնը կ'ըլլայ Ազրպէյճան -- Հայաստան -- Թուրքիա ճամբուն ընտրութիւնը: Այս հարցումին մասին ձեզի հետ համաձայնութիւն մը կրնայ դեր ունենալ Հայաստանը համոզելու որ գրաւեալ հողերէն ետ քաշուի...»:

Տէմիրէլ եւ Նազարպայեւ համաձայնած են որ Ռուսաստան եւս մասնակից ըլլայ ղազախական քարիւղի քոնսորսիոմ-ին:

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻՆ 534-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔ ԼՐԱԳՐՈՂԸ

Պոլսոյ պատրիարքարանին Ֆաթիհ Սուլթան Մէհմէտի հրովարտակով հիմնադրութեան (1461) 534-րդ տարեդարձի նշումին հանդիսութեան ընթացքին Թուրք լրագրող մը Այտըն Արըճըօղլու Գարեգին պատրիարքին կը հարցնէ թէ հիմնադրութեան օրէն ինչ տեսակի յարաբերութիւններ ունեցած է պատրիարքարանը Օսմանեան կայսրերու հետ: Պատրիարքը կը պատասխանէ թէ Ֆաթիհի օրէն շատ լաւ եղած են այդ յարաբերութիւնները, մինչեւ 1915: Կը յիշէ Արտաքին նախարար Գ. Նորատունկեանը, Թղթատարութեան նախարարը, Արիկ Ունճեան էֆէնտին, եւայլն:

Զրոյցի վերջին մասին Թուրք լրագրողը հարց կու տայ թէ անցեալի լայնախոհութիւնը այսօր եւս կը շարունակուի՞: «Դժբախտաբար...» կը պատասխանէ Գարեգին պատրիարք եւ երբ իր խօսակիցը կ'ուզէ պատճառը իմանալ, կը բացատրէ.

«Տամ միակ օրինակ մը...: Ազգային մեծ ժողովը անցեալ շաբաթ որոշեց որ մզկիթներու կատարուած նուիրատուութիւնները տուրքէ զերծ պիտի ըլլան: Մինչդեռ Ալեւիները իրենց հաւաքատեղիները ունին այս երկրին մէջ, մենք մեր եկեղեցիները եւ սինակոկները...: Այս բոլորը մոռցուեցան...»:

ԳՐԱԿԱՆ ԿԱՅԾԵՐ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Ժամէ ժամ, օրէ օր ապրող ժողովուրդ եղած ենք ու մեր ապագայի յոյսերն ու անցեալի յիշատակները շատ չեն հեռացած մեր ոտքի շուրջի ներկայէն: Ժամանակի արկածախնդրութիւնը մեզ իր փորձութեան իր կախարդանքին չէ ենթարկած: Մեր միակ յափշտանքը երազանքն ու կարօտը եղած են, երկու անել ճամբաներ՝ որոնք գրեթէ ամէն գրագէտ փորձած է:

Զոյգ մեծ, եղերական եղելութիւններ ցնցած են մեր ազգին գիտակցութիւնը, վերջին հարիւր տարիներու ընթացքին, զուտ քաղաքական պարունակով - 1895-ի եւ 1915-ի եղեռնները, 1930-ական թուականներու ստալինեան մաքրագործումները եւ 1940-ական տարիներու հայկական գուլագները: Հաւանաբար ասոնց վրայ կրնանք աւելցնել ղարակխուն Միջին - Արեւելեան մեր գաղութներու ներքին երկրաշարժները, եւ 90-ական տարիներու Հայաստանի խաղաղ յեղափոխութիւնն ու Անկախ Հայաստանի ստեղծումը:

1895-ի ջարդերուն արձագանգը դեռ կը շարունակուի մեր գրական մշակոյթին մէջ շնորհիւ քանի մը տիրական գրողներու գործերուն - Դ. Վարուժան, Սիամանթօ, Զ. Եսայեան, Յ. Օշական: 1915-ի աղէտին ազդեցութիւնը կը ցոլայ վերջին 70 տարիներու մեր գրականութեան ու ընկերային կեանքին մէջ ամէն քայլափոխի, սակայն Աղէտը, ինքը, գրեթէ բացակայ է, եթէ զանց առնենք Վ. Թէքէեանի քանի մը քերթուածները, Ս. Պարթեւեանի եւ Ա. Անտոնեանի պատմուածքները: Ինչ կը վերաբերի մեր ժողովուրդին ունեցած դառն փորձառութեան համայնավար վարչակարգին հետ, պէտք է ընդունինք թէ շատ կցկտուր են արձանագրութիւնները այդ տասնամեակներուն, ըլլա՛յ 1937-ի սպանութիւններուն, ըլլա՛յ աւելի ուշ, 1940-ական տարիներուն «ախպարներու» սերունդին ժամանակ: Անթօնինա Մահարիին վկայութիւնը, Ֆրանսահայ Ալպեռ Անտոնեանի «Histoire d'un Akhbar» (Իսթուար տ'էօն Ախպար) ինքնակենսագրական հատորը գրեթէ միակն էին որ ցարդ կը բանային այդ ողբերգական շրջանի պատմութեան վարագոյրը: Այս տեսակէտէն, հրեայ միտքը ողբի ու վրէժի զգացումներէն կրցած է ազատագրուիլ եւ գրական կարեւոր երկեր ստեղծել իր տառապանքէն ներշնչուած: Էլի Վայզըլ, Անտրէ Շուարցպարթ, Քրիստիան Ռոշֆոր, Սօլ Պելօ անունները կուգան գրչիս ծայրը այս վայրկեանին, բայց հաւանաբար տասնեակներ դեռ կան որոնք եբրայերէն արտայայտուած են ու վառ պահած ոգեկան պատգամը հրեայ ժողովուրդին հարիւր տարուան տառապանքին:

Այս քիչ մը երկար ներածականը՝ գրելու համար հատորի մը մասին որ տարիէ մը աւելի կը սպասէ սեղանիս վրայ: Հեղինակն է Սուրէն Բուրսալեան ու գիրքը կը կոչուի «Ամորձատուած Սերունդը» հրատարակուած 1991-ին Երեւան Յուշագրութիւն անուան տակ ու կրկին լոյս տեսած Լոս - Անճըլըս՝ 1992-ին: Եթէ այսօրուան գրական չափանիշերով պիտի դատենք, գործը գրական իրագործում ըլլալէ աւելի յուշագրական արձանագրութիւն մըն է, ինչպէս ան բնորոշուած է Հայաստանի հրատարակութեան մէջ: Սակայն խորհելու է թէ խորհրդային շրջանի քանի մը տիրական գրագէտները -- Վ. Խէչումեան, Ս. Զօրեան, Դ. Դեմիրճեան, Յ. Շիրազ, Վ. Պետրոսեան, Պ. Սեւակ - խաբուած չէին պաշտօնական փրոփականտէն եւ բոլորէն գաղտնի վաւերական գործեր արտադրեցին, այսինքն ճշմարտութեան ձայնը եղան բայց մէջտեղ չհանեցին իրենց արտադրութիւնը, որ այսօր տեղ մը, գաղտնի անկիւն մը, կը սպասէ յարմար ժամին ի լոյս գալու...: Վստահօրէն հայկական սամիզտաթ գրականութիւն մը եղած ըլլալու է, ինչպէս եղած է ծածուկ թատերական գործունէութիւն մը գաղտնի ոստիկանութեան քիթին տակ...: Ի պատիւ Բուրսալեանին, պէտք է ընդունինք թէ հազուագիւտներէն եղած է որոնք կրցած են բարձրանալ, ազատագրուիլ կեանքի կապանքներէն ու մտնել բառերու աշխարհը՝ որուն կապանքները շատ աւելի անգութ եւ բռնակալ են քան ինչ որ առօրեայ խոհանոցը ապրելու եւ դիմանալու՝ կրնայ պարտադրել մարդու վրայ: Սակայն ըսել թէ «Ամորձատուած Սերունդը» արուեստի գործ չէ՝ կը նշանակէ չգնահատել անոր իւրայատուկ որակը որ գիրքի մը ընթացիկ նկարագրէն անդին կ'անցնի ու կ'ըլլայ սրտէն փրթած անկեղծ խոստովանանք մը, մտերիմ խօսակցութիւն մը, իրական սամիզտաթ մը...: Եւ այդ իմաստով է որ այս գիրքը հայ գրականութեան մէջ կը մտնէ ու կը գրաւէ իր յատուկ տեղը իբրեւ վկայագրութիւն: Ահա պարագրաֆ մը իր ոճէն ու աշխարհէն որ խորհրդային բռնատիրական վարչակարգին մէկ մանրանկարն է, Հայաստանի մէջ, նկարագրուած ներգաղթող Հայու մը կողմէ:

«Հանրակացարանում չեմ քնում, պառկում եմ քնելու, բայց չեմ քնում, գիշերային լռութեան մէջ ականջս դրսի ձայներին. ահա ինչ որ մեքենայ կանգ առաւ ... ահա ինչ որ ոտնաձայներ ... շունչս պահած, սրտիս զարկերն եմ լսում...

Քնիս մէջ լսում եմ. «վեր կաց, քեզ են հարցնում, վեր կաց, հիւրեր ունես...»: Աչքերս բացեցի, երկու հոգի դռան մօտ կանգնած ինձ են նայում ... ուրեմն սրանք ցերեկներն էլ են գալիս:

- Դուրս գանք մի քիչ խօսենք, - հանգիստ ասաց նրանցից մէկը՝ այն որ երկարահասակ էր ու բեղեր ունէր:

- Հագնուիր, - նոյնպէս հանգիստ ասաց միւսը՝ կարծես իրօք խօսելու բան կայ:

Շորերով եմ պառկած տեղաշորի վրայ: Միայն կօշիկներս հագիս չեն: Կօշիկներս եմ փնտռում ու չեմ գտնում ... Ահա, դու մի ասա աչքիս առաջ են: Աջս հագել - կապել եմ, ձախ կօշիկիս կապը չի ենթարկւում, մատներիս դողը մի կերպ զսպելով, քանդում եմ, նորից եմ կապում: Մահճասեղանիս գզրոցը բացում - փակում եմ եւ նորից եմ բացում՝ չգիտեմ ինչ եմ փնտռում. ատամի խոզանակ եմ դնում գրպանս ու հանում, եւ, տեղը դնում: Լուռ է սենեակում: Հիւրերս չեն խօսում, համբերութեամբ սպասում են: Ընկերներս լուռ սենեակի միւս անկիւնում կանգնած, կարծես հասկանում ու չեն հասկանում կատարուածը: Ես նրանց կողմը չեմ նայում, թէեւ այդ երկուսը ինձ ոչինչ չասացին՝ որեւէ կողմ նայելու կամ չնայելու մասին»:

Հատորին անուրանալի արժանիքներէն մին իր ոճի ժուժկալ, զուսպ նկարագիրն է ուր կեանքի ծանր դրամները, ողբերգական պահերը կը ներկայացուին նուազագոյն ու պարզագոյն լեզուով: Աստուած գիտէ ինչ աղեխարշ ու չափազանցուած նկարագրութիւններու պիտի դիմէր Բուրսալեանէն նուազ լուրջ, պարկեշտ եւ, վերջին հաշուով՝ նուազ օժտեալ գրող մը Սիբիրեան կամ Երեւանեան բանտային պայմաններու եւ մարդոց պատկերացումին մէջ: Գիրքը հեռուէն հեռու կը յիշեցնէ Սոլժենիցինին ոճը որ ածականներու եւ բաղդատականներու նուազագոյն գործածութեամբ առաւելագոյն եղերականութիւնը կրցած է տալ իր վէպերուն մէջ, յատկապէս Իվան Դենիսովիչի Մէկ Օրուան Կեանքին մէջ: Իր տառապանքին մէկ քովընտի արձագանգը կը ստանանք իր այրիին գրած «Նախաբանին» մէջ ուր կը կարդանք՝

«Համարեա ամէն օր շարադրանքի երկու տարիների ընթացքում սիբիրեան մղձաւանջների մթնոլորտում էր փոխադրուած Սուրէնը: Բայց եւ միաժամանակ տագնապում էր, անհանգստանում, ամէն կերպ շտապում էր՝ արհամարհելով ցաւը, տառապանքը, սրտի ահազանգումները՝ միշտ կրկնելով ինձ երկիւղալի

- Գիրքս մնաց, գիրքս մնաց, գիրքս մնաց...:

Հիւանդանոցում, երբ առանձին պահերին գիտակցութիւնը պայծառանում էր, միայն թուղթ էր պահանջում ինձանից եւ գրիչ..., ապա գիտակցութիւնը մթագնում էր նորից ու նորից..., եւ այս անգամ՝ յաւիտենականօրէն...

ՔԱ - ԿԷ - Պէ-ական հոգելլկիչ իր վերապրումները շատ թանկ նստեցին իր առողջութեան վրայ, հիւծեցին իր ուժերը, լլկեցին ու ահաւոր ուժգնութեամբ շանթահար տապալեցին նրան կաթուածային յաջորդական հարուածներով, դեռեւս 60 տարեկան հասակում...»:

Հեղինակ - երկ այս օրկանական ու մտերիմ կապը որ կեանքի մինչեւ վերջին վայրկեանը չի թուլնար՝ այս խղճամիտ ու նախանձախնդիր վերաբերումը գործին կատարելութեան եւ ամբողջացումի նկատմամբ՝ իրական արուեստագէտներու մօտ կը տեսնենք, շատ յաճախ, ինչպէս Ե. Փօլաճեանի, Յ. Օշականի, Վ. Թէքէեանի մօտ: Ս. Բուրսալեան եւս այդ մեծ ընտանիքին մաս կը կազմէ, ու մարդ կը ցաւի որ արուեստագէտի իր տաղանդն ու ճակատագիրը չկրցաւ իրենց լիութեան եւ վերջնական կաղապարին հասցնել: Ինծի կը թուի թէ Սուրէն Բուրսալեանի հատորը հրատարակողներուն բաւական յստակ պէտք էր ըլլային իր անձին ու գործին արժանիքները որպէսզի զգային թէ այդ քանի մօտ վկայութիւնները որոնք հրատարակուած են հատորին աւարտին ու գրողին մասին ոչ միայն անօգուտ էին այլ կը տկարացնէին հատորին ներքին ուժին զօրաւոր տպաւորութիւնը: Այս տպաւորութիւնն է գործին հիմնական ուժը, այսինքն՝ թէ այդքան տառապանք ու վիշտ՝ գրողին սրտին մէջ ոչ մէկ դառնութիւն, ատելութիւն կամ վրէժ ցանած են, լեզուն ու ոճը մնացած են ջինջ, ազնիւ եւ իմաստուն:

Գիրք մը, որ միշտ թարմ պիտի մնայ ու այժմէական՝ նոյնիսկ երբ անցնին այն փոթորկոտ օրերը մեր ազգին գլխուն վրայէն եւ մարդիկ հարց տան թէ ինչպէ՞ս ապրեցանք ու տոկացինք համայնավար վարչակարգին դժոխային պայմաններուն տակ:

Քիլլարա, Աւստրալիա

ԴԻՒԱՆՆԵՐՈՒ ԼԵՆԻՆԸ

Դիմիտրի Վոլկոգոնով Ռուսաստանի Զինուորական պատմութեան հիմնարկին նախկին տնօրէնն է. 1991-ին նախագահած է խորհրդարանական այն յանձնախումբին որուն պարտականութիւնն էր բանալ խորհրդային դիւանները: Այդ պաշտօնը առիթ կուտայ իրեն առաջին յայտնաբերողներէն ըլլալու այնպիսի փաստաթուղթերու որոնք ամենախիստ պահպանութիւնը վայելած են խորհրդային կարգերու տասնամեակներուն: Այդ յայտնաբերումին շնորհիւ կը թափանցէ ամէնէն բիրտ ու ամէնէն անհաւատալի գաղտնիքներու, գլխաւորաբար Լենինի կեանքին ու գործունէութեան վերաբերեալ:

Վոլկոգոնովի գլխաւորած յանձնախումբը երկու տարուան մէջ շուրջ 78 միլիոն թղթածրար կը դասաւորէ. անոնց մէջ կան այնպիսիներ որոնք ամէնէն գաղտնի փաստաթուղթերը կը պարունակեն, ինչպէս օրինակ, Մոլոտով - Ռիպենթրոփ ուխտին արարողակարգը, Քաթինի ջարդին կամ Աֆղանիստան ներխուժումին մանրամասնութիւնները:

Լենինի պատկանող թղթածրարներուն մէջ գտնուած են մօտ չորս հազար նոթ, նամակ կամ ձեռագիր հրահանգներ, ուղղուած՝ յեղափոխութեան գլխաւոր դէմքերուն, մտերիմներուն որոնց մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւէ սիրուհիին Ինէսա Արմանտի գրուածները:

Այդ դիւաններուն որպէս ծայրագոյն գաղտնիք պահպանումը, պատմաբանը կը բացատրէ անով որ անոնց ամէն մէկ էջը ապացոյց մըն է թէ երկրին պաշտօնական պատմագրութիւնը սուտերու ամբողջութիւն մըն էր միայն: Այդ փաստաթուղթերուն քննութիւնը ցոյց տուած է որ ամբողջ 70 տարի որպէս կիսաստուած մը պաշտամունքի առարկայ դարձած Լենինը իրականութեան մէջ նենգամիտ բռնակալ մըն էր եւ ոչ առասպելական առաջնորդ մը: «Ինչ կ'ուզեն ըսեն անցեալի կարօտով ապրողները, արիւնալի ահաբեկչութեան իսկական հայրը ան էր եւ ոչ Ստալինը» կ'ըսէ ռուս պատմաբանը որ կը խոստովանի որ անցեալին ինք ալ անոր հիացողներէն եղած է:

Վոլկոգոնով, օրինակ, տասն անգամ կարդացած է Լենինի մէկ հրամանը որ կը կրէ 1918 թուականը. ան ուղղուած է բոլշեւիկներուն որոնք պէտք է գրաւուին ...րու դէմ գուլակներու (հարուստ նկատուած գիւղացիներ) ապստամբութիւն մը ճնշէին: Հրամանագիրը կ'ըսէ. - «Կախաղան հանել (այնպէս որ մարդիկ տեսնեն) առնուազն 100 գուլագներ, մեծահարուստներ, արիւն խմողներ...: Ընել այնպէս մը որ շրջապատի հարիւրաւոր վայրերու մարդիկը սարսափին»:

Ուրիշ տեղ մը կը բացատրէ թէ երկրին մէջ ծաւալած սովէն պէտք է օգտուիլ եկեղեցական ստացուածքը գրաւելու համար: «Սովահարներով որոնք մարդկային միսով կը սնանին, ճամբաներուն վրայ դիզուած հազարաւոր դիակներով ճիշդ ժամանակն է եկեղեցիին ունեցածը գրաւելու»:

Այս կարգի գրութիւններուն գրեթէ բոլորը կը կրեն «գաղտնի», «չհրապարակել» կամ «ինծի վերադարձնել» մակագրութիւնները:

Ռուս պատմաբանը ըսելով հանդերձ թէ վիճակագրութիւններ չկային, 1918 - 24, մինչեւ Լենինի մահը գուլագ ղրկուածներու որպէս թիւ կուտայ մէկ միլիոն: Իսկ Ստալինի պարագային, հաւաքականացումին սկիզբէն (1929) մինչեւ անոր մահը (1953) 21,5 միլիոն մարդ ճնշումներու ենթարկուած է: Մէկ երրորդը գնդակահարուած է, նոյնքան մըն ալ կորսուած մահուած է գուլագներուն մէջ:

Լենին կը նկատուի քաղաքական այն դէմքը որ սկիզբ դրած է քաղաքացիական կռիւներուն որոնք 1918 - 1923-ի միջեւ 13 միլիոն մարդու մահուան պատճառ եղած են:

Լենին յեղափոխութեան նախօրեակ ստակներուն կարեւոր նիւթական նեցուկ ստացած է Գերմանիայէն. Նոյնիսկ 1917-ին հետապնդումի ենթարկուած է որպէս թըշնամիին գործակից մէկը: Փրկուած է, ապաստանելով Ֆինլանտիա: Եւ երբ յետոյ վերադարձած ու իշխանութեան գլուխ անցած է, անմիջապէս հրահանգած է փճացնել գերմանական նիւթական այդ աջակցութեան մասին 21 հատորնոց թղթածրարները որոնք որեւէ ժամանակ կրնային սպառնալ իրեն: Ճիշդ այնպէս ինչպէս իր բուն ծագումը, գաղտնի պահած է անցեալին անրադձալի էջերը:

Լենինի արմատներուն միջեւ կային Գերմանացիներ, Հրեաներ, բողոքականներ, օրթոտոքսներ, քալմուքներ, Ռուսեր: Բան մը որ անբնական չէր Ռուսաստանի նման բազմազգեան երկրի մը մէջ: Այսուհանդերձ, անոր ծագումը 70 տարի պետական գաղտնիքի բնոյթ կրեց: Ով որ այդ հարցը կ'արծարծէր, հերետիկոս կը նկատուէր: Նոյն ձեւով, երբեք չէր ըսուեր որ ազնուական մըն էր ինք ու յեղափոխութենէն առաջ կ'ապրէր մօրը երկու համեստ կալուածներուն եկամուտով:

Վոլկոգոնով կը խօսի նաեւ Լենինի զգացական կեանքին մասին: Պաշտօնապէս, Փարիզի 18-րդ թաղամասը ծնած ֆրանսուհին որ Ինէսա Արմանտ կը կոչուէր, կուսակցական ընկերուհի մըն էր անոր համար: Իրականութեան մէջ ան եղած է Լենինի մեծ սէրը 1909-ի իրենց հանդիպումէն մինչեւ Ինէսայի մահը (1920): Բայց հասարակութիւնը այս մասին ոչինչ պէտք է գիտնար, որովհետեւ Լենին ամուսնացած էր: Իրենց թղթակցութենէն մաս մը լոյս տեսած է Լենինի ամբողջական գործին մէջ բայց «սրբագրուած» ձեւով: Սիրային արտայայտութիւններով լեցուն լման նամակներ գաղտնի պահուած են, կուսակցութեան շահերուն ներհակ նկատուելով:

Հետաքրքրական է նաեւ Լենինի վերջին տարիներու առողջական վիճակին մասին տրուած լուսաբանութիւնը. Ջղային ծայրահեղ ճնշման ծանր հիւանդութիւն մը ունէր որ արդիւնք էր երկար տեւող աշխատանքի ու հետզհետէ մէկդի ձգուելու Պոլիտպիւրոյի իշխանութենէն: 1922-ի ամրան իսկ իր բժիշկը կ'արձանագրէ իր օրագրութեան մէջ թէ անկարող է թուաբանական ամենապարզ գործողութեան մը լուծում ու չի կրնար քանի մը կարճ նախադասութիւն միտքը պահել: 1923 Մարտի սուր տագնապէն ետք բառամթերքը կը զեղչուի քանի մը բացագանչութեան: Մահամերձ կը մնայ մինչեւ 1924 Յունուար 21:

Հոգեբեկումը սպաննած է զինք. դիւրին չէ երեւակայել մէկը որ մինչեւ 47 տարեկան ոչ մէկ լուրջ աշխատանք կատարած է, երկար արձակուրդներ ունեցած ու յաճախ հանգստացած: Ու առանց որեւէ փորձառութեան կամ պատրաստութեան մէկ օրէն միւսը ձեռք առած է Ռուսաստանի նման երկրի մը ղեկը: Ատիկա կարեւոր բախում մը եղած է մէկուն համար որ արդէն տարիներէ ի վեր ջղային հարցերու

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

Մոնթեպելլոյի Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Մայիս 18-ին, տեղի ունեցած է հրապարակային զրոյց մը, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. «Դրօ» կոմիտէութեան: Բացումը կատարած է Սերժ Սամոնեանց: Դասախօսած է Տարօն Տէր-Խաչատուրեան՝ «Սփիւռքի կառոյցներուն նպաստը Հայաստանին» նիւթին շուրջ: Ան մատնանշած է Սփիւռքի դրական եւ բացասական կէտերը: Դրական կէտերէն յիշած է անոր կարողականութիւնը, կազմակերպուած ըլլալը՝ կուսակցութիւն, կաթողիկոսութիւն, պատրիարքութիւններ, հսկայական կալուածներ եւայլն, իսկ բացասական կէտերէն՝ 1920-էն ի վեր երկփեղկումներ ազգային, եկեղեցական աւպաբէգներու մէջ, ձուլման սպառնալիք եւայլն: Դասախօսը դիտել տուած է թէ Հայաստանին կատարուած օգնութիւնը պէտք է հիմնաւորել, դուրս բերել օժանդակութեան սահմանէն եւ ենթակառուցային արմատական միջոցառումներու վերածել:

Կլէնտէյլի Իրանահայ Միութեան սրահին մէջ, Մայիս 19-ին, տեղի ունեցած է Զօրա Սադինեանի նուիրուած յիշատակի երեկոյթ մը: Բացումը կատարած է Լիլիթ Բաղդասարեան: Անահիտ Նազարեան տուած է Զօրա Սադինեանի կենսագրականը: Ծնած՝ 1883-ին, Թաւրիզ: 1910-ին աւարտած է Ժընեւի համալսարանի դիւանագիտական ճիւղը եւ վերադառնալով Թեհրան պաշտօնավարած է քաղաքագիտական ուսմանց բարձրագոյն դպրոցին մէջ: Զօրա Սադինեան 1924-ին ընտրուած է Իրանի Խորհրդարանի երեսփոխան եւ հինգ անգամ վերընտրուած: Իր մահկանացուն կնքած է 1970-ին, թողլով 18 գրական եւ հասարակագիտական անտիպ աշխատութիւններ: Նոր լոյս տեսած՝ Զ. Սադինեանի «Հանդիսատեսները» գիրքը ներկայացուցած է պատմաբան Սամուէլ Ստեփանեան:

Կլէնտէյլի Հայ Սքուլի սրահին մէջ, Մայիս 21-ին, տեղի ունեցած է Իրանահայ Միութեան երգչախումբին տարեկան համերգը, ղեկավարութեամբ՝ Ալֆրէդ Մարգոյեանի: Շուրջ հարիւր հոգիէ բաղկացած երգչախումբը յայտագրի առաջին բաժնին մեկնաբանած է ռումանական, պարսկական, չինական, ճափոնական, ամերիկեան, ռուսական երգեր, իսկ երկրորդ բաժնին ներկայացուած են Կոմիտասի, Ս. Մելիքեանի, Ա. Սաթեանի, Դ. Ղազարեանի, Է. Յովհաննիսեանի երգերը: Երգչախումբին դաշնակով ընկերացած է Գ. Մարտիրոսեան:

Քրեսենթա Հովիտի Հայ Կեդրոնին մէջ, Մայիս 18-ին, տեղի ունեցած է գրական ազատ բեմ, նուիրուած Յ. Կարապենցին: Խօսք առած է Օշին Քէշիշեան եւ նշած՝ թէ «Յ. Կարապենց հայ ընթացիկ վիպագրութեան ոչ թէ հսկաներէն մէկն է, այլ ամենահսկան: Ան լաւագոյնս ճանչցած է հայկական Սփիւռքը եւ իր գրականութեամբ պատկերացուցած անոր դժուարութիւններն ու հակասութիւնները»: Ստեփան Թոփչեան շեշտած է այն պարագան, թէ «Կարապենցը հմտօրէն է ընտրել իր կերպարները ու գրել է խիստ կազմակերպուած ու նպատակադրուած ձեւով. նրա կերպարները աղերս ունեն միջազգային դէպքերի ու դէմքերի, ինչպէս նաեւ դիցաբանութեան հետ»:

Կլէնտէյլի Միացեալ Համայնական Եկեղեցւոյ մէջ, Մայիս 26-ին, տեղի ունեցած է Աւետիք Իսահակեանի ծննդեան 120-ամեակին նուիրուած գեղարուեստական հանդիսութիւն մը, որուն ընթացքին Անահիտ Իշխանեան արտասանած է բանաստեղծին «Աբու Լալա Մահարի» պոէմի գլխաւոր հատուածները, մէջընդմէջ հրամցնելով նաեւ Իսահակեանի քերթուածներէն նմոյշներ եւ մեկնաբանելով անոր բառերով յօրինուած երգեր: Գեղարուեստական բեմադրութեան ընթացքին հանդէս եկած է նաեւ «Հայրենիք» պարախումբը, որուն գեղարուեստական ղեկավարն է Սերժ Պօտոյեան, իսկ պարուսոյցը՝ Էլիոնորա Զիչեան: Բեմադրութեան երաժշտական մասը վարած է Անդրանիկ Մուրադեան:

Կլէնտէյլի Իրանահայ Միութեան սրահին մէջ, Մայիս 10-ին, նշուած է Մայրերու Օրը եւ տեղի ունեցած է Ստեփան Թոփչեանի նկարչական ցուցահանդէսը: Լեւոն Զուքասեան խօսած է «Հայ կնոջ դերը մշակոյթի մէջ» նիւթին շուրջ: Ցուցադրուած են Ստեփան Թոփչեանի դծագրական եւ իւղաներկ վերացական գործերը:

Կլէնտէյլի կեդրոնական գրադարանի հանդիսասրահին մէջ, Մայիս 26-ին, տեղի ունեցած է հանդիպում մը Երեւանի Ռազմավարական եւ Ազգային Հետազօտութիւններու Հայկական Կեդրոնի տնօրէն Րաֆֆի Յովհաննէսեանի հետ, կազմակերպութեամբ Հ.Օ.Մ.-ի Շրջ. Վարչութեան: Բացումը կատարած է Սիրուն Տարագճեան, ներկայացնելով Րաֆֆի Յովհաննէսեանի կենսագրականը: Խօսք առնելով Ր. Յովհաննէսեան բացատրութիւններ տուած է Կեդրոնի ընթացիկ աշխատանքներուն եւ յետագայ ծրագիրներուն մասին, նշելով որ կեդրոնը ունի իրանագէտներ, թրքագէտներ, աշխարհագրագէտներ եւ այլ մարզի պատկանող շուրջ քսան մասնագէտներ, որոնք մէկտեղելով եւ քննարկման ենթարկելով իրենց տարբեր եւ վիճելի տեսակէտները, ուղիներ կը նշեն տնտեսական անկում եւ այլ կարգի դժուարութիւններ դիմագրաւող հայրենի ժողովուրդի ազգային հզօր վերելքին համար:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՄԸ էր: Սկսած է տենդագին աշխատանքի մը: Երբ նոյնիսկ լըջօրէն խանգարուած էր առողջութիւնը, գլխու պտոյտներ ունեցած, յիշողութեան ու խօսքի վրէպներ, կը մտածած հրաժարելու մասին: Եղած է անկողնի ծառայող բոլշեւիկ ղեկավարներու աւանդութեան հիմնադիրը: Հաղորդէց այն անձերը որոնք կ'այցելէին իրեն, կը հաստատէին իր վիճակը. կը բաղձր տեսնել անոր անբան ժպիտը, հասկնալու համար թէ ի'նչ անմխիթար կացութեան մէջ կը գտնուի:

Վոլկոգոնով կը հաստատէ որ Լենին Ստալինէն սիանիր ուզած է անձնասպանութիւն գործելու նպատակով. այս վերջինը խոստացած է, բայց չէ յարգած խոստումը: Չէ համարձակած առանձին որոշելու, իսկ Պոլիտպիւրոն ընդդիմացած է:

Պատմաբանը կ'ըսէ թէ «Իսկական Լենինը» խորագիրով իր հատորը պատճառ եղած է որ հարիւրաւոր անարդական նամակներ ստանայ Ռուսաստանէն: Նոյնիսկ համայնավարները «Վոլկոգոնովի Լենինը» խորագրուած հատոր մը հրապարակած են ուր ինք որպէս ժողովուրդի թշնամի կը ներկայացուի:

Հակասական են այսօրուան արժեւորումներն ալ. Վոլկոգոնովի համաձայն, Լենինի դամբարանը պէտք է ամբողջապէս ..., կամ բոլշեւիկ դիւցաբանութեան թանգարանի մը վերածուի. իսկ անոր դիակը արդէն պէտք է թաղուած ըլլար: Մինչդեռ համայնավարները քանի մը օր առաջ Դումային առաջարկեցին որ դամբարանը պահպանուի: Վոլկոգոնով որպէս երեսփոխան, վճռած է պայքարիլ այդ առաջարկին դէմ. իր կարծիքով, Լենին կը ծառայէ միայն համոզուելու որ կարելի չէ Բաբիլոն հասնիլ, Զարէն մեկնելով:

ՔԱՂՀԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՑՈՂԵՐ ՈՒ ՑՈԼՔԵՐ

Հեղինակ՝ ԱԼԱԳԵԱԶ

Լոս - Անճըլըս

ՇԱՒԻԼԻ ՀԱՄԵՐԳԸ

Ամիս մը առաջ, Մայիս 6-ին ներկայ գտնուեցայ համերգ-ներկայացումի մը, որ տեղի ունեցաւ Շաւիլի Աթրիումի շքեղ սրահին մէջ: Երեկոն այնքան յաջող էր եւ տպաւորիչ որ մինչեւ այսօր զարմացած եմ որ այդ երեւոյթը մնացած է առանց արձագանգի: Թէեւ դժուար է գեղարուեստական ձեռնարկի մը մասին ամիս մը վերջ արտայայտուիլ, սակայն պիտի փորձեմ համառօտ կերպով տալ անոր նկարագրականը հիմնական գիծերու մէջ:

Իր հիմնադրութեան 60-ամեակի հանդիսութիւններու ծիրէն ներս է որ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շաւիլի Տէր Դաւթեան մասնաճիւղը կազմակերպած էր վերոյիշեալ համերգ-ներկայացումը, եւ ամէն ինչ ըրած ապահովելու համար սոյն ձեռնարկին յաջողութիւնը, անոր տալով բացառիկ փայլ: (Օրինակ աչքի կը զարնէին, ի միջի այլոց, ճաշակով եւ վարպետութեամբ պատրաստուած ծանուցումները, օրուան յայտագիրը եւ պաստառը):

Տիկիններ Պարոնեանի եւ Դաւրինեանի բարի գալուստի եւ բացման խօսքերէն վերջ սկսաւ գեղարուեստական յայտագրի գործադրութիւնը:

Առաջին ելոյթ ունեցողն էր «Անի» Լարային Քառեակը հետեւեալ կազմով՝ Ժան-Գիօտ Զէօրէքճեան՝ առաջին ջութակ, Սոնա Խօշաֆեան՝ երկրորդ ջութակ, Ժագ Շիրինեան՝ ջութակ (ալթօ) եւ Շահան Տինանեան՝ թաւջութակ: Գաղութի երաժշտական կեանքի դրական եւ կարեւոր երեւոյթներու շարքին դասուելիք սոյն քառեակի գոյութիւնը արդիւնք է ֆրանսահայ տաղանդաւոր չորս երաժիշտ-կատարողներու համագործակցութեան:

Արուեստագէտները մեկնաբանեցին Կոմիտաս-Ասլամազեանի սիւիթ-շարանը:

Լայն ճանաչում եւ ժողովրդականութիւն վայելող կոմիտասեան երգերու այս շարքի քառեակին մշակման հեղինակն է թաւջութակահար Սարգիս Ասլամազեան (1897 - 1978), Հայաստանի եւ ամբողջ նախկին Խորհրդային Միութեան արուեստի աշխարհի մէջ յայտնի եւ յարգուած անուն մը. ի դէպ, դեռ 20-ական թուականներու կէսերուն Մոսկուայի Երաժշտանոցի իր դասընկերներ՝ Ա. Գաբրիէլեանի, Լ. Օհանջանեանի եւ Մ. Տէրեանի հետ ան հիմնեց եւ երկար տարիներ մաս կազմեց աշխարհահռչակ «Կոմիտաս» Քառեակի, որու 70-րդ տարեդարձն է այս տարի, 1995-ին:

Կատարողներէն նախ եւ առաջ բարձր գեղարուեստական ճաշակ պահանջող վերոյիշեալ շարանուագի մեկնաբանութիւնը որոշ բիւրեղացման կարօտելով հանդերձ հարազատ էր իր ոճին. կարգ մը կտորներու մէջ նշմարելի էր նաեւ դասական նուագարաններէն մեր ժողովրդային գործիքներու՝ թառի կամ քամանչայի յատուկ հնչողութիւն արտահանելու միտումը (ձգտումը): (Նպատակ մը որ հետապնդած է նոյն ինքն Ս. Ասլամազեան իր մշակումներուն ընդմէջէն):

Քառեակին յաջորդեց Վիգէնի ելոյթը. ան բեմ ելլելով հանդիսականները ողջունեց իւրայատուկ կերպով մը ... իր յօրինումներէն «Բարեւ» երգը մեկնաբանելով:

«Անի» Քառեակի եւ դաշնակահար Փաթրիս Փէրիէռայի ընկերակցութեամբ երկու երգ կատարելէ վերջ, Վիգէն, միայն դաշնակի ընկերակցութեամբ, մօտ 25-30 վայրկեան տեւող վայելքի բարձր պահեր շնորհեց մեզ, առանձնայատուկ ոճով տասնեակ մը հայերէն եւ անգլերէն երկու երգ մեկնաբանելով. Վիգէնի փայլուն ելոյթը եզրափակեց յայտագրի առաջին մասը:

Ժամանակակից պարարուեստի ինքնատիպ մէկ նմոյշի ներկայացումով սկսաւ համերգի երկրորդ բաժինը: Արդարեւ, Սարգիս Պառաճանեանի «Նռան Գոյնը» յայտնի շարժանկարէն ներշնչուած պարուհի Լօրան, որ կը ներկայացնէր Քոնփանիի Ռիշար Մուրատեան, 10 - 11 վայրկեան տեւողութեամբ մենապար-մենախաղով մը հանդէս գալով մեզ շատերուս համար բաւական յանդուգն տեսքով, շարժուձեւերով, եւ գոյներով ներկայացուց արդի պարարուեստի եւ «Ազգային»ի համադրման մէկ հետաքրքրական նմոյշ մը:

Այս երեկոյթի հաճելի անակնկալներէն էր Մարսէյլ քաղաքէն յատուկ հրաւիրուած «Գեղամ» հայկական ժողովրդային երաժշտութեան համոյթի յայտանութիւնը: Իրենց, աւելի քան երեսուն վայրկեան տեւող ելոյթով մարսէյլցի երաժիշտները, որոնցմէ իւրաքանչիւրը լաւագոյնս կը տիրապետէր ժողովրդային նուագարանի մը, խումբի շնորհալի զոյգ մեներգիչներու «մեղսակցութեամբ» առաւել եւս շիկացուցին սրահին մէջ արդէն տիրող տօնական եւ խանդավառ մթնոլորտը:

Երբ համերգի վերջին ելոյթ ունեցողները, «Ախթամար» պարախումբի տղաները եւ աղջիկները բեմ կը բարձրանային, կէս գիշերի մօտ էր արդէն. անոնց ներկայացուցած գեղեցիկ պարեփունջի հմայքի տակ ներկայ բազմահարիւր հանդիսականները ապրեցան մայիսեան այս անմոռանալի երեկոյի վայելքի իրենց վերջին պահերը:

Կ. Գ.

ՎԵՆԵՏԻԿԻ
ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ
ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ԵՒ
ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՄՊԻՈՆ

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԱՄԱՌՆԱՅԱՆ ԽՏԱՑԵԱԼ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ՕԳՈՍՏՈՍ 1995

ՎԵՐՋԻՆ ԱԶԴ

Վենետիկի Համալսարանին հայ լեզուի եւ մշակոյթի ամառնային խտացեալ դասընթացքը տեղի կ'ունենայ Օգոստոս 3-26: Ժամանումի օրերն են Օգոստոս 1 - 2, մեկնում՝ Օգոստոս 27:

Արձանագրութիւնները բաց են մինչեւ Յունիս 30:

Դասերը տեղի կ'ունենան հինգ մակարդակներով, օրական հինգ ժամ: Մակարդակներ կ'ընդգրկեն բացարձակ սկսնակներէն մինչեւ զարգացածներ:

Ուսուցչական կազմին մաս կը կազմեն՝ Անահիտ Աբրահամեան (Վենետիկ), Ժիրայր Փափազեան (Փարիզ), Ալիս Գույումճեան (Հալէպ), Օննիկ Ժամկոչեան (Փարիզ), Ենովք Լաղեան (Երուսաղէմ), Թորգոմ Ճանեան (Պէյրութ), Պարէտ Մանօք (Փարիզ), Սեդա Մելքոնեան (Երեւան), Ռուբէն Նաճարեան (Փարիզ), Հռիփսիմէ Սարգիսեան (Թորոնթօ), Րաֆֆի Սեթեան (Գալիֆորնիա), Պայքար Սվազլեան (Վենետիկ), Մարօ Քիւրքճեան (Աթէնք): Դասընթացքի տնօրէնն է՝ Հ. Լեւոն Զէքիեան:

Դասերէն դուրս կը կատարուին բանախօսութիւններ, կլոր սեղաններ, այցելութիւններ Վենետիկի եւ շրջակայքի տեսարժան վայրերը:

Օգոստոս 16 - 18 տեղի պիտի ունենայ գիտաժողով (սեմինար) մը՝ «ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ՍՓԻՒՌՔ. ՀԱՐՑԵՐ ԵՒ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐ» նիւթին շուրջ: Բացի ուսուցչական կազմէն եւ ուսանողութենէն՝ նախատեսուած է ներկայութիւնը, Փարիզէն՝ Արփի Թոթոյեանի, Գրիգոր Պըլտեանի, Կարապետ Տաքէսեանի, ինչպէս նաեւ մամուլի ներկայացուցիչներու Հայաստանէն եւ Ֆրանսայէն: Մասնակցութիւնը ազատ է:

Դասընթացքի արձանագրութեան սակն է՝ խտալական 990.000 (ինը հարիւր իննսուն հազար) լիրեթ, որու 500.000-ը (հինգ հարիւր հազար) պէտք է կանխաւ վճարուի: Կեցութեան ծախքն է՝ զոյգ սենեակի մէջ ամսական 470.000 (չորս հարիւր եօթանասուն հազար), առանձին՝ 760.000 (եօթը հարիւր վաթսուն հազար) լիրեթ:

Դիմել գրաւոր հետեւեալ հասցէին՝
Corso intensivo di lingua armena - Università di Venezia -.

S. Polo 2035 - 30125 Venezia (Italia),
եւ կամ հեռաձայնել՝

(41) 52 - 07 - 737-ին

Բացակայութեան պարագային՝ լուր մը թողուլ նշելով անուն, մականուն եւ հեռաձայնի թիւ: Կարելի է նոյն թիւին հեռապատճէն (փաքս) ալ ուղարկել:

ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ
ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ԵՒ
ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՄՊԻՈՆ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Նուարդ Գույումճեան եւ զաւակները 500 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին իրենց խնամիին՝ Յովհ. Յովսէփեանի մահուան Գ. տարելիցին ի յիշատակ:

Association d'Aide au Karabagh Autodéterminé

B.P. 103 — 94140 ALFORTVILLE

BILAN DE L'A.A.K.A.
(Association d'Aide au Karabagh Autodéterminé)

Association à but non-lucratif (Loi de 1901), A.A.K.A., basée à Alfortville, en France, existe depuis mai 1990 et a pour but le soutien matériel, moral et financier à la population arménienne du Haut Karabagh.

Après avoir acheminé les aides qui lui sont confiées, directement à la population locale et aux combattants, l'A.A.K.A. a signé un contrat de coopération avec le *Ministère de la Défense de la République du Haut Karabagh* qui entre autres autorise l'A.A.K.A. à collecter des fonds pour le Karabagh. L'A.A.K.A. est chargée d'acheminer jusqu'à Erevan ce qui est sollicité par le Ministère du Haut Karabagh.

Depuis sa création jusqu'à fin mars 1995, les fonds collectés par l'A.A.K.A. s'élèvent à 1.677.168 FF. De plus, l'A.A.K.A. a pu acheminer au Karabagh 165.439 FF. d'aide alimentaire et médicale qui lui a été confiée gracieusement par des sociétés et commerçants bienfaiteurs.

L'essentiel des fonds collectés par l'A.A.K.A. proviennent des virements bancaires mensuels de ses Membres Bienfaiteurs et du produit des soirées et des ventes organisées par l'Association.

Le bilan financier 1994/95 de l'A.A.K.A. vient d'être rendu public. Pour de plus amples informations et / ou pour vos contributions, vous adresser à :

A.A.K.A. —
B.P. 103
94140 ALFORTVILLE

(du 1. 04. 94 au 31. 03. 95)

RECETTES	
Prélèvements	116.750
Cotisation des Membres Actifs	2.400
Ventes de produits de l'A.A.K.A.	131.025
Revente de produits	24.867
Dons	17.757
Total recettes	292.799
Solde créd. le 31. 03. 94	210.078
TOTAL	502.877

DEPENSES	
Aide en matériels	244.643
Aide numéraire	35.040
Frais de transport	5.735
Achat de produits	14.753
Frais d'annonces	4.500
Dons aux autres associations	1.970
Frais divers	9.513
Total dépenses	316.154
le 31. 03. 95	186.723
TOTAL	502.877

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Լիոն -- Վիլէօրպան Արաքս մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները հոգեճաշի առիթով. -

Տիկին Լ. Մանուկեան իր զաւկին՝ Կ. Մանուկեանի յիշատակին, Տիկին Հ. Մամաս, Տէր եւ Տիկին Ժ. Պէրպէրեան, Տէր եւ Տիկին Օ. Սարի - Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Գիսկանեան, Տէր եւ Տիկին Նալպանտեան, Տէր եւ Տիկին Թորիկեան 200-ական Ֆր., Տիկին Ժօֆրէ 250 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Մ. Արապաղեան 150 ֆրանք, Տիկին Հարէլեան, Տիկին Ա. Գասպարեան, Տէր եւ Տիկին Ն. Ոսկիեան, Տէր եւ Տիկին Թորիկեան, Պր. Բարթամեան, Տիկին Ա. Կէնճեան, Տիկին Ա. Միքայէլեան 100-ական Ֆր., Տիկին Պօղոսեան, Տիկին Մ. Թադէոսեան 50ական ֆրանք:

ՎԱԼԱՆՍ

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Վալանսի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ ընտրողական մարմնի եւ հոգաբարձութեան 1993 - 1995 տարուան նստաշրջանը լրացած ըլլալով, կը հրաւիրենք Վալանսի եւ Շրջանի հաւատացեալները ընտրելու նոր ընտրողական մարմին մը, նոր նստաշրջանի համար:

Ժողովը տեղի պիտի ունենայ Ս. Սահակ Եկեղեցին, ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յունիս 22, երեկոյեան ժամը 20·30-ին:

Օրակարգ. -
Բարոյական զեկուցում,
Նիւթական հաշուետուութիւն,
Ընտրութիւն ընտրողական մարմնին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Ս. Զատկուան տօնին առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է խնդագինի հետեւեալ նուէրները. -

Պ. Արակիրակոս Յովհաննէսեան 1000, Պ. Մեսրոպ Մարթայեան 150, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Հրաչեան 300, Պ. Վիգէն Տէր - Ղուկասեան 200, Տիկին Եպրաքսի Զաքմաքեան 100, Օր. Հայկուհի Դաւիթեան 500, Տէր եւ Տիկին Ներսէս Պետրոսեան 200, Պ. Ստեփան Սաթրճեան 100, Տէր եւ Տիկին Պերճ Պետրոսեան 500, Տէր եւ Տիկին Կ. Շէրպէթճեան 200, Տէր եւ Տիկին Լորիս Մաթէոսեան 250, Տէր եւ Տիկին Մարտիկ Պալիօզեան 2000, Տիկին Ժ. Տէր - Սարգիսեան 200, Պր. Կ. Սարգիսեան 200, Օր. Օտէթ Օհան 100, Տիկին Սերժ Քալանթարեան 2000 ֆրանք, Տիկին Ալիս Ատանալը 100, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Աշըգեան 200, Տէր եւ Տիկին Ժագ Այվազեան 100, Տիկին Ագնիւ Գրիգորեան 100, Տիկին Լուիզ Մէրիկօ 100, Պր. Պօղոս Ֆէսճեան 100, Տիկին Արմենուհի Խոտիկեան 200, Տիկին Մարիէթ Աւագեան 200, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Փօլատեան 200, Տէր եւ Տիկին Հրաչ Սիսեռեան 1000, Տիկին Ժ. Արսլանեան 50, Տիկին Ալիս Իսրայէլեան 1000, Տէր եւ Տիկին Աբրահամ 200, Տիկին Արաքսի Թերճանեան 300, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Տէմիրճեան 1000, Տէր եւ Տիկին Անտրէ Թապուրեան 1000, Տէր եւ Տիկին Գամէր Գոչեան 250, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Դատաւորեան 100, Տէր եւ Տիկին Անտրէ Ետիգարտաշեան 300, Պր. Իմանուէլ Ոսկերիչեան 300, Տիկին Իսկուհի Գրիգորեան 200, Տիկին Լիւսի Շերոյեան 300, Տիկին Գեղամ Ունճեան 100, Տէր եւ Տիկին Ա. Հալվաճեան 100, Տիկին Անիձա Ալեքսանեան 2500, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Գավաֆեան 200, Տէր եւ Տիկին Պերճ Համբար 200, Օր. Վիրժինի Մանուկեան 100, Օր. Ժաննի Պալեան - Զատիկեան 300, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Պաղտասարեան 500, Տէր եւ Տիկին Ա. Սինանեան 100 Ֆր.:

(Շար.)

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յունիս 17, տօն է Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Մերոյ՝ ելանելոյն ի վիրապէն:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը՝ 10-ին, պատարագ կը մատուցուի:

Կիրակի, Յունիս 18, տօն է Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ Սրբոյ Էջմիածնի:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, առաւօտեան ժամը 10-ին, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Պատարագի ընթացքին ՄԱՂԹԱՆՔ կը կատարուի «ՎԱՍՆ Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ»:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի Նայիրի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը, Երկուշաբթի, Յունիս 19, ժամը 17-ին սովորական հաւաքատեղին:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

la M.C.A. vous invite à
RENCONTRE
avec
Martine HOVANESSIAN
Anthropologue - Chargée de recherche au CNRS

à l'occasion de la parution de son ouvrage :
« LES ARMENIENS ET LEURS TERRITOIRES »

le Vendredi 16 Juin à 20 heures 45

Présentation — Exposé — Débat — Dédicaces

Venez découvrir ou redécouvrir cette «Arménie des bords de Seine» : Alfortville — Issy-les-Moulineaux

L'ouvrage est d'ores et déjà disponible à la M.C.A.

EMISSIONS M.C.A. SUR AYP FM
LES MERCREDIS DE 10H15 A 11H50

9, rue de Madrid. 94140 ALFORTVILLE
Tél.: 43 76 55 89 Fax : 43 78 66 64

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

— ՊՏՈՅՏ —

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղը կը կազմակերպէ մէկ օրուան պտոյտ մը դէպի Վէրքոր:

Կիրակի, Յունիս 25, առաւօտեան ժամը 8-ին, Վիլէօրպանի Հայ Մշակոյթի Տան առջեւ

126, avenue Roger Salengro,
69100 VILLEURBANNE

Ճամբորդութիւն եւ ճաշագին՝ 200 Ֆր.:
Արձանագրութեան համար հեռաձայնել՝
72 - 35 - 15 - 86
թիւին:

CITE INTERNATIONALE DES ARTS
Salle E. SANDOZ

Martin PETROSSIAN

Peintures

du 8 au 19 Juin

Ouvert tous les jours de 13h à 19h

CITE INTERNATIONALE DES ARTS
18, rue de l'Hôtel de Ville, Paris 4e
M° Pont-Marie

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La Section de Paris
«Archalouise TATHEOSSIAN»
organise

LA FETE DE FIN D'ANNEE DE SON ECOLE

le Dimanche 18 Juin
Spectacle donné par les enfants
à 15 heures
suivi d'un goûter
Nous vous attendons tous à la M.C.A. — 17, rue Bleue, Paris 9e

⁂

Section de VIENNE

GRANDE FETE CHAMPETRE

le Dimanche 18 Juin
de 10 heures jusqu'aux chandelles

Parc ombragé de *Gémens*

animée par l'*Orchestre NAÏRI* de Valence

- Buffet
- Ambiance arménienne
- Stands
- Tombola.

— Salle couverte en cas de pluie —

⁂

sortie annuelle

CHARTRES et ORLEANS

Section «Elen Puzant» d'Alfortville organise sa sortie annuelle à *CHARTRES* et à *ORLEANS*

le Dimanche 25 Juin

Matin: Visite de la Cathédrale de Chartres et ses environs.

Midi: Repas dans un restaurant.

Après-midi: Visite du parc floral à Orléans.

Prix de la sortie : 250 F. par personne, tout compris.

Les places étant limitées, pour les réservations, téléphoner à :

— Mme KABAYAN 43. 76. 10. 07.
— Mme PAPAZIAN 43. 76. 35. 68.

JEUX MONDIAUX de l'UGAB

A PARIS

Les traditionnels Jeux Mondiaux de l'UGAB, qui se déroulent tous les trois ans, auront lieu cette année à Paris,

du 10 au 15 Juillet

Plus de mille athlètes et dirigeants du monde entier sont attendus, au cours de la semaine du 14 Juillet, dans la «ville lumière».

Outre les activités sportives, une soirée «disco-jeunes» est prévue le soir du 12 Juillet; puis la participation, dans la nuit des 13 et 14, aux festivités du «14 Juillet».

Un dîner de gala clôturera les Jeux, le 15 Juillet, à la fin des épreuves sportives, pour la remise des coupes et médailles. Un spectacle, haut en couleurs, est prévu durant cette soirée de gala.

Renseignements et réservations auprès de Stéphanie Samuelian au 40. 50. 60. 53.

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

MARSEILLE

l'UGAB-Jeunes fête LA MUSIQUE

Soirée animée par SAKO

le Samedi 17 Juin
à partir de 22h30

P.A.F. : 80 F. + Conso
Membres : 50 F. + Conso

Réservations : Entre 14h et 17h :
Tél. : 91. 22. 10. 45

327, BD MICHELET, MARSEILLE 9e

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ 16
VENDREDI
16 JUIN
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-32 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.614

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

69e ANNEE — N° 18.614

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԻՐԱՔ ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ հասաւ Յունիս 14-ին եւ տեսնուեցաւ Գլինթընի հետ: Իրենց խօսակցութիւնը կեդրոնացած է Պոսնիոյ վրայ: Ֆրանսայի նախագահը համեստ պայմաններու մէջ ճամբորդած է, այսինքն՝ անձնական Գոնգորտ չէ օգտագործած այլ՝ ընթացիկ գիծերու գոնգորտը, ապա Նիւ-Եորքէն Ուաշինկթըն ալ Ֆալքօն 900-ով մը գացած է եւ զգալապէս զեղչած է իրեն ընկերացողներու թիւը, ներառեալ թիկնապահները:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ Թանսու Չիլլէր Յունիս 20-ին, Արեւմտեան Եւրոպայի Միութեան ընդհանուր ժողովին խօսք առնելու համար Փարիզ պիտի գտնուի: Ան հանդիպում պիտի ունենայ Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահին ու վարչապետին հետ: Տեսակցութեան նիւթ պիտի ըլլան ֆրանքօ-թուրք յարաբերութիւնները, Թուրքիոյ անդամակցութիւնը Եւրոպայի Միութեան եւ Թուրքիոյ ներկայի կացութիւնը:

ԷԼՑԻՆ «ազատ արձակած է» զօրավար Լեբետը իր պաշտօնէն մասնաւոր հրամանագրով: Լեբետ 14-րդ բանակի հրամանատարն էր. իր պաշտօնին նշանակուած է զօրավար Եվնէվիչ:

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՓՈՔՐԻԿ ԲՈՒԴԵՆՈՎՍԿ քաղաքին մէջ, գինեալ քանի մը տասնեակ անձեր, զորս, Ռուսերը չէչէն կը նկատեն, պաշտօնական քանի մը շէնքեր գրաւած են, չէչէն դրօշը պարզած քաղաքապետարանին վրայ եւ բազմաթիւ պատանդներ բռնած: Բախումներ ալ եղած են: Արտակարգ վիճակ հռչակուած է կովկասեան շրջանը եւ Ռուսաստանի Ներքին նախարարն ալ տեղւոյն վրայ փութացած:

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ հարաւ-արեւելեան շրջանը առնուազն 150 Քիւրտեր սպաննուած են հինգ օրուան ընթացքին:

ՊԱՂՏԱՏԻ մօտ զինուորական ապստամբութիւն մը պատահած է իբրեւ հետեւանք այն խիստ հակադդեցութեանց որոնք տեղի ունեցած էին Մայիս 18-ին վերջ դնելու համար Անպարի (Պաղտատի արեւմտեան շրջան) խռովութեանց: Ապստամբները շրջապատուած են Սատտամ Հիւսէյնի ուժերուն կողմէ:

ԱՐԱՖԱԹ նեղ կացութեան մատնուած է իր երկու թիկնապահներու սպանութենէն ետք իսրայէլացի ոստիկաններու կողմէ: Միջադէպը պատահած է Ռաֆահի մօտ (Եգիպտոսի եւ Կազայի գօտիին միջեւ) երբ Պաղեստինցի եւ Իսրայէլացի իրարու վրայ կրակել սկսած են:

ՊԵՂՈՊՈՆԷՍԻ (Յունաստան) շրջանը բաւական զօրաւոր երկրաշարժ մը պատահած է Հինգշաբթի, Յունիս 15-ին, վաղ առաւօտեան: Ցնցումին ուժը 6,1 եղած է Ռիխտէրի աստիճանաչափին վրայ (9): Առաջին տեղեկութիւններու համաձայն 8 մեռեալ կար, աւելի քան 20 վիրաւոր եւ աւերակներու տակ գտնուողները: Զոհերու մէջ զբօսաշրջիկներ կան, նաեւ ֆրանսացի:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ամէնէն գէր մարդը՝ 450 քիլօ մեռած է եւ հարկ եղած է 20 հրշէջ եւ վերամբարձ մեքենայ մը մարմինը փոխադրելու համար:

«ՔԱՆԱՌ - ԱՆՇԷՆԷ» կը շարունակէ իր հետազօտութիւնները Փարիզ քաղաքին պատկանող յարկաբաժիններու օգտագործման թաղապետութեան անդամներուն կողմէ, խնամիական կարգադրութիւններով: Այսպէս, Յունիս 14-ին, կը յայտնաբերէ որ նոր քաղաքապետ՝ Ժ. Թիպէրիի երկու զաւակները (34 եւ 35 տարեկան) շատ նպաստաւոր վարձքերով կը բնակին Փարիզի 5-րդ թաղամասի շքեղ յարկաբաժինները, մինչ իրենք սեփականատէր են 2 նոյնքան շքեղ յարկաբաժիններու զորս նուէր ստացած են իրենց ծնողքէն եւ զորս վարձու տուած սուղ վարձքերով...: Երդիծական շաբաթաթերթը ցանկ մը հրատարակած է այն բոլոր անձերուն որոնք կ'օգտուին աժան-աժան վարձքերով յարկաբաժիններէն իրենց, իրենց զաւակներուն կամ բարեկամուհիներուն համար: Թիպէրիի բունն կերպով հակադդած է «անընդունելի եւ անհանդուրժելի» գտնելով որ յարձակում ըլլայ իր ընտանիքին վրայ: Հերքում չկայ սակայն, արդէն Փարիզ - Քաղաքն ալ հաստատած էր երդիծաթերթին յայտնութիւնները:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՐՑԻՆ ՀԱՆԴԷՊ ՅԱՏՈՒԿ ՀԵՏԱՔՐՔՐՈՒԹԻՒՆ

«Միլլիյէթ»ի Յունիս 14-ի թիւին մէջ քաղաքական մեկնաբան Սամի Քոհէն այս խորագիրով իր յօդուածին մէջ կ'ըսէ թէ Ռուսաստանի, Միացեալ-Նահանգներու, Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի նման Թուրքիա եւս այսուհետեւ յատուկ ներկայացուցիչ մը ունի Ղարաբաղի հարցին համար: Այդ ներկայացուցիչին պաշտօնական անուանումն է «Հայաստանի ու Ադրբեջանի անհամաձայնութեան լուծումին համար յատուկ պարտականութեամբ աւագ դեսպան»: Այս անուանումին մէջ իմաստալից կը նկատուի Լեռնային Ղարաբաղի անունին շրջանցումը: Խօսակից կը նկատուի Հայաստանը եւ ոչ Ղարաբաղի Հայերը:

Այդ պաշտօնին կոչուած է փորձառու դիւանագէտ Այհան Քամէլ, որ պաշտօնավարած է որպէս Մոսկուայի դեսպան ու քաջ ծանօթ է Ռուսաստանի ու անոր մօտաւոր շրջանակին, այս կարգին նաեւ հայեւադրբեջանական հարցերուն:

Այս «շրջուն» ներկայացուցիչին պաշտօնն է շրջիլ խնդրին առնչուած մայրաքաղաքները ու ներկայացնել Թուրքիոյ նախաձեռնութիւնները: Ան պիտի մասնակցի նաեւ Մինսքի խմբակին ժողովներուն:

Ս. Քոհէն կը գրէ թէ այդ ժողովները յառաջիկայ շաբաթ պիտի վերսկսին: Կարգ մը ժողովներու հայ եւ ադրբեջանցի ներկայացուցիչներ ալ պիտի մասնակցին:

Թուրքիոյ կողմէ յատուկ ներկայացուցիչի մը նշանակումը Թուրք լրագրողը կը մեկնաբանէ որպէս հայեւադրբեջանական մերձեցումին եւ Ղարաբաղի հարցին լուծումին աւելի գործօն մասնակցութիւն բերելու Թուրքիոյ վճռակամութիւնը:

Գրելէ ետք թէ Հայերը իրենց գրաւումին տակ կը պահեն Ադրբեջանի տարածքին 20%-ը, իսկ Բաքու հարկաւոր զինուորական ուժը չունի ետ առնելու այդ հողերը եւ յոյսերը կապած է դիւանագիտական միջազգային զարգացումներու, Ս. Քոհէն կ'ըսէ. - «Լուծումի համար կարեւոր ազդակը Երեւանի կեցուածքն է: Եթէ Լ. Տէր-Պետրոսեանի իշխանութիւնը Ղարաբաղի Հայերուն վրայ ճնշում բանեցնէ եւ ետ քաշուելու համոզէ զանոնք, մեծ խոչընդոտ մը հարթուած կ'ըլլայ: Վերջերս կը տեսնենք որ Տէր-Պետրոսեան աւելի ճկուն կը շարժի լուծումի խնդրին մէջ: Ներկայիս Երեւան իր կարելիութիւններով Ղարաբաղի հայկական իշխանութեան ուղղութիւն տալու դիրքին վրայ է: Դիւրին չէ այդ բանը, բայց կարելի է: Յաւելեալ, նաեւ կենսական է դիտելով Երեւանի շահերուն տեսանկիւնէն»:

Թուրք լրագրողը իր գրութիւնը կ'աւարտէ համոզում յայտնելով որ Յուլիս 5-ի ընտրութենէն ետք, ամրան ընթացքին լուծումի հոլովոյթը պիտի արագանայ եւ Թրքական դիւանագիտութիւնը այդ փուլին աւելի գործօն դեր պիտիստանձնէ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԵԾԱՄՕՐԻ ՀԻՒԼԷԱԿԱՅԱՆԸ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ

Ինչպէս կը սպասուէր, քանի մը օրէն կը բացուի (հաւանաբար գալ շաբթու ընթացքին, Յունիս 19-ին կամ 22-ին) Մեծամօրի հիւլէակայանը: Այս առնչութեամբ բոլոր քննութիւնները կատարուած են եւ հիւլէական հսկողութեան վարչութիւնը յայտարարութիւն մը կատարած է ուր կ'ըսէ ի մէջ այլոց. - «Հսկողութեան վարչութիւնը պիտի ձգտի հիւլէական ուժանիւթ գործածող հաստատութիւնները հետեւողական բարձրացմամբ հասցնել ապահովութեան մակարդակի այնպէս ինչպէս ընդունուած է միջազգային ասպարէզին մէջ»:

Պաշտօնական բացման հրաւիրուած է նաեւ Ռուսաստանի վարչապետը՝ Չերնոմիրդին:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 12 / 15)

ԳԻՒՄՐՈՒՇԻ ՋՐԵԼԵԿՏՐԱԿԱՅԱՆԸ ԿԸ ՆՈՐՈԳՈՒԻ

Ասկէ աւելի քան ամիս մը առաջ Գիւմուշի ջրելեկտրակայանը զոհ գացած էր խանգարումի մը եւ անոր չորս ենթաբաժինները ալ դադրած էին ուժանիւթ արտադրելէ:

Յունիս 10-ին վարչապետ Հ. Բագրատեան այցելած է ջրելեկտրակայանը մօտէն ծանօթանալու համար նորոգութեանց աշխատանքներուն, որոնց մասին իրեն տեղեկութիւններ տուած են Ուժանիւթի եւ Վառելանիւթի նախարար Մ. Շիշմանեան եւ «Հայէներգօ» պետական ընկերութեան գլխաւոր տնօրէն Մ. Ցակոբեան: Անոնց տուած բացատրութիւններէն պարզուած է որ առաջին հերթին կը վերսկսին բանիլ միայն երկու ենթաբաժիններ, արտադրելով կայանին ընդհ. կարողութեան՝ 224 մէկավաթին միայն կէսը եւ աւելի ուշ անոնց կը միանան մնացեալ երկուքը:

Միւս կողմէն, Հայաստանի մօտ Համաշխարհային Դրամատան ներկայացուցիչ Վ. Ներսիսեանց յայտնած է որ Դրամատունը հաւանութիւն տուած է, որ ուժանիւթի ծրագիրներու պիւտճէէն 3 միլիոն տոլար վարկ յատկացուի Հայաստանին, ջրելեկտրակայանը նորոգելու համար:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Յունիս 13-ին, փոխ-վարչապետ Վիգէն Չիտէչեան Մոսկուա այցելութիւն մը կատարած է, որուն նպատակն էր տեսակցութեան մը ընթացքին Ռուսաստանի Հիւլէական ուժանիւթի նախարարին հետ քննարկել Մեծամօրի հիւլէակայանին Բ. ենթաբաժնին վերաբացման առնչուող հարցեր:

ԼՂՀ-ի Գ.Խ.-ի նախագահ պաշտօնակատար Կարէն Բաբուրեան արտայայտուելով Սահմանադրութեան հարցին մասին, ըսած է թէ ան Հանրապետութեան մը ամէնէն կարեւոր բաղադրիչն է և այսօր ԼՂՀ-ն որքան ալ անկախ համարուի, առանց Սահմանադրութեան կարելի չէ զայն որպէս այդ նկատել: Կ. Բաբուրեան յիշած է նաեւ Հայաստանի պարագան, ըսելով որ անհրաժեշտութիւն է, համաշխարհային կարծիքին նկատմամբ, արագօրէն հաստատել Հայաստանի Սահմանադրութիւնը:

ՕԹԱՆ-ի Պաշտպանութեան Նախարարներու համագործակցութեան հարցերու նուիրուած Պրիւսէլի ժողովին մասնակցած է նաեւ հայկական պատուիրակութիւնը Պաշտպանութեան Նախարարի պաշտօնակատար Մ. Յարութիւնեանի գլխաւորութեամբ: Ան հանդիպումներ ունեցած է Թուրք իր պաշտօնակիցին, Յունաստանի գլխաւոր շտապի պետին եւ այլ պատասխանատուներու հետ:

Երեւանի Համալսարանի գլխաւոր տեսուչ Ռ. Մարտիրոսեանի գլխաւորած համալսարանական պատուիրակութեան Մոսկուա այցելութեան առթիւ ստորագրուած է համագործակցութեան համաձայնագիր մը, որու համաձայն Մոսկուայի եւ Երեւանի պետական համալսարանները կը գործակցին գիտական, փիլիսոփայութեան, ընկերային, մաթեմաթիքի, ֆիզիքի եւ այլ մարզերու մէջ:

ՊԱՐԷՆԻ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Դամասկոսի մէջ, Յունիս 8-ին, Սուրիոյ եւ Հայաստանի միջեւ պարէնի փոխանակութեան հարցերու առնչուող համաձայնագիր մը կնքուած է: Զայն ստորագրած են երկու երկիրներու Պարէնի նախարարները:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ -- ՄԵԾՆ - ԲՐԻՏԱՆԻԱ ՀԱՌԱՋԱՑՆԻ ՈՒՂՂԱԿԻ ԳԻԾ

Անգլիական «Պրիթիշ Թէլէքոմ» եւ հայկական «Հայհեռախօս» ընկերութիւններու միջեւ կնքուած պայմանագրութեան մը շնորհիւ հեռաձայնի արբանեակային ուղղակի գիծ հաստատուած է Հայաստանի եւ Մեծն-Բրիտանիոյ միջեւ:

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅՈՑ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Համաձայն կանխաւ առնուած ժամադրութեան, Երկուշաբթի, Յունիս 12-ին, Եւրոպայի Հայոց Կաթողիկոսական Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ՝ Բարձրաշնորհ Գիւտ Արք. Նագդաշեան հանդիպում ունեցաւ ԻՒՆԷՍՔՕ-ի Ընդհանուր տնօրէն Պր. Ֆէտէրիքօ Մայորի հետ:

Սրբազանն ու Պր. Ընդհ. տնօրէնը ընդհանրապէս խօսեցան եւ կարծիքներու փոխանակութիւն կատարեցին Անիի վերականգման, Հայաստանին՝ համալսարանի ծիրէն ներս գիտութեան եւ կրթութեան մարզերուն մէջ Իւնէսքօ-ի ներդրումին անհրաժեշտութեան, ինչպէս նաեւ Ինալքոյի մէջ հայերէն լեզուի լիսանսի բաժին մը հաստատելու կարելիութեանց շուրջ:

ԴԻՒԱՆ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ
ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

Փարիզ, Յունիս 14, 1995

ՊԱՔԱԼՈՐԷԱ 1995

ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՔՆՆՈՒԹԵԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԻՉ՝ ԱՆԱՀԻՏ ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆԻ ՀԵՏ

Ֆրանսական պաքալորէայի լեզուներու ցանկէն հայերէնին դուրս ձգուելու տարաձայնութիւնները բաւական աղմուկ-աղաղակ ստեղծեցին: Պատկան իշխանութեան դիմումնագիր յղելու, խնդրագիր, նամակ ղրկելու առաջարկներ եղան, վրդովուած ազգային արժանապատուութեան, բողոքի ձայներ բարձրացան: Անգամ մը եւս զայրոյթի, ընդվզումի ազգային ռազմամթերքը շղթայազերծուած էր «իրաւունք» նկատուածի մը յափշտակութեան վտանգին դէմ: Յետոյ, ամէն բան կարգադրուեցաւ ու աղմուկն ալ լռեց:

Այսօր բացուած է արդէն պաքալորէայի շրջանը ու հայերէնի որպէս ընտրովի լեզու արեւելահայերէն ու արեւմտահայերէն տարբերակներով առաջին քննութիւն մը կատարուած: Այդ քննութեան պարագաները սակայն, հարց տալու կը մղեն թէ պաքալորէայէն հայերէնը ջնջելու հեռանկա՞րը թէ տրուած իրաւունքին գործածութեան պարագաները աւելի արժանի են ընդվզումի, զայրոյթի նման հակազդեցութիւններու:

Քննութիւնը կատարուած է Ֆրանսայէն զատ նաեւ Լիբանանի մայրաքաղաքին մէջ ուր Ֆրանսական պաքալորէա տուող լիսէներ կան: Ըստ Տիկին Անահիտ Տօնապետեանի որ Կրթական Նախարարութենէն պաշտօն ստացած է պաքալորէայի հայերէնի քննութիւնները պատրաստելու եւ որ նաեւ ղեկավարն է Փարիզի Արեւելեան լեզուներու հիմնարկին հայերէնի ամպիոնին, առաջին քննութեան համար 173 լիսէական արձանագրուած է. բայց երբ յայտնի դարձած է որ ան դրաւոր պիտի ըլլայ, միայն 113 հոգի մասնակցած է, որոնց 20-ը Պէյրութէն:

Հայերէնին ջնջումի հեռանկարին փրցուած աղմուկ-աղաղակին հետ 350 հազարնոց գաղութի մը համար այս թիւին համեմատութիւնը հարցականներու առաջին տեղը կը գրաւէ: Սակայն ամէնէն ծանրակշիռը այս կէտը չէ:

Այդ յատկանիշով կը ներկայանան որպէս քննութեան նիւթ տրուած բնագիրը ու անոր առնչուած կարգ մը պարագաներ: Այս մասին առաջին ակնարկութիւն մը կար Կ. Յովսէփեանի «Պաքալորէա 1995» խորագրուած գրութեան մէջ (Յունիս 2), ինչ որ պատճառ եղաւ որ այդ բնագիրը խնդրենք իրմէ:

17 տողնոց արձակ այդ բնագիրը կը պատկանի Ա. Իսահակեանի (թէեւ հեղինակի անունը չէ նշուած) եւ խորագրուած է «Աշխարհի զաւնութիւնը»: Վերջին ծայր հետաքրքրութենէ զուրկ ու տափակ էջ մըն է, սանկ, «փիլիսոփայական» ըլլալու ապարդիւն ու գրեթէ ծիծաղելի ջանքով: Այսուհանդերձ, չնաչխարհիկ այդ էջը ներկայացուած է նաեւ որպէս արեւմտահայերէնի քննութեան նիւթ, ապիկար վերածումով մը որուն մէջ կան ուղղագրական երեք սխալներ, լեզուական ու քերականական անճշդութիւններ: Իսկ արեւելահայերէն տարբերակը գրուած է «սովետական» կամ «նոր» ուղղագրութեամբ. աւելի ճիշդ, հայերէնի ուղղագրութիւն կոչուածէն 20-ական թուականներու սկիզբը Մոսկուայի կողմէ Հայաստանին ձգուած խամաճիկէն: «Ուղղագրութիւն» որուն արդէն անկախ Հայաստանի մէջ մինչեւ այսօր պահպանումը անընդունելի երեւոյթ է. ասիկա՝ բոլոր անոնց որոնց համար տգիտութիւնը չէ դադրած ամօթ ըլլալէ եւ բոլոր անոնց՝ որոնք ազգային արժէքներու նախանձախնդրութեան նման ժամանակավրէպ զգացումներ ունին տակաւին:

Պաքալորէայի հայերէնի այս քննութեան մասին ըսենք նաեւ որ աշակերտը պարտէր այդ բնագրէն չորս տող ֆրանսերէնի թարգմանել ու հայերէն պատասխանել երեք հարցումի: Եւ այդ 17 տողերուն տակ, դժուար նկատուած 12 բառի ալ ֆրանսերէն հոմանիշները տրուած էին երբ էջին ճակատը զետեղուած էր «L'usage des dictionnaires est interdit»:

Այս քննութեան ու բնագրին կապուած հարցերուն մասին լուսաբանութիւն ունենալու համար դիմեցինք քննութեան կազմակերպիչ Տիկին Ա. Տօնապետեանի:

«ՅԱՌԱՋ». – Ըսիք թէ 17 հոգի զոհացուցիչ արդիւնք չունեցաւ. քննութեան այդ բնագիրը ո՞վ ընտրած ու պատրաստած էր. ի՞նչ կարելիութիւններու ընդմէջէն եղած էր ընտրութիւնը:

Ա. Տ. – Պաքալէօրէայի հայերէնի քննութիւններուն համար 24 բնագիր պատրաստել պէտք էր, մէկ ամսուան նման կարճ ժամանակի մը մէջ, նախարարութիւնը ուշ տեղեկացուցած ըլլալով քննութեան պայմանները: Դասագիրքերէ քաղուած բնագիրները բացառուած էին, քանի որ աշակերտները կրնային կարդացած ըլլալ. կամ այդ դասագիրքը գործածող ուսուցիչի մը աշակերտները աւելի նպաստաւոր դիրք պիտի ունենային:

Այս մասին միասնաբար աշխատեցանք Ինալքօ-ի (Արեւելեան լեզուներու ազգային հիմնարկ) ուսուցիչներս. ամէն մէկը բերաւ ինչ բնագիր որ ձեռքի տակ ունէր: Նպատակը ընտրել էր էջեր որոնք յարմար ըլլային Նախարարութեան կանոններուն ու մեծ աշխատանք չպահանջէին ներկայացուելու համար: Ընտրութիւնը կատարեցինք, դասաւորեցինք ըստ մակարդակի, թարգմանեցինք, քանի որ նախօրօք ես յայտարարած էի որ քննութիւնը արեւելահայերէն եւ արեւմտահայերէն պիտի ըլլայ:

«ՅԱՌԱՋ». – Արդեօք կարելի չէ՞ր նոյն մակարդակի ուղղակի արեւմտահայերէն գրուած բնագիր մը տալ ու խուսափիլ վերածումի անպատեհութենէն:

Ա. Տ. – Շատ դժուար էր որ երկու բնագիրները նոյն մակարդակով ըլլային, նոյն դժուարութեամբ: Դժուար պիտի ըլլար բաղդատել: Գիտեմ որ դժուար բան է թարգմանելը, բայց ամէն մէկս կարդացինք միւսին տարբերակը:

«ՅԱՌԱՋ». – Հարցումը կ'ուղղեմ որովհետեւ արեւելահայերէն բնագրին արեւմտահայերէնի վերածումը առնուազն տարօրինակ է, ինչպէս պիտի ըլլար ատոր փոխադարձը: Որպէս արեւմտահայերէնի քննութեան նիւթ ներկայացուած այդ էջը հազիւ կը նմանի արեւմտահայերէն գրուած տողերու: Ընդունելի՞ է որ տղոց գիտութիւնը չափելու կոչուած պետական քննութիւն մը կատարուի սխալ հիմերով: Որպէս արեւմտահայերէն ներկայացուած տարբերակին մէջ կան ուղղագրական, քերականական, լեզուական սխալներ. ինչպէս կը բացատրէք այս պարագան:

Ա. Տ. – Ուղղագրութեան սխալները վրիպակներ են, որովհետեւ երկու օրինակներն ալ համակարգիչով գրուած են: Շատ պարզ է բացատրել այդ երեք սխալները. ցաւալի է, բայց այդպէս եղաւ, հակառակ որ բնագիրը կարդացուեցաւ: Երբ ժամանակը կարճ է եւ տարուած ես համակարգիչին առջեւ, երբ պէտք է յաջորդ օրը յանձնել...:

«ՅԱՌԱՋ». – Կրնա՞յ ժամանակին անբաւարարութիւնը արդարացում, կամ պատճառաբանութիւն ըլլալ լեզուական սխալներու:

Ա. Տ. – Ճիշդ է որ ժամանակին անբաւարարութիւնը արդարացում չէ. ես ալ տեսայ սխալները...: Յաջորդ տարի աւելի լաւ պէտք է պատրաստուիլ:

«ՅԱՌԱՋ». – Տղոց պատասխաններուն մէջ ուղղագրական սխալները նկատի առնուեցա՞ն արժեւորումի ընթացքին:

Ա. Տ. – Այս տարի բնաւ նկատի չառինք:

«ՅԱՌԱՋ». – Իսկ քերականականնե՞րը:

Ա. Տ. – Քերականական սխալները արդէն կը ցոլացնեն աշակերտին արտայայտուելու ունակութիւնը: Այնպէս որ այդ սխալները ազդեցին արդիւնքին: Աւելի, ամէն մէկ պատասխանի ընդհանուր տպաւորութեան համաձայն նիշ մը տուինք: Ով որ գոնէ երեք-չորս ճիշդ նախադասութեամբ պատասխանած էր, ունեցաւ հարցումին համապատասխան թիւը:

«ՅԱՌԱՋ». – Գալով արեւելահայերէն բնագրին. ի՞նչպէս կը բացատրէք նոր ուղղագրութեան գործածութիւնը քննութեան մը մէջ որ Ֆրանսա տեղի կ'ունենայ:

Ա. Տ. – Եթէ նոր ուղղագրութիւնը չըլլար, պիտի կարենայինք բաւարարուիլ արեւմտահայերէն բնագիրով:

«ՅԱՌԱՋ». – Ի՞նչպէս: Հարցումը լեզուին մասին չէր. ըսենք, տրամաբանական է որ քննութիւնը տեղի ունենայ թէ՛ արեւմտահայերէնով, թէ՛ արեւելահայերէնով: Հարցը նոր ուղղագրութեան գործածութեան կը վերաբերի:

Ա. Տ. – Հայերէնը պաքալորէայի 14 լեզուներու ցանկին աւելցնելու պատճառներէն մէկը եղած է Հայաստանի եւ Ֆրանսայի միջեւ մշակութային համագործակցութեան համաձայնագիրը: Իմ կարծիքով, կարելի չէր անտեսել լեզուական սովորութիւնները որոնք Հայաստանինն են, մանաւանդ որ երթալով աւելի շատ են Հայաստանէն եկած երիտասարդները. անոնք ֆրանսերէնի դժուարութիւն ունին եւ դժուարութեամբ կը կարդան մեսրոպեան ուղղագրութիւնը: Հարկաւ, ոչ մէկ պատճառով պէտք է նոր ուղղագրութիւնը դասաւանդել Սփիւռքի մէջ. ընա՛ւ: Բայց, ի՞նչ ընել, հոն դպրոց գացած են եւ ատիկա սորված...:

«ՅԱՌԱՋ». – Դուք կը շփոթէք քննութիւնը կատարողին ու դասաւանդողին կեցուածքները: Ես կ'ուզէի խօսակից ունենալ քննութիւնը պատրաստող եւ կատարողը: Իսկ Հայաստան – Ֆրանսա համաձայնագրով բացատրել պաքալօրէայի հայերէնը, ճիշդ չէ: Շատ երկիրներ նման համաձայնագրեր կը ստորագրեն: Բայց եթէ Ֆրանսայի մէջ հայ գաղութ մը գոյութիւն չունենար որ այդ քննութեան աշակերտ հայթայթէր, պարզ է որ պաքալօրէային մէջ հայերէնին եւս տեղ տալու ոչ իսկ մտածումը պիտի ըլլար: Մնաց որ, եթէ նոյնիսկ ընդունինք թէ այդ համաձայնութիւնը որոշ դեր մը ունեցած է դրական կարգադրութեան մէջ, եթէ ընդունինք նաեւ Հայաստանէն կարեւոր թիւով աշակերտներու ներկայութիւնը, նորէն համոզիչ պատճառ չկայ նոր ուղղագրութեան գործածութեան, քանի որ ըսիք թէ ուղղագրական սխալներու համար թիւ չկորսնցուցին: Մեսրոպեան ուղղագրութեամբ քննութեան մը պարագային այդ տղաքը շատ շատ քանի մը ուղղագրական սխալ պիտի ընէին իրենց պատասխաններուն մէջ. ուստի անտեղի էր իրենց մասին մտահոգութիւնը: Այս պարագաներուն մէջ նոր ուղղագրութեան հոս, արեւմտեան Սփիւռքին մէջ, գործածութիւնը կը նշանակէ շարունակել սխալ մը զոր Հայաստան կը մերժէ սրբագրել, ինչ որ իր գիտնալիքն է. բայց այդ սխալը հոս փոխադրելու ոչ մէկ պատճառ կամ արդարացում կրնայ ըլլալ: Ի վերջոյ քննութեան ներկայացող 113 երիտասարդներուն քանի՞ն Հայաստանցիներ էին. հաւանաբար մէկ երրորդէն նուազ էր անոնց համեմատութիւնը:

Ա. Տ. – Զէինք հաշուած ճիշդ թիւը: Թերեւս մէկ երրորդի մօտ ըլլայ:

«ՅԱՌԱՋ». – Յետոյ կայ պարսկահայ աշակերտներու պարագան. անոնք ո՞ր մէկ բնագիրը պիտի ընտրէին: Արեւելահայերէ՞նը որուն համար գործածուած ուղղագրութիւնը իրենց խորթ էր, թէ արեւմտահայերէնը որ իրենց լեզուն չէր:

Ա. Տ. – Կարելի չէր բնագրի երեք տարբերակ պատրաստել: Ու ժամանակին ալ Հայաստանցի աշակերտները բերանացի քննութեան կը ներկայանային նոր ուղղագրութեամբ գրուած էջերով:

«ՅԱՌԱՋ». – Ասիկա մշակութային քաղաքականութեան հարց մըն է. քննութեան թեկնածուներուն պէտք է բսուած ըլլար որ այս քննութիւնը տեղի կ'ունենայ միայն դասական ուղղագրութեամբ: Գալ տարի եթէ նախապէս ըսուի, անոնք ալ ըստ այնմ կը պատրաստուին:

Ա. Տ. – Կ'ըսուի որ ԻՆԱԼՔՕ-ի Հայաստանցի ուսանողները երկու տարի պէտք է աշխատին որպէսզի դասական ուղղագրութեամբ կարենան գրել:

«ՅԱՌԱՋ». – Իսկապէս չափազանցուած ու տարօրինակ կը թուի ատիկա. Հայաստանցի տղան երբ վեց ամիսէն սորված կ'ըլլայ ֆրանսերէնը որ իրեն օտար է թէ՛ որպէս լեզու, թէ՛ որպէս նոյնիսկ այբուբեն, ի՞նչպէս երկու տարուան աշխատանքի պէտք կ'ունենայ մեսրոպեան ուղղագրութիւնը սորվելու համար: Եւ ի վերջոյ, նոյնիսկ ընդունելով այդ տղոց դժուարութիւնները, այս երեւոյթին մէջ կայ աւելի ծանրակշիռ պարագայ մը. արեւմտեան Սփիւռքի մէջ նոր ուղղագրութեան գործածութեամբ անոնց տրուելիք օգուտէն շատ աւելի մեծ է վնասը կամ անպատեհութիւնը որ նման ընթացքներով կրնայ կրել արեւմտահայ մշակոյթը:

Ա. Տ. – Կարծեմ այս բոլոր հարցերը որոնք այնքան մելան հոսեցուցին, սխալ մեկնակէտ մը ունին: Պաքալորէան ազգային հարց դարձած է: Եթէ բաղդատուի միւս լեզուներուն հետ, ո՞վ գիտէ թէ ով է այս բնագիրը գրողը: Յաջորդ տարիներուն պիտի առաջարկենք որ հայերէնի ուսուցիչները իրենք բնագիրներ գրկեն, քանի որ լաւ գիտեն աշակերտներուն մակարդակը:

«ՅԱՌԱՋ». – Ազգ. հարց է անով որ կը վերաբերի պետական քննութեան մը եւ ժողովուրդի մը մշակութային արտայայտութեան:

Ա. Տ. – Գաղափարական դետնի վրայ կարելի է ըսել որ նոր ուղղագրութիւնը սխալ է. բայց ի՞նչպէս կարելի է ժխտել հայութեան կէսին գործածած ուղղագրութիւնը:

«ՅԱՌԱՋ». – Ժխտելու հարց չկայ. անշուշտ ճիշդ է որ ժողովուրդին կէսը այդ ուղղագրութիւնը կը գործածէ: Եթէ այս քննութիւնը Հայաստանի մէջ կատարուէր հարց պիտի չըլլար. ընդվզեցնող է երբ այս ձեւով տեղի կ'ունենայ դասական ուղղագրութեան գործածութեան գօտիին՝ արեւմտահայ Սփիւռքին մէջ:

Ա. Տ. – Կ'ուզեմ ըսել որ ուղղագրութեան մասին իմ կարծիքս կապ չունի այս քննութեան հետ: Ես որպէս լեզուաբան, դուրսէն նայելով կրնամ ըսել որ երկու ութանտարտ գոյութիւն ունի: Ընտրեցի ամէնէն տարածուած սթանտարտները:

Տխուր նիւթով տխուր գրոյց մըն էր այս մէկը: Միակ մխիթարութիւնը պիտի ըլլայ մտածել որ անփորձութեան, անուշադրութեան հետեւանք էին ժխտականները: Եւ միակ մաղթելին ալ այն է որ առաջին այս փորձը չկրկնուի ու պաքալորէայի հայերէնի յաջորդ քննութիւնը խոցելի նման կէտերէ զերծ ըլլայ:

Տեսակցեցաւ՝
ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐ

ՓԱՐԻԶԻ ՆՈՐ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԸ

Ժ. Շիրաքի ընտրական յաջողութենէն ետք ուշադրութիւնները կեդրոնացան Փարիզի քաղաքապետարանին վրայ: Հաւանական թեկնածու կը նկատուէին Ժ. Թուպոն, Մշակոյթի նախկին նախարարը, եւ Ժ. Թիպէրի, Ժ. Շիրաքի օգնականը: Եւ այս վերջինը այսօր կը գրաւէ Փարիզի քաղաքապետին աթոռը, անոր առաւելութիւններով ու նաեւ անպատեհութիւններով:

Այս ընտրութեան առթիւ մամուլը բաւական տեղ տուաւ նոր քաղաքապետին Ժ. Շիրաքի հետ մտերմութեան, մօտիկութեան պարագային: Շատերու համար այդ մօտիկութիւնը սկսած է նոյնիսկ անոնց ծնունդէն. երկուքն ալ ծնած են մայրաքաղաքին հինգերորդ թաղամասին նոյն ծննդատան մէջ, ինչ որ գրեթէ կաթնեղբայրներ նկատել կուտայ զիրենք, հակառակ տարիքի երկու տարուան տարբերութեան: Ատկէ զատ, Թիպէրի եւս կօլիստ մըն է հօրմէն փոխանցուած աւանդութեամբ:

Ան, քաղաքապետի աթոռը չէ գրաւած, մինչեւ որ յայտնի չէ եղած քուէարկութեան յստակ արդիւնքը, հակառակ որ Մայիս 22-ին քաղաքային խորհուրդը արդէն որպէս քաղաքապետ իր ընտրութիւնը կեդրոնացուցած էր իր վրայ: Ասիկա, հակառակ անոր որ վերջին տարիներուն ինք Փարիզի իսկական քաղաքապետը կը նկատուէր, քանի որ Ժ. Շիրաք ունէր ուրիշ մտահոգութիւններ:

Թիպէրիի գլխաւոր տարբերութիւնը իր նախորդէն, ժողովրդականութեան պակասն է որուն համաձայն է ինք եւս: Շիրաք կրցած էր գրաւել զանգուածներու ուշադրութիւնը ու Փարիզցիները հպարտ էին իրմով:

Այսօր անոր յաջորդը հակառակ որ կարեւոր վաստակ ունի քաղաքին համբաւին մէջ, պէտք է յաջողի նոյն ժողովրդականութիւնը շահիլ ու նոյն հպարտութիւնը

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

(Յապաղած, բեղբատարական անկանոնութեան պատճառաւ)

ՍՈՒՐ ՏԱԳՆԱՊ

Խրիմեան Կրթական Հիմնարկութեան շուրջ 150 ծնող ու օժանդակ ներկայացընող յանձնախումբ մը հաղորդագրութիւն մը հրապարակած է, ուր կ'ըսուի, թէ փետրուար 27-ին Արմենիա Մշակոյթի Ընկերակցութեան կեդր. Վարչութիւնը (իմա՝ Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէն), նոտարի մը ներկայութեամբ, լուծարքի ենթարկած է դպրոցի վարչութիւնը ու յանձնախումբերը եւ նշանակած՝ լիազօր ներկայացուցիչ մը, պատճառաբանելով՝ հաստատութեան նիւթական դժուարութիւնները: Մերժուած են այս վերջին կէտին շուրջ տրուած բացատրութիւնները եւ պահանջուած՝ դպրոցին իրաւական անջատումը Արմենիա Մշակոյթի Ընկերակցութենէն («Սարտարապատ», Մարտ 22): Միւս կողմէ, յիշեալ կեդր. Վարչութիւնը պատասխան հաղորդագրութիւն մը հրապարակած է, ուր կը հաստատէ թէ քայլը առնուած է Խրիմեանի վարչական - ելեւմտական հարցերը լուծելու համար, թէ դպրոցը իրաւականօրէն գոյութիւն չունի այլ մաս մըն է Ընկերակցութեան, թէ անոր վարչութիւնը ինքնակոչ կերպով նշանակուած է միշտ եւ թէ բողոքողներ կամ «այլախոհները» կրնան, եթէ կը փափաքին, ուրիշ ընկերութիւն եւ դպրոց հիմնել («Արմենիա», Մարտ 29):

Համայնքին ամէնէն հեղինակաւոր դըպրոցներէն մէկուն՝ Խրիմեանի շուրջ դարգացող այս քաշքշուքը, որ գաղութին մէջ իրարանցում պատճառած է, խոր արմատներ ունի եւ կը սպառնայ երկար ժամանակի վրայ տարածուիլ՝ դպրոցին գոյութիւնը վտանգելով, ըստ էութեան կուսակցական — քաղաքական հարց մըն է, որ ֆինանսական ու իրաւական քօղին տակ հեռաւոր ծալքեր կը մատնէ:

Միւս կողմէ, Վ. Տէր - Գալուստեան նամակ մը ստորագրած է, քննադատելով դպրոցներուն մէջ տեղի ունեցող հայեբէնի պահերու անհարկի եւ անխորհուրդ կրճատումը, ինչպէս եւ զանոնք օտարներուն բացուելու պատրուակով արտասյատուող անհեթեթ կարծիքներ: Նամակագիրը կ'եզրակացնէ. —

«Ինչի՞ կը ծառայէ միայն անունով հայկական դպրոց մը:

Ի՞նչ է հայկական դպրոց մը արհեստագէտի (technocrate) պէս վարելու նպատակը:

Ինչպէ՞ս կարելի է հայկական դպրոց մը վարել եւ մոռնալ որ թիւերուն ետին անցեալ մը կայ, ներկայ մը կայ, ապագայ մը կայ:

Անցեալը մերժել կը նշանակէ ներկան գրաւի դնել: Ներկան գրաւի դնել կը նշանակէ ապագայէն հրաժարիլ: Ապագայէն հրաժարիլ պիտի նշանակէր մեռած ապրիլ:

Եւ չհասկցողին համար ըսենք, որ մեռած ապրիլ պիտի նշանակէր որ Հայաստանի ի խնդիր մեր բոլոր յայտարարութիւնները պարապ բան են, որ հայ ժողովուրդի յաւերժութեան համար մեր բոլոր ճառերը ածան ամբոխավարութիւն են, որ հայերէն լեզուին ի խնդիր մեր բոլոր արտայայտութիւնները սուտերուն ամէնէն այպանելին են։

Իսկ եթէ այդպէս չէ, եթէ այս խօսքերը սխալ են, մեր արարքներով փաստենք ատիկա» («Սարտարապատ», Մարտ 15):

ԶԱՆԱԶԱՆՔ

Փետրուար 15-ին, Գորտոպայի մէջ, 89 տարեկանին իր մահկանացուն կնքած է Տիկին Գոհար Մարգարեան - Երամեան՝ Հ.Օ.Մ.-ի տեղւոյն մասնաճիւղին (հիմնուած՝ 1933-ին) առաջին ատենապետուհին, որ նաեւ ընկերային ծառայութեան մեծ վաստակ ունեցած է, յատկապէս Լա Գալերայի երբեմնի «Ազնաւուրեան» ապաքինարանի շրջանին, երբ տասնեակներով հայ հիւծախտաւորներ կուգային Գորտոպա՝ հիւանդութեան դարման գտնելու («Արմենիա», Մարտ 15):

Փետրուար 15 - 18-ին, Ալթա Կրասիա (Գորտոպա նահանգ) քաղաքին մէջ տեղի ունեցած է համայնքներու գեղարուեստական 8-րդ փառատօնը, որուն մասնակցած են Հայեր եւս, քանըչորս ազգութիւններու շարքին, ՀՅԴ — ԱԵՄ-ի եւ ՀՄԸՄ-ի նախաձեռնութեամբ: Տեղի ունեցած է ազգային տարազներու եւ դրօշակներու տողանցք, ազգային կերակուրներու վաճառք: Փակման հանդիսութեան, քառն հազար հոգիի ներկայութեան, ելոյթ ունեցած է «Նոր Երազ» նուագախումբը («Արմենիա», Մարտ 8):

Մարտ 22-ին, Պուէնոս - Այրէսի ՀՕՄ-ի «Աշխէն» մասնաճիւղը Միջինքի ճաշ մը կազմակերպած է, շուրջ հարիւր տիկիններու ներկայութեամբ, «Էլ Արքա» ճաշարանին մէջ: Առաջնորդական տեղապահ Արշամ Ս. Քահանայ Պօղոյեան դասախօսած է օրուան խորհուրդին նշանակութեան մասին («Արմենիա», Մարտ 29):

Ապրիլ 4 - 24-ին, տեղի ունեցաւ Պուէնոս - Այրէսի Գրքի Միջազգային 21-րդ ցուցահանդէսը, շուրջ 900.000 այցելուներով: Մօտ 500 տաղաւարներու շարքին, ներկայ էր Հայաստանը, տեղւոյս դեսպանատան հովանաւորութեամբ եւ Հայ Կեդրոնի կազմակերպութեամբ: 1981-1993-ին, հայկական տաղաւարը կազմակերպած էր Խրիմեան Կրթական Հիմնարկութեան «Ճէրէճեան» գրադարանը. 1994-ին ընդհատուած ըլլալով այդ աւանդութիւնը՝ նիւթական պատճառներով, Հայ Կեդրոնը ստանձնած է այս աշխատանքը, որ արժանթինեան մակարդակի վրայ հայկական ներկայութեան կարեւոր փաստ մըն է:

Տաղաւարին կից, Ապրիլ 17-ին նշուեցաւ «Հայաստանի Օր»ը ցուցահանդէսի գլխաւոր սրահին մէջ, գեղարուեստական յայտագրով մը: Շուրջ 200 հոգի ներկայ եղած են հանդիսութեան, որուն մասնակցած են Հ. Բ. Ը. Մ.-ի «Շնորհալի» երգչախումբը, Ազգային Առաջնորդարանի հովանաւորած «Մասիս» պարախումբը եւ Ռոստոմ Արեւեան (արտասանութիւն):

Անկէ զատ Ապրիլ 12-ին նշուեցաւ «Հայ Հեղինակի Օր»ը որուն ընթացքին կատարուեցաւ 1994 - 95-ին Արժանթին եւ Ուրուկուայ հրատարակուած ութ հայերէն եւ սպաներէն հատորներու ներկայացումը: Գրական, պատմական, հոգեբանական եւ եկեղեցական նիւթով այս գիրքերուն անդրադարձան Յակոբ Կիւլլիւճեան (հայերէն) եւ Ատոլֆօ Գուլթուճեան (սպաներէն):

Վերջապէս, Ապրիլ 23-ին ներկայացուեցաւ Գերպ. Նեստար Վիլլայի «Կրօնական պատութիւն Թուրքիոյ մէջ» գիրքը, որ լոյս տեսած էր անցեալ տարի: Այս հատորը, որուն յառաջաբանը գրած է Արժանթինահայոց Առաջնորդ Գիսակ Եպիսկոպոս Մուրատեանը, սպաներէնով քիչ շօշափուած նիւթի մը կ'անդրադառնայ: Գիրքը ներկայացուցին Վարդան Մատթէոսեան եւ Նարսիսօ Պինայեան: Երկու ձեռնարկներն ալ տեղի ունեցան լեցուն սրահներու մէջ:

Գորտոպայի մէջ, Ապրիլ 30-ին կատարուեցաւ «Հայաստանի Հանրապետութիւն» հրապարակին բացումը, մօտ 500 հոգիի ներկայութեամբ: Ան կը գտնուի քաղաքի հայահոծ Փուէյրետոն թաղամասը, ուր հաստատուած են զոյգ եկեղեցիները (Առաքելական եւ Աւետարանական), «Սահակ - Մեսրոպ» վարժարանը եւ երկու ակումբները (Հ. Յ. Դ. «Անդրանիկ» եւ Հ. Բ. Ը. Մ.):

Բացումը կատարեց քաղաքապետ Ռուպէն Մարթի, որ նշեց թէ այս արարողութիւնը կը խորհրդանշէ եղբայրութեան եւ խաղաղութեան այն փափաքը, որ իրենց հետ բերին Ցեղասպանութենէն վերապրողները: Այնուհետեւ խօսք առին Գաղութային Միութեան ատենապետ Խաչատուր Կէտիկեան եւ Արժանթինի մօտ Հայաստանի գործավար Արա Ցակոբեան: Թեմիս առաջնորդ Գիսակ Եպիսկոպոսի օրհնութենէն ետք, Հայաստանէն բերուած որթատունկ մը եւ ծիրանի ծառ մը տնկուեցան:

Միւս կողմէ, պէտք է նշել, որ Ապրիլ 25-ի իր նիստին, Գորտոպայի նահանգային Ծերակոյտը վաւերացուց Ֆերնանտօ Մոնթոժայի (արմատական) ներկայացուցած մէկ բանաձեւը, որով կը յայտնուի այդ մարմինին զօրակցութիւնը Հայ Դատին եւ Մեծ Եղեռնի ոգեկոչումին:

Ապրիլ 29-ին, «Սերխիօ Քարտոսօ» թատերասրահին մէջ տեղի ունեցաւ համերգ մը, մասնակցութեամբ Սան - Փաւլոյի պետական սէնֆոնիք նուագախումբին: Բացումը կատարեց Հ. Օ. Մ.-ի ներկայացուցիչ՝ Տիկին Վիքթորիա Բանչարճեան, իսկ շնորհակալութեան խօսք յայտնեց «Արմենիա»յի թղթակից Համբարձում Քիւլահեան:

Նշելի է, որ ոգեկոչումին առիթով թըղթատարական նախարարութիւնը, դրոշմակնիք հանեց, որ շրջանառութեան մէջ դրուեցաւ շաբաթ մը, ու ապա՝ յանձնուեցաւ թանգարան:

Միւս կողմէ Ռիօ տէ Ժանէյրոյի փոքրաթիւ համայնքին «Արարատ» Լեռ» գաղութային կազմակերպութիւնը վերաշխուժացած է ու ընտրած՝ վարչութիւն մը: Տեղի ունեցած է Մեծ Եղեռնի ոգեկոչում, կրօնական արարողութեամբ եւ հոգեճաշով:

ԹՂԹԱԿԻՑ

[illegible] արուեստ

ՎԱՆԱՏՈՒՐ

Այս օրերուն Միլանոյի Հայ Տան մէջ վերջ գտաւ հայ նկարիչ՝ Վանատուրի ստեղծագործութիւններու ցուցադրութիւնը: Վանատուր՝ տոքթոր Երուանդ Մուսիկեան սկզբնական մօտեցումը արուեստի հետ կ'ունենայ 17 տարեկանին երբ դեռ կը յաճախէր Վենետիկի Մուրատ - Ռափայէլեան վարժարանը: Նկարչութեան մէջ առաջին ուղղութիւնները կը ստանայ նկարիչ Թրուլյէն, որ զինք կը քաջալերէ իր բնածին արժէքներուն համար: Դառնալով բժիշկ, կ'աշխատի իր մասնագիտութեամբ առանց ձգելու նկարչութիւնը:

Կ'այցելէ աշխարհի տարբեր ցուցահանդէսներն ու թանգարանները խորացնելով իր գիտելիքները արուեստի մէջ: Սկըզբնական էմփրէսիոնիզմէն անցած է փոսթ էմփրէսիոնիզմի եւ վերջերս ալ կ'ուղղուի դէպի էքսփրէսիոնիզմ միշտ դիմանկարչութեան մէջ:

80 տարեկան է եւ դեռ կը շարունակէ նկարել երիտասարդական եռանդով եւ հայկական յամառութեամբ: Մասնակցած է բազմաթիւ հաւաքական ցուցահանդէսներու եւ պարգեւատրուած՝ մրցանակներով:

Շատ մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծեց այցելուներուն մօտ Վանատուրի կտաւները, որոնք կ'արտացոլեն նկարչի բացառիկ զգայնութիւնն ու բարձր ճաշակը, որ դժուար է հանդիպիլ այս օրերուն: Ոչ ճչիչ գոյները եւ բնական համադրութիւնը կ'արտայայտեն իր ունեցած նկարչական ընդունակութիւն եւ որ անտարբեր չի կրնար ձգել ամէնէն անուշադիր դիտողն իսկ:

Վանատուրի հոգեկան բարդոյթը կը մնայ իր նկարչական աշխատանքի դատողութեան հետ, առանց ուրանալու իր արմատները եւ նոյնիսկ կը շարունակէ հպարտօրէն իր հետազօտութիւնները որոնք արուեստի ասպարէզին մէջ անվերջանալի են, ինչպէս անվերջանալի են իր կտաւներուն մէջ լոյսի եւ ստուերի խաղերը:

Նկարչական կոչումը Վանատուրի քով շատ յայտնի է եւ գիտէ դայն փոխանցել իր աշխատանքներուն, առատօրէն եւ կամ չափուած, այնպէս որ կ'իրագործէ երեւելի եւ ազդեցիկ արդիւնքներ:

Նկարչական կտաւներուն կողքին կային նաեւ կաւով եւ փայտով պատրաստուած եկեղեցիներու մաքէթներ:

Ա. Ս.

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՆՈՐ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԻՆ՝ ՆՈՐ ԴՊՐՈՑՈՒՄ

Եղէգնուտ գիւղի կենտրոնում մի գեղեցիկ շէնք է վեր խոյանում: Դա ֆրանսական «Արմէնի վիլաժ» միութեան միջոցներով կառուցուող 192 աշակերտ - տեղով դպրոցն է, որի շինարարութիւնը իրականացնում են «Հայջրշին» Բալահովտի արտադրական - շինարարական Գուգարքի թիւ 27 շարժական մեքենայացուած շարասեան շինարարները: Շինարարները պարտաւորուել են դպրոցը շահագործման յանձնել նոր ուսումնական տարուայ սկզբին՝ Սեպտեմբերի 1ին:

Շինարարական հրապարակում աշխուժութիւն էր տիրում: Կառուցողների ջանքերով շուտով կ'աւարտուի առաջին յարկի քարային աշխատանքները: Մի տեղ պատ են շարում, եռակցման ու մոնտաժման աշխատանք կատարում, միւսում՝ պէթոն շաղախում, շինանիւթերով բեռնուած մեքենաներն են բեռնաթափում:

- Մի քանի խօսք չէ՞ք ասի ձեր շինարարների մասին, — դիմում եմ շարասեան պետ Ա. Դանիէլեանին:

- Դէ, ինչ ասեմ, համերաշխ, աշխատասէր տղաներ են, միմեանց յաջողութիւններով ուրախացող: Չնայած ստեղծուած դժուարութիւններին, գործերը վատ չեն ընթանում, այն բանի շնորհիւ, որ իւրաքանչիւր աշխատող տիրապետում է մի քանի մասնագիտութեան, բարձր պահում շինարարի պատիւը:

Շարասեան պետը սիրով է տալիս առաջաւոր շինարարներ Գառնիկ Թումանեանի, Խաչիկ Վարդանեանի, Սուրէն Մացակեանի, Աշոտ Մացակեանի, Աշոտ Աքուլեանի, Կարլէն Շահինեանի, Մերուժան Կոստանդեանի, զօդող Դերենիկ Կիրակոսեանի, աւտօվարորդ Գագիկ Սարոյեանի անունները:

Շարասեան պետը չի մոռանում նշել նաեւ այն մասին, որ շինարարութեան հսկողութիւնը գտնւում է ինչպէս Գուգարքի շրջխորհրդի գործկոմի, եւ ժողկըրթբաժնի, այնպէս էլ Ֆրանսայի հայ համայնքի Երեւանում գտնուող «Արմէնի վիլաժ» գրասենեակի ուշադրութեան կենտրոնում, որի ներկայացուցիչ Գ. Սալմանեանը յաճախ է այցելում շինարարներին, խորհուրդներ տալիս:

...Եղած դժուարութիւնները չեն մըտահոգում շինարարներին, նրանք իրենց խօսքի տէր մարդիկ են, աշխատում են այնպէս, որ պարտաւորուած ժամկէտում այս կարեւոր օբյեկտը շահագործման յանձնուի: Կ'անցնեն աշխատանքային առօրեայով լեցուն եւ մի քանի ամիս եւ շինարարի մուրճի զնգոցի եւ վերամբարձ կռունկի ճռինչի փոխարէն այս գեղեցիկ կառոյցի կամարների տակ կը լսուեն երեխաների երգն ու երաժշտութիւնը, ծափն ու ծիծաղը...

Ս. ԱՍՈՒԼԵԱՆ

«Գուգարք», Մայիս 17

ներշնչել: Այս տեսանկիւնէն, գործը պիտի չդիւրացնեն այն խնդիրները որոնք ընտրութեան նախօրեակին ու վաղորդային առընչուեցան Փարիզի քաղաքապետարանին: Կայ ԱՇ - ԷԼ - ԷՄ-ներու հարցը որով ամբաստանուած է Շիրաքութեան հանրային գրասենեակին պետը, կաշառք ընդունած ըլլալու յանցանքով: Իսկ Փարիզի խորհուրդին ընկերվարական խմբակին պետը ուղղակի Թիպէրին կ'ամբաստանէ, ըսելով որ յամառօրէն մերժած է ներարկիչներու ցրուիչ մեքենաներ զետեղել, ինչ որ ազդակ մը կը նկատէ ինք, սիտայի դէմ պայքարին մէջ: Կ'աւելցնէ թէ յաջողած էր համոզել Ժ. Շիրաքը:

«Նոր Աթէնքը» խորագրուած իր հատորին մէջ Թիպէրի կը պանծացնէ օտար բոլոր այն արուեստագէտները որոնք Փարիզի փառքը աւելցուցած են. շատեր հետաքրքիր են տեսնելու թէ ինչպէս դիրէն գործնականի պիտի վերածէ չափազանց հիւրընկալ իր տրամադրութիւնները օտար մտաւորականներու հանդէպ որոնք Փասքուայի օրէնքին հետ բաւական հակասական զոյգ մը կը կազմեն:

Իի - Տէ - ԷՖ-էն խորհրդական մըն ալ իր կարգին հարց կուտայ թէ Թիպէրի Շիրաքի կողմէ հաստատուած պահապա՞ն մը պիտի ըլլայ Փարիզի քաղաքապետարանին, թէ պիտի փորձէ ինք ալ իր դրոշմը ձգել հոն: Նոյն խորհրդականը խոհեմութիւն կը թելադրէ նորընտիր նախագահին, քաղաքապետ իր յաջորդին կոյր հաւատարմութեան դիմաց. Թելադրելով նաեւ չմոռնալ որ Թիպէրի կը կրէ անունը եւ նաեւ անթափանցելի դիմակը, հռոմէական կայսրի մը:

ՔԱՂՀԱՆ

Հարազատները ու ընտանեկան բոլոր պարագաները
ցաւով կը ծանուցանեն
ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՆԻՔՈԼԱ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ
(Ծնեալ՝ Արմենուհի Պետրոսեան)
մահը որ պատահեցաւ Յունիս 14-ին, 85 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Յունիս 15-ին ընտանեկան մտերիմ շրջանակի մէջ :

«ՅԱՌԱՋ» . - Մեր ցաւակցութիւնները Փափազեան, Քոչարեան եւ Պետրոսեան ընտանիքներուն :

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB — PARIS :

La Fête de la Musique de l'UGAB

Le Comité de Paris — Ile-de-France de l'UGAB
présente
la FETE DE LA MUSIQUE
le Mercredi 21 Juin à 20 heures 30
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e
Avec :
— La Chorale *Koghtan* de l'UGAB
— Le Duo *Zepur*/C. Nazarian (flûte)
— A. Aharonian (piano) et
H. Davtian (violon)
— Le groupe *Navassart* (musique traditionnelle et chants)

— Entrée libre —

■

Sport arménien : Journée d'information

L'Association Internationale du Sport pour l'Arménie (AISA)
créée en 1993
organise
UNE SOIREE D'INFORMATION
le Vendredi 23 Juin à 20 heures 30
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e
Avec :
— *M. Pascal Ezguilian*, président - fondateur, membre du CNO arménien
— *M. Arthur Magakian*, vice-président de l'AISA, vice-président délégué de la Fédération Française de Gymnastique
— *M. Jacques Haïrabedian*, vice-président, ex-champion d'Europe de boxe, poids mi-lourd.

■

UGAB - Paris : Théâtre

La troupe de théâtre
de l'UGAB
présente
«CAHIER DE VIE»
le Samedi 24 Juin à 20 heures 30
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e
Enfants : 30 F. — Membres : 50 F.
Non-membres : 70 F.

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

MARSEILLE

l'UGAB - Jeunes fête LA MUSIQUE

Soirée animée par S A K O
le Samedi 17 Juin
à partir de 22 h 30

P.A.F. : 80 F. + Conso
Membres : 50 F. + Conso

Réservations : Entre 14h et 17h :
Tél. : 91. 22. 10. 45

327, Bd Michelet, Marseille 9e

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Եւգինէ Պօղոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արա Արէլեան - Պօղոսեան իրենց սիրելի զարմիկին՝ Յարութիւն Տամլամեանի յիշատակին կը նուիրեն՝ 500 Ֆր. «Հայաստան» հիմնադրամին, 500 ֆրանք Իսիի նորակառոյց դպրոցին (ստանալ՝ «Յառաջ»էն) եւ 200 Ֆր. «Յառաջ»ին :

⁂

Տիկին Դարբինեան իր ամուսնոյն՝ Նշան Դարբինեանի մահուան 24-րդ տարելիցին ի յիշատակ 500 Ֆր. կը նուիրէ Իսիի նոր շինուելիք դպրոցին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 200 Ֆր. «Յառաջ»ին :

l'Ecole Tebrotzassère

RECHERCHE

Un(e) RESPONSABLE ADMINISTRATIF(VE)

LE RAINCY (93)

Rattaché(e) à l'administrateur en charge des affaires administratives, Vous assurerez :
— la gestion administrative, comptable et budgétaire de l'Ecole;
— la gestion logistique nécessaire au bon fonctionnement de l'Ecole.

Vous animerez les équipes administrative et logistique.
De formation BAC + 2 (ou niveau), vous justifiez d'une expérience professionnelle de 3 à 7 ans. Vous parlez arménien de manière courante et aimez le contact avec les enfants. La rigueur, le sérieux, un excellent contact relationnel, un esprit d'initiative sont des atouts pour réussir dans cette fonction.

Rémunération : selon expérience et compétence.

Merci de contacter B. KOUZOUYAN au 39 89 42 28 (entre 10h et 19h).

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

ԻՍԻԻ
ՀԱՅ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ՄԻՕՐԵԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Ելոյթ կ'ունենան 100-է մօտ աշակերտներ եւ պարախումբի անդամներ. երգով, արտասանութեամբ ու պարով Յունիս 18-ին Կիրակի օր, ժամը 14·30
Centre Social et Culturel
44, route du Pavé Blanc, Clamart

Կը վաճառուին անուշեղէններ, զօւցիչներ եւ սուրճ :

Ծնողներու, կրթասէր հասարակութեան ու շրջանի Հայերու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է աշակերտութիւնն ու պատասխանատուներս քաջալերելու համար :

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La Section de Paris
«Archalouïse TATHEOSSIAN»
organise

LA FETE DE FIN D'ANNEE DE SON ECOLE

le Dimanche 18 Juin
Spectacle donné par les enfants
à 15 heures
suivi d'un goûter
Nous vous attendons tous à la M.C.A. — 17, rue Bleue, Paris 9e

⁂

Section de Vienne

GRANDE FETE CHAMPETRE

le Dimanche 18 Juin
de 10 heures jusqu'aux chandelles
Parc ombragé de G é m e n s
animée par l'*Orchestre* N A Ï R I
de Valence
• B u f f e t
• A m b i a n c e a r m é n i e n n e
• S t a n d s
• T o m b o l a.

— Salle couverte en cas de pluie —

RENCONTRE avec Ragip ZARAKOLU

COMMUNIQUE

L'Organisation Arménienne Démocrate Libérale (Club Archag Tchobanian) et l'Union Arménienne de Bienfaisance organisent une conférence - débat

le Samedi 17 Juin à 20 heures 30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

avec la participation de :
M. Ragip ZARAKOLU
Intellectuel turc, éditeur avec son épouse, du livre d'Yves Ternon
«Les Arméniens : Histoire d'un Génocide»
en version turque «Ermeni Tabusu»

Son épouse, Mme Aysenur ZARAKOLU a subi des peines de prison, parce qu'elle a publié ce livre et qu'elle lutte avec son époux et ses amis pour les droits de l'Homme et la justice.

— Entrée libre —

ՎԱԼԱՆՍ

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Վալանսի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ ընտրողական մարմնի եւ հոգաբարձութեան 1993 - 1995 տարուան նստաշրջանը լրացած ըլլալով, կը հրաւիրենք Վալանսի եւ Շրջանի հաւատացեալները ընտրելու նոր ընտրողական մարմին մը, նոր նստաշրջանի համար :

Ժողովը տեղի պիտի ունենայ Ս. Սահակ Եկեղեցին, ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յունիս 22, երեկոյեան ժամը 20·30-ին :
Օրակարգ. -
Բարոյական զեկուցում,
Նիւթական հաշուետուութիւն,
Ընտրութիւն ընտրողական մարմնին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպան «Արաքս մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը՝ Հոկտեմբեր 21, գաղինօ Շարպոնիէռ սրահը :
Մանրամասնութիւնները յետագային :

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յունիս 17, տօն է Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Մերոյ՝ ելանելոյն ի վիրապէն :

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի :

Կիրակի, Յունիս 18, տօն է Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ Սրբոյ էջմիածնի :

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, առաւօտեան ժամը 10-ին, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի :

Պատարագի ընթացքին ՄԱՂԹԱՆՔ կը կատարուի «ՎԱՍՆ Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ» :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

ՓԱՐԻԶ
ԳՐԱԿԱՆ - ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ
ՑԱՆՑՆԱԽՈՒՄԲ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԿԼՈՐ ՍԵՂԱՆ

Մասնակցութեամբ՝
Սիլվա ՀԱՊԷՇԵԱՆ ԱՐԱՔՍ-ի
Նորա ԱՐՄԱՆ-ի
Վաչէ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ-ի
Արտաշէս ՈՍԿԱՆԵԱՆ-ի
Նարեկ ՏՈՒՐԵԱՆ-ի
Ժիրայր ՓԱՓԱԶԵԱՆ-ի

Զրուցավար՝ Յ. ՊԱԼԵԱՆ

Կը քննուին հետեւեալ հարցերը.
1. Ժամանակակից թատրոնը Հայաստանի մէջ :
2. - Հայկական եւ հայերէն թատրոն կարելի՞ է սփիւռքեան պայմաններու մէջ :
3. - Սփիւռքի մէջ թատրոնը ընդհանրապէս սիրողական է, կարելի՞ է արհեստավարժ թատրոն ունենալ :
4. - Թատերական գրականութեան հարց :

Հանդիպումը տեղի կ'ունենայ Երկուշաբթի, Յունիս 19, երեկոյեան ժամը 20·30-ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, Տէմիրճեան սրահ
17, rue Bleue, Paris 9e

Հանդիպումը կը սկսի ճշդուած ժամուն :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի Նայիրի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը, Երկուշաբթի, Յունիս 19, ժամը 17-ին սովորական հաւաքատեղին :

XIVèmes JEUX MONDIAUX DE L'UGAB

A PARIS

du 10 au 15 Juillet

Comme nous l'avons annoncé précédemment, près de mille athlètes sont attendus à Paris (*). Les jeux se dérouleront à la Halle Carpentier, qui abrite cinq terrains de basket et de volley, ainsi qu'une annexe pour le football. Tous les athlètes et leurs dirigeants seront hébergés à l'Hôtel Méridien-Montparnasse. Trois bus de la RATP feront la navette entre l'hôtel et la Halle Carpentier.

La plus imposante délégation sera celle des Etats-Unis, avec 162 personnes venant de cinq villes différentes : Detroit, Los Angeles, Fresno, Boston et Oakland.

Outre les activités sportives, une soirée «*disco-jeunes*» est prévue le soir du 12 Juillet; puis la participation, dans la nuit des 13 et 14, aux festivités du «14 Juillet».

Un dîner de gala clôturera les Jeux, le 15 Juillet, à la fin des épreuves sportives, pour la remise des coupes et médailles. Un spectacle, haut en couleurs, est prévu durant cette soirée de gala.

(*) Pour toute information complémentaire, veuillez contacter :
Stéphanie Samuelian : 40. 50. 60. 53.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ 17-18
SAMEDI - DIMANCHE
17-18 JUIN
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ . ԹԻՒ 18.615 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 69e ANNEE — N° 18.615

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՐԱՅԵՒՈՅԻ հիւսիսը բուռն կռիւներ սկսած են ինչպէս կը նախատեսուէր պոսնիական ուժերու համախմբումներու ի տես : Մահմետականները կ'ուզեն անպայման վերջ տալ քաղաքին շրջափակումին : Պաքագլուխը՝ Իզեթպեկովիչ յայտարարած է որ բանակին հրահանգուած է միջոցներ ձեռք առնել արգելք հանդիսանալու համար որ քաղաքը խեղդուի : Հալիֆաքսէն (Գանատա) ուր կը մասնակցի եօթը ամէնէն հարուստ երկիրներու ժողովին, Շիրաք զգուշացուցած է Պոսնիացիք նման նախաձեռնութենէ մը : Ժողովն ալ, զեկուցումով մը զոր կարդացած է Գանատայի վարչապետը՝ Քրէթիէն կոչ ըրած է անմիջական հրադադարի մը Պոսնիոյ մէջ եւ բանակցութեանց վերսկսումին : Տեղւոյն վրայ կռիւները շատ բուռն էին Ուրբաթ առտու (Յունիս 16) եւ Սերպերն ալ սկսած էին ռմբակոծել, մինչ Պոսնիացիք ծանր հրետանիով յարձակման անցած են :

ՊԷՂՈՊՈՆԷՍԻ երկրաշարժի զոհերու թիւը կը բարձրանայ ինչպէս կը նախատեսուէր : Նոր հաշուեկշիռի մը համաձայն, որ վերջնական չէ, 17 մեռեալ կայ որոնց մէջ 5 Ֆրանսացի զբօսաշրջիկներ : Հինգ ուրիշ Ֆրանսացիներ ալ անհետացած են : Բաւական ծանր վիրաւորներ ալ կան եւ նիւթական վնասներն ալ շատ են : Վալիմիթիքայի մէջ, փլած է էկիքի պանդոկը ուր կային բազմաթիւ զբօսաշրջիկներ : Կը յիշուի այս առթիւ որ պանդոկին անունը անունն է գիւղի մը որ երկրաշարժէ մը բոլորովին անհետացած է 373-ին Ն. Ք. : Այդ շրջանը մանաւանդ երկրաշարժի շրջան մըն է եւ ամէնէն ենթական Եւրոպայի : Ֆրանսա օգնութեան մասնագիտացած հրշէջներու խումբ մը ղրկեց, նաեւ Զուիցերացիք :

ԲՈՒԴԵՆՈՎՍԿԻ պատանդներու հարցը ողբերգական բնոյթ ստացած էր Յունիս 15-ին իսկ եւ վախ կար որ կացութիւնը շատ աւելի ծանրակշիռ դառնայ : Ծանօթ է որ Չէչէններու զինեալ գունդ մը գրաւած էր քանի մը պաշտօնական շէնքեր եւ պատանդ կը պահէր բազմաթիւ անձեր : Յունիս 14-էն ի վեր, շուրջ 50 Չէչէններ գրաւած են տեղւոյն հիւանդանոցը ուր 300-էն 1500 հոգի պատանդ բռնած են եւ կը սպառնան սպաննել : Հիւանդանոցն ալ ականած են ու վառելանիւթ թափած : Կը սպառնան գնդակահարել անձնակազմի անդամներ, եթէ իրենց վիրաւորուած պետը որ գործողութեան ենթարկուած է, մեռնի : Հիւանդապահուհի մը յայտարարած է թէ արդէն երախաներ եւ ռուս զինուորներ ջարդուած են : Հինգ սպաներ ալ գնդակահարուած են : Ահաբեկիչներու խումբը կը պահանջէ որ անմիջական բանակցութիւններ սկսին հրադադարի մը համար : Բանակցութեան դացած է Ռուսաստանի փոխ - վարչապետը որ յայտարարած է սակայն թէ ի մօտոյ «աւազակներու խումբը պիտի բնաջնջուի» : Ելցին ալ ըսած է թէ «նախընթաց չունեցող այս անողոք գործողութիւնը ցոյց կու տայ որ ազատագրման եւ անկախութեան համար մղուած պայքարը պարզ արդարացում մըն էր ոճրագործներու համար» :

ՇԻՐԱՔ Նիւ - Եորքէն ետք, Հալիֆաքս ժամանեց ուր կը գումարուէր Ժէ. 7-ի ժողովը, որու կը մասնակցի նաեւ Ելցին, որպէս դէտ : Յիշենք որ եօթը ամէնէն ճարտարարուեստականացած երկիրներն են . - Միացեալ - Նահանգներ, Գերմանիա, Ճափոն, Ֆրանսա, Գանատա, Իտալիա, Մեծն - Բրիտանիա :

ՊԱՂՏԱՏԻ զինուորական ապստամբութիւնը վերջ գտաւ Յունիս 15-ին և չարժումին պետն ալ անձնատուր եղաւ : Շրջապատուելէն ետք, 14-րդ ապստամբ գունդը ամբողջութեամբ բնաջնջուած է :

ՓԱՐԻԶԻ Արքեպիսկոպոսը՝ կարդինալ Ժան - Մարի Լիւսթիժէ, Յունիս 15-ին, Ֆրանսական Կաճառի անդամ ընտրուեցաւ, առաջին շրջանի իսկ քուէարկութեամբ 31-ի վրայ 29 ձայնով : Միրանաւոր Լիւսթիժէ կը դրաւէ կարդինալ Տրքուրթրէի աթոռը : Նոր ակադեմականը, ծագումով հրեայ, 68 տարեկան է, դաւանափոխ եղած է 14 տարեկանին, այսինքն դրաւման շրջանին :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Գոնկրէսը չուզեր որ Միացեալ - Նահանգներ նիւթապէս մասնակցին Պոսնիոյ «Արագ Հակազդեցութեան Ուժ»ին ծախքերուն եւ այս առընչութեամբ երկու Ժողովներու ղեկավարները գրած են նախագահ Գլինթընի : Ընդհանուր ծախքը 380 միլիոն տոլար նախատեսուած է վեց ամսուան համար որու 118 միլիոն Ուաշինկթընի բաժինն է :

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԲԱՔՈՒ ԵՒՍ ԿԸ ՆԱԽԸՆՏՐԷ ԱԴՐԲԵՋԱՆ - ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՐԹՈՒՂԻՆ

Թրքական թերթերէ քաղելով լուրը Յունիս 10 -- 11-ին հաղորդած էինք թէ հանդիպումներ ծրագրուած էին Հայաստանի ու Ադրբեջանի ներկայացուցիչներուն միջեւ, Ուաշինկթընի մէջ : Յունիս 15-ի «Միլլիյէթ»ը առաջին տեղեկութիւններ կու տայ ադրբեջանցի դիւանագէտներու չփումներուն մասին :

Ուաշինկթըն գացած են նախագահ Ալիեւի խորհրդական Կուլիզատէ եւ Արտաքին փոխ - Նախարար եւ Ադրբեջանի Լոնտոնի դեսպան Կուլիեւ : Միացեալ - Նահանգներու Արտաքին Նախարարութեան ու Ռազմավարական Հետազօտութիւններու միջազգային կեդրոնին մէջ տեղի ունեցած ժողովներու ընթացքին անոնք յայտարարած են որ կը հաւատան թէ Ղարաբաղի հարցին լուծումին համար աւելի յարմար շրջան մը բացուած է, այսուհանդերձ, պէտք է չէզոքացնել այն ուժերը որոնք կը ջանան խաղաղութիւնը խոչընդոտել :

Երկու դիւանագէտները մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին ըսած են թէ Ուաշինկթընի մէջ բանակցութիւն պիտի չունենան հայ ներկայացուցիչներու հետ, այլ հաւանական է որ երթան Հելսինքիի ժողովին մասնակցելու :

Մամուլի ասուլիսին Կուլիզատէ եւ Կուլիեւ հարցումներու պատասխանելով ըսած են թէ իրենք դէմ չեն Թուրքիոյ եւ Հայաստանի միջեւ յարաբերութիւններու բնականոնացման եւ սահմանային անցքերուն բացուելուն :

Արտայայտուելով քարիւղատարին երթուղիին մասին, Կուլիզատէ ըսած է որ ամէնէն կարճն ու խնայողականն է Ադրբեջան - Հայաստան - Թուրքիա ճամբան որ տնտեսական մեծ օգուտ պիտի տայ Հայաստանի. անոր շնորհիւ երկիրը պիտի փրկուի ուժանիւթի ծանր տագնապէն ու սովորած պիտի հրաժարել բանեցնելու ատոմակայանը որ միշտ Չեռնոբիլի աղէտին սպառնալիքը ունի : Ալիեւի խորհրդականը ըսած է որ այդ ծրագիրը իրագործելու պարագային Հայերը կրնան իրենց նաւթազտարաններն ալ ունենալ. ան աւելցուցած է որ այդ իրագործումին համար անհրաժեշտ է խաղաղութեան վերահաստատումը :

Թերթը կը տեղեկացնէ նաեւ թէ նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեանի խորհրդականը Ժ. Լիպարիտեան ալ նոյն օրերուն հանդիպումներ ունեցած է Միացեալ - Նահանգներու Արտաքին Նախարարութեան պատասխանատուներուն հետ :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՅՈՐԱ՞ՆՉ ԹԷ ՔՈՒՆ

Հայաստանի «Լրագիր» օրաթերթը Յունիս 7-ի թիւով կ'արձագանգէ որ Երեւանի մէջ, պաշտօնական մամուլի կեդրոններուն եւ բազմաթիւներու փոխ-յարաբերութիւններուն նուիրուած երկօրեայ գիտաժողով մը տեղի ունեցած է : Օտար նախաձեռնողի (TASIC ծրագրին Հայաստանի ներկայացուցիչը) կազմակերպած գիտաժողովը գլխաւոր նպատակ ունեցած է վարչապետին մամուլի սպասարկութիւնը զօրացնել եւ առիթ ստեղծել որ այդ սպասարկութիւնը ոչ թէ ղեկավարէ նախարարութիւններու եւ գերատեսչութիւններու լրատուական կեդրոններուն աշխատանքը, այլ համակարգէ զանոնք : Քիչ մը դժուար է հասկնալ որ նման նախաձեռնութիւն ինչպէս կուգայ փրանսացի ներկայացուցիչէ մը. բայց Հայաստանի մէջ անցած դարձածէն միակ անհասկնալին այս չըլլալով, կարելի է մէկդի ձգել հարցը :

Հետաքրքրականը ներկայ լրագրողներու կողմէ Հայաստանի լրատուներուն տըրուած արժեւորումն է. ան կ'ամփոփուի երեք յատկանիշով. դանդաղկոտութիւն, յապաղում եւ անտեղեակութիւն : «Լրագիր»ը այս գիտաժողովէն կը յանգի հետեւեալ եզրակացութեան. «Մեր լրատուական կենտրոնները յօրանջում են» :

Այս դատումը բաւական մեղմ ու բարեմիտ պիտի նկատուի բոլոր անոնց համար որոնք ինծի պէս ամէն օր գործ ունին հայաստանեան լրափիւններու եւ յատկապէս լրատու պետական գործակալութեան՝ «Արմէնփրէս»ի հետ : Սփիւռքի մէջ գտնուող մը եթէ Հայաստանէն լուր առնելու որպէս գլխաւոր աղբիւր այդ գործակալութիւնը ընտրելու միամտութիւնը եւ մեղքը գործած է, ուրիշ որակում չի կրնար տալ «Լրագիր»ի դատումին :

«Արմէնփրէս» յաճախ կը լռէ «լուր» կոչուելու եւ փոխանցուելու արժանի գրեթէ ամէն տեղեկութեան առջեւ : Դեկտեմբերին անոր բաժանորդները, վստահաբար, ինծի պէս ի զուր սպասեցին Ղարաբաղի նախագահին ընտրութեան, Հ. Գալըստեանի սպանութեան լուրերուն. ատոնց արձագանգ տրուեցաւ միայն երբ արեւմտեան կողմն աշխարհի այդ լուրերը հինցած էին ու իրենցմէ յաւելեալ տեղեկութիւն խնդրողներ գտնուած էին... :

Այսօր նոյնն է պարագան, երբ թուրք մամուլի հետեւող մը Յունիս 14-ին տեղեկացաւ թէ Աթոմակայանի բացումը տեղի կ'ունենայ շատ հաւանօրէն Յունիս 19-ին, մինչ «Արմէնփրէս» տակաւին այդ մասին լուռ կը մնայ :

Նոյնն է պարագան, օրինակ, Ղարաբաղեան տեսակցութիւններու, որոնք յաճախ ոչ թէ յապաղումով, այլ երբեք տեղ կը գտնեն «Արմէնփրէս»ի հաղորդումներուն մէջ. ու հետաքրքիրներու համար շատ աւելի պերճախօս աղբիւր կը մնայ թուրք մամուլը... :

Հայաստանի պաշտօնական գործակալութեան համար յայտնապէս աննշան բաներ են Ռ. Քոչարեանի ԼՂՀ-ի Ա. նախագահ ընտրութիւնը, Հ. Գալստեանի սպանութիւնը, աթոմակայանի բացումը, ղարաբաղեան բանակցութիւններ, եւայլն : Կարեւոր եւ փոխանցուելու արժանի նկատուածները կը վերաբերին ընդունելութեան անվերջանալի շարքերու, սա կամ նա պետութեան հետ կնքուած համաձայնութեան ու նման տեղեկութիւններու որոնք ոչ իսկ «լուր» են Սփիւռքի մէջ գտնուողներու համար : Իսկապէս, Փարիզի, Պոլիսի, կամ Գալիֆորնիոյ Հայը ի՞նչով կը հետաքրքրէ այն հազիւ քաղաքավարական տեսակցութիւնը զոր ունեցած է օրինակ, Հայաստանի փոխ - նախագահը, կամ Գեբազոյն ժողովի նախագահը, այսինչ երկրին պատուիրակութեան հետ. տեսակցութիւններ, որոնք կ'ընթանան միեւնոյն օրակարգով որ գլխաւոր նիւթ կ'ունենան «երկու երկիրներու միջեւ տնտեսական, մշակութային յարաբերութիւններու զարգացում»ը :

Այս ընդհանուրին գրեթէ միակ բացառութիւնը կը կազմեն յատկապէս նախագահին կարեւոր կամ զգայացունց ելոյթները որոնց պարագային «Արմէնփրէս» չես գիտեր ի'նչ հրաշքով կը թօթափէ աւանդական դանդաղկոտութիւնն ալ, յապաղումն ալ ու մէկէն կը դառնայ ամէնէն լաւատեղեակն ու արագաշարժը :

Հարցը սակայն հոն է որ այս «բացառիկ» պարագաները վերջին ծայր հազուադէպ են. այնքան որ չեն յաջողիր նոյնիսկ «յօրանջող»ի պատկերով բաւարարել Սփիւռքցին որ գրեթէ ամէն օր փաստը կ'ունենայ «Արմէնփրէս»ի թաղուած խորունկ քունին... :

Թ. ԱՐՓԻ

SOCOF

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Կը յիշեցնենք, թէ Երկուշաբթի, 1995 Մայիս 29-ին տեղի ունեցաւ Հայաստանի Հանրապետութեան Փարիզի դեսպանատան բացումը :

Այս առթիւ՝ տեղեկութիւնները ամբողջացնելով՝ կը կատարենք հետեւեալ ճշդումները.

Ս.Օ.Ք.Օ.Ֆ. Ընկերութիւնը տէրն էր շուրջ 10 (տասը) միլիոն ֆրանքի, որ կը ներկայացնէր Ռիւ տը Թրէվիզ-ի «Ազգային Տան» վաճառումէն գոյացած գումարն ու անոր տոկոսները :

Համաձայն իր վարչութեան որոշման եւ Փարիզի եւ Շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան հաւանութեան, ՍՕՔՕՖ Ընկերութիւնը այդ գումարով գնեց շէնք մը Փարիզի 17-րդ թաղամասին մէջ, Վիէթ Փողոց, թիւ 9 :

Ծանօթ է, թէ ՍՕՔՕՖ Ընկերութեան գլխաւոր բաժնետէրն է «Ազգային Տուն»ը (Sté. M.N.A.) իր կարգին, Հայոց Եկեղեցւոյն կը պատկանի (1945-էն) «Ազգային Տան» Ընկերութեան (Sté. M.N.A.) բաժնետոմսերուն մեծամասնութիւնը :

Նոր գնուած այս շէնքը տրամադրուեցաւ Հայաստանի Հանրապետութեան պայանֆիթէոթիքի սորագրութեամբ, 30 տարուան համար, տարին 1 Ֆր. վարձքով, որպէսզի Հայաստան ունենայ իր դեսպանատունը Փարիզի մէջ :

Շէնքը բաղկացած է 18 գրասենեակներէ եւ ժողովասրահէ մը, ընդամէնը՝ 644 քառակուսի մեթր, առաւել պարտէզ մը՝ 150 քառակուսի մեթր :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
Ս.Օ.Ք.Օ.Ֆ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՐՑԱԽԻ ՀԱՐՑԸ ԵՒ ԵՐԿՈՒ ՆՈՐ ՀԱՏՈՐՆԵՐ

Հակառակ բոլոր եղերերգներուն, գիրքեր կը շարունակեն լոյս տեսնել Երեւանի մէջ: Ո՛չ անցեալի թափով ու տպաքանակով, ի հարկէ, եւ յաճախ Սփիւռքի այս կամ այն անհատին թէ կազմակերպութեան նիւթական աջակցութեամբ, բայց եւ այնպէս՝ կը հրատարակուին:

Արցախեան շարժումին սկիզբը նաեւ պատճառ եղաւ որ կարճ ժամանակի մէջ շրջանի անցեալին ու ներկային մասին բաւական ծաւալուն մատենագիտութիւն մը առեղծուէր՝ հայերէն, ռուսերէն, ֆրանսերէն, անգլերէն, իտալերէն, սպաներէն, եւայլն: Հայաստանի մէջ, սակայն, հայերէն գիրքերը յարաբերաբար քիչ եղան: 1994-ին, այդ ցանկը ճոխացաւ երկու անուններով:

Առաջինը, լոյս տեսած՝ դասական ուղղագրութեամբ, իրանցի պատմաբան Էնաեթոլլահ Ռեզայի «Ազարբայջան եւ Առան (Կովկասեան Ալբանիա)» խորագրով ուսումնասիրութիւնն է, որ հայացուած է ֆրանսաբնակ իրաւաբան եւ թարգմանիչ՝ Երուանդ Փափազեանի կողմէ (1): Բնագիրը 1982-ին լոյս տեսած էր, հետեւաբար հոն հետք չկայ հայ - ադրբեջանական այժմու կնճիռէն:

Պատմաբան Է. Ռեզա նաեւ քաղաքական գործիչ է, որ իր գործունէութեան բերումով 22 տարի (1946 -- 1968) տարագրութեան մէջ ապրած է առաւելաբար՝ Խորհրդային Միութիւն, նաեւ՝ Չինաստան եւ Ֆրանսա: Համալսարանի դասախօս, բազմաթիւ գիրքերու հեղինակ ու թարգմանիչ, Ռեզա վտանգաւոր հողի վրայ կոխած է. Իրանի եւ Ադրբեջանի յարաբերութիւնները:

Արաքս գետով բաժնուած երկու երկիրներուն միջեւ միշտ գոյութիւն ունեցած է լարուածութիւն մը, որուն տարողութիւնը բարձրացաւ ղարաբաղեան դէպքերէն եւ Խորհրդային Միութեան փլուզումէն ետք: Ինչպէս յայտնի է, Ադրբեջանի մերօրեայ Հանրապետութեան վարիչները բացայայտ թէ թաքուն կերպով իրենց ախորժակները սրած են Արաքսի միւս ափին նկատմամբ, զոր մաս կը նկատեն պատմական Ադրբեջանի: Իսկ միւս կողմէ, իրենց երկրին ու ժողովուրդին յաջորդականութիւնը վաւեր կերպով հիմնաւորելու նպատակով, Ազերիները միշտ իրենք զիրենք աղուաններու ուղղակի շառաւիղներ կը սեպեն:

Պէտք չէ մոռնալ այն իրողութիւնը, որ 1918 թուականէն առաջ Արաքսի հիւսիսը «Ադրբեջան» երկիր ու «ազերի» ժողովուրդ չունէր: Արաքսի հարաւն էր, որ այդ անունը կը կրէր: Գիրքին մէջ այս է «Ազարբայջան» կոչուածը, իսկ միւսը՝ հիւսիսայինը, կ'երեւի որպէս «Ազէրբայջան»:

Դիւրեւ է, որ հեղինակը մատենագիտական հարուստ ատաղձ մը օգտագործած է, զոր չէ մոռցած պէտք եղած ձեւով վկայակոչել: Հոն աչքի կը զարնեն Պարսիկ աղբիւրները, թէ՛ սկզբնաղբիւր եւ թէ երկրորդական գրականութիւն: Ասիկա ինքնին հայ ընթերցողին քիչ ծանօթ պատուհան մը կը բանայ խնդրին մէջ: Ասկէ զատ, անհրաժեշտ է նշել շարադրանքին պարզ ու սահուն ընթացքը -- թարգմանիչը յաջողած է ընդհանրապէս ճշգրտօրէն պահել այդ սկզբունքը, թէեւ կան մանր վրիպումներ--:

Առաջին գլուխները կը ներկայացնեն երկու երկրամասերու իրավիճակը հին դարերուն: Դասական շրջանի պատմիչները համաձայն են իրարմէ զատելու «Ատրպատական» եւ «Ալբանիա» կոչուած երկիրները: Որոշ շփոթ եղած է ալաններու եւ աղուաններու միջեւ, անուններու մօտիկութեան պատճառով, բայց պարզ է որ աշխարհագրական տարբեր միջավայրերու եւ ժողովուրդներու մասին կը խօսինք. ալանները (օսերը) իրանալեզու են, իսկ աղուանները կովկասեան բնատիկներն կը պատկանէին (Ռեզա Նիկոլայ Մառէն փոխ կ'առնէ «յաբեթական» եզրը, որ այլեւս ժամանակավրէպ է): Պարզ են նաեւ Ալբանիոյ (Աղուանքի) եւ Ատրպատականի սահմանները:

Զորրորդ գլուխին մէջ, հեղինակը կ'անդրադառնայ համաթրքական գաղափարներէ սնած թուրք պատմաբաններուն, որոնք փորձած են հաստատել. ա) Միջին Ասիոյ թրքական նախահայրենիքի գոյութիւնը, բ) «Թուրան»ի եւ Թուրքերու գոյութիւնը, գ) Առաջաւոր Ասիոյ ոչ -- հնդեւրոպական եւ ոչ -- սեմական ցեղերու թրքական բնոյթը: Է. Ռեզա հիմնաւոր կերպով կը հակաճառէ, նշելով խնդրին քաղաքական խորքը եւ ցոյց տալով որ. -- ա) Թուրքերը եկուոր էին Միջին Ասիա, ուր մտած են Ք.Ե. Զ. դարուն, տիրապետելով բնիկ իրանական ցեղերուն վրայ, բ) Թուրանը եւ Թուրանցիները Իրանի եւ Իրանցիներու հետ ցեղակից էին, գ) Յիշեալ ցեղերէն ո՛չ մէկը Թուրքերու հետ աղերս ունի:

Յաջորդ երկու գլուխներուն մէջ ցոյց կը տրուի Կովկասեան Ալբանիոյ (Աղուանք) եւ Ազարբայջանի բնակիչներու ցեղային եւ լեզուական տարբերութեան յստակ գոյութիւնը, որ կը ժխտէ Արաքսի երկու ափերուն ազգացեղային միեւնոյն միաւորին պատկանած ըլլալու գաղափարը: Իրանական Ադրբեջանը իրանալեզու եղած է, աւելին՝ շրջանը արիական (հնդիրանական) լեզուն կրողներու առաջին օրրաններէն եղած է իրանական սարահարթին մէջ:

Եօթներորդ գլուխը յատկապէս կարեւոր է. քննարկուող խնդիրը Թուրքերու եւ Թրքերէնի Ազարբայջան ներթափանցումի պատմութիւնն է: Հեղինակը կ'ապացուցանէ, որ Արաքսի հարաւը գտնուող «Ազերիները» միայն լեզուով թուրք են, բայց մշակոյթով իրանցի. հետեւաբար, հիւսիսին հետ «միացում» առեղծելու հիմք գոյութիւն չունի:

Վերջին՝ ութերորդ գլուխը, արդի ժամանակներու մասին է. հոս կը նկարագրուի Կովկասի թաթարներու պետութեան «Ադէրբայջան» անունին որդեգրումը 1918-ին, հաւանաբար ներխուժող Թուրքերու դրդումով: Ռեզա կը յիշէ, որ խորհրդային հեղինակները գիտակից էին այս իրողութեան եւ սկիզբը չէին անտեսեր անոր նշումը, բայց յետագային, քաղաքական պատճառներով, ստիպուեցան «մոռնալ» թաթարական Ադրբեջանի անունին նորաթուխ ըլլալը: Սակայն Սակայն, ռուս նշանաւոր արեւելագէտ՝ Վ. Պարթոլտ, Մոսկուա հրատարակուած իր ամբողջական երկերուն մէջ արձանագրած է հետեւեալը (ցաւօք, Ռեզա թուականը չի յայտներ). --

«Ազէրբայջան անունը Ազէրբայջանի Հանրապետութեան համար այն նպատակով ընտրուեց, որ կարծւում էր, թէ Ազէրբայջանի Հանրապետութեան հաստատումով Իրանի Ազարբայջանն ու Ազէրբայջանի Հանրապետութիւնը կը միաձուլուեն ... Ահա այս նպատակով ընտրուեց Ազէրբայջան անունը»:

Ռեզա վերջին էջերուն մէջ կ'աւելցնէ կարգ մը փաստաթուղթեր, որոնք 1945 -- 1946--ին Իրանի հիւսիսային մասին մէջ Ազարբայջանի համայնավար վարչակարգ հաստատելու փորձին հետ կապուած են: Այսպէս, այդ շարժումը գլխաւորող Ազարբայջանի Դեմոկրատական Կուսակցութեան պարագլուխները սկիզբը ծածկած են շրջանը Իրանէն անջատելու եւ Խորհրդային Միութեան կցելու իրենց մտադրութիւնը: Բայց 1948-ին եւ 1950-ին Ադրբեջանի համայնավար կուսակցութեան Ա. քարտուղար՝ Միր Ջաֆար Բաղիրովին ուղարկուած երկու հեռագիրներու մէջ (օրին հրապարակուած Բաքու ու հոս մէջբերուած՝ բնագրով ու թարգմանութեամբ), կ'ըսուի, օրինակ, թէ «Հարաւային Ազարբայջանի ժողովուրդը, որ անանջատելի մասն է Հիւսիսային Ազարբայջանի...», եւայլն: Այս եւ այլ օրինակներ պերճախօս փաստեր են, եւ վերջին տարիներուն նման նկրտումներ կրկնուած են, յատկապէս՝ Արաքսի հիւսիսային ափին:

Հոս կ'արժէ վեր առնել հեղինակին առարկայական ոճը: Հակառակ որ ամբողջ խնդիրը քաղաքական զօրաւոր երանգներ ունի, ընթերցողը պիտի չհանդիպի ոչ - ակադեմական բնոյթի, հռետորական բանաձեւումներու, որոնք գործին լրջութիւնը կը պակսեցնեն: Թարգմանիչ Ե. Փափազեանի հաստատումով, այս հրատարակութիւնը հարազատօրէն պահպանած է այդ ընթացքը եւ նախապատրաստութիւնն է անգլերէն կամ ֆրանսերէն թարգմանութիւններու համար, որոնց իրագործումը փափաքելի է:

Երեւանէն եկող երկրորդ գիրքը բնագրային է, գործն է Արցախի պատմութեան բազմավաստակ հեղինակութիւններէն մէկուն՝ Բագրատ Ուլուբաբեանի, եւ նոյնպէս հրատարակուած է ֆրանսահայ մասնակցութեամբ (Իսի - լէ - Մուլինոյի Հայ Մշակոյթի Տունը): Հատորը կը կոչուի «Արցախի պատմութիւն սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը» (2):

Գիրքը Հ. Յ. Դաշնակցութեան Բիւրոյի ստորագրութեամբ կէս էջնոց նախաբան մը ունի, ուր կը նշուի թէ հատորը նախատեսուած է բարձր դասարանի դըպրոցականներու եւ համալսարանի ուսանողներու համար: Անշուշտ, նման գործ մը պէտք է հետաքրքրէ նա՛եւ սովորական ընթերցողն ու մինչեւ իսկ մասնագէտը: 1987 -- 88-ին, հեղինակը լոյս ընծայած էր երկհատոր «Զրուցարան»ը, ուղղուած՝ նոյն ընթերցողներուն, որ հակառակ որոշ վրիպումներու, ինչպէս եւ պատմութեան «սպիտակ բիծերու» պարտադրած զանցումներուն, Հայոց պատմութեան ու մշակոյթի ժողովրդականացումի ուշագրաւ փորձ մըն էր:

Արցախի պատմութեան ամբողջական ուրուագիծ մը, հայերէնով, ցարդ գոյութիւն չունէր: Ասոր պէտք է աւելցնենք այն իրողութիւնը որ, նախ, Բագրատ Ուլուբաբեան նիւթին ռահվիրաներէն մէկը եղած է վերջին երեսուն տարիներու ընթացքին, իր գիրքերով եւ բազմաթիւ յօդուածներով: Ապա, ան Բրեժնեւին ուղղուած 1966-ի բողոքագիրը ստորագրողներէն ու ալմա մաթէրներէն էր, որ ստիպուեցաւ մեկնիլ Երեւան, ազերի հալածանքէն խոյս տալու, ուրեմն, արդի պատմութեան բաժինը կրնար օգտուիլ անոր ականատեսի փորձառութենէն:

Գիրքը կը բաժնուի եօթ մասերու. «Նախապատմութիւն», «Միջնադարեան Արցախ -- Խաչէնը», «Ազգային -- ազատագրական պայքարի շրջանը (17-րդ - 18-րդ դդ.)», «Ցարական Ռուսաստանի տիրապետութեան ներքոյ (1805 -- 1917)», «Հայաստանի Հանրապետութեան կողքին, բայց նրանից բաժան», «Սոցիալիզմը եւ Արցախը», «Գոյապայքարի նոր պոռթկումը»: Ունի միշտ անհրաժեշտ անձնանուններու եւ տեղանուններու ցանկեր, ինչպէս եւ երկու քարտէսներ՝ Արցախը ըստ «Աշխարհացոյց»ի եւ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութիւնը:

Առաջին երեք մասերը 180 էջի մէջ կը խտացնեն Արցախի հին եւ միջնադարեան պատմութիւնը. հոն կը փայլի Ուլուբաբեան, հանրագումարի բերելով երեսուն տարիներու իր հետազօտութիւններուն արդիւնքը, աղբիւրներու անհրաժեշտ վկայակոչումներով եւ կենդանի ոճով:

Գիրքին երկրորդ կէսն է, որ կարծես ուրիշ հեղինակի գործը ըլլար: Այսինքն, պատմաբանը համեմատաբար առարկայական ոճէ մը տակաւ կը հրաժարի եւ պատմական վերլուծումը հետզհետէ կը ծանրանայ հռետորական դարձուածքներով: Որքան աւելի կը սաստկանայ Արցախի վիճակը վերջին երկու դարերուն՝ ցարական կառավարութեան հայահալած քաղաքականութիւն, հանրապետական շրջանի ազերի սադրանքներ, խորհրդային շրջանի «եղբայրական» վերաբերում, վերակառուցման թուացեալ արդարութիւն, Սումգայիթէն սկսած արձանագրուած վայրագութիւնները, այնքան աւելի հռետորական կը դառնայ շարադրանքը, մինչեւ որ նախավերջին էջը, Ադրբեջանի 1994-ի ձմրան մեծածաւալ յարձակումին պարտութեան իբրեւ հետեւանք, կը կարդանք. -

«Այնեւ, խոստացած հանդիսաւոր նիստը Ֆիզուլիում անցկացնելու փոխարէն, ստիպուած եղաւ տիեզերական նոր վայնասուն բարձրացնել, հայ բռնազաւթիչներից իր երկիրն ազատագրելու աղերսանքով դիմել միջազգային կազմակերպութիւններին, ՀԱՊ-ի տէրութիւնների ղեկավարներին»:

Բայց, մինչ այդ, նոյնքան գեղեցիկ որքան անբովանդակ քանի մը պարբերութիւններ ալ կը կարդայ ընթերցողը, որոնց շարքին հետեւեալը՝ 1992-ին Շուշիի ազատագրումէն ետք. --

«Արցախի բարեկամները ցնծութեան մէջ էին աշխարհի բոլոր ծագերում: Նրանք, որ շարժման առաջին իսկ օրերից հետեւում էին անհաւասար պայքարի ուղին բռնած լեռնաստանի կռուին եւ ջանում էին սատարել իրենց նիւթական ու բարոյական օժանդակութեամբ, աղօթքներով...

Հակառակորդ բանակում խլրտում էր ու վայրենի գզուըռոց: Փորձում էին իրենց ձախողութիւնները բացատրել դաւաճանութեամբ, ծախու հոգիների սադրանքներով: Հայաստանի ոտքի հանած համաշխարհային կարծիքն ու օժանդակութիւնն էին դատապարտում՝ նրա վրայ բարդելով մեղքեր ու նենգութիւններ, որոնց ճանաչուած վարպետները իրե՛նք էին գոնէ վերջին այս չորս տարիներին»:

Անհրաժե՞շտ են նման փքուռոյց խօսքեր պատմագիտական ուսումնասիրութեան մը մէջ, որ կը յաւակնի ուղղուիլ պատանիներու եւ համալսարանականներու: Անոնց սովոր ենք, հայրենի թէ Սփիւռքի բազմաթիւ պատմաբաններու էջերէն, բայց այլեւս ժամանակը չէ՞ անոնցմէ հրաժարելու:

Այլ հարց, որ 1918-էն սկսեալ հեղինակը Արցախի պատմութիւնը կը գրէ ենթադրելով որ ընթերցողը տեղեակ է շրջանային ու միջազգային ամբողջ շրջագիծին. այսպէսով, մարդ ո՛չ Անգլիացիներու հակահայ դերը լաւ կ'ըմբռնէ, ո՛չ խորհրդային կրաւորական կեցուածքը եւ ոչ ալ ներկայի Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան յաջողութեան գաղտնիքը:

Մանաւանդ վերջին եօթնամեակի դէպքերը շարադրուած են խառնիխուռն կերպով, հիմնական ու երկրորդական երեւոյթներու աւելորդ յիշեցումներով եւ անսպասելի մոռացումներով: Հայաստանի Հանրապետութեան դերը ղարաբաղեան խնդրին մէջ ուղղակի անտեսուած է, կամ աւելի ճիշդը՝ փորձ մը կայ 1990-1992-ի Արցախի կրած ձախողութիւններն ու ողբերգութիւնները անոր վերագրելու, իբրեւ թէ 1918 -- 1920-ի Հանրապետութիւնը անզօր էր Ղարաբաղին օգնելու, իսկ նոր Հանրապետութիւնը՝ զօրաւոր, բայց կրաւորական: Մեր համեստ կարծիքով, այս տեսակէտը ըստ էութեան վիճելի է:

Թէեւ այս գործը ակադեմական նպատակ չունի, սակայն առաջին կէսին մէջ գրեթէ ամէն էջի կը հանդիպինք մասնագիտական յղումներու, ինչ որ, վերջապէս, անհրաժեշտ է, յատկապէս երբ բառացի մէջբերումներ կ'ըլլան: Էջ 180-էն ետք, ունինք ընդամէնը քսան յղում, այն պատճառաբանութեամբ, որ փաստաթուղթերը բազմիցս հրատարակուած են: Սակայն, դժուար է որ պատանի ու համալսարանական, եթէ պատմագիտական յատուկ հետաքրքրութիւն մը չունին, փաստաթուղթերու ժողովածու կարդալով իրենց ժամանակը անցընեն:

Հակառակ յիշեալ վերապահումներուն, Ուլուբաբեանի այս հատորը պէտք է կարդալ, մաղթելով որ ապագային ան կարենայ իրարմէ զանազանել պատմագիտութիւնն ու ազգասիրութիւն -- հայրենասիրութիւնը:

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Պուէնոս - Այրէս

(1) - Էնաեթոլլահ Ռէզա, Ազարբայջան եւ Առան (Կովկասեան Ալբանիա), «Փիւնիկ» հրատարակչատուն, Երեւան, 1994, 160 էջ:

(2) - Բագրատ Ուլուբաբեան, Արցախի պատմութիւնը սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը, «Միքայէլ Վարանդեան» հրատարակչատուն, Երեւան, 1994, 376 էջ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹԵՐ

(Է.)

Հայաստանի Հաղորդակցութեան (կապի) նախարարութիւնը կը շարունակէ դրոշմաթուղթերու հերթական իր թողարկումները եւ պէտք է ըսել որ արդիւնքը չափէն աւելի տպաւորիչ է: Այսօր, ամէն Հայ արդար պարծանքով կրնայ այս նամականիշերը ներկայացնել որեւէ ֆիլաթելիսթ բարեկամի, որովհետեւ խնամքով ու ճաշակով պատրաստուած այս դրոշմաթուղթերը իրենց որակով հաւասար են, իրօ՛ք, Եւրոպայի կամ Ամերիկայի մէջ հրատարակուած միւս դրոշմաթուղթերուն: Ասոր ապացոյցը կը կազմեն վերջերս հրատարակուած 13 նոր դրոշմաթուղթերը (բոլորն ալ կը կրեն 1994 թուականը, սակայն շատ հաւանական է որ 1995-ին տպուած ըլլան...): Այս նոր թողարկումը կատարուած է երեք գլխաւոր նիւթերու շուրջ.

- Մարզային, միջազգային ոլորտ:
- Ազգային ոգեկոչումներ:
- Հայաստանի քրիստոնէացման 1700-ամեակ:

Առաջին խումբին մէջ տեղ գտած են

երկու դրոշմաթուղթեր՝ մէկը, 30 Դրամի արժողութեամբ կ'ոգեկոչէ «Հայաստանի Ազգային Ողիմպիական Կոմիտէ»ն: Երեւանի «Հրազդան» մարզադաշտին նկարին վրայ զետեղուած է կոմիտէին զինանշանը՝ Հայաստանի Հանրապետութեան դերբը, բոլորուած՝ Թափնիի կամ ձիթենիի ճիւղերով, գագաթին ունենալով Ողիմպիական հինգ օղակները եւ ստորոտը «Հայաստան» մակագրութիւնը: Միւսը, արժէքով 40 Դրամ, կը հրատարակուի Միջազգային Ողիմպիական Կոմիտէին հիմնադրութեան 100-ամեակին առթիւ: Այստեղ եւս նախապատուութիւնը տրուած է ողիմպիական խորհրդանիշին որուն օղակները կը գրաւեն ամբողջ դրոշմաթուղթը:

Երկրորդ խումբը կազմուած է հինգ դրոշմանիշներէ, նուիրուած՝ ազգային, մշակութային համբաւաւոր դէմքերու կամ կարեւոր իրադարձութիւններու: Առաջինը, արժէքը 16 Դրամ, կը նշէ Հայկական «առաջին նամականիշին 75-ամեակը»: Ակնարկ մը անշուշտ 1918 - 1920-ի առաջին Հանրապետութեան ժամանակ հրատարակուած դրոշմաթուղթերուն: Պէտք է յիշել այստեղ որ քաղաքական վերիվայրումներ չէին արտօնած որ շրջանառութեան մէջ դրուէին հայկական կառավարութեան պատուէրով Եւրոպայի մէջ պատրաստուած դրոշմաթուղթերը: Այդ պատճառով, ոգեկոչումի այս դրոշմաթուղթին վրայ կ'երեւայ այդ շրջանին կայսերական Ռուսաստանին մէջ գործածուող մէկ կոպեկնոց դրոշմաթուղթը: Ռուսական այս դրոշմանիշներուն վրայ սեւ կամ կապոյտ մելանով տպուած էին գլխագիր Հ եւ Փ գիրերը, «Հայաստանի փոստ»ի փոխարէն:

Հայկական մամուլը նոյնպէս ի պատուի է: Երեսուն դրամնոց նամականիշով մը այս անգամ, Հաղորդակցութեան նախարարութիւնը իր հերթին կ'ոգեկոչէ «Ազդարար»ի հիմնադրութեան 200-ամեակը ինչպէս նաեւ հիմնադիր եւ խմբագրապետ Յարութիւն Քահանայ Շմաւոնեանի մահուան 170-րդ տարելիցը: Այստեղ օգտագործուած է, հաւանաբար հնատիպ գիրքէ մը արտատպուած, Շմաւոնեան Քահանան ներկայացնող փորագիր պատկեր մը: Պատկերին շուրջ կան հայերէն եւ անգլերէն հետեւեալ մակագրութիւնները՝ «Հայկական առաջին պարբերական - The First Armenian periodical», «Ազդարար - Մատրաս - AZTARAR MADRAS 1794» -- «Յարութիւն ՇՄԱՎՈՆՅԱՆ Haroutune SHMAVONIAN + 1824):

Շարքին միւս երեք դրոշմաթուղթերը նուիրուած են Լեւոն Շանթի, Երուանդ Օտեանի եւ Վազգէն Ա. Կաթողիկոսին:

Վազգէն Ա.ի յատկացուած դրոշմանիշին համար ընտրուած է իր գահակալութեան առաջին տասնամեակին ընթացքին քաշուած պաշտօնական նկար մը:

Մոխրագոյն, սեւ ու սպիտակ դրոշմանիշը բաւական յաջող է եւ շատ զուսպ տպաւորութիւն մը կը ձգէ: Նամականիշին արժէքն է 150 դրամ (մինչեւ 1993, առաւելագոյնը 50 դրամնոց դրոշմանիշներ...) Լեւոն Շանթին եւ Երուանդ Օտեանին նուիրուած դրոշմաթուղթերը բաւական ինքնատիպ են քանի որ երկուքն ալ կազմուած են երկու մասերէ կամ երկու եզրապատկերէ (վինեէթ): Առաջինին ձախակողմեան մասին վրայ՝ Լեւոն Շանթի մէկ դիմանկարը (լուսանկար), անունն ու մականունը հայերէն եւ անգլերէն, ծննդեան եւ մահուան թուականներով, ՀԱՅԱՍՏԱՆ եւ ARMENIA արձանագրութիւններով (արժէքը՝ 50 դրամ): Աջակողմեան մասին վրայ՝ Յ. Թումանեանին շուրջ ստեղծուած «Վերնատուն» գրական խմբակին նկարը, 1904-ի կազմով (Լ. Շանթ ոտքի կանգնած է Յ. Թումանեանի քով):

Երուանդ Օտեանի նամականիշին համար եւս օգտագործուած են երկու դիմանկարներ: Առաջինը (ձախ կողմը), գծագրութիւն մըն է. այստեղ գրողը ներկայացուած է գրեթէ կեանքին աւարտին: Նկարին տակ տեղ գտած են իր ստորագրութիւնը, ծննդեան (1869) եւ մահուան (1926) թուականները: Երկրորդ, աջակողմեան մասին համար լուսանկար մը՝ Երուանդ Օտեան քսան տարեկանին, Պոլսոյ մէջ նկարուած: Մէկ ամբողջութիւն մը կազմող այս երկու եզրապատկերներուն արժէքն է 50 դրամ:

Վերջին շարքը՝ հինգ տարբեր դրոշմանիշեր եւ մէկ յուշաթերթ (Bloc souvenir) կ'աւետէ Հայաստանի քրիստոնէացման 1700-ամեակը որ պիտի տօնուի անշուշտ 2001 թուականին: Այս շարքին համար օգտագործուած են ազգային մշակոյթին պատկանող քանի մը գանձեր: Առաջինը (արժէքը 60 դրամ) կը ներկայացնէ Ժ.-ԺԱ. դարուն նկարազարդուած մագաղաթ մը, երկրորդ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ (ԺԹ. դարու անյայտ նկարիչի մը գործն է), արժէքը՝ 80 դրամ եւ երրորդը Այվազովսկիի «Հայ Ժողովուրդին Մկրտութիւնը» պաստառը:

Այս վերջինին արժէքն է 90 դրամ: Շարքին վերջին երկու դրոշմանիշերը աւելի մեծ են՝ առաջինին վրայ տեղ գտած են Յովնաթան Յովնաթանեանի 1780-ական թուականներուն նկարած Թադէոս եւ Բարթուղիմէոս առաքեալներուն դիմանկարները (պահպանուած՝ Ս. Էջմիածնի մէջ) եւ երկրորդին վրայ Մկրտում Յովնաթանեանին կողմէ, 1836-ին, գծուած՝ Տրդատ եւ Արդար Թագաւորներուն պատկերները: Այս երկու դրոշմաթուղթերուն արժէքը՝ 70 դրամ է:

Թողարկումին փառապսակը կը կազմէ գեղեցիկ յուշաթերթ մը (Bloc souvenir) որուն արժէքն է 400 դրամ: Յուշաթերթին կեդրոնը կը գտնուի Ս. Էջմիածնի տաճարը եւ վանքը ներկայացնող փորագրութիւն մը գործ Ժագոպ Փեթերսի (1660 Թ.): Յուշաթերթը իրականութեան մէջ երեք տարբեր նկարներով մոնթաժ մըն է: Առաջին գիծին վրայ Փեթերսի փորագրութիւնը կը ներկայացնէ Էջմիածնի վանքն ու շրջապատը, երկրորդ եւ երրորդ գիծին վրայ քով քովի զետեղուած են Խոր Վիրապի եւ Արարատ լերան պատկերները: Երեքը միասին կը կազմեն բաւական ներդաշնակ -- բայց երեւակայական -- տեսարան մը: Յուշաթերթին վերի մասը կը կրէ «Քրիստոնէութիւնը Հայաստանում 301-2001 -- CHRISTIANITY IN ARMENIA» գլխագիր արձանագրութիւնը: Այս շարքին պատկանող բոլոր դրոշմանիշերուն վրայ կը գտնուի Հայաստանին քրիստոնէացման 1700-ամեակի խորհրդանիշը:

Ուրեմն ընդհանուր առմամբ յաջող թողարկում մը որուն մասին պիտի ուզէինք աւելի լայն տեղեկութիւններ ստանալ մանաւանդ մասնագիտական մամուլին: Ցաւօք պէտք ըսել որ եթէ Timbroscopie-ի նման լուրջ եւ հեղինակաւոր հանդէս մը յաճախ կ'անդրադառնայ նախկին Խորհրդային Միութեան բոլոր երկիրներուն կատարած դրոշմաթուղթային թողարկումներուն, ներառեալ Ազրպէյճանը, նոյնը չի կատարուիր Հայաստանի պարագային: Ո՞վ է «յանցաւորը»:

ՍԱՀԱԿ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ

Լիոն

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒ ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ -95-

ԱԼՖԱ_ՕՄԷԿԱ

Մեր մօտ ամէն ոք ամենագէտ է:
Բաւ է որ գիտնայ ցանկացած հարցի
սկզբնատառը առաջին բառի:
Օրինակ՝ հմուտ «քաղաքագէտ» է
երբ այբուբենի «Ք» տառը գիտէ:
«Մ»-ի շնորհիւ ան մանկավարժ է:
Հոգեբանութեան կը տիրապետէ
քանզի «Հ» տառին եւս ծանօթ է:
Ուրիշ տեսակէտ լսել կը մերժէ,
Նամանաւանդ երբ հարցը կը դիտէ
քաղաքական վեհ տեսանկիւններէ:

Սփիւռքահայ մեր բոլոր կրթական
հաստատութեանց մէջ՝ մանկավարժական
այլեւ մանկական հոգեբանութեան
իւրաքանչիւր հարց այնքա՜ն դրական
ձեւով լուծած ենք: Համապատասխան
նախարարները որ կան Հայաստան,
պէտք է հետեւին մեր փորձառութեան,
առանց որեւէ մէկ առարկութեան:
Քանզի միայն մե՛նք մասնագիտական
պաշարը ունինք տառաճանաչման:
Մենք ենք հարցերու «ալֆա»ն, «օմէկա»ն:

ՇՐՋՈՒՆ ՄԱՆՐԱԴԷՏ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԹՈՐՈՆԹՕՅԻ Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Մայիս 27-ին տօնուած է Հայաստանի անկախութեան հռչակման 77-րդ տարեդարձը նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Սողոմոն Թէհլիրեան կոմիտէութեան: Հանդիսութիւնը վարած է Յակոբ Զաքմաքեան, ապա ազգային եւ յեղափոխական երգերով ստեղծուած է ջերմ մթնոլորտ մը: Մայիս 28-ին ալ տեղի ունեցած է պաշտօնական տօնակատարութիւն մը:

ՊՈՒՐՃ - ՀԱՄՈՒՏԻ (Պէյրութ) քաղաքապետարանի դաշտին մէջ, Մայիս 28-ին տեղի ունեցած է Հ. Մ. Ը. Մ.-ի մայիսեան փառատօնը նախաձեռնութեամբ Շրջ. Վարչութեան: Ներկայ եղած են պետական, յարանուանական, ազգային, կուսակցական անձնաւորութիւններ եւ հոծ բազմութիւն մը: Փառատօնը սկսած է ջահակիր ութ սկաուտներու եւ արենոյշներու տողանցքով: Բացման խօսքը արտասանած է (արաբերէն) եղբ. Միշել Զէյթունեան որ հակիրճ կերպով անդրադարձած է Հ. Մ. Ը. Մ.-ի լիբանանեան գործունէութեան 1924էն սկսեալ: Հ.Յ.Դ. Լիբանանի Կ. Կոմիտէի անունով խօսած է Մկրտիչ Մկրտիչեան, ապա տեղի ունեցած է տողանցքը Հ. Մ. Ը. Մ.-ական սկաուտական եւ մարզական գունդերու: Տողանցքին յաջորդած է Լիբանանահայոց առաջնորդին՝ Արամ Արք.-ի խօսքը: Փառատօնը փակուած է «Ցառաջ Նահատակ»ով:

ՄՈՆՐԷԱԼԻ մէջ, Մայիս 27-ին եւ 28-ին նշուած է Հայաստանի անկախութեան հռչակման 77-րդ տարեդարձը տարբեր բընոյթի ձեռնարկներով: Նախ խրախճանքով, յաջորդ օրն ալ՝ պաշտօնական:

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Պոլսահայ Միութեան Մնակեան թատերախումբը Մայիս 27-ին եւ 28-ին ներկայացուցած է Գրիգոր Վահանի «Բախտին անիւ»ը, երեք արարնոց թատերգութիւնը, բեմադրութեամբ՝ Օնիկ Եավրուի:

ՆԱՌԼԸԳԱԲՈՒԻ (Պոլիս) Սանուց Միութեան սրահին մէջ, Մայիս 23-ին, երգահանդէս մը տուած են Ծովինար եւ Տիրան Լօքմակէօզեան: Բացման խօսքը արտասանած է Դպրեվանքի Սանուց Միութեան երաժշտական յանձնախումբի կողմէ Եսայի Գարթուն: Յայտագրին մաս կազմած են օտար եւ հայ յօրինողներու գործեր:

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Ս. Յակոբ Ազգային վարժարանի մէկ սրահին մէջ, Մայիս 27-ին տեղի ունեցած է սեմինար մը նիւթ ունենալով. - «Հայոց լեզուի ու պատմութեան դասաւանդումը դարձնել միջոց ապագայի յանձնառու սփիւռքահայուն տիպարը կերտելու»: Օրուան զեկուցաբերը եղած է Լոս - Անճըլըսէն՝ տոքթ. Ռուբինա Փիրումեան:

ՆԻԿՈՍԻՈՅ (Կիպրոս) Զըհիլ պանդոկի սրահին մէջ, Մայիս 27-ին նշուած է Հայաստանի անկախութեան հռչակման 77-րդ տարեդարձը նախաձեռնութեամբ Հ.Յ.Դ. «Ազատամարտ» Երիտասարդական Կեդրոնին: Օրուան գլխաւոր բանախօսը եղած է Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի անդամ՝ Տիգրան Ծինպաշեան: Բացումը կատարած է Հըրայր Գէորգեան: Գործադրուած է գեղարուեստական փոքր յայտագիր մը: Նոյն առթիւ, այլ ձեռնարկ մըն ալ տեղի ունեցած է Մայիս 28-ին, «Ամերիքըն Աքատեմի»ի հանդիսասրահին մէջ: Օրուան բանախօսը եղած է Աթէնքէն յատկապէս ժամանած Հայաստանի դեսպանը՝ Արման Կիրակոսեան:

ԼՕՐԸՆՍ ՏԸՌԷԼ

ՊՐՈՍՊԵՐՈՅԻ ԿՂԶԻՆ

Ներածական՝ Գործու կղզիի բնութեան ու ապրելակերպին

Անգլերէնէ Թարգմանեց՝
ՇԱՔԷ ՏԷՐ - ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Կղզիին բնութիւնը նախանձ սնուցանելու յատկութիւնը չունի: Արդարեւ, Լանասայի վիշտը շուտով սպիացած ըլլալու է, քանի որ ամուսնութեան առաջարկ մը կը յղէ նոյնինքն մեծն Դեմետրիուս Պոլիորսետէսին: Կ'ըսեն թէ այս իշխանը այնքան գեղադէմ էր, որ իր ամբողջական գեղեցկութիւնը վերարտադրելու արժանի արձանագործ մը դեռ չէր գտնուած: Որպէս պատշաճութեան գիտակից եւ քաղաքագէտ իշխան՝ իրեն ներկայացուած առաջարկին հանդէպ կ'որդեգրէ անմիջականօրէն իմաստուն եւ լուրջ կեցուածք մը: Նկատելով որ դեռ վերջերս ոչ - յարձակման դաշինք կնքած էր Լանասայի սարսափելի հօր՝ Ագաթոկլէսի հետ, յարմար կը դատէ դաշինքը ամրապնդել սրտաբեկ աղջկան հետ ամուսնանալով: Բարոյախօսի վայել պատմութիւն:

Հռովմէացիներու օրով, աղնուական Գերմանիկուսի աճիւնները պարունակող անօթը Ասիայէն Իտալիա փոխադրելու արտմալի ճամբորդութեան ընթացքին՝ Ագրիպպինա պահ մը կանգ առած է հոս: Փառասիրութեամբ եւ հպարտանքով եւ նկարագրի վեհութեամբ բեղուն ամբողջ կեանք մը՝ սա բուն մը մոխիրին վերածուած: Ագրիպպինա կարճ առեն մը միայն մնացած է հոս՝ «մինչեւ Էութեան խորքը վիրաւոր իր մօքին տագնապը հանդարտեցնելու համար»:

17 - 10 - 37

Շուար եւ իրարու միջեւ արդէն անհամաձայն Անթոնիուս եւ Օկտավիա կայսերական ցականաւով հասած են կղզին, մին՝ դէպի Սուրիա մեկնելու համար, միւսը դանդաղ ընթացքով դէպի Հռոմ՝ հոն վերադառնելու համար իրենց պարպըւած սիրոյն պէս սին փառքերով կեանք մը:

Գորսիրայէն անցած յայտնի անձերու մասին գրութեան մը մէջ, Զարեան կ'ըսէ. - «Կարեւոր որոշումներու եւ բաժանումներու թատերաբեմ մը, որ կը փութացնէ դեռ եւս ամբողջովին չյայտնաբերուած տագնապներու պոռթկումը»: Մէջբերումը առնուած է այն հատուածէն, որ կը նկարագրէ Կիկերոնի եւ Կատոնի հանդիպումը, ամբոցի շուքին, Ք. Ա. 48 թուականին: Առաջինը՝ Կեսարի ներողամտութիւնը խնդրելու համար Հըռոմ մեկնելու կը պատրաստուէր: Երկրորդը՝ «յոյսը դեռ բոլորովին կտրած չըլլալով կայսրութենէն», Պոմպէի ընկերակցութեամբ դէպի Ափրիկէ պիտի ուղեւորուէր:

19 - 10 - 37

Մակեդոնիոյ եւ Հռոմի միջեւ մղուած պատերազմներու առեն Կոնսուլները հոս կը ձմեռէին: Պալէոպոլիսի չարչարուած ժայռոտ ափերը կը սպիտակին հովէն, որուն սուլոցը կը գալարուի Պերամայի ձիթենեաց պուրակներուն ընդմէջէն: Հիւսիսային կողմը՝ ծովը կը հարուածէ Պերիստերին (Տատրակներու կղզին), իսկ Պանտոկրատորի գետաբերանը սպիտակ - դեղնաւուն կը գունաւորուի յատակի աւազով: Յօրանջող պաշտօնեաներ փայտ սպառող վառարաններու մօտ կ'անցընեն ձմեռը, յարդի դէզերու եւ նաւային առաքումներու ցուցակագրումը կատարելով: «Պոմպէի եւ Յուլիոս Կեսարի միջեւ տեղի ունեցած վերջին մարտնչումին՝ Պոմպէ իր նաւատորմիղը բազմացուց կղզիին նաւերով եւ Բիբուլուսի հրամանատարութեան յանձնած իր բո՛ւն նաւատորմով՝ կղզին գրաւեց»:

Հոս Վեսպասիանոսի որդի Տիտոս ակնբեւ անհամբերութեամբ դիտած ըլլալու է իրեն ի պատիւ կազմակերպուած խաղերը:

20 - 10 - 37

Զարեան կ'ըսէ, թէ Ատտիլայի դաշնակից Գենսերիկը միշտ ալ հաւատացած էր որ «բարբարոսիկ հովեր զինք պիտի առաջնորդեն վայր մը, որու բնակիչները աստուածներու զայրոյթը գրգռած են»: Իր դրօշագարդ նաւատորմով ան յաճախ անձամբ կ'այցելէր այս կորստուած ափերը: Վանդալներէն ետք՝ Գոթացիք եկան անպարկեշտ Տոտիլայի օրով, կողոպտեցին, հրկիզեցին:

(Շար. 37)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ԷՔՍ - ԱՆ - ՓՐՈՎԱՆՍ. - Միրէյ Տօնապետեան իր մօր՝ Այրի Տիկին Պապիկ Տօնապետեանի *(ծնեալ՝* Արաքսի Տէրտէրեան) *մահուան տարելիցին* (17 - 6 - 1994) *յիշատակին հազար ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին :*

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Իգիտոր Տէրվիշեան (*Ապրիլ* 6) *մահուան առթիւ, փոխան ծաղիկի եղած են հետեւեալ նուէրները. — Ֆրանսահայ Բժիշկներու Միութեան* (*ԻՄԱՖ*). - *Եամ'ց քլէօպ* 500, *Տոքթոր Ս. Սիմոնեան* 1000, *Շառլ Անդրէասեան* 500, *Լեւոն Քէչէեան եւ ընտանիք* 1000, *Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Աճէմեան* 500, *Տոքթոր Ժագ Երւանդ* 1000, *Տէր եւ Տիկին Թէրզեան* 500, *Տէր եւ Տիկին Ալթունեան* 150, *Տէր եւ Տիկին Սայրիմ* 250, *Ալիս Գորտոնեան* 200:

Պ. Անտրէ Եախղարտաշեան 300 *Ֆր. Աղքատախնամին, Տիկին Սիլվա Գույումճեան* 500 *Ֆր. Իսի Եկեղեցիին, Եկեղեցւոյ Տիկնանց մարմինը* 250 *Ֆր.:*

Փոխան շնորհակալութեան Տոքթոր Մ. Տէրվիշեան 1000 *Ֆր. ԻՄԱՖ-ին:*

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Յարութիւն Տամլամեանի *թարմ յիշատակին «Հայաստան» հիմնադրամին կը նուիրեն. - Տիկին Հայկուհի Տամլամեան* 1000 *Ֆր., Տէր եւ Տիկին Տորք Տէր - Յակոբեան* 1000 *Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժան - Ժագ Տամլամեան* 500 *Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ալէն Տամլամեան* 500 *Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ստեփան Տամլամեան* 500 *Ֆր. (ստանալ՝ «Յառաջ»էն) :*

Տէր եւ Տիկին Ստեփան Տամլամեան նաեւ 500 *Ֆր. «Յառաջ»ին նոյն առթիւ :*

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՅՈՒԼԻՍ 5 - ՕԳՈՍՏՈՍ 27

●

Ամառնային արձակուրդներուն Նորմանտիի ծովեզերեայ Մանկանց Բոյնը կը բացուի Յուլիս 5-ին, ամէն տարիքի հայրենակիցներու համար :

Մանուկները ընկերակցութեամբ իրենց ծնողներուն :

Վարձելու համար սենեակները, խոհանոցով կամ առանց :

Հեռաձայնել. -

39 - 85 - 36 - 53
16 - 31 - 21 - 77 - 63

SABERATOURS SEVAN VOYAGES SABERATOURS SEVAN VOYAGES SABERATOURS SEVAN VOYAGES

PARIS·EREVAN·PARIS
VOLS HEBDOMADAIRES

- ASSISTANCE A L'AÉROPORT
- ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
- RÉSERVATION D'HÔTEL
- LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
- EXCURSIONS GUIDÉES
- VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE

PARIS·EREVAN
VOL CARGO MENSUEL

PRIX
PARIS-EREVAN-PARIS
3600 F
RENSEIGNEMENTS ET RÉSERVATIONS SUR SIMPLE APPEL

SABERATOURS
31, RUE D'ARGENTEUIL - 75001 PARIS
TEL 42 61 51 13 - FAX 42 61 94 53

SEVAN VOYAGES
48, COURS DE LA LIBERTÉ - 69003 LYON
TEL 78 60 13 66 - FAX 78 60 92 26

EREVAN
37, RUE HANRABEDOUTIAN - EREVAN 10
TEL 52 54 48 - 52 85 48 -
FAX 52 54 48

EN COLLABORATION AVEC
ARMENIAN AIRLINES

STUDIO VICKEN PARIS 1995

grande kermesse

de l'école ABOVIAN

organisée par le Conseil d'Administration et les professeurs de l'Ecole de Langue et Culture Arméniennes ABOVIAN

DIMANCHE 25 JUIN
à partir de 14 h

dans la cour de la Cathédrale du Prado
339, av. du Prado, 13008 Marseille

Vous trouverez de nombreux stands de jeux, des rafraîchissements, des spécialités arméniennes à déguster sur place ou à emporter !

TIRAGE DE LA TOMBOLA POUR UN MAGNIFIQUE VOYAGE et de très nombreux autres lots

Animation par
Jiraïr YESSEYAN et son Orchestre

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

1977 - 1995
18 ans d'Activités Permanentes à la M.C.A.
Une action culturelle sur le long terme

Vous voulez encourager la M.C.A.
Vous êtes convaincus de la nécessité d'enseigner la Culture Arménienne
Vous voulez applaudir les connaissances arméniennes de nos enfants et adolescents
Et le travail de leurs enseignants

Venez très nombreux à notre

GALA DE FIN D'ANNEE

placé sous la présidence de
Monsieur RENE ROUQUET
Maire d'Alfortville

SAMEDI 24 JUIN
à 20 h 30 très précises

Salle des Fêtes,
rue Voltaire, Alfortville

Participation aux frais

9, rue de Madrid, 94140 ALFORTVILLE
Tél.: 43 76 55 89 Fax : 43 78 66 64

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Camp itinérant en Grèce

La Croix Bleue des Arméniens de France ouvre son **Camp Itinérant en Grèce** du 4 au 25 Juillet pour les adolescents de 14 à 16 ans.

Au programme: *Randonnées, visites des sites et monuments historiques, rencontre avec La Croix Bleue de Grèce, etc...*

Prix : 5 000 F.

Pour tous renseignements complémentaires, contacter Mme ZABOUNIAN au:
49 77 76 15 (heures de bureau)
43 76 50 52 (le soir).

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Վօ - ան - Վըլէնի «Սաթենիկ» մասնաճիւղի մեծ պարահանդէսը՝ Սեպտեմբեր 16-ին մասնակցութեամբ ծանօթ երգիչ՝
փօլ Պաղտասարեանի

COOPERATION ARMENIE

rencontre
ARPI TOTOYAN, KRIKOR BELEDIAN, MARC NICHANIAN
sur le thème :

Diaspora - Arménie : Où en sommes-nous ?

le Vendredi 23 Juin

au YAN'S CLUB — 5, avenue Reille, PARIS 14e

19h30 : Accueil — 20h : Film de Coopération Arménie — 20h30 : Table ronde
22h : Repas sur réservation (Tél. Christine Papazian : 47. 36. 40. 78)

Soirée organisée par Coopération Arménie
50, rue Etienne-Marcel, 75002 Paris — Tél. : 42. 36. 06. 79

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
Վ Ե Ն Ե Տ Ի Կ
ՅՈՒԼԻՍ 1-25 / 1995

Կ'ընդունուին տասնըվեց տարիքը բոլորած հայ երիտասարդ - երիտասարդուհիներ :

Պիտի դասաւանդուին Հայերէն լեզու, պատմութիւն եւ գրականութիւն, մասնակցողներու մակարդակին համաձայն :

Մասնակցութեան սակ՝ 6.000 Ֆ.Ֆ. : *Այս գումարը կ'ընդգրկէ կեցութիւն, սնունդ, դասընթացք, մաքրութիւն, ապահովագրութիւն, մշակութային ըղբօսապտոյտներ :*

Արձանագրութեան համար դիմել՝

Corsi Estivi di Lingua Armena
Collegio Armeno Moorat-Raphael
Ai Carmini, Dorsoduro 2596 — 30123 Venezia (ITALIA)
Tel.: (41) 5228770 — Fax: (41) 5203434.

UGAB-JEUNES

☆

Venez fêter les vacances avec *l'UGAB-JEUNES*

SOIREE DE L'ETE

le SAMEDI 1er JUILLET à partir de 22 heures 30

au CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
— 118, rue de Courcelles, PARIS 17e —

Prix unique : 80 F. (1 consommation comprise)

Tenue correcte exigée

Interdit aux mineurs

La direction se réserve le droit d'admission

KHANASSOR

DIMANCHE 2 JUILLET

La FRA Dachnagtsoutioun groupe Arghoutian de Chaville
avec la participation de la Croix Bleue des Arméniens de France
Section «Ter Davtian» de Chaville

organise une

grande fête champêtre

Buffet — Animation — Surprises — Ambiance

au Parc Bon Repos à Viroflay
Près de la Place Louis XIV — N 10 — Parcours fléché à partir de Chaville

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 20
MARDI
20 JUIN
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.616 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 69e ANNEE — N° 18.616

ԹՂԹԱՊԵՏԱԿԱՆ

ՀԻՒՍԻՍԷՆ ՀԱՐԱՒ՝ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆԸ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՎԵՑ ԹԱՂԱՄԱՍ ԿԸ ԿՈՐՍՆՑՆԷ

Պատմական Թուական մըն է Յունիս 18 : Անցեալին պարտութեան մը (Ուաթերլօ, 1815), ապա՝ 1940 տը Կօլի կոչը, հուսկ 1995, երբ տակնուվրայ կ'ըլլայ Ֆրանսայի Թաղապետական պատկերը հիւսիսէն հարաւ, մանաւանդ Փարիզ եւ Մարսէյլ : (Կրնանք աւելցնել թէ պատմական Թուական մըն է նաեւ մեզի համար, քանի 1987, Յունիս 18-էն էր որ Եւրոպական Խորհրդարանը կը ճանչնար Հայոց ցեղասպանութիւնը) :

Նախարարութիւններու եւ քաղաքաբաններու համաձայն վտանգուած էին Փարիզի երկու Թաղամասերը՝ 11 եւ 20, որոնք կրնային ձախի ձեռքն անցնիլ, այսինքն խախտել Փարիզի չիրաքեան տիրապետութիւնը : Բայց, պարզուեցաւ որ նման վարկած մը լաւատեսութեան արդիւնք էր, քանի աջը կորսնցուց 6 Թաղամաս, այսինքն ոչ միայն՝ 11 եւ 20, այլեւ 3-րդ, 10-րդ, 18-րդ եւ 19-րդ : 18-րդ Թաղամասը կը պարտուէր Ներքին նախարարը՝ Ժան -- Լուի Տըպրէ ձայներու 43,02%-ով ընդդէմ ընկերվարական՝ Վայանի 46,36% : Մեծ պարտութիւն մըն էր նաեւ 3-րդ Թաղամասին մէջ Տոմինաթիի նման դէմքի մը պարտութիւնը (49,28%) մինչ ընկերվարական Էտրինպաում 50,72%-ով ձեռք կը ձգէր քաղաքապետութիւնը : Կը Թուի որ Թիպերի չունի Շիրաքի կերպարը եւ ԷՌ - Փէ - ԷՌ-ի վերջին գործառնութիւնները, ԱՇ - ԷԼ - ԷՄ-ի պատմութիւնները իրենց դերը խաղացին, ինչ որ բնական էր եւ ի վերջոյ լաւ է որ Փարիզ աւելի այլազան դիմագիծ մը ունենայ եւ մենաշնորհը չմնայ կուսակցութեան մը : Հիմնական փոփոխութիւններու կարգին յիշենք որ համայնավար բերդը՝ Լը Հավր անցաւ աջի ձեռքը, բայց, աջէն ալ համայնավարներու ձեռքը անցաւ Նիմ քաղաքը : Շատ յատկանշական է նաեւ Մարսէյլի պարագան, 1953-էն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով Կ. Տէֆէռի քաղաքը կ'անցնի աջի ձեռքը : Երեք փորձերէ ետք, Ժան - Գլօտ Կօտէն վերջապէս կը յաջողի իր նպատակին մէջ եւ ձեռք կ'առնէ քաղաքապետութիւնը : Իր ցանկին վրայ ընտրուած են նաեւ Ժան - Փիէր Պէրպէրեան եւ Ժիլպէր Գրգրեան : Մարսէյլի 7-րդ շրջանի ընկերվարական ցանկին գլուխն էր Լիւսիէն Վէյկան որ ընտրուեցաւ 45,72-ով : Իր ցանկին 5-րդ անունն էր «Յառաջ»ի աշխատակից՝ Կարօ Յովսէփեան որ կը դառնայ Մարսէյլի քաղաքապետութեան Թաղապետական խորհրդատու :

Բոլորը իրար անցած էին եւ իրենց ուժերը կեդրոնացուցած Վիթրոլի վրայ (հարաւային Ֆրանսայի մէկ կարեւոր քաղաքը, Մարսէյլի քով) որ կրնար Ազգ. Ճակատի ձեռքն անցնիլ քանի Պրինօ Մեկրէ, Ա. շրջանին ստացած էր 43% : Ժոսփէն, Շիւ, Թափի եւ ուրիշներ փութացին, մարդական միութիւններ սպառնացին եւ ի վերջոյ, ինչ որ «Հանրապետական Ճակատ» մկրտուած էր յաղթեց ու վերընտրուեցաւ տեղւոյն ընկերվարական քաղաքապետը՝ Անկլատ : Մեկրէ դատական հետապնդման դիմած է սակայն, այպանելով այն, բոլոր սպառնալիքները, ճնշումները եւայլն, եւայլն, որոնք գործուած են չաբթուան մը ընթացքին որպէսզի չընտրուի : Բայց, հարցը հոն է որ բոլոր ուժերը կեդրոնացնելով Վիթրոլի վրայ, որ չաբթուան մը ընթացքին Ֆրանսայի մայրաքաղաքը ըլլալու պատուութիւնը Թողուց, անտեսուեցան ուրիշ 3 քաղաքներ՝ Թուլոն, Մարինեան եւ Օռանժ ուր Ազգ. Ճակատը յաղթեց եւ տէր դարձաւ քաղաքներու, ինչ որ «Լիպերասիոն»ի խորագրել կուտայ՝ «Երեք արատ Ֆրանսայի մէջ» : Աւելցնենք որ Նիսի մէջ ալ յաղթեց Ազգ. Ճակատէն հեռացած, բայց, ոչ հաւանաբար անոր գաղափարներէն՝ Ժագ Փէյրա : Վիթրոլէն զատ, Ազգ. Ճակատը չյաղթեց նաեւ Միւլհուզ եւ Տրէօ : Հետեւեալ քաղաքները ուրեմն կ'անցնին աջին ձեռքը. -- Մարսէյլ, Լը Հավր, Պուրժ, Ավինեոն, Վալանս, Պէզիէ, Առաս, Սէն - Քանթէն, Սէն - Լօ, Ալպի, Մօպէօժ, Թիոնվիլ, Շալոն - Սիւռ - Մառն, Վըզուլ, Սէն - Տիզիէ եւ Պառ - լը - Տիւք : Ձախին ձեռքը կ'անցնին. -- Ռուան, Նիմ, Կրընոպլը, Գասթր, Պուռ - ան - Պրէս : Ռեմոն Պառ յաջողեցաւ, բայց փոքր մեծամասնութեամբ մը տէր դառնալ Լիոնի քաղաքապետի աթոռին զոր Միշէլ Նուառ պարտաւորուեցաւ Թողուլ : Լը Վալուա -- Փեռէի մէջ պարտուեցաւ Փաթրիք Պալքանի (պալատիրեան) եւ իր տեղը ընտրուեցաւ չիրաքեան՝ Օլիվիէ տը Շազօ : Անթոնիի մէջ, Փաթրիք Տէվէճեան վերընտրուեցաւ :

Գլերմոն - Ֆերանի մէջ, պարտուեցաւ Հանրապետութեան նախկին նախագահը՝ Վ. Ժիսքար տ'Էսթէն որ յայտարարեց թէ չի զղջար որ ներկայացած է : Ընկերվարական քաղաքապետը վերընտրուեցաւ 50,90% :

Ինչպէս բոլոր ընտրութիւններէն ետք, ամէն կողմէ միայն գոհունակութիւն կայ, պարտութիւնները կը բացատրուին այլ յաղթանակներով, իսկ Ազգ. Ճակատը չի կրնար գոհ չըլլալ, առաջին անգամն է որ տէր կը դառնայ երեք քաղաքներու, մէկը Թուլոն, աւելի քան 100 հազար բնակիչ եւ զգալի Թիւով աթոռներ ալ կ'ապահովէ բազմաթիւ քաղաքներու մէջ :

Ձեռնպահութիւնը բաւական կարեւոր համեմատութիւն մը արձանագրած է այս Բ. շրջանին ալ, մօտ 33% :

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԵՒԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ԼՈՒՌ ԵՐԿԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

«Միլլիյէթ»ի Յունիս 18-ի Թիւին մէջ Թերթին Ուաշինկթընի Թղթակիցը կը տեղեկացնէ Թէ Յունիս 14 եւ 15-ին հանդիպում ունեցած են Լ. Տէր - Պետրոսեանի եւ Հ. Ալիեւի խորհրդականները՝ Ժ. Լիպարիտեան եւ Վ. Կուլիզադէ : Տեղեկատուութիւնը կ'ըսէ Թէ կողմերը համաձայն գտնուած են որ հրադադարին պահպանումը ամէնէն կարեւոր գործօնն է խաղաղութեան հոլովոյթին : Հայաստանի Յուլիս 5-ի ընտրութենէն ետք փոխադարձ վստահութեան որպէս արտայայտութեան, պատերազմական գերիները պիտի փոխանակուին : Հայեւադրբեջանական երկխօսութիւնը պիտի շարունակուի Մինսկի խումբին աշխատանքին զուգահեռ :

Նոյն տեսակցութիւններուն կ'անդրադառնայ Թերթին մէկ քրոնիկագիրն ալ (Յունիս 19), ի միջի այլոց գրելով. «Երեւանի մէջ ղեկավարութիւնը կը ջանայ Սփիւռքի Հայերը գործածել Արեւմուտքի հետ սերտ գործակցութեան մը համար : խստութեան կողմնակից դաշնակցականներու անզօրացումը դիւրացուց այդ նպատակը» :

ԹԷՐՆՈՆԻ ԵՒ ՏԱՏՐԵԱՆԻ ԹՈՒՐՔ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉԸ՝ ՌԱԿԸՓ ԶԱՐԱՔՕԼՈՒ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթավերջին Փարիզ կը գտնուէր Թուրք մտաւորական Ռ. Զարաքօլու որ տէրն է Պոլսոյ «Պէլկէ» հրատարակչատան. այս հրատարակչատան տնօրէնը Այշէ Նուր Զարաքօլու որուն մասին լուրերու քանիցս արձագանգեց հայ մամուլը, դատական հետապնդումի ենթակայ է Հայերու ցեղասպանութեան մասին Ի. Թէրնոնի եւ Վ. Տատրեանի հատորները լոյս ընծայած ըլլալուն համար : Ան արդէն չորս ամիս բանտը մնացած է ու ներկայիս կը սպասէ վճռաբեկին վճիռին որ պիտի վաւերացնէ կամ բեկանէ 2 տարուան բանտարկութեան նոր պատիժ մը :

Յունիս 17, Շաբաթ առաւօտ Ռ. Զարաքօլու մամուլի ասուլիս մը տուաւ Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ շուրջ տասնեակ մը Թղթակիցներու եւ Հայ Դատի Յանձնախումբէն ներկայացուցիչներու : Նախ տեղեկութիւններ տուաւ կնոջը դէմ ձեռնարկուած դատական հետապնդումներուն մասին. ըսաւ Թէ նախապէս պատիժը նիւթական կ'ըլլար, բայց այսօր կ'ըլլայ նաեւ բանտարկութեամբ : Թէրնոնի գիրքին առԹիւ Ա. Ն. Զարաքօլու ամբաստանուած է ահաբեկչութեան դէմ պայքարի օրէնքով, որպէս ահաբեկիչ, իսկ Տատրեանի պարագային՝ որպէս ցեղապաշտ :

Ռ. Զարաքօլու ըսաւ Թէ այս ճամբորդութեան ձեռնարկած է որպէսզի փորձէ արեւմտեան հանրային կարծիքին ուշադրութիւնը հրաւիրել կնոջը եւ իր դէմ գործադրուած ճնշումներուն վրայ : Իրենք հաւատացած են որ Թուրքիոյ ժողովրդավարացման իսկական հոլովոյթը կը պահանջէ անցեալի սխալներու ճանաչումը : Ատոնց գլխաւորը կը նկատեն Հայերու ցեղասպանութեան հարցը որ երկրին մեծագոյն Թապուն է : Ռ. Զարաքօլու որպէս Մարդկային Իրաւանց Թուրքիոյ Միութեան ղեկավար, կ'ըսէ Թէ անկարելի է առանց այդ Թապուին ջնջումին, Թուրքիոյ մէջ խօսիլ մարդկային իրաւունքներու յարգանքի մասին :

Ռ. Զարաքօլու խորականութեան արտայայտութիւն կը նկատէ Թուրքիոյ քաղաքացիներուն անձնագիրներուն մէջ տեղ գտած կրօնական պատկանելիութեան նըշումը : Կ'ըսէ Թէ իրենց նպատակներուն մաս կը կազմէ այդ նշումին ջնջումը ու նաեւ Սպանիոյ օրինակով քաղաքացիութեան իրաւունքի վերադարձը բոլոր այն Հայերուն որոնք վերապրողներ են ցեղասպանութեան ու անոնց շառաւիղներուն որոնք կ'ապրին ցրուած աշխարհով մէկ :

Երբ դիտել տրուեցաւ որ կրօնքի պատկանելիութեան ջնջումը իր անպատեհութիւնը կրնայ ունենալ փոքրամասնութիւններու համար, քանի որ անոնք իրենց ծագումը փաստելու ոչ մէկ ուրիշ տուեալ կ'ունենան, ու ատիկա կարեւոր է օրինակ փոքրամասնութեան վարժարան մը զաւակ արձանագրելու համար եւլն., Թուրք մտաւորականը ըսաւ Թէ իրենք կը պաշտպանեն այն տեսակէտը՝ որ դպրոցներու ընդունելութեան սահմանափակումներն ալ պէտք է վերնան : Այսինքն, Թուրքիոյ քաղաքացին, Թուրք Թէ ոչ Թուրք, ազատ պէտք է ըլլայ իր զաւակը ղրկելու այն դպրոցը զոր կ'ընտրէ : Այս տրամաբանութեամբ, Ռ. Զարաքօլու շատ բնական կը նկատէ որ եթէ Թուրքեր փափաքին, կարենան իրենց զաւակները օր. հայկ. վարժարան մը արձանագրել... :

Հետաքրքրական է դիտել որ վերջին մէկ-երկու տարուան ընթացքին հայկական հարցին հանդէպ հետաքրքրութիւն մը ու երեւութապէս այդ Թապուն բեկանելու շարժում մը ծայր առած է Թուրքիոյ մէջ : Այս շարժումին առաջատարներէն է նաեւ Թ. Աքչամ : Երբ հարց տրուեցաւ Թէ ինչո՛ւ անոր «Թուրքիոյ ազգ. ինքնութիւնը եւ հայկ. հարցը» հատորը որ նոյնպէս կը շօշափէ նոյն Թապուն, չենթարկուեցաւ նոյն ճնշումին ու հալածանքին, Ռ. Զարաքօլու ջանաց բացատրել Թէ ան աւելի անուղղակի կերպով արտայայտուած է հարցին մասին, յետոյ այդ հատորին հրատարակիչը երկրին մեծագոյններէն մէկն է, եւլն. :

Նոյն երեկոյեան հանդիպում մըն ալ կազմակերպուած էր Հ. Բ. Ը. Մ.-ի եւ Ռ.Ա.Կ.-ի կողմէ, Ալեք Մանուկեան սրահը ուր մեծ մասով նախկին Պոլսեցիներէ բաղկացած շուրջ հարիւր հոգինոց լսարանի մը խօսեցաւ Ռ. Զարաքօլու նոյն նիւթերուն մասին : Շեշտեց Թէ պետութիւն մը այնքանատեն որ չէ հաշտուած իր անցեալին հետ, միշտ կրնայ կրկնել նոյն ընթացքը. այսպէս, Հայերու կատարուածին մերժումը այսօր Թոյլ կու տար նոյն հալածանքին դիմելու Քիւրտերուն դէմ :

Իր խօսքէն ետք, օրուան հիւրը պատասխանեց բազմաթիւ հարցումներու : Երեկոյթին Թարգմանութեան գործը ստանձնած էր ՀԲԸՄ-ի Փարիզի Յանձնախումբին նախագահը Ա. Կէօվճեան որ նաեւ արտասանած էր բացման խօսքը ու Ռ. Զարաքօլուն ներկայացուցած :

* * *

Կարեւոր է այս տեղեկատուութեան աւելցնել որ Թուրքիոյ մէջ հայկ. հարցին Թապուն ջախջախելու նպատակով ասպարէզ իջած առաջին անունին՝ Թ. Աքչամի պարագային արԹնցուցած հարցականներէն ետք, Ռ. Զարաքօլու ալ յաճախ հեռու կը Թուէր ձեռնարկուած պայքարին վճռակամութեան տէր մէկը ըլլալէ : Շատ յաճախ մակերեսային էին իր արտայայտութիւններն ու պատասխանները : Դժուար էր համոզուիլ որ ընտրուած գործին հետ ուղիղ համեմատական էին անոր կեցուածքը, մեկնաբանութիւնները, յանձնառութեան եղանակը :

Ինչ որ ալ ըլլայ պարագան, մեզի համար նոր հանգրուան մը կը ներկայանայ Թուրք նման մտաւորականներու քայլերով. անհրաժեշտ է ճիշդ դիտարկումէ ու զատումէ մեկնիլ, չսխալելու համար հետեւելի յետագայ ճամբուն ընտրութեան մէջ :

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԲՈՒԴԵՆՈՎՍԿԻ մէջ, Յունիս 19-ի առաւօտը կացութիւնը դեռ չէր բարելաւուած, հակառակ անոր որ Ռուսերը սկսած էին բանակցիլ : Չերնոմիրդին հեռաձայնով ապահովութիւն տուած էր Չէչէններու զինուորին պետին՝ Բասայեւի որ Ռուսերը կը դադրեցնեն իրենց յարձակումները Չէչէնիա, բայց, համաձայնութիւն չէր գոյանար եւ կ'ըսուէր Թէ բանակցութիւնները ձախողած էին : Միշտ 100-է աւելի պատանդ կար եւ ռուսական զօրքին երկու յաջորդական յարձակումներէն ռուս պատանդներ մեռած էին, ինչ որ աւելի դառնացուցած էր ընտանիքները :

ՊՈՍՆԻՈՅ մէջ, կապոյտ սաղաւարտաւորները ազատ արձակուած են, կռիւները սակայն կը շարունակուին դէպի Թուզլա :

ԼԷՈՒԻՍԻ ԴԱՏԻՆ ԱՌԸՆԶՈՒԹԵԱՄԲ

ԹՈՒՐՔ ԼՐԱԳՐՈՂԸ ԵՒ ՓԱԹՐԻՔ ՏԷՎԷՃԵԱՆԻՆ ՈՒՂՂՈՒԱԾ ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ

Ծանօթ է որ թրքական «Զաման» թերթի աշխատակիցը՝ Իլհան Պարտաքճը անցեալ ամիս կոչ բրած էր իր ընթերցողներուն որ բողոքի նամակներով ողողեն Փ. Լէուիսի դէմ բացուած դատին փաստաբանը՝ Փաթրիք Տէվէճեան :

Յունիս 9-ին, լրագրողը կրկին կ'անդ-

(Շար.ը Դ. էջ)

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՆԷ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Անկախ Հանրապետութեան հռչակումէն օրէն (1991, Սեպտեմբեր 2) սկսած, Արցախ քայլ առ քայլ կ'իրականացնէ պետականութեան հաստատման նպատակը: Այդ հոլովոյթին նորագոյն կարեւոր թուականն էր Ապրիլ 30-ը, խորհրդարանական ընտրութեան օրը: Այդ ընտրութեամբ, անկախութեան չորրորդ տարեդարձի նախօրեակին, Արցախ ունեցաւ կառավարական կանոնաւոր կազմ, իրաւունքներն ու պարտականութիւնները խրարմէ զանազանուած իշխանութեան բաղադրիչներ:

Կառավարական կազմը կը գլխաւորէ վարչապետ Լէոնարտ Պետրոսեան, որ այդ պաշտօնին կոչուած էր 1994 Դեկտեմբեր 27-ին, նախագահ Ռ. Քոչարեանի հրամանագրով: Ծնած է 1953-ին Մարտունի: Տնտեսագէտ է. անկուսակցական: Ունի առաջին տեղակալ մը եւ երկու տեղակալներ. կառավարութիւնը կը բաղկանայ պաշտպանութեան, ներքին, արտաքին, տնտեսութեան, առողջապահութեան եւ կրթական -- մշակոյթի -- գիտութեան -- մարզական նախարարութիւններէն: Պատրաստութիւն կը տեսնուի արդիւնաբերութեան նախարարութիւն ստեղծելու:

Մայիս 25-ի «Հայք» օրաթերթը վարչապետ Լ. Պետրոսեանի հետ հարցազրոյցով մը որպիսութիւնը հարցուցած է Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան:

Որպէս կառավարութեան պետ ան կը գանգատի պետական կառավարման կառոյցներուն համար հարկաւոր ղեկավար տարր պատրաստելու անկարելիութենէն որ հետեւանքն է պատերազմին: Կառավարութեան կազմութեան միջոցին առաջնորդուած են երկու սկզբունքով. ընտրած են չարժումին գաղափարներուն նուիրուած եւ արհեստավարժ պատրաստութեան տէր անձնաւորութիւններ: Ասկէ զատ, ջանացած են կարելի չափով սահմանափակել նախարարութիւններու եւ վարչութիւններու թիւը:

Ինչպէս կ'ըսէ դրուցավար Ալվարդ Բարխուդարեան, ԼՂՀ տարբերելով Հայաստանէն, ազատ չուկայի տնտեսութեան անմիջական անցքին տեղ, ընտրած է «թաւշեայ բարեփոխումներ»ու ճամբան: Ատոր եւս պատճառ ցոյց կը տրուի պատերազմը: «Կարեւոր հանգամանք է հասարակութեան հոգեբանական պատրաստութիւնը՝ հանրային սեփականացումից դէպի մասնաւորի անցմանը» կ'ըսէ Լ. Պետրոսեան, ապա կը բացատրէ թէ կառավարական կառոյցներու աշխատողներէն խումբեր կը կազմեն ու 15 - 20 օրով գիւղերը կը ղրկեն որպէսզի ժողովուրդին պարզաբանեն կատարուածը, բարեփոխումներու ծրագիրը, հեռանկարները, եւայլն:

Հայաստանէն կը տարբերի նաեւ անոնց մօտեցումը հողին հանդէպ որ մեծագոյն հարստութիւնն է: Հողը հոն ալ գիւղացիին կը տրուի ցմահ, որպէս ժառանգելի ստացուածք, բայց ոչ վաճառելի:

Ցետագային սեփականաշնորհումի շրջանակին մէջ պիտի առնուին արդիւնաբերական ձեռնարկութիւնները որոնք բազմաթիւ չեն. կան մետաքսի, կարասիի, ելեկտրաթէքնիք գործատուներ: Ինչ կը վերաբերի առողջապահութեան եւ կրթական մարզերուն, հոս սեփականաշնորհման ծրագիր տակաւին չկայ: Բարձր ուսման վճարովի հաստատութիւն չունի Ղարաբաղը. ուսումի համար դուրս ղրկուած երիտասարդները կը պարտադրուին վերադառնալ, որովհետեւ անոնց վկայականները Ղարաբաղի նախարարութիւնը կուտայ եւ պէտք է հինգ տարի աշխատին Ղարաբաղի մէջ եթէ չեն ուզեր պետութեան վճարել իրենց ուսման փոխարժէքը:

Լ. Պետրոսեան որ երիտասարդ հանրապետութեան, պայմաններուն լաւագոյն ծանօթ անձերէն մէկն է, պատասխանելով «ինչպիսի՞ երկիր էք պատկերացնում Լեռնային Ղարաբաղը ապագայում» հարցումին, կ'ըսէ. «Մեր պատկերացմամբ, Ղարաբաղը զարգացած հողագործական երկիր կը դառնայ: Մօտակայ հինգ տարին մենք, յամենայնդէպս, զարգացնելու ենք նաեւ արդիւնաբերութիւնը»:

Այսօրուան համար Ղարաբաղէն գիւղատնտեսական ապրանքի արտածում եկամտաբեր չի նկատուիր: Ցետագային կը նախատեսուի Հայաստան արտածել հողային արտադրութեան որոշ տեսակներ, ինչպէս նուռ, արքայախնձոր եւ նաեւ անասնային որոշ մթերքներ: Ինք իրեն հարց տալով թէ ուրիշ ի՞նչ կարելի է արտածել Ղարաբաղէն, Լ. Պետրոսեան կը թուէ քարը, մարմարը, փայտը. կ'ըսէ թէ ուսումնասիրութեան առարկայ է հանածոներուն հարցը, ինչպէս Դրմբոնի ոսկիի հանքերը: Կ'աւելցնէ թէ եթէ թէքնիք կարելիութիւններ տրուէին իրենց, կրնային Ղարաբաղի մէջ արտադրել չոր պտուղը որ այսօր Հայաստան կը ներածուի Իրանէն, Թուրքիայէն:

Զրուցավարը կը հետաքրքրուի նաեւ ճամբաներու կացութեամբ: Ի՞նչ են ծրագիրները. կը նախատեսուի՞ երկաթուղիի կառուցում. նոր ուղիներ կը մտածուի՞ն Ղարաբաղը Հայաստանին կապելու համար: Լ. Պետրոսեան կը խօսի հաստատուեալներով. Վարդենիսէն Ստեփանակերտ երկաթուղիին կառուցումը մօտաւորապէս 300 միլիոն տոլարի կը կարօտի. այսօրուան համար հաւանական բան չէ: Դեռ երկար ժամանակ Ղարաբաղ արտաքին աշխարհին պիտի կապուի Հայաստանի միջոցով: «Հայաստան» հիմնադրամի միջոցներով սկսած է Գորիս -- Լաչին -- Ստեփանակերտ ճամբուն նորոգութիւնը: Կը ծրագրուի օդային նոր գիծեր հաստատել Ստեփանակերտէն Ստավրոպոլ ու Մինվոդի, նպատակ ունենալով դիւրացնել Ռուսաստանի հիւսիսային շրջանը հաստատուած ղարաբաղցի գաղթականներու վերադարձը:

Կարեւոր խնդիր է բնակչութեան ընկերային վիճակը որուն բարելաւման յատկացուած է պիւտճէին 51%-ը. իսկ պիւտճէն 1 միլիառ 750 միլիոն դրամ (շուրջ 4,5 միլիոն տոլար) բաց ունի: Պատերազմին պատճառած վնասը այնքան մեծ է որ Լ. Պետրոսեան կ'ըսէ. - «Կենսամակարդակի էլ աւելի անկում Ղարաբաղում դժուար է պատկերացնել»: Ասով հանդերձ, վարչապետը վստահ է թէ երկու -- երեք տարիէն կարելի կ'ըլլայ արտադրութիւնը աւելցնել ու անով բնակչութեան կեանքի պայմանները բարելաւել, ինչ որ կը դիւրացնէ ընկերային հարցերու լուծումն ալ:

Զրոյցին վերջին նիւթը կը կազմէ Հայաստանի իշխանութիւններուն հետ յարաբերութիւններու հարցը: «Ինձ համար Հայաստանի նախագահը, վարչապետը, Գերագոյն խորհուրդի նախագահը հայ ժողովրդի, Հայոց աշխարհի ղեկավարներն են» կ'ըսէ Լ. Պետրոսեան: Իր կարծիքով որքան սերտ ըլլան երկու պետութիւններու ղեկավարներուն յարաբերութիւնները, այնքան աւելի ամուր կ'ըլլան թէ՛ Ղարաբաղը, թէ՛ Հայաստանը: «Այսօր միանշանակ կարելի է ասել որ Ղարաբաղը երբեք չի վերադառնալու Ադրբեջանի ենթակայութեան տակ» կը յայտարարէ ԼՂՀ-ի վարչապետը, աւելցնելով. - «Այս առումով տարաձայնութիւններ Հայաստանի ու Ղարաբաղի միջեւ լինել չեն կարող եւ դա ամենակարեւորն է մեր յարաբերութիւնների մէջ»:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

PUBLICATIONS REÇUES

UNITED STATES
OFFICIAL DOCUMENTS
ON THE
ARMENIAN GENOCIDE

Compiled and introduced by
ARA SARAFIAN

VOLUME III
The Central lands

Ed : Armenian Review,
Watertown (U.S.A.), 1995.

Օրուան հարցեր

ՄԱՐԴ ԱՐԱՐԱԾԸ ՄԱՔՍԱՆԵՆԳՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔ

Որքան կը դժուարանան կեանքի պայմանները Արեւելեան Եւրոպայի ու Միջին - Արեւելքի երկիրներուն մէջ, այնքան կը չեշտուի մաքսանենգութեան գործունէութիւն մը որ որպէս դրամագլուխ ունի մարդ արարածը: Ալպանացիներ, Քոսովացիներ, Քիւրտեր գլխաւոր տոկոսը կը կազմեն այդ դրամագլուխին: Անոնց աննշան մէկ մասը ինք գտնելով միջոցները կը յաջողի դաղտագողի անցնիլ իր ու իր նմաններուն դէմ փակուած սահմաններէ, միշտ աւելի բարօր կեանքի մը հեռանկարով: Իսկ մեծագոյն մասը որսը կ'ըլլայ կազմակերպուած մաքսանենգութեան: Անոր կազմակերպիչները բնակութիւն, փոխադրամիջոց, ապօրինի աշխատանք կը հայթայթեն այդ որսին որ բոլորը պէտք է հատուցանէ տարիներու իր վաստակով:

Գլխաւորաբար իտալական եւ ռուսական մաֆիաները ու նաեւ Չինացիներու խմբակներ կը զբաղին այս գործունէութեամբ: Կ'ենթադրուի որ այս ճամբով ապահովուած գումարը ամբողջ աշխարհի մէջ 5 -- 7 միլիառ տոլար եղած է 1994-ին:

Այս գործունէութեան համար թիրախ առնուած երկիրները մտահոգ են. մանաւանդ որ մարդու մաքսանենգութեամբ զբաղողները կը գործակցին թմրեցուցիչի մաքսանենգութեան եւ պոռնկութեան մէջ մասնագիտացած ոճրագործ շրջանակներու հետ:

Ապօրինի այս «ապրանք»ին մէկ մասը կը հասնի Գերմանիա. Քոսովացիները կը գաղթեն դէպի Մոնթէնէկրօ, անկէ կը բերուին Միլանօ, ապա անցնելու համար Ֆրանսայի սահմանը: Հոն իրենց սպասողները զիրենք կ'առաջնորդեն Միւլհուզ ուրկէ կը բռնեն Գերմանիոյ ճամբան: Վերադարձի ճամբուն վրայ մաֆիան այս երկրէն զէնք կը գնէ, Ալժերիոյ կրօնամոլ շարժումները միշտ վառ պահելու համար:

Մաղրէպեան երկիրներէն կատարուած մաքսանենգութիւնը հեռանկար ունի Իտալիան, որովհետեւ Մարոքի եւ Ալժերիոյ սահմանը փակ ըլլալով փակուած է նաեւ Ճիպրալթարի ճամբան. մնաց որ Սպանիա Շէնկէնի համաձայնագրին տառին ամբողջական հաւատարմութեամբ, խիստ հակակշռի տակ կը պահէ իր սահմանները: Իսկ Ֆրանսա այլեւս մուտքի անցագիր չի տար Ալժերացիներու: Ասոնց արդիւնքը այն կ'ըլլայ որ ապօրինի անցքերու գինը կը բարձրանայ: Թունուզէն Սիկիլիա փոխադրութիւն մը կ'արժէ 4 -- 15 հազար Ֆրանք: Այս ճամբով հայթայթուած եկամուտը այնքան հմայիչ է որ նոյնիսկ «գերիներու շուկաներ» ստեղծուած են Արեւելեան Եւրոպայի, նախկին խորհրդային երկիրներուն ու մինչեւ իսկ Չինաստանի մէջ: Միւս կողմէ, եւրոպական սահմաններու ամրափակ վիճակը, նաեւ քաղաքական ապաստանեալի կարգավիճակին տիրանալու դժուարութիւնները պահանջքը ստեղծած են, արհեստավարժ մաքսանենգներու որոնց առաջին զոհը կ'ըլլայ գաղթականը:

Ապաստանեալներու բարձրագոյն գրասենեակին մամուլի սպասարկութենէն յայտնած են թէ Իրաքէն ու Թուրքիայէն բազմաթիւ Քիւրտեր մինչեւ Մոսկուա կ'երթան, անկէ Պալթեան երկիրներու ճամբով Եւրոպա անցնելու համար: Ու այդ ճամբորդութիւնը կրնայ արժել մինչեւ 100 հազար Ֆրանք: Գաղթականէն կը պահանջուի վճարել ճամբորդութեան ամէն մէկ հանգրուանին: Ու անգամ մը ճամբայ ելլելէ ետք, ան փախուստ չունի. միշտ ենթակայ է սպառնալիքներու թէ գինք կը մատնեն իշխանութիւններու, եւայլն:

Զուիցերիոյ մէջ այս մարզին պատասխանատուները կ'ըսեն թէ անկարելի է ենթադրել երկիր մուտք գործած այս կարգի օտարականներուն թիւը: Ֆրանսա, Գերմանիա ու եւրոպական այլ երկիրներ անճրկած են ու ճնշումը որ կը կիրարկուի, աւելի թիրախ կ'առնէ գաղթողները, քան մաքսանենգները: Ենթէրփոլը կ'ըսէ թէ խնդրոյ առարկայ ցանցերուն մասին ոչինչ գիտէ, իսկ միջազգային կամ շրջանային համագործակցութեան կեդրոն մը գոյութիւն չունի:

Այսուհանդերձ, մարդու մաքսանենգութիւնը շատ աւելի նուազ վտանգաւոր է, քան թմրեցուցիչի մաքսանենգութիւնը: Ամէնէն ցայտուն օրինակը այն է որ մինչեւ 1994, Հոլանտայի մէջ այդ գործով զբաղողներուն ոչ իսկ պատիժ սահմանուած էր. հազիւ տարիէ մը ի վեր անոնք տարուան մը բանտարկութեան կը դատապարտուին:

ՔԱՂՀԱՆ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՀՈՒՆՁՔԸ

ՅԱՍՄԻԿ ՄԱՀՏԷՍԵԱՆ
13 ՏԱՐԵԿԱՆ, ԼԻՍԷԱԿԱՆ

Աւարտելով Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի միջնակարգի (գոլէժ) բաժինը, տասնեւերեք աշակերտներ յառաջիկայ տարեշրջանին իրենց ուսումը պիտի շարունակեն այլ կրթական հաստատութիւններու մէջ:

Ձեռք բերուած արդիւնքներով 1994 - 1995 տարեշրջանի հունձքը պէտք է որակել բացառիկ. քանի՛ անոնցմէ ութը յաջողած են միջնակարգի համար պատրաստուած ուսումնական չորս տարուան ծրագիրը իւրացնել երեք տարիէն եւ լիսէական դառնալու իրաւունքը ձեռք բերել:

Անոնք Մայիս 22-ին մասնակցած են Սէն - Սէն - Տընիի (93) Աքատէմիին կողմէ կազմակերպուած լիսէ մուտքի քննութեան: Յաջողութիւնը դրեթէ ամբողջութեամբ կրկնուած է նաեւ Վալ-տ'Ուազի (95) Աքատէմիին Յունիս 1-ի քննութեան: Այս երկրորդ քննութեան մասնակցութիւնը պարտադիր չէր նախկին քննութիւնը արդէն յաջողածներուն համար: Բայց ուսուցչական կազմը փափաքեցաւ որ անոնք մասնակցին նաեւ երկրորդ քննութեան, անոնց պատրաստութեան մակարդակին մասին աւելի հաստատ գաղափար մը ունենալու նպատակով:

Արդիւնքները ապահովութիւն կը ներշնչեն անոնց ուսման ապագայ ընթացքին կապակցութեամբ: Մանաւանդ որ անոնք իրենց դասարանակիցներէն մէկ տարի փոքր ըլլալով հնարաւորութիւնը պիտի ունենան իրենց նախասիրած ուղղութեամբ ընտրութիւն կատարել:

Քննելով ստացուած նիշերը, կը նկատուին հետեւեալները: Առաջին՝ աշակերտները լաւագոյն արդիւնքները ձեռք ձգած են ուսողութեան (մաթեմաթիք) մէջ: Չորս աշակերտներ ստացած են 17 նիշը: Երկրորդ՝ յառաջիկայ տարիներուն իրենց աշխատանքը առաւելաբար պէտք է կեդրոնանայ ֆրանսերէն գրաւոր արտայայտութեան կատարելագործման համար:

Յաջողութիւններու շարքին հոս մասնաւորաբար պիտի չեշտենք Յասմիկ Մահտէսեանի յաջողութիւնը: Ան 13 տարեկան է դեռ: Ան կը դառնայ լիսէական, մինչդեռ իր տարեկիցները յառաջիկայ տարեշրջանին պիտի յաճախեն 4-րդ դասարանը: Յասմիկ Մահտէսեան մասնակցած է երկու քննութիւններու եւ բոլոր նիւթերու համար ստացած է բարձր նիշեր:

Վերոյիշեալ երկու Աքատէմիներու լիսէ մուտքի քննութիւններուն մասնակցած են այլ միջնակարգերէ ընդամէնը 53 աշակերտներ: Յաջող նկատուած քննութիւններուն թիւը եղած է 13, որոնցմէ 11-ը Դպրոցասէրի աշակերտութեան յաջողութիւնն է:

Իսկ ինչ կը վերաբերի հինգ միւս աշակերտներուն, անոնք իրենց ուսումը պիտի շարունակեն բնական ընթացքի մէջ, պիտի դառնան երրորդ դասարանի աշակերտներ:

Կրկնող աշակերտ չէ եղած:

Վարժարանիս միջնակարգ բաժինը, դժբախտաբար, պայմանագրով (քոնթրա) կապուած չէ նախարարութեան: Հետեւաբար ան նիւթական նպաստներ չի ստանար:

Նոյն ժամանակ՝ իւրաքանչիւր աշակերտ Դպրոցասէրի շրջանը աւարտելէ ետք պարտի յաջողիլ Աքատէմիներու լիսէ մուտքի քննութիւնը, իր ուսումը հանրակրթական վարժարանի մէջ շարունակելու համար: Ինչ որ պարագան չէ այլ դպրոցներու մէջ ուր աշակերտի լիսէ մուտքին եւ կամ ուսումնական յետագայ

ՓԱՐԻԶԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑԸ

Այսօր, Յունիս 11, Մայր Եկեղեցւոյ «Նուրհան Ֆրէնկեան» սրահին մէջ, տեղի ունեցաւ կիրակնօրեայ դպրոցի ամավերջի հանդէսը:

Ուսուցիչներ, Սիլվա Էլմաճեան, Ծոյս եւ Քնար, ոչ մէկ ջանք խնայած էին իրենց յանձնուած մատաղ սերունդին ջամբելու ազգային կրթութիւն եւ մշակոյթ:

Հայերէն այբուբենի քառորդ թիւի աշակերտներուն խմբական «Մեր Հայրենիք» քայլերգով բացուեցաւ օրուան հանդէսը, յոտնկայս:

Ի լուր եւ ի տես այս իրականութեան, նախքան յայտագրի գործադրութիւնը, ներկաները հաղորդակից դարձուցի հայրենի ուսանողուհիի մը կողմէ ինծի յանձնուած գրութեան:

Վարչութեան ատենապետ՝ Պր. Համազասպ Մոմճեան, իր գոհունակութիւնը յայտնելով հանդերձ բաւ չհամարեցաւ տարուած աշխատանքին դիմաց աշակերտներու քանակը, հրաւիրեց ներկաները օժանդակ մարմինով մը օժտելու դպրոցը եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան եւ տիկնանց մարմիններով ներդաշնակ երբորդութիւն մը կազմելով:

Աշակերտներ, իրենց յատուկ անհատականութեամբ, ուղերձով, արտասանութիւններով եւ խմբական երգերով ծաղկեցուցին իրենց դպրոցական հանդէսին յայտագիրը:

Գնահատելի էր, Կոմիտաս Վրդ.ին հետ իրենց ունեցած զրոյցին ներկայացումը, կենդանի պատկերով:

Հուսկ, տեղի ունեցաւ մրցանակներու բաշխում, Տիկնանց Մարմնին նուիրատուութեամբ:

Օրուան հովանաւոր՝ Կաթ. Պատուիրակը եւս իր գոհունակութիւնը եւ օրհնութիւնը տալով, հրաւիրեց ներկաները աչքէ չհեռացնելու այն պահը, որ իրենց շնորհուեցաւ, այնքան յաջող ներկայացուած «զրոյց»ին, որ ինքնին կը բացայայտէ մեր մտահոգութիւններուն պատասխանատուութիւնը ունենալու, ներդաշնակ գործակցութեամբ եւ անշահախնդիր նախանձախնդրութեամբ, սերունդներու խրամատներէն զմեզ հեռու պահելով:

Ապա, ներկաներ վայելեցին «Տիկնանց Մարմնին» կիրակնօրեայ հիւրասիրութիւնը:

ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՀՕԹ ՓՐՈՎԱՆՍԻ ՓԱՌԱՏՕՆԻՆ

Դասական երաժշտութեան այս փառատօնը այս տարի տեղի կ'ունենայ Յուլիս 15-էն Օգոստոս 2. նախատեսուած է Հայաստանէն կարեւոր մասնակցութիւն մը: Նախ Յուլիս 22-ին Էմին Խաչատրեան պիտի ղեկավարէ Երեւանի սենեակի նուագախումբը որ պիտի ընկերանայ թաւջութակահար Ժերոմ Փեռնոյի: Յայտագիրը բաղկացած է Մենտըլսընի, Հայտընի, Ջօհրապեանի գործերէն: Այս նուագախումբը հիմնուած է 1979-ին, ժամանակակից գործեր նուագելու առաջադրանքով ու իր լայն երաժշտացանկով մեծ յաջողութիւն արձանագրած Եւրոպայի մէջ: Խումբին տնօրէնն է ծանօթ երգահան Արամ Սաթեան: Ան 1968-ին Մոսկուայի յօբինումի միջազգային մրցումին առաջին մրցանակը ստացած է. կը դասաւանդէ Երեւանի Կոմիտաս երաժշտանոցին մէջ: Խմբավար է Է. Խաչատրեան Մոսկուայի երաժշտանոցին դաշնակի եւ նուագախումբի ղեկավարութեան ճիւղերուն աշակերտած է, ապա ղեկավարած Պալշոյի նուագախումբը. աշխատած է չեխ, լեհ, գերմանացի եւ մեքսիքացի արուեստագէտներու եւ նուագախումբերու հետ: 1991-էն ի վեր կը ղեկավարէ Երեւանի սենեակի նուագախումբը ու երաժշտանոցի դասախօս է: Ժ. Փեռնօ դասական երաժշտութեան շրջանակներուն ծանօթ անուն է Ֆրանսայի եւ Եւրոպայի մէջ: Նուագած է մեծ նուագախումբերու ընկերակցութեամբ: 1991-ին սենեակի երաժշտութեան առաջին մրցանակին եւ 1992-ին թաւջութակի առաջին մրցանակը շահած է: 1994-ին Փարիզի Ռոսթրոփովիչ մրցումին Գ. տեղը գրաւած է: 1989-ին հիմնած է լարաւոր նուագարաններու երրեակ մը:

Փառատօնին փակումի համերգն ալ պիտի տայ Հայաստանի Ֆիլհարմոնիք նուագախումբը Լորիս Ճգնաւորեանի ղեկավարութեամբ: Խաչատրեանի, Չայքովսքիի, Պրահմսի գործերով կազմուած յայտագիրը որպէս մենակատար ունի ջութակահար Ռընօ Գափիւսոնը եւ թաւջութակահար Անթուան Լետերլէնը: Առաջինը շատ երիտասարդ տարիքէն ծանօթ անուն մըն է երաժշտական փառատօններու: Իսկ Ա. Լետերլէն 1989-ին արժանացած է թաւջութակի եւ սենեակի երաժշտութեան ոսկէ մետալին:

Հօթ Փրովանսի փառատօնին հասցէն է.

34, Boulevard du Roi René
13100 Aix-en-Provence
Հեռաձայն. -
42 - 26 - 98 - 71
Հեռապատճէն. -
42 - 26 - 78 - 43

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Յունիս 3-ին տեղի ունեցած է «Ուրֆայի տոհմիկ օր»ուան ճաշ - խրախճանքը: Բացման խօսքը ըրած է Հուրի Նաճարեան, որմէ ետք սրահ մուտք գործած են արքայական տարազով Արքար Թագաւորն ու Թագուհին, նաժիշտներն ու պալատականները, ապա՝ ամուսնացող զոյգ մը, ընկերակցութեամբ հարսնեւորներու որոնք ներկայացուցած են Ուրֆացիական հարսանիք մը: ՀՕՄ-ի Ռուբինա մասնաճիւղին կազմակերպած այս հաւաքոյթին խօսք առած է վարչութեան ատենապետ՝ Մարկրիթ Տէոէեան: Սոնա Սարգիսեան սահիկներով ներկայացուցած է Ուրֆայի անցեալն ու ներկան: Արչօ Պօյաճեան - Սոլաքեան կարդացած է Ուրֆայի բարբառով ասացուածքներ, առածներ, առակներ: Այս առթիւ, կազմակերպիչ յանձնախումբը հրատարակած է «Ուրֆայի տոհմիկ օր» խորագրուած գրքոյկ մը, ուր տեղ գտած են Ուրֆայի պատմութիւնն ու այլ նիւթեր:

ՆԻՑՄԻ (Միջեաւ - Նահանգներ) իր բնակարանին մէջ, Մայիս 31-ին, մահացած է տոքթոր Վիգէն Պապայեան: Ծնած էր Հայաստան 1913-ին եւ զաւակն էր Հայաստանի Ա. Հանրապետութեան Խորհրդարանի անդամ՝ Խոսրով Պապայեանի: Քիմիաբանութեան իր տոքթորան ստացած է Նիւ - Եորքի համալսարանէն: Ունի աւելի քան 60 գիտարարական աշխատանքներ: Բազմիցս պարգեւատրուած է ամերիկեան կառավարութեան կողմէ: Ողբացեալը իր գործօն մասնակցութիւնը բերած է նաեւ հայկական կեանքին: Հիմնադիր անդամներէն եղած է Հայ Երիտասարդաց Դաշնակցութեան եւ «Հայաստան Քէմփ»ին: Պատասխանատու պաշտօններ ալ վարած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ Հայ Դատի Յանձնախումբին մէջ:

ՊՈԼՍՈՅ Մաչքա Մաւէն Ֆաքիւլթէի ամփիթատրոնին մէջ, Յունիս 5-ին, համերգ մը տուած է Եշիլգիւղի Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբը ղեկավարութեամբ Արէտ Պէքճեանի: Բացման խօսքը արտասանած է ուսուցչուհի Անի Ներսէսեան եւ բացատրութիւններ տուած երգչախումբին աշխատանքներուն մասին:

ՊՈԼՍՈՅ Ս. Երրորդութիւն Եկեղեցւոյ մէջ, ապա՝ Մատենադարանի պատմական սրահին, աւանդական շուքով տօնուած է Հոգեգալուստի տօնը եկեղեցական եւ աշխարհական յաջորդական հանդիսութիւններով: Առաւօտեան Պատրիարքին ձեռամբ կատարուած է Եկեղեցւոյ խորանին նոր սրբանկարին օծումը: Ապա, օրուան պատարագը մատուցանած է Հմայեակ Քահանայ Տունաեան ու քարոզած է Գարեգին պատրիարք: Եկեղեցական արարողութենէն ետք, Մատենադարանին սրահը սարքուած է աւանդական սեղանը: Թաղային Խորհուրդի տեղեկագիրը կարդացած է Նշան Պահապան բացատրութիւններ տալով յարակից մարմիններու գործունէութեան մասին: Թաղային Խորհուրդը որոշած է այս տարի Խասեան վարժարանի ջեռուցման դրութիւնը դարձնել բնական կազի: Պիտի նորոգուին նաեւ Ս. Երրորդութիւն Եկեղեցիին ու Թոքաթլեան խանի տանիքները: Խօսք առած են «Մարմարա»ի խմբագրապետ՝ Ռոպէր Հատտէճեան, Վարդ. Շիկահեր, Տոքթոր Արամ Ֆընտըք, Բարսեղ Թուղլաճեան: Հաւաքոյթը փակուած է Պատրիարքին Հուսկ Բանքով:

ընթացքին մասին կ'որոշեն դասարանային խորհուրդները: Այդ որոշումները գրեթէ կ'ըլլան անդարձելի: Իսկ Ֆրանսա նորահաստատ հայ ընտանիքներու զաւակներուն համար ալ ճակատագրական՝ առհասարակ: Հայաշատ թաղերու մէջ (Իսի, Ալֆորվիլ, Առնուվիլ) տասնեակ տարիէ ի վեր, յստակօրէն կը տեսնուի որ այրերու շարքին մեր պատանիները եւս կ'ենթարկուին «զտում»ի դրութեան (orientation) եւ կ'առաջնորդուին հոն ուր ցանկացուած ապագայ մը ստեղծել երթալով կը դժուարանայ:

Իսկ Դպրոցասէրի աշակերտները կը պատրաստուին Աքատէմիին կազմակերպած լիսէ մուտքի քննութեան: Յաջողութեան պարագային, միա՛յն իրենք կ'ընտրեն իրենց ուսման ապագայ ճամբան: Մանաւանդ երբ յաջողին միջնակարգի ծրագիրը, փոխանակ չորսի՝ երեք տարիէն իւրացնել. իրենց առջեւ տարի մը աւելի ունենալով, վաղը աւելի համարձակ կրնան մտածել համալսարանական բարձրագոյն վարժարաններ յաճախելու մասին:

Դպրոցասէրը այսօր ուրախ է որ իր այս տարուան հունձքը ոգեւորութեամբ եւ ինքնավստահութեամբ կը դիմաւորէ իր ուսման յաջորդ հանգրուանը, կը շնորհաւորէ ուսուցչական կազմը իր բարեխիղճ եւ պահանջկոտ աշխատանքին համար, շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր այն ծնողներուն որոնք իրենց զաւակներուն ապագային համար վստահեցան եւ կը վստահին Դպրոցասէրին:

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

ԼՈՐԸՆՍ ՏԸՌԵԼ

ՊՐՈՍՊԵՐՈՅԻ ԿՂԶԻՆ

Ներածական՝ Գորֆու կղզիի բնութեան ու այրելակերպին

Անգլերէնէ Թարգմանեց՝
ՇԱՔԷ ՏԷՐ - ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Հռոմը գրաւելէ ետք, Տոտիլա Գոթացիներով լեցուած 300 ռազմանաւ ուղարկեց որ Յունաստանը գրաւեն ու աւերեն: Ասոնց դիմաց՝ Յուստինիանոս միայն 50 առագաստանաւ եւ 5000 մարդ կրցաւ հանել: Բելիսարիոս եւ Նարսէս մեծ արիութեամբ դիմադրեցին թէեւ, բայց փորձանքէն խուսափումը անհնարին էր:

21 - 10 - 37

Տիռոպայի հովիտին մէջ տեղ մը՝ փոքրիկ մատուռով հողաթումբ մը կայ, որ կը բնորոշուի վրան բուսած երկու սքանչելի նոճիներով: Ձախին կը ցցուի Պելեքայի ամբողջ կանաչ տարածութեան մէջ գտնուած միակ սրածայր ժայռը: Աջին՝ անտառի ետին գրեթէ անտեսանելի՝ երկար կոր ծառուղի մը կայ, որ կ'առաջնորդէ դէպի ներկը ճաթռտած կանաչ փեղկերով տուն մը: Ուղին եզերող սօսիները կղզիին ամէնէն հին ծառերն են թերեւս, իրենց վարի մասի գրեթէ սեւցած տերեւներով, որոնց վրայ աշնանային ոսկեզօծ բարակ փոշի մը նստած է: Սգաւոր եւ անխնամ երեւոյթով տունը գլխաւոր ճամբայէն չի տեսնուիր:

Ասիկա Կոմս Դ.ի տունն է, ուր քաշուած կեանք մը կ'ապրի ան: Զարեան օր մը զիս հոս բերաւ որպէսզի ծանօթացնէ դասական դաստիարակութեան հետեւանքով բոլորովին սկեպտիկ դարձած այս համբաւաւոր մենակեացին: Վաթսունի մօտ, կարճահասակ եւ ծանրամարմին, քիչ մը խոշոր գլխուն վրայ զոյգ մը ուշագրաւ աչքերով, բայց իր փոքր ձեռքերուն եւ ոտքերուն պատճառաւ Պայրընեան տիպի մէկը ըլլալու տպաւորութիւնը կը ձգէր առաջին առթիւ: Մեր ծանօթացումէն հինգ - վեց տարի առաջ, քաղաքի ընկերային կեանքը լքելով եկած էր իր այս կալուածին հանդարտութեան մէջ ապրելու: Այս կղզիին մէջ ուր շատախօսութիւնն ու չափազանցուած հիւրասիրութիւնը ընդհանուր օրէնքի կարգ անցած են, պարզ է որ Կոմսը անուն պիտի հանէր որպէս Մենակեաց ու արտառոց անձ: Զարեան Կոմսին ծանօթացած էր քաղաքին մէջ անոր պատկանած տուն մը վարձելու բանակցութեանց առթիւ: Իր մտածելակերպին մէջ բան մը (Զարեան բնաւ գործի մարդ չէր) հաճոյ թուացած ըլլալու է Կոմսին, քանի որ անմիջապէս բարեկամացած էին: Իսկ այժմ՝ ամսական հերթականութիւն ստանալիք մեր առաջին շաբաթավերջը կ'անցընենք որպէս այս հին տան հիւրերը:

27 - 10 - 37

Կոմս Դ. հետաքրքրական մարդ է: Ի տարբերութիւն մենակեացներու մեծամասնութեան՝ հիւրասէր է: Հանդստաւէտ պայմաններ ունի, գինիի իր մառանը եւ հսկայական գրադարանը կը սիրէ, գոհ կը զգայ որ ամառն ու ձմեռը կ'անցընէ քաղաքի սահմանափակ հաճոյքներէն ու ամբոխներէն հեռու: Երսի կ'երթայ, ձիթապտուղի քաղի կը մասնակցի, մանուկներ կը մկրտէ, մինչ իր կալուածին գինիի արտադրութիւնը իր տեւական ու հաճելի մտահոգութեան առարկան կը հանդիսանայ: Տունը եւ պարտէզները իտալացի ճարտարապետի մը գործն են. այնպէս որ՝ թէեւ պարտէզին արահետներն ու ծառերը անխնամ մնացած են, բայց եւ այնպէս ամբողջ կալուածը դեռ կը պահէ իտալական գիւղական տուներու մարդկայնական տեսքին հմայքը:

Մեր ժամանակը կ'անցընենք անվերջանալի խօսակցութիւններով: Եւ Զարեան մասնաւոր ճիգ կ'ընէ լուսաբացին արթննալու համար, որպէսզի ճշդէ թէ արդեօ՞ք Կոմսը իրաւացի է երբ կը պնդէ որ ամբողջ գրականութեան ճշգրտագոյն եւ ամէնէն յուզիչ ածականը «վարդագոյն մատներով»ն է: Բազմաթիւ լուսաբացերէ ետք՝ Զարեան այս հարցին շուրջ դեռ չէ համաձայնած իր բարեկամին հետ:

Կոմսը փիլիսոփայ մըն է: Ինչպէս ինք բողոքելով կը բացատրէ անսխալ անգլերէնով կամ կոտրտած ֆրանսերէնով՝ «փիլիսոփայ մը որ միայն կը նստի եւ կ'ունկնդրէ»: Իր գրաւիչ սեւ աչքերը խօսակիցներուն յառած՝ ամենապարզ անկեղծութեամբ կ'արտայայտուի իր կեանքին կամ զինք հետաքրքրող նիւթերու մասին: Ըստ Զարեանի (որ ի ծնէ հերոսապաշտ է եւ ամէն քարի տակ փիլիսոփայ մը կը գտնէ) Կոմսը «հայեցողական հանդարտութեամբ» առ լի է: Աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել, որ դժուարին փորձառութիւններու հետեւանքով իր ներքին իրականութիւնը գտած եւ ամէն վիպապաշտութիւն կորսնցուցած անձի մը հանդարտութիւնը ունի: Ձնայած իր մեղմութեան եւ հանդարտութեան՝ ան ենթակայ է միայն արուեստագէտի հոգի ունեցողներուն բաժին ինկած բնազանցական հարցադրումներու: Ասիկա կարելի է կռահել իր ննջասենեակին պատերը ծածկող եւրոպացի փիլիսոփաներու գեղեցիկ բայց մաշած հատորներու շարքերէն:

(Շար. 38)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

Տոքթոր Միշէլ Տէրվիշեան 500 Ֆր. իր հօր յիշատակին։

(Շար. Ա. էջէն)

բաղատեան այս հարցին, չի քաշուիր իսկ խոստովանելէ թէ ի՛նչ խարերայութիւններու դիմած է տեղեկութիւններ կորզելու համար փաստաբանին քարտուղարուհիէն։

Ստորեւ Յունիս 9-ի «*Մարմարա*»ի տեղեկատուութիւնը այդ մասին. –

⁂

«Ջաման» *թերթի քրոնիկագիր Իլհան Պարտաքճը դարձեալ կանդ կ՚առնէ Փաթրիք Տէվէճեանի դէմ ղրկուելիք նամակներու հարցին վրայ։ Ինչպէս կը յիշուի, Իլհան Պարտաքճը թերթին մէջ հրատարակած էր թրքերէն եւ ֆրանսերէն պատճէններ եւ խնդրած էր որ ընթերցողները այդ նամակներէն հազարաւոր օրինակներ ղրկեն Փաթրիք Տէվէճեանի հասցէին։*

Յօդուածագիրը այսօր կ՚ըսէ թէ շատ հետաքրքրուեցաւ թէ ի՞նչ եղաւ իր այդ նախաձեռնութեան արդիւնքը եւ ստիկա ստուգելու համար ինք կը գրէ թէ հեռաձայնով կապ հաստատած է Փաթրիք Տէվէճեանի գրասենեակին հետ եւ խօսած է քարտուղարուհի Ժիւլիէթ Սիմոն Պէրնարի հետ։ Միայն թէ ան իր անունը չէ տուած եւ ինքզինք ձեւացուցած է որպէս հայկական հիմնարկութեան մը ներկայացուցիչը եւ ըսած է որ ինք ալ բողոքի նամակ ստացած է Թուրքերու կողմէ եւ թէ այս նամակներուն մասին ի՞նչ կը խորհի Փաթրիք Տէվէճեան։ Քարտուղարուհին ջղայնացած է եւ պատասխանած է։

«Մինչեւ այսօր աւելի քան 3000 նամակներ եւ թերթի կտրօններ ստացանք Թուրքերէ։ Կ՚երեւի թէ այս Թուրքերը գործ - բան չունին։ Տակաւին հին թշնամութեամբ կ՚ապրին։ Պր. Տէվէճեանը շատ ջղայնացաւ։ Կը կարծեմ որ այս նիւթին համար ան պիտի դիմէ Ֆրանսայի մօտ Թուրքիոյ դեսպանատան։ Սա պահուն կացութիւնը քննելով զբաղած ենք։ Ներկայիս դեռ նամակներ կը ստանանք»։

Յօդուածագիրը կը նշէ որ իրեն համար գոհացուցիչ էր այս պատասխանը, թէ «Ջաման» թերթը Տէվէճեանի աշխարհին մէջ երկրաշարժ մը յառաջացուցած էր։ Յօդուածագիրը այս բոլորէն վերջ երախտագիտութիւն կը յայտնէ «Ջաման» թերթի իր ընթերցողներուն եւ այն կարծիքը կը յայտնէ թէ միշտ միասնութեան արդիւնքը կարելի կ՚ըլլայ քաղել որքան ատեն որ ժողովուրդը կը փրկուի ամքածութենէ եւ կը փնտռէ իր իրաւունքը։

Ապա յօդուածագիրը օրինակներ կը նշէ իր ընթերցողներէն։ Ոմանք իրեն ալ նամակներ գրած են եւ յայտնած են թէ խմբովին դիմած են Փաթրիք Տէվէճեանին։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB — PARIS :

La Fête de la Musique de l'UGAB

Le Comité de Paris — Ile-de-France de l'UGAB
présente
la FETE DE LA MUSIQUE
le Mercredi 21 Juin à 20 heures 30
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e
Avec :
— La Chorale *Koghtan* de l'UGAB
— Le Duo *Zepur*/C. Nazarian (flûte)
— A. Aharonian (piano) et H. Davtian (violon)
— Le groupe *Navassart* (musique traditionnelle et chants)

— Entrée libre —

Sport arménien : Journée d'information

L'Association Internationale du Sport pour l'Arménie (AISA)
créée en 1993
organise
UNE SOIREE D'INFORMATION
le Vendredi 23 Juin à 20 heures 30
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e
Avec :
— *M. Pascal Ezguilian*, président - fondateur, membre du CNO arménien
— *M. Arthur Magakian*, vice-président de l'AISA, vice-président délégué de la Fédération Française de Gymnastique
— *M. Jacques Haïrabedian*, vice-président, ex-champion d'Europe de boxe, poids mi-lourd.

UGAB - Paris : Théâtre

La troupe de théâtre de l'UGAB
présente
«CAHIER DE VIE»
le Samedi 24 Juin à 20 heures 30
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e
Enfants : 30 F. — Membres : 50 F.
Non-membres : 70 F.

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

[illegible]

— ՊՏՈՅՏ —

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղը կը կազմակերպէ մէկ օրուան պտոյտ մը դէպի Վէրքոր։

Կիրակի, Յունիս 25, առաւօտեան ժամը 8-ին, Վիլէօրպանի Հայ Մշակոյթի Տան առջեւ

126, avenue Roger Salengro,
69100 Villeurbanne

Ճամբորդութիւն եւ ճաշագին՝ 200 Ֆր.։
Արձանագրութեան համար հեռաձայնել՝
72 - 35 - 15 - 86 *թիւին։*

ՇԱՒԻՂ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւն ու հոգաբարձութիւնը ուրախութեամբ կը հրաւիրեն յառաջիկայ Յունիս 25-ին Կիրակի օր, Եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տօնախմբութեան։ Հանդիսաւոր պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ Արեւմտեան - Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ եւ Առաջնորդ Փարիզի Հայոց՝

ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի տեղի կ՚ունենայ Հոգեհանգստեան պաշտօն Եկեղեցւոյս հանգուցեալ հիմնադիրներու, բարերարներու եւ հոգաբարձուներու հոգիներուն ի հանգիստ, եւ ապա յետոյ սեղաններու շուրջ կը բոլորուին ներկաները։

RECHERCHE

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
recherche
pour son Centre de Vacances de BELLEFONTAINE
JUILLET 1995
1 ASSISTANT SANITAIRE
(médecin, étudiant en 2ème année de médecine ou infirmier)
Ecrire à C B A F :
17, rue Bleue, 75009 Paris.

COOPERATION ARMENIE

rencontre
ARPI TOTOYAN, KRIKOR BELEDIAN, MARC NICHANIAN
sur le thème :

Diaspora - Arménie : Où en sommes-nous ?

le Vendredi 23 Juin
au Yan's Club — 5, avenue Reille, Paris 14e

19h30 : Accueil — 20h : Film de Coopération Arménie — 20h30 : Table ronde
22h : Repas sur réservation (Tél. Christine Papazian : 47. 36. 40. 78)

Soirée organisée par Coopération Arménie
50, rue Etienne-Marcel, 75002 Paris — Tél. : 42. 36. 06. 79

XIVèmes JEUX MONDIAUX DE L'UGAB
A PARIS
du 10 au 15 Juillet

Comme nous l'avons annoncé précédemment, près de mille athlètes sont attendus à Paris (*). Les jeux se dérouleront à la Halle Carpentier, qui abrite cinq terrains de basket et de volley, ainsi qu'une annexe pour le football. Tous les athlètes et leurs dirigeants seront hébergés à l'Hôtel Méridien-Montparnasse. Trois bus de la RATP feront la navette entre l'hôtel et la Halle Carpentier.

La plus imposante délégation sera celle des Etats-Unis, avec 162 personnes venant de cinq villes différentes : Detroit, Los Angeles, Fresno, Boston et Oakland.

Outre les activités sportives, une soirée «*disco-jeunes*» est prévue le soir du 12 Juillet; puis la participation, dans la nuit des 13 et 14, aux festivités du «14 Juillet».

Un dîner de gala clôturera les Jeux, le 15 Juillet, à la fin des épreuves sportives, pour la remise des coupes et médailles. Un spectacle, haut en couleurs, est prévu durant cette soirée de gala.

(*) Pour toute information complémentaire, veuillez contacter :
Stéphanie Samuelian : 40. 50. 60. 53.

FETE CHAMPETRE

TRADITIONNELLE
à la *MAISON DE RETRAITE de GONESSE*
7, rue de l'Eglantier
le Dimanche 2 Juillet à partir de 11 heures

Partie Artistique

BEDIK
et son Orchestre SEVAN
Ensemble de danse EREBOUNI de l'AVAG

BAR ● BUFFET ARMENIEN

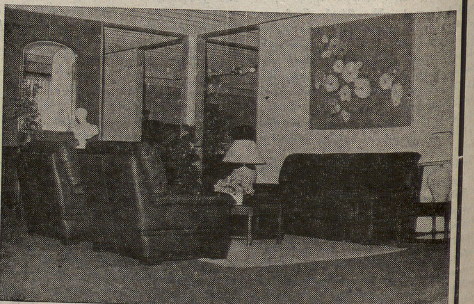
Réservations : 39. 85. 24. 24 — 48. 78. 02. 99

Toutes les dispositions sont prévues en cas de mauvais temps.

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z. I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 21
MERCREDI
21 JUIN
1995

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.617 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 69e ANNEE — N° 18.617

ՄԵԾԱՄՕՐԻ ԱԹՈՄԱԿԱՅԱՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ

Յունիս 19, Երկուշաբթի, օր սկսած է վերստին գործել Մեծամօրի ատոմակայանը որ փակուած էր 1991 Ապրիլ 17-ին, ապահովութեան մտահոգութիւններով: վերաբացումին առթիւ կառավարութեան նախագահութիւնը վարչապետ՝ Հ. Բագրատեանի գլխաւորութեամբ արտահերթ նիստ գումարած է տեղւոյն վրայ. զեկուցումներով հանդէս եկած են Ուժանիւթի նախարարը՝ Միւռոն Շիշմանեան, ատոմակայանի հսկողութեան պետական վարչութեան պետը՝ Աշոտ Մարտիրոսեան, ատոմակայանին տնօրէնը Սուրէն Ազատեան, բացատրելով կատարուած աշխատանքը եւ մասնագէտ անձնակազմին պատրաստութեան պարագաները: Ամփոփիչ ելոյթ մըն ալ ունեցած է փոխ-վարչապետ Վ. Ջիտէչեան, որ պատասխանատուն է վերապատրաստութեան աշխատանքներուն:

Նախագահութեան նիստը վաւերացուցած է կատարուած աշխատանքը եւ նշած թէ կայանը պատրաստ է վերստին գործելու:

Այդ աշխատանքին 99.9 տոկոսը կատարուած է Հայաստանի ուժերով ու բարձր որակով. ծախսուած է շուրջ 42 միլիոն տոլար: Կը նախատեսուի Սեպտեմբեր 1-էն 400 մեկավատ ելեկտրականութեան արտադրութիւն, ինչ որ շուրջ մէկուկէս անգամ կը բարելաւէ ուժանիւթի ներկայի մատակարարումը:

Նախապատուութիւն պիտի տրուի տնտեսութեան մարզին, երկրին զարգացումին: Ատոմակայանի լրացուցիչ 400 մեկավատով մինչեւ ձմեռ կարելի պիտի ըլլայ 24 ժամ ելեկտրականութիւն ունենալ. իսկ Ջրելեկտրակայաններու աշխատանքը դադրեցնելէ ետք այդ տեւողութիւնը կ'ըլլայ 12 - 14 ժամ: Յաջորդ գարնան Հրազդանի ելեկտրակայանին վերստին օգտագործումով կրկին կարելի կ'ըլլայ 24 ժամ ելեկտրականութիւն ունենալ:

Ատոմակայանին վերաբացումին նուիրուած պաշտօնական հանդիսութիւն մը տեղի կ'ունենայ Յունիս 27-ին:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 15 / 20)

ՓՈԽ-ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԻՏԱԼԻԱ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի փոխ-նախագահ Գ. Յարութիւնեան, որ Հայաստանի դեսպանատան բացման առթիւ Իտալիա կը գտնուէր, հանդիպում մը ունեցած է Իտալիոյ Արտաքին նախարարի Ա. տեղակալ՝ Սկամաքքայի հետ: Երկկողմանի յարաբերութիւնները եւ համագործակցութեան յառաջիկայ գործընթացը գլխաւոր նիւթերը եղած են անոնց հանդիպումին: Իսկ Յունիս 16-ին, փոխ-նախագահը հիւրը եղած է Յովհ. Պօղոս Բ. Պապին: Հոս ալ վեր առնուած համագործակցութեան կարելիութիւններու հարցէն զատ շօշափուած է նաեւ Հայաստանի քրիստոնէացման 1700-ամեակի հանդիսութիւններուն Վատիկանի մասնակցութեան խնդիրը:

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԸ ՈԳԵԿՈՉՈՒԱԾ

Յունիս 17-ին, բանաստեղծին ծննդավայրը փութացած հոծ բազմութեան ներկայութեան նշուած է Պարոյր Սեւակի մահուան 24-րդ տարելից: Ելոյթներ ունեցած են երեսփոխաններ, բանաստեղծներ, ղեկավար դէմքեր եւ գիւղի դպրոցէն աշակերտներ: Յիշատակի արարողութեան ներկայ գտնուած են նաեւ Գ.Խ.-ի նախագահի Ա. տեղակալ Արա Սահակեան եւ պաշտօնատար այլ անձեր:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ք Ա Ն Ի Մ Ը Տ Ո Ղ Ո Վ

ՓԱՐԻԶԻ վեց թաղամասերու կորուստը մեծամասնութեան կողմէ կը շարունակէ խռովել ԷՌ-ՓԷ-ԷՌ-ը եւ այնքան ապահով չէ որ Ժ. Թիպերի Փարիզի քաղաքապետ ընտրուի Կիրակի օր: Նախարարապետը մեկնաբանելով փարիզեան պարտութիւնը յայտարարեց. - «Փարիզը առանց Շիրաքի, այլեւս Շիրաքով Փարիզը չէ», ինչ որ բաւական յատակ էր Թիպերիի համար, որ ինքնավստահ կ'ուզէ թուիլ եւ կը վստահեցնէ որ Ժագ Թուպոն թեկնածու չէ այլ իրեն զօրավիգ, բայց եւ այնպէս քիչ չեն անոնք որոնք պատրաստ չեն Թիպերիի ի նպաստ քուէ տալու:

ԹԱՂԱՊԵՏԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ կային նաեւ Հայեր բազմաթիւ ցանկերու վրայ, աջ թէ ձախ: Երէկ յիշած էինք Մարսէյլի ընտրեալները: Կարելի չէ անշուշտ բոլորն ալ յիշել, բայց տանք կարգ մը անուններ: Ալֆորվիլի մէջ, Ռուքէի ցանկին վրայ՝ Ազատ Խաչիկեան, Ռիշար Անանեան, Մայտա Փափազեան: Սարսէլ՝ Տոմինիք Սթրօս-Քահնի հետ՝ Խաչիկ Խաչիկեան, Կրընոպլը (որ աջէն ձախ անցաւ Գարինեոնի հարցին հետեւանքով) Տիկին Մարտիրոսեան, Գլամար՝ Յակոբ Արթինեան (Ֆուշէի ցանկին վրայ), Վիլէօրպան՝ Վարուժան Գրիգորեան եւայլն, եւայլն:

ԲՈՒԴԵՆՈՎՍԿԻ պատանդներու հարցը որոշ կարգադրութեան մը յանգեցաւ Յունիս 19-ին: Չէչէն առեւանգողներու գունտը շուրջ 100 պատանդներով (լրագրող, պաշտօնատար) եւ արտօնագիրով ճամբայ ելած է դէպի Չէչէնիա: Ռուսաստանի վարչապետը՝ Չերնոմիրդին բաց է. - «Մինչեւ Չէչէնիա, անձնապէս կ'երաշխաւորեմ իրենց ապահովութիւնը, յետոյ կը տեսնենք»: Այս գործողութեան ընթացքին բազմաթիւ մեռեալներ եղած են եւ պատանդներէն ոմանք ինկած են ռուսական գնդակներու տակ: Չէչէն պետը՝ Բասայեւ, 31 տարեկան, կը նկարագրուի որպէս պատերազմական կովկասցի ղեկավար մը որ կը միացնէ ռուսական աշխարհի խոր ծանօթութիւն մը եւ անկախապաշտի կատաղի կամք մը:

ՌՈՒԱՆՏԱՅԻ ՔԱՀԱՆԱՅ ՄԸ կրնայ մասնակցած ըլլալ 1994-ի գարնան ցեղասպանութեան ըստ վերապրողներու վկայութեանց: Հայր Մունիէշիաքա որ այժմ Ֆրանսա ապաստանած է, մեղսակից կը նկատուի ջարդերուն եւ Առտէշի իր ապաստանէն չուզեր պատասխանել լրագրողներուն:

ՄԱՏՐԻՏԻ մէջ ռմբափորձ մը գործըուած է Յունիս 19-ին եւ ոստիկան մը սպաննուած: Արարքը ԷԹԱ-ի կը վերագրուի:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ, սպանութիւնները չեն դադրիր: Լրագրողէ մը ետք, Յունիս 19-ին ալ համալսարանի ուսանող մըն է, 22 տարեկան, որ սպաննուած է Ալժէ:

ՊԵԼԺԻՈՅ էյնաթըն քաղաքի վառելանիւթի սպասարկութեան շէնք մը պայթած է, Կիրակի, Յունիս 18-ին, երբ բազմաթիւ ճաշողներ ալ կային: 16 հոգի մեռած է եւ երեք հոգի վիրաւորուած, գլխաւորաբար հրշէջներ: Կը կարծուի որ խոհանոցը պատահած կազի պայթումի մը հետեւանքն է:

ՊԵԼԺԻՈՅ հարաւային շրջանը, Ֆրանսայի սահմանին մօտ, թեթեւ երկրաշարժ մը պատահած է Յունիս 20-ին, վաղ առաւօտեան (4 աստիճան Ռիխթէրի վրայ): Միայն նիւթական փոքր վնասներ կան:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ
ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ
ԵՒ ՎԱՒԵՐԱԳՐՈՒՄԻ ԿԵԴՐՈՆ

Մ Ա Մ Լ Ո Յ
Հ Ա Ղ Ո Ր Դ Ա Գ Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

ՀՀ ՓՈԽ-ՆԱԽԱԳԱՀ՝ Գ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՎԵՆԵՏԻԿԻ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՊԻԷՆՆԱԼԷԻ ԲԱՑՄԱՆ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻ

Համաշխարհային հեղինակութիւն վայելող Վենետիկի Արուեստի Պիէննալէի 100-ամեակի առթիւ կազմակերպուած փառատօնին բացումը տեղի ունեցաւ 1995 թ. Յունիս 10-ին, Իտալիոյ Հանրապետութեան նախագահ Օսկար Լուիճի Սկալֆարոյի մասնակցութեամբ: Բացման մասնակցող հայկական պատուիրակութեանը կը նախագահէր ՀՀ Փոխ-նախագահ Գագիկ Յարութիւնեանը, Մշակոյթի առաջին փոխ-նախարար Անելկա Գրիգորեանի եւ Իտալիոյ Հայաստանի ժամանակաւոր հաւատարմատար Գագիկ Պաղտասարեանի ընկերակցութեամբ: Պիէննալէի հարիւրամեայ պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով Հայաստանը իր մասնակցութիւնը կը բերէ իր ինքնուրոյն տաղաւարով: Նախկին Խորհրդային Միութեան հանրապետութիւններէն ինքնուրոյն տաղաւարով կը մասնակցէին միայն Ռուսիան եւ Հայաստանը:

Հայկական տաղաւարը կազմակերպուած է Երեւանի Նորարար Փորձառական Արուեստի Կեդրոնի կողմէ, ՀՀ Մշակոյթի նախարարութեան հովանաւորութեամբ, Վենետիկի Հայ Մշակոյթի Ուսումնասիրութեան եւ Վաւերագրումի Կեդրոնի գործակցութեամբ, եւ Յասմիկ եւ Վահագն Յովնանեան Հիմնադրամի մեկենասութեամբ: Հայ ժամանակակից նորարար արուեստը ներկայացուած է Երեւանաբնակ արուեստագէտներ Կարէն Անդրէասեանի ու Սամուէլ Պաղտասարեանի գործերով: Տաղավարի ղեկավարն ու համադրողն է ամերիկահայ արուեստագէտ՝ Սոնիա Ամիրեան Բալասանեանը: Հայաստանի արուեստագէտներու աշխատանքները տեղ գտած են Պիէննալէի ընդհանուր քաթալոկի մէջ եւ արժանացած այցելուներու բարձր գնահատանքին:

Հայկ. տաղաւարի պաշտօնական բացումը տեղի ունեցաւ 1995 թ. Յունիս 9-ին, Լոճճիա Տէլ Թեմանծայի մէջ, ՀՀ Փոխ-նախագահի գլխաւորած պատուիրակութեան, Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան Ընդհանրական Աբբահայր Հայր Գէորգ Վարդապետ Պալեանի, եւ բազմաթիւ հայ եւ օտար հիւրերու, արուեստաբաններու եւ լրագրողներու մասնակցութեամբ: Հիւրերուն բարեմաղթանքի խօսքը կատարեց Իտալահայոց Միութեան նախագահ՝ Պր. Յակոբ Մանուկեանը: Փոխ-նախագահ՝ Գագիկ Յարութիւնեանի յաւուր պատշաճի խօսքէն անմիջապէս ետք, Վենետիկի Արուեստի Պիէննալէի հայկական առաջին տաղաւարի բացումը կատարուեցաւ:

Տաղաւարի բացման առիթով աշխարհի զանազան երկիրներէ Լիբանան, Կիպրոս, Զուիցերիա, Ֆրանսա, Անգլիա, Աւստրիա, Միացեալ-Նահանգներ, Գանատա, Արժանթին, ինչպէս նաեւ Իտալիոյ զանազան քաղաքներէն, Վենետիկ ժամանած էին աւելի քան 100 հայրենակիցներ եւ բարեկամներ, ողջունելու եւ տօնելու հայ ժամանակակից արուեստին նուիրուած այս բացառիկ նախաձեռնութիւնը:

Կիրակի, Յունիս 11-ին Հայաստանէն ժամանած պատուիրակութիւնը, տաղաւարի արուեստագէտներն ու կազմակերպիչները, ինչպէս նաեւ արտասահմանէն այցելած հիւրերը հրաւիրուեցան Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան Մայրավանք՝ Սուրբ Ղազարու կղզին, ուր աւանդական պատարագէն յետոյ առիթն ունեցան այցելելու միաբանութեան բացառիկ թանգարանը եւ լսելու միաբանութեան ընդհանրական Աբբահօր եւ ՀՀ փոխ-նախագահի ողջոյնի խօսքերը (*):

Վերջապէս, բարձր գնահատանքի արժանացաւ նաեւ հայկական տաղաւարի 32 էջնոց նկարազարդ գրքոյկը, ծանուցողական որմնագիրը, թռուցիկները եւ բացիկները, վենետկաբնակ ճարտ. Ռաուլ Փանթալէոյի պատկերազրութեամբ: Գլխաւոր յօդուածագիրներն են հանրածանօթ արուեստաբաններ՝ Տօնալտ Քասփիտ եւ Լուչիանօ Քառամէլ: Գրքոյկի գինն է՝ 10 ամերիկեան տոլար, ստանալու համար դիմել Տաղաւարի հասցէին՝

PADIGLIONE ARMENO
c/o Loggia del Temanza
Centro Studi e Documentazione
della Cultura Armena
Corte Zappa, Dorsoduro 1602 —
30123 Venezia - Italia
Tel. : 39 - 41 - 5225056
Tel. & fax : 39 - 41 - 5224225

Տաղաւարը կարելի է այցելել ամէն օր բացի Երկուշաբթի օրերէն, ժամը 10-էն 17, մինչեւ Հոկտեմբեր 15:

(*) «ՅԱՌԱՋ». - Փոխ-նախագահի այցելութեան մանրամասնութիւնները առանձին թղթակցութեամբ Ուրբաթ եւ Շաբաթ օրուան մեր թիւերով:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԴԱՏԱՒՈՐՆԵՐ ԿԱ՞Ն»

«Միլլիյէթ»ի Յունիս 17-ի թիւին մէջ, Թուրքիոյ նախկին դեսպաններէն Իսմայիլ Սոյսալ այս խորագրով էջ մը ստորագրած է. կ'անդրադառնայ Պ. Լէուիսի խնդրին: Ի. Սոյսալ պատմաբանը ճանչցած է Լոնտոնի իր պաշտօնավարութեան ընթացքին: Մեծ գովեստով կ'արտայայտուի անոր ուսումնական կեանքին ու պատմաբանի վաստակին մասին: Կը գրէ թէ Լէուիս անմարդկային կը նկատէ ցեղասպանութիւնը ու կ'ատէ զայն, ինչ որ անկարելի կ'ընէ նման մտաւորականի մը համար կողմնակալ կեցուածք հայկական հարցին հանդէպ:

Թուրք դեսպանը կ'ըսէ թէ Լիզպոնի իր պաշտօնավարութեան ընթացքին (1980 - 1983) դեսպանատունը Հայերու ահաբեկչական արարքներուն թիրախ եղած է. սպաննուած է կցորդին կինը. այսուհանդերձ, ինք Հայերու հանդէպ թշնամական զգացում չունի, որովհետեւ գիտէ թէ Հայերու մեծ մասը չի վաւերացներ ահաբեկչութիւնը:

Այսօր Հայաստան անկախ է ու երկու երկիրները պէտք է դրացնական յարաբերութիւն մշակեն: Ի. Սոյսալ կասկած չունի որ Ֆրանսա եւս որ հարիւր հազարաւոր հայ հայրենակիցներ ունի, պիտի քաջալերէ հայեւթուրք բարեկամութիւնը:

Գրութիւնը կ'աւարտի հետեւեալ տողերով. «կը հաւատանք որ Ֆրանսացի դատաւորները Լէուիսի դատին մէջ պիտի վարուին այն արդարադատութեամբ զոր ցոյց տուին 1985 Մարտին Օռլիի օդակայանին ահաբեկչութենէն ետք: Ամբողջ աշխարհի մէջ մարդիկ կ'ապաստանին «Պէռլինի մէջ դատաւորներ կան» խօսքին: Մենք ալ կ'ըսենք. «Փարիզի մէջ ալ դատաւորներ կան»: Սիրելի Պեռնար մի՛ մտահոգուիր. Թուրքիոյ միլիոնաւոր բարեկամները ֆրանսացի դատաւորներուն վճիռին կը սպասեն որպէս վերջաբանը հայեւթուրք թշնամութեան»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՄՂՁԱՒԱՆՋԻ ՏԱՐԻՆԵՐ

ԿՐՏՍԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿՑԻ ՅՈՒՇ - ՊԱՏԱՌԻԿՆԵՐ

1931 թ. Սեպտեմբերին Չարենցի յորդորմամբ եւ Խանջեանի միջամտմամբ մայրս՝ Աղաւնի Մեսրոպեանը, Թիֆլիսից ընտանիքով տեղափոխուեց Երեւան: Կոստանդնուպոլսում, Լոնտոնում, ապա Թիֆլիսում ունեցած իր բազմաբեղուն գործունէութիւնից յետոյ ճանաչուած արուեստագիտուհին հանդրուանեց իր համար բոլորովին նոր եւ անչափ հետաքրքիր մի շրջապատում: Յիրաւի, 30-ականների Երեւանում ժողովուել էր, մէկ կողմից տեղաբնակ եւ միւս կողմից Անդրկովկասից ու Ռուսաստանից, հիմնականում Ասքանազ Մռաւեանի ջանքերով հրաւիրուած նշանաւոր արուեստագէտների ու երեւելի մտաւորականների մի աստղաբոյլ:

Շատ չանցած Մեսրոպեանն էլ սկսեց իր մասնակցութիւնը բերել մայրաքաղաքի մշակութային կեանքին եւ շուտով իր շուրջը ժողովեց արուեստապաշտ բազմաթիւ մարդկանց:

«Տիկին Աղաւնու սալոնի» մասնակիցները (որոնց հաւաքներին իր ներկայութեամբ առանձնակի շուք էր տալիս Չարենցը) քաջածանօթ լինելով Մեսրոպեանի եւ Խանջեանի անկաշկանդ յարաբերութիւններին, մէկ անգամ չէ, որ ակնարկել էին տանտիրուհուն՝ որեւէ առիթով կուսկենտկոմի արուեստասէր ղեկավարին եւս մասնակից դարձնելու հոգեպարար երեկոյթներին: Մայրս բազմիցս նման փորձեր արեց, սակայն ապարդիւն: Յիշում եմ, ինչպէս Չարենցն այդ առիթով յաճախ կրկնում էր.

-Աղասին չի գայ, համոզուած եմ: Ես էլ եմ հրաւիրել, չի եկել: Երբեք չեմ յիշում, որ ով էլ ուզում է լինի, իրեն տուն հրաւիրի եւ նա գայ: Էդ մարդն էլ էդպիսի բնաւորութիւն ունի: Ինչ կարող ես անել, - եզրափակում էր բանաստեղծը: Ինձ էլ իր տուն չի հրաւիրել:

Մինչեւ մի փոքր այլ կազմով, նման մի երեկոյթ տեղի ունեցաւ:

Ճիշդ է, այս անգամ Զանգուի ձորի արեւմտեան ափին գտնուող Խանջեանի երկյարկանի առանձնատանը, երբ գրեթէ ողջ երեկոյի թեման Չարենցն էր, իսկ բանաստեղծը... բացակայ էր...

Մեր ընտանիքին քաջածանօթ «ուստա Աւոմը» (Խանջեանի անձնական վարորդը) մի գեղեցիկ օր ներկայանալով Մեսրոպեանին, հաղորդեց Ա. Խանջեանի խնդրանքը՝ յաջորդ, ոչ աշխատանքային օրը «Տիկին Աղաւնուն, Արուս Ոսկանեանի հետ միասին լինել ընկեր Աղասու տանը...»:

Թերեւս հասել է այն պահը, երբ պիտի կրկին երախտապարտ լինեմ մօրս, նախ եւ առաջ հայազգի նշանաւոր մարդկանց մօտիկից ճանաչելու համար. այդ անգամ եւս ես ուղեկցում էի նրան:

Խանջեանի տան համեստ թէյասեղանի շուրջ ծաւալուած աշխոյժ զրոյցի (որին ի դէպ ներկայ էր սովորաբար քչախօս տիկին Ռոզան՝ տանտիրոջ կինը) առանցքը երեկոյից բացակայող Չարենցն էր:

Ամէն ինչ սկսուեց մայրիկիս ուղղուած Խանջեանի հարցից.

- Տիկին Աղաւնի, այսօր էլ Չարենցին ըմբոշխնենք հեռակայ...

Ոսկանեանը, նախ ցածրաձայն (գրեթէ շնչելով), ապա հետզհետէ աւելի լսելի արտասանեց բանաստեղծի քնարական փոքրիկ մի ստանաւոր (կարծեմ՝ տրիոլետներից):

Տիրեց համակ լռութիւն: Մի պահ տանտիրոջ սաստող հայեացքն ուղղուեց թէյասեղանը սպասարկող ազգութեամբ ռուս աղախնու (կարծեմ մալական էր) դուրս գալուն: Ապա տանտէրն ասաց.

- Այսպիսի Չարենց իմացողների թիւը քիչ է: - Ապա դառնալով Արուսին, աւելացրեց, - Ինչո՞ւ մի ամբողջ երեկոյ ես ասմունքում Չարենցի բացառապէս քնարական մանրակերտները: Դա էլ հոգեկան սնունդ է մարդկանց համար:

Հոգեպարար, առանձին պահերին էլ էմոցիոնալ պոռթկումներով լեցուն երեկոն աւարտուեց տանտիրոջ խնդրանքով՝ Մեսրոպեանի կատարմամբ Կոմիտասի դաշնամուրային պարերի ըմբոշխնմամբ:

- Գիտեմ, որ Չարենցի կողմից անչափ սիրուած ու յարգուած մարդ էք, - մի առիթով դիմել էր մօրս Խանջեանը, - միայն այն, որ նաեւ Կոմիտասի սանուհին էք եղել, այդ հանճարին մօտիկից ճանաչելու առիթ էք ունեցել, եւ նա բաւական պատկառանքով է վերաբերուել ձեզ: Բայց չնեղանաք՝ Եղիշէի հանդէպ, լսել եմ, ամենաթող էք, հաշտ, չառարկող... Դուք եւ Արուսը, Չարենցի երկու մտերմուհիներդ, այնքան կարող էք մեզ օգնել...

- Իսկ ի՞նչպէս, բնականաբար կը հարցնի ընթերցողը: Ի՞նչ կարող եմ վերյիշել, այդ բաւական երկարած զրոյցից, երբ տողերիս հեղինակն ընդամէնը տասներեք տարեկան էր, իսկ յիշատակուած զրոյցում անընդմէջ արծարծւում էին՝ «ըմբոստ եւ անուղղելի Չարենցի» առօրեայ վայրիվերումները:

Տէրեան եւ ներկայիս Կիրովի (երեւանաբնակների կողմից Շրջանային մկրտուած) փողոցների անկիւնում հիմք էր դրւում գրապալատին: Կարմիր պաստառներով պատած փայտէ տրիբունայից հանդիսութեանը ներկայ Հայաստանի «ծայրագոյն մագիստրոսը» քայլեց դէպի կառոյցի հիմքը:

Շատ չանցած Խանջեանը իր գլխարկը մխրճեց կառոյցի հիմքում վայրկեաններ առաջ թափուած պետոնէ շաղախի մէջ: Ներկաների բուռն ծափահարութիւնների տակ բացագանչեց (այսօրուայ պէս յիշում եմ այդ պահը).

- Ապրենք եւ տեսնենք այս կառոյցի աւարտը...

Աւա՜ղ...

1933-ի Յունուարին ներկայիս Ստանիսլաւսկու անուան ռուսական թատրոնի շէնքում, բացառիկ հանդիսաւոր մթնոլորտում բացուեց ԱՇԽԱՐՀՈՒՄ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՊԵՐԱՅԻՆ ԹԱՏՐՈՆԻ վարագոյրը: Լեփ-լեցուն հանդիսասրահի փոթորկալի ծափահարութիւններին յաջորդեց ... անակնկալ բեմահարթակին յայտնուած վտիտ մարմնով մի հասակաւոր մարդ (հաւանաբար հին բոլշեւիկ), որ խռպոտ ձայնով երգեց «Ինտերնացիոնալը». դահլիճը ձայնակցեց նրան: Տեղնուտեղը երկնեց զաւեշտական մի իրավիճակ, երբ բեմի վրայ յայտնուած «Պարսից շահի զօրքը» (ներկայացւում էր Ալեքսանդր Սպենդիարեանի «Ալմաստ» օփերան) Արեւելքի հզօր տիրակալ Նադիր շահի գլխաւորութեամբ միացաւ... պրոլետարական հիմնին:

Ինքնին հասկանալի է, որ ներկաների հայեացքները յաճախ ուղղւում էին կառավարական օթեակին: Խանդավառ ու ոգեւորուած Խանջեանի կողքին նստած Արամայիս Երզնկեանը ներկաներից չէր թաքցնում յուզմունքից արտասուալից աչքերը:

Ընդմիջմանը մայրիկիս հետ մտնում ենք թատրոնի առաջին տնօրէն Մամիկոն Գէորգեանի առանձնասենեակը: Այստեղ է նաեւ Խանջեանը: Նկատելով մայրիկիս, հարցում է է. «Հը՛, տիկին Աղաւնի, ո՞րտեղ էք աւելի հրճուել, Լոնտոնի օպերային թատրոնում, թէ այս երեկոյ, այստեղ»:

- Հոս, միայն հոս, - անվերապահ պատասխանեց Մեսրոպեանը, - ափսոս, հազար ափսոս, որ Սպենդիարեանն իր հրաշակերտ օփերան այդպէս էլ բեմի վրայ չտեսաւ...

ՌՈՎԱԿ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՊՈԼԻՍ 1958 – 1960

ԱՐՏԱՍԱՆՈՂԻ ՄԸ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

ԻԴ.

ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Մեր շրջապտոյտի կատարելութեան ի խնդիր, հարկ էր բաժին մըն ալ տրամադրել քննադատութեան փորձերուն: Առաջին ճամբորդութեանս, հակառակ ամբողջ ամսուան ընթացքին աւելի քան տասնեակ մը ռէսիթալ տուած ըլլալուս, ամէնուրեք գոհունակութեան եւ համակրանքի արտայայտութիւններ միայն լսուեցան ու գրուեցան: Այնպէս որ «Կավրոշ»ի Ֆուլանթի տուտուն իսկ զարմանքով կը գրէր. - «Ժամանակ»ը իլէ «Մարմարա»ն պիլէ աս Սարգիսի փասըլին մէջ հէմֆիքիր են թէ՝ մէկուն ճանըմ բասծին միւսը ճանըն չըքսըն չըսեր կոր»:

Բայց դեռ ամիսը իր լրումին չհասած՝ Ապրիլ 28 եւ 29-ին, Խաչիկ Ամիրեան «Ժամանակ»ի մէջ ստորագրեց երկարապատում քննադատական մը հետեւեալ շրընդալից վերնագիրով. «Իսթանպուլահայ համայնքը եւ «Հեռուի սուրբ»ը, որուն սկիզբի կարեւոր մասը յատկացուած էր «տեղական սուրբերուն» անարդար անտեսումին, վայնասուն յարուցանող. «Ոչխարամիտ ժողովուրդը կը նմանէր այն ճանճին որ թարմ մեղրին վրայ կը թառի: Միամիտ բազմութիւնը ռէքլամներուն ետեւէն վազեց. գնաց հոն՝ ուր կը քշէին զինքը»: Յօդուածագիրի սրտին ցաւը այն էր որ մուտքի տոմսակներուն արագ սպառումին պատճառաւ, յաճախ «guichet fermé»ի գրութիւնը կը զետեղուէր: Եւ վերջապէս ան իր ընդվզումը դառն հեծեծանքով մը կը թափէր. «Մեր արժէքներուն վարժուած ենք փիւմէ ակնոցներով նայիլ վերէն վար եւ զանոնք նսեմացնել եւ յուսախաբութեան մատնել»:

Պոլսահայութեան ուղղուած այս փիլիպպիկանքէն ետք, Խ. Ամիրեան, կեդրոնականի նստարաններէն սկսեալ համամարդկային եւ ըմբոստացումնչ ոգիով բանաստեղծելու մարմաջէն տարուած՝ սկըսաւ իր բնածին մեկնաբանութիւններով ողողել արտասանած կտորներս, ամէն բանի մէջ միայն փոթորկաշունչ դրսեւորումներ տեսնելով: Օրինակ, Պետրոս Դուրեանի «Իմ մահը»ին մէջ «հոգեկան պայքարի, անհուն ընդվզումի եւ ըմբոստութեան» շունչ պարունակող քերթուած մը ըլլալով, անպայման կը սպասէր որ բռունցքս բարձրացնէի եւ աջ ոտքս խըրոխտ բախէի յատակին: Իսկ Վահան Թէքէեանի «Կ'անձրեւէ տղաս»ի առեն՝ եղեր «կը պակսէր հայրական թաւ շեշտը եւ փորձառութիւնը ցմրուր ճաշակած հօր մը կեանքի փիլիսոփայութիւնը»:

Եւ նման «կէլիշի կիւզէլ» վերլուծական գաղափարներ բաշխելէ ետք իբրեւ թէ ան կ'ուզէ հասնիլ թէֆնիֆ հարցերուն, ինչպէս, «Պ. Պօղոսեանի խոչափողը չէ մարզուած»: Բայց ի՞նչպէս հաւատք ընծայել անգէտի մը այս տարապարտ եւ գըրգիչ յերիւրանքին երբ խնդրոյ առարկայ այդ խոչափողը բնաւ միքրօ չէ՛ գործածած քառասուն տարիէ ի վեր, արտասանուած խօսքը հասկնալի դարձնելու համար, ինչպէս գոնէ Փարիզի հայութեան ծանօթ երկու սրահներուն մէջ, Սալ Փլէյէլ, 1956 Նոյեմբեր 6, Բարեգործականի յիսնամեակին եւ Սորպոնի մեծ ամֆիթատրոնը, 1983 Նոյեմբեր 6, Ֆր. Ֆէյտիի յոբելեանին օրը:

Սակայն, Խաչիկ Ամիրեան իր ալէծուփ քննադատութիւնը կ'ուզէ վերջացնել նըպաստաւոր հաստատումով մը. «Այլ հարց որ Սարգիս Պօղոսեան գիտէ գոց ընել տասնեակներով բանաստեղծութիւններ»: Կ'արժէ՞ հաստատել ֆրանսական երաժըշտանոցի այս շատ բնական եւ մեքենական երեւոյթը -- հիմնական պահանջը անցընելու զուտ մեկնաբանութեան աշխատանքին -- կը մնայ անմարսելի՝ 4 կոտր եղող յուշարարի շրթներուն անձնատուր հայ բեմի յանպատրաստից ծառայողներուն համար: Այս գրութեան վրայ, աջէն ձախէն գրգումներ եղան որպէսզի ես ինքս պատասխանեմ Ամիրեանին թերեւս խատուտիկ վիճաբանութեան մը հանդիսատես ըլլալու հաճոյքէն տարուած: Բայց, հասկցուցի անոնց որ բեմ բարձրացող մը պատրաստ ըլլալու է ամէն ինչ լսելու եւ կարդալու, քննադատութիւն, պարսաւ, գովասանք...

Բայց ահա՛, հինգ օր ետք միայն, նոյն «Ժամանակ»ին էջերուն վրայ, Տիկին Արմենուհի Եօզէր, Ամիրեանի օգտագործած ծաւալով, հրապարակ հանեց յօդուածաշարք մը հետեւեալ վերնագրով. «Հեռուի սուրբ մը ... որ մեր ալ սուրբն է»: Նախապէս ընդվզեցաւ ան հայկական հիւրընկալութեան դէմ եղած մեղանչումին համար «Մտաւորական Խաչիկ Ամիրեանի կողմէ Իսթանպուլահայութեան երեսին նետուած շառաչուն ապտակը՝ ոչխարամիտ, ռէքլամներուն ետեւէն վազող ածականները անընդունելի են: Ի՞նչ այդքան նեղմիտ եւ մոլեռանդ ենք մենք, Պոլսահայերս, որ արհամարհենք մեր արժէքաւոր մէկ զաւակը վասնզի մեր մէջ չապրիր ան, որովհետեւ կեանքի փոթորկոտ հովեր տարեր նետեր են զինքը օտար ոստայնի մը մէջ»: Ապա Արմենուհի Եօզէր երկարօրէն ծանրացաւ Ամիրեանի բռնազբօսիկ մեկնութիւններուն վրայ մեր բանաստեղծութեան գոհարներուն վերաբերեալ, ինչպէս «Իմ մահը», «Կ'անձրեւէ տղաս», եւայլն:

Եւ կարծես բաւական չըլլար Գատըգիւղցի Տիկին Եօզէրի պաշտպանողականը, Մայիս 13, 14 եւ 15-ին, դարձեալ «Ժամանակ»ի մէջ «Այցելու» ծածկանունին տակ երեւցան երեք գրութիւններ հետեւեալ երկար վերնագիրներով. «Ուր գիտողութիւններն ու փաստաւորումները իրենց գոյնը դուրս կուտան», «Հեռուի սուրբը եւ մեր տեղական արժէքները», վերջապէս, «Քննադատութեան դիմակին տակ չարախօսութիւն մը»:

Այլեւս «գոյս դու պատուիրեցեր»ի եղանակով, տասնեւերեք երկար սիւնակներու վրայ իսկական լուրջ բանավէճ մը, ամբողջ պոլսահայութեան հետաքրքրութիւնը գրաւող: Կարծես տարիներէ ի վեր նման բանակռիւի մը մարմաջը սնուցանող գրող - բրոցներ առիթը հնարած էին իրենց գիտելիքները մէջտեղ թափելու, կամ ալ Խ. Ամիրեանի դէմ տարիներով կուտակուած հաշիւները մաքրելու պահը հասած ըլլար այլեւս:

Բանաստեղծութիւն, արտասանութիւն, քննադատութիւն, իրենց ստորաբաժան հարցերով, «լիէզոնի կամ ոչ լիէզոնի» կանոններ, գրական սեռերու մասնայատկութիւններ, մինչեւ իսկ բարոյագիտութիւն, կենցաղագիտութիւն ... Այսօրուան գրական հաշուեյարդարը մի միայն «Ժամանակ»ի մէջ, լրագրական կենցաղավարութեան տեսակէտով՝ բոլորովին եզակի երեւոյթ մը: Խոր համոզումով եւ վճռականութեամբ «Այցելուն» կը ջանար Ամիրեանէն մէկ մի քննադատութիւնը ջրել: Միայն օրինակ մը խնդրոյ առարկայ խոչափողի ուղղութեամբ. «Այլեւս պէտք չէ զարմանալ որ առոգանութեան անիրական սխալներու առընթեր, մեր նախավճիռ քննադատին ականջին եկեր են նաեւ «խորթ արձագանգ» տուող ձայներ՝ արտասանողին ըստ իրեն «չի մարզուած» խոչափողէն. մինչդեռ այդ խոչափողը, ընդհակառակն, այնքան մարզուած է որ ամենամեղմ արտաբերումներն անգամ լսելի կ'ընէ սրահին ամէն կողմէն, վարպետ երգիչի մը ձայնի ամենանուրբ ելեւէջներուն նման»:

Ժողովրդական հում ասացուածքի՝ «Թրիքին տակ կը մնայ, խօսքի տակ չի մնար»ի հետեւողութեամբ, անդրդուելի Ամիրեան Մայիս 17-ին փորձեց ընդդիմախօսել պատկառելի Տիկին Եօզէրին հետեւեալ վերնագրով, «Հեռուի սուրբ»ին յաւելուածաբար», ուր չքմեղանքի խօսքերու աւարտին, ընթերցողներուն կը բացատրէր «գրաշարական վրէպ»ի մը զոհը դարձած ըլլալը: Այսպէս իր գրած «Ֆրանսայինները» վերածուած էր «Ֆրանսացիները» եւ կ'աւելցնէր որ. «Թող երթան ստուգեն «Ժամանակ»ի խմբագրատունէն եւ իմ մօտ գտնուող ձեռագրի ընդօրինակութենէն»: Արդեօք եղա՞ն ստուգողներ: Ա՛խ, այս գրաշարները հապա...

Ամիրեան չէր կրնար նաեւ չպատասխանել «Այցելու»ին: Հարկ կա՞յ կրկնել «Ժամանակ»ի մէջ, Մայիս 23, 24, 25, ինը երկար սիւնակներ յատկացուց անոր, հետեւեալ վերնագրով՝ «Հեռուի սուրբը, Այցելուն եւ Բ. յաւելուած»: Արդէն Սարգիս Պօղոսեանին արուեստէն աւելի՝ ան կը մտահոգուէր Այցելուի բաղկերակին 120 զարնուելուն եւ անոր ջերմաստիճանին 40-ի բարձրանալուն, եզրակացնելով որ «ան դիմակով ասպարէզ կ'իջնէ պարզապէս մաղձ թափելու համար, փայտէ փամփուշտներ արձակելով»:

Սակայն, Ամիրեանի այս երկարապա-

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

Օրէնճ Քաունթիի մէջ, Մայիս 23-ին, տեղի ունեցած է Համազգայինի նորակազմ երգչախումբին համերգը: Յայտագրի առաջին բաժնին խօսք առնելով Վարչութեան ատենապետը՝ Կարօ Յակոբեան, ներկայացուցած է Համազգայինի տեղւոյն մասնաճիւղին աշխատանքները՝ փոքրերու յատուկ դասընթացքներ, մշակութային ձեռնարկներ եւայլն: 19 կիներէ բաղկացած երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Էլիզապէթ Փեհլիվանեանի եւ դաշնակի ընկերակցութեամբ Կլորիա Միքայէլեանի, մեկնաբանած է (երկձայն) ազգային եւ ժողովրդական երգեր:

Ուրալընտ Հիլզ քաղաքի Մարիոթ պանդոկին մէջ, Մայիս 27-ին, տեղի ունեցած է Կեսարիոյ եւ Շրջանի Հայրենակցական Միութեան տարեկան ճաշ – պարահանդէսը: Բացումը կատարած է հանդիսավար Գէորգ Խտրեան: Վարչութեան ատենապետուհին՝ Մարի Սիւլահեան, ներկայացուցած է միութեան օժանդակութիւնը հայրենիքին եւ տարած աշխատանքները շրջանի կրթական մարզին մէջ: Եղած են սրտաբուխ նուէրներ:

Էնսինոյի Ֆերահեան վարժարանի Նորթ Հիլզի մասնաշէնքի շրջափակին մէջ, Մայիս 28-ին, տեղի ունեցած է դաշտահանդէս մը, նուիրուած՝ Մայիս 28-ի անկախութեան տօնին: Ներկայ եղած են բազմահարիւր Հայեր, որոնք ընկերական ջերմ մթնոլորտի մէջ անցուցած են ամբողջ օր մը: Ձեռնարկը կազմակերպած է Հայ Երիտասարդաց Դաշնակցութեան Սան Ֆերնանտօ Հովիտի «Սարդարապատ» Ուխտը: Հանդէս եկած է երգիչ Յարութ Փամպուքճեան:

Գլրպէնքի Ճոն Պորօ վարժարանի սրահին մէջ, Մայիս 27-ին, տեղի ունեցած է թատերագիր – բեմադիր Հայկ Յակոբեանի «Լեռնային կակաչներ» թատերախաղի ներկայացումը, Լոս – Անճըլըսի «Վահրամ Փափազեան» թատերախումբին կողմէ: Գլխաւոր դերերով հանդէս եկած են Աւետիս Օհանեան, Արշակ Պօղոսեան, Անահիտ Սահակեան, Մարինէ Մանուկեան: Ի դէպ, այս թատերախաղը երկու տարի է կը ներկայացուի Երեւանի Համազգայինի թատրոնին մէջ, Սօս Սարգըսեանի ղեկավարութեամբ:

Փասատինայի Սիվիք Օտիթորիումին մէջ, Յունիս 4-ին, տօնուած է Մայիս 28-ը: Ներկայ եղած են շուրջ 2500 հոգի: Բացումը կատարած է հանդիսավարը՝ Յովան Թաշճեան: Խօսք առած է (անգլերէն) Հայ Դատի Յանձնախումբի անդամ Րաֆֆի Համբարեան, անդրադառնալով Սփիւռքը պահելու կարեւորութեան: Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէի խօսքը փոխանցած է Սեդօ Պոյաճեան, բացատրելով անկախութեան իմաստը: Ելոյթ ունեցած է Փասատինայի քաղաքապետ՝ Պիլ Փափարեան: Օրուան գլխաւոր բանախօսը Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահութեան անդամ եւ Արցախի Յանձնաժողովի նախագահ՝ Սէյրան Բաղդասարեան, բացատրած է Մայիս 28-ի տարբեր խորհուրդները՝ պետականութեան պահպանումը, զայն միակ գերխնդիրը չդարձընելու խոհեմութիւնը, անոր ազգային դիմագիծի պահպանումը, օտարի օգնութեան չդիմելու կարեւորութիւնը, ներքին հարցերու պարագային՝ գլխաւորը երկրորդականէն զատորոշելու կարողութիւնը: Ներկայացնելով Հ. Յ. Դ.-ի հայաստանեան գործունէութիւնը, բանախօսը քննադատած է տիրող լարուած իրավիճակը, անհանդուրժողութիւնը եւ կոչ ուղղած համագործակցելու, յանուն պետութեան եւ յանուն ազատ ու անկախ Հայաստանի: Գեղարուեստական բաժնին հանդէս եկած են Իրանահայ Միութեան երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Ալֆրէդ Մարդոյեանի, երգիչներ՝ Արաքսեայ Վարդերեսեան, Յովիկ Գրիգորեան եւ Ներսիկ Իսպիրեան: Ցուցադրուած է Հ. Ե. Դ.-ի կողմէ պատրաստուած տեսերիզ մը:

Փաշատինայի Հայ Կեդրոնին մէջ, Յունիս 3-ին, տեղի ունեցած է երդման արարողութիւնը 33 նորագիրներու, որոնք մտած են Հ. Յ. Դ.-ի շարքերը: Ներկայ եղած եւ խօսք առած է Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութեան անդամ՝ Սէյրան Բաղդասարեան: Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան - Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչ Նշան Փիրումեան խօսք առնելով ըսած է, թէ նորագիրները այսուհետեւ իրենց բոլոր կարողութիւնները ի սպաս պիտի դնեն այս կազմակերպութեան միջոցով մեր ժողովուրդին ծառայելու գործին: Նորագիրներուն կնքահայրը՝ Խաչիկ Ռշտունի, շեշտած է թէ «Դաշնակցականի երդում տալով անոնք պատրաստակամութիւն կը յայտնեն տանելու հայութեան եւ Հայաստանի շահերուն պաշտպանութեան դժուար լուծը եւ այդ ճամբուն վրայ պատրաստ ըլլալու ամենաթանկագինը՝ իրենց կեանքը զոհաբերելու հայութեան ազատագրութեան դատի զոհասեղանին»: Նորագիրներու այս սերունդը մկրտուած է Արտաւազդ Մանուկեանի անունով:

Արարողութենէն ետք, տեղի ունեցած է խրախճանք մը, որուն մասնակցած են 650 հոգի: Երեկոյթը խանդավառած է երգիչ Գառնիկ Սարգիսեան:

Գանոկա Փարքի Հ. Բ. Ը. Մ. Մանուկեան – Տէմիրճեան վարժարանի «Նազարեան» սրահին մէջ, Մայիս 27-ին, տեղի ունեցած է Պոլսահայ Միութեան Մխիթարեան Սանուց Յանձնախումբին կազմակերպած ճաշը, «Ձկնորսներու երեկոյթ» անուան տակ: Ներկայ եղած են 400 հոգի, որոնք սրահի մուտքին դիմաւորուած են ձկնորսի զգեստ հագած յանձնախումբի անդամներուն կողմէ: Ողջոյնի խօսքով երեկոյթը բացած են Արամ Գոչումեան եւ Կարօ Հաթուն: Ելոյթ ունեցած է Պոլսէն հրաւիրուած երգիչ Պարթեւ:

Լոս - Անճըլըսի Արարատ Տան «Ճորճ Տէօքմէճեան սրահին մէջ, Յունիս 2-ին, տօնուած է «Վահան եւ Անոյշ Շամլեան» Ազգային վարժարանի, Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ եւ «Թիւֆէնքճեան» մանկամսուրի 20-ամեակը: Հանդիսութիւնը վարած է Նովա Հինտոյեան: Ալինա Ղարաբէկեան կարդացած է (անգլերէն) շրջանաւարտներու սրտի խօսքը ուղղուած վարժարանին: Ազգային Վարչութեան ատենապետ Խաժակ Տիքիճեան իր խօսքին մէջ նշած է, թէ «Ազգային վարժարաններու ուսումնական ծրագիրը դարձած է աւելի կատարելագործուած» եւ շեշտած՝ թէ «ազգային դաստիարակութիւնը այսօր յաւելեալ թափ ստացած է»: Տնօրէնը՝ Վազգէն Մատէնլեան, ըսած է թէ «Շամլեան» վարժարանը «ո՛չ միայն լաւ ընթացքի մէջ է, այլեւ սկսած է նախանձելի նուաճումներ արձանագրել»: Խօսք առած է առաջնորդ Տաթեւ Արք. Սարգիսեան եւ դրուատած եկեղեցւոյ եւ վարժարանի վերելքին սատարած անձերը: Հոգաբարձութեան ատենապետը՝ Ստեփան Գապատայեան պատմականը ըրած է եկեղեցւոյ եւ դպրոցին: Այս առթիւ եղած նուիրատուութիւններէն գոյացած է 150 հազար տոլար:

Քրեսենթա Հովիտի Հայ Կեդրոնին մէջ, Մայիս 26-ին, տեղի ունեցած է ազգային – յեղափոխական երգերու մեկնաբանութեան երեկոյթ մը: Բացման խօսքը արտասանած է Վարդան Իսմայիլեան: Սեդա Գրիգորեան, Կարպիս Տագէսեան, եւ Արա Սահակեան երգած են 8 երգեր, որոնցմէ իւրաքանչիւրի մասին բացատրութիւններ տուած է Յակոբ Մանճիկեան, խօսելով անոնց ստեղծումին եւ որո՞ւն ձօնուած ըլլալուն մասին:

Կլէնտէյլի «Շամլեան» Ազգային վարժարանի սրահին մէջ, Մայիս 21-ին, տեղի ունեցած է Հ. Մ. Ը. Մ.-ի «Շանթ» մասնաճիւղի սկաուտական խոստման արարողութիւնը: Գործադրուած է սկաուտական յայտագիր մը, բաղկացած՝ երգերէ, արտասանութիւններէ եւ խաղերէ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Վարչական Խորհուրդը բացառիկ գոհունակութեամբ կուգայ յայտնել մեր ազնիւ եւ բարեպաշտ ժողովուրդին թէ՝ համաձայն հանգուցեալ Ատրինէ Սիմիթեանի կտակին, ու պետական ձեւակերպութիւններէ յետոյ, սեփականատէր դարձած է ողբացեալին Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ կտակած իր ամբողջ ունեցուածքին, այսինքն շուրջ մէկ միլիոն 100 հազար ֆրանքի:

Համաձայն կտակի կանխատեսութեանց, այս գումարը պիտի յատկացուի Մայր Եկեղեցւոյ շինութեան եւ նորոգութեան համար որդեգրուելիք մասնաւոր ծրագիրներուն, որոնց մասին պիտի անդրադառնանք յետագային:

Մինչ այդ, օրհնեալ ըլլայ անմահ յիշատակը եկեղեցասէր եւ ազնուասիրտ բարերարուհիին, եւ թող բարի օրինակ ըլլայ բոլորին:

ԴԻՒԱՆ
ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ

տում կրկնութիւններու աւարտին, խընդիրը անուշով կապելու համար, «Ժամանակ»ի խմբագրութիւնը կ'աւետէ. «Այլեւս փակուած կը նկատենք համակրելի արտասանող Պր. Սարգիս Պօղոսեանի արուեստին մասին յայտնուած թեր ու դէմ կարծիքները, որոնք բոլորն ալ անտարակոյս ծնունդ են անկեղծ զգացումներու»: Անկէ աւելի՝ պէլա կը փնտռենք...:

Բայց չորս օր ետք, ո՛վ գիտէ ինչպիսի ճնշումի տակ, թերթը կը ստիպուի երկու անգամով հրատարակել Այցելուին «Բաց նամակ մեծայարգ խմբագրութիւն «Ժամանակ» օրաթերթի»: Այլեւս կատարեալ բանակռիւ մըն էր, մանուածապատ, ծեքծեքուն, ասդէն անդին իր ջաղացքին ջուր բերելու ջանասիրութեամբ, բարոյապէս անարգուածի մը պաշտպանութիւնը ամրացնելու համար:

Ամիս մը տեւող այս ճակատամարտին, (որուն բուն էութիւնը պիտի լուսաբանուի վերջաւորութեան), «Ժամանակ»ի ամէնօրեայ քրոնիկագիր Զարաճճին չէր կըրնար անշուշտ իր աղն ու պղպեղը չաւելցընել Յունիս 4-ին, երկու կողմերը հաշտեցնելու ցանկութեամբ: «Բնաւ մի՛ զարմանաք եթէ պատահի որ, մօտիկ օր մը թերթերու մէջ հանդիպիք սա տեսակ ազդարարութեան մը. «Խաչիկ Ամիրեան յառաջիկայ Կիրակի, ժամը 4-ին պիտի մենամարտի Այցելուին հետ «Ժամանակ»ի խմբագրատան առջեւ: Իրաւարարութիւնն ալ պիտի կատարէ Արմենուհի Խօզէր, ընկերակցութեամբ երկու անկողմնակալ վկաներու, որոնց համար կ'առաջարկեմ «Ժամանակ»ի խմբագրութեան Խիստավէրտեան եւ Զինար»:

Շաբաթ մը ետք, ընթերցող մը, ծածկանունով Ասպետ «կը բողոքեմ» գոռալով՝ գրաւեց քրոնիկագիրին տեղը: «Այցելուի եւ Ամիրեանի միջեւ նախատեսուած մենամարտին դէմ բողոք կը բարձրացնեմ: Տիկին Արմէնուհի Խօզէր անկողմնակալ չէ, քանի որ ան միջամուխ եղաւ այս բանակռիւին եւ վկաներ Խիստավէրտեան ու Զինար արտայայտուեցան Պօղոսեանի արտասանական ելոյթներու մասին: Մնաց որ խնդրոյ առարկայ երեք վկաներն ալ մարզական կանոններու հմուտ անձեր ըլլալուն՝ կարող չեն անաչառութեամբ վարել այս կարեւոր մենամարտը: Արդ, կ'առաջարկեմ իբր դատաւոր Օննիկ Մութաֆեան եւ իբրեւ վկաներ՝ մարզական շրջանակներուն ծանօթ եւ հեղինակաւոր Թղթակից Սարգիս Խուպէսէրեանի եւ մարզական աշխատակից՝ Արտաշէս Հիւսիմեան: Յաղթողին տալիք ոսկեծիր բաժակն ալ իմ կողմէ»: Պոլսեցիները ալ ի՞նչ կ'ուզեն:

Ս. Պ.

(Մնացեալը յաջորդով)

ԼՈՐԸՆՍ ՏԸՌԵԼ

ՊՐՈՍՊԵՐՕՅԻ ԿՂԶԻՆ

Ներածական՝ Գորֆու կղզիի բնութեան ու ապրելակերպին

Անգլերէնէ Թարգմանեց՝
ՇԱՔԷ ՏԷՐ - ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

- Փիլիսոփայութիւնը, - ըսաւ ան օր մը, - կասկած մըն է որ տղուկի պէս մարդուս ներսիդին կ'ապրի ժխտութիւն պատճառելով եւ ախորժակը կտրելով: Օր մըն ալ յանկարծ կ'արթննաս այն հաստատ համոզումով, թէ քու պատկանած մարդկային ցեղի գործունէութիւններուն իննսուն հինգ տոկոսը բնաւ չի հետաքըրքրեր քեզ: Ի՞նչ կ'ընես:

Ուրիշ առիթով մը ըսաւ.

- Ըստ ի զօրու եղած ենթադրութեանց, կնոջս մահուան պատճառով է որ հոս քաշուած կ'ապրիմ: Պատշաճ բացատրութիւն է, բայց ճիշդ չէ: Իր մահէն երկու տարի առաջ առտու մը արթնցայ, աճապարանքով հագուեցայ եւ սենեակիս պատուհանէն վար նաւահանգիստը դիտեցի: Անսովոր մտածում մը տեղաւորուած էր մէջս: Ես ինծի կ'ըսէի թէ իմ ցանկացած բոլոր կիները ունեցած եւ տանելի բոլոր հնարաւոր հաճոյքները վայելած եմ: Փոխուած բան մը կայ: Չէի կրնար ճշդել որ փոփոխութեան պատճառը ե՞ս եմ, թէ՝ զիս շրջապատող աշխարհի դասաւորումը: Տեսակ մը անջատում էր - ոչ թէ յղացքային բնոյթ ունեցող, այլ՝ նոյնինքն ջղային դրութեանս մէջ հաստատուած: Որպէս անձ փոխուած էի: Ուրիշներ կ'երթան եւ այդ մասին գիրք կը գրեն: Բայց ես չուզեցի անձնական այդ գիւտս յղացքային մակարդակի իջեցնել եւ գիտակցաբար աղաւաղել: Ճիշդ է, առանձնացայ, բայց ինչպէս կը տեսնէք վարած կեանքէս, անյայտ Սկզբունք մը մեկնաբանելու հետամուտ չեմ. այլ կը փափաքիմ նախաճշդուած հաստատումութիւններու կամ որսալու, պակելու, քննալու պէս պարզ արարքներու սովորական իրականութիւնը հասկնալ: Ի վերջոյ՝ պղատոնական հուրը զարտուղի խաղերու ենթարկելով է որ բուն իրականութեան կը դաւաճանեն: Հետեւաբար, եթէ Զարեանին պէս հարց տաք ինծի, թէ ինչո՞ւ գրի չեմ առներ այս գիւտերը, կրնամ միայն պատասխանել որ ինծի համար՝ փիլիսոփայութիւնը այդ չէ: Կը համբերեմ. արդէն ինքնին մեծ բան է::

Այս նշանակելի վէճերուն համար է որ Զարեան այնքան մեծ համարում ունի անոր վրայ, ինչպէս նաեւ անոր լըջութեան ու խօսքերու զրուցութեան համար:

- Միայն թէ գրէր, արդիւնքը հանճարեղ գործ մը կ'ըլլար, - կ'ըսէ գրականութեան սիրահար Զարեան: Ապա կ'աւելցնէ աւելի դանդաղօրէն. - Պայմանաւ որ ապրի առանց անձնասպանութեան մասին մտածելու...

Սակայն Կոմսը ինքնատիպ շրջանցումով մը խուսափած է անկէն, որուն մէջ կը թակարդուին նրբազգածութեամբ օժտըւած կամ զայն արտայայտելու պահանջը զգացող անձինք: Վենետիկեան ընտանեկան դիմանկարներով եւ սեւցած արծաթներով լեցուն հին տունը ամբողջական հանդարտութեան մէջ կը լողայ: Փոշոտ պահարաններուն մէջ իրարու վրայ դիզուած են այս բերրի հովիտին պեղումներէն գտնուած յունական բրածոյ անօթներու եւ սրուակներու մասնիկներ:

Մոմի լոյսով կ'ընթրենք ուշ ժամու: Ճաշասրահին մեծ պատուհաններէն տեսնուող լուսնին չափ զրեթէ դեղին լոյս: Պատերէն կախուած շրջանակներու մէջէն՝ Վենետիկցի նախահայրերու դիմանկարները մեր վրայ սեւեռած են իրենց տըժգոյն հայեացքը: Սալայատակը չորցած պատեղութեամբ ծածկուած է:

Ընթրիքի աւարտին՝ Կոմսը բազմաչք մոմակալ մը կ'առնէ և եզերելով հարաւային սպիտակ պատը ուր լուսնի լոյսին տակ անշարժ տերեւները կը տեսնուին, մեզ կ'առաջնորդէ որթատունկով ծածկուած զարատափը: Այստեղ նստած խօսակցելով կ'անցընենք գիշերուան մեծ մասը: Խօսքերու միջեւ լռութեանց պահուն կը լսենք պղպղնոցի ծառերէն յատակի խոտին վրայ ինկած նարինջներու խուլ ձայնը: Մարմարէ սեղանը ցօղէն խոնաւցած է: Բու մը կը վայէ, տնակին մէջի պահապան շուները կը մրթմրթան եւ իրենց շղթաները կը ցնցեն:

Կոմսը իր ոլորած գլանիկները կը ծխէ նիկոտինէն գոյն փոխած ոսկրեայ կարճ գլանակալով: Կը տեղաւորուի, ձեռքերը լուսնի լոյսին պարզած՝ անոր սպիտակ հուրով ջերմանալ ուզողի պէս՝ կը սկսի խօսիլ: Կոմսը նկարագրող բոլոր բառերս ի զուր վատնած էի յուսալով որ իր մէջ պիտի առանձնացնեմ զինքը հիացմունքի արժանի եւ ինքնատիպ դարձնող յատկութիւնը: Երբ խօսիլ կը սկսի, անմիջապէս կ'ըմբռնեմ թէ ի՞նչն էր այդ: Կոմսը տէր է գրական մտքի մը որ բոլորովին զերծ մնացած է արհեստավարժութեան համար թափուած ճիգի վարակումէն: Ներկայացման ձեւի կեղծ ու եղծանող ախտը չունի: Միտք մը, որուն վրայի բեղմնափոշին թարմ մնացած է:

(Շար. 39)

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յունիս 24, տօն է Սրբոցն Ներսիսի Մեծի Հայրապետին եւ Խաթայ Եպիսկոպոսին:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը՝ 10-ին, պատարագ կը մատուցուի:

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB — PARIS :

Sport arménien : Journée d'information

L'Association Internationale du Sport pour l'Arménie (AISA) créée en 1993 organise UNE SOIREE D'INFORMATION le Vendredi 23 Juin à 20 heures 30 au Centre Culturel Alex Manoogian 118, rue de Courcelles, Paris 17e

Avec :

— *M. Pascal Ezguilian*, président - fondateur, membre du CNO arménien

— *M. Arthur Magakian*, vice-président de l'AISA, vice-président délégué de la Fédération Française de Gymnastique

— *M. Jacques Haïrabedian*, vice-président, ex-champion d'Europe de boxe, poids mi-lourd.

UGAB - Paris : Théâtre

La troupe de théâtre de l'UGAB présente «CAHIER DE VIE» le Samedi 24 Juin à 20 heures 30 au Centre Culturel Alex Manoogian 118, rue de Courcelles, Paris 17e

Enfants: 30 F. — Membres: 50 F.
Non-membres: 70 F.

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի «Ա. Թադէոսեան» մասնաճիւղը իր բոլոր անդամուհիները կը հրաւիրէ ընդհանուր ժողովի, որ տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, Յունիս 24, առաւօտեան ժամը 10-ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ՝

17, rue Bleue, Paris 9e

Բոլոր ընկերուհիներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Վարչական Խորհուրդը 1995 - 1996 ուսումնական տարեշրջանէն սկսեալ կրթաթոշակ մը կը հաստատէ յաւերժացնելու համար յիշատակը Մայր Եկեղեցւոյ բարերարուհի՝ Ատրինէ Սիմիթեանի:

Այս կրթաթոշակը կը յատկացուի Նիս կամ մօտերը բնակող այն հայ ընտանիքին, որ կը փափաքի իր զաւակը ուղարկել Նիսի Պարսամեան Ազգային Վարժարանը, բայց նիւթական միջոցներ չունի:

Կրթաթոշակը մնայուն է մինչեւ դպրոցի աւարտը պայմանաւ որ՝ աշակերտը լաւ աշխատի եւ դասարան չկրկնէ: Կրթաթոշակի համար դիմում կատարող թեկնածուները Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Վարչական Խորհուրդին պէտք է ուղարկեն իրենց խնդրանքը, որմէ յետոյ Պարսամեան դպրոցի տնօրէնութեան հաւանութիւնը առնելով կը կատարուին անհրաժեշտ ձեւակերպութիւնները:

Խնդրագրերը ուղարկել Մայր Եկեղեցի, 339, Ավընիւ տիւ փրատօ 13008, Մարսէյլ *ամէնէն ուշը մինչեւ Յուլիս* 31:

Վարչութիւնս ազատ է իրեն համար լաւագոյնը նկատած թեկնածուն ընտրելու:

ԴԻՒԱՆ
ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

«Մայրերու Օր»ուան տօնին առիթով եղած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները Վալանսի Կապոյտ Խաչի «Ազուիթա» մասնաճիւղին.-

Տիկին Ժանէթ Քիզիրեան 50 *Ֆր., Տիկին Լուսին Մուխթար* 100 *Ֆր., Տիկին Անժէլ Ճէրանեան* 100 *Ֆր., Տիկին Մարի Յովսէփեան* 500 *Ֆր., Մարգարեան ընտանիք* 500 *Ֆր., Տիկին Մաղաքեան* 100 *Ֆր., Տիկին Մարմինէ Գասեան* 400 *Ֆր., Տիկին Էգիքեան, Տիկին Աստղիկ Մխեան, Տիկին Եսթեր Սարգիսեան* 50-*ական Ֆր., Տիկին Շահինեան* 100 *Ֆր.:*

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville. 75010 PARIS
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

COOPERATION ARMENIE

rencontre

ARPI TOTOYAN, KRIKOR BELEDIAN, MARC NICHANIAN

sur le thème :

Diaspora - Arménie : Où en sommes-nous ?

le Vendredi 23 Juin

au YAN'S CLUB — 5, avenue Reille, PARIS 14e

19h30 : Accueil — 20h : Film de Coopération Arménie — 20h30 : Table ronde
22h : Repas sur réservation (Tél. Christine Papazian : 47. 36. 40. 78)

Soirée organisée par Coopération Arménie

50, rue Etienne-Marcel, 75002 Paris — Tél. : 42. 36. 06. 79

KHANASSOR

DIMANCHE 2 JUILLET

La FRA Dachnagtsoutioun groupe Arghoutian de Chaville avec la participation de la Croix Bleue des Arméniens de France *Section «Ter Davtian» de Chaville* organise une

grande fête champêtre

Buffet — Animation — Surprises — Ambiance

au Parc *Bon Repos* à *Viroflay*

Près de la Place Louis XIV — N 10 — Parcours fléché à partir de Chaville

LE CENTRE DE VACANCES DE LA CROIX ROUGE ARMENIENNE

5 Juillet - 27 Août

Pour les vacances d'été, le Centre Balnéaire de la Croix Rouge Arménienne en Normandie ouvre ses portes le 5 Juillet, pour nos compatriotes de tous âges. Les enfants seront accompagnés de leurs parents.

Pour louer les chambres avec un sans cuisine téléphoner au :

39 85 36 53 ou (16)- 31 21 77 63

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

1977 - 1995

18 ans d'Activités Permanentes à la M.C.A.

Une action culturelle sur le long terme

Vous voulez encourager la M.C.A.
Vous êtes convaincus de la nécessité d'enseigner la Culture Arménienne
Vous voulez applaudir les connaissances arméniennes de nos enfants et adolescents
Et le travail de leurs enseignants

Venez très nombreux à notre

GALA DE FIN D'ANNEE

placé sous la présidence de Monsieur RENE ROUQUET
Maire d'Alfortville

SAMEDI 24 JUIN
à 20 h 30 très précises

Salle des Fêtes, rue Voltaire, Alfortville

Participation aux frais

9, rue de Madrid, 94140 ALFORTVILLE
Tél.: 43 76 55 89 Fax : 43 78 66 64

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

sortie annuelle

CHARTRES et ORLEANS

Section «Elen Puzant» d'Alfortville organise sa sortie annuelle à *CHARTRES* et à *ORLEANS*

le Dimanche 25 Juin

Matin: Visite de la Cathédrale de Chartres et ses environs.

Midi: Repas dans un restaurant.

Après-midi: Visite du parc floral à Orléans.

Prix de la sortie : 250 F. par personne, tout compris.

Les places étant limitées, pour les réservations, téléphoner à :

— Mme KABAYAN 43. 76. 10. 07;
— Mme PAPAZIAN 43. 76. 35. 68.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Camp itinérant en Grèce

La Croix Bleue des Arméniens de France ouvre son **Camp Itinérant en Grèce** du 4 au 25 Juillet pour les adolescents de 14 à 16 ans.

Au programme: *Randonnées, visites des sites et monuments historiques, rencontre avec La Croix Bleue de Grèce, etc...*

Prix : 5 000 F.

Pour tous renseignements complémentaires, contacter Mme ZABOUNIAN au: 49 77 76 15 (heures de bureau) 43 76 50 52 (le soir).

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

— ՊՏՈՅՏ —

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղը կը կազմակերպէ մէկ օրուան պտոյտ մը դէպի Վէրքօր:

Կիրակի, Յունիս 25, առաւօտեան ժամը 8-ին, Վիլէօրպանի Հայ Մշակոյթի Տան առջեւ.

126, avenue Roger Salengro,
69100 VILLEURBANNE

Ճամբորդութիւն եւ ճաշագին՝ 200 *Ֆր.:*
Արձանագրութեան համար հեռաձայնել՝
72 - 35 - 15 - 86 *թիւին:*

grande kermesse

de l'école ABOVIAN

organisée par le Conseil d'Administration et les professeurs de l'Ecole de Langue et Culture Arméniennes ABOVIAN

DIMANCHE 25 JUIN
à partir de 14 h

dans la cour de la Cathédrale du Prado 339, av. du Prado, 13008 Marseille

Vous trouverez de nombreux stands de jeux, des rafraichissements, des spécialités arméniennes à déguster sur place ou à emporter !

TIRAGE DE LA TOMBOLA POUR UN MAGNIFIQUE VOYAGE et de très nombreux autres lots

Animation par
Jiraïr YESSEYAN et son Orchestre

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը Ս. Զատկուան տօնին առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է խղճագինի հետեւեալ նուէրները.-

Տիկին Զապէլ Գարիպեան 150, *Պր. Արմէն Մուրատեան* 200, *Տէր եւ Տիկին Ն. Անդրանիկեան - Ֆէրմանեան* 200, *Տէր եւ Տիկին Միհրան Տէրտէրեան* 200, *Տէր եւ Տիկին Արթին Գալանճեան* 100, *Տիկին Աննիկ Ափրիկեան* 150, *Տէր եւ Տիկին Պերճ Միքայէլեան* 300, *Պր. Միհրան Աւագեան* 200, *Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Տիւհանեան* 200, *Գարագոչ Ընկ.* 1000, *Պր. Սամուէլ Տէմիրճեան* 200, *Տէր եւ Տիկին Կրէկուար Օհանեան* 2000, *Օր. Վերոնիկ Օհանեան* 50, *Տիկին Մարի Պօղոսեան* 500, *Պր. Սարգիս Տէյիրմէնճեան* 200, *Պր. Ժօզէֆ Երկանեան* 300, *Տէր եւ Տիկին Կ. Միքայէլեան* 100, *Տէր եւ Տիկին Լիւսիէն Գարայեան* 200, *Տիկին Վարդուհի Պաղտասարեան* 100, *Տէր եւ Տիկին Միհրան Տատեան* 500, *Տէր եւ Տիկին Եղիսեան* 300, *Տէր եւ Տիկին Անտրէ Պուրժէ* 250, *Յովսէփեան Ընտանիք* 5000, *Տիկին Վ. Պարտիզպանեան* 100, *Տիկին Ագնիւ Անդրէասեան* 150, *Պր. Սերժ Զագալեան* 150, *Տէր եւ Տիկին Հերմոն Գայա* 250, *Պր. Կարապետ Խաչատուրեան* 150, *Պր. Ֆիլիփ Սէմէրճեան* 300, *Տէր եւ Տիկին Ֆիլիփ Լասիր* 520, *Տիկին Հռիփսիմէ Մարկոսեան* 300, *Տիկին Աննա Գարաթէփէ* 500, *Օր. Վերոնիկ Փափազեան* 300, *Օրիորդներ Մարի եւ Ռոզէթ Խոտչեան* 200, *Տէր եւ Տիկին Ռաֆայէլ Ագնազարեան* 500, *Տէր եւ Տիկին Հանրի Պալօն* 200, *Տիկին Վալանթին Մուրատեան* 250, *Պր. Ժորժ Յակոբեան* 500, *Պր. Երուանդ Պալըգճեան* 1000, *Պր. Սերժ Փելֆանեան* 500, *Տէր եւ Տիկին Միշէլ Թորոսվանտէրեան* 100, *Տիկին Արփինէ Աւետիսեան* 500, *Տիկին Անն Տէվլէթեան* 150, *Տէր եւ Տիկին Մ. Մարտիրոսեան* 100, *Տիկին Ա. Խաչատուրեան* 200, *Պր. Գէորգ Մօրուքեան* 100, *Տիկին Անգինէ Լէնկրան* 500, *Տէր եւ Տիկին Տէր - Գալուստեան* 100, *Տէր եւ Տիկին Գարլօ Սահակեան* 150, *Տէր եւ Տիկին Սուրէն Սարգիսեան* 1500, *Տէր եւ Տիկին Վահէ Թորոսեան, Տիկին Անահիտ Գափթան* 250, *Պր. Գէորգ Թէքէեան* 100 *եւ Տիկին Մարիէն Պասմաճեան* 200 *Ֆր.:*

Տէր եւ Տիկին Ժերար Ջերահեան Զ. Թաշճեանի *յիշատակին* 1000 *Ֆր.:*

Տէր եւ Տիկին Ֆրանսիս եւ Միրէյլ Փուլէն իրենց աղջկան Անահիտ Սիւզանի մկրտութեան առթիւ՝ 10.000 *Ֆր.:*

(Շար.)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 22
JEUDI
22 JUIN
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամենօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

69րդ ՏԱՐԻ - Թիւ 18.618
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
69e ANNEE — N° 18.618

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԶԳ. ՃԱԿԱՏԻ ձեռք ձգած երեք քաղաքներու դէմ -- Թուլոն, Օռանժ, Մարինեան -- պօյքոթի կոչեր կ'ըլլան զանազան կողմերէ: Լօռան Ֆապիուս կը հրաւիրէ արուեստագէտները որ եւք չկոխեն հոն եւ ձեռնարկներն ալ որ երբեք այլ տեղ հաստատուին: Այս առընչութեամբ, հաւատարիմ մնալու համար իր «համոզումներուն եւ յանձնառութեանց» Փաթրիք Պրիւէլ ջնջած է իր երկու երգահանդէսները՝ Թուլոն եւ Օռանժ: Ֆրանսայի մեծ ռաբունապետը տարբեր մօտեցում ունի եւ յայտարարած է (Փրովանսալ) «Պէտք է զաղրիլ Ազգային Ճակատի մասին խօսելէ եւ այժմէականութեան նիւթ չդարձնել. նման ընթացք մը վնասուած նպատակին չի ծառայեր, ընդհակառակն»: Ամէն պարագայի մէջ, ժողովրդավարութեան ջատագովներու կողմէ, առնուազն տարօրինակ ըմբռնում մըն է ժողովրդավարութեան, չընդունիլ ժողովուրդին քուէն եւ այս առընչութեամբ շատ յատկանշական էր Ֆէզանի ծաղրանկարը («Ֆիկառօ», Յունիս 21) ուր Ֆապիուս կ'ըսէր Մառիանին (խորհրդանիշ Ֆրանսայի Հանրապետութեան). -- «Ժողովրդավարներու միջեւ, պարզ խօսինք՝ ինչի՞ կը վերածուէր մեր հանրային ժողովրդավար քուէն եթէ անպատիժ ձգէինք որ մարդիկ քուէ տան ժողովրդավարօրէն պրոնուած կուսակցութեան մը համար, բայց, զոր չենք սիրեր»...: Ազգային ճակատի այս երեք անդամներուն յաջողութեան նպաստած են, անկասկած, բաժ վայրերու, աջ թէ ձախ կուսակցութիւններ չքաշելով իրենց թեկնածուն Բ. շրջանին: Այս առընչութեամբ, ընկերվարականները շատ կը մեղադրուին Թուլոնի համար: Խմմանելի պատճառաբանութիւնն այն էր որ կարելի չէ քաշուիլ՝ «ռեւէ քաղաքապետի» համար, ակնարկելով Թրիսաի:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ լայնածաւալ հետապնդումներու ձեռնարկեց ամբողջ երկրին իսլամապաշտ շրջանակներուն մէջ, գլխաւորաբար ալժերացի եւ թունուզցի ծայրայեղական զինուորեալներ ձերբակալելով: 140 հոգի դիպահ են: Գրաւուած են զէնքեր, պայթուցիկներ, փաստաթուղթեր եւայլն:

ՉԷՉԷՆՆԵՐՈՒ զունդը եւ 139 կամաւոր պատանդները հասան Չէչէնիա, ուր ազատ ձգուեցան պատանդները (այս կամաւորները կը բաղկանային Պուտենովսկէն 114 բնակիչէ, 9 երեսփոխանէ եւ 16 ռուս լրագրողէ): Ըստ ռուսական աղբիւրներու Ռուսերը եւ Չէչէնները, հրադադարի մը շուրջ համաձայնած են, նաեւ ռուսական զօրքի հետզհետէ քաշուելուն: Բուտենովսկի մէջ սակայն, բնակիչներու դառնութիւնը մեծ է: 114 մեռեալ կայ, առանց հաշուելու հիւանդանոցը զանըող դիակները: Ռուս հիւանդապահուհի մը կ'ըսէ. -- «Մերիններն էին որ մեր վըրայ կը կրակէին, մեզ կը սպաննէին»: Բժիշկ մըն ալ կ'աւելցնէ. -- «Հարկ եղաւ վեց օր սպասել եւ այս սպանդը որպէսզի սկսին բանակցիլ: Դեռ ոչ ոք ալ կը խոստովանի թէ ո՞վ յարձակման անցաւ»:

ԹԱՆՍՈՒ ՉԻԼԼԷՐ զգուշացուցած է Եւրոպացիները իր երկրին մաքսային Միութեան անդամակցութեան համաձայնագրին վաւերացումին մերժումին դէմ: Թուրքիոյ վարչապետը Փարիզ էր Յունիս 20-ին եւ Եւրոպայի Միութեան Ժողովին առջեւ է որ ելոյթ ունեցած է, շեշտելով թէ բացասական դիրք մը կ'ամրապնդէ Թուրքիոյ ծայրայեղականները:

ՍԻՈՐԱՆ, ծագումով Ռումանացի, մեծ փիլիսոփան մեռաւ Փարիզ 84 տարեկանին: Առաջին գիրքը՝ «Յուսահատութեան կատարներուն վրայ» գրուած է իր մայրենի լեզուով, ապա գրած է դասական ֆրանսերէն լեզուով. եւ երբեք չէ դադրած խորհրդածելէ ձանձրոյթին, յուսախաբութեան, ձախողութեան, ցաւին, պարապին եւ անէութեան վրայ: Իրեն համար գրականութեան գլխաւոր դերն էր՝ փաստել որ «մարդը կ'ատէ մարդը»: Վարած է համեստ կեանք մը, միշտ մերժելով պատիւները, փախուստ տալով մետիաներէն, բայց եւ այնպէս ան է հսկայ գործի մը որ համաշխարհային ճանաչում ունի:

ՄԵԾՆ -- ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ պատերազմական հերոսներէն մէկը՝ Փիթեր Թաունսէնտ մեռաւ Փարիզ 80 տարեկանին: Այս օդաչու հերոսը սակայն իր համբաւը կը պարտէր ոչ այնքան իր հերոսական գործողութիւններուն, այլ Անգլիոյ թագուհիին քրոջ՝ իշխանուհի Մարկարէթի հետ ունեցած իր սիրային պատմութեան: Ամուսնալուծուած ըլլալով, թագուհին արգիլեց հանդիսացաւ ամուսնութեան եւ իշխանուհին տեղի տուաւ: Տարիներ ետք սակայն, իշխանուհին կ'ամուսնալուծուէր: Օդաչուն, ապա (1955) Ֆրանսա քաշուեցաւ եւ ամուսնացաւ:

ԱՄՆ-ՈՒ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ԲԱՆԲԵՐԸ ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

Միացեալ - Նահանգներու Արտաքին նախարարութեան բանբերը Պարնս, Ուաշինկթընի մէջ Յունիս 16-ին յայտնած է թէ Գլինթընի ղեկավարութիւնը ջանք չի խնայեր օգնելու համար Ադրբեջանի ուր Ղարաբաղի պատերազմին պատճառով մէկ միլիոն ապաստանեալ կայ: Պարնս աւելցուցած է թէ երկուուկէս տարիէ ի վեր կ'աշխատին Քոնկրէսին հետ Ադրբեջանի լայն օժանդակութիւն ապահովելու: Ան ուրախութեամբ յայտնած է թէ Յունիս 15-ին մերժուած է Ադրբեջանի կառավարութեան կատարելի օժանդակութիւնը դեղչելու առաջարկ մը:

Ան Ադրբեջանը սահմանած է որպէս «բարեկամ երկիր մը» որուն հետ Միացեալ -- Նահանգներ սերտ յարաբերութիւն ունի: Աւելցուցած է թէ քարիւղի ամերիկեան մեծագոյն ընկերութիւնը վերջերս գործել սկսած է Կասպից ծովուն մէջ ուր կան ԽՍ. դարու մեծագոյն քարիւղի պաշարները:

Բանբերը խօսած է նաեւ Թուրքիոյ մասին, նոյնպէս ուրախութեամբ յայտնելով որ Յունիս 15-ին մերժուած է այդ երկրին օժանդակութիւնը կրճատելու առաջարկ մը: Ըսած է թէ Միացեալ -- Նահանգներ զօրակից են այդ երկրին:

ԵՐԵՒԱՆ ՀԵՌԱՏԻՊ ՓԱՐԻԶ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 19 / 21)

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԻԾԻ ՔՆՆԱՐԿՈՒՄԸ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Գ.Խ.-ի նախագահ Բ. Արարքցեան Յունիս 17-ին մասնակցած է Երեւանի պետական համալսարանի այն նիստին, որու ընթացքին կը քննարկուէր Սահմանադրութեան նախագիծը: Համալսարանի գիտական խորհուրդը ունկնդրելէ ետք Խորհրդարանի նախագահին ելոյթը, միայն մէկ ձեռնպահութեան բացառութեամբ, որոշած է թելադրել թեր՝ «այո» քուէարկել հանրաքուէին:

ՀԱՅ ԳԵՐԻՆԵՐՈՒ ՃԱԿԱՏԱԳՐԻՆ ՄԱՍԻՆ

Վարչապետ Հ. Բագրատեան Յունիս 14-ին տեսակցութիւն մը ունեցած է Կարմիր Խաչի միջազգային Կոմիտէի Արեւելեան Եւրոպայի եւ Կեդր. Ասիոյ գլխաւոր պատուիրակ՝ Ժ. - Մ. Պոռնէի հետ: Խօսակցութեան նիւթը եղած է Ադրբեջան արգելափակուած հայ պատանդներու եւ գերիներու ճակատագիրը: Հայկական կողմին գերիները վերադարձնելու քայլին դէմ ադրբեջանական կողմէ նման որեւէ նախաձեռնութեան բացակայութեան առնչուող Հ. Բագրատեանի ակնարկումին ի պատասխան Կարմիր Խաչի ներկայացուցիչը խոստացած է ընել ինչ որ անհրաժեշտ է:

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա.-Ի ՄՈՍԿՈՎԵԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵՆԷՆ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը որ Մոսկուա կը գտնուէր, Յունիս 15-ին այցելելէ ետք մայրաքաղաքի հայկական եկեղեցին, կէսօրէ ետք ալ հանդիպում մը ունեցած է Մոսկուայի քաղաքապետի Ա. տեղակալ Վլ. Ռէսինի հետ: Անոնք քննարկած են հայկական եկեղեցիի կառուցման առընչուող հարցեր: Ապա, Գարեգին Ա. եւ իր շքախումբը ընդունուած են պետական Դումայի Նախագահ Ի. Ռիբկինի կողմէ:

«ԿՈՎԿԱՍԻ ԷՆԵՐԳԵՏԻԿԱՅԻ ԼՐԱՏՈՒ»

Վերոյիշեալ խորագրով լոյս տեսնող այս նոր պարբերականին ներկայացումը կատարուած է Յունիս 14-ին: Երեւանի Ամերիկեան համալսարանէն խումբ մը շրջանաւարտներու ջանքերով հայերէն, անգլերէն եւ ռուսերէն լեզուներով հրատարակուող թերթը կ'անդրադառնայ շրջանին մէջ եւ միջազգային գետնի վրայ ուժանիւթի հարցերու:

ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ

Հայաստանի Գ. Խ.-ի իրաւաբանական սպասարկութեան պետ, իրաւաբան Հենրիկ Խաչատրեան միաձայնութեամբ ընտրուած է Ռուսաստանի անտեսական, ելմական եւ իրաւաբանական կաճառի լիազօր անդամ:

Շարժարուեստի 100-ամեակին առթիւ Երեւանի մէջ Յունիս 15-ին սկսած է հայկական լաւագոյն ժապաւէններէ բաղկացած ծաղկաքաղի մը ցուցադրութիւնը: Ի պատուի են, ի մէջ այլոց «Պէպօ»ն, «Նռան գոյնը», «Բարեւ ես եմ», «Եռանկիւնի»ն եւ ուրիշներ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԴՈՒՐՍԷՆ ԴԻՏՈՒԱԾ

Ա. Ժիւփէ պաշտօնի կոչուած օրուընէ սկսաւ յայտարարել թէ գլխաւոր թիրախներէն մէկը պիտի ըլլայ գործազրկութեան դէմ պայքարը. ատիկա մեծ հետաքրքրութիւն սաեղծեց տնտեսական իր ծրագրին հանդէպ որ անգլեւսաքսոն մամուլին յուսախաբութիւն պատճառած է այսօր: Լոնտոնի «Ֆայնէնշըլ Թայմզ»ը կը գրէ թէ տեղին էր որոշուած պայքարը երկրի մը մէջ ուր գործազուրկներու համեմատութիւնը 12.2%-ի հասած էր Մարտին: Սակայն, կ'աւելցնէ անմիջապէս որ Ժիւփէ բուժումի ազդեցիկ ոչ մէկ ճար ունի առաջարկելիք: Գլխաւոր միջոցը երկու տարուան յապաղում մըն է այն ձեռնարկութիւններուն որոնք առնուազն տարիէ մը ի վեր անգործ մնացած մէկը գործի կ'առնեն. այդ ձեռնարկութիւնները ընկերային տուրքէ ալ զերծ պիտի ըլլան: Ատոր հետ, նուազագոյն աշխատավարձքը աւելցնելու խոստումը պիտի ջլատէ գործատէրերը:

Ասկէ զատ, Ժիւփէ կ'ուզէ վարել տնտեսական քաղաքականութիւն մը որ կայունութիւն ու տոկոսութիւն պիտի ապահովէ ֆրանսական դրամանիշին, Ֆրանսան 1999-ի դրամական միութեան պատրաստելու նպատակով: Ատիկա կը նշանակէ որ նոր ծախքեր դիմագրաւելու համար յաւելեալ տուրքեր պիտի սահմանուին: Սակայն ընկերային տուրքերու զեղչը աւելի արմատական պէտք է ըլլայ որպէսզի այս միջոցները գործի կարելիութիւններու վրայ աւելի զգալի ազդեցութիւն ունենան:

Ընտրապայքարի շրջանին Շիրաքի կարգ մը պատեհապաշտ արտայայտութիւններ կասկած կը ներշնչեն թէ ֆրանքը հզօրացնելու քաղաքականութիւն մը կրնայ խնդրոյ առարկայ ըլլալ: Մինչդեռ, Ֆրանսա ոչ կրնայ իր դրամին կայունութեան վստահիլ, ոչ ալ հաւանական արժեզրկումի մը: Հակառակը աւելի հաւանական է. պէտք է քայլ յարմարցնէ այլ դրամանիշերու արժեզրկումին հետ ու տոկոսներու սակերը աւելի բարձր բռնէ քան գերմանականները:

Առաջին կարելիութիւն մը կրնայ ըլլալ ֆրանքը հզօրացնելու քաղաքականութենէն հրաժարիլ, ինչ որ հաւանօրէն ընտրուածը պիտի չըլլայ: Երկրորդը որ ֆրանքին հզօրացումն է, պիտի պարտադրէ պիւտճէի խստեաց քաղաքականութիւն մը: 1994-ին, հանրային ծախքերը Գերմանիայէն հինգ կէտ աւելի էին, միջին եկամուտներու համեմատութեամբ երբ Ֆրանսա Նախկին Արեւելեան Գերմանիոյ մը բեռը չունի իր ուսերուն: Ատիկա կը նշանակէ թէ կարելի է նուազեցնել ծախքը:

Բրիտանական թերթին կարծիքով, Ալէն Ժիւփէ վստահելի ոչ մէկ միջոց կ'առաջարկէ Ֆրանսայի այս մեծագոյն ախտին համար: Ոչ իսկ կեղծ դեղահատ մը: Տուրքերը եւ նուազագոյն աշխատավարձքը աւելցնել վերքը բուժելէ աւելի զայն քօղարկել կը նշանակէ: Նորակազմ կառավարութիւնը պարտի լաւ մտածել այս մասին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՄՂՁԱՒԱՆՁԻ ՏԱՐԻՆԵՐ

ԿՐՏՍԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿՑԻ ՅՈՒՇ - ՊԱՏԱՌԻԿՆԵՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

1936 թ. յուլիսեան շնչահեղձ մի երեկոյ Դէպի Կոնդ, դէպի սրբատաշ, սեւ տուֆից կառուցուած Աղասի Խանջեանի երկյարկանի առանձնատան ճամբաներն էր բռնել տասնեակ հազարաւոր երեւանցիների ու մայրաքաղաքի մերձակայ շրջաններից եկած աշխատաւորների անվերջանալի հոսքը: Ում ասես չէիր տեսնում այդ խուռներամ ամբոխում՝ ահել ու ջահել բանուորներ, կոլտնտեսականներ, մտաւորականներ:

Հոգեհանգստին համատեղ գնալու մասին մայրս եւ խանջեանապաշտ Զարենցը պայմանաւորուել էին նախօրէին: Բնական է, որ ես պէտք է ուղեկցէի մօրս՝ վերջին անգամ մեր ընտանիքին ընդամէնը հինգ տարիների ընթացքում անգնահատելի ծառայութիւններ մատուցած մարդու հարազատ դիմագծերը յիշողութեանս մէջ յաւերժ պահելու համար:

Զարենցը մռայլ էր, հոգետանջ տեսքով: Դէպի Կոնդ բարձրացող հազարաւոր իրեն ծանօթ-անծանօթ մարդկանցից շատերի կողմից բանաստեղծին հասցէագրուած բարձրաձայն ողջոյնները գրեթէ չէին արձագանգւում բանաստեղծի կողմից:

Մայրս ու Զարենցը քայլում էին անխօս, երբեմն հատուկենտ բառեր փոխանակելով:

- Երէկ երեկոյեան մեր տուն եկաւ Փափազը (Վահրամ Փափազեանը - Ծ. Հ.),- տեւական լռութիւնը խախտելով ասաց մայրս:

- Աղաւնի, չհաւատաս, Աղասին անձնասպան չէ եղած, գէօզլիկլի շունը (նկատի ունի Բերիային - Ծ. Հ.) գլուխը կերաւ:

Զարենցը կարծես չլսելու տալով հռչակաւոր դերասանի յայտնութիւնը (որի բարձրաձայն արտասանումն իսկ այդ եւ յետագայ օրերին հաւասարազօր էր կամովին սեփական մահավճռի ստորագրելուն), որոշ ժամանակ լուռ մնալուց յետոյ կիսաձայն, կարծես մեկուսի ասաց.

- Իսկ միւս գլուխնե՞րը:

Խանջեանի դագաղը դրուած էր իր առանձնատան երկրորդ յարկի ընդարձակ ճաշասենեակում, կարմիր կերպասով ծածկած սեղանի վրայ: Դագաղը սովորական, շատ աւելի անշուք էր, քան այդ տարիներին մեծապատիւ հանգուցեալների համար Երեւանում պատրաստուող դագաղները:

Ընկղմուած ծաղիկների մէջ, կարծես անխռով քնի մէջ, քունքի վրայի մահացու վէրքը բոլորի աչքից քողարկւում էր մի քանի արնագոյն վարդերով:

Առանձնատան ճեմասրահում տեղաւորուած Երեւանի օփերային թատրոնի սինֆոնիկ նուագախումբը փրոֆ. Սարաջեւի ղեկավարութեամբ փոխնիփոխ նուագում էր մերթ Պէթհովէնի Երրորդ սինֆոնիայի մահերգը, մերթ Գրիգի «Փէր Գիւնթ»ից Ազայի մահը:

Հոգեհանգստի ժամանակ Խանջեանի ռուս աղախինը, եթէ յիշողութիւնը ինձ չի դաւաճանում Քսենիա անունով, մօտեցաւ հանգուցեալի գլխավերեւին եւ սկսեց օծանելիքի սրուակը պարպել գլխի այն մասին, ուտեղ մահացու վէրքն էր:

Դագաղի շուրջը ժողովուածների մէջ ընդհանուր շփոթութիւն առաջացաւ. երբ Քսենիայի ձեռքից օծանելիքի սրուակը ուժով խլեց վրայ հասած Զարենցն ու շպրտեց պատուհանից դուրս: Երբ աղախինը փորձեց բարձրաձայն բողոքել Զարենցի արարքի դէմ, վերջինս զայրացին ծղրտաց.

- Մի պղծէք այս սուրբ մարմինը:

Մի քանի րոպէ շարունակ ներկաներից մի քանիսը փորձում էին հանգստացնել Քսենիային, անընդհատ կրկնելով.

- Լռիր, մի աղմկիր, սա Զարենցն է:

Դագաղից ոչ շատ հեռու, վշտահար դէմքով ներկայ էր Խանջեանի անձնական բժիշկ, յայտնի թոքաբոյժ Գրիգոր Սաղեանը: Յիշում եմ՝ նրան մօտենալով, Զարենցը բարձրաձայն ասաց.

- Աղասուն բուժում էին տուբերկուլոզից, իսկ նրան սպաննեց ատրճանակի գնդակը:

Մերթ ընդ մերթ մօտենալով մայրիկիս, բանաստեղծը կրկնում էր.

- Աղաւնի, էս ի՞նչ եղաւ... գոնէ մէկին սրտի մրմուռը պատմէր:

Հոգեհանգստի ժամանակ հասաւ մի պահ, երբ հանգուցեալի սենեակում սաստիկ տօթից մարդիկ բառացիօրէն սկսեցին շնչահեղձ լինել: Մայրիկիս հետ դուրս եկանք առանձնատան մերձակայ գողտրիկ այգին, ուր միայնակ, մի մամռոտած քարի վրայ նստած, երեխայի պէս հեկեկում էր լուսահոգի Արթօ Եղիազարեանը: Մայրս ձեռքը մեղմօրէն դնելով վշտացեալի ուսին, ասաց.

- Բոլորս ալ չանթահարուած ենք: Ուժերդ հաւաքէ եւ արիացիր:

Շատ չանցած Արթօյին մօտեցաւ Զարենցը.

- Ուշ է, Արթօ, ուշ է, չեմ հաւատում: Կեղծիք է: Չեմ հաւատում: Միրզան էլ նոյնն է ասում: Միրզան, հօ գիտես, չի սխալւում: (Խօսքը վերաբերում է նշանաւոր վիրաբոյժ, փրոֆ. Միրզա Աւագեանին, որը, ինչպէս յայտնի է, հրաժարուեց ստորագրել Խանջեանի ինքնասպանութիւնը հաստատող ակտը):

Խանջեանի առանձնատան պարտէզում մայրիկս նշմարեց նաեւ Վանիա Սանոյեանին, հանգուցեալի կեանքի օրօք «ամենայն հաւատարմութեամբ կենտկոմի քարտուղարին ծառայած» թիկնապահին՝ երիտասարդ չեկիստին: Դիմելով վերջինիս, մայրիկս թախանձեց.

- Վանիա, սիրելիս, կ'աղաչեմ, գոնէ դու երկու խօսք ըսէ՝ ինչպէս եղաւ այս ահաւոր դիպուածը:

- Տիկին Աղաւնի, էս բոլորը ինձ համար երազի նման էր: Յուլիսի 9-ի երեկոյեան, երբ շոֆերի հետ Խանջեանի ննջասենեակի կողքի սենեակում նարդի էինք խաղում, մի պահ մտածեցի, թէ էս քանի ժամ քնել ա ու չի զարթնում: Որոշեցի իրեն չանհանգստացնել: Մէկ էլ իր մօտի հեռախօսը սկսեց անընդհատ զանգ տալ: Զարմացայ, որ տուրկան չի վերցնում: Մտայ սենեակ, լոյսը հանգցրած էր, վերցրի տուրկան, - պուշայու ... Զանգ տուողը Բերիան էր.

- Գդէ՞ Խանջեան:

Պատասխանեցի, որ քնած է: Լաւրենտի Պաւլովիչը կարգադրեց, որ Խանջեանը զարթնելուց անմիջապէս յետոյ իրեն զանգ տայ: Հազիւ էի պատրաստւում սենեակից անձայն դուրս գալ, երբ ականջիս հասաւ Աղասու խռխռոցը: Մօտեցայ մահճակալին, ձեռքս մեկնեցի ուսին եւ էն է, ուզում էի զարթնեցնել, մտածելով, որ մի քանի ժամ է, ինչ քնով է ընկել (երեկոյեան դեռ ժամը ութն էր), երբ յանկարծ մատներս խոնաւացան... Լոյսը վառեցի, տեսայ աչքերը կիսաբաց, բարձը՝ արեան մէջ: Անմիջապէս ձէն տուի շոֆերին: Երկուսով փորձեցինք Խանջեանին բարձրացնել: Մէկ էլ մի բան թրմփաց մեր ոտքերի առաջ: Դա իր դամսկի «Պրաունինգ»ն էր: Կրակելուց համարեա ձայնը չէր լսւում:

- Քեզի բան մը չըսա՞ւ, գոնէ մէկ բառ, -հարցրեց մայրս:

- Ոչ, մենակ մի քանի վայրկեան աչքերը բաց արեց ու պղտոր հայեացքով նայեց ինձ:

Վանիա Սանոյեանի եւ մայրիկիս միջեւ տեղի ունեցող զրոյցի ժամանակ անհանգիստ քայլերով մօտեցաւ Զարենցը եւ ուղղակի դիմեց չեկիստին.

- Այ տղայ, աչքերիս մէջ նայիր: Ի՞նչ ինքնասպանութիւն: Ի՞նչ էք խօսքներդ մէկ արել, ո՞ւմ էք խաբում:

Երբ Սանոյեանը ջանաց պատասխանել բանաստեղծին, մայրիկս ընդմիջեց.

-Ինչո՞ւ այդպէս կ'ըսես, Եղիշէ: Այս մարդը ներկայ է եղած Աղասիին կեանքի վերջին րոպէներուն:

Յաջորդ օրը, երբ Կոնդի գերեզմանատանը տասնեակ հազարաւոր մարդկանց ներկայութեամբ կատարուեց Խանջեանի յուղարկաւորութիւնը, հոծ բազմութեան մէջ չկարողացանք նշմարել Զարենցին: Միայն տասնեակ տարիներ յետոյ հրապարակուեցին մեծ բանաստեղծի այդ վշտահար օրերին գրուած նուիրական տողերը:

ԾՈՎԱԿ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

«Աւանգարդ», Մայիս 25

ՊՈԼԻՍ 1958 - 1960

ԱՐՏԱՍԱՆՈՂԻ ՄԸ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

ԻԴ.

ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Դեռ այս գերիրապաշտ բաղձանքէն տարի մը ետք ալ, 1959-ին Պոլսոյ մէջ Ա. Տէր - Մինասեանի կողմէ լոյս տեսած «Այսօրուան մարդիկ» հատորին մէջ, հեղինակը կէս կատակ, կէս չիտակ ոճով մը կը նկարագրէ 1958 Օգոստոս 15 տօթակէզ օրը Գուրթուլուշի հանրակառքին ամէնէն վերջին կայարանին դիմացը գտնուող Եանի-ին բացօթեայ գարեջրատան պարտէզը, ուր կը ծեծուին ազգային, հանրային, ընկերային եւ գրական հարցերը, թեր ու դէմ կարծիքներով: Բազմութեան մաս կը կազմեն Զահրատ, Զաւէն Պիպէռեան, Ատրինէ Տատրեան, Կարպիս Մուրատեան, Սօնա Թանտրեան, Գէորգ Գապառաճեան, Վ. Խուտավերտեան, Խաչիկ Ամիրեան, Վ. Թորգոմ, Զարեհ Խրախունի, Տոքթոր Վառվառեան, Օննիկ Բալուեան, Արա Կիւլէր, Ռ. Հատտէճեան, Վարդան Ագկիւլ, Աշոտ Մատթեան, Սիրվարդ Կիւլպէնկեան, Արա Գոչունեան, Վարդան Օզինեան (փակագիծի մէջ աւելցուած է՝ Դեմոկրատ), Օննիկ Կիւլմէզեան, Վարդան Կոմիկեան, Գուրգէն Թրենց, Ա. Նանասօֆ, Ռուբէն Մաչոյեան, Յակոբ Մնձուրի, Տիգրան Պալեան, Պ. Շապոյեան, Երուանդ Երեցեան...

Այս ի՛նչ համաստեղութիւն, Աստուա՛ծ իմ, հեղինակին երեւակայած «Հայ գրականութեան բարձրացման Միութեան» անդամներուն աւելցնելու համախմբումը մարմնաւորող զով ու փրփրադէզ գարեջուրի արագօրէն պարպուած գաւաթներուն առջեւ: Ըսէ՛ք, նմանատիպ հաւաքոյթ Պոլսէն դուրս ուրի՞շ ո՞ւր հնարաւոր է տեսնել:

Վիճաբանութեան նիւթերը անհատնում են բայց վերջաւորութեան, Երուանդ Երեցեանի ձայնը զօրեղ կը հնչէ.

- Խաչիկ Ամիրեան անպատասխանատու ելոյթ մը ունեցած է այս ամրան ընթացքին, Փարիզէն հիւր եկող արուեստագէտ Պ. Պօղոսեանի հանդէպ: Կ'առաջարկեմ որ Քննիչ Յանձնաժողովի մը կողմէ բացատրութիւն պահանջուի եւ գոհացում տրուի դայթակղեալ միտքերուն անոր գործած կաֆին պատճառաւ:

Ձայն մը. - Իրաւունք ունի Պ. Երեցեանը:

Տիլէթանթ մը. - Այո՛, անոր արուեստը անարգեց: Էքօլ մըն է ան, որուն երբեք մասնակցութիւն չէ ունեցած Պ. Ամիրեան, ո՛չ ալ հմտութիւն:

Ամիրեան իսկոյն ոտքի կանգնելով.

-- Ես այդ մասին պէտք եղած բացատրութիւնները տուած եմ այն ատեն քննադատներուն եւ պատրաստ եմ տալու նաեւ Քննիչ Յանձնաժողովի մը առջեւ:

Կարպիս Մուրատեան. -- Գոհացուցիչ չէին ձեր այդ բացատրութիւնները:

Ձայներ. -- Ո՛չ, գոհացուցիչ չէին:

-- Հիւրասիրութեան դէմ էր եղածը:

-- Անքաղաքավարութիւն:

-- Կոպտութիւն:

-- Վռնտելու պէս բան մը:

Ամիրեան շուարած. - Քաւ լիցի. ես ո՞վ եմ որ...

-- Հա՛ շունու պիլէլիտին:

Այժմ անդրադառնանք Խ. Ամիրեանի այս աղմկալից ցոյցի միակ դրդապատճառին: Պոլսոյ բեմերուն վրայ երեւումէս հինգ շաբթ ետք, «Ժամանակ»ի մէջ Մայիս 5-ին երեւցաւ հետեւեալ յայտարարութիւնը. «Գրական երեկոյթ եւ համերգ Մեսրոպեան եւ Պէզճեան Սանուց Միութիւններու մշակութային յանձնախումբերու կողմէ -- արտասանութիւններ՝ Պէզճեանցիներու, Մեսրոպեանցիներու եւ հրաւիրեալ ծանօթ արուեստագէտներու կողմէ. համերգ «Գողթան» երգչախումբին կողմէ, վարիչ՝ Յովհաննէս Չէքիչ, 1958, Մայիս 9, Ուրբաթ գիշեր, ժամը՝ 21-ին Պէզճեան Սանուց Միութեան մէջ»: «Հրաւիրեալ ծանօթ»ներուն անունները ի զուր փնտռեցինք:

Ակնյայտ էր որ կազմակերպիչներուն միակ գաղափարն էր ասպարէզ կարդալ «Հեռուի սուրբ»ին որ «տեղական սուրբեր» ալ գոյութիւն ունին, թէկուզ անանուն: Ուստի անհրաժեշտ էր որ իմ ներկայութեամբ հաստատէի անոնց արժէքը, ես որ արտասանութեան մարզին վաւերական ներկայացուցիչն էր համարուած: Խուսափումս իսկ կրնար այպանելի համարուիլ գաղութին կողմէ: Հայտէ՛, կ'երթանք կոր, ըսի ինքնիրենս:

Համբերատար ընթերցողներ, այստեղ հարկ է միայն համառօտակի ճշդել ու անցնիլ որ եւրոպական երկիրներու conservatoire-ներուն մէջ, ամէն տեսակի նուագարաններու ուսուցումը բազմաթիւ տարիներ կը կատարուի աստիճանաւոր մեթոտով մասնագէտ վարպետներու կողմէ, որոնց շարքին երգը, թատրոնը եւ արտասանութիւնը, այս վերջինը իբրեւ հիմ ծառայելով երգին եւ թատրոնին, փոխան մրցումի եւ վկայականի: Բայց չես գիտեր ինչո՞ւ այս վերջինները, մանաւանդ արտասանութիւնը, մեր «օրիորդ»ներուն եւ վարժապետներուն «ընդոծին» երեւակայութեան մենաշնորհն է համարուած...: Պիտի արժէր ուրիշ անգամ մ'ալ այս հարցով զբաղիլ:

Այժմ վերադառնանք մեր հաւաքոյթին որուն համար հրաւէր չէի ստացած. հաւանաբար անոնք չէին ալ բաղձար ներկայութիւնս, հանդիսականներուն գիտութեամբ կուլ տալու համար իրենց միայն երկու շաբթով յանպատրաստի անպարապութիւնները improvisé արտասանողներուն: Ներկայութիւնս անհրաժեշտ էր: Որոշեալ Ուրբաթի կէսօրէ ետքը անցուցի Կէտիկ Փաշա, Արաբկիրցի ընտանիքի մը սէտիրին վրայ հայրենի քաղցր յուշեր վերապրելով եւ լուր ղրկեցի կազմակերպիչներուն որ ես ալ ներկայ պիտի գտնուիմ: Հօրեղբայրս ալ, նախկին Կէտիկ փաշացի, եկաւ զիս գտնել, իր հուրթը վերադարձող ոչխարի մը հաւէսով:

Նման անակնկալ լուրի առաջ, կրնայ երեւակայել կազմակերպիչներուն խոր շուարումը եւ ելոյթներ «բարեփոխելու» յետին փորձը, անոնք որ նախընտրած եւ պատրաստուած էին համակիրներու շրջանակի մը մէջ թխել ու եփել իրենց խմորը: Որոշեալ ժամէն տասը վայրկեան առաջ հօրեղբօրս ընկերակցութեամբ հասանք սրահ եւ ծափահարութիւններու տարափին տակ առաջնորդուեցանք առաջին կարգը եւ ճիշդ մէջտեղը: Ծիծղուն հօրեղբայրս աջ ու ձախ նստող իր վաղեմի Կէտիկ Փաշացիներուն առատօրէն ձեռքի շարժումներ բաշխեց, ինքզինք պատուած զգալով այս ընդունելութենէն:

Մեր նստելէն ետք, կարծես բեմին գոյ վարագոյրը ենթարկուեցաւ անսովոր վէտվէտումներու եւ սկսայ աչք մը նետել ինծի հրամցուած յայտագիրի երկու ներքին էջերուն վրայ: Մէկ քանի հեղինակներ անցեալէն: Սայաթ Նովա, Թումանեան, Դ. Վարուժան, Իսահակեան, Ն. Զարեան, Ա. Վշտունի: Պոլսոյ նորերը իրենց ստեղծագործութիւններով. երկու անգամ ներկայ Խաչիկ Ամիրեան, (տեսա՞ք ինչպէս եկանք գտանք), Երուանդ Կոպէլեան, նոյն երկու անգամ, մնացեալները մէկական կտորներով, Աղամեան, Ա. Շաւարշ, Կ. Ճանճիկեան, Հ. Գալուստեան, Զահրատ, Ա. Խօզէր, Զ. Ք. Զանդու:

Ահա՛ թէ ի՛նչպէս կը բացատրուի պայքարը Խ. Ամիրեանի: Մարտ 31-ին Քաղաքապետարանի սրահին մէջ տուած առաջին ռեսիթալիս, Զահրատը իր «Մարդու միս»ով անսպասելի յաջողութիւն մը ունեցաւ: Մինչ այդ միայն գրասէր երիտասարդութեան մը -- մասնաւորաբար Մխիթարեան -- ծանօթ քերթողը՝ մէկ օրէն միւսը լայն ժողովրդականութիւն մը ստանալէ ետք, Զահրատ անունը երբ լսուէր՝ իսկոյն «Մարդու միս» բառերը կ'աւելցուէին, այն աստիճան որ՝ ան խորհեցաւ «Մարդու միս» վերնագիրը տալ իմ պատճառովս Կեդրոնական Սանուցի կողմէ հրատարակելիք հատորին: Վերջնական վերնագիրը եղաւ «Մեծ քաղաքը»:

Խ. Ամիրեան այս լեղի հապը ի՞նչպէս կլլէր, ան որ վարդագոյն երազներով համամարդկային երբեմն ալ բողոքարկու էջեր ատենօք գրի առած էր: Զահրատի բարձրացումը զինք շուքի մէջ կը ձգէր եւ ան փորձեց իր գոյութիւնը մատնանշել: Բնական թիրախն ես էի: Մնացեալը ինքնին կը խօսի առանց մեկնաբանութեան:

Երեկոյթի որոշուած ժամէն երեսուն վայրկեան անցած էր երբ վարագոյրը

ծանրօրէն բացուեցաւ: Բեմին մէջտեղը դրուած փոքրիկ սեղանի մը ետեւը նըստած էր ... ո՛վ զարմանք, ինքը՝ Խ. Ամիրեան, առջեւը դէզ մը թուղթ, եւ ամէն մէկ գրուածքի համար, գիս կապկելով, քանի մը վայրկեաննոց վերլուծական մը կուտար, ուրկէ ետք քուլիսէն երիտասարդներ, մասնաւորաբար Կեդրոնականի շրջանաւարտ կամ ուսանող, կուգային ընտրուածը արտասանելու համար, երբեմն գոց, երբեմն կարդալով եւ կը վերադառնային քուլիս:

Ժամ մը տեւող առաջին մասը ընթացաւ անգոյն, անեռանդ, միօրինակ եղանակով մը: Կարծես ամէնքին մաղթանքն էր առաջին մասի աւարտին հասնիլ. երկար օ՜ֆ մը քաշելու համար: Ինչո՞ւ այս պարզունակ ողջը գործածել յօդուտ անհատական քմահաճոյքի մը: Անտարակոյս իմ ներկայութիւնս ալ առաջին կարգին վրայ անոնց համարձակութեան չէր նպաստեր: Բայց ես զանոնք ծափահարելով՝ կ'ուզէի անոնց կուրծքը բացմապատկել: Ի՞նչով էին մեղաւոր այս թերխաչ տղաքը, երբ քանի մը տարեցներ լծած էին զանոնք՝ արտասանութեան մարզին մէջ մենամարտելու Սարգիս Պօղոսեանի հետ: Ջախուեր մարզանք մը չէ՞ քանի մը օրուան մէջ հապճեպով յայտագիր մը պատրաստել, փորձեր կատարել, մէկ օրուան ըստ միւս օր ժըխտել, ուղղութիւններ տալ, առանց որ ցուցադրողը թէքնիք հիմքերուն տիրապետած ըլլայ: Իսկական եւ խղճամիտ մանկավարժ մը ի՞նչպէս չի գայթակղիր նման անօրէն ձեռնարկի մը դէմ:

Օրուան խօսնակը, արտասանական մասի վերջաւորութեան, նախապէս հաւանութիւն չառած՝ ներկայութեանս համար գոհունակութիւն յայտնելէ ետք, գիս բեմ հրաւիրեց, կատարուած իրողութեան մը առջեւ դնելով գիս: Բեմի առաւ -- փախուստներուն միակ զէնքն է այս: Հանդիսականները սկսան ծափահարել բայց ես տեղէս չէի շարժեր: Հրաւէրը բեմէն կրկնուեցաւ, ծափերը շարունակուեցան աւելի ուժգին. մթնոլորտը ելեկտրականացած էր եւ ես կը մնայի անդրդուելի: Կողքէս հօրեղբայրս կ'ը միջամտէր թեւէս քաշելով: Ես պինդ կառչած էի աթոռիս:

-- Ծօ տղայ, ի՞նչու չես ելլեր, ասոնք ամէնքն ալ Կէտիկ Փաշայի մեր հայրենակից բարեկամներն են: Հայտէ՛ բեմ ելիր, երկու խօսք ըրէ: Ամօթ է, մի մերժեր:

-- Հօրեղբայր, ըսի, դուն չե՛ս հասկնար եղածը: Ես գիտեմ թէ ի՛նչ կ'ընեմ: Զգէ՛ գիս հանգիստ:

Միամիտ մարդուն գլխուն մէջ ուրիշ հաշիւ կար:

Բնականաբար անոր սիրտը նեղուած էր եւ իմ դէմ կը մըլտար:

Խորամանկ Ամիրեանին թաքթիքն էր, առաջուց հաւանութիւն չառած՝ որպէսզի չպղտիկնայ, անունս ամբոխին երախը նետել, ճնշում բանեցնել վրաս որպէսզի բեմ ելլեմ եւ ինք ձերմակերես դուրս գայ սանդծուած փորձանքէն:

Միւս կողմէ սրահը իր ծափերը կը կրկնապատկէ. եւ որպէսզի մթնոլորտը հանդարտի, ոտքի ելայ, հրճուանքի ընդհանուր ճիչեր արձակուեցան, հօրեղբօրս մռայլ դէմքը պայծառեցաւ եւ ես ալ առջեւի աստիճաններէն բեմ բարձրացայ: Հիմա ամէնքն ալ վարէն ու վերէն բերնէս են կախուած:

-- Սիրելի՛ հանդիսականներ, ըսի, այս իրիկուն իմ օրս չէ՛, ես ալ ձեզի նման եկած եմ՝ առաջուց պատրաստուած յայտագիր մը մտիկ ընելու: Ինչպէս ուրիշներ չեն մասնակցիր ինծի վերապահուած երեկոյթի մը, այնպէս ալ պատճառ չկայ որ ես մասնակցիմ հաւաքոյթի մը որուն առաջուց մաս չեմ կազմած: Բայց եթէ գիս մտիկ ընել կ'ուզէք, գալ շաբաթ իրիկուն ձեզմէ ոչ շատ հեռու, Սամաթիոյ Սահակեան Սանուցի սրահին մէջ ելոյթ պիտի ունենամ, եթէ կը փափաքիք, հրամմեցէ՛ք այնտեղ:

Այս կարուկ խօսքի աւարտին՝ վերադարձայ սրահ: Վա՜յ վա՜յ, վա՜խ, վա՜խ, լսուեցան աջէն ու ձախէն եւ մթնոլորտը հանդարտեցաւ:

Ահա ի՛նչպէս Խաչիկ Ամիրեանի կողմէ մոպիլիզացիայի ենթարկուած «տեղական սուրբ»երուն այս պատմական համախմբումէն ոչ իսկ նշոյլ մը արձագանգի չերեւցաւ պոլսահայ մամուլին մէջ յաջորդ օրուընէ մինչեւ ... այսօր:

Եւ լեռն ալ ծնաւ մկնիկ մը չնչին:

Ս. Պ.

Փարիզ
Մայիս 29, 1995

ԱՆՀԱՂԹ ՈՒ ՍԻՐԵԼԻ
ՌՈՒԲԷՆԸ

«Շէն» կազմակերպութիւնը երգահանդէսի մը հրաւիրելով Ռուբէն Երեւանցին, առիթ տուաւ որ անոր երգին Փարիզի սիրահարները նոր կարելիութիւն մը ունենան զինք ունկնդրելու: Յունիս 9-ի երեկոյեան «Կիմէ» սրահը ոչ իսկ ամբողջովին լեցուած բազմութեան համար ան հայ երգի գրեթէ համատարած միջակութեան համայնապատկերէն վեր սլացող քիչ բացառութիւններէն մէկն էր, ամէն ժամանակի համար հում խրապաշտութեամբ մը արգիլական իր երգերով:

Երեկոյթին նախաձեռնող կազմակերպութեան կողմէ բացման խօսք արտասանեց Սօսի Յակոբեան անդրադառնալով «Շէն»ի ու Ռուբէնի սերտ կապին, ծանօթացնելով կիթառահար Տիգրան Տէր-Ստեփանեանը, որ պիտի ընկերանար անոր: Ապա ողեկոչեց յիշատակը «Շէն»ի յաւէտ բաժնուած անդամներուն՝ գլխաւորաբար Արցախի Գերագոյն Խորհուրդի Ա. Նախագահ Արթուր Մկրտչեանի ու բոլոր այն տեսլապաշտներուն որոնք ինկած էին պայքարի ճամբուն վրայ: Ըսաւ թէ անոնց յիշատակին կը ձօնուի երգահանդէսը, այն մաղթանքով որ համերաշխութեան կանչ մը ըլլայ ան:

Ռուբէնին երգացանկը կազմուած էր շատ ծանօթ կտորներէ ու աւելի նորերէ որոնք նորութիւն էին ունկնդիրներէ շատերուն համար:

Շուրջ երկու տասնեակ այդ երգերուն մէջ Ռուբէն մանկութեան յուշերուն կապուած, երէկուան փոշոտած ձեղնայարկէն խաղալիկներու տեղ յուշի պատկերներ մէկ-մէկ քաշող, հանող երգիչն է. նաեւ այն անհանդարտ, անհաշտ ընկերը որ այսօր սրտի մորմոքով կ'երգէ «հեռացող լաւագոյնները»: Երէկ անոնք կը հեռանային լաւագոյն բախտերու ակնկալութեամբ, այսօր «կը հեռանան» հողին համար տրուած երդումը իրենց արեամբ վճարելով: Այսօրուան հեռացողները անոնք ե նորոնք կ'իյնան, որպէսզի «սարերը մեր չմնան անտէր»:

Կ'երգէ անոնց նուիրումը, յիշատակը, առանց պահ մը իսկ իյնալու հայրենասիրական տափակութիւններու մէջ որոնք կը վխտան ամէն անկիւն. իր երգին տուն տուողը որպէս լաւ ընկեր ու մարդ ու նաեւ որպէս հայր, ինկողներու կորուստին ցաւն է: Ո՞վ այդ ցաւը զգաց իրեն չափ, որբացած մանուկներու սրտով, երգելու համար «սպասում եմ քեզ հայրիկ»ը ուր ցաւին գիտցած է ընկերացնել անկարելի, դառն լաւատեսութիւն մը:

Իշխանութիւններու հետ անհաշտին երգն է իրը. այդպէս էր երէկ երբ կ'երգէր «Ուրուականին եւ ոստիկանին երգը», կամ «Շները». այսօր եւս, դժբախտաբար չհինցող այդ երգերուն քով, նոյն անհաշտն է որ կ'ըսէ. «Նոր տէրերը խաղում են հին դերեր»...:

Այս խումբի իր կտորներուն մէջ դըժուար հասանելի հանդրուան մը կը նշէ «Նախագահական ընտրութիւններ»ը: Խոցող, հատու իր ոճը Ռուբէն հոն կը հասցնէ ծայրագոյն աստիճանի մը: Առաւելագոյն խտացումով ու սպանիչ դիծերով կը գծէ «Նոր տէրեր»ու դիմանկարները որոնք չանթերու տարափի մը պէս կը յաջորդեն իրարու: Այդ երգը, վըստահաբար, գլխաւոր մէկ պատճառն է հեղինակին փուշ մը նկատուելուն: Ան պէտք է ըլլայ նոյնպէս իր առջեւ հեռատեսիլի պաստառը փակող «յանցաւոր»ը:

Ասիկա, երբ չորս հազար հոգինոց սրահի մը մէջ տեղի ունենալիք անոր երգահանդէսին, մութին, հացին, ջուրին մտահոգութիւնը յաջողելով մոռնալ, եօթը հազարնոց բազմութեամբ մը ներկայ կ'ըլլայ երգահանդէսին: Ներկայ կ'ըլլայ, յամառելով անտեսել նոյնիսկ ապահովութեան չափանիշներ, զգոյշ ըլլալու հրաւէրներ:

Ոչ այդ խուռներամ բազմութենէն, ոչ անոր հետ առաջին նօթերէն ու տողերէն հաստատուած տաք երկխօսութենէն նշոյլ մը կար անշուշտ փարիզեան սրահին մէջ: Ցաճախ, խիտ այլ վերջին ծայր պատկերաւոր խօսքին հետ հաղորդակցելու պատուար կանգնեցաւ, մէկ կողմէն՝ այնքան ճկունութեամբ ու վարպետութեամբ գործածուած անոր լեզուն, միւս կողմէ ներկաներու կարեւոր տոկոսի մը «սփիւռքական» հայերէնը: Ու հաղորդակցութեան՝ այդ կարեւոր գործօնին բացակայութիւնը, տեղ տեղ պարզապէս երգողի մը վերածեց Ռուբէնը որ անկասկած չյաջողեցաւ չհամեմատել Երեւանի ապրող, պոռթկուն սրահն ու փարիզեան զուսպ, քաղաքավար ունկնդիրը:

Բարեբախտաբար, անկախ՝ ունկնդիրին տաքէն կամ պաղէն, տէրերու, դերերու հինէն ու նորէն, Ռուբէն երգեր կը յօրինէ կը նուագէ, կ'երգէ առանց սպասելու ունկնդիրին ու անոր արժեւորումին:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՍԵՄԻՆԱՐ ՊԷՌԼԻՆԻ ՄԷՋ

Պէոլինի մէջ, Յունիս 9 - 11-ին տեղի ունեցաւ սեմինար մը կազմակերպուած՝ Պոխումի Հայկական Ուսմանց Կեդրոնին եւ Պէոլինի Հայ Համայնքին կողմէ: «Ցեղասպանութենէն 80 տարի վերջ -- Կորուստին յանձնառումը» նիւթին շուրջ: Սեմինարը նուիրուած էր ցեղասպանութեան 80-ամեակին եւ շեշտը դրուած էր ինքնութեան հարցին, յիշողութեան, աւանդութեան եւ հաւաքական ինքնագիտակցութեան վրայ:

Ինչպէս ծանօթ է, Պոխումի Հայկական Ուսմանց Կեդրոնին գլխաւոր գործունէութեանց մաս կը կազմէ՝ Գերմանիոյ զանազան քաղաքներուն մէջ կազմակերպել աշխատանքի հաւաքներ, նիւթ ունենալով Հայոց պատմութիւնն ու մշակութային ժամանակակից հարցերը: Անոնք ուղղուած են մասնաւորաբար՝ նոր սերունդի գերմանախօս համալսարանական ուսանողներուն: Այս անգամ ընտրուած քաղաքը Պէոլինն էր, տրուած ըլլալով որ հոն խմբուած է ծագումով հայ, մեծ թիւով համալսարանական երիտասարդութիւն մը:

Պէոլինի հայ գաղութի վարչութեան անունով՝ սեմինարին բացման խօսքը ըսաւ Վ. Ալեանաք, մաղթելով բարի գալուստ ներկաներուն եւ արտայայտելով նման ձեռնարկ մը կազմակերպելու իրենց ուրախութիւնը: Հաւաքին Փարիզէն հրաւիրուած էր Գրիգոր Պըլտեան, որուն առաջին բանախօսութեան նիւթ եղաւ՝ Սփիւռքի ինքնութեան հարցը գրականութեան ընդմէջէն: Ան խիբեւ ատաղձ գործածեց Ֆրանսահայ գրողներու, մասնաւորաբար՝ Շահնուրի, Սարաֆեանի եւ Շուշանեանի գործերը, հարցին տալով այժմէական մօտեցում: Բանախօսութիւնը շարունակուեցաւ հետաքըրքրական հարցումներով եւ վիճարկումներով:

Շաբաթ օրուան սեմինարը կեդրոնացած էր երկու ընդհանուր դասախօսութիւններու շուրջ: Առաջինին նիւթն էր ինքնութեան այլազան ըմբռնումներու ներկայացումը, ժամանակակից մարդկային գիտութեանց կալուածներուն մէջ: Երկրորդին նիւթն էր ինքնութեան որոշադրիչ հաւաքական ենթահողը՝ պատմութիւն, աւանդութիւն, յիշողութիւն: Նոյն օրը աշխատանքի առանձին խմբակներ ուսումնասիրեցին վերոյիշեալ նիւթերը գրութիւններու, ինչպէս նաեւ ժամանակակից արուեստագէտներու գործերու ներկայացումին ընդմէջէն: Աշխատանքը կը ղեկավարէին Պոխումի Հայկական Ուսմանց հիմնարկի պատասխանատու Միհրան Տապաղ եւ Քրիստին Փլաթ: Երեկոյեան Գրիգոր Պըլտեան երկրորդ բանախօսութիւն մը տուաւ որուն նիւթն էր՝ Աղէտին գրականացումի փորձերն ու դժուարութիւնները, մասնաւորաբար քննելով վերապրողներու վկայութիւնները:

Կիրակի առաւօտ տեղի ունեցաւ եզրափակիչ նիստը, որուն ընթացքին խնդրոյ առարկայ դարձան վերապրումի, Սփիւռքի մէջ վերապրումի ռազմավարութիւնները եւ աղէտի յիշողութեան պահպանումի հարցերը:

Ինքնաճանաչումի եւ ինքնագիտակցութեան սատարող այս ձեռնարկը կատարուած արդիական գիտական մեթոտներով, մեծ խանդավառութիւն ստեղծեց թէ հայ եւ թէ գերմանացի մասնակցողներու մօտ եւ գաղութի անդամներուն առիթը տուաւ անգամ մը եւս հանդիպելու Հայ Տան երդիքին տակ: Սփիւռքի այս քիչ ծանօթ համայնքը, որուն անդամներուն թիւը հազիւ կը հասնի 1000-ի, վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին, թերեւս քաղաքական հանգամանքներու փոփոխութեան բերումով, սկսած է աշխուժութիւն ցոյց տալ: Ասոր փաստերէն մէկն է վերոյիշեալ ձեռնարկը: Աւելորդ չէ տակաւին յիշել Ցեղասպանութեան 80-ամեակի առիթով կազմակերպուած հրապարակային հաւաքներն ու նախաձեռնութիւնները:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆԻ ՆՈՐ ՀԱՏՈՐԸ ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ՄԷՋ

«Միլլիյէթ»ի Յունիս 15-ի թիւէն կը տեղեկանանք թէ Պոլսոյ մէջ լոյս տեսած է գիւղագիր Մկրտիչ Մարկոսեանի թըրքերէն նոր հատորը. «Ըսէ՛ Մարկոս ո՞ւրտեղացի ես»: Նոյն օրերուն «Արաս» հրատարակչատունէն հրապարակ ելած է նաեւ իր «Մեր այդ կողմերը» հատորին թրքերէն տարբերակին «Կեավուր մահալլէսի»ի Գ. տպագրութիւնը:

Թերթին նոյն թիւին մէջ Կիւլ Տիրիճան գրախօսական մը ստորագրած է գրագէտին Բ. հատորին մասին որ կրկին կը պատմէ իր ծննդավայրին Տիգրանակերտի այսօր այլեւս անգոյ զունաւոր կեանքը: Ան կը գրէ. «Մ. Մարկոսեան իր հատորներով կը նպատակադրէ մոռացումէն փրկել իր մանկութեան Տիգրանակերտը իր Հայերով, Զազաներով, Գըդանիներով, Թուրքերով, Ցոյներով ու իրարմէ անջատուած թաղերով: Այս գիրքերը կրկին յիշողութեան դաշտ կը բերեն կեանք մը իր լեզուով, աւանդութիւններով, բարքերով ու հաւատալիքներով. կեանք մը որ այնպէս կը նկատենք թէ երբեք գոյութիւն չէ ունեցած Անատոլուի մէջ»:

Գրութեան վերջին մասին մէջ լրագրողը կը ծանրանայ խորագրին «Ո՞ւրտեղացի ես» հարցականին ու կը մէջբերէ Մարկոսեանի հետեւեալ տողերը. «Շա՞տ կարեւոր է թէ ուրտեղացի է ամրկոս: Այո, շատ կարեւոր է: Որովհետեւ երբ Մարկոս շեշտէ իր ուրտեղացի ըլլալը, Ֆաթման ու Այշէն ալ կրնան նոյն հարցումը իրենք իրենց ուղղել: Մարդուն համար չկայ աւելի գէշ բան, քան ինքնութեան կորուստը: Ամէն մարդ թող մտածէ ու հարց տայ թէ ո՛ւրտեղացի է ինք: Ասիկա դըրականներ ու ժխտականներ կ'արծարծէ: Կարեւորը այն չէ թէ մէկը ո՛ւրտեղացի է, այլ ատոր գիտակցութիւնը ունենալը: Կը ջանան սա կամ նա ձեւով բռնադատել մեր ինքնութիւնը. զայն տաշելով, մկրատելով բաներ մը գողնալ մեզմէ: Միակ ինքնութեամբ մը ապրելու փոխարէն, զանազան ինքնութիւններով համախմբըւած մարդիկ շատ աւելի երջանիկ կրնան ըլլալ»:

Գրախօսականին կ'ընկերանայ տեղեկութիւնը թէ Մարկոսեանի նոր հատորը ամէնէն շատ ծախուած գիրքերուն մաս կը կազմէ:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

ՈՒԿՐԱՆԻՈՅ ՀԵՏ ՄԻՋԿԱՌԱՎԱՐԱԿԱՆ ԿԱՊԵՐ

Ուկրանիոյ իր պաշտօնակիցին հրաւէրով Յունիս 16-ի իրիկունը Կիեւ մեկնած է Հայաստանի վարչապետ Հ. Բագրատեան ընկերակցութեամբ կառավարական պատուիրակութեան մը: Բանակցութեանց ընթացքին կը քննարկուէին հայ-ուկրանական համագործակցութեան առընչուող հարցեր, ինչպէս նաեւ միջկառավարական փաստաթուղթի մը ստորագրման խնդիրը:

ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԱՊԱՀՈՎԵԼՈՒ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎ

Հայաստանի Ընկերային ապահովութեան եւ Աշխատանքի նախարարը՝ Աշոտ Եսայեան Յունիս 15-ին Ժընեւ մեկնած է, ուր տեղի կ'ունենար ընկերային հարցերու նուիրուած միջազգային համաժողով մը: Բնակչութիւնները աշխատանքով ապահովելու հարցը գլխաւոր նիւթը կը կազմէր օրակարգին:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Յունիս 14-ին Հայաստանի Գիտութիւններու Ազգ. Ակադեմիայի արեւելագիտութեան հիմնարկի աշխատակիցներուն հետ ունեցած հանդիպումին ընթացքին Ռուսաստանի Երեւանի դեսպան Ուտնով խօսած է Մոսկուայի կովկասեան եւ մերձաւոր արեւելեան քաղաքականութեան մասին: Ինչ կը վերաբերի Ռուսաստանի եւ Հայաստանի յարաբերութիւններուն, դեսպանը ըսած է թէ անոնք հիմնուած են փոխադարձ օգնութեան, բարեկամութեան աւանդական կապերու վրայ:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յունիս 24, տօնն է Սրբոցն Ներսիսի Մեծի Հայրապետին եւ Խաթայ Եպիսկոպոսին։

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի։

ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԵՆ ՀԱՅ ԹԵՐԹԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆԵՐ

Հայկական թերթերու հաւաքածոներ կը նուիրուին ուեւէ հետաքրքրուող կազմակերպութեան կամ անձի -- 1989 -- 1993 տարեշրջան. «Յառաջ» France-Arménie, *Աշխարհ, Էրեբունի (Լոնտոն), Անի եւայլն։*

Դիմել Ն. Դաւիթեանի

(1) 46 - 05 - 65 - 04

ՇԱՒԻԼ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Հոգեւոր Հովիւն ու Հոգաբարձութիւնը ուրախութեամբ կը հրաւիրեն յառաջիկայ Յունիս 25-ին Կիրակի օր, Եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տօնախմբութեան։ Հանդիսաւոր պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ Արեւմտեան - Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ եւ Առաջնորդ Փարիզի Հայոց՝

ԳԻՍ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի տեղի կ'ունենայ Հոգեհանգստեան պաշտօն Եկեղեցւոյս հանգուցեալ հիմնադիրներու, բարերարներու եւ Հոգաբարձուներու հոգիներուն ի հանգիստ, եւ ապա յետոյ սեղաններու շուրջ կը բոլորուին ներկաները։

ALFORTVILLE ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

1977 - 1995
18 ans d'Activités Permanentes à la M.C.A.
Une action culturelle sur le long terme

Vous voulez encourager la M.C.A.
Vous êtes convaincus de la nécessité d'enseigner la Culture Arménienne
Vous voulez applaudir les connaissances arméniennes de nos enfants et adolescents
Et le travail de leurs enseignants

Venez très nombreux à notre

GALA DE FIN D'ANNEE

placé sous la présidence de Monsieur RENE ROUQUET
Maire d'Alfortville

SAMEDI 24 JUIN
à 20 h 30 très précises

Salle des Fêtes,
rue Voltaire, Alfortville

Participation aux frais

9, rue de Madrid, 94140 ALFORTVILLE
Tél.: 43 76 55 89 Fax : 43 78 66 64

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի «Ա. Թադէոսեան» մասնաճիւղը իր բոլոր անդամուհիները կը հրաւիրէ ընդհանուր ժողովի, որ տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, Յունիս 24, առաւօտեան ժամը 10-ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ՝

17, rue Bleue, Paris 9e

Բոլոր ընկերուհիներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB — PARIS :

Sport arménien : Journée d'information

L'Association Internationale du Sport pour l'Arménie (AISA)
créée en 1993
organise
UNE SOIREE D'INFORMATION
le Vendredi 23 Juin à 20 heures 30
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

Avec :
— *M. Pascal Ezguilian*, président - fondateur, membre du CNO arménien
— *M. Arthur Magakian*, vice-président de l'AISA, vice-président délégué de la Fédération Française de Gymnastique
— *M. Jacques Haïrabedian*, vice-président, ex-champion d'Europe de boxe, poids mi-lourd.

UGAB - Paris : Théâtre

La troupe de théâtre
de l'UGAB
présente
«CAHIER DE VIE»
le Samedi 24 Juin à 20 heures 30
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

Enfants: 30 F. — Membres: 50 F.
Non-membres: 70 F.

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

— ՊՏՈՅՏ —

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղը կը կազմակերպէ մէկ օրուան պտոյտ մը դէպի Վէրքոր։

Կիրակի, Յունիս 25, առաւօտեան ժամը 8-ին, Վիլէօրպանի Հայ Մշակոյթի Տան առջեւ

126, avenue Roger Salengro,
69100 VILLEURBANNE

Ճամբորդութիւն եւ ճաշագին՝ 200 Ֆր.։
Արձանագրութեան համար հեռաձայնել՝
72 - 35 - 15 - 86 *թիւին։*

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

sortie annuelle

CHARTRES et ORLEANS

Section *«Elen Puzant» d'Alfortville*
organise sa sortie annuelle
à *CHARTRES* et à *ORLEANS*

le Dimanche 25 Juin

Matin: Visite de la Cathédrale de Chartres et ses environs.

Midi: Repas dans un restaurant.

Après-midi: Visite du parc floral à Orléans.

Prix de la sortie : 250 F. par personne, tout compris.

Les places étant limitées, pour les réservations, téléphoner à :

— Mme KABAYAN 43. 76. 10. 07;
— Mme PAPAZIAN 43. 76. 35. 68.

COOPERATION ARMENIE

rencontre
ARPI TOTOYAN, KRIKOR BELEDIAN, MARC NICHANIAN
sur le thème :

Diaspora - Arménie : Où en sommes-nous ?

le Vendredi 23 Juin

au YAN'S CLUB — 5, avenue Reille, PARIS 14e

19h30 : Accueil — 20h : Film de Coopération Arménie — 20h30 : Table ronde
22h : Repas sur réservation (Tél. Christine Papazian : 47. 36. 40. 78)

Soirée organisée par Coopération Arménie
50, rue Etienne-Marcel, 75002 Paris — Tél. : 42. 36. 06. 79

XIVèmes JEUX MONDIAUX DE L'UGAB

A PARIS
du 10 au 15 Juillet

Comme nous l'avons annoncé précédemment, près de mille athlètes sont attendus à Paris (*). Les jeux se dérouleront à la Halle Carpentier, qui abrite cinq terrains de basket et de volley, ainsi qu'une annexe pour le football. Tous les athlètes et leurs dirigeants seront hébergés à l'Hôtel Méridien-Montparnasse. Trois bus de la RATP feront la navette entre l'hôtel et la Halle Carpentier.

La plus imposante délégation sera celle des Etats-Unis, avec 162 personnes venant de cinq villes différentes : Detroit, Los Angeles, Fresno, Boston et Oakland.

Outre les activités sportives, une soirée *«disco-jeunes»* est prévue le soir du 12 Juillet; puis la participation, dans la nuit des 13 et 14, aux festivités du «14 Juillet».

Un dîner de gala clôturera les Jeux, le 15 Juillet, à la fin des épreuves sportives, pour la remise des coupes et médailles. Un spectacle, haut en couleurs, est prévu durant cette soirée de gala.

(*) Pour toute information complémentaire, veuillez contacter :
Stéphanie SAMUELIAN : 40. 50. 60. 53.

FETE CHAMPETRE

TRADITIONNELLE

à la *MAISON DE RETRAITE de GONESSE*
7, rue de l'Eglantier
le **Dimanche 2 Juillet** à partir de 11 heures

Partie Artistique

BEDIK

et son Orchestre SEVAN
Ensemble de danse EREBOUNI de l'AVAG

BAR ● BUFFET ARMENIEN

Réservations : 39. 85. 24. 24 — 48. 78. 02. 99

Toutes les dispositions sont prévues en cas de mauvais temps.

UGAB—MARSEILLE

CAMP DE VACANCES ESTIVAL

L'U.G.A.B. de Marseille informe que cette année aussi, elle organise son 12ème *CAMP DE VACANCES* pour les enfants et les jeunes de 7 à 14 ans, du 8 au 30 Juillet

A VARS
(HAUTES-ALPES)

Participation 2.900 F. (de Marseille à Marseille)

Pour tous renseignements complémentaires :
Téléphoner à Mme *Anfisio-Duzian* (UGAB)
91 - 22 - 10 - 45 de 14 heures à 17 heures

UGAB-JEUNES

Venez fêter les vacances avec *l'UGAB-JEUNES*

SOIREE DE L'ETE

le SAMEDI 1er JUILLET à partir de 22 heures 30

au CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
— 118, rue de Courcelles, PARIS 17e —

Tenue correcte exigée

Prix unique : 80 F. (1 consommation comprise)

Interdit aux mineurs

La direction se réserve le droit d'admission

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ 23
VENDREDI
23 JUIN
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·000 Ֆ· -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·300 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ· (շաբաթական առաքում) -- Հատը ։ 5,00 Ֆ·

69ՐԴ ՏԱՐԻ _ ԹԻՒ 18·619
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
69e ANNEE — N° 18.619

Պ. ԼԷՈՒԻՍ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ

ԴԱՏԱՐԱՆԸ Կ'ԸՍԷ ԹԷ ԱՆ ՊԷՏՔ ՉԷ ԱՆԳԻՏԱՆԱՐ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԻՐՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՍՏԱՏՈՂ ՏԱՐՐԵՐԸ

Չորեքշաբթի, Յունիս 21, ժամը 13·30-ին է որ Փարիզի դատարանին Ա· Սենեակը (Ière Chambre du Tribunal de Grande Instance) տուաւ իր վճիռը, այն դատին համար զոր Հայկական միութեանց Ֆորումը բացած էր, կողքին ունենալով ԼԻՔՐԱ-ն (Հակահրէութեան եւ Ցեղապաշտութեան դէմ Միջազգային Լիկա) եւ որու դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ Մայիս 17-ին (տե՛ս «Յառաջ», Մայիս 19):

Դատարանին նախագահուհին Տիկին Գոշար կը կարդար վճիռը որու եզրակացութեամբ կը դատապարտուէր Պերնար Լէուիս:

Ի՞նչ կ'ըսէ այդ եզրակացութիւնը. -- «Դատարանը ընդունելի կը գտնէ դիմումը· կը դատապարտէ Պ· Լէուիսը ամէն մէկ դիմողին՝ մէկ կողմէ Ֆորումը, միւս կողմէ՝ Լիկան, վճարելու մէկ փրանք որպէս վնասուց հատուցում:

«Կը հրահանգէ հրատարակութիւնը հատուածներով ներկայ վճիռին «Մոնտ»ի ամէնէն մեծաւոր մէկ թիւին մէջ, այն օրէն երբ վճիռը վերջնական ըլլայ, պաշտպանեալին ծախսերով, բայց որու գինը պէտք է 20 հազար փրանքը չանցնի: Կ'ըսէ թէ առժամեայ գործադրութիւն չկայ:

«Կը դատապարտէ Պերնար Լէուիսը վճարելու, քաղաքային դատաքննութեան նոր օրինագիրքին թիւ 700 յօդուածին վրայ հիմնուելով, 10 հազար փրանք Ֆորումին եւ 4000 Ֆր· Լիքրային»:

Դատական դիմումին մէջ, Ֆորումը իւրաքանչիւր կազմակերպութեան համար 100 հազար կը պահանջէր որպէս վնասուց հատուցում եւ 10 հազար թիւ 700 յօդուածին հիման վրայ, վճիռին հրատարակութիւնը Ֆրանսայի 5 ազգային օրաթերթերու եւ 5 ազգային շաբաթաթերթերու մէջ, ինչպէս նաեւ առժամեայ գործադրութիւնը:

Վճիռը անշուշտ շատ երկար է եւ վերը տուինք միայն եզրակացութիւնը որ կենսականն է, անշուշտ: Լէուիս դատապարտուեցաւ եւ անկասկած նախընթաց մըն է որ կրնայ դաս ծառայել շատերու կամ այլ ուրացողներու: Յունիս 22-ին մեր տեսած Թուրք թերթերը (Ֆրանքֆուրթ, կը հրատարակուին եւ լուրերու մէջ յապաղում ունին) դեռ չէին կրցած արձագանգել: Տարբեր էր պարագան Թուրքիա լոյս տեսնող մամուլին, որ որոշ հեգնանքով կ'անդրադառնար, ինչպէս պիտի տեսնուի քիչ անդին:

Ուրեմն եզրակացութեան յանգելէ առաջ, դատարանը հակիրճ պատմականը կ'ընէ դէպքերուն, չեշտելով մասնաւորաբար դատին տուն տուող դրդապատճառը, որ Պ· Լէուիսի մէկ պատասխանն էր «Մոնտի» լրագրողին (1993, Նոյեմբեր 16) եւ ուր ամերիկացի պատմաբանը «պատմութեան հայկական տարբերակը» որակած էր Հայերու ցեղասպանութիւնը:

Դատարանը կ'ընէ, ուրեմն, բազմաթիւ նկատողութիւնները իր վճիռին: Կ'ըսէ թէ դիմողներուն պնդումներուն հակառակ՝ «դատարանին չի պատկանիր գնահատում ընել եւ ըսել թէ 1915-էն 1917 Հայերու դէմ գործուած ջարդերը ցեղասպանութիւն են կամ ոչ, բստ ներկայիս տրուած սահմանումին Պատժական նոր օրինագիրքին թիւ 211-1 յօդուածին: Պատմութեան վերաբերող դէպքերուն մասին, դատարանները պաշտօն չունին իրաւարար ըլլալու եւ վճռելու քանավէճերը»...

Քիչ անդին, դատարանը կը հաստատէ որ պատմաբանը «ամէն ազատութիւն ունի դէպքերը ներկայացնելու ըստ իր անձնական տեսակէտներուն», բայց եթէ ամէն ազատութիւն ունի խնդրոյ առարկայ ընելու, ըստ իր հայեցողութեան, վկայութիւնները, չի կրնար խուսափիլ հասարակաց կանոնէն որ ազատութեան գործելակերպը կ'ենթարկէ պատասխանատուութեան մը անհրաժեշտ ընդունման: Այդ պատասխանատուութիւնը կը ստիպէ պատմաբանը որ առարկայական ըլլայ, քանի պատասխանատու է խնդրոյ առարկայ անձերուն առջեւ, երբ կը ներկայացնէ սխալ տուեալներ կամ կ'անտեսէ այլ վկայութիւններ: Նոյեմբեր 16, 1993-ի իր պատասխանը այն գաղափարը կը ստեղծէ որ ցեղասպանութեան իրողութիւնը հայ ժողովուրդի երեւակայութեան արդիւնքն է եւ միայն ինք է որ կը պնդէ պատրաստուած ծրագրի մը մասին: Դատարանը կը նկատէ որ այս տեսակէտին դէմ են ներկայացուած փաստաթուղթերը եւ թէ 1985 Օգոստոս 29-ին ՄԱԿ-ի Ենթայանձնախումբին ուսումնասիրութեան մէջ Հայերու ջարդերը կը դասուին 20-րդ դարու Թուարկուած ցեղասպանութեանց պատճառներու կարգին, որ «Ժողովուրդներու մնայուն դատարանը» Փարիզ գումարուած 1984, Օգոստոս 29-ին («Յառաջ» ի դէպ նշդենք որ թուականը Օգոստոս 29 չէ, այլ՝ Ապրիլ 13 / 16). հաստատած է ցեղասպանութեան բնոյթը, որ 1987 Յունիս 18-ին, եւրոպական Խորհրդարանը ընդունած է ցեղասպանութեան իրականութիւնը:

Նկատի առնելով այս բոլորը դատարանը կ'ըսէ. -- «Եթէ նոյնիսկ հաստատուած չէ որ Պ· Լէուիս հետապնդած ըլլայ պատմաբանի իր պաշտօնէն ուրիշ պաշտօն մը եւ եթէ նոյնիսկ կարելի չէ ուրանալ որ այս հարցին մասին կրնայ դիմող միութիւններէն տարբեր կարծիք մը ունենալ, կը մնայ որ իր տեսակէտին դէմ տարրերը անտեսելով է, որ ան կրցած է հաստատել որ հայկական ցեղասպանութեան "լուրջ փաստ,, չկայ, այս ընելով առարկայութեան եւ խոհեմութեան իր պարտականութիւններէն թերացած է, եւ հայ համայնքին ցաւը, անարդարօրէն, վերարծարծող իր խօսքերը յանցանք են»:

Ու կը յաջորդէ եզրակացութիւնը:

Ինչպէս ըսինք Թուրք թերթեր շատ կարեւորութիւն չեն տար (կամ՝ այդպէս կը ձեւանան):

«Մարմարա» Յունիս 22-ին կ'արձագանգէր անոնց հետեւեալ տողերով, վճիռին մանրամասնութիւնները տալէ ետք. -

«Դատարանին որոշումը ճամբայ բացած է զանազան մեկնաբանութիւններու: Լէուիսի փաստաբան Թիէրի Լեւի յայտնեց թէ ինք ծայր աստիճան մեղմ գտած է այս վճիռը: Ան աւելցուց որ վերաքննութեան դիմել կարելի է, սակայն ինք եւ Լէուիս տակաւին չեն որոշած վերաքննութեան դիմելու կամ չդիմելու մասին: Դատարանին վճիռը շատ մեղմ եւ նրբութիւններով լեցուն վճիռ մըն է, ըսաւ Լեւի եւ յիշեցուց որ Հայերը 100·000 Ֆրանք հատուցում պահանջած էին եւ ատոր փոխարէն միայն մէկ Ֆրանք հատուցում պիտի վճարուի: Փաստաբան Լեւի յայտնեց տակաւին որ դատարանին վճիռը հարցի պատմական բովանդակութեան հետ կապ չունի, այսինքն այդ վճիռը ցեղասպանութեան հաստատում եւ արձանագրութիւն պիտի չնշանակէ: Լէուիս կը պատժուի պարզապէս հայ ժողովուրդին զգացումները վիրաւորած ըլլալուն համար:

«"Միլլիէթ" թերթը այսօր այս լուրը կու տայ "Ֆրանսական արդարադատութենէն հայկական պատիժներ տեղացին" խորագրով: "Ենի Եիւզեիլ" թերթն ալ կէս հեգնական սա խորագիրը գործածած է. "Հայերը մէկ Ֆրանքի չափ իրաւացի նկատուեցան"»:

Լիպերասիոն, նոյն օրը (Յունիս 22) լայն տեղ կուտար, նախ վճիռին, սա խորագրով՝

GENOCIDE ARMENIEN :
B. LEWIS CONDAMNÉ

ապա, հարցազրոյցով մը Վահագն Տատրեանի հետ, նկար մըն ալ Ջարդերէն: Թերթը կը յիշէ որ դատարանը կը մերժէ դիրք ճշդել պատմական իրողութեան վրայ, բայց կը հաստատէ որ պատմաբանը առարկայական չէ եղած:

Ֆորումը այս առթիւ զեկոյց մը հրատարակած է զոր լոյս կ'ընծայենք մեր յաջորդ թիւով:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԸ ՓԷՆ մամուլի ասուլիս մը տուած է, Յունիս 21-ին եւ այդ առթիւ շեշտած է թէ Ազգ· Ճակատի ընտրեալ քաղաքապետները ազգային նախապատուութեան սկզբունքը պիտի կիրարկեն, օրէնքին յարգանքին սահմաններուն մէջ: Անդրադառնալով Լօրան Ֆապիուսի կոչին (պոյքոթի ենթարկել երեք քաղաքները), Լը Փէն յայտարարած է որ ենթական «մեղադրուած է սպանութեամբ եւ թունաւորմամբ, ինչ որ արգելք չէ որ բարոյականի դասեր տայ» (ակնարկութիւն վարակուած արիւնի գայթակղութեան, երբ Ֆապիուս նախարարապետ էր): Ընկերվարական կուսակցութիւնը համաձայն չէ որ արուեստագէտները պոյքոթի ենթարկեն այդ քաղաքները: Այս նոյն նիւթին առընչութեամբ Աղնաւուր շատ դիպուկ հակադրութիւն մը ունեցաւ, ճշդելով թէ ինք պիտի երթայ երգելու, թէ քաղաքականութիւն եւ արուեստ պէտք չէ խառնել: Ինչո՞ւ, այդ պարագային, նոյնը չընել երբ քաղաքապետ մը համայնավար է: Պէտք չէ՞, ուրեմն, Զէնիթ երգել, այն պատճառով որ 12-րդ թաղամասը Ազգ· Ճակատի անդամ մը կայ քաղաքապետութեան մէջ:

ԵԼՑԻՆ շնորհաւորած էր իր նախարարապետը՝ Չերնոմիրդինը, չէչէնական գործողութեան բերած իր «քաջ մատակարարութեան» համար, մինչ Դուման (երեսփոխանական ժողով) ճիշդ հակառակ իմաստով բանաձեւ մը քուէարկեց վարչապետին դէմ: Միւս կողմէ, Յունիս 22-ին, կ'ըսուէր թէ Չէչէնները ընդունած են ռուսական վերջնագիրը՝ գտնել եւ յանձնել այն Չէչէնները որոնք առեւանգումի գործողութեան հեղինակներն են:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ համաձայն քիւրտ աշխատաւորներու կուսակցութիւնը (ՓՔՔ) «ապաստան կը հանէ Թուրք - պարսկական սահմանին երկու կողմերը»:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ԿՆՃԻՌՆԵՐ

Կեդրոնական ընտրական յանձնաժողովը Յունիս 9-ի նիստին օրակարգին վրայ ունեցած է քանի մը կարեւոր կազմակերպութիւններու արձանագրութեան հարցը: Քննարկումներէ ետք, յանձնաժողովը մերժած է արձանագրել «Ազգ· դաշինք -- Դաշնակցութիւն» խմբաւորումը որուն մաս կը կազմեն հանրային -- քաղաքական չորս կազմակերպութիւններ. ՍԻՄ-ը (Սահմանադրական Իրաւունքի Միութիւն), Մտաւորականներու Միութիւնը, Արցախ -- Հայաստան Միութիւնը, «Ժառանգ» Արեւելահայկական ազգային պահպանողական ակումբը:

Այս կազմակերպութիւնը արձանագրելու մերժումը հիմնուած է ներկայացուած ստորագրութեան ցանկերուն մէջ նշմարուած անվաւեր եւ կասկածելի ստորագրութիւններու վրայ: Մերժումը եղած է 7 թեր քուէի դէմ 14 դէմ քուէով:

Նոյն օրը առանց քուէարկութեան արձանագրուած են Ազգային պետութիւնը, ԱԺՄ-ը (Ազգային Ժողովրդավար Միութիւն), Ժողովրդավարական կազմակերպութիւնը, Շամիրամ կազմակերպութիւնը:

«Ազգ» այս լրատուութեան կ'աւելցնէ Ռուսաստանի Ազատական -- ժողովրդավարական կուսակցութեան նախագահ Վլ· Ժիրինովսկիի կոչը հայ ժողովուրդին որ քուէները տայ «Ազգային դաշինք -- Դաշնակցութեան» որ «ազգ· բուն գաղափարախօսութեան տէրն է ու հայ ժողովուրդին արմատական շահերուն եւ նուիրական յոյսերուն արտայայտիչը»: Ժիրինովսկի կոչ ըրած է նաեւ պահպանելու Դաշնակցութիւնը, անոր գաղափարականը, ազգային սրբութիւնները, առանց որոնց «ազգը խամաճիկ կ'ըլլայ օտար գաղափարականի, օտար շահերու սարդոստայնին մէջ»:

Այս հարցերուն կապակցութեամբ է որ Երեքշաբթի, Յունիս 20-ին, ցոյց մը տեղի ունեցած է Երեւան, համախմբելով ըստ ԱՖՓ-ի («Լը Մոնտ», Յունիս 22) 40 հազար հոգի եւ որու նպատակը եղած է ձեռք ձգել ընդդիմութեան կուսակցութեանց իրաւունքը մասնակցելու Յուլիս 5-ի ընտրութիւններուն: «Լը Մոնտ» ալ կը գրէ թէ ընտրական յանձնաժողովը մերժած էր արձանագրել քանի մը կուսակցութիւններ, մասնաւորաբար Հ· Յ· Դաշնակցութիւնը, որոնք սակայն կրցած էին հաւաքել անհրաժեշտ ստորագրութիւններու քանակը: Մերժուած կուսակցութիւններուն միացած են, զօրակցութեան համար, արձանագրուած կուսակցութիւններ ինչպէս՝ Համայնավար եւ դեմոկրատ կուսակցութիւնները:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕԴԱՅԻՆ ԳԻԾԵՐՈՒ ԴԺԳՈՀՆԵՐԸ

Շուրջ հինգ ամիսէ ի վեր բողոքի եւ դժգոհութեան շարժում մը ծայր տուած է հայկական օդային գիծերու աշխատակազմին միջեւ. շարժումին առաջատարները օդանաժիչներն են որոնք կը բողոքեն անարդար գործադրկումներու եւ տնօրէն Շահէն Պետրոսեանի կամայական ղեկավարութեան դէմ: Յունիս 8-ին օդանաժիչները նստացոյց մը ըրած են Հանրապետութեան նախագահին պաշտօնավայրին առջեւ սպառնալով հացադուլի դիմել եթէ նախագահը լսէ իրենց պահանջներուն դիմաց:

ԱԴՐԲԵՋԱՆՑԻ ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐՆ ԱԼ ՆՈՅՆ ԱՂԲԻՒՐԷՆ ԿԸ ԽՄԷ

Ադրբեջանի ընդդիմադիր ճակատէն սոսիալ - դեմոկրատ կուսակցութեան ղեկավար Զարդուշտ Ալիզադէ Հելսինքիի ժողովին միջազգային պատուիրակութեան մաս կազմելով վերջերս գտնուած է Ստեփանակերտ, ինչպէս կը տեղեկացնէ «Ազգ» օրաթերթը, Յունիս 7-ի թիւով: Հոն Նաբինէ Գաբրիէլեան զրոյց մը ունեցած է անոր հետ, շօշափելով Ղարաբաղի հարցին լուծումի պարագաները:

Ալիզադէ այդ լուծումին համար պայման կը նկատէ որ քաղաքագէտները, գիտակցին իրողութիւններու, միջազգային օրէնքները պահպանելու անհրաժեշտութեան, մարդկային կեանքի արժէքին ու խաղաղութեան մէջ ժողովուրդներու, երկիրներու զարգացման կարեւորութեան:

Այս նախաբանէն ետք, երբ կը հարցուի թէ Ալիեւի կառավարութիւնը պատրա՞ստ է արդեօք ԼՂՀ-ի հետ ուղղակի շփումներու, ընդդիմադիր պարագլուխը կ'ըսէ. - «Ալիեւի կառավարութիւնը կը հիմնուի միջազգային օրէնքներու վրայ: Ուղղակի շփում կարելի է միայն այն պարագային երբ Ղարաբաղցիները հրաժարին անկախ պետութիւն կառուցելու գաղափարէն եւ յոյս չդնեն ուժի, զօրքերու, սպառազինութեան եւ արտաքին աջակցութեան վրայ: Եթէ Ղարաբաղի անկախութեան հարցը հանուի օրակարգէն եւ առաջին գծի վրայ դրուի ղարաբաղցի Հայերու ապահովութեան, մարդկային ու ազգային իրաւունքներուն խնդիրը, կը կարծեմ որ ադրբեջանական կողմը կը բանակցի Ղարաբաղի հետ»:

Որպէս ընդդիմադիր ներկայացուած Ալիզադէի այս մօտեցումը, անկախ՝ հարցին մասին ունեցած կամ չունեցած արժէքէն, շատ յատկանշական է ցոյց տալու համար թէ արտաքին «թշնամի»ին դէմ ի՛նչ դիւրութեամբ մէկ ճակատ կը կազմեն ոմանք: Ալիզադէ նաեւ Լեռնային Ղարաբաղի Հայերուն կը թելադրէ մեծ խնամքով ուսումնասիրել համաշխարհային փորձը: Յետոյ կ'աւելցնէ թէ Ադրբեջանցիներուն ալ կ'ուղղէ նոյն յորդորը. եթէ բաց ըլլան, պիտի հասկնան որ Ղարաբաղը անկախացնելու ճգնումը այն ճամբան է որ կը տանի դէպի երկարատեւ ու արիւնոտ դիմադրութիւն: Եւ երբ կը տեսնէ որ իր խօսակիցը աւելի երջիկներ մը չէ, քան լուրջ, կը վերաբերի բռնածին, հարկ կը տեսնէ յիշատակելու. «գիտցէ՛ք որ եթէ Ադրբեջանը չքայքայուի որպէս պետութիւն, Ղարաբաղը երբեք անկախութիւն չի կրնար ունենալ»:

Ն. Գաբրիէլեան դիտել կուտայ որ Ալիզադէ ինք պետն է կուսակցութեան մը որ կը դաւանի եւ կը քարոզէ ժողովրդավարութեան, մարդասիրութեան սկզբունքներ. այդ կեցուածքով ի՞նչպէս Ղարաբաղի ժողովուրդին կը մերժուի ինքնորոշման իրաւունքը որմէ օգտուեցան Ադրբեջանցիներ, Խատոնացիներ ու այլ ժողովուրդներ: Պատասխանը պարզ է. Ղարաբաղի ժողովուրդ մը գոյութիւն չունի: Անոնք մաս կը կազմեն հայ ժողովուրդին որ արդէն ինքնորոշումի հասած է Հայաստանի մէջ: Պատճառ ալ չի գտներ որ իւրաքանչիւր հայկական փոքրամասնութիւն դիմէ անկախ հայկական պետութիւն մը ստեղծելու նպատակին: Իր կարծիքով ճիշդ ըլլալիքը այլ բան է. պէտք էր Ղարաբաղի Հայերն ու Ադրբեջանցիները համագործակցէին, միասին պայքարէին ընկերային պայմաններու, օրէնքներու, երկրին տնտեսութեան բարելաւման համար որպէսզի երաշխաւորուէին Ադրբեջանի բոլոր քաղաքացիներուն իրաւունքները: Իր կուսակցութիւնը միակ ելքը կը տեսնէ ատոր մէջ:

Երբ զրուցավարը նոյն սկզբունքէն մեկնելով Ադրբեջանցիներն ալ Թուրքերու մասնիկը կը նկատէ խնդրականացնելով անջատ Ադրբեջանի մը գոյութիւնը, Ալիզադէ այն ատեն կը յիշէ պատմաբաններ. այդ մասին անոնց ուսումնասիրութիւնները պիտի վճռեն:

Միակ հետաքրքրականը ընդդիմադիր այս Ադրբեջանցիին մօտ, ժողովուրդներու ինքնորոշման եւ հողային ամբողջականութեան սկզբունքները հաւասարազօր նկատողի մօտեցումն է: Կ'ըսէ նաեւ որ առաւել քաղաքակիրթ երկիրները գտած են երկու սկզբունքները համաձայնեցնելու ձեւը: Կ'աւելցնէ թէ ինքնորոշման իրաւունքը պարտադիր չի դարձներ որ Ղարաբաղի Հայերը անկախ պետականութիւն ստեղծեն: Ինչո՞ւ անպայման անկախութիւն. թող ինքնորոշումի իրաւունքը գործածեն մշակութային, ինքնակառավարման, կրօնական կամ տնտեսական առումով, ինչ որ անխախտ կը պահէ Ադրբեջանի հողային ամբողջականութիւնը:

Ահա թէ ի՛նչպէս կը հասկնայ ու կը մեկնաբանէ Ադրբեջանցին, սկզբունքներու հաւասարութիւն ու ինքնորոշումի իրաւունք կոչուածները, երբ նոյնիսկ ընդդիմադիր Ադրբեջանցի մըն է: Ան այնքան վճռակամ է իր կեցուածքին մէջ որ լսել իսկ չի փափաքիր յիշեցումը թէ բազմազգ պետութիւնները, ինչպէս՝ Խորհրդային Միութիւնը, Եուկոսլավիան, երկար կեանք չեն ունենար: Մինչեւ իսկ այդ երկիրներուն կործանումը դրական գործօն չի համարեր անոնց ժողովուրդներուն համար, որոնցմէ մէկը իրն է:

Հաւանաբար չէր արժեր այսքան տեղ տալ մէկու մը արտայայտութեան որ ոչ մէկ նորութիւն կը բերէ շօշափուած հարցին. ի վերջոյ, Ղարաբաղի ժողովուրդը շատոնց որոշած է ըլլալիքը ու շատ ժամանակ ու սիրտ չունի նոյնիսկ նորութիւններ մտիկ ընելու: Բայց Ալիզադէի օրինակը կրնայ բանի մը ծառայել անոնց համար որոնք պէտք ունին տեսնելու իշխանութեան մը ու «անհաշտ» կոչուած անոր ընդդիմութեան անխառն միաձայնութիւնը, արտաքին ճակատի մը դիմաց...:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՓՈԽ-ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՄԷՋ

Ա.

Մուրատ-Ռափայէլեան Վարժարանին մէջ

ՎԵՆԵՏԻԿ. -- («Յառաջ»). -

Հայաստանի Փոխ - նախագահ Գ. Յարութիւնեան Վենետիկի Մարքօ Փօլօ օդակայանը կը ժամանէր Հինգշաբթի, Յունիս 8, երեկոյեան ժամը 18·30-ին՝ նախագահելու համար Պիէննալէի հայկական բաժնին: Օդանաւէն էջքին զայն կը դիմաւորէին Պիէննալէի կազմակերպիչ յանձնախումբին կողմէ Պր. Պալասանեան եւ Մ. Լուռեան: Փոխ - նախագահը, ապա, ընկերակցութեամբ իր կնոջ եւ Հայաստանի Մշակոյթի նախարարի տեղակալ Տիկին Ա. Գրիգորեանի, կ'առաջնորդուէր պատուոյ սրահ, ուր ծափողջոյններով կը դիմաւորուէ Մխիթարեան Միաբանութեան ներկայացուցիչ Հ. Գրիգորիս Սեբէնեանի, Մուրատ Ռափայէլեան Վարժարանի Տեսուչ՝ Հ. Վահան Օհանեանի, Միլանոյի հոգեւոր հովիւ Սարգիս Քհնյ. Սարգիսեանի, վարժարանի աշակերտութեան եւ այլ ազգայիններու կողմէ:

Անհրաժեշտ ծանօթութիւններէ եւ փոխանակուած խօսքերէ ետք, պատուոյ սրահին մէջ ծայր կուտար մտերիմ խօսակցութիւն մը՝ որ կը տեւէր մօտ կէս ժամ: Գ. Յարութիւնեան փափաք յայտնելէ ետք Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանը այցելելու եւ աշակերտութեան հետ անպայման հանդիպելու, պաշտօնական շոգեմակոյկով մը կը մեկնէր պանդոկ, ուր խմբուած էին արդէն զանազան երկիրներէ ժամանած հայրենակիցներ:

Գ. Յարութիւնեան Մուրատ Ռափայէլեան կը ժամանէր յաջորդ օրը, Ուրբաթ, երեկոյեան ժամը 18-ին, ընկերակցութեամբ իր կնոջ, Մշակոյթի Նախարարի տեղակալ, Տիկին Ա. Գրիգորեանի եւ Պիէննալէի կազմակերպիչ Յանձնախումբի նախագահ՝ Տիկին Յ. Յովնանեանի: Հիւրերը ծափողջոյններով կ'առաջնորդէին Թէօփիլեան սրահ, ուր կը հնչէր մեր Ազգային Փառերգը՝ երգեցողութեամբ աշակերտներու երգչախումբին: Ներկայ էին, առահասարակ, միայն աշակերտներ:

Բացման խօսքը կ'արտասանէր վարժարանի Տեսուչ՝ Հ. Վահան Օհանեան, որ բարի գալուստի արտայայտութիւններէ ետք՝ կ'ըսէր. - «Մեզի համար մեծ պատիւ է, որ Վենետիկի մէջ պաշտօնական ձեր առաջին այցելութիւնը մեր վարժարանին էք յատկացուցած: Եկած էք Վենետիկ՝ նախագահելու համար Պիէննալէի հարիւրամեակի հայկական բաժնին, զոր այս տարի պատիւը ունինք մեր Վարժարանի յարկին տակ, Թեմանցայի գեղեցիկ սրահներուն մէջ հիւրընկալելու: Ինչպէս կը տեսնէք հոս, այս սրահին մէջ հաւաքուած են գրեթէ միայն աշակերտներ, շուրջ 70 հոգի, եկած տարբեր գաղութներէ»: Ապա Տեսուչ Վարդապետը, հիմնուելէն (1836) մինչեւ օրս Վարժարանի պատմութեան, խաղացած դերին եւ հասցուցած սերունդին անդրադառնալէ ետք՝ եզրակացուց. «Ուրախ ենք որ վերջին երեք տարիները վարժարանս կ'ապրի նոր իրականութիւն մը: Մինչ այդ, հոս կրնային յաճախել միայն Սփիւռքահայ աշակերտներ: Բայց այսօր նոր իրականութիւն մը կ'ապրինք. մեր Պետութիւնը անկախ է: Հայրենիքի դըռները բաց են եւ կարելիութիւնը ունինք հիւրընկալելու նաեւ Հայրենիքէն պատանիներ: Հայաստանէն ունինք, մօտաւորապէս, 35 աշակերտ: Վստահ ենք որ անոնք ամէնքն ալ, հայկականին կողքին եւրոպական մշակոյթն ու գիտութիւնները եւս իւրացուցած պիտի վերադառնան Հայրենիք, ծառայելու համար հայ ժողովուրդին՝ ինչպէս ըրած են Վարժարանիս սաները անցեալին»:

Դժուար պիտի ըլլար թղթակցութեամբ ներկայացնել մեր փոխ – նախագահին խօսքին միտք բանին: Նման հանդիպումներու կամ ընդունելութիւններու առիթով արտասանուած պաշտօնական խօսքերէ աւելի՝ ներկայ մեր իրականութիւնը վերլուծող եւ երիտասարդութեան վերապահուած դերին մասին ընկերային - ազգային - քաղաքական նիւթով դասախօսութիւն մըն էր տուածը՝ ուղղուած, այս առիթով, յատկապէս հայ աշակերտութեան ,վաղուան սերունդին: Պիտի բաւականանք այդ դասախօսութենէն հատուածներ ներկայացնելով միայն՝ առանց աւելորդ մեկնաբանութիւններու:

«Սիրելի աշակերտներ: Ես մեծ ցանկութիւն ունեցայ ձեզ հանդիպել, եւ այս հոյակերտ կամարների տակ ձեզ հետ անցկացնել մի փոքրիկ դաս: Դուք արդէն մօտենում էք հասուն տարիքի, այստեղ ճշմարտութեան դասեր էք առնում, պատրաստւում էք մեծ կեանքի: Հաւաքուել էք աշխարհի տարբեր ծայրերից, այդ թւում նաեւ Հայաստանից: Ես չէի կարող առիթը բաց թողնել, չհանդիպել ձեզ եւ մէկ ժամ չնուիրել մեր իրականութեան դասին, ձեզ չփորձել հաղորդակից դարձնել այսօրուայ մեր հայկական իրականութեանը այն ձեւով, այն աչքերով՝ ինչպէս որ մենք ենք տեսնում, մենք ենք ապրում, մենք ենք իմաստաւորում, որպէսզի դուք կարողանաք նաեւ այսօրուայ ժամանակի իրողութիւնները գնահատելով եւ ծանօթանալով պատմութեան անցուդարձերին՝ փորձէք նաեւ այս տեսանկիւնից, այս պարագայի հաշուառմամբ ձեզ հարց տալ, թէ ինչո՞ւմն է վերջապէս կեանքի իմաստը, ինչո՞ւ էք ապրում, մենք ունե՞նք արդեօք որեւէ առաքելութիւն այս կեանքում: Եւ արդեօք մեր Հայ լինելը, մեր ինքնութեան որոշակի ինքնագիտակցութիւնը մեզ տալիս է նաեւ այլ պարտականութիւն՝ որը թերեւս չի կարող հասկանալ այս ջրանցքներով երթեւեկ անող մի օտար քաղաքացի: Մենք պէտք է կարողանանք ճիշդ հասկանալ մեր ժամանակը, այդ ժամանակի մէջ հասկանալ ինքներս մեզ եւ փորձել հէնց այդ ժամանակի մէջ գտնել մեր ապրելու նպատակը, իմաստաւորել մեր գոյը: Մենք հսկայական մի շղթայի ոփքրիկ մի օղակն ենք եւ մեզանից իւրաքանչիւրի կեանքը մի փոքրիկ ակնթարթ է: Մենք պէտք է այդ ակնթարթների միջոցով կեանքի անընդհատութիւնը, այս յաւերժական շղթան պահել: Պէտք է կարողանանք պահպանել մարդկային այն արժէքները, որը այս ազգը սերնդէ սերունդ ժառանգել է, մե՛ր միջոցաւ անցկացնել, կատարել մեր կողմից դրա յաւելումը եւ տալ միւս սերունդներին:

«Եթէ դուք փորձէք ձեր ժամանակը գնահատել, ձեր ժամանակի մէջ ճշմարտութիւնները հասկանալ, դուք կը տեսնէք որ մեր սերունդը մի զարմանալի հրաշքի հանդիպեց: Դարեր ետք Հայը գտաւ, կորցրեց, բայց նորից այս սերնդի բախտը վիճակուեց իր ազգին պետութիւնն ու պետականութիւնը վերակերտել: Սա նշանակում է որ այս սերունդը խակապէս հազարամեակներ սպասուած իղձերի, նպատակների, ցանկութիւնների իրականացնող է դառնում: Դառնում է պատմութիւն կերտող, պատմական նոր մեր իրականութեան հիմնաքարը դնող սերունդ: Պատկերացրէք՝ եթէ մենք չհասկանանք այս իրականութիւնը...: Մենք պարտաւորուած ենք այլ ձեւի կամ այլ գոյի մէջ ապրելու: Այսօր մեզանից իւրաքանչիւրը, յատկապէս դուք՝ երբ վաղն էք այս պատկերը ամրացնելու, այս հիմնաքարն ամրացնելու, մեր ազգային արժէքներին նոր որակ տալու, պէտք է հասկանաք, որ այն սերունդը որն այժմ աճում է եւ վաղը պէտք է կեանք մտնի, դա յատուկ առաքելութիւն ունի, դա յատուկ դեր ունի կատարելու մեր ազգի եւ ժողովրդի կեանքում: Եւ Աստուած մի՛ արասցէ՝ որ ձեզանից ոեւէ մէկը այդ դերը չկարողանայ կատարել: Ամէն մէկիս թերացումով մենք կարող ենք վըտանգել մեր ամբողջ ժողովրդի ապագան: Մենք ամէն մէկս զինուոր ենք. այսօր մեր ամբողջ ազգը կազմուած է զինուորներից. ո՛չ միայն նրանք են զինուոր՝ որ Արցախում մարտնչում են: Եթէ մեզանից ոեւէ մէկը լքի իր խրամատը՝ այս ազգը յաջողութիւն չի ունենայ: Մենք պէտք է կարողանանք բոլորս էլ ընկալել ու հասկանալ որ մեր պետականութիւնը մե՛ր մէջ է, որ մեր լինելութիւնը մեզանից իւրաքանչիւրի մէջ է: Ամէն մէկը եթէ այդպիսի մտածումով գործի չլծուի՝ ոչ մի Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահ, փոխ-նախագահ, նախարարներ, եւ այլն, որեւէ յաջողութիւն ունենալ չեն կարող:

«Հայաստանից շատեր կան ձեր մէջ, սիրելի աշակերտներ, բայց թերեւս շըփումները մշտական կամ ամէնօրեայ չեն: Զորս տարիներ Հայաստանը ապրեց շօշափելիօրէն զգալով ի՛նչ է դժոխքը, ի՛նչ է տառապանքը, զրկանքը, ինչպէ՞ս կարելի է ձմրանը չջեռուցուած բնակարաններում ապրել, գործել, գոյատեւել եւ միաժամանակ մղել պատերազմներ: Երեք ու կէս միլիոն մարդ ունեցող մի պետութեան 850·000 բնակիչը չունի օթեւան, փողոցում է, դըսում է, ապրում է տնակների մէջ, եւ ա՛յս պայմաններում այդ ժողովուրդը յաղթում է պատերազմում, յաղթում է դժուարութիւններին, յաղթում է բնութեան արհաւիրքներին եւ պետութիւն է կերտում:

«Այս բոլորի ետեւում քրտինքն է, այս բոլորի ետեւում անքուն գիշերներ են, նեարդներ, էներգիա եւ նպատակադրում: Այլ ելք չունենք, մենք պարտաւոր ենք լինել զինուոր: Եւ վայ ձեզ, եթէ այս պատերի տակից դուրս կը գաք ժամանակը վատնած, օգտագործել չկարողացած: Դուք պէտք է յաւելէք բաց թողուածը, հարիւրաւոր տարիներ չարունակ բաց թողուածը: Հարիւրաւոր տարիներ մտածել ենք փրկելու, պահպանելու մասին. դուք պարտաւոր էք նորը ստեղծել, պարտաւոր էք բացը լրացնել»:

Փոխ - նախագահի խօսքերուն յաջորդեց յուշարնուէրներու փոխանակում եւ մտերիմ զրոյց՝ ոտքի, աշակերտութեան հետ: Ապա, Մխիթարեան Միաբանութեան Աբբահայր Հ. Գէորգ Պալեանի եւ Տեսչութեան առաջնորդութեամբ Վարժարանը այցելելէ ետք Պ. Գ. Յարութիւնեան, իր շքախումբով, առաջնորդուեցաւ Թեմանցա պալատը՝ նախագահելու համար Պիէննալէի հայկ. բաժնի բացման հանդիսութեան, որու յաջորդեց ընդունելութիւն մը՝ Վարժարանի շրջափակին մէջ:

Թ.ՊԱՇԻՆ

ԴՊՐԵՎԱՆՔՑԻՆԵՐՈՒ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Յունիս 15, Հինգշաբթի, Իսիի Օմիթօբիոյի սրահին մէջ երաժշտական երեկոյ մը կազմակերպած էր Պոլսոյ Դպրեվանքի Սանուց փարիզի Միութիւնը: Շուրջ 250 ներկաներու հրամցուեցաւ հայկական երգերէ բաղկացած յայտագիր մը, երկու երգիչներով: Առաջինը մեծձօ սոփրանօ Աննա Գարագայան էր, երկրորդը թենոր կարպիս Բլուըը: Անոնց կ'ընկերանային երիտասարդ դաշնակահար Սայաթ Զաման եւ ջութակահար Ֆիլիփ Շահպազեան:

Երեկոյթը բացուեցաւ Կարապետ Տաքէսեանի խօսքով. ան ոգեկոչեց յիշատակը երկու լուսաւոր դէմքերու՝ Պոլսոյ Գարեգին Խաչատուրեան եւ Շնորհք Գալուստեան պատրիարքներուն որոնց հանդէպ անխառն յարգանք եւ երախտագիտութիւն ունէր ամէն դպրեվանքցի: «Անոնք, ըսաւ կ. Տաքէսեան, իրենց հօտին տուին նոր աւիշ, նոր կեանք: Գացին հոն ուր կը կարծուէր թէ ամէն բան վերջացած էր. հոն ուր հազիւ խաչ հանողներ, «Հայր Մեր» մը բողներ կային. զանոնք բերին Դպրեվանք ուր նպարավաճառի աշկերտը դարձաւ ուսուցիչ, դարձաւ բժիշկ, մանուկ հովիւը եղաւ ճարտարապետ: Անոնք փոխեցին ամբողջ գաղութի մը դիմագիծը. նոր ուժականութիւն տուին: Այդ անսպասելին եղաւ կորսուած կարծուած հողէն: Այսօր այդ հողին կը վերադառնանք մեր երգով ու նուագով»:

Յետոյ սկսաւ յայտագրին գործադրութիւնը ժողովրդական երգերով, Սայաթ Նովայէն առնուած կտորներով ու Հայաստանեան նոր երգերով որոնք յաջորդեցին իրարու: Հետաքրքրական էին Ս. Բլուըի ընտրութիւնները որոնցմով ան կազմած էր մեծ մասով քիչ լսուած երգերու փունջ մը: Երկու մենակատարներուն համար ալ ոչ այնքան յաջող արդիւնք տուաւ միջոցի գործածութիւնը որուն պէտք չունէին բնաւ սրահին հասնելու համար: Ուշագրաւ ու շատ հաճելի իր նուագով շատերու համար նորութիւն մըն էր Ֆ. Շահպազեան թէ՛ որպէս մենակատար, թէ՛ որպէս ընկերացող:

Կարելի է ըսել որ ձիրքերու որոշ չափով «մսխում»ի պատճառ եղաւ պատրաստուած յայտագիրը: Սայաթ Նովայի ու ժողովրդական հետաքրքրական կտորներու քով, Հայաստանեան նորելուկ թեթեւութիւններու ստեղծած անհաւասարութիւնը շատ հաճելի չէր, որքան ալ ծափերը նոյն թափով յաջորդէին ամէն կտորի: Աւելի դառն այդ «մսխում»ը յայնօրէն զգալի եղաւ Ս. Զամանի ու Ֆ. Շահպազեանի պարագաներուն համար: Երկուքին ալ որպէս մենակատար անջատ բաժիններով ունկնդրութիւնը, օրինակ՝ Հայաստանեան երգերով անհարկի կերպով երկարած յայտագրին մէջ, թէ՛ պիտի նպաստէր անոնց որակին, թէ՛ գոհացում տար շատերու սպասումին. արդարեւ, շատեր դառնալով յայտարարուած անուանացանկէն, կը սպասէին որպէս դաշնակահար եւ ջութակահար ունկնդրել երկու երիտասարդները եւ ոչ որպէս միայն ընկերացող:

Յայտագրին երգի, նուագի կտորները տեղ-տեղ ընդմիջուեցան չորս պատանուհիներու Դ. Վարուժանի «Հացին երգ»էն կատարած արտասանութիւններու ձայնագրութիւններով:

Այս առթիւ Դպրեվանքի Սանուց Միութիւնը պատրաստած էր յայտագիր-գրքոյկ մը ուր եւս տեղ տրուած էր Գարեգին եւ Շնորհք պատրիարքներու արտայայտութիւններուն, լուսանկարներուն, եւայլն:

Ուրախալի է տեսնել որ Դպրեվանքի նախկին սաները որոշած ըլլալ կը թուին աւելի յաճախակի մասնակցութիւն բերելու գաղութին մշակութային կեանքին: Ամէնէն կարեւորը այս պարագան է որ ունի նաեւ անփորձութեան հետեւանք այսօրուան վրէպները սրբագրելու կարողականութիւնը:

ՇՐԶ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ («Յառաջ»).-

Վասպուրական սրահը լեցուն էր սեղաններու շուրջ հաւաքուած անձնաւորութիւններով՝ եկեղեցական եւ աշխարհական, միութիւններու ներկայացուցիչներով, բարեկամներով, նշելու, տօնախմբելու համար Յունիս 10-ին, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Հրաչեանի նախագահութեան ներքեւ, ուրախ մթնոլորտի մը մէջ ճոխացած հայկական նուախադումբի երաժշտութեամբ եւ երգերով, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան տարեդարձը, 19-րդ տարեդարձը 1976 - 1995:

Վարչութեան անունով Կարօ Յովսէփեան շնորհակալութիւն յայտնեց ներկաներուն ամբողջ տարուան ընթացքին եւ զանազան ձեռնարկներու առիթով իրենց ցուցաբերած հետաքրքրութեան, յայտնած վստահութեան եւ նեցուկին համար: Շեշտեց Հայ Մշակոյթի Տան գաղութային բնոյթն ու նկարագիրը: Կարեւոր է, ըսաւ, գուրգուրալ մեր ինքնութիւնը բընորոշող, կազմող եւ պահող հաստատութիւններուն վրայ՝ դպրոց, եկեղեցի, մշակոյթի տուն կամ կեդրոն, մամուլ եւլն... որովհետեւ մեր գոյապայքարը երէկէն աւելի դժուար է, քանի Հայաստանի անկախութիւնը նոր հրամայականներու եւ պարտաւորութիւններու առջեւ կը դնէ Սփիւռքի մեր գաղութները: Կարօ Յովսէփեան ընդգծեց Հայ Մշակոյթի Տան վարչութեան անդամներուն յարգանքը դէպի բարոյական արժէքները որպէս դրամագլուխ ու ոգեկոչեց յիշատակը եւ վաստակը հիմնադիր անդամ՝ Զաւէն Միլտոնեանի, որ տարուան սկիզբը կնքեց իր մահկանացուն: Մշակոյթի Տան վարչութիւնը մեծարեց երկու անձեր իրենց երկարամեայ ծառայութիւններուն համար գաղութէն ներս: Կարապետ Տէրտէրեան՝ ծագումով Հայ նախկին ռազմիկներու եւ դիմադրականներու Միութեան հիմնադիր նախագահը որ հակառակ իր 85 տարիներուն միշտ ներկայ եւ գործօն է գաղութէն ներս եւ Վարդավառ Գամպերեան՝ ծանօթ ազգային եւ զինուորագրեալ մը իր ազգին որ եղաւ առաջին նուիրատուն Հայ Մշակոյթի Տան գնման համաձայնագրի ստորագրութեան: Երկուքին ալ յանձնուեցաւ յուշանուէր մը: Կարօ Յովսէփեան իր խօսքը փակեց վեր առնելով օրուան նախագահին՝ Տէր եւ Տիկին Տիգրան Հրաչեանին վայելած յարգանքը գաղութէն ներս որպէս հայեցի շունչով դաստիարակուած Հայեր, որոնք գիտեն ներկայ ըլլալ հոն ուր ազգային շահերը, արժանապատուութիւնը կը պահանջեն: Նաեւ ժամադրութիւն տուաւ 20-ամեակին որ պիտի նշուի արժանավայել շուքով:

Ճաշի ընթացքին, նուագախումբի երգիչը՝ Պօղոս Տէտէեան իր ջերմ եւ հաւասարակշռուած ձայնով միշտ ուրախութեան, տօնախմբութեան մթնոլորտը դեղեկացուց եւ հարստացուց: Ներկաները հաճոյքով ունկնդրեցին Սիմոն Ալտոյեանի «Տըլէ Եաման»ը առանց որուն Հայ Մշակոյթի Տան տարեդարձ չկայ, տեսակ մը խորհրդանիշ: Արմենուհի Բալեան՝ փարիզաբնակ Հայերու ամէնէն Մարսէյլցին, անցեալի յուշերով եւ յուզումներով լեցուն սիրոյ իր խօսքը ըսաւ արտասանելով տողեր նուիրուած մեր աւանդական սեղաններու ճոխացնող թամադային:

Շահան Ա. Քհնյ. Տէտէեան շնորհաւորեց Հայ Մշակոյթի Տան տարեդարձը, եւ մասնաւորապէս ծանրացաւ վարչութեան կատարած ձեռնարկներուն որակին վրայ, յիշեցնելով յատկապէս Մարսէյլի միջազգային Տօնավաճառին հայկական տաղաւարին ներկայութիւնը, ցուցահանդէսը՝ նուիրուած Հայաստանի արհեստաւորներու ստեղծագործութիւններուն, դասախօսութիւններու եւ հրաւիրուած դասախօսներու մակարդակը: Շահան Ա. Քհնյ. գնահատեց Մշակոյթի Տան վարչութեան անդամներու գիտակից նուիրումը ի սպաս գաղութի հայեցի դիմագիծի պահպանման:

Տարօն Եպիսկ. Ճէրէճեան՝ Հարաւային Ֆրանսայի համար Արեւմտեան Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդը եւ Առաջնորդական տեղապահը, գնահատեց Մշակոյթի Տան շէնքէն ներս կատարուած աշխատանքը: Նըմանցուց լապտերի մը որուն սփռած ջերմութիւնը տարուած գործունէութիւններն են եւ պատրոյգին բերուած իւղը, պատասխանատուներուն բարոյական եւ նիւթական նուիրումն է: Եպիսկոպոսը շեշտեց կարեւորութիւնը նման հաստատութիւններուն, որոնք միշտավառ եւ մշտաբորբոք ճամբարներ են մեր լեզուին, մըշակոյթին, ազգային արժէքներուն: Կոչ մը ըրաւ պահել զանոնք միշտ իրենց անաղարտ դիմագիծով եւ գիտնալ հետաքրքրել երիտասարդները, որպէսզի ժամանակի ընթացքին ջահը փոխանցուի նոր սերունդներուն:

Տեղի ունեցան նուիրատուութիւններ, միութիւններու եւ անհատներու կողմէ, որոնց գումարը հասաւ յիսուն եօթը հազար ութ հարիւր ֆրանքի (ցանկը կու տանք առանձին):

Հացկերոյթը շարունակուեցաւ մինչեւ առաւօտեան ժամը 1·30, հայկական երաժշտութեամբ եւ պարերով:

Գնահատանքի արժանի է Մշակոյթի Տան Տիկնանց Յանձնախումբը որ ամէն տարի կը վերցնէ այս ձեռնարկին պատրաստութեան ծանր բեռը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՄԱՄՈՒԼԻ ՆՈՐ ԱՆՈՒՆՆԵՐ

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ԵՌԱԳՈՅՆ ԴՐՕՇԱԿ»

ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐԹ Հ. Յ. Դ. ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՈՒՄԻ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ

Յունիսին սկսած է լոյս տեսնել Հ.Յ.Դ. Վերականգնումի Շարժումի պարբերականը՝ Եռագոյն Դրօշակ: Խմբագրականով մը հրատարակիչները կը բացատրեն թերթին նպատակը. -- «...Հ. Յ. Դաշնակցութեան վերականգնումի Շարժումին նպատակն է կուսակցութիւնը մաքրել բոլոր անհարազատ տարրերէն եւ Քրիստափորներու, Ռոստոմներու եւ Զաւարեաններու հայրենանուէր գործունէութեամբ կեանքի կոչուած մեր աւելի քան հարիւրամեայ կազմակերպութիւնը վերադարձնել իր սրբազան առաքելութեան, Հայաստանի ու հայ ժողովուրդի ծառայութեան կոչումին»:

12 էջնոց այս նոր պարբերականին աշխատակցած են Հրաչ Թուրիկեան, Ճորճ Արէլեան, Նահապետ Մելքոնեան: Հրատարակուած է նաեւ Շարժումին յայտարարագիրը, խմբագրուած Լոս-Անճըլըս, 1994 Դեկտեմբեր 17-ին, ուր երկարօրէն կը բացատրուին՝ «Շարժումին ստեղծման պատճառները» եւ «Շարժումին հետապնդած նպատակները»:

A. R. F. Revival Movement
P. O. Box 232,
Oradell, NJ 07649
U. S. A.

«LE COURRIER»

DU FONDS ARMENIEN DE FRANCE

Եռամսեայ այս ֆրանսերէն «Նամակը» սկսած է լոյս տեսնել Յունիսէն ի վեր: Նախաձեռնողն է Ֆրանսայի «Հայաստան» հիմնադրամը: Չորս էջնոց այս պարբերականին մէջ տեղ գտած են Հիմնադրամի ծրագիրներուն, աշխատանքներուն իրագործումներուն վերաբերեալ յօդուածներ եւ նկարներ:

Խմբագրականով մը Պետրոս Թերզեան (Ֆրանսայի «Հիմնադրամին» նախագահը) կը ծանրանայ գլխաւորաբար Հայաստանի անկախութեան բերած հիմնական փոփոխութիւններու վրայ Հայաստանի թէ Սփիւռքի մէջ: Ցարդ, կը գրէ Պետրոս Թերզեան, Սփիւռքի մէջ Հայ ըլլալ տեղադրուած արարք մըն էր «Համայնք մը, կուսակցութիւն մը, եկեղեցի մը կամ անհատական ներքին արարք մը: Այսօր, կ'աւելնայ նոր տարողութիւնը՝ ամբողջական եւ հաւաքական», ու կ'աւելցնէ, այն գործունէութիւնը որու կը հրաւիրէ Հայաստան Հիմնադարամը մէկն է անոնցմէ որոնք կը մասնակցին այս նոր հաւաքական տարողութեան:

Յօդուածները, ինչպէս ըսինք, կը վերաբերին առաւելաբար հիմնադրամին իրագործումներուն Հայաստան եւ Ղարաբաղ ու տնտեսական հարցերու:

Le Courrier
B. P. 12
75660 Paris Cedex 14.

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ԸՆԴՀ. ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐՈՒ ՄՐՑՈՒՄ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՍՐԱՀԸ

Շաբաթ, Յունիս 17-ին, Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ «Նուրհան Ֆրէնկեան» սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Առաջնորդարանիս հովանաւորութեան տակ գտնուող քաղաքիս եւ արուարձաններու եօթը միօրեայ վարժարաններու աշակերտներու ընդհանուր գիտելիքներու մրցումը:

Յետ գրաւոր քննութեան, մեծերու եւ փոքրերու լաւագոյն նիշ ստացողները յիշատակի նուէրներ ստացան ի ներկայութեան Առաջնորդ եւ Կաթողիկոսական Պատուիրակ Գիւտ Արք. Նագգաշեանի, Կրօնական Ընկերակցութեան Վարչական Խորհուրդի ատենապետ՝ Պ. Համազասպ Մումճեանի, մշակութային յանձնախումբի պատասխանատուներ՝ Տէր եւ Տիկին Եդուարդ եւ Արփինէ Տատեանի եւ Պ. Արթիւր Պէյլէրեանի, որ յանուն վարչութեան խօսք առնելով աշակերտներուն յաջողութիւն եւ յարատեւութիւն մաղթեց:

Գիւտ Արք. Նագգաշեան կրկին յիշեցուց հայ լեզուին անհրաժեշտութիւնը ազգային դիմագծի պահպանման համար ու հաւաքոյթը վերջ գտաւ:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

Օրուան Հարցեր

ԻՐԱՔԵԱՆ ՔԱՐԻՒՂՈՎ ԿԱԶՄՈՒԱԾ ԵՌԱՆԿԻՒՆԸ

Թրքական զօրքին հիւսիսային Իրաք ներխուժման ընթացքին միջոց մը խանգարուեցաւ եռանկիւնային այն դրութիւնը որ հաստատուած էր շրջանցելու համար ՄԱԿ-ի կողմէ Իրաքի պարտադրուած «պատիժ»ները: Անոնք կը կեդրոնանային իրաքեան քարիւղին արտածումի արգելքին վրայ, նպատակ ունենալով Պաղտատը զրկել այդ միջոցով տիրանալիք տարադրամէն:

Այսօր, քարիւղի այդ «ապօրինի» արտածումը, որ օրական մինչեւ 150 միլիոն լիթրի կը հասնի, վերսկսած է: Անոր նախաձեռնարկ են տեղացի Քիւրտեր: Շրջանին մէջ ամերիկեան ներկայութիւնը աչք կը փակէ այս առեւտուրին, իսկ տեղական քիւրտ «կառավարութիւնը» որ կը տնօրինէ ինքնավար մարզը, տուրքերու իր բաժինը կը գանձէ արտածուած քարիւղէն:

Արեւմտեան կարգ մը դիւանագէտներու համաձայն, Միացեալ-Նահանգները որոշ բողոք մը ներկայացուցած են Անգարայի, այսուհանդերձ առեւտուրը կը շարունակուի: Փետրուարին Թուրքիա որոշ սահմանափակում մը պարտադրած է արտածումի քանակութեան:

Պէտք է ըսել որ բոլոր կողմերը որոշ շահեր ունին այս առեւտուրին մէջ. Թուրքիա գոհ է որ ան որոշ ազդակ մը կ'ըլլայ երկրին հարաւային շրջանին բարգաւաճման: Իրաքի հիւսիսային գօտիի Քիւրտերն ալ գոհ են իրենց գանձած տուրքերու եկամուտէն որով կը մատակարարեն 1991-ին 2·5 միլիոն Քիւրտի համար ստեղծուած ինքնավար շրջանը:

Իրաքի համար կենսական է այս ճամբով ապահովուած տարադրամը. Մուսուլի բեռնակառքերու վարորդները 8·500 լիթր քարիւղ կը ստանան Թուրքիայէն բերուած իւրաքանչիւր 1,5 թոն ցորենի փոխարէն: Բաւական եղած չահեր կ'ապահովեն նաեւ Թուրք վարորդները. անոնք Մուսուլէն շատ ցած գինով գնուած քարիւղը տասնապատիկ արժէքով ծախելով Թուրքիոյ մէջ, ամէն մէկ անցքի շուրջ 3 հազար տոլար կը գրպանեն:

Երթեւեկին աշխուժացումով, Իրաքի հիւսիսային գօտին իրենց հակաշռին ենթարկած Քիւրտերը սկսած են հարկ գանձել Թուրքիա անցնող բեռնատարներէն. կ'ըսուի թէ Պարզանիի ղեկավարած Քիւրտիստանի ժողովրդավար կուսակցութիւնը որ այդ հարկերը կը գանձէ, շուրջ երկու ամսուան ընթացքին 4·5 միլիոն տոլարի եկամուտ ապահոված է:

Այս դիւրին շահը ունեցած է սակայն ներքրտական ժխտական ազդեցութիւններ ալ. օրինակ, 1994-ին քրտական միւս կարեւոր կուսակցութիւնը՝ Թալապանիի գլխաւորած Քիւրտիստանի Հայրենակցական Միութիւնը բաժին ուզած է քարիւղի եկամուտէն, ինչ որ մերժուած է Պարզանիի կողմէ. հետեւանքը այն եղած է որ երկու կազմակերպութիւններ զէնք բարձրացնեն իրարու դէմ:

ՔԱՂՀԱՆ

ՔՍԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՃԱՇ

Ս. Դ. Հնչակեան Կուսակցութեան Ֆրանսայի Շրջանի վարիչ Մարմինը, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տայ 1915 Յունիս 15-ին Պոլսոյ Սուլթան Պայազիտ հրապարակին վրայ կախաղան հանուած քսան հնչակեան անմահ հերոսներու յիշատակին, Կիրակի, Յունիս 25-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ, ինչպէս նաեւ Իսիի եւ Ալֆորվիլի առաքելական եկեղեցիներուն մէջ:

Հոգեհանգստեան արարողութենէն ետք, Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցւոյ սրահին մէջ հոգեճաշ կը տրուի Ս.Դ.Հ.Կ. Նազարբէկ Երիտասարդական Միութեան կողմէ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Նազելի Ապունայեան, Պր. Պաթրիսթ Ապունայեան, Պր. Ժան Ապունայեան, Օր. Մարի Ապունայեան, Տէր եւ Տիկին Զիւղէ, Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Ապունայեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Յունիս 25-ին, Իսիի Սուրբ Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ - հօր՝

ԳԱՍՊԱՐ ԱՊՈՒՆԱՅԵԱՆԻ

մահուան 14-րդ տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Այս առթիւ Տիկին Ն. Ապունայեան 600 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՃԱՇ

Թօմոնի Նայիրի մասնաճիւղը կազմակերպած է ճաշ մը, Շաբաթ, Յուլիս 1, ժամը 20-ին Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Մուտքը ազատ է:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յունիս 24, տօն է Սրբոցն Ներսիսի Մեծի Հայրապետին եւ խաթայ Եպիսկոպոսին:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը՝ 10-ին, պատարագ կը մատուցուի:

ՅՈՒՇԱՑԵՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի «Ա. Թաղէոսեան» մասնաճիւղը իր բոլոր անդամուհիները կը հրաւիրէ ընդհանուր ժողովի, որ տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, Յունիս 24, առաւօտեան ժամը 10-ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ՝

17, rue Bleue, Paris 9e

Բոլոր ընկերուհիներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՇԱՒԻԼ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւն ու հոգաբարձութիւնը ուրախութեամբ կը հրաւիրեն յաւաջակայ Յունիս 25-ին Կիրակի օր, Եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տօնախմբութեան: Հանդիսաւոր պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ Արեւմտեան Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ եւ Առաջնորդ Փարիզի Հայոց՝

ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի տեղի կ'ունենայ Հոգեհանգստեան պաշտօն Եկեղեցւոյս հանգուցեալ հիմնադիրներու, բարերարներու եւ հոգաբարձուներու հոգիներուն ի հանգիստ, եւ ապա յետոյ սեղաններու շուրջ կը բոլորուին ներկաները:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

sortie annuelle

CHARTRES et ORLEANS

Section «Elen Puzant» d'Alfortville organise sa sortie annuelle à CHARTRES et à ORLEANS

le Dimanche 25 Juin

Matin: Visite de la Cathédrale de Chartres et ses environs.

Midi: Repas dans un restaurant.

Après-midi: Visite du parc floral à Orléans.

Prix de la sortie : 250 F. par personne, tout compris.

Les places étant limitées, pour les réservations, téléphoner à :

— Mme KABAYAN 43. 76. 10. 07;

— Mme PAPAZIAN 43. 76. 35. 68.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Ս. Զատկուան տօնին առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է խաղագինի հետեւեալ նուէրները. -

Տիկին Սէլլա Ալթըփարմաքեան 250 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Պէրլէքսի Գալտըրաքօղլու 200 Ֆր., Պր. Կի Պալապանեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Վահան Գրիգորեան 100, Տիկին Անի Տիւպիւզ 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Համազասպ Մումճեան 1000 Ֆր., Տիկին Գաթրին Խայինեան 100, Պր. Միշէլ Բազումեան 300 Ֆր., Պր. Հանրի Գոզիգ 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Փօլ Արթինեան 200 Ֆր., Պր. Էմանուէլ Զէրքէզեան 500, Պր. Փօլ Կարապետեան 300 Ֆր., Նատին Լէյլոզեան 500 Ֆր.:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ Հայ Ընտանիքին նուիրուած՝ Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Վարչական Խորհուրդի կողմէ կազմակերպուած

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

Կիրակի, Յուլիս 23

ամբողջ օրը Ֆապրեկուլի պարտէզին մէջ, ՍԵՓԹԵՄ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

grande kermesse

de l'école ABOVIAN

organisée par le Conseil d'Administration et les professeurs de l'Ecole de Langue et Culture Arméniennes ABOVIAN

DIMANCHE 25 JUIN

à partir de 14h

dans la cour de la Cathédrale du Prado
339, av. du Prado, 13008 Marseille

Vous trouverez de nombreux stands de jeux, des rafraîchissements, des spécialités arméniennes à déguster sur place ou à emporter !

TIRAGE DE LA TOMBOLA POUR UN MAGNIFIQUE VOYAGE et de très nombreux autres lots

Animation par Jiraïr YESSEYAN et son Orchestre

FETE DE FIN D'ANNEE SCOLAIRE

de l'Ecole Tebrotzassère

Dimanche 25 Juin

dès 11 heures

SPECTACLE DE DANSES ARMENIENNES; THEATRE;
LA CHORALE TEBROTZASSERE; REMISE DE PRIX

Buffet — Spécialités arméniennes

Ambiance — Tombola — Jeux divers

1, Bd du Nord, 93340 Le Raincy
Tél. : 43. 81. 01. 72.

SABERATOURS SEVAN VOYAGES SABERATOURS SEVAN VOYAGES SABERATOURS SEVAN VOYAGES

PARIS·EREVAN·PARIS
VOLS HEBDOMADAIRES
- ASSISTANCE A L'AÉROPORT
- ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
- RÉSERVATION D'HÔTEL
- LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
- EXCURSIONS GUIDÉES
- VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE

PARIS·EREVAN
VOL CARGO MENSUEL

PRIX
PARIS-EREVAN-PARIS
3600 F
RENSEIGNEMENTS ET RÉSERVATIONS SUR SIMPLE APPEL

SABERATOURS
31, RUE D'ARGENTEUIL - 75001 PARIS
TEL 42 61 51 13 - FAX 42 61 94 53

SEVAN VOYAGES
48, COURS DE LA LIBERTÉ - 69003 LYON
TEL 78 60 13 66 - FAX 78 60 92 26

EREVAN
37, RUE HANRABEDOUTIAN - EREVAN 10
TEL 52 54 48 - 52 85 48 -
FAX 52 54 48

EN COLLABORATION AVEC
ARMENIAN AIRLINES

STUDIO VICKEN PARIS 1995

UGAB — PARIS :

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB - Paris : Théâtre

La troupe de théâtre
de l'UGAB
présente
«CAHIER DE VIE»

le Samedi 24 Juin à 20 heures 30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

Enfants: 30 F. — Membres: 50 F.

Non-membres: 70 F.

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԽՏԱՑԵԱԼ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ, ՕԳՈՍՏՈՍ 1 - 26

Որակաւոր ուսուցչական կազմ, հրաւիրեալ դասախօսներ, պտոյտներ դէպի շրջակայ տեսարժան վայրերը

Գին՝ 6·200 Ֆրանս. Ֆր. - Հեռաձայնել՝

39 / 41 / 520·7737 թիւին: Բացակայութեան պարագային թողուլ հեռաձայնի թիւ մը:

COURS INTENSIF DE LANGUE ET CULTURE ARMENIENNES

UNIVERSITE DE VENISE, 1-26 AOUT

Enseignants qualifiés, conférences, séminaires, excursions et visites culturelles.

Prix : 6.200 FF. — Pour tous renseignements appeler le :
39 / 41 / 520.7737 — laisser un message avec le numéro de téléphone

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

1977 - 1995
18 ans d'Activités Permanentes
à la M.C.A.
Une action culturelle sur le long terme

Vous voulez encourager la M.C.A.
Vous êtes convaincus de la nécessité d'enseigner la Culture Arménienne
Vous voulez applaudir les connaissances arméniennes de nos enfants et adolescents
Et le travail de leurs enseignants

Venez très nombreux à notre

GALA DE FIN D'ANNEE

placé sous la présidence de
Monsieur RENE ROUQUET
Maire d'Alfortville

SAMEDI 24 JUIN
à 20 h 30 très précises

Salle des Fêtes,
rue Voltaire, Alfortville

Participation aux frais

9, rue de Madrid, 94140 ALFORTVILLE
Tél.: 43 76 55 89 Fax : 43 78 66 64

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ 24-25
SAMEDI - DIMANCHE
24-25 JUIN
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.620 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 69e ANNEE — N° 18.620

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԺՈՒՓԷԻ ԾՐԱԳԻՐԸ ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Յունիս 22-ին, ինչպէս յայտարարուած էր, նախարարապետ՝ Ալէն Ժիւփէ Ազգ. Ժողովին առջեւ ներկայացուց իր ծրագիրը պայքարելու համար գործազրկութեան դէմ: Ընդհ. տպաւորութիւնն այն է որ ամէն ոք պիտի վճարէ, որպէսզի կառավարութիւնը, ինչպէս կ'ուզէ, 700 հազար աշխատանք ստեղծած ըլլայ մինչեւ 1996-ի վերջ: Ծրագրին մէջ կան ուրեմն երկար տեւողութեան գործազուրկներու համար «նախաձեռնութիւն - աշխատանք պայմանագիր» մը, օժանդակութիւն մը երիտասարդներու աշխատանքին համար եւ մանաւանդ ընկերային տուրքերու թեթեւացում մը ցած աշխատավարձքերու վրայ (7500 ֆրանքէն վար), ինչ որ կը վերաբերի 3-ուկէս միլիոն աշխատաւորներու: Բնակարաններու ի նպաստ ճիգը 5 միլիառ ֆրանքի նոր ծախք կը նախատեսէ: ՍՄԻՔԸ (նուազագոյն աշխատավարձ) 4% յաւելում պիտի կրէ Յուլիս 1-էն, ծերութեան թոշակը՝ 2,8%: Այս ամբողջին եւ այլ ծախքերու համար, հարկ է մուտք ապահովել: Ուրեմն կառավարութիւնը որոշած է 2 կէտով աւելցնել Թի - Վէ - Ա-ն (արժէքին վրայ դրուած տուրք) եւ զայն 18,60%-էն բարձրացնել 20,60%-ի Օգոստոս 1-էն: Ընկերութիւններու վրայ տուրքը 10% յաւելում պիտի կրէ, նոր յաւելեալ տուրք մը (10%-ի) հարստութեանց վրայ եւայլն, եւայլն: Այս կարգադրութիւնները ըսել կուտան ոմանց թէ Ժիւփէ մէկ ձեռքով տուածը, միւս ձեռքով ետ կ'առնէ:

Գործատիրութիւնը գոհ է որոշումներէն: Նոյնը չէ սենտիքաներու պարագան: Սէ - Ժէ - Թէ-ին համար՝ մէկ ձեռքով տրուածը, միւս ձեռքով կ'առնուի, Սէ -- էֆ -- Տէ -- Թէ-էն կը խորհի որ ամէն մարդու համար նոյն ձեւով ծանր չէ եղածը, Բանուորական Ուժը (էֆ -- Օ) դրական կը գտնէ կառավարութեան որոշումը ամիջը բարձրացնելու:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՅԻ փողոցները իջած են Թուրք պետական պաշտօնեաները պահանջելու համար գործադուլի իրաւունք եւ բանակցութիւններ: Ցուցարարները պարած են փողոցներուն մէջ հսկայ խճողումներ ստեղծելով:

ՓԱՐԻԶԻ Թաղապետութեան մէկ պատասխանատուն նոր յայտնութիւններ ըրած է («Լիպերասիոն», Յունիս 23) քաղաքապետութեան կողմէ մատչելի վարձքերով չքեղ յարկաբաժիններու բաշխումին գործելակերպին մասին: Ցանկին ալ կայ «Շիրաքթառն»ի վարձակալներուն, ուր պաշտօնական անձնաւորութիւններէն զատ, ընտանեկան պարագաներն ալ լաւ տեղաւորուած են: Այս պատմութիւնները կրնան պատճառ ըլլալ որ Թիպերի դիւրութեամբ քաղաքապետ չընտրուի:

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԳՈՆԿԱՐ, որ ռահվիրան եղած է Վատիկան Բ. Ժողովին եւ մեծ աստուածաբան մըն էր վախճանեցաւ 91 տարեկանին:

ՍԵՐԺ ՁԻՒՐԻԻՔ պաշտօնապէս անցաւ Ալքաթէլ -- Ալսթոմի գլուխը, Յունիս 22-ին եւ այս առթիւ, Յունիս 23-ի թերթե-

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՍԱՍՏԻԿ ՓՈԹՈՐԻԿ

Յունիս 21-ին կէսօրէ ետք, զօրաւոր փոթորիկ մը Արագածի շրջանին մէջ պատճառ եղած է Նորաշէն գիւղի բնակիչի մը մահուան. եօթը հոգի ալ վիրաւորուած են: Փոթորիկէն ու կարկուտէն վնասուած են տուներու մեծ մասին տանիքները: Վնաս կրած են նաեւ Վարդաբլուր եւ Գեղադիր գիւղերը:

Ներքին նախարարութիւնը, ի վերջոյ, զեկոյցով մը կը հաղորդէր որ բանտապահ մը՝ Նուրի Գրիգորեան, 30 տարեկան, անձնասպան եղած է եւ թէ իր ձգած մէկ երկտողով կը ճշդէր որ անձնասպան կ'ըլլայ «առողջական» պատճառներով: Եթէ յիշենք որ ենթական բանտապահներու պետն էր Երեւանի թիւ 1 բանտին, ուր արգելափակուած էր ու մեռաւ, կասկածելի նկատուած պայմաններու մէջ, Արտաւազդ Մանուկեան, անդամ Հ. Յ. Դ. եւ ամբաստանեալներէն մէկը «Դրօ» խումբին, հարցումները անխուսափելի կը դառնան: Արդարեւ Գրիգորեան չկայ այլեւս որպէսզի, ի հարկին, տեղեկութիւններ հաղորդէ Մանուկեանի մահուան պատճառներուն մասին, գլխաւորաբար կրած չարչարանքներուն:

Դրօ խումբի դատավարութիւնը կը բացուի Յուլիս 7-ին:

Յունիս 20-ի ցոյցը, որու մասին գրած էինք մեր նախորդ թիւով, բաւական արձագանգ գտած է նաեւ արտասահմանի մէջ: 40.000 ցուցարարներէն 15 հազարը հաւաքէն ետք գացած են Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի նախագահական պալատին առջեւ, բայց, կարելի չէ եղած տեսակցութիւն մը ունենալ: Նախապէս Օփէրայի հրապարակը խօսք առած են Վազգէն Մանուկեան, Աշոտ Մանուչարեան, Դաւիթ Վարդանեան եւ ուրիշներ:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 22 / 23)

Բ. ԱՐԱՐՔՑԵԱՆԻ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ
Կառավարութեան ընդունելութիւններու

Տան մէջ Յունիս 21-ին օտար դիւանագէտներու եւ կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներու հետ ունեցած հանդիպումի ընթացքին Գ. Խ.-ի նախագահը խօսած է յառաջիկայ ընտրութիւններուն եւ հանրաքուէին մասին: Բ. Արարքցեան անդրադարձած է նաեւ ընտրապայքարին ստեղծած լարուած մթնոլորտին եւ ըսած է թէ քաղաքական որոշ ուժերու գործելակերպը եւ որոշ ցոյցերու մասնակիցներու կարգ մը արարքները Հանրապետութեան գլխաւոր դատախազին կողմէ որակուած են որպէս քրէական եւ դատապարտելի են քրէական օրէնսգրքին թիւ 65 եւ թիւ 206 (3-րդ մաս) յօդուածներով: Խորհրդարանի նախագահը վերջին իրադարձութիւնները եւ անկարգութիւնները համարելով քաղաքական ներքին մթնոլորտը լարելու չնչուած միտումներ, հետեւեալը ըսած է. - «Մենք կը լինենք առաւելագոյնս համբերատար, բայց ի հարկէ անհրաժեշտութեան դէպքում կը ցուցաբերենք վճռականութիւն: Մենք թոյլ չենք տայ, որպէսզի Յուլիսի 5-ը՝ ընտրութեան օրը, լինի պատանդ արկածախնդիրների ձեռքում»:

ՀՈՂԵՐԸ Կ'ՈՌՈԳՈՒԻՆ

Արա գիւղին մէջ գործածութեան դրուած է ոռոգումի համակարգ մը որով կարելի պիտի ըլլայ ջրել 400 հեկտար սեփականաշնորհուած հող եւ այլ տարածքներ: Այս առթիւ կատարուած հանդիսութեան ներկայ գտնուած է վարչապետ Հ. Բագրատեան: Ան յայտնած է թէ պետութիւնը ծրագրած է այլ շրջաններու մէջ եւս ոռոգման ցանցերու շինութիւն, զարկ տալու համար տնտեսութեան:

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՄՕՏ

Յունաստանի մօտ Հայաստանի լիազօր դեսպան Արմէն Կիրակոսեանի Յունիս 21-ին նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեանի կողմէ ընդունման ժամանակ քննարկուած են հայ -- յունական յարաբերութիւնները, ինչպէս նաեւ դեսպանատան գործունէութիւնը:

Նախագահը նոյն օրը ընդունած է Հայաստան նոր հաստատուած «Միտլըն» դրամատան ղեկավարներու պատուիրակութիւնը:

ը կրկին լայն սփնակներ կը նուիրէին նոր նախագահին: Ձիւրիւք կ'ուզէ վստահութիւն ներշնչել եւ խոստացած է որ ամէն ինչ «թափանցիկ» պիտի ըլլայ:

ՀՌՈՄԻ պատմական շրջագօտին մէջ, Վատիկանէն 3 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ, բարձրացած է Եւրոպայի մեծագոյն մզկիթը, որու բացումը կատարուած է Յունիս 21-ին, ներկայութեամբ Հանրապետութեան նախագահ Լուիճի Սքալֆարոյի: Այսքան մեծ մզկիթի մը անհրաժեշտութիւնն ալ զարմացուցած է շատեր, քանի միայն 35 հազար մահմետական կայ յաւիտենական քաղաքին մէջ: Ընդհ. ծախքը 50 միլիոն տոլար կը գնահատուի, որու գլխաւոր մասը հայթայթած է Սաուտի Արաբիա (35 միլիոն): Պապը նոյն ատեն ունկնդրութիւն մը կուտար, որու վերջաւորութեան ըսած է. -- «Այսօր, մեծ մզկիթ մը բացում կը կատարուի Հռոմի մէջ: Նման դէպք մը խօսուն փաստ է ամէն մէկուն կրօնական ազատութեան: Նշանակալից է որ քրիստոնէութեան կեդրոնին եւ Պետրոսի յաջորդին վայրը մահմետականները իրենց հարազատ աղօթատեղին ունենան խղճի ազատութեան ամբողջական յարգանքով»: Յովհ. Պօղոս Բ. աւելցուցած է սակայն, որ դժբախտաբար կարգ մը իսլամական երկիրներու մէջ այդ ազատութեան նշանները չկան:

ՀԵԼՍԻՆՔԻ

ԼԱՒԱՏԵՍՈՒԹԻՒՆ՝ ՀԱՅԵՒԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԱՒԱՐՏԻՆ

Ռուսաստանի եւ Ֆինլանտայի ներկայացուցիչները՝ Հելսինքիի մէջ կայացած հայեւազերի բանակցութիւններուն միացեալ յայտարարութիւն մը հրատարակած են ուր լաւատեսութեամբ արտայայտուած են ժողովի արդիւնքներու ու յառաջիկայ հանգրուաններուն վերաբերեալ: «Խրախուսիչ մթնոլորտը (բանակցութիւններուն) մտածել կուտայ որ խօսակցութիւններու գործելակերպը պիտի շարունակուի անվերադարձ» ըսած են երկու ներկայացուցիչները այս միացեալ յայտարարութեան մէջ: Ըստ այս հաղորդագրութեան, «գլխաւոր հարցեր» քննուած են Հելսինքիի մէջ եւ խօսակցութիւնները պիտի շարունակուին Մոսկուայի ապա կրկին Հելսինքիի մէջ: Ըսուած է նաեւ որ այս խրախուսիչ արդիւնքը (որուն մասին մանրամասնութիւն չի տրուիր) ձեռք բերուած է շնորհիւ այն բանակցութիւններուն որոնք վերջերս կայացան Ուաշինկթընի մէջ:

ՄԱՄՈՒԼ

«LE MONDE» (23 Juin)

B. Lewis condamné pour avoir nié la réalité du génocide arménien

SELON LE TRIBUNAL, L'HISTORIEN A COMMIS UNE «FAUTE»

Վերոյիշեալ խորագրերով է որ «Լը Մոնտ» արձագանգ կը հանդիսանար Լէուիսի դատին վճիռին: Կը յիշէր դէպքերը, «Մոնտ»ի հարցազրոյցի ընթացքին Լէուիսի պատասխանը որ պատճառ եղած էր դատավարութեան: Անդրադառնալով Յունիս 21-ի նիստին, կը յիշէր որ դատավարութիւնը տեղի ունեցած էր լեցուն սրահի մը եւ լարուած մթնոլորտի մը մէջ, մինչ վճիռը «կ'ընդունուէր ամենայն հանդարտութեամբ վեցեակ մը հայ զինուորեալներու կողմէ: Քանի մը ծափահարութիւններ, հոգին մէջ քանի մը ողջագուրումներ այդքան: Դիրք մը որ կը համապատասխանէր պատկերին վճիռի մը, որ եթէ նոյնիսկ նախընթաց մըն է, շատ մեղմ կը մնայ»:

Դատաւորները, կը գրէ թերթին աշխատակիցը, զգուշացած են Պատմութեան դատաւորներն ըլլալէ ու կը մէջբերէ վճիռին այն հատուածը որ կը վերաբերի այդ կէտին (Թարգմանաբար տուած էինք այդ տողերը երէկուան մեր թիւով, Ա. էջ, Ա. սիւնակի վերջին պարբերութիւն):

Թղթակցութեան եզրակացութեան մէջ, Նաթանիէլ Հերցպերկ, կը գրէ. -- «Նուազագոյն հատուցում մը (խմ' 1 խորհրդանշական ֆրանքը) շատ աւելի քիչ քան ինչ որ կ'ուզէր Ֆորումը: Բայց, Զորեքշաբթի, ոչ մէկ զինուորեալ կը խորհէր հաշիւի նստիլ: Անոնք կ'ուզէին միայն սկզբունքը տեսնել»:

Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 22.20-ի շուրջ ալ ձայնասփիւռի Եւրոպա Մէկ կայանը կարճ հարցազրոյց մը կ'ընէր փաստաբան Փաթրիք Տէվէճեանի հետ որ կը շեշտէր վճիռին կարեւորութիւնը որպէս նախընթաց:

FORUM DES ASSOCIATIONS ARMENIENNES DE FRANCE

COMMUNIQUE DE PRESSE

Bernard Lewis condamné par la Justice française

La 1ère Chambre du Tribunal de Grande Instance de Paris a rendu, le 21 Juin 1995, son jugement dans le procès intenté à Bernard LEWIS par le Forum des associations arméniennes de France et par la LICRA.

Par la voix de sa présidente, Madame J. COCHARD, le Tribunal a condamné Bernard LEWIS jugé coupable d'avoir manqué au devoir d'objectivité de l'historien dans les propos qu'il a tenus dans le journal «Le Monde» le 16 Novembre 1993. Il estime que «Bernard LEWIS, en répondant à la question «Pourquoi les Turcs refusent-ils toujours de reconnaître le génocide arménien?» par l'observation «vous voulez dire la version arménienne de cette histoire?», accrédite l'idée selon laquelle la réalité du génocide ne résulterait que de l'imagination du peuple arménien qui

(Շար. ը Դ. էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆՑԻ ԵՐԱԽԱՆԵՐԸ Ի՛ՆՉ ԳՈՐԾ ՈՒՆԻՆ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ

Շուրջ երկու տարի առաջ հայաստանեան մամուլը տեղեկացուցած էր թէ դըլխաւորաբար աղէտի գօտիէն երախաներ ուսանելու համար ղրկուած էին Կալկաթայի հայկական քոլէճը: Լուրը բնականաբար զարմանք պատճառած էր բոլոր անոնց որոնք քիչ -- շատ տեղեակ էին թէ այդ վարժարանը երկար ատենէ ի վեր կորսնցուցած է նախկին փառքը: Նոյնիսկ շատերու համար անակնկալ էր կարդալ թէ փակուած չէր հաստատութիւնը: Այսպէս կամ այնպէս, դժուար էր հասկնալ թէ ինչ էր Հայաստանէն Կալկաթա անչափահասներ ուղարկելու դրդապատճառը երբ յայտնի էր որ ուսում ստանալու բացատրութիւնը հաստատ հիմ չունէր:

Յետոյ, ժամանակ մը ետք նոյն մամուլը արձագանգեց Կալկաթա ղրկուած տղոց դժգոհութիւններուն, գանգատներուն: Հաստատութիւնը փոքրիկ Արշակաւան մըն էր ուր տղաքը ուսում կոչուելու արժանի բանի մը նշոյլն իսկ չէին տեսած ու լքուած էին իրենցմէ տարիքով մեծ «աշակերտ»ներու կամայականութեան. անոնք կը պատժէին, իրենց յանցանք նկատած բաներուն համար եւ իրենց յարմար նկատուած ձեւերով: Ծնողքները բողոքի նամակներ, դիմումներ յղած էին Հայաստանի Կրթական Նախարարութեան, սակայն տեղեկատուութիւնը կռահելու կը մղէր որ նախարարը եւ իր գործակիցները աւելի կարեւոր հարցերու կարգադրութեամբ զբաղած մարդիկ են:

Այնքանէն իսկ դժուար չէր սակայն գուշակել նաեւ թէ հայաստանցի արդէն դըժբախտ այդ պատանիները որպէս միջոց գործածուած են հաւանօրէն ոչ արհամարհելի շահերու ակնկալութեամբ: Մեծ երեւակայութեան կամ մտքի մարզանքներու ալ պէտք չկար այդ «շահատէր»ներուն հասցէները ենթադրելու համար, եթէ մարդ քիչ մը ծանօթ էր Կալկաթայի հայ բարգաւաճ գաղութին անցեալին ու այսօր անկէ մնացած ամայութեան: Հայաստանէն հոն երախայ ղրկելու արարքը միակ բացատրութիւն մը կրնար ունենալ որ ո՛չ ուսման, ոչ ալ երախաներու ապագային մտահոգութեան նման բաներու կ՚առնչուէր:

Հնդկաստանի երբեմնի բարօր գաղութին անհետացումը չէր նշանակեր հայկական ստացուածքներու եւս անհետացում: Կը մնային կալուածներ, եւայլն որոնք վաճառելի չէին որպէսզի անոնց փոխարժէքը երկրէն հանել կարելի ըլլար: Հնդկաստանի պաշտօնական իշխանութիւնները, ինչպէս կ՚ըլլայ այլուր, ըսած էին որ հայապատկան կալուածներէ Հայեր կրնային օգտուիլ, միայն տեղւոյն վրայ: Անշուշտ հայաստանեան մամուլին տեղեկատուութիւնը չէր անդրադառնար թէ օգտուելիին սահմանները ինչեր էին: Բայց դիտելով երախաներու խմբակներ հոն ղրկելու երեւոյթը, դժուար չէր հետեւցնել որ ոչ արհամարհելի սահմաններ էին ատոնք: Պատանիներ հոն, տեղւոյն վրայ ունենալ, իրաւունք պիտի տար հայկական ստացուածքը մատակարարելու:

Յետոյ, Հայաստանի ու առ հասարակ հայութեան օրէ օր նոր գոյն ու բնոյթով ներկայացող հարցերուն խճողումին մէջ, ժամանակին հետ մոռցուեցան Կալկաթա ղրկուած տղաքն ալ, անոնց գանգատներն ալ:

Այսօր նիւթը կրկին արծարծուած է «Լրագիր» օրաթերթին Յունիս 6 եւ 14-ի հրապարակումներով: Առաջինը կը կրէ «Հայ երեխաների Ողբականը Հնդկաստանում» խորագիրը: Նիւթը ներկայացուած է որպէս «Ահազանգ»: Հոն քանի մը տողով կը ներկայացուին Տէլհի -- Երեւան թռիչքով Երեւան հասած երախաներու վախկոտ ձեւերը. իրենց ընտանեկան երդիքին տակ քանի մը օր անցընելէ ետք միայն անոնք խօսելու համարձակութիւնը կը վերագտնեն ու կը պատմեն Կալկաթայի իրենց կեանքէն դրուագներ, ինչպէս սա մէկ քանին.

- Ռոքերից բռնած հինգերորդ յարկից գլխիվայր կախեցին:
- Շղթայով երեք անգամ խփում էին մէջքերիս, ձեռքերիս ափերի մէջ կամ ներբաններիս, ասելով «եռադոյն ենք նուիրում»:
- Ծնկաչոք, գլուխս էլ գետնին կպցրած մի քանի ժամ մնացի, ուշքի եկայ հիւանդանոցում:

-- Նամակները թելադրում էին իրենք: Իսկ հեռախօսով տուն խօսելիս պարտադիր լսում էին:

Այս մէջբերումներէն ետք կը պատմուին հարցին նախորդ փուլերը, որպէս առաջին պատասխանատու ներկայացնելով Կրթութեան նախկին նախարար Հայկ Ղազարեանը: Վերջաւորութեան կ՚ըսուի որ մաս մը ծնողքներ միջոցները ճարելով մեկնած են Կալկաթա, բայց եւ այնպէս շուրջ 100 տղայ որոնց 25-ը ծնողազուրկներ են, վերադարձի համար անհրաժեշտ նիւթականը չունենալով հոն կը մնան:

Հրապարակումը որ ստորագրուած է Լեւոն Մարգարեան, կազմակերպութիւններու եւ բարեսէր անձերու ուշադրութեան կը յանձնէ այս պարագան, աւելցնելով որ երախաները գոնէ ամսուան մը լուրջ հանգիստի պէտք ունին որպէսզի կրկին կարենան ժպտիլ:

Թերթը Յունիս 14-ի թիւով ալ տեղ տըւած է եօթը աշակերտուհիներու կողմէ ստորագրուած դիմումնագրի մը որ ուղղուած է Կրթական նոր նախարար Ա. Բլէեանին: Խմբագրութեան կողմէ նամակին կցուած քանի մը տողով կ՚ակնկալուի որ «վերջապէս բարձրաձայն կը խօսուի այս ողբերգութեան մասին եւ խիստ միջոցներ կը ձեռնարկուեն մեղաւորներին պատժելու ուղղութեամբ»:

Աշակերտուհիները կ՚ըսեն թէ իրենք Կալկաթա գացած են անգլերէն լեզուով բարձր ուսում ստանալու սիրոյն. սակայն յետոյ հասկցած են որ խաբուած են եւ թէ դպրոցը միայն անունով է այդպիսին: Յունուար 15-ին հարց կը տրուի իրենց թէ ովքեր կ՚ուզեն Հայաստան վերադառնալ: 15 աղջիկներէն 13-ը եւ 8 մանչեր կ՚ըսեն թէ կ՚ուզեն վերադառնալ. ատիկա պատճառ կ՚ըլլայ որ քանի մը տղայ մեծերու թելադրանքով ծեծեն զիրենք, անպատուեն ու հայհոյեն Հայաստանի ու Ղարաբաղի հասցէին:

Նամակը կ՚աւարտի հետեւեալ տողերով. «Մենք այլեւս դիմանալ ու համբերել չենք կարող եւ դիմում ենք ձեզ, խնդրելով որ մեզ վերադարձնէք Հայաստան եթէ մեր ծնողները չկարողանան: Մենք նոյնիսկ կ՚ուզենք Հայաստանի որբանոցներում ապրել, բայց «մարդասիրական» այս դժոխքում չենք ուզում այլեւս մնալ, որովհետեւ ուզում ենք գրագէտ ու լաւ մարդիկ դառնալ»:

Այսքանէն ետք ամենայն համբերութեամբ կը մնայ սպասել որ ինչ լուծումի պիտի յանգի հարցը. կարելի պիտի ըլլա՞յ երախաներուն վերադարձը ու պատասխանատու յանցաւորներու պատիժը. թէ ոչ Կալկաթայի «Մարդասիրաց ճեմարան»ը պիտի մնայ հայաստանեան ճարպիկութիւններու նոր ասպարէզը, անչափահաս, երբեմն որբ աշակերտներու ամէնէն ստոր շահագործումով:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀՐԱԺԵՇՏ
ԴԱՒԻԹ ՄՈՒՐԱԴԵԱՆ
Երեւան, 1994

ԱՐՏԱԳԵՐՍ
ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԹՕՓՉԵԱՆ
Երեւան, 1994

ԽՕՍՔԵՐ ԴԱՏԱՐԿ ԴԱՀԼԻՃՈՒՄ
Բանաստեղծութիւններ
ՆՈՐԻԿ ԼԵՒՈՆԵԵԱՆ
Երեւան, 1994

ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԳՈՒՐԳԷՆ ԽԱՆՋԵԱՆ
Երեւան, 1994

ՄԵՂԵԴԻ ԵՐԵԽԱՅԱԿԱՆ ՋՈՒԹԱԿԻ ՀԱՄԱՐ
ՌԱՖԱՅԷԼ ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ
Երեւան, 1994

Հրատարակութիւն՝ Հ.Բ.Ը.Մ. «Ալեք Մանուկեան» մշակութային հիմնադրամի:

Մատենաշարը կը վարէ՝
ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԹՈՓՉԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՓՈԽ-ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՄԷՋ

Բ.
Սուրբ Ղազար

ՎԵՆԵՏԻԿ. -- («Յառաջ»). -
Կիրակի, Յունիս 11-ին, հակառակ շըրջանին մէջ տիրող աննպաստ օդին, համեմատաբար, խաղաղ երկինք մը կը պարզէր Վենետիկը: Օրը յատկացուած էր Պիէննալէի կազմակերպիչներուն, հիւրերուն, մասնակցողներուն եւ այդ առիթով Վենետիկ փութացած Հայերու Ս. Ղազար այցելութեան:

Առաւօտեան ժամը 10-էն սկսեալ, զանազան երկիրներէ, յատկապէս Միացեալ -- Նահանգներէն, շուրջ 200 հայրենակիցներ կը փութային Հայերու Կղզին, ուր շատեր առաջին անգամ ոտք կը դնէին: Կարելի չէր չհիանալ վանքին քարափին, մուտքին թէ յատկապէս ներքին կամարակապ շրջափակին մաքրութեամբն ու վայելչութեամբը, ուր գարունը թափած էր բազմատեսակ եւ գոյնզգոյն ծաղիկներու, մանաւանդ վարդերու գեղեցկութիւնը:

Ժամը 11-ին յատուկ շոգեմակոյկով կը ժամանէին պատուոյ հիւրերը՝ Տէր եւ Տիկին Գագիկ Յարութիւնեան եւ Տիկին Անելգա Գրիգորեան, ընկերակցութեամբ Գագիկ Պաղտասարեանի եւ Պիէննալէի կազմակերպիչ Յանձնախումբի անդամներ՝ Տիկին Յ. Յովնանեանի, Տէր եւ Տիկին Պալասանեանի ու Տէր եւ Տիկին Վահէ Ճազմատարեանի: Հիւրերը ընդունուեցան Աբբահօր՝ Հ. Գէորգ Պալեանի եւ Մխիթարեան միաբան՝ Արեւելեան Եւրոպայի Կաթողիկէ Հայոց Առաջնորդ՝ Ներսէս Արք. Տէր - Ներսէսեանի եւ վանական Հայրերու կողմէ:

Ծափողջոյններէ, բարի եկաքի հակիրճ խօսքերէ ու ծանօթացումներէ ետք՝ հիւրերը կ՚ուղղուէին եկեղեցի, ուր կը մատուցուէր ձայնաւոր պատարագ: Մխիթարի տաճարը նեղ կուգար հայրենակիցներու բազմութեան: Նորընծաներէն բաղկացած դպրաց դասին երգեցողութեամբ վանական իր պարզութեանը մէջ լռութիւն եւ ներամփոփում թելադրող պատարագ մը՝ որուն յուզումով եւ ուշի ուշով հետեւեցան հայ եկեղեցւոյ երգին, աղօթքին ու խունկին կարօտ հիւրերը:

Կը պատարագէր Միաբանութեան Ընդհ. Քարտուղար՝ Հ. Յովսէփ Վրդ. Պէհէսնիլեան, որ եւ քարոզեց «Բարի գալուստ»ի սրտաբուխ իր խօսքը ուղղելով ամէնուն.

«Միաբանութեանս Հիմնադրին նուիրական այս դամբանին առջեւէն, յանուն Միաբանութեան բոլոր Հայրերուն եւ սաներուն, բարի գալուստ կը մաղթեմ ձեզի՝ Հայերու այս կղզին: Համայն աշխարհ «Իզոլա տէյլի Արմէնի -- Հայոց Կղզի» կը կոչէ ու կը ճանչնայ զայն՝ իբրեւ վայր ու հասցէ, իբրեւ խորհրդանշան՝ ազգային մեր ինքնութեան, մեր մշակոյթին ու Պատմութեան»:

Միաբանութեան համառօտ պատմականը ընելէ ետք, պատարագիչ վարդապետը անդրադարձաւ Մխիթարեաններու կըրթական -- մշակութային դարաւոր վաստակին՝ Ջամչեաններու, Բագրատունիներու, Ալիշաններու եւ այլ մեծերու կողքին չմոռնալով յիշել՝ թէ «կրօնական -- մշակութային այս տաճարը կանգուն պահեց ու կը շարունակէ պահել անծանօթ խոնարհներու մեծ փաղանգ մը՝ նման իւրաքանչիւր պալատի տակ ջրածածկ, անտես սիւներուն»: Ապա, միշտ հակիրճ, Ձեռագրատան եւ Թանգարանին եւս մշակութային գանձերը թուելէ ետք՝ ըսաւ.

«Բարի եկաք, սիրելի ազգայիններ, մեզի հետ աղօթելու, ուրախանալու եւ տեսնելու համար ձեզի պատկանող այս տաճարը, ձեր մշակոյթի եւ ուրոյն ոգիի այս թանգարանը՝ որու նուիրեալ պահակներն ենք միայն մենք, Մխիթարեաններս: Հպարտութեամբ քալեցէք այս կղզիին մէջ, որովհետեւ աշխարհի վրայ ուր ալ գտնուիք՝ ձեր տունն է աս»: Օրուան Աւետարանի պատգամին եւս անդրադառնալէ ետք, պատարագիչ վարդապետը եզրակացուց.

«Կը հրաւիրենք ձեզ, սուրբ պատարագի այս պահուն, մեր աղօթքը բարձրացնելու յատկապէս նոր անկախ մեր Հայրենիքի Հանրապետութեան համար՝ որուն սեւեռած կը մնան մեր ամէնուն աչքերն ու յոյսերը: Կ՚աղօթենք ու կը մաղթենք որ իր հերոսական նուաճումներուն արդար պտուղը քաղէ խաղաղութեան, սիրոյ բարօրութեան մէջ. վերապրի մշակութային, կրօնական թէ քաղաքական իր հին օրերը. ապրի եւ բարգաւաճի իբրեւ մէկ սիրտ, մէկ հոգի, մէկ տուն՝ որուն անքակտելի մէկ մասն է այս կղզին, ու մենք՝ անոր ծառաները»:

Ապա, խօսքը Գագիկ Յարութիւնեանի ուղղելով՝ եզրակացուց. - «Մեծայարգ փոխ - նախագահ Հայաստանի Հանրապետութեան, ձեզի կը յանձնենք մեր այս զգացումները, խնդրելով որ փոխանցէք զանոնք մեր Հանրապետութեան նախագահին՝ մեր ամէնուն ջերմ, սիրալիր ողջոյններով եւ վառ մաղթանքներով»:

Պատարագէն ետք ճաշ մը տրուեցաւ հիւրերուն՝ կազմակերպութեամբ Պիէննալէի Յանձնախումբին: Սրապեան սրահին, կամարակապ անցքերուն եւ ծաղկուն շրջափակին մէջ այս ճաշ -- դաշտահանդէսը անցաւ իրապէս հաճելի, մտերիմ, տոհմիկ մթնոլորտի մը մէջ: Ուրախալի էր տեսնել զանազան երկիրներէ հաւաքուած հայրենակիցներ, որոնք սեղաններու շուրջ, մեծ մաս մը ոտքի, ամէնքն ալ չէն, ամէնքն ալ զուարթ խօսակցութիւններով տարուած:

Ճաշէն ետք բացառիկ առիթ կը տրուէր պատուոյ հիւրերուն մուտք գործելու վանականներու յարկաբաժիններէն ներս՝ այցելելու համար Մխիթար Աբբահօր եւ Հ. Ղեւոնդ Ալիշանի սենեակ -- թանգարանները, որմէ ետք բոլոր հայրենակիցները միասին՝ մուտք կը գործէին Թանգարան եւ Ձեռագրատուն: Կարելի չէր չնշմարել այցելուներու աչքերուն մէջ ուրախութեան եւ հպարտութեան փայլ մը՝ ի տես պատմական -- մշակութային մեր գանձերուն, յատկապէս Ձեռագրատան մէջ, ուր Գ. Յարութիւնեան բացառիկ բախտը կ՚ունենար ձեռքերուն մէջ բարձրացնելու եւ համբուրելու Ս. Ղազարի զարդը՝ Մլքէ Թագուհիին Աւետարանը:

Ապա տեղի կ՚ունենար այցելութեան պաշտօնական բաժինը: Մխիթար Աբբահօր ձեռակերտ գրադարանին մէջ, ուր հիւրերը նախ կը լսէին Միաբանութեան Աբբահօր՝ Հ. Գէորգ Պալեանի խօսքը: Այն՝ «թէ դարերու երազն էր այս կղզիին մէջ ապրող հոյլ մը նժդեհ վանականներուն (...) ողջունել մեր ազատ ու անկախ Հայրենիքը: Սուրբ Ղազարէն եկինք բարձրացող անվերջ «Տէր ողորմեա»ներուն հետ, դարերով արձագանգած երանաշնորհ Մխիթար Աբբայի օրերէն ի վեր՝ աղօթանուէր կանչը այդ ազգանուէր կանչը այդ ազգանուէր վանականներուն: Եւ դարերու երազը յանկարծ դարձաւ իրականութիւն՝ մե՛ր օրերուն: 1991 թուականի Յունուարին՝ Մխիթարեան Միաբանութիւնը այստեղ ողջունեց, անսահման ուրախութեամբ, այն ատեն՝ լոկ Գերագոյն Խորհուրդի, այժմ Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեանի անդրանիկ այցելութիւնը: Իսկ այսօր, բացառիկ հրճուանքով կ՚ողջունենք այստեղ՝ Հայաստանի Հանրապետութեան փոխ - Նախագահին ներկայութիւնը՝ իր հետեւորդ այս պատկառելի շքախումբով»:

Աբբահայրը, ապա օրինակներով եւ վկայութիւններ մէջբերելով կը խօսէր Միաբանութեան լեզուական, տպագրական, բանասիրական, հնախօսական եւ այլ հսկայական վաստակի մասին՝ տեւած շուրջ 300 տարի: Մխիթար Սեբաստացի 1701-ին կը հիմնէր իր Միաբանութիւնը, որուն 300-ամեակը ծրագրած են տօնախմբել յատուկ շուքով: Հ. Գէորգ Պալեան Աբբահայր արժանօրէն եւ հպարտութեամբ կը նշէր. 300-ամեայ վաստակ, ահա՛ Մխիթարի Տան որդիական տուրքը՝ ձօնուած Մայր Հայրենիքին եւ Հայ ժողովուրդին: Տուրք, Իտալիոյ չքնաղ երկինքին տակ ապրող՝ նժդեհ եւ պանդուխտ ազգասէր վանականներու: Հայր Ալիշանի տողերով արձանագրութիւն մը քանդակուած է Մխիթարեան Հայրերու գերեզմանատան պատին. «Միաբան ու միասիրտ աշխատանքով վաստակաշատ Հայրերը՝ «Նժդեհք» ի Ս. Ղազար, միասին կը հանգչին հոն՝ յարութեան արշալոյսին յոյսով»: Կը խորհինք սակայն թէ ժամն է հասած որ դադրին պանդուխտ - նժդեհ մնալէ Սփիւռքի հորիզոններուն վրայ: Մխիթարի վարդերը հարկ է որ ծաղկին ազատ -- անկախ Հայրենիքի հողին վրայ»: Աբբահայրը իր խօսքը կ՚աւարտէր շնորհակալութիւն յայտնելով Պիէննալէի կազմակերպիչ Յանձնախումբին անդամներուն, որոնք, այս առիթով «եկած են նոր փայլ ու խանդ ներշնչելու հայկական Վենետիկին»:

Աբբահայրը խօսքը կու տար Պր. Գ. Յա-

բութիւնանի: Ամբողջութեամբ մէջբերելու պարագային միայն կարելի է լման ընկալել փոխ-նախագահին թէեւ բերանացի՝ բայց կուռ ու իմաստալից խօսքը, որմէ, իբրեւ թղթակցութիւն, ստիպուած ենք բաւականանալ հատուածներ տալով միայն:

«Թերեւս ես չէ որ պիտի կարողանամ արժեւորել այն գործը՝ որը Մխիթարեան Միաբանութիւնը տարել է այս երեք դարերու ընթացքին: Հոս եղողը երեւի թէ ունենում է այն տպաւորութիւնը, որ պետականութիւնը կորցրած մի ազգ դարերու ընթացքում փորձել է ամէն կերպ իր քաղաքական ինքնութիւնը պահպանել՝ յուսալով որ մեր ազգը միշտ չէ որ կորուստների ճանապարհ է առաջ գնալու, երազել է այն հանդրուանը, որ այս ժողովուրդը պէտք է կարողանայ վերագտնել իր պետականութիւնը եւ վերակերտել իր նոր ապագան: Զարմանում ես երբ իջնում ես դարերի խորքը, տեսնել՝ թէ ինչպէս քո մէկ ազգակիցը, կռահելով այդ մեծ առաքելութիւնը, ստեղծում է մի գործ՝ որը դարերի համար է. գործ՝ որը կարծէք թէ անհնարին է եւ աներեւակայելի: Հիմնում է մի դպրոց՝ որը բարձրագոյն մշակութային կեդրոն չէ, պարզ հոգեւորական կեդրոն չէ, պարզ ինքնապահպանութեան կեդրոն չէ, այլ, իրօք, հաւանական լինելութիւնը խտացուած ձեւով պահպանելու եւ նոր իրականութիւնը փոխանցելու մեծահոգի պատգամ կայ այս ամէն ինչի մէջ: Եթէ այսօր փորձէնք մտածել որեւէ ազգի, որեւէ ժողովրդի ներկայացուցիչ արդեօք համարձակութիւն կը վերցնի՞ այս պահուն, մի օտար կղզի, մի աւեր, անապատ կղզի գալ եւ հիմնել այսպիսի մի փոքրիկ Հայաստան, դառնալ մի փոքրիկ ազգի եւ պետութեան մօտել, եւ սրանով կարողանայ աջակցել՝ որպէսզի մեր ազգի մէջքը չճկուի, որպէսզի այս ժողովուրդը պատմութեան մէջ նորից կարողանայ հաստատուն ոտքի կանգնել: Աւելին անկարելի է:

«Մենք այսօր պէտք է հպարտանանք, որովհետեւ այս ամէն ինչը որը հասել է մեզ՝ դարձել է մեր էութիւնը, լրացրե՛լ է մեր էութիւնը: Այս ամէնը փոխանցուել է որպէս պարտք, որպէս պարտականութիւն՝ որ մենք նոյնպէս կարողանանք այս ամէն ինչը ժառանգել, այս ամէն ինչին յաւելել, այս ամէն ինչը փոխանցել: Փառք Աստուծոյ որ մեր ժողովուրդը այսօր կարողանում է արժեւորել իր պատմական յիշողութիւնը, իր ինքնութիւնը: Ինչպէս ասացի, մենք միայն պէտք չէ պահպանենք, այլ՝ յաւելենք: Այս պարագային է որ իւրաքանչիւր ազգային կառոյց, ազգային շինութիւն, ազգային այսպիսի ակադեմիա, իւրաքանչիւր թէ՛ մշակութային եւ թէ միւս բոլոր ոլորտների այն հարստութիւնները, որ հասել են մեր օրերին, այսօր պէտք է պորտալարով շղկապուեն միմեանց. այսօր պէտք է իրենց արիւնն ու աւիշը փոխանակելով՝ տան նոր ուժ, նոր հաւաքական հզօրութիւն:

«Ես բոլորին շնորհակալութիւն եմ յայտնում, որ բախտը ունեցայ այցելել Վենետիկ, ոտքս դնել այս սուրբ հողի՝ Սուրբ Ղազարի վրայ, եւ մտովին, մի քանի պահ այսպէս պատմութեան գիրկը անցնել, նորից ու նորից վերագնահատել եւ վերաիմաստաւորել մե՛ր դերը: Զգալ պարտքն ու պատասխանատուութիւնը այս մարդկանց, այս գործը կատարողների առաջ, մեր պատմութեան առաջ, այն սերնդի առաջ՝ որին մենք պէտք է փոխանցենք այս ամէնը: Ես այս ընթացքում նաեւ տեսայ եւ ուրախութեամբ հաստատեցի, որ պատմութեան նոյն տրամաբանութիւնը պահպանում է այստեղ: Ներկայի հետ Ս. Ղազարի կապը թերեւս թոյլ է տակաւին, վեհերոտ. բայց իմ ցանկութիւնը այն կը լինի որ մեր այս կապը, ինչպէս յիշեցի, լինի կապ՝ պորտալարի միջոցով, կապ՝ արեան եւ աւիշի միջոցով, կապ՝ ամէնօրեայ բնական. եւ այդ կապի միջոցով է որ նաեւ Մայր Հայրենիքը պիտի իր դերը ստանձնի այլեւս, եւ ոչ թէ միայն Ս. Ղազար կղզին»:

Վերջին արտայայտուողը եղաւ Մշակոյթի նախարարի տեղակալ Տիկին Ա. Գրիգորեան, որու կարճ՝ բայց իսկապէս անկեղծ ու յուզիչ խօսքերէն ետք՝ եղան յուշանուէրներու փոխանակումներ:

Ժամը երեկոյեան հինգն էր արդէն, եւ հիւրերը, կամաց կամաց սկսան հաւաքուիլ նաւամատոյց եւ մեկնիլ:

Գաբրիէլ Յարութիւնեան եւս, այցելէ ետք վանքին գերեզմանատունը կը մեկնէր՝ անմոռանալի յիշատակ մը թողլով վանականներուն:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

Փասատինայի Ռից - Գարլթըն պանդոկին մէջ, Յունիս 9-ին, տեղի ունեցած է Հայ Դատի Յանձնախումբի կազմակերպած ճաշը, նուիրուած Անկախութեան տօնին: Ներկայ եղած են շուրջ 500 հոգի, որոնց կարգին՝ Նախագահ Գլինթընի աւագ խորհրդատու Ճորճ Սթեֆանոփուլոս եւ Ներկայացուցիչներու Տան Դեմոկրատ կուսակցութեան ղեկավար Տէյվիտ Պանեիր: Բացումը կատարած է հանդիսավարը՝ Գօգօ Պալեան: Խօսք առնելով Սթեֆանոփուլոս անդրադարձած է խրախուսիչ այն նշաններուն, զորս Հայաստան ցուցաբերեց 1991-ին, երբ հռչակեց իր անկախութիւնը եւ յատուկ յանձնառութիւն առաւ ժողովրդավար արժէքները պահելու գծով եւ ստեղծեց ազատ շուկայի տնտեսութիւնը: Ապա ըսած է, թէ յուսախաբ է որ Հայաստան վերջերս սկըսած է հեռանալ ժողովրդավար սկզբունքներէ եւ մտահոգութիւն յայտնած է Հ. Յ. Դ.-ի կախակայման գծով եւ անդրադարձած մամուլի ազատութեան դէմ կատարուած կաշկանդումներուն եւ ծաւալող ձերբակալութիւններուն: Սթեֆանոփուլոս ըսած է թէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը պէտք է վերահաստատուի Հայաստանի մէջ: Օրուան գլխաւոր բանախօսը՝ Տէյվիտ Պանեիր, անդրադարձած է ցեղասպանութեան շեշտելով զայն յիշատակելու կարեւորութիւնը եւ ներկայացնելով ցեղասպանութեան ճանաչման գծով Գոնկրէսի մէջ առնուած քայլերը: Խօսք առած է նաեւ Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահութեան անդամ Սէյրան Պաղտասարեան, շեշտելով հայկական հարցի արծարծման կարեւորութիւնը եւ կոչ ուղղելով բոլոր Հայերուն, որ աշխատանք տանին արդարութեան ձեռքբերման եւ հայրենիքի ուժեղացման համար: Հանդիսութեան ընթացքին, Հայ Դատի Յանձնախումբի Ազատութեան մրցանակը յանձնուած է «Ուրացուած Արդարութիւն» գիրքի հեղինակ Ռապըրթ Թանէնպաումի:

Սան - Տիէկոյի մէջ, Մայիս 20-ին, տօնուած է Մայիս 28-ը, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. «Ռուբէն» կոմիտէութեան: Բացումը կատարած է Զաւէն Աֆիկեան: Բանախօսած է Արմէն Տօնոյեան (Լոս -- Անճըլէն հրաւիրուած):

Յաջորդ օր, Ս. Յովհաննու Կարապետ Եկեղեցւոյ սրահին մէջ տեղի ունեցած է շաբաթօրեայ վարժարանի ամավերջի հանդէսը: Տնօրէնը՝ Ճորճ Աբգարեան, ներկայացուցած է վարժարանին տեղեկագիրը: Գնահատանքի խօսք արտասանած է Արմէն Տօնոյեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, բաղկացած արտասանութիւններէ, պարերէ եւ տրամախօսութենէ:

Սան - Տիէկոյի մէջ կ'ապրին 600 հայ ընտանիքներ, որոնց կարգին՝ Բաքուէն ամերիկեան կազմակերպութիւններու նախաձեռնութեամբ եկած Հայեր: Գաղութին մէջ իբրեւ կազմակերպութիւն կը գործեն Հ. Յ. Դ. «Ռուբէն» կոմիտէութիւնը, Հ. Մ. Ը. Մ.- եւ Հ. Օ. Մ.-ը:

«Ֆերահեան» վարժարանի 10-րդ դասարանի աշակերտները, Հայ Դատի իրենց ուսուցչի ընկերակցութեամբ, Մայիս 26 -- 28 այցելած են Ֆրէզնօ: Դաստիարակչական ծրագրին մաս կազմող այս այցելութեան ընթացքին Ուսումնական Խորհուրդի ատենապետ Մհեր Շիրտըլեան, որ Ֆրէզնոյի պետական վարժարանի մը տնօրէնն է, միացած է խումբին եւ զայն առաջնորդած տեսարժան եւ պատմական վայրեր: Աշակերտները այցելած են Ս. Երրորդութիւն Եկեղեցին (կառուցուած 1914-ին), արուեստագէտ Վարագի կերտած Սասունցի Դաւթի արձանը, «Սարոյեան» Թատերասրահը, Վարագի արուեստանոցը, հուսկ՝ Սողոմոն Թէհլիրեանի շիրիմը: Մայիս 28-ին, աշակերտները ներկայ եղած են Ս. Երրորդութիւն Եկեղեցւոյ մէջ Եռագոյն Դրօշի օրհնութեան արարողութեան եւ մասնակցած՝ Հայկական Ծերանոցին մէջ անկախութեան օրուան առիթով կամակերպուած դաշտահանդէսին:

Մոնթեպելլոյի «Մեսրոպեան» վարժարանի մարզադաշտին մէջ, Մայիս 28-ին, տեղի ունեցած է փառատօն մը, նախաձեռնութեամբ Հ.Յ.Դ. -- Հ.Ե.Դ. «Վահան Գարտաշեան» Ուխտին եւ մասնակցութեամբ դպրոցի աշակերտութեան: Հանդիսութեան բացումը կատարած է տնօրէն Դաւիթ Ղուկասեան: Խօսք առած են Աշակերտական Մարմնի կողմէ Դվին Կիրակոսեան, «Զարթօնք» Յանձնախումբին կողմէ Թամար Պուրեան, յանուն Հ.Ե.Դ.-ի Արա Մալազեան (հայերէն) եւ Վարդան Քէօրօղլեան (անգլերէն) եւ յանուն «Վահան Գարտաշեան» պատանեկան մասնաճիւղի Արամ Գարախանեան: Ներսիկ Իսբիրեան յեղափոխական եւ ազգագրական երգերով ստեղծած է խանդավառ մթնոլորտ մը: Փակման խօսքը արտասանած է Խաթուն Բագրատունի:

Կլէնտէյլի Հայ Սքուլի սրահին մէջ, Յունիս 4-ին, տեղի ունեցած է «Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամի կամակերպած մշակութային ձեռնարկը: Բացումը կատարելով Գրիգոր Յարութիւնեան շեշտած է Հիմնադրամին կարեւորութիւնը: Խօսք առած են հիւպատոս Արմէն Բայբուրդեան, առաջնորդ Վաչէ Արք. Յովսէփեան եւ Հիմնադրամի Արեւմտեան Ամերիկայի բաժանմունքի նախագահ Պերճ Պօյաճեան, գնահատելով ձեռնարկը կամակերպողներն ու անոր մասնակցողները եւ կոչ ուղղելով սատար հանդիսանալ «Հայաստան» Հիմնադրամին: Յայտագրին մասնակցած են «Հայրենիք» պարախումբը, «Սփիւռք» լարային քառեակը, երգչուհի Ֆլորա Մարտիրոսեան, «Սիփան» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Հենրիկ Անասեանի եւ բազմաթիւ այլ արուեստագէտներ: «Հայաստան» Հիմնադրամի դրասենեակի սպասարկողն Հայկ Անտոնեանին եւ պատասխանատու քարտուղարուհի Ալիս Սինանեանին՝ սոյն ձեռնարկը յաջողութեամբ պսակելու համար տարած աշխատանքներուն օգնած են Փարոս, Նոր Կեանք, Հայ Կեանք, Մասիս, Նոր Հայաստան, Նոր Օր թերթերը, հայկական հեռատեսիլի յայտագիրները, Թէքէեան Մշակութային Միութիւնը, Իրանահայ Միութիւնը եւ Բարեսիրական միութիւններէն՝ Մետիքըլ Աութրիչ, Հայրենիք եւ Հայաստանի Մանկաներու Հիմնադրամը, որոնք նիւթական օժանդակութիւն ալ ցուցաբերած են:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՒՐՃ - ՀԱՄՈՒՏԻ (Լիբանան) մէջ, Յունիս 3-ին բացումը կատարուած է «Երեւանեան կեդրոն»ին եւ այս առթիւ նախկին երեսփոխան Արա Երեւանեան յայտարարած է. - «Քաղաքի Արա Երեւանեան ակումբին բացումը կատարեցինք լիբանանեան պատերազմի նախօրեակին, իսկ Պուրճ - Համուտի Երեւանեան կեդրոնի բացումը, կը յուսանք որ կատարած կ'ըլլանք Լիբանանի վերականգնումի նախօրեակին»: Հ. Յ. Դ. Երեւանեան այս նորակառոյց ակումբին բացման ներկայ եղած են երեսփոխաններ, Պուրճ -- Համուտի քաղաքապետը, Հայ Կաթողիկէ եւ Աւետարանական համայնքներու եւ միութիւններու ներկայացուցիչները եւլն., եւլն.: Մուտքի ժապաւէնը կտրած է Արա Երեւանեան, ապա ներկաները բարձրացած են շէնքին 6-րդ յարկը: Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէի անունով խօսք առած է Գէորգ Գանտահարեան որ պատմականն ըրած է քաղաքի Երեւանեան ակումբին ծախուելուն ու Պուրճ -- Համուտի նոր ակումբին շինութեան պատճառներուն: Հանդիսութիւնը վերջ գտած է հիւրասիրութեամբ:

ԼՈՐԸՆՍ ՏԸՌԷԼ

ՊՐՈՍՊԵՐՈՅԻ ԿՂԶԻՆ

Ներածական՝ Գորֆու կղզիի բնութեան ու ապրելակերպին

Անգլերէնէ Թարգմանեց՝
ՇԱՔԷ ՏԷՐ - ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Ուրանիա, ծանրամարմին բայց գեղեցիկ գիւղացի աղջիկը ոտաբոպիկ կը մօտենայ, կապոյտ գլխակալին ծայրը լապտակ ատամներուն մէջ համեստօրէն բռնած՝ մեր առջեւ կը շարէ Վիզինոյի բաժակներ:

- «Հատիկներ պարունակող ջուր կուտա՞ս ինծի», - մտածկոտ շեշտով Շէյքսպիրէն կը մէջբերէ Կոմսը: - Ձեզի ըսա՞ծ եմ արդեօք թէ Գորսիրան Պրոսպերոյի կղզին է: Յարակցական շղթայիս օղակներէն մին սա՛ է, - կ'ըսէ, ցոյց տալով դգալ մը խաղողի օշարակի թանձր հիւթը զոր Ուրանիա դրած էր բաժակին մէջ: - Չեմ կարծեր որ մասնագէտները բաժնեն այս տեսակէտս, բայց դուք, սիրելի բարեկամ, - կ'աւելցնէ Զարեանին դառնալով, - որոշ գոհունակութիւն պիտի զգաք իմանալով որ Շէյքսպիր Գորսիրան ի մտի ունէր երբ կը գրէր իր «Փոթորիկը»: Ո՞վ գիտէ, թերեւս նոյնիսկ այցելած է կղզին:

Զարեանի սիրած տեսակէն ներածական մըն է: Իր արծաթ մազերը լուսնի լոյսին տակ կը շողան:

Գրպանէն ակնոցները կը հանէ, Կոմսին խօսքերուն աւելի ուշադիր հետեւելու պէս քթին վրայ կը տեղաւորէ եւ կ'ըսէ.

- Լաւ ուրեմն, Կոմս, ձեր տեսակէտը պաշտպանեցէք:

Կոմսը՝ բաճկոնին գրպանէն արծաթակոթ պզտիկ մատիտ մը հանած՝ մարմարին վրայ անիմաստ մանր բաներ կը գծէ: Զգեստին վրայ ինկած ծխախոտի մոխիրի հետքեր մը կը մաքրէ եւ Զարեանին առջեւ կը գրէ՝ ՍԻԳՈՐԱՔՍ:

- Տեսէ՛ք, Կալիբանի մայրն է, կապուտչուի խորհրդաւոր վհուկը որուն պատկանած կղզիին վրայ ոտք կոխեց Պրոսպերօ: Ակներեւ կերպով՝ այս անունը Գորսիրայի անագրամն է: - Կոմսը պահ մը կը լռէ, աչքերը կը յառէ Զարեանի անյաղդէմքին՝ չկարողանալով անոր ուղղուած ժպիտ մը զսպել:

- Շարունակե՞մ: Կը յիշէ՞ք անյայտ Սկզբունքը որուն մասին կը խօսէի: Կը մտածէի որ մեծ արուեստագէտներու գործերուն մէջ կրնայի թերեւս գտնել այդ ծայրայեղ զգացականութեան արտայայտութիւնը: Ընթերցումներէս՝ «Փոթորիկ»ին վրայ կանգ առի:

Փնտռածս գտայ Պրոսպերոյի մէջ, սակայն թատերգութիւնը կարդացած պահուս, տարօրինակ կերպով Իոնական բնոյթ ունեցող մի քանի պարագաներ աչքիս զարկին: Եթէ ձեր համբերութիւնը հատնի, խնդրեմ իմաց տուէք, կանգ կ'առնեմ: Նախ՝ նաւաբեկութիւնը: Բազմաթիւ տուեալներ ցոյց կուտան, թէ Պրոսպերոյի կղզին Թունուզէն Նափոլի գլխաւոր անցքէն անդին տեղ մը կը գտնուի: Կ'առաջարկեմ որ Լամպեդուսան եւ Մալթան նկատի չառնենք: Ըստ իս՝ գրութեան ընդհանուր գունաւորումը յունական է: Յիշեցէք Կալիբանի նզովքը. -- «Հարաւ -- արեւմուտքէն հով մը ձեր վրայ՝ ու պզզջակ կը դառնաք ամէնքով»:

Արդ, Իոնականի մեծագոյն փորձանքը Հարաւ -- արեւմտեան սիրոկկօն չէ՞ միթէ: Ապա, Կալիբանի մասը քիչ մը աւելի խորացնենք: Կղզիին առաւելութիւնները յիշատակելով՝ ան կը թուէ «Զով աղբիւրները, աղի ջուրի ջրհորները, բերրի եւ անբերրի վայրերը»: Ես ինծի հարց կուտամ, թէ կղզիին հարաւը գտնուած վենետիկեան աղի ջրհորներուն չա՞կնարկեր միթէ:

Կոմսը եղակի անուշութեամբ մը կ'ըսէ այս ամէնը: Կը տեսնեմ թէ կը նախատեսէ Զարեանի առարկութիւնը.

- Այս կապակցութեամբ՝ Զանտէն ալ թեկնածու է: Էլիզաբէթեան դարուն շատ աշխոյժ առեւտրական յարաբերութիւններ գոյութիւն ունէին Զանտէի հետ: Լայթգով կը նշէ որ Անգլիացիք Գորինթիոյ հաղարջով փուտինկ կը պատրաստէին: Եւ եթէ կարդաք նոյնիսկ պարզապէս լեզու սորվեցնողներ, ինչպէս օրինակ Հալլիբէնդը, իր անգիտակցաբար կատարած մէկ ակնարկութիւնը կը փաստէ թէ Էլիզաբէթեան տարիներու միջակ վաճառականը արդէն լաւ գիտէր Զանտէն: Անշուշտ աւելի հաւանական է որ Զանտէի աղի ջրհորները ծանօթ ըլլային:

Կոմսը գլխով հաւանութիւն կը յայտնէ.

- Թերեւս՝ շատ ծանօթ. եւ ոչ ըստ բաւականին խորհրդաւոր՝ «Փոթորիկ»ի ամայի կղզիին երեւակայական թատերաբեմը հանդիսանալու համար: Վիճաբանելի հարց է: Բայցեւայնպէս պէտք է ընդունիլ որ ընդհանուր մթնոլորտը Միջերկրականեան է. -«Եւ թուփերդ քու՝ պուրակի վերածուած, որուն շուքը սիրելի է ամուրիին մերժուած: Եւ որթատունկերդ՝ փայտիկի յենած, եւ ծովեզերքդ՝ ամուլ, ժայռատատ»: Սա՞ ր ինչ կ'ըսես, սիրելիս:

(Շար. 40)

(Շար. Ա. էջէն)

serait, en quelque sorte, le seul à affirmer l'existence d'un plan concerté mis en œuvre sur l'ordre du gouvernement jeune-turc en vue de l'anéantissement de la nation arménienne».

Le Tribunal juge que si l'historien a «toute latitude pour remettre en cause, selon son appréciation, les témoignages reçus ou les idées acquises, (il) ne saurait cependant échapper à la règle commune liant l'exercice légitime d'une liberté à l'acceptation nécessaire d'une responsabilité».

Le Tribunal reproche à Bernard LEWIS d'avoir «passé sous silence des éléments d'appréciation convergents, retenus notamment par les organismes internationaux». Il note que dans le rapport sur la question de la prévention et de la répression du crime de génocide, adopté par la Sous-commission de l'ONU le 29 Août 1985, les massacres des Arméniens par les Ottomans figure parmi les génocides recensés au XXe siècle, que le Tribunal Permanent des Peuples, en Avril 1984, a considéré comme bien fondé l'accusation de génocide formulée contre les autorités turques; et que le Parlement Européen, dans une résolution adoptée le 18 Juin 1987, a reconnu la réalité du génocide arménien et considéré que le refus par la Turquie de l'admettre constituait un obstacle à l'entrée de ce pays dans la Communauté Européenne.

Le Tribunal souligne que c'est en occultant les éléments contraires à sa thèse que Bernard LEWIS a pu affirmer qu'il n'y avait pas de «preuve sérieuse du génocide des Arméniens» et «que ses propos, susceptibles de raviver injustement la douleur de la communauté arménienne, sont fautifs...».

Ce jugement, qui fera jurisprudence, constitue une condamnation des méthodes de falsification utilisées par les négationnistes pour contester la réalité du génocide des Arméniens. Par ce jugement le peuple arménien obtient pour la première fois une sanction juridique qui marque une étape décisive vers la reconnaissance du génocide.

Plus que jamais, ce jugement doit faire prendre conscience aux instances politiques nationales de la nécessité de s'engager clairement du côté de la vérité et de lier l'entrée de la Turquie dans les institutions européennes à la reconnaissance du génocide.

Paris, le 21 Juin

SOIREE DANSANTE

●

PAUL BAGHDADLIAN

le Samedi 1er Juillet

« N o v o t e l » — Aulnay Z.I.

Places : 150 F.

Billets disponibles aux points de vente habituels.

UMAF

Dîner Dansant

le Samedi 18 Novembre

au « M E R I D I E N »

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՃԱՇ

Պօմոնի Նայիրի մասնաճիւղը կազմակերպած է ճաշ մը, Շաբաթ, Յուլիս 1, ժամը 20-ին Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ։

Մուտքը ազատ է։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի Սեւան մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. — Տիկին Վ. Ռըստիկեան 100, Աւագ Լուսարեւեան 200, Տիկին Մէճ 150, Արթիւր Թորոսեան 300, Տիկին Ս. Քէկէլեան 100: Տիկին Քնար Մուրատեանի շնորհուած մետալին առթիւ, զաւակներն ու թոռները՝ 1000 Ֆր.: Մանուկ Մանուկեանի մահուան առթիւ՝ Տիկին Վարդուհի Ռստիկեան 200 Ֆր.: Ս. Թադէոսեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Հարեան, Քրիսթին Ղազարեան 100-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կ. Բալըեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Մուրատեան 200-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժ. Մաղաքեան 300 Ֆր.:

UGAB-JEUNES

☆

Venez fêter les vacances avec *l'UGAB-JEUNES*

SOIREE DE L'ETE

le SAMEDI 1er JUILLET à partir de 22 heures 30

au CENTRE CULTUREL A L E X M A N O O G I A N
— 118, rue de Courcelles, PARIS 17e —

Prix unique : 80 F. (1 consommation comprise)

Tenue correcte exigée

Interdit aux mineurs

La direction se réserve le droit d'admission

Marten Yorgantz

et son orchestre

Pour contacter M. YORGANTZ :
Tél. (1) 46 38 20 42
FAX (1) 41 08 04 00

Chez JANO LE HAY — ALFORTVILLE
30 Juin — 7, 14 et 28 Juillet
Tél. : 43 - 75 - 16 - 49

F ê t e C h a m p ê t r e
à l'Ecole SAMUEL - MOORAT
Dimanche 2 Juillet

Restaurant TATOS - GONESSE
le **Samedi 24 Juin**
Tél. : 39 - 85 - 18 - 29

Bal de Clôture des Jeux Mondiaux de l'U.G.A.B.
Hôtel « M E R I D I E N » - *Montparnasse*
le **Samedi 15 Juillet**

Hôtel GARDEN BEACH — JUAN-LES-PINS
(A côté du Casino)
Du 18 au 31 Août; tous les soirs

YORGANTZ n'animera pas la *Fête Champêtre de HOME de St Raphaël*
le **Mardi 15 Août**

FETE CHAMPETRE

TRADITIONNELLE

à la *MAISON DE RETRAITE de GONESSE*
— 7, rue de l'Eglantier —
le **Dimanche 2 Juillet** à partir de 11 heures

P a r t i e A r t i s t i q u e

B E D I K

et son Orchestre S E V A N
Ensemble de danse E R E B O U N I de l'AVAG

B A R ● B U F F E T A R M E N I E N

Réservations : 39. 85. 24. 24 — 48. 78. 02. 99

Toutes les dispositions sont prévues en cas de mauvais temps.

FETE DE FIN D'ANNEE SCOLAIRE

de l'Ecole Tebrotzassère

Dimanche 25 Juin

dès 11 heures

SPECTACLE DE DANSES ARMENIENNES; THEATRE;
LA CHORALE TEBROTZASSERE; REMISE DE PRIX

Buffet — Spécialités arméniennes

Ambiance — Tombola — Jeux divers

1, Bd du Nord, 93340 Le Raincy
Tél. : 43. 81. 01. 72.

KHANASSOR

DIMANCHE 2 JUILLET

La FRA Dachnagtsoutioun groupe Arghoutian de Chaville
avec la participation de la Croix Bleue des Arméniens de France
Section «Ter Davtian» de Chaville

organise une

grande fête champêtre

Buffet — Animation — Surprises — Ambiance

au *Parc B o n R e p o s à Viroflay*
Près de la Place Louis XIV — N 10 — Parcours fléché à partir de Chaville

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 27
MARDI
27 JUIN
1995

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

69րդ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.621 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 69e ANNEE — N° 18.621

Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն

ԼԱՐՈՒԱԾ ՄԹՆՈԼՈՐՏ ԵՒ ԱՆԱԽՈՐԺ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ

Յունիս 23-ի եւ 24 / 25-ի մեր թիւերով արձագանգած էինք Յունիս 20-ի ցոյցին որուն կարգ մը մանրամասնութիւնները կը պակսէին: Աւելորդ չէ թերեւս յայտնել թէ «Արմէնփրէս» ոչ մէկ տեղեկութիւն կը հաղորդէ ընդդիմութեան ցոյցերու մասին եւ ուրեմն կարելի չէ մանրամասնութիւններ ալ ակնկալել լրատուութեան գործակալութենէ մը որ իշխանութեան անհպատ ոչ մէկ լուր կուտայ:

Յունիս 20-ի ցոյցը ամէնէն կարեւորը եղած է վերջին շրջանի: Ցոյցի աւարտին երբ ժողովուրդին մէկ մասը հաւաքուած էր նախագահական պալատին առջեւ, պատուիրակութիւն մը դիմած է որ տեսակցութիւն մը ունենայ Նախագահին հետ, բայց, պատասխան տրուած է որ նախագահը հոն չէ: Նախապէս ալ, Կեդրոնական ընտրական յանձնաժողովի նախագահը Ամիրեան մերժած էր ընդունիլ պատուիրակութիւնը, ինչ որ ըսել կուտար Վազգէն Մանուկեանի որ առաջին անգամն է որ իշխանութիւնները կը մերժեն ընդունիլ ժողովուրդի ներկայացուցիչները:

Այս մթնոլորտին մէջ է որ ոմանք այրած են Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի խրտուիլակը: Ժողովուրդին մէկ մասը չէ ցրուած, այլ ժամադրութիւն տրուած է յաջորդ օրուան համար, ժամը 8-ին: Ըստ մեր առած տեղեկութիւններուն, Յունիս 21-ին, ամէն ինչ բաւական անկազմակերպ եղած է, ըսուած է թէ իրիկուան 6-ին նոր հանրաժողով կ'ըլլայ Ազատութեան (Օփերա) հրապարակը եւ ժողովուրդը բաւական ըմբոստ տրամադրութիւններ ցոյց տուած է եւ պատրաստակամութիւն յայտնած նախագահական պալատը գրաւելու: Ելոյթ ունեցած է Վազգէն Մանուկեան եւ հանդարտութեան կոչ ըրած, զսպած կիրքերը, յայտնելով թէ ընդդիմութիւնը միայն սահմանադրական պայքար պէտք է տանի, թէկուզ երկար տեւէ, բայց, այլ կերպ պէտք չէ պայքարիլ: Այս խառնաշփոթ մթնոլորտին մէջ, լուր տարածուած է թէ ժամը 9-ին մինչեւ կայ Օփերայի հրապարակը ու ժողովուրդին մէկ մասը ուղղուած է դէպի հոն: Հազիւ հասած, հոն արդէն մահակներով, փայտերով զինուած «երկրապահ ջոկատներու» երիտասարդներ յարձակման անցած են, փայտով հարուածներ տուած (հարուածներ ստացած են Դաւիթ Վարդանեան եւ Խաչատրեան), ապա սկըսած են օդին մէջ կրակել: Ձերբակալուած են 25 հոգի, որոնց 10-ը՝ երեսփոխանական թեկնածուներ, յետագային ազատ արձակուած են 9-ը (մէկը՝ ԱԺՄ-էն): Կան միայն քանի մը թեթեւ վիրաւորներ:

Նոր ցոյց մը տեղի պիտի ունենար Երեքշաբթի, Յունիս 27-ին:

Աւելորդ է ըսել թէ չատ մտահոգիչ է այս մթնոլորտը եւ եթէ ընտրական ապօրինութիւններով եւ նման գործելակերպով կը կազմակերպուի երեսփոխանական ընտրութիւնը, կը պարզուի որ ժողովրդավար սկզբունքները շատ շուտ բարձի թողի կ'ըլլան:

ՕԴԱՆԱԺԻՇՏՆԵՐՈՒ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Յունիս 20-ի «Լրագիր»էն կը տեղեկանանք թէ կը շարունակուի Հայկական օդային գիծերու տնօրէն Շ. Պետրոսեանի վարած քաղաքականութեան դէմ օդանաժիշտներու բողոքի շարժումը: Անոնց խումբը, բացի երկու հոգիէ, դադրեցուցած է հացադուլը որուն սկսած էր Յունիս 14-ին: Օդանաժիշտները յայտարարած են թէ եթէ իրենց նկատմամբ անտարբերութիւնը շարունակուի, անհաւանական չէ որ մօտ 80 օդանաժիշտներ հրաժարին Հայաստանի քաղաքացիութենէն ու քաղաքական ապաստան խնդրեն աւելի ժողովրդավարական երկրէ մը ուր կը յարգուին մարդկային տարրական իրաւունքները:

Ք Ա Ն Ի Մ Ը Տ Ո Ղ Ո Վ

ԱԴՐԲԵՋԱՆ բաւական անհաճոյ կացութեան մատնուած է երբ «Ուոլ Սթրիթ Ճըրնըլ» յայտնած է թէ Բաքուի վարձած լոպիի ընկերութիւնը որպէս ղեկավար ունի քարիւղի միջազգային առեւտրական մը ու Քոնկրէսի նախկին անդամ մը որ կաշառակերութեան յանցանքով երեք տարուան բանտարկութեան դատապարտուած է 1981-ին: Բաքու այս ընկերութեան տարեկան 12 միլիոն Ֆր. կը վճարէր որպէսզի աշխատանք տանի ԱՄՆ-ու կողմէ կիրարկուած շրջափակումը թեթեւցնելու համար:

ԳԱՆՆԻ մէջ է որ Յունիս 26-ին եւ 27-ին կը հաւաքուէին Եւրոպայի 15 ղեկավարները: Այս վեհաժողովին գլխաւոր օրակարգն է՝ միակ դրամի հարցը: Վերջին ժողովն է Ֆրանսական նախագահութեամբ (Յունուար 1-էն Ֆրանսան Եւրոպական Միութեան հերթական նախագահութիւնը կը վարէր): Ապահովութեան արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուած էին, բայց եւ այնպէս Շաբաթէն կիրակի լուսնալիք գիշերը փառատօնի պալատի շէնքին ներսը երիտասարդներ թալանի տուած էին: Ժողովի ընթացքին ալ զանազան ցոյցեր կազմակերպուած էին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏՆԵՐԸ ընտրուեցան Յունիս 25-ին: Ինչպէս կը սպասուէր Ժ. Թիպէրի Փարիզի քաղաքապետ ընտրուեցաւ լայն, ոչ ջախջախիչ (98՝ 160ի վրայ) մեծամասնութեամբ, փոթորկալից նիստի մը ընթացքին: Թիպէրի անմիջապէս յայտարարեց որ աճուրդով պիտի ծախուին թաղապետութեան պատկանող յարկաբաժինները (1300 է անոնց թիւը) վերջ տալու համար վերջին շրջանի յայտնութիւններուն: Մարսէյլի մէջ ընտրուեցաւ Ժ.-Գ. Կոտէն, Լիոնի մէջ՝ Ռ. Պառ եւ Թուլոն, Մառինեան եւ Օռանժ՝ Ազգ. Ճակատի ընտրեալները:

ՍԱՐԱՅԵՒՈՅԻ վրայ ռմբակոծութիւնները վերսկսան եւ Կիրակի օր 9 մեռեալ կար, չորսը՝ մանուկ:

ՍԱՄԻՐ ԺԱԺԱ, Լիբանանի քրիստոնեայ ուժերու նախկին պետը որ ամբաստանուած էր Շամունեաններու սպանութեամբ, ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ: Քրիստոնեայ շրջանակներուն համար քաղաքական վճիռ մըն է եւ ցաւ կը յայտնեն որ ցարդ ուրիշ ոչ մէկ «պատերազմական մեծամեծ» հետապնդըւած է:

ՄԻԱՍԵՌԱԿԱՆՆԵՐԸ եղրափակիչ ցոյց մը կազմակերպած էին, Շաբաթ, Յունիս 24-ին, Փարիզի մէջ, Մոնփարնասէն՝ Պասթիլ: 60 հազար ըստ կազմակերպիչներուն, 18 հազար ըստ ոստիկանութեան, միասեռականներ, այր թէ կին, տողանցեցին «կէ փրայտ» նշանաբանին տակ, որ անգլերէնաքսոն բանաձեւումն է միասեռական հպարտութեան:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ՀԱԼԻՖԱՔՍԸ ՀԵՌՈՒ Է ՉԷՉԷՆԻԱՅԷՆ

Չէչէն ուժերու Բուդենովսկի հիւանդանոցին մէջ շուրջ 1000 հոգի պատանդ առնելու արիւնալի գործողութենէն երեք օր ետք, Ռուսերը հեռատեսիլէն հետեւեցան իրենց նախագահին որ ինքնագոհ վճռակամ մը տեղեկութիւն կուտար Հալիֆաքսի (Գանատա) մէջ գումարուած ամէնէն բարգաւաճ եօթը երկիրներու ժողովին մասին: Ելցին համոզած էր իր գործակիցները որ ռուսական պարտքի վճարման նոր կարգադրութիւններու համաձայնին: Աւելի զատ, անոնք ընդունած էին որ յաջորդ տարուան Մոսկուայի մէջ գումարուի հիւլէական ապահովութեան արտակարգ վեհաժողով մը: Այսքանէն կարելի է հետեւցնել որ Ռուսաստան ամբողջական անդամ մը կը նկատուի մեծերու ակումբին: Չէչէնիոյ հարցն անգամ արգելք չէ եղած որ այդ մեծերը զօրակցութիւն յայտնեն Բուդենովսկի մէջ չէչէն «ահաբեկիչ»ներու դէմ տարած անոր պայքարին: Իսկ ինք ըսած է իր պաշտօնակիցներուն թէ Չէչէնիան համաշխարհային ահաբեկչութեան կեդրոնն է: Ռուսական հեռատեսիլը Հալիֆաքսի մէջ Ելցինի յաղթանակները ցոյց տալէ ետք պաստառին վրայ բերած է Բուդենովսկէն տեսարաններ. այդ քաղաքին խելակորոյս բնակչութիւնը, այնպէս թուած է թէ կ'անիծէ նախագահն ալ, անոր կառավարութիւնն ու բանակն ալ, որոնք չէին կրցած գիրենք պաշտպանել կովկասցի խուժանին դէմ. եւ մանաւանդ, վերջին ծայր անհեթեթ ձեւով մը պատանդները փրկել փորձելով, պատճառ եղած էին բազմաթիւ մահերու, արիւնահեղութեան:

Ամէն բան տեղի ունեցած էր Ռուսաստանի անկախութեան տօնին յաջորդ օրը: Մինչդեռ, Ելցին տօնին առիթով բացատրած էր թէ Չէչէնիան մեկուսացուած էր ու ապստամբները չէին կրնար խոյս տալ: Այդ պայմաններուն մէջ Բուդենովսկցիները մտահոգուելու պատճառ չունէին, իրենց քաղաքը աւելի քան 100 քիլոմեթր հեռու գտնուելով Չէչէնիայէն: Սակայն, յանկարծ, դպրոցական հանրակառքի նմանող կառքով մը եկած էին անոնք ամբողջովին ապառազէն ու հաւաքած՝ ո՛վ որ իյնար իրենց ձեռքը: Իրենց պետին՝ Շամիլ Բասայեւի ղեկավարութեան տակ բոլոր պատանդները արգելափակած էին քաղաքին հիւանդանոցի շէնքին մէջ: Ոչ ոք գիտցաւ թէ քանի՛ էր անոնց ճշգրիտ թիւը: Ըսուեցաւ թէ 1000 -- 3000 կրնար ըլլալ:

Տեղական պատասխանատուները անմիջապէս հասկցան թէ պատանդներուն կեանքը փրկելու համար ընելիք գրեթէ չունէին: Քաղաքապետը՝ Քովալէնքօ պաղատեցաւ Կրեմլինի ղեկավարներուն որ բանակցին Բասայեւի հետ: Դուման գրեթէ միաձայնութեամբ որոշեց պահանջել Ելցինէն որ հրաժարի Հալիֆաքս երթալէն ու անմիջապէս Բուդենովսկ երթայ: Ըստ սովորութեան նախագահը ոչ մէկ կարեւորութիւն տուաւ այդ քուէարկութեան որ նաեւ Արեւմուտքի լռութեան բախեցաւ:

48 ժամ ետք զօրքը ապարդիւն երկու յարձակում գործեց հիւանդանոցին վրայ: Հալիֆաքսի մէջ Ելցին կը հպարտանար որ ինք հրահանգած է գործի անցնիլ. կ'ըսէր որ 168 պատանդ փրկուած է եւ միայն հինգ ռուս զինուոր սպաննուած: Ազատ արձակուած կիներու բացծէն յայտնի եղաւ յետոյ որ կարեւոր թիւով պատանդներ թիրախ եղած էին Ռուսերու գնդակներուն, բայց ոչ մէկ Չէչէն: Տեղւոյն ժողովուրդը սպառնացած էր դիրք գրաւել զօրքին եւ պաշարուածներուն միջեւ, արգելք ըլլալու համար նոր կոտորածներու:

Բասայեւ նախ մեծ պահանջքներ ներկայացուց. ռուսական բոլոր ջոկատները պէտք է անմիջապէս մեկնէին Չէչէնիայէն: Ասոր փոխարէն վարչապետը առաջարկեց անմիջական հրադադար մը, ինչ որ կարեւոր զիջում էր: Սակայն, ծանօթ էր որ վարչապետը ոչ մէկ հեղինակութիւն ունէր Պաշտպանութեան նախարարին վրայ, ուստի Բասայեւ քաշուելէ առաջ յաւելեալ երաշխիքներ պահանջեց:

Լրատուներու կողմէ միշտ փնտռուած ծանօթ զօրավարը՝ Լեպետ որ վերջերս հրաժարեցաւ բանակէն, զգուշացուց Ռուսերը, ըսելով. - «Եթէ մեր զօրքը արիւնով ներկէ Բուդենովսկը, ամբողջ Կովկասը կը կորսնցնենք»:

Ելցին անշուշտ համոզած չէ Հալիֆաքսի իր գործակիցները թէ Կովկասի մէջ պայքար կը մղէ «միջազգային ահաբեկչութեան մեծագոյն կեդրոնին դէմ»: Բայց վեհաժողովին եզրակացութեան բնագրին մէջ ոչ իսկ տող մը տեղ գտաւ Չէչէնիոյ մասին: Պատճառը այն է որ բարգաւաճ երկիրներու ղեկավարները կը վստահին Ելցինի. չեն հասկնար որ իրենց առջեւ հպարտացող այդ անձը թէ ինք հրահանգած է Բուդենովսկի հիւանդանոցին վրայի յարձակումը, իր երկրին մէջ արիւնարբու եւ անպատասխանատու ցարէ մը ուրիշ բան չի կրնար նկատուիլ: Անվերապահօրէն նեցուկ կանգնելով անոր, անոնք այսօր թերեւս անմիջական առաւելութիւններու կը տիրանան Պոսնիոյ կամ տնտեսական մարզին մէջ, բայց չեն անդրադառնար որ կ'ենթարկուին յետագային Ռուսաստանը կորսնցնելու վտանգին:

ՄԱՄՈՒԼ

«LE FIGARO» (26 Juin)

GÉNOCIDE ARMÉNIEN : UN HISTORIEN CONDAMNÉ

Այս խորագրին տակ Արմէլ Հելիօ չահեկան տողեր ստորագրած է Ֆիկառօ-ի մէջ, սկիզբը խօսքը տալով Իվ Թերնոնի որ կ'ըսէ վճիռին առթիւ.- «Այս դատավարութիւնը կենսական պայքար մը կը ներկայացնէր: Հայ ցեղութը միայն զոհ կրնայ ըլլալ շատ չափաւոր նկատողութիւններէն (աքանտի?) եւ Պ. Լէուիսի դէմ բացուած դատին եզրակացութենէն: Հարց էր գիտնալ թէ պատմաբան մը, արտայայտութեան իր ազատութեան մէջ, կրնա՞յ ուրանալ հաստատուած ճշմարտութիւն մը, իրականութիւն մը, որ Թուրք կառավարութեան հաստատուած պատասխանատուութիւնն է 1915-ի Հայերու ցեղասպանութեան: Զայն դատապարտելով, դատարանին նախագահուհին՝ Ժագլին Գոշար լաւ չէշտեց, հարցը չէր վերաբերեր միջամուխ ըլլալու պատմաբաններու բանավէճին, այլ՝ հաստատելու պատասխանատուութիւնը անոնց որոնք կ'արտայայտուին, երբ իրենց խօսքերով կը վիրաւորեն ցեղասպանութենէ մը վերապրողներուն յիշողութիւնը»:

Յօդուածագիրը, ապա, կը ծանրանայ Ի. Թերնոնի վրայ, ցեղասպանութիւններու մասնագէտ պատմաբանը 25 տարի է կը չէշտէ Թուրքերու ուրացման ճիգերը եւ կարգ մը պատմաբաններու (Վայնշթայն եւլն.) բացասական դիրքը:

Ա. Հելիօ հակիրճ պատմականը կ'ընէ իրադարձութեանց, վերջաւորութեան վերլուծելով վճիռին բովանդակութիւնն ու իմաստը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ՍՓԻՒՌՔ ԿԱՊԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

1992-ի Մայիսին, Պոսթընի մօտակայ արուարձան Պելմոնթ – Ուաթըրթաունի մէջ դասախօսեցի Հայաստանի եւ Արցախի մասին: Հարց - պատասխանի հանգրուանին, ըսի որ բնական պէտք չէ նկատել Հայրենիք - Սփիւռք համերաշխութիւնը: «Նման համերաշխութիւն նուաճո՛ւմ մըն է, եւ կը մնայ ու պիտի մնայ հազուագիւտ», հաստատեցի ես, եւ աւելցուցի, - «պիտի չզարմանամ գիս եթէ՝ հինգ տարի ետք, Սփիւռքի մէկ անկիւնին մէջ Հայերու խումբ մը ցոյց մը կազմակերպէ Հայաստանի Հանրապետութեան դեսպանատուներէն մէկուն առջեւ»:

Այս խօսքը հիմնաւորուած էր այդ օրերուն նոր գրի առնուած մի քանի ուսումնասիրութիւններու վրայ որոնց նիւթն էր ոչ-Հայ սփիւռքներու քաղաքական լարուած կապերը իրենց հայրենիքներուն հետ (փիլիպպեան, հայիթիական, քուպայական եւ պաղեստինեան հաւաքականութիւններու մասին): Հաստատումըս կատղեցուց ունկնդիրներէն շատեր: Հակաճառութիւնները կը բխէին տարբեր տեսանկիւններէ: Ոմանց համար՝ դաւաճանութեան համազօր բան մըն էր անցողակի կերպով ըսածս: Իրենք կը հակաճառէին, զգացաբար, որ հայրենազուրկ եւ հայրենասէր Սփիւռքահայութեան համար սրբապղծութեան նման բան մը պիտի ըլլար նման ցոյց, եւ իմ գուշակութիւնս՝ թէ պիտի պատահէ՛ր նման երեւոյթ, ինքնին մեղանչում մըն էր հայրենի սրբութիւններու դէմ: (Քանի որ լաւ ծանօթ եմ Պոսթընի շրջանին, կրնամ ըսել որ նման խօսքեր կ'արտայայտէին ռամկավար կամ չէզոք հակում ունեցողներու եւ կամ շատ երէց սերունդի մարդոց զգացումները):

Սակայն կար նաեւ ինծի քաջածանօթ դաշնակցական հատուածի մը «դայթակղած» արձագանգը, այսպէս, - «Նման վարկած՝ տեսակ մը դաւաճանութիւն է Արցախի հանդէպ: Չէ՞ որ երբ Հայրենիքը, որ կը ներառնէ Հայաստանն ու Արցախը, ճգնաժամային վիճակի մէջ է, Սփիւռքի մը պարտքն է ամբողջական հաւատարմութիւն: Այդ չի՞ փաստեր հրեայ սփիւռքի գործօն, ազդու եւ կատարեալ հաւատարմութիւնը, Իսրայէլի հանդէպ: Միթէ անհաւատարմութիւն չէ՞ թելադրել որ Սփիւռքահայը կրնայ ցոյց կատարել եւ այդ ցոյցով իսկ «դաւաճանել» ճգնաժամային աքցանի մէջ բռնուած Արցախին ու Հայաստանին: Եւ վերջապէս, ի՞նչպէս անտեսել որ Իսրայէլը արաբ Պետութիւններով շրջապատուած է, Հայաստանը՝ թուրք եւ իսլամ («տաճիկ») Պետութիւններով: Ուրեմն՝ երկուքն ալ դատապարտուած են, յաւիտենական ճգնաժամի, ինչ որ կ'ենթադրէ երկարատեւ եւ վճռական սփիւռքեան հաւատարմութիւն»:

Չեմ յիշեր այս յայտարարութիւններուն յաջորդող բազմակողմանի խօսակցութեան մանրամասնութիւնները: Կարեւոր է հաստատել միայն երկու կէտ, - նախ՝ որ թէ՛ Իսրայէլի, թէ՛ ալ Հայաստանի մէջ, տեղւոյն ժողովուրդը ցոյց կը կատարէ իր իսկ Պետութեան դէմ, կ'արտայայտէ որոշ հատուածներու դժգոհութիւնը, եւ այս՝ «դաւաճանութիւն» չի համարուիր, Իսրայէլի մէջ գոնէ: Երկրորդ՝ թէեւ Սփիւռքները (հայկական կամ հրէական) աւելի կը վարանին ու շրջահայեաց են հայրենի Պետութեան դէմ ցոյցեր կազմակերպելու հարցին մէջ, բայց եւ այնպէս անոնք ալ ճնշում բանեցնելու այլազան ձեւեր ունին, եւ հազուագիւտ ցոյցեր ալ կը կազմակերպե՛ն, շրջահայեաց մնալով հանդերձ:

1992-ի Մայիսին, ես սխալեցայ երբ ըսին «հինգ տարի ետք պիտի չզարմանամ նման ցոյց մը տեսնելով: Երկու տարի ետք, 1994-ին (Յունիսին էր կարծեմ), Պէյրութի մէջ Դաշնակցութիւնը ցոյց մը կազմակերպեց Հայաստանի Արտաքին Գործոց Նախարարին դէմ, երբ ան՝ փափկանկատութիւնները անտեսելով, Թրքական օդանաւով ժամանած էր Պէյրութ:

Հոս հարցը այն չէ. թէ ո՞րքանո՞վ եւ ի՞նչ տեսանկիւնէ կարելի է արդարացնել կամ այպանել նման ցոյցեր եւ ելոյթներ: Այս յօդուածին մէջ կ'ուզեմ պեղել տարբեր նիւթ մը, - Իսրայէլ - Հրեայ Սփիւռք կապը: Մեր Սփիւռքի մէջ՝ Սփիւռք - Հայրենիք կապերու ամէն վերլուծում կը թուի ունենալ որոշ ենթադրեալներ, որոնք գիտակցօրէն կամ անգիտակցօրէն հիմնաւորուած են հրեայ հաւաքականութեան գործելակերպին վրայ: Կայ՝ (ա.) «բարի նախանձ»ը, հրեայ Սփիւռքի կազմակերպութեան, որակի, ճնշում բանեցնելու կարողութեան հանդէպ: Կայ՝ (բ.) տխուր երեւոյթը՝ «հակասեմականութիւնը», այսինքն՝ Հրեան աշխարհի, ի միջի այլոց մե՛ր ալ բոլոր դժբախտութիւններուն պատասխանատուն որակելու հակումը, Հրեան իբր տեսակ մը սատանայ պատկերացնելու պատրաստակամութիւնը: Հակասեմականութիւնն ալ նիւթս չէ հոս: Կայ (գ.) նաեւ կատարեալ անգիտացումը ոչ-Հայ, ոչ-Հրեայ Սփիւռքներու ներկային եւ անցեալին, անգիտացում մը որ կը հետաքրքրէ եւ կը յուզէ զիս:

Վերջին տարիներուն իմ ակադեմական աշխատանքի գլխաւոր առանցքը եղաւ հիմնումն ու խմբագրումը գիտական նոր հրատարակութեան մը՝ որուն անունն է Սփիւռք, - Անդրազգային Ուսումնասիրութիւններու Հանդէս: Այս պարբերաթերթին պատասխանատու - տէրն է Զօրեան Հիմնարկը, խմբագիրն եմ ես, հրատարակիչն է՝ Օքսֆորտի Համալսարանի հրատարակչականը: Հոն կը հրատարակուին ուսումնասիրութիւններ, ամէն տեսակի ու որակի «անդրազգային» հաւաքականութիւններու, ի միջի այլոց սփիւռքներու մասին: Նման խմբագրական աշխատանք ստիպած է զիս ուսումնասիրել տեսակ մը «բաղդատական սփիւռքագիտութիւն»: Հրէական ու չինական, հայկական եւ քուպայական, պաղեստինեան եւ (այո՛) Թրքական ու «Սփիւռք» կոչուող բազմաթի՛ւ ուրիշ հաւաքականութիւններ կան այսօր, որոնցմէ ոմանք նախընտրելի պիտի ըլլար, թերեւս, «Սփիւռք» չկոչել: Հարցը, սակայն, այդ չէ: Հարցը այն է որ ծանօթ չեմ ուրիշ որեւէ՛ Սփիւռքի, որուն մէջ գործունէութեան եւ արժեւորումի հիմնաւորում հայթայթող չքննարկուած ենթադրեալները այնքա՛ն «հրէական» են, որքան մեր Սփիւռքի մէջ: Այսինքն՝ մենք կ'ենթադրենք թէ կը հասկնանք հրեայ Սփիւռքի անցեալն ու ներկան, կը նմանինք անոր ու պէտք է կարենանք «ընդօրինակել» անոր յաջողութիւնները:

Հասկնալի է ինծի համար թէ ինչո՞ւ այդպէս կը մտածենք: Բոլորովին սխալ եւ անհիմն չէ զուգահեռներ որոնել՝ Հայ եւ Հրեայ Սփիւռքներու միջեւ: Սակայն կայ նաեւ մեր անգիտութիւնը, չըսելու համար տգիտութիւնը՝ անոր հանդէպ, զոր պէտք է փարատել: Եւ քանի որ բազմակողմանի է անգիտութիւնը, բազմակողմանի պէտք է ըլլայ նաեւ փարատումի ճիգը. Նման ընդհանուր ճիգ մը կատարել չէ իմ առաջադրութիւնս, այս յօդուածին մէջ: Կ'ուզեմ, գլխաւորաբար, անդրադառնալ ներկայի Հրեայ Սփիւռք - Իսրայէլ կապերուն, յստակացնել զանոնք, որոշ զուգահեռներ ալ թելադրել՝ հայ Սփիւռք - Հայաստան զոյգին հետ: Սակայն յօդուածիս այս հատուածը փակելէ առաջ, պէտք կը զգամ շատ սեղմ ձեւով ընդգծել մեր եւ հրէութեան տարբերութիւններէն մի քանի կէտ:

(Ա.) Իսրայէլը հրեայ սփիւռքին կերտած, ստեղծած հայրենիքն եւ Պետութիւնն է: Հայաստանը՝ հայ Սփիւռքի ստեղծած հայրենիքը եւ Պետութիւնը չէ: Աւելին, ընդունելով կոպիտ իրականութիւնը, պէտք է աւելցնել, - Հայաստանը մե՛ր, Սփիւռքի Հայրենիքն է, սակայն մենք՝ Հայաստանի Սփիւռքը չենք: Այսինքն՝ մենք, Վասպուրականէն, Տարօնէն, Հայկական Բարձրաւանդակէն, Կիլիկիայէն, Անատոլուէն, Իզմիրէն ճողոպրած եւ Պոլիսը լքած, ապա Պարսկաստանէն գաղթած սերունդներու թոռներէն ու ծոռներէն բաղկացած Սփիւռքը, - մենք՝ Արաքսէն արեւելք գտնուող հողամասը կը նկատենք մեր ապրող հայրենիքը, մեր իր - ական հայրենիքը: Մեր միւս հողերը՝ մեր տեսլական հայրենիքն են այսօր: Մինչ այդ, սակայն, Հայաստանի պետական մարդոց եւ ժողովուրդի ստուար մեծամասնութեան համար մեր, Միջին Արեւելեան եւ մանաւանդ «Արեւմտեան» Սփիւռքը գրեթէ անծանօթ, երբեմն օգտակար, բայց ի վերջոյ «անվստահելի» նկատուող հաւաքականութիւն մըն է: Ընդհանրապէս անհասկնալի հաւաքականութիւն մը: Եւ զայն մարդկայնօրէն հասկնալու ճիգը կը նկատուի աւելորդ: Երեւանի համար՝ Կրասնոդարի եւ Թիֆլիսի, Ստաւրոպոլի եւ Կիեւի, Ռոստովի եւ Մոսկուայի հարազատ սփիւռքներն են ծանօթը, ընտանին, հարազատը: Այս իրականութիւնը կրնայ փոխուիլ, իրերահասկացողութեամբ և գործակցութեամբ, որոնք շատ փոքր չափով գոյութիւն ունին, կրնան բարելաւուիլ: Սակայն այսօր, ա՛յս է վիճակը:

Կը կրկնեմ: Հրեայ Սփիւռքը Իսրայէլը ստեղծեց, 1878 - 1948 թուականներուն: Հրեայ Սփիւռքի ղեկավարներու ընտրանին շատ լաւ կը ճանչնար եւ կը հասկնար Իսրայէլեան Պետութեան առաջին սերունդի ընտրանին, - Պէն Կուրիոն, Խայիմ Վայցման, Կոլտա Մէյիր, Մոշէ Տայան, եւլն.: Ներկայիս, ինչպէս պիտի պարզուի այս յօդուածի Բ. մասին մէջ՝ այդ չէ՛ պարագան:

Նմանապէս, կարելի է ըսել որ 1920-էն ետք սփիւռքացրիւ դաշնակցական ղեկավարները (Ահարոնեան, Ջամալեան, Քաջազնունի, Վրացեան) կը ճանչնային եւ թերեւս կը հասկնային իրենց հակառակորդ հայ համայնավար ղեկավարներու առաջին սերունդը, - այն՝ որ 1936-էն 1939 դահիճին զոհ գնաց, Աղասի Խանջեանէն ետք: Սակայն պաղ պատերազմի ընթացքին Դաշնակցութեան ղեկավար սերունդը չէր կրնար նմանապէս ճանչնալ, ո՛ւր մնաց հասկնալ Հայաստանի ղեկավարութիւնը: Աւելորդ է ըսել, թերեւս, որ Հայաստանի համայնավար ղեկավարութեան համար ալ մահացո՛ւ վտանգ պիտի ներկայացնէր Դաշնակցութիւնը խորապէս ճանչնալու որեւէ փորձ: Ուրեմն, խորացաւ խրամատ մը, զոր չկրցան կամրջել Սփիւռքի միւս ղեկավար ընտրանիները, կղերական, Ռամկավար կամ Բարեգործական: Հոս՝ հաստատումներս այս կամ այն հատուածը այպանելու փորձ մը չեն, այլ՝ իրականութիւն մը նկարագրել կը միտին:

Այսօր, ձախողութիւններ կան զորս պարկեշտօրէն պէտք է «ձախաւերութիւններ» որակել, որոնք կու գան ցոյց տալու թէ որքա՛ն սահմանափակ էր սփիւռքեան ղեկավար ընտրանիի ճանաչումը, հանդէպ Հայաստանի քաղաքական, ընկերային եւ մշակութային բիրտ իրականութեան: Մէկ կողմէն՝ Հրայր Մարուխեանի ղեկավարած կուսակցութեան միամիտ սայթաքումները, 1991-էն 1994, միւս կողմէն՝ Հայր եւ աղջիկ Մանուկեաններու փարթամ միջամտութիւնները՝ կաթողիկոսական ընտրութեան մարզին մէջ, կու գան փաստելու որ խօչալներն ու փողը, դրամը, չե՛ն բաւեր՝ Հայաստանը իբր գործավայր հասկնալու, Սփիւռքը Հայաստանի մէջ ազդու գործօնի վերածելու: «Մի քիչ փող ուղարկեցէք» կը գրէր Օտեանի Փանջունին, եւ յիսնամեակ մը ամբողջ Ռամկավար - Բարեգործական մամուլը կ'ըմբոշխնէր հնչակեան եւ դաշնակցական գործիչներու այն ծաղրանկարը զոր կը մարմնացնէր անմահ Փանջունին: Սակայն «մի քիչ փող ուղարկելով» ո՛չ նախագահական ընտրութիւն կրցաւ շահիլ ՀՅԴ-ն, ո՛չ ալ կաթողիկոսական ընտրութիւն ապահովել՝ ՀԲԸՄ-եան աւագանին: Թէ այս կրկնակ, անփառունակ ձախողութիւնները որուն ի՞նչ պիտի սորվեցնեն, չեմ գիտեր: Զանոնք կ'ընդգծեմ, հիմնաւորելու համար իմ առաջին կէտս, - Սփիւռք մը եւ Հայրենիք մը կրնան իրարու հետ գործակցիլ, կամ՝ մէկը միւսին համար յաջող գործունէութեան դաշտ կրնայ դառնալ, միա՛յն եւ միմիա՛յն երբ ընտրանիները, գոնէ, կը ճանչնան եւ կը հասկնան միւս կողմի իրավիճակը: 1878-էն 1948, նոյնիսկ մինչեւ 1967 Յունիսի պատերազմը, հրեայ Սփիւռքի ընտրանին կը ճանչնար Իսրայէլը եւ անոր ընտրանին: 1945-էն, պաղ պատերազմէն ետք, բնաւ նոյնը չէր մեր Սփիւռքի եւ Հայրենիքի ղեկավար ընտրանիներու պարագան:

(Շար. 1)

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

«ԷՋՄԻԱԾԻՆ ԵՒ ԱՆԹԻԼԻԱՍ – ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ»

(Հեղինակ՝ Տոքթոր ՄԵԼԳՈՆ ԷՊԼԻՂԱԹԵԱՆ)
ՀԱԼԷՊ - 1994

Հայաստանեայց առաքելահաստատ Մայր Եկեղեցին ընդհանրական սահմանադրութեամբ մը օժտելու հարցը օրակարգի նիւթ եղած է ազգային - եկեղեցական բազմաթիւ ժողովներու: Բեմէն թէ մամուլով շատ -- շատեր ալ անդրադարձած են ատոր: Եւ սակայն պետականութենէ զուրկ մեր ժողովուրդին տարասփիւռ գոյավիճակը եւ վարչա -- քաղաքական տարբեր ու յաճախ հակադիր ազդեցութեանց ենթարկուած ըլլալու իրողութիւնը՝ գլխաւոր արգելակները եղած են իրեն համար ամբողջական ու համապարփակ կանոնադրութիւն մը ստեղծելու Հայ Եկեղեցւոյ բաղձանքին:

Այս երեւոյթը քննող խուզարկու բանիմաց անձ կրնայ հարց տալ, թէ ինչպէս 1700--ամեայ Հայ Եկեղեցին երբեք չէ մշակած ամբողջական կանոնադրութիւն մը, որ նախօրօք ու պաշտօնապէս ճշդած ըլլալ անոր բաղկացուցիչ մասերուն յարաբերութիւններն ու իրաւասութեանց սահմանները:

Պարզ իրականութիւնն այն է, որ Հայ Եկեղեցին գործած է լոկ անցեալէն ժառանգուած աւանդութիւններով կամ մասնակիօրէն մշակուած օրէնքներով, առանց ունենալու համընդհանուր եւ բոլոր Աթոռներուն համար պարտաւորիչ օրինագիրք մը:

Հիմա, անկախացեալ Հայաստանի պայմաններուն մէջ, երբ Ս. Էջմիածնի Մայր Աթոռը ընտրած է արդէն իր արժանաւոր գահակալը ու Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնն ալ օրերս կ'ունենայ իրը, բնական է որ սահմանադրական հարցերու [illegible] տակ եկեղեցական թէ աշխարհական [illegible] ուրհաս մտաւորականներ փորձեն կրկ[illegible] ձեռք առնել Հայ Եկեղեցւոյ ամբողջական եւ ընդհանուր կանոնադրութեան մը մշակման գործը ու ազգային մեր ինքնութեան գլխաւոր խորհրդանիշ հանդիսացող եկեղեցին օժտեն Սահմանադրական օրինագիրքով մը:

«Հալէպի «Կիլիկիա» հրատարակչատունէն մեզի հասած փոքրածաւալ գրքոյկ մը (80 էջ) առաջին արձագանգ մըն է այս ուղղութեամբ: Հեղինակը՝ տոքթ. Մելգոն Էպլիղաթեան, հանրածանօթ եւ յարգուած անուն մըն է Լիբանանի պետական -- դիւանագիտական շրջանակներուն մէջ, որպէս երկարամեայ երեսփոխան երկրին Խորհրդարանին: Ան մնայուն ներկայութիւն մըն է նաեւ լիբանանահայ կուսակցական (Հ. Յ. Դ.) թէ ազգային - եկեղեցական կեանքին մէջ, շուրջ քառորդ դարէ ի վեր պարբերաբար մաս կազմած ըլլալով Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Ազգ. Կեդրոնական Վարչութեան Քաղաքական Ժողովին: Այս վերջին հանգամանքը բաւ է արդէն որ ան իրազեկ ըլլայ, մեր եկեղեցւոյ ներքին կարգուսարքին եւ ուստի՝ լսելի ձայն մը ունենայ եկեղեցական սահմանադրութեան մշակման հոլովոյթին մէջ:

Անմիջապէս ըսենք սակայն, թէ տոքթոր Էպլիղաթեանի սոյն գրքոյկը լուծումներ չէ որ կը բերէ բարդ ու տաղտկալի այս հարցին, այլ հարցադրումներու ճամբով կարծիքներ կը համախմբէ ապագայ սահմանադրութեան մը կազմութեան մասին ու տրամաբանական վերլուծման կ'ենթարկէ մեր Եկեղեցւոյ նուիրապետական Աթոռներու փոխ -- յարաբերութեանց սառն վիճակին տուն տուող պատճառները, անուղղակիօրէն ցոյց տալով նաեւ զանոնք բառնալու բանալի ուղիները...:

Ընդհանուր գիծերու մէջ բնութագրելէ ետք Հայ Եկեղեցւոյ ազգային նկարագիրը, հեղինակը կ'ըսէ թէ «անոր սահմանադրութիւնն ալ ազգային կարեւոր հարց մըն է», եւ ուստի՝ առանձինն քննարկման կ'ենթարկէ երկու կաթողիկոսութեանց այժմու կանոնադրութիւնները,

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՅՆՃԱՐԻ (Լիբանան) Ազգ. Գ. Կիւլպէնկեան վարժարանի հիմնադրութեան 25-ամեակի հանդիսութիւնը տեղի ունեցած է Յունիս 3ին վարժարանի շրջափակին մէջ։ Խօսք առած է Պետրոս Շէմմէսեան, իսկ օրուան գլխաւոր բանախօսութիւնը կատարած է առաջնորդը՝ Արամ Արք.։ Ձեռնարկին ընթացքին յատուկ շքանշանով պարգեւատրուած են նախկին տնօրէն՝ Մովսէս Այնթապեան եւ Կիրակոս Քիլէճեան։

ՓԼՈՎՏԻՒԻ (Պուլկարիա) համերգասրահին մէջ, Մայիս 28-ին, ժողով - համերգ մը տեղի ունեցած է նուիրուած Հայաստանի Ա. Հանրապետութեան անկախութեան հռչակման։ Ներկայ եղած են քաղաքապետը՝ Կարապետ Թոմասեան եւ թեմին առաջնորդը՝ Տիրայր Արք. Մարտիկեան։ Հանդէսին բացման խօսքը արտասանած է Ապրօ Մինասեան։ Օրուան իմաստին մասին խօսած է Արմէն Յովակիմեան։ Գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը։

ցոյց տալու համար ներքին այն հակասութիւն, որ գոյութիւն ունիատոնց միջեւ։

Այսպէս, Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնն ու անոր ենթակայ թեմերը իրենց գործունէութեան հիմ կ՚ընդունին 1863-ին Պոլսոյ մէջ հռչակուած Ազգային Սահմանադրութիւնը, մինչ Էջմիածին կը կիրարկէ 1836-ին ցարական միապետութեան պարտադրած «Պօլօժէնիա»ի սկզբունքները, երկուքն ալ անշուշտ իրենց էական բաժիններով ու վերամշակուած տարբերակներով։ Այս իրողութեան ի տես, տոքթոր Էպլիղաթեան նշանակալից կը գտնէ «որ երկու կայսրութիւններ (Օսմանեան եւ ցարական) տարբեր ժամանակներու եւ պատմական ամբողջովին տարբեր պայմաններու մէջ՝ որոշած են իրենց հպատակ հայ ժողովուրդը կառավարել եկեղեցական միջնորդի մը խողովակով»։ Ու կ՚աւելցնէ, թէ նոյնը պատահած է խորհրդային շրջանին ալ, երբ «սկզբնական տարիներու հակակրօնական դաժան հալածանքներէն ետք՝ Մոսկուա վերատեսութեան ենթարկեց իր ռազմավարութիւնը եւ աւելի թոյլատու գտնուեցաւ Էջմիածնի հանդէպ, փորձելով շահագործել անոր ազդեցութիւնը արտասահմանի հայ գաղութներուն վրայ» (էջ՝ 31)։

Պետութիւններ լաւ հասկցած ըլլալու են եկեղեցւոյ դերը (եւ ո՛չ միայն Հայ Եկեղեցւոյ)՝ քաղաքական ընտրանքներ կամ արժեւորումներ հակակշռելու կենսական գործին մէջ...։ Ուղեգիծ մը, որուն թարմագոյն օրինակը եղաւ Գարեգին Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին վերջին ընտրութիւնը՝ նախագահական բացարձակ նախընտրութեամբ ու կամքով, որ կը միտի Հայաստանի նորանկախ պետութեան - եւ իշխանաւորներուն - ազդեցութեան գօտիներուն ընդլայնումը Սփիւռքի գաղութներուն վրայ։ Եւ այս նկատի առած նորընտիր Հայրապետին բազմաթիւ կարերն ու վայելած հմայքը արտասահմանի հայութեան կարեւոր մէկ զանգուածին վրայ։

Բայց միայն Էջմիածինը չէ որ ենթարկուած է քաղաքական ուղեւորութեանց։ Սփիւռքեան մեր եկեղեցիները եւս բնաւ չեն մնացած անկէ։ Ու ինչպէս կը հաստատէ Էպլիղաթեան՝ «Սփիւռքի հայկական կազմակերպութիւնները գաղութներու կազմութեան առաջին շրջանէն իսկ կատարելապէս հասկցան Հայ Եկեղեցիին բացառիկ կարեւորութիւնը իբրեւ հայապահպանման ազդակ, լեզուին եւ մշակոյթին հաւասար, բայց մանաւա՛նդ Սփիւռքի հայ ազգային կեանքը հակակշռելու կոչուած հզօր լծակ։ Այս երշտմարտութիւնը լաւապէս չըմբռնող ապագայ պատմաբանին համար անհասկընալի պիտի ըլլայ թէ ի՞նչ հետանկարով աշխարհիկ կազմակերպութիւններ ահագին ժամանակ վատնեցին քահանայ -- առաջնորդ -- կաթողիկոս անհատնում վէճերով եւ իրարու հետ մրցեցան եկեղեցիներ կանգնելու համար» (էջ՝ 31)։ Այս բոլորէն կը հետեւի ուրեմն, որ Եկեղեցին ոչ - կրօնական նպատակներու հետապնդման յարմարագոյն լծակ մը եղած է անցեալին ու պիտի շարունակէ ըլլալ ապագային եւս։

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՅԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՄԻԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՄԲ ՈՐԴԵԳՐԱԾ ՈՐՈՇՈՒՄ

Հայ Աւետարանական Համաշխարհային խորհուրդը յատուկ ժողով մը գումարեց Փարիզի մէջ՝ 1995 Մայիս 15-ին։ Ներկայ էին հետեւեալ կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները. - Ամերիկայի Հայ Աւետարանչական Ընկերակցութիւն (ԱՀԱԸ), Հիւսիսային -- Ամերիկայի Հայ Աւետարանական Միութիւն (ՀԱՄ), Ֆրանսայի Հայ Աւետարանական Միութիւն (ՖՀԱՄ), Մերձաւոր - Արեւելքի Հայ Աւետարանական Եկեղեցիներու Միութիւն (ՄԱՀԱԵՄ), Ստեփան Փիլիպպոսեան Հաստատութիւն (ՍՓՀ), եւ վերջերս կազմուած Հայաստանի Աւետարանական Եկեղեցիներու Միութիւն (ՀԱԵՄ)։

Խորհուրդը քննարկեց վերջերս գործուած հակօրինական բռնարարքները, որոնք ուղղուած էին Ամերիկայի Հայ Աւետարանչական Ընկերակցութեան ու Հայաստանի Աւետարանական Եկեղեցիներու Միութեան կապուած անհատներու, համայնքներու եւ գրասենեակներու դէմ։

Խորհուրդը հետեւեալ որոշումը որդեգրեց.

Նկատելով որ Հայ Աւետարանական Եկեղեցիներու Համաշխարհային խորհուրդը ժողով մը գումարեց Փարիզի մէջ, Երկուշաբթի, 1995, Մայիս 15-ին.

Նկատելով որ ներկաներուն մէջ կը գտնուէին Հիւսիսային Ամերիկայի, Ֆրանսայի ու Մերձաւոր - Արեւելքի Հայ Աւետարանական եկեղեցիներու Միութիւններուն, Ամերիկայի Հայ Աւետարանչական Ընկերակցութեան եւ Ստեփան Փիլիպպոսեան Հաստատութեան ներկայացուցիչները.

Նկատելով որ Համաշխարհային խորհուրդը ստացած է տեղեկագիրներ, որոնք կը վերաբերին վերջերս տեղի ունեցած յանցագործութեանց՝ ուղղուած Ամերիկայի Հայ Աւետարանչական Ընկերակցութեան եւ Հայաստանի Հայ Աւետարանական Եկեղեցիներու հետ կապ ունեցող անհատներու, համայնքներու եւ գրասենեակներու դէմ.

Նկատելով որ Համաշխարհային խորհուրդը ստացած է ուրիշ տեղեկագիրներ՝ գործի դաշտէն եւ Ամերիկայի Հայ Աւետարանչական Ընկերակցութենէն, որոնք կը հաղորդեն թէ Հայաստանի Կառավարութիւնը կ՚ափսոսայ պատահածին համար, ու բերանացի թէ գրաւոր երաշխաւորութիւններ տուած է՝ հաւաստելով թէ հակօրինական արարքները ո՛չ իր կողմէ արտօնուած էին, ո՛չ ալ արդարացուած, եւ թէ ամէն կարելի միջոցի պիտի դիմէ՝ վստահեցնելու համար թէ յանցագործութիւնները պիտի չկրկնուին.

Հետեւաբար որոշուեցաւ թէ. --

1) Հայ Աւետարանական Եկեղեցիներու Համաշխարհային խորհուրդը կ՚ընդունի Հայաստանի Կառավարութեան ափսոսանքը։

2) Համաշխարհային խորհուրդը գոհունակութեամբ ստացած է Հայաստանի կառավարութեան երաշխաւորութիւնը՝ թէ ան չէ արտօնած, ո՛չ ալ արդարացուցած յանցագործութիւնները, եւ թէ ամէն կարելի միջոցի պիտի դիմէ՝ որպէսզի նման յանցագործութիւններ չկրկնուին։

3) Համաշխարհային խորհուրդը իր գնահատութիւնը կը յայտնէ Հայաստանի կառավարութեան՝ յանցագործութեանց հանդէպ անոր ցուցաբերած շտապ հակազդեցութեան համար, ինչպէս նաեւ Հայաստանի կառավարութեան կողմէ երաշխաւորուած կրօնական ազատութեան համար։

4) Համաշխարհային խորհուրդը իր երախտագիտութիւնը կը յայտնէ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին՝ այս հարցին նկատմամբ անոր թափած անձնական ջանքերուն համար։

5) Համաշխարհային խորհուրդը ուրախութեամբ կ՚ողջունէ Հայաստանի Աւետարանական Եկեղեցիներու Միութեան հիմնադրութիւնը, եւ հանոյքով կը հաղորդակցի անոր հետ, նաեւ զայն կազմող եկեղեցիներուն ու կազմակերպութեանց, եւ անոր առընչուած համաշխարհային գործակիցներուն հետ։

6) Համաշխարհային խորհուրդը կը նորոգէ իր յանձնառութիւնը՝ օգնելու Հայաստանի Հանրապետութեան եւ անոր ժողովուրդին, եւ զօրավիգ կանգնելու Հայաստանի ժողովրդավարական գործընթացին ու կրօնական ազատութեան, նկատելով որ Հայաստանը եղած է քրիստոնէութիւնը իբր պետական կրօն ընդունող առաջին ազգը։ Աստուած օրհնէ Հայաստանի Հանրապետութիւնը՝ մինչ ան կը զարգանայ անկախ ու ժողովրդավարական ազգերու համաշխարհային համայնքէն ներս։

Միաձայնութեամբ ընդունուած 1995 Մայիս 15-ին՝ Փարիզի մէջ։

Հիւսիսային Ամերիկայի
Հայ Աւետարանական Միութիւն
Ֆրանսայի
Հայ Աւետարանական Միութիւն
Մերձաւոր - Արեւելքի
Հայ Աւետարանական
Եկեղեցիներու Միութիւն
Ամերիկայի
Հայ Աւետարանչական Ընկերակցութիւն
Ստեփան Փիլիպպոսեան Հաստատութիւն

ՀՈՂԱՐՏԻՔ

ՅՈՎՍԷՓ ԱԼՃԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հաւաքուած Եկեղեցւոյ դաւիթին առջեւ, հարազատներ ու բարեկամներ կը շշնջային՝ «Փէփէն գնաց». այսինքն՝ ճառագայթ մը եւս Մեծ Եղեռնի շառաւիղներէն։ 86 տարեկան՝ տակաւին առոյգ մարդու մը կերպարանքն ունէր։ Լիոնէն 50 քիլոմեթր հեռու, Լա Թուր Տիւ Փէն գիւղաքաղաքին մէջ, Հողեղալատեան յաջորդ օրը Յովսէփ Ալճեան իր մահկանացուն կնքեց։ Նստած իր բազկաթոռին վրայ, կը հետեւէր հեռատեսիլի յայտագիրի մը. անոյշ մահ՝ վերապրողի մը համար որ աչքերը բացած էր տարագրութեան օրերուն, Մարաշի հողին վրայ, 1909, Փետրուար 20-ին։ Դեռ մանուկ, Թուրք եւ քիւրտ զինուորներ պիտի գան առաւօտ մը, բռնի ուժով տունէն տանելու փոքրիկին Յովսէփի հայրը։ Կոտորածի օրերն էին։ Տարիները պիտի անցնին. սակայն, Ղազարոս պիտի չվերադառնայ երբեք։

Աւելի ուշ աքսորի ճամբուն վրայ, հիւծած ու տկարացած, մայրն ալ՝ Լուսիա պիտի մահանայ, ձգելով որբ՝ երեք զաւակներ։ Յովսէփի քայլերը պիտի հասնին մինչեւ Ճեպէյլի որբանոցը՝ Լիբանան, ուր պիտի մնայ մինչեւ 1926։ Հո՛ն, պիտի ծանօթանայ 13-ամեայ պատանիի մը՝ Սեդրակ Սանճեան. այժմ՝ հանրածանօթ բարերար ու պատուոյ նախագահ Լիոնի Հ. Բ. Ը. Միութեան։ Եւ այնուհետեւ նոյնիսկ ժամանակը պիտի չկարենայ խորտակել իրենց բարեկամութիւնը։ 1926-ին, ուրիշներու նման Յովսէփ ալ կը մեկնի Ֆրանսա։ Կը հաստատուի Լիոն, աշխատելով առուտուրի ընկերութեան մը մէջ, մինչեւ իր թոշակի տարին։ 1933, Յուլիս 14-ին Լա Թուր Տիւ Փէնի մէջ կ՚ամուսնանայ Օր. Ովսաննա Մումճեանի հետ։ Զորս զաւակներ եւ 62 տարի ամուսնութիւն պիտի պսակեն իրենց կեանքը՝ համեստ ու անաղմուկ։ Կեանքի վերջին քանի տարիներուն իր կնոջը հետ կը վերադառնայ վերոյիշեալ գիւղաքաղաքը, ինքզինքը դեռ աւելի մօտ զգալու իր զաւակներուն ու յատկապէս թոռնիկներուն։

Յուղարկաւորութեան օրը, Յունիս 7-ին, խօսելով ննջեցեալի մասին, Պր. Սեդրակ Սանճեան պիտի յիշէր որբանոցի ամիսները ու վկայէր. «Յովսէփ շատ սիրուած ու գնահատուած էր։ Մարզական շատ մը մրցումներու մէջ միշտ ախոյեան կը հանդիսանար»։

Ան եղած է նաեւ մեծ ընթերցասէր, գրականասէր, ու մշտական սիրահար՝ Հայոց պատմութեան։

«Դէպի Յարութեան Խորհուրդը տանող ճանապարհն է մահը», բսաւ տեղւոյն ժողովրդապետը։ Ու «Տէր Ողորմեա՛»ն եղաւ հրաժեշտի վերջին աղօթքը։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԼՈՐԸՆՍ ՏԸՌԷԼ

ՊՐՈՍՊԵՐՈՅԻ ԿՂԶԻՆ

Ներածական՝ Գործու կղզիի բնութեան ու ապրելակերպին

Անգլերէնէ Թարգմանեց՝
ՇԱՔԷ ՏԷՐ - ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Զարեան չափազանց ակներեւօրէն հրմայուած է որեւէ բան ըսելու համար։ Կը զգամ թէ մտքին մէջ ամբողջ յօդուած մը արդէն իսկ ձեւաւորելու վրայ է այս փայլուն նիւթին շուրջ։ Անհամբեր կը սպասէ որ Կոմսը շարունակէ իր խօսքը։ Այս վերջինը՝ դարատափին մէկ կողմէն միւսը քալելով՝ կը ջանայ իր տեսակէտը ամրապնդող յաւելեալ մէջբերումներ յիշել։ Իւրաքանչիւրէն ետք՝ Զարեանի ոգեւորութիւնը աւելի՛ կ՚աճի։ Ի վերջոյ կ՚ըսէ.

- Կո՛մս, այս վեհ գիւտին կենացը պէտք է խմեմ։ Գորսիրայի մասին մեր գիտցածներուն վրայ կարեւոր նորութիւն մը կ՚աւելցնէ ասիկա։

- Ուրեմն, - կ՚ըսէ Կոմսը զգացած գոհունակութենէն խոպոտած ձայնով ու յաղթական որոշ չեշտով, - խմե՛նք բաժակ մը Վիզինօ զոր ես կը կոչեմ Կալիբանի գինի։ Ըստ իս՝ «Հատիկներ պարունակող Ջուրը» ո՛չ թէ շատ մը մեկնարաններու կարծած սուրճն է, այլ՝ բուսային -- խոնական այս արտասովոր խմիչքը։ Կենա՛ցդ, սիրելի Զարեան։

Կենացներու շարքը կը շարունակուի շիշ մը Քասթելլանի կարմիր գինիով, մինչ Զարեան հետզհետէ աւելի կը մխրճուի ենթադրութիւններու եւ հաւանականութիւններու լաբիւրինթոսին մէջ։ Կոմսը կ՚աւելցնէ.

- Ձենք կրնար վստահօրէն գիտնալ թէ Շէյքսփիր երբեւիցէ հոս եկած է, բայց կրնանք հետեւեալ երկու հարցումները տալ։ Առաջին՝ ո՞վ է «բարեկամ արկածախնդիրը» որուն ան կ՚ակնարկէ իր հնչեակներու ձօնին մէջ որպէս «պատմող», «բացատրող»։ Երկրորդ՝ 1609-ին Շէյքսփիր արդէն շատ զանրածանօթ էր բացայայտ բանագողութեան ենթարկուելու համար։ Բայց եթէ երկրէն դուրս կը գտնուէր, կրնայ պատահիլ որ Պարոն Թորպ քաջութիւնը ունեցած ըլլայ հրնչեակները տպելու։ Իսկ «Փոթորիկը» 1611-ին գրուած է, կ՚ըսեն։

Թէոդոր, որ քաջաբար իր սենեակը կը քաշուի ժամը իննուկէսին, բժշկական իր ծաւալուն գիտութիւնը մէկդի դրած՝ այդ պահուն մոմը կը մարէ, մեր գլխուն վերեւի իր պատուհանին կը մօտենայ։ Շէյքըսփիրի այցելութեան մասին Զարեանի տուած տեղեկութիւնը զուարթ տարակուսանքով լսելէ ետք՝ ջինջ երկինքին մասին ակնարկութիւն մը կ՚ընէ։ Արեւմտեան կողմէն՝ ձիթենիի երկու փայլփլուն պուրակներու միջով՝ սպիտակ ծովու չերտ մը կը տեսնուի։ Օդի փոքրիկ հոսանք մը կը հասնի հովիտէն։ Թէոդոր՝ օդին բոյրը ներշնչելէ ետք կը ճչէ - «Յասմիկ»։ Ապա բարի գիշեր կը յղէ եւ իր մօրուսաւոր գլուխը պատուհանէն ներս կը քաշէ։ Մենք երեքս՝ մարգագետնին վրայէն քալելով եւ մրգաստանէն անցնելով՝ բոլորաձեւ ամպհովանի շինուածք մը կը հասնինք, որ հռովմէական յաւերժահարսի մաշած արձան մը կը պատսպարէ։

- Կը յուսամ որ ձեր տիկինները ինձմէ վշտացած չեն գիրենք այս հանդիպումներուն չհրաւիրելուս պատճառով, - կ՚ըսէ Կոմսը։ -- Եթէ արտօնէք պիտի յայտնեմ որ կիները գիս կը յոգնեցնեն։ Անոնց ներկայութեան՝ պատշաճութեանց ու նախասիրութեանց մթնոլորտ մը կը ստեղծուի։ Հրեշտակներու պէս կը խօսին բանաստեղծութեան մասին, մինչեւ որ սենեակին անկիւնի հայելին նշմարեն։ Արական մըտածողութեան վեհութենէն զուրկ են։

Այս փոքր բարձունքէն անդին՝ տեսարանը կը տարածուի - այգի, պտղանոց, անտառ, իրենց բաժանման գիծերով, մինչեւ սպիտակածեփ քարերով վերջին ժայռերը, որոնցմէ անդին՝ ծովը ետ ու առաջ կը գալարէ իր արծաթեայ ցոլքերը։ Պալէոկաստրիցցայի ձկնորսները իրենց փայտեայ ու յարդեայ նաւակներով ճամբայ կ՚ելլեն։

- Լուսնի լոյսով մարդ թեթեւ կը քնանայ, - կ՚ըսէ Կոմսը։ Դալարագարդ հովանիի մը քովէն կ՚անցնինք ուր՝ խաղի սեղանի շուրջ նստածի պէս անշարժ՝ գիւղացի մը եւ իր կինը կը խօսակցին։ Անշունչ իրիկուան մէջ՝ անոնց ցած ձայնը յստակօրէն կը լսուի։ - Վազը դէպի ծովը ձիավարելու երթանք միասին։ Իւրաքանչիւրդ համար ձի մը ունիմ։

(Շար. 41)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ. -- Ժիրայր Շալճեան 500 ֆրանք «Միրօ Սրտի» Հաստրի Հրատարակութեան առթիւ։

ՓԱՐԻԶ. -- Կարպիս Թուլումճեան 200 ֆրանք։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է իսկապէնի հետեւեալ նուիրատուութիւնները. -

Տիկին Ալիս Մուրատեան 500 Ֆր., Պր. Յովհաննէս Տէր - Գալուստեան 100, Պր. Խաչատուր Թօփալեան 100, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տէմիրճեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Յակոբ Կօշկարեան 200, Տիկին Խօժէն Սէխեան 50, Տիկին Արշալոյս Աղաչեան 150, Տիկին Աղաւնի Պարոնեան 50, Տէր եւ Տիկին Ռաֆֆի Ասլանեան 1500, Տիկին Ալիս Մուրատեան 300, Տիկին Մարիձա Տէրտէրեան 100, Տէր եւ Տիկին Ժոզէֆ Մազգասեան 100, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Քիւլջեան 100, Տիկին Մարի Թօփալեան 300 ֆրանք, Տիկին Գարլէն -- Շաքէ Կիւլեան 200, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Կարապետեան 200, Տիկին Շնորհիկ Փափազեան 100, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գարաօղլանեան 100, Պր. Խաչիկ Օհանեան 100 Ֆր.։

Գրիգոր - Ռոժէ Տավլաշեանի մահուան առիթով Եկեղեցւոյս եղած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները. -

Տէր եւ Տիկին Միշօ Պարսաղճեան 200, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Պարսաղճեան 200, Տիկին Մատլէն Թիրիօ 300, Պր. Շառլ Անդրէասեան 500, Տէր եւ Տիկին Ժագ Փանոսեան 1000, Տէր եւ Տիկին Մեղու Փանոսեան 500, Տիկին Սօնա Փանոսեան 300 Ֆր.։

La Section de Langue et Civilisation arméniennes de l'INALCO (Langues O)

rappelle que ses cours sont ouverts à toute personne majeure titulaire d'un baccalauréat (dispense possible), *y compris les débutants absolus.* Les personnes ayant déjà une connaissance de la langue peuvent, selon leur niveau, être autorisées à cumuler les deux premières années, ou être admises sur examen en deuxième cycle (niveau licence, en cours d'habilitation, actuellement Diplôme Supérieur de l'INALCO). *Un nouveau programme de niveau Licence est créé à partir de la rentrée 1995, il comportera notamment une option «didactique de l'arménien», destiné à la formation ou au perfectionnement des enseignants d'arménien des associations arméniennes.*

Inscriptions administratives (renseignements audiophone 42 60 76 62)

Premier cycle: Inscription administrative 2, rue de Lille, Paris 7e, entre le 6 et 21 Juillet pour les bacheliers de 1995; jusqu'au 22 Septembre pour les acheliers des années antérieures (possibilité de dispense de baccalauréat. Se renseigner).

Second cycle: Inscription sur équivalence pour les personnes qui ont une bonne connaissance de la langue : retirer un dossier de demande d'équivalence avant le 30 Juin, 2, rue de Lille, Paris 7e, puis contacter Mme Donabédian au 44 16 11 10. Un examen aura lieu le 19 Septembre comportant une épreuve de thème, version, et résumé-commentaire en arménien.

Une réunion publique d'information aura lieu avec les enseignants de l'INALCO le Vendredi 15 Septembre 1995 à 20 h 30 à la Maison des Etudiants Arméniens, 57, Bd Jourdan, Paris 14e. Début des cours le 16 Octobre.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Սուրբ Մեսրոպ Կրթարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Վարժարանիս բարգաւաճման համար եղած հետեւեալ նուիրատուութիւնները. --

Պր. Ժիրայր Փեհլիվան 1000 Ֆր., Պր. Խաչիկ Քումրու 100, Տիկին Արեգնազ Բէպէլեան 100, Պր. Օհաննէս Տէր - Փիլիպոսեան 100, Տիկին Զարուհի Սրապեան 500, Պր. Վարդգէս Պաղտասարեան 1000, Տիկին Մաքրուհի Թարլաեան 200, Պր. Ֆանարճեան 200, Պր. Նէտէլեան 500 Ֆր., Տիկին Զապէլ Փուլուր 300, Պր. Մարտիրոս Քայան 200, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Ճամուզօղլու 500, Ապլաք եւ Կէօքթաշ ընտանիքներ 400, Պր. Վարուժան Զարքճեան 500, Տէր եւ Տիկին Կարապետեան 1500, Անանթէքս ընկերութիւն 1200, Պր. Փիէր Նիքոլա 500, Օր. Լինա Մելքոնեան 1000, Օր. Սիրվարդ Էլմաճիօղլու 250, Պ. Քոնսթան Պօյեան 250, Պ. Սիմոն Փեհլիվան 500, Պ. Քայմաքճը 500, Հայ Արարատ 200, Տէր և Տիկին Թորոս Պատուականեան 300, Պ. Վաղարշակ Գավճեան 200, Պր. Սարգիս Տաղճը 200, Պր. Զաքար Շէն 500, Պր. Տավիտ Թաչան 200, Տէր եւ Տիկին Քարաթէփէ 300, Տէր եւ Տիկին Բարսեղ 200, Տէր եւ Տիկին Նահապետ Խօղթաչ 500, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Խօլչէր 300 Ֆր.։

Պր. Յովհաննէս Երէցեան 400 ֆրանք Մարթա Սարըպօղլուի մահուան առիթով, Պր. Արսէն Քարօղլու 200 Ֆր. Սեդրակ Քարօղլուի յիշատակին, Տէր եւ Տիկին Ս. Շէրիք 500 Ֆր. իրենց մօր յիշատակին, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Տօղրամաճեան 1000 Ֆր. Լիւսի Տօղրամաճեանի մահուան առիթով, Տիկին Սօնա Թուրեան 300 Ֆր. իրենց հանգուցեալներուն յիշատակին։ .

Նանին
Տիկին Վարդուհի Օհաննէսեան

իր եղբայրն ու քոյրը
Արմէն եւ Աստղիկ Թուֆանեան

ուրախութեամբ կը ծանուցանեն

ԱՆԱՀԻՏի

ծնունդը, 1995, Մայիս 16-ին

Վազգէն եւ Աննա Թուֆանեանի երդիքին տակ, Փարիզ։

Տարեվերջի հանդէս

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնն ու երկօրեայ վարժարանիս ուսուցչական կազմը ուրախութեամբ կը հրաւիրեն տարեվերջի դպրոցական հանդէսին որ տեղի պիտի ունենայ Յունիս 29, Հինգշաբթի, երեկոյեան ժամը 20.30-ին, եկեղեցւոյ կից Սարգիս Պալապանեան սրահին մէջ»։

ԿԱՌՆՏՑ ԽԱՉ

ՃԱՇ

Պօմոնի Նայիրի մասնաճիւղը կազմակերպած է ճաշ մը, Շաբաթ, Յուլիս 1, ժամը 20-ին Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ։ Մուտքը ազատ է։

KHANASSOR

DIMANCHE 2 JUILLET

La FRA Dachnagtsoutioun groupe Arghoutian de Chaville

avec la participation de la Croix Bleue des Arméniens de France *Section «Ter Davtian» de Chaville*

organise une

grande fête champêtre

Buffet — Animation — Surprises — Ambiance

au Parc *B o n R e p o s à Viroflay*

Près de la Place Louis XIV — N 10 — Parcours fléché à partir de Chaville

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԽՏԱՑԵԱԼ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ, ՕԳՈՍՏՈՍ 1 - 26

Որակաւոր ուսուցչական կազմ, հրաւիրեալ դասախօսներ, պտոյտներ դէպի շրջակայ տեսարժան վայրերը

Գին՝ 6.200 Ֆրանս. Ֆր. - Հեռաձայնել՝ 39 / 41 / 520.7737 թիւին։ Բացակայութեան պարագային թողուլ հեռաձայնի թիւ մը։

COURS INTENSIF DE LANGUE ET CULTURE ARMENIENNES

UNIVERSITE DE VENISE, 1-26 AOUT

Enseignants qualifiés, conférences, séminaires, excursions et visites culturelles.

Prix : 6.200 FF. — Pour tous renseignements appeler le : 39 / 41 / 520.7737 — laisser un message avec le numéro de téléphone

XIVèmes JEUX MONDIAUX DE L'UGAB

A PARIS

du 10 au 15 Juillet

Comme nous l'avons annoncé précédemment, près de mille athlètes sont attendus à Paris (*). Les jeux se dérouleront à la Halle Carpentier, qui abrite cinq terrains de basket et de volley, ainsi qu'une annexe pour le football. Tous les athlètes et leurs dirigeants seront hébergés à l'Hôtel Méridien-Montparnasse. Trois bus de la RATP feront la navette entre l'hôtel et la Halle Carpentier.

La plus imposante délégation sera celle des Etats-Unis, avec 162 personnes venant de cinq villes différentes : Detroit, Los Angeles, Fresno, Boston et Oakland.

Outre les activités sportives, une soirée *«disco-jeunes»* est prévue le soir du 12 Juillet; puis la participation, dans la nuit des 13 et 14, aux festivités du «14 Juillet».

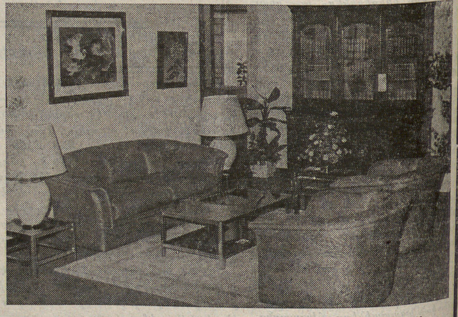
Un dîner de gala clôturera les Jeux, le 15 Juillet, à la fin des épreuves sportives, pour la remise des coupes et médailles. Un spectacle, haut en couleurs, est prévu durant cette soirée de gala.

(*) Pour toute information complémentaire, veuillez contacter : Stéphanie SAMUELIAN : 40. 50. 60. 53.

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z. I. Vitrolles à 20 km de Marseille **tél. : 42. 89. 27. 47**

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 28
MERCREDI
28 JUIN
1995

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.622 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 69e ANNEE — N° 18.622

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԺՈՒԱՐԻՆ ԲԱՅՑ ՅՈՒՍԱՏՈՒ ՍԿԻԶԲ

Փարիզի արդարադատ ատեանը յանդուգն հռչակեց պատմաբան Պ. Լէուիսը որուն դէմ դատ բացած էր Հայկական կազմակերպութիւններու Ֆորումը, Հայերու ցեղասպանութեան իրողութիւնը անտեսելով հայ ժողովուրդին արժանապատուութիւնը վիրաւորելու ամբաստանութեամբ։ Յունիս 21-ին արձակուած վճիռը հակառակ բոլոր յոյսերուն, հաւանաբար անակնկալի բաժին մը ունեցաւ մեզմէ շատերուն համար։ Այնքա՛ն վարժուած ենք պատուարներու եւ պատասխաններու, կեցուածքներու ժխտականներուն։

Նոյն պատմաբանին դէմ Հայ դատի յանձնախումբին ձեռնարկած առաջին դատին արդիւնքը որ օրինական ներկայ տուեալները անբաւարար եւ ուրեմն դատարանը անկարող կը նկատէր հարցը վճռելու, նոր թերահաւատութիւններ ունենալու պատճառ էր։ Թէեւ նշանակալից էր ամբաստանեալ կողմին կեցուածքը. Թուրք մամուլը առաջին օրէն կը չեշտէր թէ Ֆորումին ձեռնարկած դատը իր բնոյթով կը զանազանուէր առաջինէն, հաւակնելով որ բոլորովին անհաւանական չէր տարբեր արդիւնք մը։ Իսկ Պ. Լէուիսի պաշտպան փաստաբանը Թ. Լեւի «Միլլիյէթ»ի (Մայիս 16) թղթակիցին կ'ըսէր. «Ա. դատին պարագային բաւած էի որ ան օրինական հիմէ զուրկ է եւ չի կրնար տեղի ունենալ։ Իրաւացի էի։ Սակայն, վաղուան դատավարութեան համար նոյն բանը չեմ կրնար ըսել. որովհետեւ այս անգամ Լէուիս կը դատուի քաղաքացիական օրէնքին 1382-րդ յօդուածին համաձայն, Հայերու արժանապատուութիւնը վիրաւորած ըլլալու ամբաստանութեամբ։ Վճիռը պիտի ենթարկուի դատաւորին արժեւորումին»։

Այդ վճիռը որ արձակուեցաւ Թուրքիոյ վարչապետին Փարիզ գտնուած օրն իսկ, նախ դրական արձագանգ մըն է Հայկական եւ նաեւ Թրքական սպասումներուն։ Դատավարութեան օրը փաստաբան Փ. Տէվէճեան չեշտած էր թէ Հայերը կ'ապաւինին ֆրանսական արդարադատութեան։ Այսօր արդարացած է ապաւէնը։ Իսկ վճիռէն քանի մը օր առաջ Թուրք նախկին դեսպան մը հարց կուտար թէ «Ֆրանսայի մէջ դատաւորներ կա՞ն»։ Այդ հարցումն ալ յանգած է դրական պատասխանի։ Այո՛ Ֆրանսայի մէջ դատաւորներ կան։

Յունիս 21-ի վճիռը որուն առ այժմ հեղինակաւոր քանի մը տողով արձագանգներով միայն տեղ տուաւ Թրքական մամուլը, անկասկած ծանրագոյն իմաստը ունի նոյնինքն Պ. Լէուիսի համար։ Տուժակիր կողմին խորհրդանշական 1 Ֆր. հատուցանելու դատապարտումին մէջ չէ այդ իմաստը. այլ տրուած վճիռով դիտնականի անոր հեղինակութեան ու վայելած վարկին արատաւորման. բաներ որոնք անշուշտ որոշ ինքնավստահութիւն մը տուած էին Լէուիսի երբ Հայերու ցեղասպանութիւնը կը սահմանէր որպէս «Պատմութեան Հայերու տարբերակը»։ Հաւանօրէն ան այսօր հարց կուտայ ինքն իրեն թէ կ'արժէ՞ր մերժողութիւնը այդքան ծայրայեղութեան հասցնել, վերջին պահուն ստուերոտելու համար հեղինակաւոր պատմաբանի անցեալ մը, համակրութիւններու ապահոված կարգ մը առաւելութիւններու փոխարէն...։

Ինչ կը վերաբերի հայկական կողմին, վճիռը նման յետագայ քայլերու համար անառարկելի նախընթաց մը կազմելէ զատ, կ'արժեւորէ այս մարզի մեր փխրուն «դրամագլուխ»ը։ Այդ դրամագլուխը կազմուած էր ոչ ուղղակի արդարադատ միջազգային ատեաններէ արձակուած վճիռներով որոնք կը հաստատէին ցեղասպանութեան իրողութիւնը. 1984 Ապրիլին այս հաստատումը կ'ընէր «Ժողովուրդներու մնայուն դատարանը» Փարիզի մէջ, ապա 1985 Օգոստոս 29-ին ՄԱԿ-ի ենթայանձնախումբը, իսկ 1987 Յունիսին Եւրոպական Խորհրդարանը։

Այսօր հարցը հոն է թէ ի՛նչ արժեւորում պէտք է տալ ներկայ փուլին. ուրախանա՞լ, պարզապէս բաւարարուի՞լ թէ մեծ ակնկալութիւններու համեմատութեամբ համեստ նկատել յաջողութիւնը։ Մեզմէ իւրաքանչիւրը հակազդեց իր խառնուածքին, չափանիշներուն, մօտեցումներուն համաձայն։ Կամ բնաւ չհակազդեց։

Ինչ որ ալ ըլլայ պարագան, մեծագոյն սխալը պիտի ըլլայ կարծել թէ աւարտի մը հասանք. վերջակէտի մը յանգեցանք։ Լէուիսի դատավարութեան տրուած վճիռին ամէնէն ճիշդ գնահատումը պիտի ըլլայ պայքարի մեր յետագայ ճամբուն համար զայն մեկնակէտ մը նկատել։

Դժուարին, բայց յուսատու սկիզբ մը։

Ա. Թ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՅՈՒՆԻՍ 28, ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԳԱՐԵԳԻՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՊԷՅՐՈՒԹ ԳՆԱՑ

Երկուշաբթի, Յունիս 26-ին, Անթիլիասի մէջ տեղի ունեցած է միաբանական ժողով մը որուն ընթացքին պատրաստուած է թեկնածուներու հնգանուն հետեւեալ ցանկը. —

ԱՐՏԱԿ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, առաջնորդ Իրանա - Հնդկաստանի թեմին։
ՍԱՀԱԿ ԱՐՔ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ, առաջնորդ Յունաստանի Հայոց թեմին։
ՍՈՒՐԷՆ ԱՐՔ. ԳԱԹԱՐՈՅԵԱՆ, առաջնորդ Բերիոյ թեմին։
ԿՈՐԻՒՆ ԱՐՔ. ՊԱՊԵԱՆ, առաջնորդ Ատրպատականի թեմին։
ԱՐԱՄ ԱՐՔ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ, առաջնորդ Լիբանանի Հայոց թեմին։

Արդէն իսկ, Պէյրութ ժամանած է Պոլսոյ Գարեգին Պատրիարքը, հետզհետէ կը ժամանէին բոլոր պատգամաւորները։

Պէյրութ կ'երթան նաեւ Արցախի առաջնորդը՝ Պարգեւ Եպիսկոպոս, Երուսաղէմի պատրիարք՝ Թորգոմ Արք., Փարիզի Հայոց առաջնորդ՝ Գիւտ Արք.։

Ամենայն Հայոց Գարեգին Ա. Կաթողիկոսը, յատուկ օդանաւով, Պէյրութ կը ժամանէր Երեքշաբթի, Յունուար 27-ին եւ օդակայանը կ'ընդունուէր պետական, ազգային, կուսակցական պաշտօնական անձնաւորութեանց կողմէ։

Նորընտիր Կաթողիկոսին օծումը կը կատարուի Շաբաթ, Յուլիս 1, ժամը երեկոյեան 7-ին։

ՄԱՄՈՒԼ

«LE FIGARO» (27 Juin)

LE PEINTRE AURA SON MUSEE

Carzou s'offre à Dinard

«Ֆիկարօ» յօդուած մը նուիրած է նկարիչին, հարցազրոյցի բաժինով մը եւ նկարով։ Գրութեան սկիզբը, քանի մը տարիով ծերացնելով Գարզուն որուն ծնունդը կը միացնէ դարուս ծնունդին, «կամ գրեթէ» կը ճշդէ, յօդուածագիրը՝ Ժան - Գլօտ Լամի կը գրէ թէ 1955-ին «Connaissance des Arts» պարբերականը Գարզուն դասած էր իր սերունդի տասը լաւագոյն նկարիչներու շարքին։

Հարցազրոյցին մասը կը վերաբերի Գարզու թանգարանի մը որ պիտի բացուի Տինառ։ Նկարիչը կը պատմէ թէ 1958-ին է որ Վանսը «գտած» է, բայց չի սիրեր հարաւի տօթը եւ հոն կ'երթայ միայն ձմեռը, կնոջը՝ Նանի հետ։ Պատուոյ քաղաքացի է Վանսի եւ հաւանաբար աւելի ալ կապուած կ'ըլլար քաղաքին եթէ չըլլար իր նուիրատուութեան հարցը։ 1986-ին է որ Ֆ. Լէոթար, այն ատեն Մշակոյթի նախարար, բացումը կը կատարէր Վանսի «Գարզու Թանգարան»ին քաղաքին կեդրոնը, բայց, յետագային նոր քաղապետութիւնը ամէն ինչ խնդրոյ առարկայ կ'ընէր, կ'առաջարկէր որ Գարզու իր գործերը մատուռ մը փոխադրէ, ինչ որ անընդունելի էր, մանաւանդ որ արդէն մատուռ մը ունի Մանոսք՝ «Յայտնութիւն»ով։ «Զիս վռնտեցին» կ'ըսէ Գարզու եւ «դատ բացի»։ Դատը կորսնցուցած է որովհետեւ հակառակ քաղաքին հետ պայմանագրութեան, նուիրատուութիւնը (տոնասիոն) չէր արձանագրուած նոտարի մօտ, ուրեմն ամբողջութիւնը ետ առած է, աւելցուցած բեմական յարդարումներ եւ նուիրած Տինառի որ իր տրամադրութեան տակ դրած է դղեակ մը։

Գարզու կը պատմէ նաեւ իր սկզբնական շրջանը երբ ծաղրանկարներ կը գծէր թերթերու համար (առաջինը՝ Հիթլէր, 1932-ին)։ Ներկայ արուեստին մասին կ'ըսէ. - «Այսօրուան արդիականները կ'ուզեն նոր քերականութիւն մը հնարել։ Ատիկա չի նշանակեր թէ խորութիւն ունին։ Անոնք որոնք Փիքասոյէն կը մեկնին շատ հեռու չեն կրնար երթալ։ Կը նախընտրեմ հիմնուիլ Լէոնարտօ տա Վինչիին, Էնկրի գծագրութիւններուն, Տըլաքրուայի, Ճիորճիօ տէ Քիրիկոյի որ յուզում տուած է ինծի։ Աշխարհը կը դիտեմ անայլայլ, բայց կը վախնամ որ այս ամբողջը գէշ վերջանայ։ Մաղթենք որ զինուորներս, թնդանօթներս, աւերակ պալատներս վիպական երազի մը պատկանին միայն»։

«LE FIGARO» (26 Juin)

AZNAVOUR ENTRE L'ARMENIE ET L'ACADEMIE

Թերթը կ'արձագանգէ Ազնաւուրի գործունէութեան։ Գալիֆորնիայէն սկսեալ, Փարիզ ուր մասնակցած է բարեսիրական երկու կալայի նախքան Պրազիլ եւ Քէպէք երթալը։ Սեպտեմբեր 21-ին Հայաստան պիտի երթայ անկախութեան տարեդարձին առթիւ, ապա վերամուտին, ֆրանսական կաճառը պիտի ստանայ վերմէյ մետալը զոր ֆրանսական ակադեմիան իրեն շնորհած է իր գործին ամբողջութեան համար։

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՊՈԼՍՈՅ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ ՀՍԿՈՂՈՒԹԵԱՆ ՏԱ՞Կ

«Եվրէնսէլ» («Տիեզերական») շաբաթաթերթը որ նոր սկսած է հրատարակուիլ, Յունիս 24-ի թիւով կը տեղեկացնէ թէ Ներքին նախարարութեան թելադրանքով հարցաթերթիկներ ղրկուած են եկեղեցիներուն. այդ հարցաթերթիկները, ըսուած է պէտք է լրացնել ու յանձնել ոստիկանատուները անկէ փոխանցուելու համար Ներքին նախարարութեան։ Թերթիկներուն վրայ կը հարցուին եկեղեցին աշխատողներուն ինքնութիւնները, պարտականութիւններն ու կոչումները։ Պէտք է նշուին նաեւ տուեալ եկեղեցիին անունը, պատկանած հաւաքականութիւնը, հոն յաճախողներու ծննդավայրը, պատմութիւնը, քաղաքացիութիւնը, պարտականութիւնը, եւլն.։

Կրօնական գործերու Տեսչութիւնն ալ եկեղեցիները ղրկուած ոստիկաններու կատարած հարցաքննութիւններով կը ճշդէ եկեղեցւոյ հիմնադրութեան թուականը, արարողութեանց օրերը, ծուխերը։

Գումգափուի բողոքական եկեղեցւոյ նախագահը Գրիգոր Աղապալօղլու յայտնած է թէ իրենք վրդովուած են այս հետաքննութենէն, որովհետեւ «նման հարցափորձերու արդիւնքը տարիներ ետք կը յայտնուի։ Տարիներ առաջ ալ նոյն ձեւով գրաւուած են եկեղեցիներու ստացուածքները»։ Նոյն անձը ըսած է նաեւ թէ նախապէս ալ փոքրամասնութիւններու գրասենեակէն ոստիկան մը հեռաձայնած ու պահանջած է որ եկեղեցական կալուածներու ցանկը տան։ Երբ հարցուցած են թէ պաշտօնական դիմումնագիր ունի՞ն, ոստիկանը պատասխանած է. «մեր պահանջքը չի՞ բաւեր»։

Կրօնական գործերու նախարարը ըսած է թէ նման հարցաթերթիկ պահանջուած է կրօնական բոլոր հաստատութիւններէն։

Այս տեղեկատուութեան վրայ ուզեցինք գիտնալ թէ ինչ հակազդեցութիւն ունեցած էր Պոլսոյ Հայոց պատրիարքարանը։ Ըսուեցաւ թէ նման հարցաթերթիկներ ստանալ որքան ալ անախորժ ըլլայ, նախընտրելի համարուած էր պատասխանել, առանց հակազդելու։ Իսկ բողոքական եկեղեցիին նախագահին վրդովումը կը բացատրուէր անով որ մօտիկ անցեալին պատկան իշխանութիւններ գրաւած էին այդ եկեղեցիին կալուածներէն Թուզլայի ամառնային ճամբարը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ, Յունիս 26-ին, մազապուրծ ազատած է մահափորձէ մը Ատիս-Ապապայի մէջ, ուր գացած էր մասնակցելու համար Ափրիկեան Միութեան Կազմակերպութեան 31-րդ վեհաժողովին։ 5-6 հոգինոց խմբակ մըն է որ յաջողած է կեցնել այն կառքը ուր տեղ գրաւած էր Հոսնի Մուպարաք եւ կրակ բանալ։ Կառքին մէկ ապակին ջարդուփշուր եղած է։ Երկու ոստիկան եւ երկու յարձակող սպաննուած են, Մուպարաք, որուն կառքը զրահապատուած էր, փրկուած է, բայց անմիջապէս Գահիրէ վերադարձած եւ Սուտանը ամբաստանած որպէս հեղինակ ահաբեկչութեան, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին եւ աւելցուցած.- «Անոնք որոնք ապաստան կուտան ահաբեկիչներու, պատճառաբանելով թէ անմեղներ են, օր մը կը վճարեն»։ Ակնարկութիւնը կը վերաբերէր արեւմըտեան կարգ մը Պետութիւններու։ Յու-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ՍՓԻՒՌՔ ԿԱՊԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

(Բ.) Կարելի չէ հասկնալ թէ ինչո՞ւ Հրեայ Սփիւռքը առանձնաշնորհեալ դիրք կը վայելէ (մանաւանդ՝ Միացեալ - Նահանգներու մէջ), եւ այդ դիրքը կրնայ գործածել յօգուտ Իսրայէլի, (մինչ մենք զուգահեռ յաջողութիւն չենք վայելեր), առանց հասկնալու Հրեայ կրօնքի եւ մշակոյթի եզակի դերը, «Արեւմուտք»ի պատմութեան մէջ։ Եթէ «արեւմտեան» կոչուող քաղաքակրթութիւնը ծնողք ունի, այդ երկու ծնողքներէն մէկը Հրեայ կրօնք - մշակոյթն է (միւսը՝ յունա - հռոմէականն է անշուշտ)։ Հրեային կրօնքը՝ քրիստոնէութեան յաճա՛խ մերժուած հայրն է (թերեւս նաեւ՝ իսլամին)։ Հրեայ ազգի ինքնագիր առասպելներն ու պատումները՝ իբր «Հին Կտակարան», ամէն քրիստոնեայի, մանաւանդ ԱՄՆ-ու բողոքական քրիստոնեայի աշխարհիմացութեան գործօններէն են։ Հրեային անունները տարբերակներն են որ կը վխտան քրիստոնէութեան մէջ, - Ժան, Ճոն, Խուան, Իվան, Ճովաննի եւ Յովհաննէս կու գան յիշեցնելու մեզի որ Աստուծոյ զաւակը նախընտրեց որդի մարդու ծնունդ առնել՝ Հրեայ ընտանիքի մը մէջ եւ հասունցաւ իբր ըմբոստ Հրեայ ռաբունի - քարոզիչ մը։ Հրեայ կրօնքի եւ մշակոյթի այս «առանձնաշնորհեալ», այս ծնողային, «հայրական» դերը՝ հանդէպ քրիստոնէութեան (եւ իսլամի) երբեմն աղէտալի եղաւ Հրեային համար, երբեմն ալ՝ օգտակար։ Սակայն մնաց եւ կը մնայ եզակի։ Մինչդեռ Հայութեան կրօնք-մշակոյթը է՛ր եւ կը մնայ մէկ փոքրիկ արբանեակը «արեւմտեան» մշակոյթին, եւ այդ միայն մեր մշակոյթի եւ կենցաղի արեւելեան մասնիկներու ընդհանրացած անգիտացման շնորհիւ։

(Գ.) Հրեային պատկանելիութեան ըզգացումը, զոր կը սնուցանեն կրօնական, մշակութային եւ կազմակերպչական - քարոզչական բազմաթիւ ազդակներ, շատ աւելի զօրաւոր է քան Սփիւռքահայութեան մօտ նոյն զգացումը։ Այսուհանդերձ պէտք է աւելցնել որ ներկայիս Հրեական այդ զգացումն ալ սկսած է տըկարանալ, նոյնիսկ իր միջնաբերդերէն մէկուն, Միացեալ - Նահանգներու մէջ։

(Դ.) Հրեայ հաւաքականութիւնը դեր ունեցած է դրամատիրութեան, քափիթալիզմի հիմնաւորման մէջ եւ ունի, այսօր։ Դրամատիրութիւնը ճարտարարուեստական երեւոյթ մը չէր միայն, Սկովտիայէն ու Անգլիայէն մինչեւ Ֆրանսա, Պելժիա եւ Գերմանիա, այլ էր նաեւ փինանսական նորոյթներու եւ «բարեփոխութիւններու» հիմնակարդ մը։ Ճարտարարուեստական դրամատիրութեան մէջ յատուկ դեր չունեցաւ, եւ չէր կրնար ունենալ Հրեայ Սփիւռքը, սակայն փինանսական դրամատիրութեան մէջ ունեցա՛ւ եւ կը շարունակէ ունենալ։ Այսօր՝ փինանսական դրամատիրութիւնը երկրագունտին տիրապետող ուժ մըն է, իսկ այդ դրամագլուխի անդրսահմանային շարժումներու, փոխանցումներու մասնագէտներուն մէջ մեծ է Հրեայ ըՍփիւռքի ներկայութիւնն ու դերը։ Թող «հակասեմական» ցափռուք չհամարուին այս տողերը։ Ըսածս այն չէ որ «Հրեան համաշխարհային դրամատիրութիւնը կը վարէ, ի շահ Իսրայէլի կամ Հրէութեան»։ Կ՚ըսեմ ուրիշ բան, - Հրեայ ըՍփիւռքի աշխարհիմացութիւնը շատ ազդուած է փինանսական դրամատիրութեան փորձառութենէն, նաեւ ազդած է անոր։ Ի հետեւանք այս փոխադարձ ազդեցութիւններուն, մինչ ազգային մտածում ունի Հրեայ ընտրանին, այդ մի՛շտ զուգորդուած է համաշխարհային եւ անդրազգային մտածումին, ըլլա՛յ տնտեսական, ըլլա՛յ մշակութային, ըլլա՛յ քաղաքական մարզերուն մէջ։ Հայ Սփիւռքին կը պակսի նման հաւասարակշռուած եւ արմատացած գիտակցութիւն՝ հանդէպ համաշխարհայինին, թէպէտ պէտք է ըսել որ 1604 - 1863 թուականներուն, Սպահանի, Մատրասի, Իզմիրի, Պոլսոյ մէջ եւ Մխիթարեաններու մօտ գոյութիւն ունեցած է կարելիութիւնը՝ նման գիտակցութեան մը ստեղծման։ Կարելիութիւն՝ որ, աւա՜ղ, չունեցաւ իր պտուղը։

Այդ՝ տարբեր հարց է։ Կը փակեմ այս հատուածը, վերահաստատելով թէ այն անձը՝ որ բաղդատութիւններ կ՚ուզէ պըրպըտել եւ զուգահեռներ տեսնել մեր եւ Հրեայ հաւաքականութիւններուն միջեւ, պարտի նկատի ունենալ ցարդ թուարկըւած տարբերութիւնները, որոնք ինծի կը թուին հիմնաւորուած եւ նոյնիսկ անժխտելի։

(Ե.) Կ՚աւելցնեմ միայն այս։ Երբ ըսփիւռքարնակ Հրեան իր ինքնութիւնը կամ պատկանելիութիւնը կ՚ուզէ հաստատել, կ՚ըսէ, -«Հրեայ եմ», «Այ Էմ Ճուիշ», «Ժը սուի ժուիֆ»։ Երբ իր արինակիցը որ «հայրենիք» կը բնակի, կ՚ուզէ նոյնը հաստատել, կ՚ըսէ - «Ես Իսրայէլցի եմ»։ Հրեայ / Իսրայէլցի այս տարբերութիւնը սոսկ բառերու կամ միայն քաղաքացիական հպատակութեան յուշումը չէ միայն, այլ՝ կու գայ ընդգծելու որ Հրեայի «արիւն» ունենալ, մի քանի բառ եբրայերէն գիտնալ, Հրեայ ազգի պատմութիւնը եւ կրօնքը ճանչնալ, համազօր չեն Իսրայէլի Պետութեան քաղաքացի ըլլալու, անոր յատուկ սիոնական մշակոյթով սնելու, եւլն։ Այսինքն, լեզո՛ւն իսկ սփիւռքարնակ Հրեային կը յիշեցնէ որ ինք Իսրայէլցի չէ՛։

Հայերէն լեզուն չունի այդ տարբերակը։ Պէյրութ եւ Պոլիս, Փարիզ կամ Պասթոն, Երեւան կամ Գորիս, «Հա՛յ եմ» կ՚ըսենք։ Շատ լաւ, շատ բարի, շատ գեղեցիկ։ Սակայն արդեօք ինքնախաբէութեան կորիզը, հունտը չկա՞յ այս երանելի նոյնութեան մէջ, որ կրնայ մեզի մտածել տալ որ «Հայ»ու ինքնակոչումը բաւարար է, գիրար հասկնալու համար։

(Շար. 2)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ պատրիարքարանը ընդունելութիւն մը կազմակերպած էր, Յունիս 12-ին, Պատրիարքարանի հիմնադրութեան 534-րդ տարեդարձին առթիւ։ Ներկայ եղած են բազմաթիւ Թուրք մտաւորականներ, լրագրողներ, գիտնականներ, հիւպատոսներ եւ Հայ գաղութի, մամուլի, միութիւններու, Քոյր եկեղեցիներու ներկայացուցիչներ։ Այս ընդունելութիւնը լայն արձագանգ գտած է Թուրք մամուլին մէջ։ Պատրիարքին հետ հարցազրոյցին ալ արձագանգած էինք Յունիս 15-ի թիւով։

ՊՈԼՍՈՅ Սուրբ Փրկիչ հիւանդանոցին մէջ, Յունիս 10-ին, բացումը կատարուած է հիւանդանոցին նորակառոյց գիշերային շտապօգնութեան բաժնին, ձեռամբ պատրիարքին։ Բարի գալուստի խօսքը արտասանած է հոգաբարձութեան Բ. ատենապետը՝ Մելքոն Գարաքեօսէ, ոգեկոչած է 163 տարեկան Ազգային հիւանդանոցը եւ յիշած մանաւա՛նդ բարերարները։ Գարեգին Պատրիարք ուղերձ մը արտասանած է յիշելով թէ ճանչցած էր Նազար Ալթունը որու զաւակները, այսօր, ապահովեցին հիւանդանոցին նոր բաժինները։ Ապա, պաշտօնական հիւրերը եւ ներկաները այցելած են նորակառոյց բաժինները։

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ Կեդրոնի Աւետիս Ահարոնեան սրահին մէջ, Յունիս 7-ին գիրքի ներկայացում մը տեղի ունեցած է նախաձեռնութեամբ «Հորիզոն» շաբաթաթերթին։ Բացումը կատարած է թերթին խմբագիրը՝ Կարոյ Մանոյեան եւ հրաւիրած «Հայրենիք» շաբաթաթերթի խմբագիր՝ Գէորգ Տօնապետեանը որ խօսք առնէ։ Ինք՝ հեղինակն ըլլալով վերջերս հրատարակուած «Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը Հիւսիսային - Ամերիկայի մէջ» Բ. հատորին, բացատրած է այդ շարքին հրատարակութեան պատճառները։ Հաւաքոյթը վերջ գտած է հիւրասիրութեամբ։

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

«ԷՋՄԻԱԾԻՆ ԵՒ ԱՆԹԻԼԻԱՍ — ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ»

(Հեղինակ՝ Տոքթոր ՄԵԼԳՈՆ ԷՊԼԻՂԱԹԵԱՆ)
ՀԱԼԷՊ - 1994

(Բ. եւ վերջին մաս)

Սակայն տոքթոր Էպլիղաթեան սխալ կը գտնէ Էջմիածին - Անթիլիաս հակադըրութեանց ստեղծած ապառողջ կացութեան պատճառները վերագրել միայն քաղաքական ճնշումներու կամ կողմնորոշումներու, քանի՝ «Հայ կուսակցութիւններու մղած կատաղի պայքարին, անհատական փառասիրութիւններուն եւ այլ բազմաթիւ ազդակներու կարգին՝ կար նաեւ հեռաւոր անցեալէն փոխանցուած կացութիւն մը -- այն է, որ գոյութիւն չունէր ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ կանոնագրութիւն մը, որ նախապէս եւ գրաւոր կերպով կարգաւորած ըլլար երկու կաթողիկոսութիւններուն եւ երկու պատրիարքներուն յարաբերութիւնները, ու անոնց իրաւասութիւններուն, ինչպէս նաեւ պարտականութիւններուն սահմանները» (էջ՝ 5)։ Այստեղ, շատ դիպուկ հարցադրում մըն ալ կ՚ընէ ան, երբ կ՚ըսէ թէ «բոլորին կողմէ ընդունուած է Էջմիածնի ՆԱԽԱՄԵԾԱՐ ԱԹՈՌ ըլլալու հանգամանքը։ Անհրաժեշտ է ստուգել սակայն, թէ եկեղեցական իրաւունքին մէջ ի՞նչ է ՆԱԽԱՄԵԾԱՐ եզրին ճշգրիտ սահմանումը. արդեօք պարզապէս մեծարանքի արտայայտութի՞ւն մըն է, թէ կը նշանակէ նաե՛ւ մանաւա՛նդ պարտաւորիչ յանձնառութիւն Մայր Աթոռին հանդէպ։ Եւ եթէ այո՛, ի՞նչ է այդ յանձնառութեան բնոյթը»։

Արդարեւ, կա՞յ եկեղեցական վերին իշխանաւոր մը որ օրինական պատասխան մը ունենայ այս հարցումին։

Մանրամասնելով զոյգ կաթողիկոսութեանց ներքին օրէնքներն ու կանոնները եւ առաջին հերթին խօսելով Էջմիածնի կանոնագրութեան մասին (հրապարակուած 1991-ին), Էպլիղաթեան դիտել կու տայ թէ անիկա բազմաթիւ հարցեր կը ծանրացնէ Կաթողիկոսին ուսին վրայ։ Իրեն կ՚օգնեն՝ Եպիսկոպոսաց Ժողովը եւ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը։ Առաջինը բաղկացած է Հայաստանի եւ ներքին Սփիւռքի տարածքին պաշտօնավարող եպիսկոպոսներէ, երկրորդը՝ 10 անդամներէ (7 եկեղեցական, 3 աշխարհական)։ Այս կղերապետակա՛ն կառոյցը ըսել կու տայ հեղինակին, թէ «Էջմիածնի կանոնագրութիւնը զուտ եկեղեցական կանոնագրութիւն մըն է, ամբողջովին տարբեր՝ Ազգ. Սահմանադրութենէն։ Քանի մը երկրորդական եւ բառային փոփոխութիւններով՝ անիկա կրնար պատշաճիլ ո՛րեւէ այլ քրիստոնեայ եկեղեցւոյ» (էջ՝ 44)։ Ու նկատելով թէ Էջմիածնի կանոնագրութեան մէջ աչքի զարնող գլխաւոր կէտը՝ աշխարհականներու գրեթէ բացակայութիւնն է եկեղեցական բարձր իշխանութեան մէջ, հեղինակը՝ կը մղուի հաստատել թէ այդ կանոնագրութիւնը «կարելի չէ ժողովրդավարական նկատել» (էջ՝ 46)։ Բայց շուտով թիւրիմացութիւններու առաջքն առնելու համար կը փութայ աւելցնել՝ թէ այս նկատումը «արժէքային դատում կամ քննադատութիւն չէ», որովհետեւ փաստօրէն «Էջմիածին արդարացուցիչ պատճառներ ունէր նման կանոնագրութիւն մը մշակելու համար»։ Այլ խօսքով, պարզ է, որ համայնավար 70 տարիներու հակակրօնական պայքարը աշխարհական դասը պարտադրաբար հեռու պահած էր եկեղեցիէն։

Ինչ կը վերաբերի Անթիլիասի կանոնագրութեան, անիկա վաւերացուած է 1941-ին, որուն մէջ մասնակի փոփոխութիւններ եղած են 1965-ին եւ 1992-ին։ Այս կանոնագրութիւնը, ինչպէս ըսինք արդէն, իբրեւ հիմ ունի 1863-ի Ազգ. Սահմանադրութիւնը՝ իր ոգիով եւ էական սկզբունքներով։ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը ունի երեք մնայուն ժողովներ՝ Միաբանական Ընդհանուր Ժողով, Ազգային Ընդհ. Ժողով եւ Ազգ. Կեդրոնական Վարչութիւն։ Ազգ. Ընդհ. Ժողովը Ս. Աթոռի գերագոյն օրէնսդիր մարմինն է, որուն անդամներուն 6 / 7-րդը աշխարհականներ են, ներկայացուցիչները՝ զանազան թեմերու։ Իսկ Ազգային կեդրոնական Վարչութիւնը գործադիր մարմինն է կաթողիկոսութեան, բաղկացած՝ կրօնական եւ քաղաքական անջատ ժողովներէ, որոնց պարտականութիւնն է քննել թեմերէն եկած եկեղեցական, վարչական եւ տնտեսական հարցերը։ Իր ամբողջութեանը մէջ, Անթիլիասի կանոնագրութիւնը հիմնովին կը տարբերի Էջմիածնի կանոնագրութենէն։

Բնականաբար ոմանք կրնան մտածել, թէ կարելի չէ՞ երկու կանոնագրութեանց միացումով ընդհանրական սահմանադրութիւն մը խմբագրել։ Ահա՛ տոքթոր Էպլիղաթեանին պատասխանը. -- «Անկարելի կը թուի երկու կանոնագրութիւններուն պարզ գումարումը. անհրաժեշտ է կատարել սկզբունքային եւ բանաձեւային պատշաճեցումներ, այսինքն՝ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ» (ընդգծումը իրն է, էջ՝ 63)։

Գիրքին վերջին բաժնին մէջ, հեղինակը կը կատարէ կարգ մը հարցադրումներ, միաժամանակ տալով անոնց պատասխան - այլընտրանքները. -

-Ո՞վ պիտի կազմէ Հայ Եկեղեցւոյ Սահմանադրութեան նախագիծը։

- Ո՞վ պիտի քննարկէ այդ նախագիծը եւ վաւերացնէ զայն։

- Ի՞նչպէս պէտք է ընտրել Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը (խրատացի է հեղինակը, երբ կ՚ըսէ թէ «Ամենայն Հայոց» մեծաշուք տիտղոսը արժեցնելու համար անհրաժեշտ է որ «Ամենայն Հայերը» ընտրեն իրենց կաթողիկոսը։ Էջմիածնի ներկայ կանոնագրութիւնը չի նախատեսեր Կիլիկեան Թեմերու պատգամաւորներու ներկայութիւնը այդ ընտրութեան, ինչ որ առնուազն անտրամաբանական է)։

- Թեմի մը հաւատացեալները խօսք պիտի ունենա՞ն իրենց Առաջնորդին ընտրութեան մէջ, թէ վերէն պարտադրուած ու ցկեանս պաշտօնի կոչուած «կաթողիկոսական պատուիրակ»ներով պիտի ղեկավարեն գաղութները...։

-- Ո՞վ պիտի ներկայացնէ Հայ Եկեղեցին միջ -- եկեղեցական համագումարներու մէջ (Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին կողմէ կազմուած պատուիրակութի՞ւն մը, երկու կաթողիկոսներուն միասնակա՞ն պատուիրակութիւնը, թէ երկու տարբեր պատուիրակութիւններով՝ ինչպէս որ է պարագան ներկայիս)։

-- Եւ վերջապէս՝ ի՞նչպէս պիտի բաշխուին Սփիւռքի թեմերը երկու կաթողիկոսութեանց միջեւ։

Ահա սահմանադրական շարք մը հրատապ հարցեր, որոնց լուծումը չունի 1700-ամեայ մեր եկեղեցին, պարզ այն պատճառով, որ զուրկ եղած է ամբողջական եւ ընդհանուր կանոնագրութենէ մը։ Օրէնքի բացակայութիւնը (կամ մէկէ աւելի օրինագիրքերու գոյութիւնը) հակասութիւններ ստեղծած են մեր եկեղեցւոյ ծոցը ու մեր ղեկավարները առաջնորդած՝ բռի կամքով կատարուած լուծումներու։ Արդիւնքը պատուաբեր չէ եղած երբեք։ Փաստ՝ Սփիւռքի ազգային -- եկեղեցական կեանքի առօրեայ տագնապները, ուր կաթողիկոսի մը անունը Պատարագի ընթացքին յիշել -- չյիշելու ճղճիմ ու անհեթեթ երեւոյթ մ՚իսկ բաւարար է բուռն վէճեր ստեղծելու Հալէպէն մինչեւ Լոս-Անճըլըս...։

Հարկ կա՞յ ուրեմն վերահաստատելու, թէ որքան անյետաձգելի դարձած է Հայ Եկեղեցւոյ Սահմանադրութեան հարցը։ Սահմանադրութիւն մը, որ ամրացնէ ու առաւել եւս կոփէ մեր եկեղեցւոյ ազգային դիմագիծը, յստակօրէն վերացնէ ու ճշդէ նուիրապետական չորս Աթոռներու փոխ - յարաբերութեանց բնոյթն ու եղանակը եւ անոնց պարտաւորութիւնները՝ մէկզմէկու հանդէպ ու ինչ որ ամէնէն էականն է՝ կարողանայ վերջ տալ բանկային անհամ եւ սպառիչ վիճաբանութիւններու։

2001 թուականին նախատեսուած հայ ժողովուրդի քրիստոնէացման 1700-ամեակի դարադարձային ոգեկոչումներուն հիմնական պատգամը ուրիշ բան չի՛ կըրնար ըլլալ։

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՅԵԱՆ

Հալէպ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԽՕԹՆ ՕՐԸ ՀԵՂ ՄԸ
ժամանակագրական հպանցիկ նօթեր
ԱՆԱՐԺԱՆ ԴՊԻՐ (Երուանդ Կոպէլեան)
Պոլիս, 1995

ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՎԵՆԵՏԻԿ. -- («Ցառաջ»). --

Վենետիկեան հայելազարդ շքեղ դահլիճին մէջ նախկին սաներու եւ իտալահայ գաղութի անդամներու հոծ բազմութիւն մը, եկեղեցական իշխանութիւններու եւ քաղաքական անձնաւորութիւններու շարք մը, յոտնկայս, ուշադիր, կը հետեւէին Իտալիոյ, Հայաստանի եւ Մուրատ – Ռափայէլեան Վարժարանի քայլերգներուն:

Ցունիս 17, երեկոյեան, այսպէս սկիզբ կ'առնէր Մուրատ - Ռափայէլեան Վարժարանի ամավերջի հանդէսը:

Տեսուչ Վարդապետը՝ Հ. Վահան Օհանեան, խօսք առնելով կ'ողջունէր Մխիթարեան Միաբանութեան Ընդհ. Աբբահայրը՝ Հ. Գէորգ Վրդ. Պալեան, Հայաստանի կաթողիկէ Հայերու Առաջնորդը՝ Ներսէս Եպիսկոպոս Տէր -- Ներսէսեան, քաղաքական անձնաւորութիւններն ու բոլոր ներկաները:

Համառօտ ակնարկ մը տալով Վարժարանի կեանքին գլխաւոր իրադարձութիւններուն, ան խորին շնորհակալութիւն կը յայտնէր Մխիթարեան Միաբանութեան մայրավանքին՝ որ միշտ թիկունք կը կանգնէր Վարժարանին՝ ապահովելով անոր դարաւոր գոյատեւումը, ապա յատուկ շնորհակալութիւններ Տիկին Ճինա Սրապեանին՝ որ իր հանգուցեալ կողակիցի յիշատակին այս տարի նուիրած էր Վարժարանին շօշափելի գումար մը, կարելի դարձնելով աշակերտներու յատկացուած ննջարաններու վերանորոգումը եւ արդիականացումը: Երախտագիտութեան համար Տիկին Ճինայի ձօնուեցաւ Վարժարանի համալսարանական աշակերտ՝ խոստումնալից արուեստագէտ նկարիչ Գրիգոր Կարապետ Սադայեանի իւղանկար մը: Տեսուչ Վարդապետը յիշեց նաեւ բոլոր բարերարները որ իրենց նպաստով օժանդակած էին Վարժարանի բարելաւումին:

Ապա, պարգեւատրուեցաւ ֆրանսերէն լեզուի ուսուցչուհին՝ Տիկին Ֆրանսուազ Մոնձելլի, իր քսանհինգամեայ գործունէութեան համար: Պր. Փլաչիտօ Պենիէբօն ալ իր հաւատարիմ խոհարարի տիպարով, բարեպաշտ եւ օրինակելի քրիստոնեայի տիպար օրինակով վարձատրուեցաւ իր քառասնամեայ ծառայութեան համար, ընդունելով երիտասարդ տաղանդաւոր քանդակագործ՝ Մովսէս Կիւրոյեանի կերպարուած կիսանդրին:

Ի վերջոյ, Տեսուչ Վարդապետը խօսքը ուղղելով աւարտական տասնեւերեք երիտասարդներուն, յայտնեց իր, բոլոր ներկաներուն եւ Հայ ազգին սնուցած մեծ յոյսերը կորովի եւ առոյգ նոր սերունդին նկատմամբ, շեշտելով կրօնաբարոյական, մշակութային, քաղաքական եւ տնտեսական վերանորոգումի եւ բարձրացումի կարիքը, ըլլա՛յ Մայր Հայրենիքի, ըլլա՛յ Սփիւռքի մէջ:

Բացման խօսքին յաջորդեցին դաշնամուրի երկու նուագներ, մեկնաբանուած Վարժարանի աշակերտներէն՝ Արմէն Պալքեանէն եւ Սարգիս Ղազարեանէն: Ապա պարգեւատրուեցան հայերէն լեզուի ամենափայլուն աշակերտները, ջանասէրները եւ իւրաքանչիւր դասարանի առաջնութիւն շահողը:

Հուսկ, աւարտական դասարանէն Միլանոյէն՝ Վազգէն Սարգիսեան եւ Պուլկարահայ Աբրահամ Տիւլկէրեան իրենց հրաժեշտի խօսքը ուղղեցին Վարժարանի տեսչութեան, ուսուցչական կազմին եւ աշակերտութեան, միաժամանակ ներկայացնելով իրենց դասարանին պատրաստած համառօտ գունազարդ «Յուշամատեան» թերթիկը որ հանդէսէն ետք բաժնուեցաւ ներկաներուն: Երգչախումբը նախ Ապրիլեան Եղեռնի 80--ամեակի առիթով «Կիլիկիա» երգը, ապա՝ «Հայաստան» եւ «Սարդարապատ» երգերը հնչեցուց ու խանդավառեց ներկաներու ոգիները:

Փրոֆ. Կապրիէլլա Ուլուհոճեան խօսք առնելով հանրութեան ներկայացուց Հ. Վահան Վրդ. Օհանեանի աշխատութեամբ նոր լոյս տեսած իտալերէն -- հայերէն բառարանը:

Այս տարուան աւարտական դասարանի երիտասարդներն էին՝ (Հայաստանէն)՝ Արկադի Ազոյեան, Կարէն Այվազեան, Արթուր Զաքարեան, Լեւոն Զաքարեան, Արթուր Խաչատրեան և Հայկ Պետրոսեան, (Պուլկարիայէն)՝ Ժան Խորասանճեան, Յակոբ Շէմէտիկեան եւ Աբրահամ Տիւլկէրեան, (Իտալիայէն)՝ Դարեհ Գալուստեան եւ Վազգէն Սարգիսեան, (Լիբանանէն)՝ Անդրանիկ Եագուպեան, (Պոլիսէն)՝ Արարատ Քենտիլէրլի:

Վկայականներու բաշխումէն ետք Մխիթարեան Միաբանութեան Ընդհ. Աբբահայր Հ. Գէորգ Վրդ. Պալեան հայրական յորդորով մը փակեց օրուան հանդիսութիւնը:

Համեստ ընդունելութիւն մը մտերմիկ մթնոլորտ մը ստեղծեց շնորհաւորելու աւարտականները եւ իրենց ծնողները: Առիթ մըն էր նաեւ նախկին սաներուն համար վերապրելու կեանքի անմոռանալի պահերէն մէկը:

ՀԱՆԴԻՍԱՏԵՍ

ՔՈՒՆԻ ՊԱՐՏՔ ՈՒՆԻ՞Ք

Մինչ դուք այս տողերը կը կարդաք, միլիոնաւոր անձեր որոնք պէտք եղածին չափ չեն քնացած, ինքնաշարժ, բեռնակառք կը վարեն, առողջական գործունէութիւն կը տանին, հիւլէական կը ղեկավարեն կամ օդանաւի մը ղեկը ունին:

Յաճախ բախտաւորութիւն է որ քնատ անհատներ ծանր արկածներու պատճառ չեն ըլլար, որովհետեւ նոյնիսկ եթէ չեն քնանար գործի վրայ, մեծ համեմատութեամբ նուազած կ'ըլլայ կեդրոնացումի եւ մանրամասնութիւններ նկատի առնելու անոնց կարողութիւնը: Այսուհանդերձ, եթէ նոյնիսկ օդանաւային մեծ արկածի մը պատճառ չէ եղած քնատութիւնը, պատահած է որ օդաչուներ ոչ միայն սխալ հարթակի մը վրայ էջք կատարեն, այլ նաեւ իջնեն սխալ օդակայան մը:

Հաստատուած է որ անքնութիւնը պատճառն է ինքնաշարժերու, բեռնատարներու արկածներուն մեծ մասին: Նիւթին մասնագէտներուն համաձայն, քնատ անձերու մօտ անյարմար պարագաներու մէջ յանկարծ քնանալու վտանգը նոյնքան մեծ է, որքան քնախտէ վարակուած հիւանդներու:

Պէտք է ըսել որ անքնութեան պատճառ է ընկերային ներկայ կեանքը. գլխաւորաբար հեռատեսիլը մարդիկը կը մղէ կրճատելու իրենց քունի ժամերը, արթննալու դժուարին գործը վստահելով զարթուցիչներու:

Մարդկային ցեղին զարգացումը այնպէս մը լարած է մարդ էակը որ քունի ժամը սկսի արեւամուտէն քիչ ետք ու տեւէ մինչեւ արեւածագ: Հասարակածային շրջաններու մէջ ատիկա կը նշանակէ օրական ինը ժամ քուն: Կատարուած փորձերը, ցերեկն ու գիշերը զանազանելու կարելիութենէն զուրկ ու առանց զարթուցիչի պահուած անձերու վրայ, յանգած են այն արդիւնքին որ մարդ արարածը պէտք ունի օրական ութէն ութուկէս ժամուան քունի:

Սակայն իրականութեան մէջ, միջին հաշուով եօթը ժամէն ալ նուազ է քնանալու տեւողութիւնը: Կրճատուած ժամերը կը կուտակեն անհատներու քունի պարտքը, մինչեւ տեղ մը ուր այլեւս ան անկարող կ'ըլլայ արթուն մնալու:

Կատարուած պրպտումներու համաձայն, քունի ամէնէն մեծ պարտք ունեցողները պատանիներն ու ուսանողներն են: 17 - 25 տարեկանին մարդ քունի ամէնէն մեծ պահանջքը կ'ունենայ, առանց նկատի առնելու մանկութեան շրջանը: Սակայն ամէնէն աւելի նոյն տարիներուն է նաեւ որ երիտասարդները արտաքին ազդակներու ենթակայ կ'ըլլան, կրճատելով իրենց քունի տեւողութիւնը:

Երիտասարդները օրական տասը ժամ քնանալու պէտք ունին: Մինչդեռ, ուսանող մը միջին հաշուով օրը վեց ժամ կը քնանայ, ամէն գիշեր չորս ժամուան քունի պակաս կուտակելով: Իսկ ծնողքները յաճախ ծուլութեամբ կը մեղադրեն իրենց զաւակները երբ անոնք շաբաթավերջին մինչեւ կէսօր անկողինը կը մնան: Աւելի ճիշդ հակազդեցութիւն մը պիտի ըլլար մինչդեռ անդրադառնալ թէ անոնք կը ջանան մասամբ «վճարել» քունի իրենց պարտքը:

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ ՓԱՐՈՍԸ ԳՏՆՈՒԱ՞Ծ

Ֆրանքեւեգիպտական խումբ մը սուզակներ վերսկսած են աշխատանքի, Աղեքսանդրիոյ ափերու ծովամոյն յուշակոթողները փրկելու համար: Կարգ մը հնագէտներ կը կարծեն որ հոս կը գտնուին նաեւ Աղեքսանդրիոյ պատմական փարոսին աւերակները, մինչ հնագիտութեան եգիպտական հիմնարկին պատասխանատուները կը պնդեն որ այդ վարկածը զօրացնող ոչ մէկ գիտական փաստ կայ:

Աղեքսանդրիոյ փարոսը որ աշխարհի 7 հրաշալիքներէն մէկը կը նկատուի, կառուցուած է Փարոս կղզիին հիւսիս -- արեւելեան մասը, Ք. ա. Գ. դարուն, 1349-ին զօրաւոր երկրաշարժ մը ամբողջովին կործանած է զայն: Փարոսը 120 մեթր բարձրութիւն ունէր եւ ծովայիններուն կ'օգնէր իրենց ճամբան գտնելու:

Աղեքսանդրիոյ Հետազօտութեան կեդրոնին տնօրէնը անհաւանական չի նկատեր որ ծովամոյն քարակտորները պատկանին Փարոսին: Աւերակները ջուրէն երեսը հանելու ծրագիրը անցեալ տարի սկսած է գործադրուիլ ֆրանսական կառավարութեան նիւթական աջակցութեամբ: 1962-ին ալ նման աշխատանքներ կատարուած էին որոնց շնորհիւ Իսիսի մեհեանին պատկանող արձան մը միայն գտնուած էր:

Անցեալ Նոյեմբերին, հետազօտող խմբակը յաջողած էր ծովամոյն կոթողներուն մէկ քարտէսը գծել. այդ քարտէսին համաձայն, փարաւոնեան տասը արձաններ, յունարէն եւ եգիպտական նշանագիրներով արձանագրութիւններ կրող քարէ տախտակներ, Ռամսէս Բ.ի ժամանակէն կոթող մը, չորս հսկայական պատուանդաններ կան հոն որոնք կը թուի թէ կը պատկանին Իսիսի մեհեանին:

Հաւատացողներուն ու թերահաւատներուն համար հարցը պիտի յստականայ երբ ամրան ընթացքին փարոսին վերագրուած մնացորդներէն մաս մը ջուրէն դուրս հանուի:

ՔԱՂ. ՀԱՆ

ԼՈՐԸՆՍ ՏԸՌԷԼ

ՊՐՈՍՊԵՐՈՅԻ ԿՂԶԻՆ

Ներածական՝ Գորփու կղզիի բնութեան ու ապրելակերպին

Անգլերէնէ Թարգմանեց՝
ՇԱՔԷ ՏԷՐ - ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Եւ այսպէս՝ հանդարտ ընթացքով դէպի տուն կը վերադառնանք գլխաւոր մուտքէն: Մոմերը գրեթէ մինչեւ յատակը սպառած են: Կոմսը զանոնք մեր միջեւ կը բաժնէ օրհնանքի պէս: Իւրաքանչիւրը անձայն կ'ուղղուի դէպի իր սենեակը:

Պէշ - պէշ նայող լուսնին դէմ փեղկերս գոցելով՝ սենեակին անկիւնի պահարանին վրայի գիրքերու դէզէն հատ մը ձեռք կ'առնեմ: Կոմսին նուէր ձեռագրով նօթագրուած սովորական գիրք մըն է: Մեծ մասամբ՝ իտալերէնով արձանագրուած հաշուակալութիւն է: Յոյն գեղջկական առածներու ցանկ մը կայ. ծովեզերքի հատուածք մը ներկայացնող հապճեպ գծագրութեան մը տակ նշուած է՝ «Դոդոնայի դամբարա՞նը». Երկու հատ առասպելական գծագրութիւն. եւ հետեւեալ մէջբերումը.

«Ցամեցող կորնչում, աւելի վատ քան
կրնայ ըլլալ մահ մը անմիջական,
պիտի ընկերանայ քայլ առ քայլ
քեզի ու կեանքիդ՝ կղզիին մէջ
այս ամայի.
զերծ մնաս զայրոյթէն անոր, որ
չհարուածէ.
սրտի վիշտն է ան քանզի,
որմէ ետք կուգայ հանդարտութիւնը
կեանքի»:

28 - 10 - 37

«Ս. Սալվաթորի արեւմտեան վայրէջքին՝ արձանագրութեան յարմար եղող ազնիւ տեսակէ մարմարի քարահանք մը կայ», - կը նշէ Գուդլիսըն: Նիկօ մեզի համար պարտէզի սեղան եւ նստարան շինած է այս գեղեցիկ մարմարէն որ մութ վարդագոյն է, ժանգի գոյն կարմիր երակներով:

29 - 10 - 37

Կղզիին մասին Ուիլեամ Գուդլիսընի «Պատմական եւ տեղեկագրական» փորձագրութիւնը որ հրատարակուած է 1822-ին, թէեւ կը պարունակէ հետաքրքրական մասեր, բայց յաճախ ձանձրացուցիչ եւ քնաբեր է: Գիտական տուեալներով մասերը մասնաւորաբար հրապուրիչ են. եւ անտարակոյս կարելի չէ երեւակայել աւելի հմայիչ իրականացում քան՝ «Սափոյի ձորի քիմիական բաղադրեալներ»ու մասին իր տուած մանրամասնութիւնները: «Սափոյի ձորի քիմիական բաղադրեալները» սքանչելի ենթախորագիր մը պիտի ըլլար հետեւեալ տեղեկութիւններուն համար. «Արտաքին յատկանիշներ. -- գունտ շաքարի պէս սպիտակ, ներքնամասին մէջ տեղ առ տեղ կարծրացած շաքարի գոյնի զարնող կէտերով»:

2 - 11 - 37

Կրեսիտա իր անունն ու առասպելը շնորհած է Հայալիկ լիճի եղէգնածածկ եզերքներու հրապոյրին: Սակայն ջուրի հոսանքին ուժգնութիւնը բաւական նուազած ըլլալու է 1822-էն ի վեր երբ, ըստ տեղեկութեան, աղբիւրէն 300 մեթր հեռու գտնուած ջրաղաց մը կը դարձնէր:

7 - 11 - 37

Այն յայտնութիւնը թէ Յուդա Իսկարիովտացի ուղղակի կապ ունեցած է Գորփիւյի հետ, շատ աւելի մեծ քանակութեամբ ազալիք նիւթ հայթայթեց Զարեանի ջրաղացին: Թէոդոր՝ Գրադարանի խնամակալին հետ կը խօսէր Պետրարքոսի առաջին հրատարակութեան մը մասին, որ դեռ նոր յայտնաբերուած էր Գրադարանի չցուցակագրուած հազուագիւտ ձեռագիրներու դէզին մէջէն, երբ Փիէթրօ Տելլա Վալլէի անունը յիշուեցաւ: Այս մասին Զարեանի գրածէն կը մէջբերեմ. «Հոս մէկը կայ, որուն համար կ'ըսեն թէ Յուդայէն սերած է... Նաեւ կը յիշեմ Գորփու բնակող մեր մէկ սպասաւորը, որ կը հաւատացնէր թէ Մատնիչին սերունդէն մարդիկ դեռ կ'ապրին հոս: 1614-ին ցոյց կուտային անոր բնակած տունը»:

Թէոդորին հետ կ'անցնինք Հրեաներու թաղին ծուռումուռ կեղտոտ փողոցներէն եւ ամէն դիտանկիւնէ մօտենալով կը խօսակցինք հարցին շուրջ: Կղկղանքէն սահուն դարձած է անցքերուն սալայատակը: Մեծ մասամբ թեթեւ նիւթերէ շինուած կրպակները որդնոտած ու փտած են, բայց եւ այնպէս կը յորդին աժաննոց կերպասեղէնով, դիզուած շաքարեղէնով, իսկ չորս կողմէն լսուած հնակարկատներու մուրճի ձայնը այդ վայրը կը պարուրէ հէքեաթներու թզուկները յիշեցնող մթնոլորտով մը: Բնականաբար՝ մինչեւ այսօր նշմարած իսկ չէինք Թէոդորի կօշկակարին անունը -- ԻՍԿԱՐԻՈՏԻՍ: Գլխագիր շեղ տառերով ներկուած է մէկ ծայրէն կախուած տախտակի մը վրայ: Տոքթոր Ֆաուստի արտաքինը յիշեցնող կքած ու տրտում մարդը խուլ - համր է: Խնամքով կտրուած սրճագոյն հաստաբակ թուղթէ տիպարներ կը գործածէ, զորս Թէոդոր պատրաստած է իրեն համար: Երեսին ու ձեռքերուն վրայ փոշի կայ եւ կօշկակարի խէժ: Երբեք չի ժպտիր: Դէմքին մազը այտոսկրէն սկսեալ բուսած է, այնպէս որ իր այս չածիլուած վիճակին մէջ կարծէք թէ պայթած հրացանի վառօդի հետքերով ծածկուած ըլլար երեսին այդ մասը: «Յօնքերը մէջտեղէն չեն միացած իրարու», կ'ըսէ Զարեան յուսախաբ շեշտով (ժողովուրդը կը հաւատայ թէ սեւ Չար Աչք ունենալու նշաններէն մէկն է):

Յամենայն դէպս՝ շատ պատեհ առիթ է. Զարեան գրպանէն նօթատետրը կը հանէ: Բայց ինչպէ՞ս հարցափորձի ենթարկել խուլ եւ համր մէկը: Լուծումը չենք գտներ: Իսկարիոտէս միայն իր վարդագոյն լեզուն կրնայ շարժել բերնին մէջ, մօտաւորապէս օձային տպաւորութիւն մը ձգելով: Քիթէն կը հոնդայ: Մեր անյաջողութիւնը գագաթնակէտին հասցնելու համար՝ մարդը անգրագէտ ալ է: Ըստ երեւոյթին ընտանիք չունի. չորս կողմի կրպակներէն ոչ ոք ոչինչ գիտէ իր մասին, բացի այն՝ թէ երկար տարիներէ ի վեր կ'աշխատի իր փոքր կաշեծածկ նստարանին վրայ: Դիւրախօս եւ բրար անցած՝ Զարեան կը սկսի խօսիլ Հրեաներու այս թաղին մէջ գործածուած վենետիկեան բարբառով: Բայց ապարդիւն: Իսկարիոտէս գլուխը կը ցնցէ եւ անձայն խնդալ կը փորձէ կոկորդը ուռեցուցած, վարդագոյն լեզուն պտըտցնելով կոտրտած դեղին ակռաներուն վրայ: Ձախողութիւնը կատարեալ է:

(Շար. 42)

(Տար. Ա. էջէն)

նիս 27-ին, եգիպտական ամբողջ մամուլը, ներառեալ ընդդիմադիր, ջատագովն էր նախագահ Մուպարաքի որ Եգիպտոսի գլուխն է 14 տարիէ ի վեր, այն օրէն երբ Սատաթ զոհ գնաց մահափորձի մը:

Ե. ԱՐԱՖԱԹ ձերբակալել տուած է Համասի գլխաւոր պարագլուխները, չուրջ տասը հոգի: Ռապին անմիջապէս շնորհաւորած է Արաֆաթը, շեշտելով.– «Կ'ուզեմ ըսել պաղեստինեան իշխանութեան թէ որքան կը գնահատեմ Կազա կատարուած ձերբակալութիւնները»:

ԹՈՒՐՔԻԱ զարմանք կը յայտնէ որ չէ հրաւիրուած մասնակցելու Գաննի վեհաժողովին, երբ աւելի քան երեսուն տարիէ ի վեր «ընկերակից անդամ»ի օրինավիճակ կը վայելէ: Այս զարմանքը աւելի եւս կը շեշտուի երբ նկատի կ'առնուի որ Եւրոպայի Միութեան հետ մինչեւ վերջերս ոչ մէկ յարաբերութիւն մշակած երկիրներ, ինչպէս՝ Չեխիա, Պուլկարիա, Հունգարիա, Լեհաստան եւլն. հրաւիրուած են: Այսուհանդերձ, Թուրքիա գոհ է որ Նախագահ Շիրաք օրակարգի պիտի բերէ Թուրքիոյ մաքսային միութեան նիւթը:

ՉԱՅՆ - ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ հանրային սպասարկութիւնները կը շարունակեն գործադուլի իրենց շարժումը, որուն հետեւանքով վեց օր է Ֆրանս 2, Ֆրանս 3, Ռատիօ-Ֆրանս լուրերու բաժին չունին: Պահանջը՝ աշխատավարձքի յաւելում է, բայց, կառավարութիւնը չուզեր տեղի տալ, նախընթաց չստեղծելու համար: Այս շարժումը պատճառ է որ Թէ-էֆ 1 գրաւէ պաստառը լրատուութեան համար: Սկզբունքով գործադուլը վերջ պէտք է գտնէր Յունիս 27-ի իրիկունը: Բանթողները 1500 Ֆր.ի տարեկան պարգեւ մը կը պահանջեն եւ 4% ալ աշխատավարձքի յաւելում:

ԿԻՒՍԹԱՒ ԳՈՒՐՊԷԻ նշանաւոր պաստառը՝ «Աշխարհի ծագումը» այլեւս բոլորին տրամադրութեան տակ է, քանի որ կը ցուցադրուի Օրսէի Թանգարանը: Թուրք մեծահարուստի մը (Խալիլ Պէյ) ապսպրանքին վրայ է որ Գուրպէ 1866-ին գծած է այս խղանկարը որ այսօր իսկ կը գայթակղեցնէ ոմանք (կը ներկայացնէ կնոջ մը բաց սեռը և Իւմանիթէ զայն հրատարակած էր իր առաջին էջին վրայ Յունիս 27-ին, մինչ նման նախաձեռնութիւններ ընդհանրապէս Լիպերասիոնի կը պատկանին): Թուրքին սնանկութենէն ետք, պաստառը ձեռքէ ձեռք անցած է եւ ի վերջոյ հոգեբոյժ Լաքանի կը պատկանէր ու անոր ժառանգորդներն են որոնք նուիրած են Ֆրանսական Պետութեան:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յուլիս 1, տօն է Գիւտի Նշխարաց Սրբոցն Գրիգորի Լուսաւորչին Մերոյ:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՃԱՇ

Պօմոնի Նայիրի մասնաճիւղը կազմակերպած է ճաշ մը, Շաբաթ, Յուլիս 1, ժամը 20-ին Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ: Մուտքը ազատ է:

Տարեվերջի հանդէս

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնն ու երկօրեայ վարժարանիս ուսուցչական կազմը ուրախութեամբ կը հրաւիրեն տարեվերջի դպրոցական հանդէսին որ տեղի պիտի ունենայ Յունիս 29, Հինգշաբթի, երեկոյեան ժամը 20.30-ին, եկեղեցւոյ կից Սարգիս Պալապանեան սրահին մէջ»:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ ԱՆԹԷՊԻ»

ՊԱՏՄԱԳԻՐՔԻՆ
Գեղատիպ եւ շքեղ Գ. հատորը
(1200 էջ եւ 580 նկար)

Խմբագրութեամբ՝
Դր. ԵՐՈՒԱՆԴ ՊԱՊԱՅԵԱՆԻ

Գինը՝ 57 տոլար, առաքումի ծախքը ներառեալ:

Ամերիկայէն դուրս՝ 75 տոլար:

Ստանալու համար չէքերը գրել՝ AACA անունին եւ ուղարկել հետեւեալ հասցէին.

Mr. Henry ABADJIAN
4089 Park Vista Drive
Pasadena, CA 91107 U.S.A.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Սէն - Ժերոմի Զ. Շանթ մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է. –

Մելքոն Աշտանալեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Ռոժէ Ժամկոչեան եւ զաւակները 500 Ֆր., Սրբուհի Պետրոսեանի մահուան քառասունքին առթիւ՝ Ասարլըքեան ընտանիք 500 Ֆր., Վարդան Աւետեանի յիշատակին՝ Տիկին Աւետեան 100 ֆրանք:

UGAB
COMMUNIQUÉ

A l'occasion de la clôture des XIVèmes Jeux Mondiaux, l'UGAB organise le 15 Juillet à 20 heures, un Dîner de Gala exceptionnel dans les salons prestigieux de l'hôtel «*Méridien Montparnasse*» - 19, rue du Commandant Mouchotte, Paris 14e.

Participation: 500 F / personne
Places limitées: l'UGAB ne prend en compte que réservations confirmées au 40. 50. 60. 53.

Retrait des billets :
UGAB: 11, Square Alboni,
75016 PARIS

Animation exceptionnelle

— Orchestre tzigane
— Cabaret
— Marten Yorgantz et son orchestre
Soirée animée par
J. NERCESSIAN

XIVèmes JEUX MONDIAUX DE L'UGAB
A PARIS
du 10 au 15 Juillet

Comme nous l'avons annoncé précédemment, près de mille athlètes sont attendus à Paris (*). Les jeux se dérouleront à la Halle Carpentier, qui abrite cinq terrains de basket et de volley, ainsi qu'une annexe pour le football. Tous les athlètes et leurs dirigeants seront hébergés à l'Hôtel Méridien-Montparnasse. Trois bus de la RATP feront la navette entre l'hôtel et la Halle Carpentier.

La plus imposante délégation sera celle des Etats-Unis, avec 162 personnes venant de cinq villes différentes : Detroit, Los Angeles, Fresno, Boston et Oakland.

Outre les activités sportives, une soirée «*disco jeunes*» est prévue le soir du 12 Juillet; puis la participation, dans la nuit des 13 et 14, aux festivités du «14 Juillet».

Un dîner de gala clôturera les Jeux, le 15 Juillet, à la fin des épreuves sportives, pour la remise des coupes et médailles. Un spectacle, haut en couleurs, est prévu durant cette soirée de gala.

(*) Pour toute information complémentaire, veuillez contacter :
Stéphanie SAMUELIAN : 40. 50. 60. 53.

FETE CHAMPETRE
TRADITIONNELLE

à la *MAISON DE RETRAITE de GONESSE*
— 7, rue de l'Eglantier —
le **Dimanche 2 Juillet** à partir de 11 heures

Partie Artistique

BEDIK
et son Orchestre SEVAN
Ensemble de danse EREBOUNI de l'AVAG

BAR • BUFFET ARMENIEN

Réservations : 39. 85. 24. 24 — 48. 78. 02. 99

Toutes les dispositions sont prévues en cas de mauvais temps.

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԽՏԱՑԵԱԼ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ
ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ, ՕԳՈՍՏՈՍ 1 - 26

Որակաւոր ուսուցչական կազմ, հրաւիրեալ դասախօսներ,
պտոյտներ դէպի շրջակայ տեսարժան վայրերը
Գին՝ 6.200 Ֆրանս. Ֆր. - Հեռաձայնել՝
39 / 41 / 520.7737 թիւին: Բացակայութեան պարագային
թողուլ հեռաձայնի թիւ մը:

COURS INTENSIF DE LANGUE ET CULTURE ARMENIENNES
UNIVERSITE DE VENISE, 1-26 AOUT

Enseignants qualifiés, conférences, séminaires, excursions et visites culturelles.

Prix : 6.200 FF. — Pour tous renseignements appeler le :
39 / 41 / 520.7737 — laisser un message avec le numéro de téléphone

UGAB-JEUNES

Venez fêter les vacances avec *l'UGAB-JEUNES*

SOIREE DE L'ETE

le SAMEDI 1er JUILLET à partir de 22 heures 30

au CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
— 118, rue de Courcelles, PARIS 17e —

Prix unique : 80 F. (1 consommation comprise)

Tenue correcte exigée
Interdit aux mineurs

La direction se réserve le droit d'admission

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 29
JEUDI
29 JUIN
1995

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.623 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 69e ANNEE — N° 18.623

Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն

ՑՈՅՑԵՐԸ ԻՐԱՐՈՒ ԿԸ ՅԱՋՈՐԴԵՆ

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀՐԱԶԴԱՆԻ ՄԷՋ

Երեքշաբթի, Յունիս 27-ին, ընդդիմութիւնը նոր ցոյց մը կազմակերպած էր Ազատութեան (Օփերա) հրապարակը, ժամը երեկոյեան 6-ին: Մասնակցած են 10 -- 15 հազար հոգի: Խօսք առած են Պարոյր Հայրիկեան, Միքայէլ Մելքումեան եւ Ալպէր Պաղտասարեան:

Հետաքրքրական երեւոյթն այն եղած է որ նոյն օրը միայն իրենց տեղը կը հասնէին այն հինգ մետալները, զորս ղարաբաղեան իշխանութիւնները շնորհած էին հինգ մարտիկներու որոնք մասնակցած էին Շուշիի գրաւման (1992, Մայիս) եւ երբ կարդացուած են այդ հինգ անունները, ժողովուրդը անդրադարձած է որ հինգն ալ այսօր բանտն են գանազան ծանր ամբաստանութիւններու տակ (սկսեալ Համբարձում Գալստեանի սպանութենէն):

Նախորդ օրն ալ, Յունիս 26-ին, Երկուշաբթի, միջադէպեր պատահած են Հրազդան ուր ԱԺՄ ծրագրած էր ցոյց մը եւ զոր կազմակերպած էին տեղւոյն վրայ գտնուող դաշնակցականները: Իշխանութիւնները ցրուած են ժողովուրդը եւ ձերբակալած 5 -- 6 դաշնակցական:

Ներկայիս դեռ բանտը կը գտնուին ԱԺՄ-ի երկու անդամներ որոնք ձերբակալուած էին անցեալ շաբթու:

Յաջորդ ցոյց մը նախատեսուած է Ուրբաթ, Յունիս 30-ին: Այս հանրաժողովի ընթացքին ընդդիմութիւնը պիտի ներկայացնէ իր քաղաքական ծրագիրը:

Մարդկային իրաւանց կազմակերպութեան անդամ՝ Հրայր Պալեան որ այդ կազմակերպութեան պատուիրակութեան մը հետ Հայաստան պիտի երթար, վիզա չէ ստացած: Միացեալ -- Նահանգներու Հայաստանի դեսպանը՝ Շուգարեան յայտնած է թէ մերժումը եկած է Արտաքին նախարարութենէն, այն առարկութեամբ թէ ենթական դաշնակցական ըլլալով չի կրնար անկողմնակալ դէտ մը ըլլալ: «Հորիզոն» (Մոնրէալ) շաբաթաթերթի վերջին թիւէն տեղեկացանք թէ մերժուած է նաեւ իր խմբագրին՝ Կիրօյ Մանոյեանի վիզան:

Յունիս 27-ին պաշտօնական բացումը կատարուած է Մեծամօրի հիւլէակայանին ի ներկայութեան Հանրապետութեան նախագահ՝ Լ. Տէր - Պետրոսեանի: Խօսք առած է Ուժանիւթի նախարարը՝ Միւռոն Շիշմանեան եւ յայտնած թէ սկսած է վառելանիւթի հայթայթումը Հոկտեմբերեանի կեդրոնի հիւլէական բարդերուն:

18 օրերու երկայնքին աշխատանքներ պիտի տարուին եւ փորձեր կատարուին ու եթէ ամէն ինչ կանոնաւոր ընթանայ, 18 օր յետոյ պիտի կատարուի ելեկտրականութեան ցանցին կապը:

Ռուսաստանի դեսպանը, այս բացման արարողութեան կարդացած է Ելցինի ուղերձը:

ԵՐԵՒԱՆԻ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐԸ

Երեւանի մէջ պաշտօնապէս գործազուրկ արձանագրուած է շուրջ 21 հազար հոգի: Այդ թիւին 3 քառորդը կիներ են: Գործազուրկներու 40%-ը բարձրագոյն կրթութեան տէր է: Աշխատանքի նախարարութեան գործազուրկներու գրասենեակին ղեկավարը ըսած է թէ իրական թիւը պաշտօնապէս արձանագրուածներու առնուազն եռապատիկն է:

«ԱՐՄԸՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 26 / 28)

ԼՂՀ-Ի ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՀԵԼՍԻՆՔԻԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

Յունիս 26-ին տեղի ունեցած մամուլի ասուլիսին ԼՂՀ-ի Արտաքին նախարար Արկադի Ղուկասեան ներկայ լրագրողներուն հաղորդած է Հելսինքիի հանդիպումին արդիւնքները: Ան ըսած է թէ ինչպէս նախորդ բանակցութիւններուն, ԼՂՀ-եան պատուիրակութիւնը առաջ քշած է Արցախի բնակչութեան ապահովութեան, օրինավիճակի եւ տեղահանուածներու հարցերը, ընդդէմ որոնց ադրբեջանական կողմը շարունակած է որպէս նախապայման ներկայացնել Շուշիի եւ Լաչինի հարցին լուծումը: ԼՂՀ-ի Արտաքին նախարարը յայտնած է մամուլի ներկայացուցիչներուն, թէ Ղարաբաղի իշխանութիւններու դիրքորոշումը միշտ անփոփոխ կը մնայ եւ ան կը կայանայ բոլոր հարցերը մէկ թղթածրարով լուծելու տարբերակին մէջ եւ ոչ՝ անջատաբար, ինչպէս կը փափաքի ադրբեջանական կողմը: Ա. Ղուկասեան այսուհանդերձ դրական որակած է Հելսինքիի հանդիպումը, նշելով սակայն որ, անել հարցերու շուրջ կողմերու մօտ նկատուած լուծումի մը յանգելու ցանկութիւնը կարելի չէ մեկնաբանել որպէս դիրքորոշումներու մերձեցում:

ԵՐՐԵԱԿ ՀԵՐԹԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Թիւրքմէնստան, Իրան, Հայաստան համագործակցութեան շրջանակին մէջ հերթական նիստի մասնակցելու համար Յունիս 25-ին Աշխաբադ մեկնած է Արտաքին նախարար Վ. Փափազեանի գլխաւորած Հայաստանի պաշտօնական պատուիրակութիւնը: Տեսակցութեանց օրակարգի գլխաւոր նիւթերն էին փոխադրութեան, առեւտրա -- տնտեսութեան եւ ուժանիւթի մարզերու մէջ համագործակցութեան հարցեր:

Յունիս 26-ին երեք Պետութեանց Արտաքին նախարարները տեսակցութիւն մը ունեցած են Թիւրքմէնստանի նախագահ՝ Նիյազովի հետ:

ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՒԹԵԱՆ ՅՈՒՍԱԴՐԻՉ ԼՈՒՐԵՐ

Հայաստանի Արդիւնաբերութեան Ա. Փոխ - նախարար Բորիս Յարութիւնեանի տուած տեղեկութեանց համաձայն ներկայիս հանրապետական համակարգի չարտադրող ձեռնարկութիւն գրեթէ չէ մնացած եւ արդիւնաբերութեան տուեալները տարւոյն սկիզբէն ի վեր արձանագրած են 112%-ի յաւելում մը: Նախարարը ըսած է նաեւ որ մինչ Հայաստանի մէջ սպառումի պահանջքին գոհացում կը տրուի 80%-ով, Ուկրանիոյ եւ Ռուսաստանի մէջ այդ տոկոսը 40%-էն բարձր չէ:

ԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐ

Քանի մը շաբաթ է սկսած են յաճախադէպ դառնալ ադրբեջանական գրգռութիւնները: Ասոնցմէ վերջինը պատահած է Յունիս 19-ի գիշերը, երբ ազերի բանակի ստորաբաժանումները ռմնականետերով կրակ բացած են Կրասնոսելսկի Ներքին եւ Վերին Ճամբարակ գիւղերու ուղղութեամբ: Ժամը 22-էն մինչեւ 1 տեւած յարձակումը բարեբախտաբար զոհ չէ պատճառած: Թշնամին դադրեցուցած է կրակը երբ հայկական կողմը փոխադարձած է:

Այսուհանդերձ հայ - ադրբեջանական սահմանին միւս հատուածներուն մէջ խաղաղ կացութիւն կը տիրէ:

ՆԵՐՔԻՆ ԶՕՐՔԵՐՈՒ Գ. ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Յունիս 20-ին, Արզնիի օդակայանին մէջ տեղի ունեցած է ներքին զօրքերու տողանցքը, անոնց վերակազմաւորման Գ. տարեդարձին առթիւ: Արարողութեան ներկայ եղած են Լ. Տէր - Պետրոսեան, Ներքին նախարար Վ. Սիրադեղեան, Ազգ. ապահովութեան Վարչութեան պետ Վ. Սարգսեան, զօրավարներ, մեծ թիւով հիւրեր:

ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Կառավարութեան Յունիս 20-ի ընդլայնուած նիստին, որու կը նախագահէր վարչապետ Հ. Բագրատեան, քննարկուած է հիմնական եւ հրատապ կարգ մը շինութիւններու 1995-ի ծրագիրը: Պարզուած է թէ, պիւտճէի սահմանափակ պայմաններուն մէջ հարկ է գոհել կարգ մը շինութիւններու շարունակութիւնը կամ լրացումը նախատեսող նախագիծեր, կարենալ իրագործելու համար ա՛լ աւելի կարեւորները, ինչպէս օրինակ Երեւանի մեթրոյի Աջափնեակ տանող գիծը:

ԼՂՀ-Ի ԻՐԱՒԱՊԱՀԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐԸ

ԼՂՀ-ի նախագահ Ռ. Քոչարեանի եւ իրաւապահ մարմիններու ներկայացուցիչներու հանդիպումին քննութեան առարկայ եղած են իրաւապահ մարմիններու գործունէութեան բարելաւման հարցերը: Յատկապէս վեր առնուած է այն կարծիքը, որ յանցագործութեան դէմ պայքարի եւ անոր կանխարգելման մարզերուն մէջ կան բազմաթիւ թերութիւններ եւ այդ ուղղութեամբ պէտք է աշխատանք տանիլ:

ԱՊԱԶԳԱՅՆԱՑՈՒՄՆԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԸ

Հայաստանի պետական ունեցուածքի հաշուարկման եւ ապազգայնացման վարչութեան տուեալներով սեփականաշնորհման ենթակայ 17 պետական ձեռնարկութիւններու բաժնետէրերու թիւը զգալի յաւելում սկսած է կրել պայմանաժամի աւարտին մօտ: Ամէնէն աւելի ժողովրդականութիւն վայելողը եղած է գարեջուրի գործատունը (10.796 բաժնեթուղթէն 4.076), ռետինէ իրերու գործատունը (17.996-էն 3.774) եւ Վարդենիսի կարի գործատունը (1274-էն 255):

«ՆԱՅԻՐԻՏ» ԿԸ ԱՐՏԱԴՐԷ

«Նայիրիտ» գործատունը վերսկսած է արտադրել ռետինէ իրեր, որոնք կ'օգտագործուին կառքերու շինութեան, ելեկտրոնիկ կարգ մը կազմածներու արտադրութեան եւ այլն մարզերուն մէջ: Արտադրութենէն մաս մըն ալ կ'արտածուի Թիւրքմէնստան:

ՀԱՒԱՆՈՒԹԻՒՆ՝ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԻԾԻՆ

Փոխ - նախագահ Գ. Յարութիւնեան Յունիս 24-ին այցելած է Երեւանի ժողովրդական տնտեսութեան Հիմնարկը, ուր մասնակցած է Սահմանադրութեան նախագիծին քննարկման նուիրուած խորհրդակցական նիստին: Հիմնարկի դասախօսական կազմի անդամներուն իրենց տեսակէտները յայտնելէն ետք, գիտական խորհուրդը միաձայնութեամբ հաւանութիւն տուած է Սահմանադրութեան նախագիծին:

Ք Ա Ն Ի Մ Ը Տ Ո Ղ Ո Վ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ 53-րդ վեհաժողովը որ գումարուեցաւ Գաննի (Ծովային Ալպեաններ) Յունիս 26-ին եւ 27-ին մեծ արդիւնք մը չկրցաւ արձանագրել, հակառակ նախագահ Շիրաքի «կամայապաշտութեան»: Համաձայնութիւն գոյացաւ գլխաւորաբար արեւելեան Եւրոպայի երկիրներուն կատարուելիք օժանդակութեան շուրջ: Այս վեհաժողովին որպէս դէտ ներկայ էին նաեւ թեկնածու 11 պետութիւնները, բացի Թուրքիայէն որ հրաւիրուած չէր եւ բողոքած է այդ առթիւ: Միւս երկիրներն են Ռումանիա, Հունգարիա, Լեհաստան, Սլովաքիա, Կիպրոս, Մալթա, Պուլկարիա, Չեխիա եւ Պալթեան հանրապետութիւնները: Ժ. Շիրաք առաջարկած է որ աւելի ետք Թուրքիան ալ հրաւիրուի, բայց, Յունաստան անմիջապէս իր վէթօն դրած է: Առկախ մնացած թղթածրարներու հոգը կը մնայ Սպանիոյ վրայ որ Յուլիս 1-էն կ'ապահովէ հերթական նախագահութիւնը: Պոսնիոյ մասին, Եւրոպական Միութիւնը կը պահանջէ որ անմիջապէս վերնայ Սարայեւոյի շրջափակումը: Միակ դրամի հարցն ալ ծեծուած է, բայց չի կրնար իրագործուիլ 1999-էն առաջ: Հաւանական է նաեւ որ անունը Էքիւ չըլլայ:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ նախարարաց մարմինը որ հրաւիրուած էր քննելու Թուրքիոյ առկախումը համեւրոպական կազմակերպութենէն, որոշեց չորոշել վերջնապէս որեւէ բան եւ Եւրոպայի Խորհուրդին Երեսփոխանական Ժողովին տրուած իր պատասխանին մէջ յայտնեց թէ կը բաժնէ ժողովին մտահոգութիւնները բայց կը մերժէ որեւէ պայմանաժամ տալ:

ՊԱՊԸ ընդունեցաւ Պոլսոյ տիեզերական պատրիարքը՝ Բարթուղիմէոս Ա.: Կարգ մը խօսակցութիւններէ ետք, երկու հովուապետերը Ս. Պետրոսի պատշգամէն հասարակաց օրհնութիւն մը պիտի տան Յունիս 29-ին: Պատրիարքը 20 միլիոն օրթոտոքս կը ներկայացնէ:

ՔԻՒՐՏԻՍՏԱՆԻ Աշխատաւորական կուսակցութեան (ՓՔՔ) մէկ կարեւոր պարագլուխը՝ Նեվզաթ Ջիֆթչի, անուանուած Քիւչիւք Ջէքի եւ ղեկավարին աջ բազուկը նկատուած, յանձնուած է թրքական զինուորական իշխանութիւններուն արեւելեան Թուրքիա կատարուած գործողութեան մը ընթացքին:

ՔԱԹԱՐԻ իշխանապետը որ անձնական այցելութիւն մը կը կատարէր Զուիցերիա, դահազուրկ եղաւ իր տղուն կողմէ որ իշխանութեան գլուխ անցաւ, փոխելով հայրը: Գահաժառանգ իշխանը, ցարդ, Պաշտպանութեան նախարար էր: Քաթար Ծոցին հարաւը գտնուող թերակղզի մըն է, սահմանակից Սաուտի - Արաբիայի: Ժողովուրդը սիւննի մահմետական է, մինչեւ 1971 անգլիական հովանաւորութեան ներքեւ էր:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ՍՓԻՒՌՔ ԿԱՊԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

1992-ին, Ամերիկայի Հրեայ կազմակերպութիւնները, որոնք այլապէս անկախ կը գործեն սակայն նաեւ տարեկան դրամահաւաք մը կը կատարեն միասնաբար, 841 միլիոն տոլար հաւաքեցին: Կայ նաեւ ծայրայեղ - կրօնամոլ եւ պահպանողական Հրեաներու զանգուած մը (ԱՄՆ-ու 5·500·000 Հրեաներու 10%-ը մօտաւորապէս), որ ինքզինքին ծանր տուրք կը պարտադրէ, անջատ՝ միւսներէն, եւ որ հանրութեան վստահելի պաշտօնական զեկուցում չի տար՝ իր հաւաքած գումարին մասին:

Կան Ամերիկահայեր, որոնք ծանօթ են 841 միլիոնի գումարին եւ զայն հաւաքող «Եունայթըտ Ճուիշ Ափիլ» («Միացեալ Հրէական Դիմում») կազմակերպութեան: Այս՝ վերը նշուած մի քանի տասնեակ այլապէս անկախ միութիւններու դրամահաւաքի գործակցական փաքուկն է: Անոր զուգահեռը չունինք մենք, -եթէ ՀՅԴ, ՀԲԸՄ, Կապոյտ Խաչ, ՀՄԸՄ, եւայլն միասին մէկ դիմում կատարէին Հայութեան, յետոյ գոյացած գումարը բաժնէին, նախապէս ստեղծուած համաձայնութեան մը մէջ բնորոշուած համեմատութիւններով, ահա այն ատեն կ'ունենայինք նման զուգահեռ: Աւելցնեմ, որ նման միացեալ դիմում՝ Հրեայ ժողովուրդին, չարգիլեր ուրիշ դիմումներ, այլազան կազմակերպութիւններէ՝ ուղղուած իրենց հաւատարիմ անդամներուն: Սակայն ամէն Ամերիկացի Հրեայ կը հասկնայ որ տարուան մէջ ամիս մը կայ՝ երբ միացեալ դրամահաւաքի դիմում միայն կու գայ իրեն, եւ ան կը գիտակցի որ իր տուածը պիտի բաժնուի մասնակից կազմակերպութիւններու բոլորին կողմէ: Անկէ անդին, տարին տասնըմէկ ամիս, Հրեայ անհատը կը շարունակէ ստանալ բազմաթիւ տարբեր դիմումներ՝ իր սինակոկէն, ապա նաեւ մշակութային, քաղաքական, առողջապահական բազմաթիւ միութիւններէ եւ բարեսիրական հաստատութիւններէ, որոնց կ'ընդառաջէ կամ ոչ, ինչպէս որ կը փափաքի:

Արդ, ամերիկահայ շրջանակներու մէջ երբեմն լսած եմ խօսքեր՝ զորս կարելի է ամփոփել հաւատարմօրէն՝ այսպէս, - «Հրեան տարին մէկ միլիառ տոլար Իսրայէլին կը ղրկէ (Խ. Թ.- 841 միլիոնին չափազանցութիւնը), յետոյ Հրեայ լոպի-ն սերտօրէն կը գործակցի Իսրայէլի կառավարութեան հետ: Ա՛յդ է պատճառը անոնց յաջողութիւններուն, ապա նաեւ՝ Հրեայ Սփիւռքի ունեցած ազդեցիկ դիրքին, Իսրայէլի պետութեան հանդէպ: Մենք (այսինքն՝ Սփիւռքահայերս), տարին որքա՞ն կը ղրկենք Հայաստանի, որ կարենանք ազդեցութիւն ակնկալել՝ Երեւանի մեր Պետութեան մօտ, ուր մընայ՝ գործակցիլ անոր հետ»:

Ինծի կը մնայ կամ լռել (որովհետեւ սխալող Հայը, մանաւանդ եթէ այր մարդ է եւ քաղքենի, կարելի չէ համոզել որ կը սխալի), կամ ալ լծուիլ երկար փաստարկումի, որուն տեղը դասախօսական սրահն է, եւ կամ՝ լայնածաւալ յօդուածը: Հոս կ'ուզեմ ընդգծել հետեւեալ կէտերը. -

(ա.) Հրէական դրամահաւաքի կէսէն աւելին կը մնայ Ամերիկայի մէջ, կը սատարէ հրէապահպան միութիւններու ըսփիւռքային եւ տեղական գործունէութեան: 1992-ի ընթացքին հաւաքուած 841 միլիոնին 313 միլիոնը գնաց Իսրայէլ, իսկ 528 միլիոնը մնաց ԱՄՆ: Անկէ անդին, ըստ Էքոնոմիստ շաբաթաթերթին, կրօնական - պահպանողական միւս կազմակերպութիւններն ալ Իսրայէլ ուղարկեցին մօտ 180 միլիոն տոլար, - ընդամէնը՝ տարեկան 493 միլիոնի կլոր գումար մը (313 + 180 = 493 միլիոն): Ներկայիս՝ Իսրայէլ կը գործածէ այս գումարը, ամէնէն աւելի Ռուսիայէն արտագաղթող Հրեաներու ներգաղթն ու տեղաւորումը դիւրացնելու համար:

Որքան ալ պատկառելի գումար ըլլայ 500 միլիոն տոլարը, 5·200·000 բնակիչ ունեցող Իսրայէլին համար, պէտք է անմիջապէս յիշել ուրիշ երկու կէտ, - հրէական լոպին եւ ամերիկեան ոչ-հրեայ հանրութեան մէկ մասը, գործակցելով ամէն տարի, Իսրայէլին կ'ապահովեն 3 միլիառ տոլար, այսինքն՝ Հրեայ համայնքը իր գրպանէն կը ղրկէ 500 միլիոն, վըրան ալ՝ ամերիկեան Պետութեան գըրպանէն, այդ գումարին վեցապատիկը, 3 միլիառ: Անշուշտ ամերիկեան Պետութեան ղեկավար տարրերէն շատերը, որոնք զօրավիգ են այս փարթամ նուէրին, միայն լոպիներու գործունէութեան եւ բանեցուցած ճնշումին ընդառաջելով չեն շարժիր, - ունին շահեր եւ ակնկալութիւններ Իսրայէլէն, որ պարտի «հատուցում» կատարել, իբր դաշնակից երկիր: Ամերիկա՝ աշխարհակալ Անգլիոյ եւ Ֆըրանսայի տիրապետող դիրքը «ժառանգեց» Միջին Արեւելքի մէջ, յետ - աշխարհակալ շրջանին: Իսրայէլ, ինչպէս եւս Թուրքիա, ապա նաեւ, 1979էն առաջ, Իրան, Ամերիկայի երեք խարիսխներն էին, արաբ ազգը ճնշուած եւ բաժնուած, անոր քարիւղն ալ ածան պահելու իր գործունէութեան համար: (Ապա նաեւ՝ վերջին երկուքի պարագային մանաւանդ, Խորհ. Միութեան դէմ խարիսխներ էին): Այս բոլորը՝ 1948 - 1991-ի անցեալն է: Ապագան անորոշ է: Հաւանական է որ նուազի Իսրայէլի տրուած 3,5 միլիառ տոլարի տարեկան նպաստը, առանց անհետանալու:

Վերջին տուեալ մը: 1993 - 94-ին, Իսրայէլի «կրօս տոմեստիք փրոտաքթ»ը, այսինքն՝ երկրին սահմաններուն մէջ արտադրուած ապրանքին, մատուցուած ծառայութիւններուն, այլ խօսքով՝ գործող տնտեսութեան ընդհանուր արժէքն էր 65 միլիառ տոլար: Վերջին հնգամեակին իսրայէլեան տնտեսական անդադար վերելքը, անոր աճին սակը կը գերազանցէ Ամերիկայինն ու Ֆրանսայինը, կը մօտենայ չինական եւ չին Սփիւռքի միաւոր Պետութեան՝ Սինկափուրի աճին: Արդ, ամերիկեան Պետութեան ուղարկած 3 միլիառը եւ Հրեայ Ամերիկացիներու փոխանցած 493 միլիոնը, 65 միլիառին 5,4% են, իսկ եթէ միայն հրեայ - ամերիկեան Սփիւռքի 493 միլիոնը հաշուենք, այդ՝ երկրի արտադրութեան 1/130-րդն է:

Կարելի է ենթադրել որ նախօրօք շատ աւելի մեծ գումար կ'ուղարկուէր Սփիւռքէն՝ իբր նպաստ: Սակայն փաստօրէն՝ ոչ: 1985-ին 370 միլիոն էր «Եունայթըտ Ճուիշ Ափիլ»էն ուղարկածը (այսօրուան 313 միլիոնին տեղ, առանց հաշուելու կըրօնամոլ պահպանողականներու նուէրը): 1988-ին, իջած էր 315 միլիոնի, 1990-ին՝ բարձրացած՝ 410 միլիոնի, եւլն...: Այսինքն՝ 1967-ի եւ 1973-ի պատերազմներէն ետք, հրեայ - ամերիկեան Սփիւռքի «աշխարհական», ոչ-կրօնամոլ զանգուածին Իսրայէլ ուղարկած նպաստը եղած է վերիվարոյ տարեկան 350 միլիոն: Անշուշտ 1948-էն մինչեւ 1988, Իսրայէլի առաջին 40-ամեակին, Իսրայէլի տնտեսութիւնը շատ աւելի փոքր էր ու դանդաղ կ'աճէր, եւ ուրեմն Հրեայ - Ամերիկացիներու ուղարկած գումարը համեմատաբար աւելի մեծ կոտորակն էր տնտեսութեան, աւելի օգտակար ու ծանրակշիռ էր, իսկ Ամերիկայի Պետութեան ղրկածը ... համազօր էր Իսրայէլի բանակի տեւական սպառազինման:

Եզրափակենք: Ներկայիս իսրայէլեան տնտեսութիւնը աւելի՛ զարգացած է, քան երբեք: Ամերիկեան Սփիւռքի նըպաստը նուա՛զ կենսական է, քան էր երբեք, ըլլա՛յ տնտեսութեան իբր կոտորակ, ըլլա՛յ նաեւ իբր կոտորակ Պետութեան հաւաքած տուրքին: «Նուազ կենսական» է ըսել, ընդգծեմ, չի նշանակեր ըսել, որ մեծ նպաստ մը չէ: Դուրսէն եկած նըման գումարի համար «օ՜խ, եա պալա՜շ» պիտի ըսէր Միջին Արեւելքցին, որովհետեւ ծախք չունի Պետութիւնը եւ շատ փոքր ճիգ կը թափէ՝ այդ գումարը գոյացնելու համար: Ինչպէս մեր, նմանապէս հրեայ Սփիւռքի մէջ, Սփիւռքի գործօն տարրերն են որոնք իրենց աշխատանքով կը գոյացնեն այդ գումարը:

Արդ, ի՞նչ է արդիւնքը այս համեմատական փոփոխութիւններուն, այսօրուան Իսրայէլի մէջ, ուր իրավիճակը պիրկ է: Երկրին ընտրեալ ղեկավարութիւնը եւ բընակչութեան ստուար մէկ հատուածը (45-էն 65 տոկոս, ըստ տարբերող հարցախոյզներու), կ'ուզէ Պաղեստինցիներուն հետ ապրելու ձեւ մը գտնել, խաղաղութիւն կը փափաքի, նոյնիսկ՝ ի գին որոշ զիջումներու: Կայ սակայն հակառակորդ քաղաքական ընտրանի մը (Նաթանեահու, Շարոն, Էյթան, Լեւի եւ ուրիշներ), ապա նաեւ բնակչութեան 35 - 40 տոկոսը, որ Արաբը «վտանգաւոր ազգ» կը նկատէ, կը մերժէ զիջումներ, կը մերժէ որեւէ անկախ Պաղեստինի ստեղծում, եւ կ'ուզէ նոյնիսկ «մաքրել» գրաւուած հողերը, հողազրկելով Արաբները եւ նորակերտ գաղութ - քաղաքներով, Հրեաներ տեղաւորել շրջանը:

Այս քաղաքական իրավիճակը բարդացնող գործօններէն մէկն ալ հրէական ըՍփիւռքն է, մանաւանդ՝ Ամերիկայի եւ Գանատայինը (վերջինս՝ կատաղի ազգայնական սփիւռք մը ունի): Այս սփիւռքներու ղեկավարներէն շատեր սկսած են բացէ ի բաց քննադատել Ռապինի, այսինքն՝ Իսրայէլի ներկայ կառավարութիւնը, իբր շատ զիջող՝ Պաղեստինցիներուն: Ցաւելեա՛լ՝ չեն գոհանար քննադատելով: Ուղղակի տնտեսական փոխանցումներ կը կատարեն Սփիւռքէն՝ իսրայէլեան որոշ կազմակերպութիւններու, որպէսզի զօրանայ հակա - Ռապինեան գործունէութիւնը: Այս, ընդգծենք, պարզապէս բազմապատկումն է արդէն միշտ գոյութիւն ունեցած փոխանցումներու, ֆինանսաւորումներու՝ որոնք աւանդական դարձած էին 1878 - 1948 Թուականներուն, Իսրայէլի կերտումի ընթացքին, եւ շարունակուեցան անկախութենէն ետք: Իսրայէլի մէջ միշտ ալ ազատօրէն մուտք գործած է սփիւռքեան տնտեսական, բայց նաեւ կրօնական եւ կուսակցական քաղաքական դրամագլուխ (ինչ որ նաեւ Հայաստանի պարագան էր 1988-էն 1994, սակայն ոչ ներկայիս): Աւելի՛ն: Զարմանալի յանդգնութեամբ, Հրեայ - Ամերիկացիներու լոպին, ասպարէզ կարդալով Ռապինին, ապա նաեւ անտեսելով նախագահ Գլինթընի փափաքը, համոզեց ամերիկեան Քոնկրէսը, որ քուէարկէ ի խընդիր Ամերիկայի, Իսրայէլի մէջ դեսպանատան փոխադրութեան՝ Թէլ - Ավիվէն՝ Երուսաղէմ: Արդ՝ Երուսաղէմ մայրաքաղաքն է Իսրայէլի, ըստ Իսրայէլի Պետութեան եւ բնակչութեան: Սակայն օտար Պետութիւններու հսկայ մեծամասնութիւնը իրենց դեսպանատուները կը պահեն Թէլ - Ավիվ, մինչեւ վերջնական խաղաղութիւն: Սփիւռքեան լոպիի մը կրկնակի ծառայումը և ըմբոստութիւնը ի դէմ Իսրայէլի Պետութեան եւ Ամերիկայի նախագահին, աննախընթաց է եւ խորհրդանիշն է Սփիւռք - Իսրայէլ տարակարծութիւններու չէզոքացման: Երկուքն ալ ինքնավստահ միաւորներ՝ 1994-էն ի վեր բախումի մէջ են:

Ի՞նչ է այս բախումին մէջ՝ հրեայ - ամերիկեան Սփիւռքէն փոխանցուած դըրամին դերը, եւ ի՞նչ եզրակացութիւններ կարելի է որոնել, Հայ Սփիւռք - Հայաստան կապերու մասին, հոս պարզուած պատկերին վրայ հիմնուելով:

(Շար. 3)

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՔՈՅԹ ԱՆՑԵԱԼԻ ՄԵՐ ՅԻՒԱԿՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՈՒ ՅՈՒՍԱԽԱԲՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԻԹ.

Բնաւ գաղափար չունէինք թէ մեր կեանքին մէջ նախախնամական ինչպիսի դեր մը պիտի խաղային «Գրական -- Գեղարուեստական էջ»երը, զորս «Մարմարա»ի մէջ հրատարակեցինք 1958-ին: «Մարմարա»ի մէջ գրական էջեր հրատարակելու մեր նախորդ ձեռնարկը բաւական լաւ ընթացած էր, բայց ի վերջոյ անելի մատնուած էր: Գրական այդ բաժինները թերթին լման երկու երկու էջերը կը գրաւէին եւ մեզի համար դիւրին չէր լեցնել այդ խոշոր մակերեսը: Այս անգամ որոշած էինք բաւարարուիլ մէկ էջով: Արձակ մը եւ երեք -- չորս բանաստեղծութիւններ արդէն պիտի բաւէին էջը լեցնելու:

Անօրինակ խանդով մըն է որ սկսանք դարձեալ գրական ժողովներ գումարել, ինչպէս երկու տարի առաջ կ'ընէինք Սուատիյէի մեր ամարանոցին պարտէզին մէջ: Միայն թէ հիմա ձմեռ էր այլեւս եւ մենք ժողովները կը գումարէինք մեր քաղաքի տուներուն մէջ: Երբեմն ալ կ'երթայինք Մարմարա-ի խմբագրատունը ու հոն կարծիքի փոխանակումներ կ'ունենայինք Պետրոս ու Սեդա Զօպեանի հետ: Թերթի մը խմբագրատունը եւ անոր յարակից տպարանէն հասնող մելանի հոտն ու մուրը անօրինակ կերպով կը հմայէին զիս: Աստուած իմ, կը մտածէի, որքան լաւ կ'ըլլար որ ես, փոխանակ դրագելու կերպասով, տպածոյով, բամպակ մանածով, դրագէի մամուլով, տպարանով, գրականութեամբ: Սեդա Զօպեան, որ իր ասպարէզին սիրահարն էր, միշտ ժպիտ մը ունէր իր դէմքին վրայ, պայմանաւ անշուշտ որ օրուան իր գործը կարգի դըրած ըլլար: Ան մեզ կը դիմաւորէր առանց սեղմելու մեր ձեռքը, ցոյց տալով մուրերու մէջ թաթխուած իր մատները: Գիտէ՞ր արդեօք թէ որքան կը նախանձէի իր այդ մելանաթաթախ մատներէն: Ամէն պարագային ան ալ հպարտ էր այդ մելանով, որ իր մատներուն կը փակչէր երբ կ'ընէր փորձերու սրբագրութիւնը: Կը պատահէր որ մեր ժողովը ընդհատուէր գրաշարապետին միջամտութեամբ: Գրաշարապետ Զարեհ Արշակ երկու - երեք էջ թուղթ կը դնէր Սեդա Զօպեանին սեղանին վրայ եւ կ'ըսէր որ անոնք ժամ առաջ կարդացուելու էին: Սեդա Զօպեան ներողութիւն կը խնդրէր ու կը սկսէր կարդալ Զարեհ Արշակին բերած փորձերը:

Քանի քանի անգամներ դիտած էի Զարեհ Արշակին այդ աշխատանքը: Երբ լինոթիփի վրայ շարուած կապարէ տողերը կ'ամբողջանային, Զարեհ Արշակ գլանով մը մելան կ'անցընէր այդ տողերուն վրայէն, յետոյ թեթեւօրէն թրջուած թուղթ մը կը դնէր այդ տողերուն վրայ եւ լայն խոզանակով մը կը սկսէր զարնել թուղթին վրայ: Թրջուած թուղթը կը փակչէր կապարներուն: Կապարէ տողերուն ուռուցիկ տառերը նոյնութեամբ կ'ելլէին թուղթին վրայ: Այն ատեն Զարեհ Արշակ թուղթը կ'անջատէր կապարէ տողերէն եւ զայն կու տար սրբագրիչին: Սրբագրիչը այդ թուղթին վրայ է որ կ'ընէր սրբագրութիւնները, մատնանիշ կ'ընէր սխալները եւ թուղթին վրայ կարմիր մելանով կ'արձանագրէր կատարուելիք սրբագրութիւնները: Այս աշխատանքի ընթացքին է ահաւասիկ որ սրբագրիչին մատները սեւ-սեւ կը դառնային:

Պետրոսն ու Սեդան միշտ քաջալեր եղած էին մեր «Գրական -- Գեղարուեստական էջ»երուն: Բայց ո՛չ անոնք այնքան յստակ կերպով գաղափար ունէին, ոչ ալ մենք, թէ այդ էջերը ինչպիսի նոր շրջան մը պիտի բանային Պոլսահայութեան գրականութեան մէջ եւ թէ ինչպէս գալիք տասնամեակներու ընթացքին պիտի դառնային այն կաթսան, ուր պիտի եփէին պոլսահայ գրականութեան ամէնէն համեղ ճաշերը:

Առաջին «Գրական -- Գեղարուեստական էջ»ը հրատարակուեցաւ 1958 Մարտ 6, Հինգշաբթի: Այդ թիւին մէջ ես ստորագրած էի: «Հինի եւ Նորի Պաշտամունք» խորագրեալ յօդուածի մը առաջին մասը, որ կը կրէր «Նոր»ին Հնութիւնը ենթախորագիրը: Զարեհ Խրախունի ստորագրած էր բանաստեղծութիւն մը՝ «Պատկերիդ Առջեւ»: Զահրատ ունէր վեց տողնոց բանաստեղծութիւն մը՝ «Ոխ»: Կիկոյական բանաստեղծութիւն մըն էր այդ.

Միտքը դրեր է Կիկոն
Պիտի չմեռնի
Դուք բոլո՜րդ պիտի մեռնիք
Աշխարհ Կիկոյի պիտի մնայ
Ու Կիկո Աշխարհի վրայ միամինակ
Բոլոր հայելիները պիտի կոտրէ

Օննիկ Ֆչըճեան այս թիւին իր մասնակցութիւնը բերած էր «Խենթի Պատմութիւն - Բ.» խորագրեալ պատմուածքով: Էջը ամբողջացած էր Զարեհ Խրախունիի կողմէ Ա. Ծ. ստորագրութեամբ գրուած արձակ նշմարով մը՝ «Կուրքերու Դէմ»:

Սկզբնակէտը լաւ էր: Ես իմ յօդուածիս մէջ կը վերլուծէի նոր գրականութիւնը եւ կը պնդէի թէ նոր կոչուած գրա-

Օրուան Հարցեր

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՈՐՈՇՈՒՄԸ ԵՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

Ատոմական փորձերու վերսկսելու նախագահ Շիրաքի որոշումը միջազգային մամուլին մէջ բուռն հակազդեցութեան պատճառ եղած է: Լրասփիւռները խստիւ կը քննադատեն Ֆրանսայի նախագահին կեցուածքը, սպառազինումի յստակ աճումագրութիւն նկատելով զայն: Ընդհանուր կարծիքը այն է որ Ֆրանսա այդ քայլը առաւ բարձրացնելու համար իր վարկը, բայց այդ ուղղութեամբ յաջողելու ոչ մէկ հեռապատկեր կրնայ ունենալ: Դատապարտումը ընդհանուր է. երբեմն մինչեւ իսկ կը հասնի վիրաւորանքի: Ընդհանուր է նաեւ վախը որ Ֆրանսայի օրինակը կրնայ վարակիչ ըլլալ ու վաղը զայն կրկնելու փորձ կրնան ընել Միացեալ - Նահանգներ եւ Ռուսաստան:

Պէյրութի «Տի Վէլթ» օրաթերթը այդ վախը կը տարածէ նաեւ Իրանի, Իրաքի, Իսրայէլի, Հիւսիսային Գորէայի եւ Փաքիստանի վրայ որոնք եւս կրնան քաջալերուիլ ատոմական փորձեր կատարելու համար: Թերթը համոզիչ չի նկատեր Շիրաքի տուած ապահովութիւնը թէ Ֆրանսայի ծրագրուած փորձերը ութէն աւելի պիտի չըլլան եւ պիտի չվնասեն Խաղաղականի բնապահութեան: Համոզիչ չըլլալէ զատ, այդ արտայայտութիւնները «սինիք» կը նկատուին երբ կը համեմատուին Փարիզի նախորդ յայտարարութիւններուն հետ որոնք կ'ապահովցնէին թէ Ֆրանսա չի կրնար ատոմական զէնքերու ծաւալումին դէմ մղուած պայքարէն անմասն մնալ:

Ֆրանսայի նախագահին որոշումը իր երկիրը առաջին մակարդակ մղելու մըտադրութեան արդիւնք կը նկատուի: Ատիկա, յատկապէս երբ ուշադրութիւն կը դրուեն միացեալ Գերմանիոյ մը տնտեսական ուժը եւ Արեւմտեան Եւրոպայի Միութիւնը ընդլայնելու ծրագիրը: Կ'ըսուի թէ Շիրաք հակառակն ըլլալով իր նախորդին, մտադիր է մեծ պետութեան մը դերն ու տեղը տալու Ֆրանսայի: Ատոմական փորձերու որոշումին հետ, Շէնկէնի համաձայնագրով Եւրոպայի մէջ ազատ շրջագայութիւնն ալ յետաձգելու երեւոյթը կը չէզոքէն այս հակումը:

Միջազգային մամուլը կը ծանրանայ նաեւ հակազդեցութիւններու, դժգոհութիւններու դէմ Շիրաքի անտարբերութեան վրայ: Նոր Զելանտայի Արտաքին նախարարը անընդունելի գտնելով տրուած որոշումը, գոչած է. - «ատիկա տը Կօլի եւ Նափոլէոնի վայել գոռոզութիւն է»: Սիտնէյի թերթերէն մէկը մէջբերելէ ետք այս արտայայտութիւնը, կ'աւելցնէ թէ Ֆրանսայի նախագահը գիտէր թէ շրջանին մէջ որքան անընդունելի պիտի ըլլար իր որոշումը, սակայն հոգը չէր բնաւ: Աւելի մեղմ է «Թիը Օպզրվըրը»ը որ կ'ըսէ թէ Շիրաք պէտք է վերանայէր իր որոշումը: Յստակ էր բոլորին համար թէ այդ փորձերը ոչ մէկ իսկական անհրաժեշտութեան կը համապատասխանեն: Եւ թէ Ֆրանսա պէտք է կրկին մտածէ այս մասին:

Լոնտոնի «Ֆայնէնշըլ Թայմզ»ն ալ ֆըրանսական ուժի ցուցադրութիւն կը նըկատէ առնուած քայլը. յիշեցնելէ ետք բնապահական եւ երկրաբանական հաւանական հարցերու պարագան, կ'ըսէ թէ աւելի ծանրակշիռը այն է որ Ֆրանսայի որոշումը պիտի վտանգէ ատոմական փորձերը հիմնովին արգիլելու համաձայնագրին յաջողութիւնը:

ՔԱՂՀԱՆ

կանութիւնն ալ ունէր իր մէջ հին այն տարրերը, որոնք գրականութիւնը գրականութիւն կը դարձնեն: Այս նոր գրականութիւնն ալ օր մը պիտի երթար միանալու այն գրականութեան, որ հին կը կոչուի:

Իսկ Խրախունի կը գրէր որ ժամանակը հասած է նոր վերածնունդի մը: Պէտք էր վերնագրական դնել այն կարգ մը ունայնիկ անդրիները, որոնք կը ծառայէին միայն մեր մշակոյթի նախագաւիթը խճողելու:

Յաւակնութիւննե՞ր: Ունէինք անշուշտ: Բայց ժամանակը ցոյց պիտի տար թէ այնքան ալ անհիմն չէին մեր յաւակնութիւնները:

Այդ իրիկուն թերեւս բաժակներ չբարձրացուցինք մեր այդ նոր ձեռնարկին համար, բայց անշուշտ մաղթեցինք որ գոնէ այս անգամ կարճ կեանք չունենար ան: Մեր այդ աղօթքը պիտի ընդունուէր: Այսօր, մօտաւորապէս քառասուն տարի վերջ, երբ կը գրուին այս տողերը, Գրական էջերը կը շարունակուին որոշ պարբերականութեամբ մը, միշտ Հինգշաբթի օրով:

Ռ. Հ.

ՀԲԸՄ-Ի ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒՆ «ԿԵԱՆՔԻ ԷՋԵՐ»Ը

Յունիս 24, Շաբաթ գիշեր Հ.Բ.Ը.Մ.-ի Փարիզի Ա. Մանուկեան կեդրոնին սրահին մէջ Միութեան թատերախումբը ներկայացուց սքէչներու շարք մը որ խորագրըւած էր «Կեանքի էջեր»: Այս անուանումը արդէն յստակօրէն կ'արտայայտէր խումբին նախընտրութիւնն ու նպատակը. հետապնդուած էր թատրոնին ընդմէջէն մեր իրականութեան սեւեռելու եւ եթէ կարելի է, այդ իրականութիւնը մտածման նիւթ ընելու ջանքը:

Ներկայացումը կազմուած էր պոլսահայ արձակագիր Երուանդ Կոպէլեանի, փարիզահայ թատերագիր Հրաչ Տարօնեանի, Յակոբ Պարոնեանի եւ խումբին ղեկավար Մկրտիչ Պասմաճեանի էջերէն:

Կեդրոնին հայերէնի դասատուներէն Կարապետ Տաքէսեան բացման խօսքին մէջ ըսաւ թէ երեկոյթին լաւագոյն սահմանումն էր Մ. Պասմաճեանի «Մենք բարձրաձայն կը մտածենք» արտայայտութիւնը: Թատրոնը կ'աւելնար նոյն կեդրոնին մշակութային գործունէութեան վրայ որ արդէն ծնունդ տուած էր երգչախումբի մը, մանկական թատերախումբի մը: Կ. Տաքէսեան անդրադարձաւ խումբին անդամներուն հայերէնի անհաւասար մակարդակին ալ զոր կարելի չափով հարթելու ջանք կատարուած էր:

Առաջին կտորէն ակներեւ էր որ թատերական աշխատանքին միացած էր սփիւռքեան խճանկար մը տալու նպատակը: Բեմադրութիւնը, խաղարկութիւնը, բեմայարդարումը կը մտնէին այդ խճանկարին խոցելի կէտերը երգիծանքի չէշտով մատնանշելու ջանքը: Լայն բաժին մը տրամադրուած էր մեր ժողովներուն, անոնց անհեթեթ, երկարապատում ու փուճ պարունակութեան հեղինակով: Շատ խրապաշտ ներկայացում մըն էր Մ. Պասմաճեանի «Գաֆէ - պառ»ը որ փարիզեան արուարձանի մը հայկական մէկ սրճարանին շրջանակով կուտար հարազատ պատկեր մը, յանդելով այն եզրակացութեան որ գաղութի ամէնէն ապահով ապագային տէր հաստատութիւնները սրճարաններն էին: Հետաքրքրական էր ընտրութիւնը շատ մը նորեկներու քիչ ծանօթ կամ անծանօթ անունի մը՝ Հ. Տարօնեանի գործին:

Հայերէն սորվելու եւ սորվեցնելու գործունէութեան զուգահեռ իրագործուած այս աշխատանքը ուշագրաւ էր նաեւ լեզուական առումով. հայերէնի անհաւասար մակարդակները կարելի միօրինակութեան մը բերելու ջանքը նուազագոյն չափով զգալի կ'ընէր անհարթութիւնը, ուրովհետեւ դերերու բաշխումը կատարուած էր վարպետօրէն ու հայերէնի անբաւարար իմացութիւն մը պատճառ չէր եղած արգիլելու ոմանց մասնակցութիւնը:

Սիրողական – աշակերտական այդ աշխատանքը բեմադրութեան ու բեմայարդարումի ինքնատիպ լուծումներով բաւական բան շահած էր: Յատկապէս բեմայարդարումը եւ նաեւ զգեստաւորումը յաջողած էին գրեթէ ոչինչ միջոցներով տալ հարկաւորը:

Աւելի քան տասնեակ մը երիտասարդ – երիտասարդուհիներ մաս կազմած էին այս աշխատանքին. անոնք կը կոչուին Սոնիա, Ֆլորանս, Ինա, Վիրժինի, Ներսէս, Արմէն, Մեսրոպ, Նուրհան, Թորոս, Ստեփան, Մուրատ, Մկօ, Հրանդ, Աննա, Փաթրիք, Շուշան:

Ներկայացման առիթով պատրաստուած էր յայտագիր – գրքոյկ մըն ալ, թատրոնին մասին ֆրանսերէն տեղեկատուութեան ընկերացած հայերէն էջերով (Շահնուր, Զարեհ, Զէյթունցեան) որոնք պէտք է ըսել որ շատ կապ չունէին բեմադրուած սքէչներուն հետ:

Շուրջ երկու ժամնոց ներկայացումին հետեւեցաւ սրահը գրեթէ ամբողջութեամբ լեցուցած բազմութիւն մը:

Աւելի յուսալքող, քան խանդավառող մեր իրականութեան մէջ ուրախալի է երբեմն հանդիպիլ նման փարոսներու որոնք երկարատեւ, յոգնեցնող աշխատանքի, համբերութեան գնով կը յաջողին միացընել արուեստի, լեզուի, միասնական ջանքի յարգանքը, ուրախութեան ու լաւատեսութեան բաժին մը տալով իւրաքանչիւրիս:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

LIVRES REÇUS

ODES ET LAMENTATIONS

GREGOIRE DE NAREK

Choix, traduction de l'arménien et présentation par Vahé Godel

ORPHE
La Différence, Paris 1995.

ԼՈՐԸՆՍ ՏԸՌԵԼ

ՊՐՈՍՊԵՐՈՅԻ ԿՂԶԻՆ

Ներածական՝ Գորֆու կղզիի բնութեան ու ապրելակերպին

Անգլերէնէ Թարգմանեց՝
ՇԱՔԷ ՏԷՐ - ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Բայցեւայնպէս աւելի ուշ, «Կաքաւ»ի ժառանգութեան մէջ, Զարեան ինքզինք վերապատած՝ մեզի կը նկարագրէ Գորսիրայի հրէական գաղութը:

Երբ 1160-ին Բենիամին Տուդելա կղզին այցելեց, միայն մէկ հրեայ գտաւ հոն - ներկարար մըն էր:

1571-ին՝ Վենետիկ իր տիրակալած վայրերէն արտաքսեց Հրեաները: Բայց տարօրինակ բախտով մը՝ Գորսիրայի Հըրեաներուն դպող չեղաւ: 1760-ին 1171 հոգինոց գաղութ մըն էին. իսկ երբ Ֆըրանսացիք ռազմանաւերով եկան կղզիին տիրակալութիւնը պահանջելու, օրին կատարուած մարդահամարը 2000 հրեայ ցոյց կուտար: 1860-ին՝ ըստ Բրիտանական ցուցակագրութեանց՝ թիւը 6000-ի հասած էր:

Բայցեւայնպէս՝ ուրկէ՞ կուգայ Յոյներուն վանտելու արարողութիւնը: Ամէն տարուան Աւագ Ուրբաթ օր ժամը տասնմէկին անտեղեակ օտարականը վախէն յանկարծ սրտաճաք կ'ըլլայ փողոց նետուած մեծաքանակ ամաններու – պտուկ, տապակ, կաթսայ – եւ օդին մէջ պարպուած զէնքի կրակոցներու ահռելի աղմուկէն: Ըստ երեւոյթին՝ Յոյները կը վանտեն այս արարողութեամբ: Իսկ աղմուկն ու պոռչտուքը ամբողջ օրը կը շարունակուին (զուարճուցիչ ըմպելու համար ընդմիջումներով):

Հրէական համայնքը դեռ միշտ առանձնացած կ'ապրի եւ իր լեզուն կը գործածէ: Իր անդամները կղզիի կեանքին մէջ աննշան դերակատարութիւն ունին կամ բնաւ չունին: Հալածանքի դարաշրջանը դեռ չէ աւարտած: Զարեան նշմարած է թէ ինչպէս Զատկուան շաբթուան տեւողութեան՝ Հրեաները իրենց թաղէն դուրս չեն ելլեր: Բայց օժիտի համար նըրբագոյն ձեռագործները այնտեղ կ'արտադրուին. նոյնպէս՝ խեցեղէն անօթներու եւ մետաղագործական իրերու ամէնէն ճոխ նմոյշները հոն կը գտնէք:

«13 Փետրուար 1386-ին՝ Գորֆուն վենետիկեան ստացուածք դարձաւ կըրկին: (...) Մայիս 20-ին՝ նախկին համաձայնութիւնը վերահաստատելու համար Վենետիկի Ծերակոյտին մօտ ուղարկելիք հինգ դեսպաններ ընտրելու նպատակաւ հաւաքուած Գորֆուցիները՝ Դաւիթ Սամսոն անունով հրեայ մըն ալ կը ներառնէին պատգամաւորութեան մէջ» (...)

Իր «Ուղեւորումներ»ուն մէջ Հովուէլ կը յիշատակէ Հրեաներու վենետիկեան բարբառը զոր մինչեւ օրս կը գործածեն:

10 - 11 - 37

Զարեան, որ մեծ մարդոց անուններէն հաճոյք կ'առնէ, կ'ըսէ.

– Նափոլէոնի համար՝ Գորֆուն Արեւելեան մեծ կայսրութեան մը բանալին էր: Եթէ զինք Սբ. Հելէնի փոխարէն հո՛ս աքսորած ըլլային, թերեւս իր հպարտ քաղաքարութիւնը կը մեղմանար:

Ֆրանսացի աշխարհակալը իր օրատետրին մէջ գրած է. «Վենետիկը պէտք է պատկանի անոնց, որոնց պիտի յանձնենք Իտալական թերակղզին: Սակայն մինչ այդ՝ պէտք է գրաւենք իր նաւերը, մճացնենք իր զինապահեստը, քայքայենք իր տնտեսական ուժը եւ պահենք Գորֆուն ու Անկոնան (...): Եթէ Մալթան եւ Գորֆուն ունենանք, շուտով կրնանք Միջերկրականի տէրը դառնալ»: Աւելի ուշ՝ Թալլէրանին յղած նամակի մը մէջ կ'աւելցնէ. «Հետեւաբար կը կարծեմ որ Ֆրանսական Հանրապետութեան գլխաւոր նշանաբանը պէտք է ըլլայ՝ Գորֆուն, Զանթէն, եւայլն երբե՛ք չզիջիլ»:

1815-ին Յոնիական կղզիները դարձան մի միայն Բրիտանիոյ պաշտպանութեան ներքեւ դրուած միացեալ, ազատ եւ անկախ միաւոր մը: Ու ահա սկսաւ լայնածաւալ խնճոյութեանց ժամանակաշրջանը: Ի գիտութիւն հետաքրքրուածներու՝ Նապիէի հիւսիսային – բեւեռեան դեր – սաւուցեալ ոճը լիովին կը հակադրուի այն կարծիքին, թէ ըստ օրինի՝ Բրիտանական գաղութները անթերի կերպով կը կառավարուին: Միւս կողմէ իրողութիւն է նաեւ որ քաղաքը հոսուն ջուրով օժտողը Ադամսը եղած է, եւ դեռ գոյութիւն ունին Բրիտանացիներու բացած հաստատուն ու գեղեցիկ ճամբաներուն մնացորդները: Ոչ միայն ընդունած էին Սոլոմոսը, այլ նաեւ գնահատած: Անցեալ դարու վստահաբար ամէնէն տարօրինակ մարդոցմէ մին եղող Կիլֆորտի դուքսը համոզեցին, որ հրաժարի իր Յոնիական Ակադեմիան Իթակէի մէջ հաստատելու սկզբնական ծրագրէն եւ զայն Գորֆուի մէջ հիմնէ 1823-ին: Ծըրվիս Հուայթ – Ծըրվիս իր մէկ մի տողին մէջ կ'արտայայտէ այս առթիւ զգացած դոհունակութիւնը. «Պահ մը երեւակայեցէք թէ ի՛նչ կը պատահէր եթէ երբեք Լորտ Կիլֆորտ Իթակէի մէջ հիմնած ըլլար այս համալսարանը: Ակադեմական պուրակներուն եւ Ոդիսեւսի ծննդավայրին առընչուած երազատեսութիւնը չէ՛, որ գիտակից քաղաքացիներ կը պատրաստէ: Այնտեղէն ելած մէ՛կ լաւ ուսանողի դիմաց՝ հարիւր ուրիշներ հրապարակ պիտի իջնէին մէկ անշահ ժայռով եւ մի քանի այծերով սահմանափակուած մտային պաշարով մը»:

16 - 11 - 37

Զմրխտագոյն շլացնող ծովով շրջապատուած Մկան Կղզիին վրայ հայող ձիթենիներու շուքին նստած Կոմսը՝ ձայնին մէջ թեթեւ կճոյի ելեւէջով ու սիրալիր չէշտով կը պատմէ բրիտանական տիրապետութեան տարիներուն մասին, մինչ Զարեան եւ Թէոդոր զբաղած են կանաչ ձիթապտուղ ու ճերմակ պանիր համտեսելով: Տեղեկութիւններ հաւաքելու յատկացուած մեր յետ – միջօրէներէն մէկն էր: Անալիպսիս կոչուած սիրուն բլրակին վրայ փնտռած էինք Նեպտունի Տաճարին հետքերը, զորս Բրիտանացի ծովային սպաներ անցած դարու վերջերը իբր թէ նշմարած էին: Ձիթենիներու արծաթագոյն պուրակներէն դէպի վար յառաջանալով՝ ահա հասած ենք Քանոնի, ուր Լորտ Քիչըներեան պեխ – մօրուքով մէկը պզտիկ սրճարան մը բացած է: Հոս՝ խըցանի փոխարէն մարմարի կտորով մը գոցուած քարէ փոքր շիշերու մէջ մասնաւոր տեսակի գարեջուր մը կը հրամցնեն զոր տեղացիները «ցիտ – ցիտ պիրա» կը կոչեն:

(Շար. 43)

Après le succès remporté par la communauté arménienne dans le procès contre BERNARD LEWIS

LE FORUM DES ASSOCIATIONS ARMENIENNES DE FRANCE

organise

une REUNION PUBLIQUE - DEBAT

avec la participation de

Me Patrick DEVEDJIAN — *Me Daniel JACOBY* — *Me Patrick QUENTIN*

Avocats du Forum

et

Yves TERNON, Historien — *Kéram KEVONIAN*, Président du Forum

Un Représentant du Comité de Défense de la Cause Arménienne

sur le thème :

«CONSEQUENCES JURIDIQUES ET POLITIQUES DU PROCES LEWIS POUR LA RECONNAISSANCE DU GENOCIDE ARMENIEN»

le Mardi 4 Juillet à 20 heures 30

Palais des Arts et des Congrès — Salle Molière

24, rue Victor Cresson — Issy-les-Moulineaux — (M° Mairie d'Issy)

UGAB - JEUNES

Venez fêter les vacances avec *l'UGAB-JEUNES*

SOIREE DE L'ETE

le SAMEDI 1er JUILLET à partir de 22 heures 30

au CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN — 118, rue de Courcelles, PARIS 17e —

Prix unique : 80 F. (1 consommation comprise)

Tenue correcte exigée

Interdit aux mineurs

La direction se réserve le droit d'admission

KHANASSOR

DIMANCHE 2 JUILLET

La FRA Dachnagtsoutioun groupe Arghoutian de Chaville avec la participation de la Croix Bleue des Arméniens de France *Section «Ter Davtian» de Chaville*

organise une

grande fête champêtre

Buffet — Animation — Surprises — Ambiance

au *Parc Bon Repos à Viroflay*

Près de la Place Louis XIV — N 10 — Parcours flêché à partir de Chaville

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԽՏԱՑԵԱԼ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ, ՕԳՈՍՏՈՍ 1 - 26

Որակաւոր ուսուցչական կազմ, հրաւիրեալ դասախօսներ, պտոյտներ դէպի շրջակայ տեսարժան վայրերը

Գին՝ 6·200 Ֆրանս. Ֆր. - Հեռաձայնել՝

39 / 41 / 520·7737 *Թիւին*: Բացակայութեան պարագային թողուլ հեռաձայնի թիւ մը:

COURS INTENSIF DE LANGUE ET CULTURE ARMENIENNES

UNIVERSITE DE VENISE, 1-26 AOUT

Enseignants qualifiés, conférences, séminaires, excursions et visites culturelles.

Prix : 6.200 FF. — Pour tous renseignements appeler le : 39 / 41 / 520.7737 — laisser un message avec le numéro de téléphone

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յուլիս 1, տօն է Գիւտի Նշխարաց Սրբոցն Գրիգորի Լուսաւորչին Մերոյ:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Ս. Յարութեան տօնին առթիւ կատարուած խղճահանի հետեւեալ նուէրները. -

Օր. Օֆելիա Գոմպաճեան 100 Ֆր., Պր. Արմենակ Կէզէր 200 Ֆր., Տիկին Արշալոյս Խանտանեան 200 Ֆր., Տիկին Վարդիկ Հուպուպեան 50 Ֆր., Պր. Նուպար Պալեան 200 Ֆր., Տիկին Գայեանէ Գարոյեան 200, Տէր եւ Տիկին Ժերար Սորէն 500 Ֆր., Տիկին Լիւսի Մելգոնեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Վահան Թաչճեան 200, Տէր եւ Տիկին Ն. Տասթագեան 100 Ֆր., Տիկին Էլիզա Կարապետեան 100 Ֆր., Պր. Ռոստոմ Զաքարեան 250 Ֆր., Պր. Տիգրան Խօզմանուկեան 200 Ֆր., Տիկին Եղիկեան 50 Ֆր., Տիկին Մաքրուհի Ղազարոսեան 100 Ֆր., Պր. Լորան Սարգիսեան 500 Ֆր., Տիկին Լուիզ Ֆով 500 Ֆր., Պր. Յակոբ Բալայեան 150 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Խոսար Վարվառեան 150 Ֆր., Պր. Դանիէլ Գափաքճեան 100 Ֆր., Պր. Կարպիս Տէրտէրեան 100 Ֆր., Պր. Րաֆֆի Տէր - Ստեփանեան 200 Ֆր. եւ Տիկին Էլիզ Գոչեան 100 Ֆր.:

l'Ecole Tebrotzassère

RECHERCHE

Un(e) RESPONSABLE ADMINISTRATIF(VE)

LE RAINCY (93)

Rattaché(e) à l'administrateur en charge des affaires administratives, Vous assurerez :

— la gestion administrative, comptable et budgétaire de l'Ecole;

— la gestion logistique nécessaire au bon fonctionnement de l'Ecole.

Vous animerez les équipes administrative et logistique.

De formation BAC + 2 (ou niveau), vous justifiez d'une expérience professionnelle de 3 à 7 ans. Vous parlez arménien de manière courante et aimez le contact avec les enfants. La rigueur, le sérieux, un excellent contact relationnel, un esprit d'initiative sont des atouts pour réussir dans cette fonction.

Rémunération : selon expérience et compétence.

Merci de contacter B. KOUZOUYAN au 39 89 42 28 (entre 10h et 19h).

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՃԱՇ

Գոմոնի Նայիրի մասնաճիւղը կազմակերպած է ճաշ մը, Շաբաթ, Յուլիս 1, ժամը 20-ին Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ: Մուտքը ազատ է:

FETE CHAMPETRE

au HOME ARMENIEN

le **Mardi 15 Août**

107, avenue Maréchal Lyautey, 83700 Saint-Raphaël

10 h **Messe Solennelle, Chapelle Saint-Jean** célébrée par Mgr. *Daron GEREJIAN, Vicaire général de l'Eglise Apostolique du Sud de la France.*

Participation de *Khatchig YILMAZIAN*, chef de la Chorale *Sahag-Mesrop* de Marseille.

12 h 30 **Bénédiction du Raisin**

A partir de **12 heures**, buffet de spécialités arméniennes

Animation : Groupe Musical de Marseille

Groupe des jeunes danseurs *«Parégamoutioun»* d'Erevan.

Tombola —— Jeux, . . .

FETE CHAMPETRE

TRADITIONNELLE

à la *MAISON DE RETRAITE* de *GONESSE*

—— 7, rue de l'Eglantier ——

le **Dimanche 2 Juillet** à partir de 11 heures

Partie Artistique

BEDIK

et son Orchestre SEVAN

Ensemble de danse EREBOUNI de l'AVAG

BAR ● BUFFET ARMENIEN

Réservations : 39. 85. 24. 24 — 48. 78. 02. 99

Toutes les dispositions sont prévues en cas de mauvais temps.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris

Commission Paritaire : No 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ 30
VENDREDI
30 JUIN
1995

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. – Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (սովորական առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

69րդ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 18.624

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

69e ANNEE — N° 18.624

ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԲԱԺԱՆՈՒՄ

Յունիսի վերջին տասնօրեակին Երեւանի ցոյցերը բաւական մտահոգիչ դէպքերու յանգած են: Տրուած թիւերը եթէ չափազանցուած չեն, 40 հազարնոց բազմութիւն մը ներկայ եղած է անոնց, ինչ որ կը նշանակէ թէ ժողովուրդը ընտրութեան նախօրեակին թօթափած է վերջին շրջանի իր անտարբերութիւնը: Ասկէ զատ, ուշագրաւ է որ սովորական հանդարտութեան տեղը գրաւած է պոռթկումը. զայն արարքով արտայայտելու միտումը: Այսպէս է որ բազմութիւնը, կամ անոր մէկ հատուածը, մինչեւ իսկ դիմած է նախագահական շէնքը գրաւելու քայլին: Բարեբախտաբար, Վազգէն Մանուկեանի նման պարագլուխ, խոհեմ քաղաքական դէմք մը թելադրած է զգոյշ ըլլալ, խուսափիլ ծայրայեղութիւններէ, առաջքը առնելով հաւանական անդարմանելի քայլերու: Աստր փոխարէն, կարելի՞ է ըսել որ իշխանամէտ տարրեր նոյն մտահոգութիւնը ցոյց կուտան Հայաստանի խաղաղութեան պահպանումին, երբ բերելով կը յարձակին ցուցարարներու վրայ, կամ երբ կը կրակեն օդին մէջ: Այս արարքներուն մէջ, վախ պատճառելու նպատակէն աւելի մեծ տեղ չունի՞ գրգռութիւնը: Կա՞ն արդեօք, բիրերով ու զէնքով զինուած այդ խմբակները առաջ մղողներուն մէջ մտածողներ ալ թէ մինչեւ ո՛ւր կարելի է փորձել ժողովուրդին համբերութիւնը եւ հաւատութիւնը: Յետոյ, բնակա՞ն է որ դերը ա՛յս աստիճանի շրջուին ընտրութեան նախօրեակի մը երբ կիրքերը արդէն լարուած կ'ըլլան: Բոլորէն առաջ երկրին տէրերուն պարտականութիւնը չէ՞ իրենց «տունն ու տեղը» հանդարտ, խաղաղ պահել:

Յունիսեան ցոյցերով շեշտուած հակադրութիւնները նիւթ եղած են նաեւ հարցազրոյցի մը ընթացքին որ լոյս տեսած է «Հրագիր» թերթին Յունիս 20-ի թիւին մէջ: Գնէլ Նալպանտեան ակնարկելով քաղաքացիական պատերազմի սպառնալիքին, հարց կուտայ Վազգէն Մանուկեանին թէ ի՞նչ ուրուական է որ կը շրջի Հայաստանի մէջ: Վ. Մանուկեան կը պատասխանէ թէ նման բախում կ'ենթադրէ երկու տարբեր խաւի, երկու տարբեր գաղափարախօսութեան ներկայութիւն ուր երկուքն ալ զինուած ուժեր ունին եւ երկուքն ալ իշխանութեան համար զինուած պայքարի կը դիմեն: Ապա կ'աւելցնէ. -- «Հայաստանում նման իրավիճակ չկայ»:

Այդ զրոյցէն շաբաթ մը առաջ նոյն թերթը (Յունիս 13) տեղ տուած է նոյն անունին բացատրութիւններուն որոնցմով ան պատասխանած է «Ազատութիւն» ռատիոկայանին հարցումներուն. հոն, Վ. Մանուկեան ակնարկելով «Հայաստանի Հանրապետութեան» (Յունիս 8) մէջ իր վարչապետութեան օրով աղէտի գօտին յատկացուած միջոցներուն վատնումի ամբաստանութեան, կ'ըսէ. -- «Ընտրութեան ժամանակ հասկանալի է որ երկու կողմն էլ միմեանց մասին որոշ ճիշդ կամ անճիշդ տեղեկութիւններ են տալիս: Ուղղակի ցաւն այն է որ մեր պետութիւնում դատաւոր աստիճանի է հասել»: Իշխանութեան այդ կեցուածքը կը բացատրէ արդարանալու մտահոգութեամբ. «Ժողովուրդն իրենց մասին շատ վատ կարծիքի է եւ վերաբերւում է որպէս թալանչիների ու անարդար մարդկանց. փորձում են համոզել որ միւսներն էլ են այդպիսին»:

Նոյն զրոյցին մէջ Վ. Մանուկեան կ'ըսէ նաեւ թէ ստորագրութիւն հաւաքելու համար դուռնէ -- դուռ շրջելու միջոցին տեսած են թէ ժողովուրդը ինչ ատելութեամբ կը վերաբերի իշխանութիւններուն: Անիկա պատճառներէն մին կը նկատէ իշխանութեան ջանքին որ կը միտի «ստեղծել այնպիսի վիճակ որ արդարացի ընտրութիւններ հանրապետութիւնում, փաստացի հնարաւոր չլինի անցկացնել»:

Ընդունելով հանդերձ թէ իշխանութիւնները կը դիմեն չափազանցութիւններու, կը փորձեն «իրենց ձեռքին ունենալով բոլոր լծակները, հաստատել իրենց իշխանութիւնը», չի կարծեր որ իշխանութիւնները կը կրակեն ժողովուրդին վրայ:

Այս կացութեան մէջ իրեն այնպէս կը թուի որ ժողովուրդը կը սպասէ հերոսի մը որ պիտի գայ ու զինքը ազատէ: Սակայն Վ. Մանուկեան գրեթէ կը թելադրէ նման յոյսերով ու ակնկալութիւններով չտարուիլ, ըսելով. -- «այդ հերոսը չի գալու: Այդ հերոսը դառնալու է ինքը ժողովուրդը»:

Այս վերջարանին մէջ զգալի է ընդդիմութեան ճակատէն ակնկալուած դերին հանդէպ որոշ տատամսում մը: Վ. Մանուկեան ինք որ պարագաներու բերումով անոր պարագլուխներէն է, արդարեւ, կրնա՞յ առանց այլեւայլի որպէս յուսալի այլընտրանք ներկայացնել այդ ճակատը: Ան կը խմբէ համոզումով, կարողութիւններով, քաղաքական ուժի հանգամանքով իրարմէ շատ տարբեր մակարդակներով դէմքեր ու խմբաւորումներ: Որքան ալ իշխանութեան նոյն ձգտումը միաւորուելու մղած ըլլայ զիրենք, նպատակը չի կրնար հարթեցնել անհաւասարութիւնները: Ու ասկէ ծագում կ'առնէ պարագայական միասնութիւններու, գրեթէ բռնազբօս դաշնակցութիւններու դէտին ընդդիմութիւն մը որ չյաջողեցաւ այդ կոչումին ծանրութեամբ ներկայութիւն մը ըլլալ Հայաստանի քաղաքական բեմին վրայ, հինգ տարիէ ի վեր: Ու ցաւալին այն է որ Վ. Մանուկեանի նման մէկ -- երկու դէմքեր որոնց գործօն մասնակցութիւնը անհրաժեշտ էր երկրին անկախութեան ամրացման ու յետագայի համար հաստատ հիմերուն, զրկուած են հարկաւոր լծակներէն. անոնք կը մարմնաւորեն Հայաստանի քաղաքական ամէնէն ծանր «մախում»ը: Ծանօթ պայմաններով, երբ երկրին Խորհրդարանը յաճախ աւելորդ ելոյթներու, խղճալի մտայնութիւններու հրապարակման վայր կը դառնայ ու այնքան կենսական հարցեր դիւրութեամբ մէկդի կը դրուին, Վ. Մանուկեանի նման դէմքեր ընդդիմութեան մղելու պերճանքը կրնա՞յ բացատրուիլ: Նման մտահոգութիւններ, հետաքրքրութիւններ, յայտնապէս, անգամ մը եւս որպէս ամէնէն վստահելի հասցէ, դատապարտուած են սեւեռելու ժողովուրդին. անոր որ ընտրութեան նախօրեակին նորէն հերոս փրնտռելու դիրքին մէջ է այսօր, եւ որ պէտք է հասունութիւնը ձեռք չձգէ, յիշելու համար որ «այդ հերոսը չի գալու: Այդ հերոսը դառնալու է ինքը»:

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ ԿԱՐԳԻՆ՝ ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Շարունակելով համայնավար ուրիշ երեսփոխանի մը (Կի Տիւքոլոնէ) յարատեւ ջանքերը, Փօլ Մերսիէքա Զորեքշաբթի, Յունիս 28ին, Ազգ. Ժողովի բերանացի հարցումներուն առթիւ, կրկին դրաւ Հայոց ցեղասպանութեան ճանաչման հարցը Ֆրանսայի կողմէ: Յիշեց Լէհիւսի դատապարտման վճիռը, որ իրաւական գետնի վրայ նախընթաց մը նկատեց, ըսաւ թէ իր նկատողութեանց կարգին դատապարտումը կը թուէր ՄԱԿ-ի մարդկային իրաւանց Ենթայանձնախումբին, ժողովուրդներու միայուն դատարանին եւ Եւրոպական Խորհրդարանին ճանաչումները: Յայտնեց թէ քանի մը ուրիշ երեսփոխաններու հետ առաջարկներ ներկայացուցած են որպէսզի ընդլայնուի Կէսօ օրէնքը (սահմանափակուած 1939 - 45-ի ցեղասպանութեանց) եւ թէ Ապրիլեան 80-ամեակին առթիւ Ֆրանսայի պարտաւորութիւնն էր ճանչնալ Հայոց ցեղասպանութիւնը:

Հարցումը ուղղուած ըլլալով Արտաքին նախարարին, խօսք առաւ Հերվէ տը Շարէթ որ շատ սրտցաւ, բայց անշուշտ դիւանագիտական ոճով արտայայտուեցաւ:

Ան նախ շեշտեց թէ Ֆրանսա ինքզինք համախոհ կը զգայ Հայոց ցեղասպանութեան: Բայց, Հայոց ջարդերը, ցեղասպանութիւնը սահմանող 1948, Դեկ. 9-ի (վաւերացուած 1951, Յունուար 12-ին) պայմանագրութենէն չեն բխիր միջազգային իրաւագիտութեան տեսակէտով (ne relève pas, en droit international): Աւելցուց, սակայն, թէ իրողութիւն է որ հայ բնակչութեան երկու երրորդը ջարդուեցաւ Թուրքիոյ մէջ այդ երկրին կառավարութեան հրահանգով: Հայոց յիշողութիւնը վիրաւորուած է: Թուրքերուն կը պատկանի հաշուի նստիլ իրենց պատմութեան հետ (il appartient aux Turcs de se mettre en règle avec leur histoire): Մեր պարտականութիւնն է, ըսաւ, (շեշտելով՝ այո՛, կ'ըսեմ մեր պարտականութիւնը) մեծարել զոհերը ցեղասպանութեան, զոր կը դատապարտեն անոնց շառաւիղները (Notre devoir, je dis bien notre devoir est de rendre hommage aux victimes du génocide que denoncent leurs descendants): Ապա, Արտաքին նախարարը յիշեց անկախ Հայաստանը որուն ղեկավարութիւնը շրջանի կայունութեան քաղաքականութիւն մը կը վարէ: Ֆրանսա, զօրավիգ է Հայաստանի, Երեւան - Անգարա լեզու գտնելու իր ճիգերուն մէջ:

Մասնաւոր մեկնաբանութեան չեն կարօտիր նախարարին խօսքերը, քանի քաղաքագէտները նոր բանաձեւ մը գտած են, ցեղասպանութիւն բառը գործածելով, բայց դնելով Հայերու բերնին մէջ:

ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԸՆՏՐՈՒԵՑԱՒ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՀԱՅՈՑ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ՝

ԱՐԱՄ ԱՐՔ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Զորեքշաբթի, Յունիս 28-ին, Անթիլիասի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր տաճարին մէջ կատարուած է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսի ընտրութիւնը: Կաթողիկոս ընտրուած է Լիբանանի Հայոց Առաջնորդ՝ Արամ Արք. Քէշիշեան:

Ընտրական Ընդհանուր Ժողովին մասնակցած են Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան ենթակայ թեմերէն (Սուրիա, Լիբանան, Պարսկաստան, Կիպրոս, Յունաստան, ԱՄՆ, Գանատա, Քուէյթ եւ Արաբական Ծոցի երկիրներ) ժամանած եւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան միաբանութիւնը ներկայացնող 180 եկեղեցական եւ աշխարհական պատգամաւորներ: Ս. Էջմիածնի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութիւնը ժողովին մասնակցած է մէկ եկեղեցական եւ մէկ աշխարհական ներկայացուցիչներով: Ընդհանուր ժողովը բացուած է Գարեգին Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի աղօթքով եւ ողջոյնի խօսքով: Ժողովի բացումին ներկայ գտնուած է նաեւ Կ. Պոլսոյ Հայոց պատրիարք՝ Գարեգին Արք. Գազանճեան: Իր ողջոյնի խօսքէն ետք Ամենայն Հայոց Հայրապետը, ընկերակցութեամբ Պատրիարքին, վերադարձած է Վեհարան:

Կաթողիկոսական ընտրութիւնը կատարուած է գոնփակ: Ժողովին ներկայացուած է Կիլիկիոյ Միաբանութեան Ընդհանուր Ժողովին կողմէ պատրաստուած ընտրեալներու հետեւեալ հնգանուն ցանկը. --

Արտակ Արքեպիսկոպոս Մանուկեան
Սահակ Արքեպիսկոպոս Այվազեան
Սուրէն Արքեպիսկոպոս Գաթարոյեան
Կորիւն Արքեպիսկոպոս Պապեան
Արամ Արքեպիսկոպոս Քէշիշեան

Հետեւելով Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան կանոնագրութեան, Ժողովը ներկայացուած այդ հնգանուն ցանկէն կամ դուրսէն նախ պէտք էր ընտրէր եռանուն ցանկ մը: Առաջին քուէարկութեամբ, եռանուն ցանկը կազմուած է հետեւեալ ձեւով. --

Մեսրոպ Արքեպիսկոպոս Աշճեան
Զարեհ Արքեպիսկոպոս Ազնաւորեան
Արամ Արքեպիսկոպոս Քէշիշեան

Յաջորդաբար ստացած են 122, 113 եւ 149 ձայն: Ապա Բ. քուէարկութեամբ եռանուն այս ցանկէն կաթողիկոս ընտրուած է Արամ Արք. Քէշիշեան, ստանալով 140 քուէ:

Ընտրութենէն անմիջապէս ետք, նորընտիր Հայրապետը Մայր Տաճարին մէջ ողջոյնի խօսք ուղղած է ներկայ պատգամաւորներուն եւ ապա առաջնորդուած Վեհարան, ուր ողջագուրուած է Ամենայն Հայոց Հայրապետին հետ: Գարեգին Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ նորընտիր Կաթողիկոսին յանձնած է Հայրապետական Արծիւը զոր ինք երկար տարիներ կրած էր որպէս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս:

ԱՐԱՄ ԱՐՔ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ, աւազանի անունով Պետրոս, Ծնած է 1947-ին, Պէյրութ (Լիբանան): Իր նախնական կրթութիւնը կը ստանայ Գարանթինայի Ազգային Մեսրոպեան վարժարանին մէջ: Հոկտեմբեր 1961-ին կ'ընդունուի Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Դպրեվանքը, Անթիլիաս: Դպրեվանքի ժառանգաւորաց բաժնի քառամեայ շրջանը աւարտելէ յետոյ, Մայիս 1965-ին կը ձեռնադրուի սարկաւագ՝ ձեռամբ Գարեգին Եպիսկ. Սարգիսեանի (այժմ Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց): Իսկ Դպրեվանքի Ընծայարանի բաժնի եռամեայ շրջանի աւարտին, Մայիս 1968-ին կը ձեռնադրուի աբեղայ՝ ձեռամբ Տաճատ Արք. Ուրֆալեանի, (Նախկին Առաջնորդ Լիբանանի Հայոց): Աբեղայութեան երկու տարիներուն ընթացքին իր վարդապետական թէզը կը պատրաստէ ՄԱՄԲՐԷ ՎԵՐԾԱՆՈՂ -- Ե. ԴԱՐՈՒ ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆ նիւթին շուրջ եւ Ապրիլ 1970-ին կը ստանայ Վարդապետական աստիճան՝ ձեռամբ Խորէն Ա. Կաթողիկոսին: Հոկտեմբեր 1978-ին, տակաւին ուսանող Միացեալ - Նահանգներու մէջ, Արամ Արք. կ'ընտրուի Լիբանանի Հայոց Թեմի Առաջնորդական Տեղապահ: Ու որպէս Տեղապահ տարի մը ծառայելէ յետոյ Լիբանանի Թեմէն ներս, Գաւառական Ժողովի կողմէ միաձայնութեամբ կ'ընտրուի Լիբանանի Հայոց Առաջնորդ: Մայիս 1980-ին կը ստանայ Ծայրագոյն Վարդապետութեան աստիճան, եւ յաջորդ օրն իսկ կը ձեռնադրուի Եպիսկոպոս ձեռամբ Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոսին: Յունուար 1985-ին կը ստանայ Արքութեան տիտղոս:

Արամ Արք. Դպրեվանքի ուսման շրջանը յաջողապէս աւարտելէ յետոյ, 1968-էն 1978, անընդմիջաբար իր բարձրագոյն ուսումը կը շարունակէ Մերձաւոր -- Արեւելքի Աստուածաբանական Ճեմարանի,

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ՍՓԻՒՌՔ ԿԱՊԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Իցխաք (= Իսահակ) Ռապինի կառավարութիւնը ներկայիս երկուքի բաժնըւած է, ի դիմաց հրեայ - ամերիկեան Սփիւռքի ճնշումին։ Ինչո՞ւ եւ ի՞նչպէս։ Հարցը 18 ամսուան հարց մըն է։ 1994-ի Յունուարին, (հրեայ) Կիներու Սիոնական Միջազգային Կազմակերպութեան պատգամաւորական ժողովին առջեւ ելոյթ մը ունեցաւ Իսրայէլի Արտաքին փոխ-նախարարը, Եոսի Պէյլին։ Ընդգծեմ որ Սփիւռք ունեցող ամէն երկրի մէջ՝ (օրինակ՝ Յունաստանի մէջ ալ), Արտաքին նախարարութիւնը կը պարունակէ անձեր, սովորաբար կիրթ եւ խորամանկ դեսպաններ, որոնք սփիւռքեան գաղութներու հետ վարուիլ գիտեն, ապա նաեւ անձեր, սովորաբար նախարարի մտերիմ դիւանակալ շրջապատէն, որոնք կը կատղին իրենց սփիւռքներուն դէմ, անոնց կխանկալ գործունէութեան եւ քննադատութիւններուն դէմ։ Ա՛յս է Պէյլինի պարագան։ Ան կը պատկանի կուսակցական հատուածի մը՝ որուն պաշտօնական մամուլը յաճախ քննադատած է հրեայ ըՍփիւռքի կարծր դիրքը, ի դէմ Պաղեստինցիներու հետ կնքուող համաձայնութիւններու։ Իր ելոյթի ընթացքին, Պէյլին խօսք կ'ուղղէ Սփիւռքի հրեայ կիներու այն հատուածին՝ որու սերունդները (նըման մեր ՀՕՄ-ին), տասնամեակներու անտրտունջ աշխատանք տարած են ի նըպաստ Իսրայէլի։ Բայց անշուշտ անոնց խօսք ուղղելով՝ Պէյլին, կը պատգամէր նաեւ համայն հրեայ Սփիւռքին։ Եւ ըսաւ, - «Այսօր Իսրայէլի տնտեսական վիճակը աւելի բարգաւաճ է քան այն՝ որուն դէմ յանդիման կը գտնուին փագմաթիւ երկիրներ, որոնց հրեայ համայնքներու ներկայացուցիչներն էք դուք։ Տրուած ըլլալով որ մեր երկրին վիճակը աւելի լաւ է, քան՝ ձեր երկիրներէն ոմանց վիճակը, ինչպէ՞ս կրնայ Իսրայէլ բարեսիրական աշխատանք աղերսել ձեզմէ»։

Հակազդելով այս հաստատումին, պատգամաւորներէն մի քանի կիներ խօսք կ'առնեն (խ. թ. - կան ժողովուրդներ եւ կազմակերպութիւններ, որոնց պատգամաւորները խօսք կ'առնեն եւ իրենց ղեկավարները յանդիմանելու համար բեմ կ'ելլեն...), եւ զայրացած կը քննադատեն Պէյլի՛նն ալ, Ռապինի կառավարութի՛ւնն ալ։ Այսինքն, խօսքեր՝ որոնք մի քանի տարիէ ի վեր Սփիւռքի Հրեաները փակփանկատ եւ շրջահայեաց ձեւով փակ դռներու ետեւ ըսած են Իսրայէլի Պետութեան, այս անգամ կ'ըսուին հանրութեան առջեւ, ոչ իբր դիտում այլ իբր բացայայտ քննադատութիւն։

Ի պատասխան անոնց, կատղած Պէյլին մը ետ կ'ելլէ բեմ եւ կը պատասխանէ, - «Դուք կ'ուզէք որ ես ձեզի գամ իբր մուրացկան, ըսեմ որ Իսրայէլ աղքատ երկիր մըն է, եւ դրամ աղերսեմ։ Ցաւօք սրտի, յարգելի տիկիններ, կը պարտիմ ձեզի տեղեկացնել թէ Իսրայէլ այսօր բարգաւաճ, նոյնիսկ հարուստ երկիր մըն է»։

Այս խօսքերը դայթակղութիւն մը ըստեղծեցին Իսրայէլի եւ հրեայ Սփիւռքի մէջ՝ ուր ահա 18 ամիսէ ի վեր կը հրահրուին ամէն տեսակի բանավէճեր, պարսաւագիրներ, խակ եւ իմաստուն վերլուծումներ եւլն.։ Կարեւոր է նշել որ Պէյլինի դիրքը երկուքի բաժնած է, բացէ ի բաց, այն կառավարութիւնը՝ որուն բարձրաստիճան ներկայացուցիչներէն է ինք։ Ոմանք մտածեցին որ Ռապին դրդած էր զինք՝ իր միջոցաւ անուղղակիօրէն ապտակելու համար չափ յանդուգն Սփիւռք մը, մերժելով անոր քաղաքական կեցուածքը։ Ուրիշներ՝ կ'ակնկալէին որ Ռապին պիտի պաշտօնազրկէր Պէյլինը։ Սակայն ան ոչ մէկը ըրած է, ցարդ, ոչ միւսը։ Հանրութեան առջեւ, Ռապին ըսաւ, - «Պէյլինի այդ խօսքերը կատարել ապուշութիւններ են» (անգլերէնով՝ «completely moronic», ուր «մորոն»՝ «ապուշ»էն ալ աւելի զօրաւոր բառ է։ _ Տե՛ս. Նիւ-Եորք Թայմզ, Ք. Հայըրմանի յօդուածը, 1994, Փետրուար 1, էջ 3)։ Թերեւս Ռապին կ'ակնկալէր որ նման ծանր դատապարտումէ մը ետք՝ Պէյլին պիտի հրաժարի։ Սակայն ան ոչինչ ըսաւ կամ ըրաւ, պարզապէս շարունակեց պահել իր աթոռը։ Ռապինի կառավարութիւնը, որ ապահով մեծամասնութիւն մը չունի եւ դաշնակցող մի քանի կուսակցութիւններէ կը բաղկանայ, պէտք ունի Պէյլինի զօրավիգ, օժանդակ հատուածին։ Եւ վերջապէս, անոնք որոնք կը ճանչնան Ռապինը անձնապէս (եւ Նիւ-Եորքի մէջ բազմաթի՛ւ են այդպիսի անձեր) կը հաստատեն որ Ռապին... կը բաժնէր Պէյլինի կարծիքը անցեալին, եւ ա՛լ աւելի ներկայիս, քանի որ կը կարծրանայ Սփիւռքի դիրքը իրեն հանդէպ եւ իր դէմ։

Հրէական Սփիւռքի մէջ այս առթիւ հըրահրուած վէճերը մանրամասնօրէն ներկայացնելու ի վիճակի չեմ, թէեւ շատ հետաքրքրական են անոնք, եւ ունին տընտեսական, քաղաքական, կրօնական եւ մշակութային երեսակներ, որոնցմէ ոմանք կը պարզեն Հայաստան - Սփիւռք երկուութեան համար բաղդատութեան ուրոյն եզրեր։ Կ'ուզեմ փակել յօդուածիս այս հատուածը՝ հաստատելով մի քանի կէտեր։

1) Հրեայ Սփիւռքի լոպին, մանաւանդ ԱՄՆ-ու մէջ, կենսական է Իսրայէլի համար։ Այդ լոպին ղեկավարող ընտրանիին մէկ ստուար մասը, այս վայրկեանիս, կ'ընդդիմանայ Իսրայէլի Պետութեան նախընտրած քաղաքական վարքագիծին։ Այդ լոպին կը համարձակի նոյնիսկ ըմբոստանալ բացայայտօրէն, ինչպէս՝ Գոնկրէսի եւ ամերիկեան դեսպանատունը Երուսաղէմ փոխադրելու պարագային։ Սակայն այդ կ'ընէ միայն երբ հրեայ Սփիւռքին մեծամասնութիւնը կը համոզէ որ ներկայ կառավարութեան դէմ ըմբոստանալը համահաւասար է հայրենիքի շահերը պաշտպանելու։

Այսօր, մեր Սփիւռքին մէջ, մեր ղեկավար ընտրանիները բաժնուած են։ ՀՅԴ-ն բացայայտօրէն համոզուած է որ պէտք է ընդդիմանալ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի կառավարութեան, ի շահ Հայաստանի պարզ ժողովուրդին եւ Արցախին։ Ուաշինկթընեան իր լոպին կը բաժնէ այդ կարծիքը։ Սակայն ամերիկահայ ղեկավար Սփիւռքի ընտրանիին մի՛ւս լոպին, որ կը կոչուի Արմինիըն Ասէմպլի կամ Հայկական Համագումար, կը ղեկավարուի երկու տեսակի անձերու կողմէ, - կան ոմանք, որոնք բացայայտօրէն կը հաւատան թէ իրենց պաշտօնը Երեւանի նախընտրած վարքագիծը դիւրացնել է Գոնկրէսի մօտ։ Կան ուրիշներ՝ որոնք թէպէտեւ իբրեւ անհատ չեն բաժներ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի կառավարութեան ներկայ վարքագիծը, բայց եւ այնպէս կը վարանին բացայայտ ըմբոստութենէ։ Այսպէս, բաժնուած են թէ՛ հրեայ, թէ՛ հայ ամերիկեան Սփիւռքներու լոպիները, այս վայրկենիս։ Զուգահեռ մը կայ։

2) Տնտեսական մարզին մէջ ի՞նչ զուգահեռ կայ։ Հոս դժուար է որոշ դատումներ կատարել, որովհետեւ դժուար է գիտնալ թէ Սփիւռքի «նպաստը» Հայաստանին, ի՞նչ է։ Նախ կայ անհատներու ուղարկած գումարը։ Ես՝ Հայաստանի մէջ եւ անկէ դուրս, պետական եւ տնտեսագէտ բանիմաց անձերու հարց տըւած եմ թէ Սփիւռքի Հայութիւնը, անհատէ-անհատ, ընտանիքէ-ընտանիք, որքա՞ն դրամ կը փոխանցէ Հայաստանին։ Նախ, յստակ է որ ոչ ոք գիտէ ճշգրիտ պատասխանը, եւ աւելի՛ն, ամէն մարդ կը վարանի նոյնիսկ գիտցածը բաժնելու։ Ամէնէն յստակ բնորոշումը այս է, որ «միջին»ն է ինծի տրուած մի քանի թիւերու, - միջին արեւելեան եւ արեւմտեան Սփիւռքէն, տարին 20.000 փոխանցում կը կատարուի, - ոմանք ամիսը անգամ մը, ոմանք՝ տարին անգամ մը, սակայն 20.000-ի մօտ կապ կայ՝ որ տարին մօտ 10 միլիոն տոլար կը բերէ Հայաստանին (այսինքն՝ միջին հաշուով տարին 500 տոլար կը փոխանցուի իւրաքանչիւր անհատական կապի կամուրջով)։ Այս գումարը տրամաբանական կը թուի ինծի, քանի որ այս բոլորէն անկախ, ամերիկացի պաշտօնեայ մը ինծի ըսաւ, - «ամիսը մէկ միլիոն տոլար գոնէ կը փոխանցուի հոս անձէ-անձ, տոլարով, ապա թէ ոչ կարելի չէ բացատրել այս երկրին մէջ շրջագայող տոլարին քանակը»։ Այս 10-12 միլիոնէն անդին, Սփիւռքէն եկող զբօսաշրջիկներ, տարին 3-էն 4 միլիոն տոլար կը ծախսեն Հայաստանի մէջ։ Ըսենք, ընդամէնը, անհատները 15 միլիոն տոլար կը բերեն Հայաստանի՝ Միջին Արեւելքէն եւ Արեւմուտքէն։ Սակայն Սփիւռքի այս անհատական նպաստը Հայաստանի տնտեսութեան՝ չազդուիր Պետութեան քաղաքական դիրքաւորումներէն։

Արդ՝ արեւմտեան Սփիւռքի 1,5 միլիոն անդամներէն անդին, նախկին Խորհրդային Միութեան մէջ (Վրաստան, Հիւսիսային Կովկաս, Մոսկուա, Կիեւ) ներկայիս կ'ապրին 1,5 - 2 միլիոն Հայեր։ Հայաստանէն՝ 1988 - 1995 եօթնամեակի ընթացքին, գոնէ՛ 500.000 անձ գացած է Ռուսիա, (շատեր կ'ըսեն 750.000, մի քանի լաւատեղեակ անձեր կ'ըսեն նոյնիսկ 1 միլիոն) առժամեայ կամ զուցէ յաւիտենական արտագաղթով։ Ես կը գործածեմ «պահպանողական» թիւը՝ որ կէս միլիոնն է։ Ապա կայ 450.000 Վրացահայ, 60 - 70.000 Ազրբէջանահայ փախստական, յետոյ՝ հին խորհրդահայ Սփիւռքը, որուն թիւը գոնէ 1 միլիոն է, եթէ հաշուենք բոլոր անոնք՝ որոնք հայկական ծագում ունին։ Հայաստանի մէջ ընդունուած իրականութիւն է որ այս հին ու նոր Սփիւռքը, նպաստով եւ առեւտուրով կ'օժանդակէ Հայաստանին (նաեւ՝ երբեմն կը շահագործէ զայն), սակայն, կրկնեմ, ոչ ո՛ք գիտէ թէ ի՞նչ է գումարը, որուն կ'ակնարկուի հոս։ Բայց կրկին տրամաբանական կը թուի ենթադրել թէ այ՛ս Սփիւռքի նպաստն ալ չի տարուբերիր քաղաքական հարցերու պատճառաւ։

Արդ՝ Հայաստանի ոչ-երկրագործական արդիւնաբերութիւնը ենթարկուած է հըսկայ անկումի, ծանօթ պատճառներով։ Յետոյ, հայաստանեան դրամը՝ տոլարին համեմատ, տկար է։ Այս պատճառներով, Հայաստանի տնտեսութիւնը Իսրայէլի 65 միլիարին հետ կարելի չէ բաղդատել, կամ ոչ իսկ... վեց միլիարի։ Ըստ ամերիկեան աղբիւրներու, Հայաստանի տնտեսութիւնը (պաշտօնականը) 100 միլիոն տոլարէն նուազ արդիւնաբերութիւն ունէր անցեալ տարեշրջանին։

Այդ 100 միլիոնին հետ եթէ բաղդատենք նաեւ սփիւռքեան անհատներու, ապա կազմակերպութիւններու ներմուծած գումարները, ի՞նչ կրնանք եզրակացնել։ Այդ 100 միլիոնին հետ համեմատելով, մեծ գումար է Սփիւռքներէն եկած գումարը, որ գոնէ 15 միլիոն է՝ անհատներէ, առանց՝ կազմակերպութիւններէ փոխանցուած յաւելեալ միլիոնները։ Ուրեմն՝ ի՞նչպէս կրնանք բացատրել Հայաստանի կառավարութեան ընդգծուած եւ կոպիտ անտարբերութիւնը Սփիւռքի կազմակերպութիւններու եւ անհատներու քաղաքական զգացումներուն հանդէպ։

(Շար. 4)

ՓԱՐԻԶԻ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԼԵԶՈՒՆԵՐՈՒ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ (INALCO)

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ԵՐԿՈՒՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

Երկուշաբթի, Յունիս 12-ի ամբողջ օրը, գոնէ դիւրազգած Հայերուս համար, պատմական նշանակութիւն ունեցող Վարժարանի մեծ դահլիճին մէջ, ժամը 9.30-էն մինչեւ 18 -- ընդմիջուած կէսօրուան դաշտային ճաշով մը -- յիշատակուեցաւ Ֆըրանսայի մէջ պետականօրէն հիմնուած հայ լեզուի ուսուցման երկուհարիւրամեակը, որուն առթիւ խնդակցութիւն յայտնած էր André Bourgey, ներկայ տնօրէնը նոյն հիմնարկութեան։

Բաւական վարանելէ ետք, յարմար դատեցինք օրուան նիւթերը ներկայացնել կէս ֆրանսերէնով,ատենախօսը եւ իր ընտրած նիւթին վերնագիրը։ Անահիտ Տօնապետեան, INALCO, «La Chaire d'arménien à l'Ecole des Langues Orientales»։ Անահիտ Տէր-Մինասեան, Université de Paris I, «Les Jeunes Arméniens de Colbert»: Jean-Pierre Mahé, Ecole Pratique des Hautes Etudes, «Quelques correspondances inédites où il est question de Chahan de Cirbied, Napoléon Ier, Emile Benvéniste, Antoine Meillet»: Georges Charachidze, INALCO, «Georges Dumézil et les études arméniennes»: Bernard Outtier, Université de Genève, «De Villefroy: Un des premiers arménistes français»: Սիլվիա Աճէմեան, Musée Nicolas Sursok, Beyrouth, «Sirarpie Der-Nercessian et les arts arméniens»: Charles de Lamberterie, Ecole Pratique des Hautes Etudes, «Le rôle de l'arménien dans les études indo-européennes»: Վերջապէս Երեւանի Մատենադարանէն Էմմա - Մանէ Շիրինեան, հետեւեալ նիւթով. «Յունաբան դպրոցը հայկական ուսումնասիրութեանց մէջ»։

Օրուան ատենապետը՝ Անահիտ Տօնապետեան ներկայի պատասխանատուն նոյն ամպիոնին, ձեռնհասութեամբ վարեց վեց ժամ տեւող նիստը։ Եւ քանի որ ան նախապէս յայտարարած էր յառաջիկային բոլոր ելոյթներուն հրատարակումը «Société des Etudes Arméniennes»ի պարբերականին մէջ, յարմար դատեցինք միայն մեր խորհրդածութիւնները հաղորդել այս համաժողովին մասին։

Յայտագիրին վրայ ակնարկ մը պտըտցնելէ ետք, այն տպաւորութիւնը կ'ունենանք որ չորս մասնագէտ Հայուհիներ «մրցակցութեան» ելած էին ուրիշ չորս ֆրանսացի համալսարանականներու հետ։

Ամէնէն առաջ, Անահիտ Տօնապետեան, իր պաշտօնին բերումով, այս հիմնարկութեան երկու հարիւր տարիներու ընթացքին իրարու յաջորդող հայ թէ ֆրանսացի տասնեակ մը ուսուցչապետներուն համառօտակի կենսագրականը եւ գործունէութիւնը ներկայացուց, օգտուելով դպրոցի արխիւներուն հարուստ հաւաքածոյէն։

Անկէ ետք, Անահիտ Տէր - Մինասեան, Մարսէյլի եւ Փարիզի Մատենադարաններու դիւաններուն վրայ հիմնուելով, Պոլիս եւ Իզմիր ղրկուած Լիսէ Լուի Լըկրանի դիւերօթիկ պատանիներուն վերապահուած արկածալի ճակատագրին պատմականը ըրաւ։ Գոլպէրի հրամանով անոնք Արեւելք կը մեկնէին, թարգմանի պաշտօնին պատրաստուելու համար, հայ, հրեայ, յոյն տրոկմաններուն տեղը բռնելով եւ այդ տղոց ընդհանրական անունն էր «Les Arméniens»։ Այնպիսի մանրամասնութիւններ ամբարած էր ան անոնց ողբալի ապրելակերպին մասին որ ամբողջ սրահը լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւէր այդ սրտաճմլիկ ողիսականին, առանց անդրադառնալու որ անոր կէս ժամ տրամադրուած ժամանակը արդէն կրկնուած էր։

Բնականաբար, կարճատեւ բայց անհըրաժեշտ դադարէ մը ետք, հանրածանօթ ծաղրանկարիչ Տիրանին աղջիկը՝ գեղարուեստի մասնագէտ՝ Սիլվիա Աճէմեան հանգամանօրէն խօսեցաւ Սիրարփի Տէր-Ներսէսեանի մասին, միջազգային համբաւի տիրացած հեղինակին եօթանասունի չափ գրութիւնները (հատոր եւ յօդուած), ներկայացնելով որքան համոզումով, նոյնքան ալ յուզումով։ Գովելի եւ անհըրաժեշտ մատենագրութիւն մը, որուն կարելի է աւելցնել հարիւրաւոր նամակներ, որոնք մէկ մէկ տեսութիւններ են եւ արժանի հրատարակութեան։

Զորրորդ կին զեկուցողը կուգար Երեւանի Մատենադարանէն. Էմմա -- Մանէ Շիրինեան, մասնագիտութեամբ բիւզանդաբան եւ այս պատմական օրուան հայերէնով միակ արտայայտողը։ Անտարակոյս անոր ժուժկալ եւ ծանրախոհ դասախօսութիւնը իսկական ապացոյցն էր դարաւոր հայ մշակոյթի փառաւոր հաստատութեան պատկանելիութեան։

Յետոյ, Ժան - Փիէռ Մահէ, կարդաց ու մեկնաբանեց Antoine Meillet-ի մէկ հաղորդագրութիւնը, 1920-ական տարիներուն փարիզահայ մի քանի հայ մեծ - խօսիկներուն վերաբերեալ, ինչպէս ազնուականի զոյգ տիտղոսներով պաճուճեալ Մելիք Դաւիթ Բէկ բանաստեղծ Բուն անունով Սարգիս Սարգիսեան, ան ինծի պէս արաբկիրցի էր, մեծ հօր տարեկից եւ հեղինակ «Արաբկիրի գաւառաբարբառին»։ Հաւանաբար իր հօրենական անունը չա՛տ հասարակ գտնելով, զգեցած էր Մելիքի եւ Բէկի բեհեզեայ շապիկները։

Վերջապէս, Ֆրանսացի առաջին հայկաբաններէն De Villefroy-ի մասին խօսելու կանչուեցաւ Bernard Outtier, որուն մէկ ոտքը Փարիզ, միւսը Ժընէվ կը հանգչի, բնակելով այս երկու ոստաններուն մէջտեղ, ուր նախանձախնդրութեամբ կը պահպանէ Կովկասի հարուստ գրադարա-

...նը եւ որուն սուր նայուածքէն բնաւ չէն վրիպեր հոս ու հոն վաճառքի հանուած մեսրոպեան լեզուով մատեան եւ ձեռագիր։

Բնականաբար, հաւաքոյթին նշանակութիւնը նկատի առնելով, յաճախակի կը յիշատակուէր Նափոլէոնի հիմնած հայկաբանութեան կաճառին անդրանիկ դասատուն՝ Յովհաննէս - Շահան Ջրպետեան, ֆրանսականացած ձեւով՝ Chahan de Cirbied։ Ուրեմն նիստի սկիզբին Անահիտ Տօնապետեանի հակիրճ ծանօթութենէն ետք, Սոռպոնի դասախօս Charles de Lamberterie-ի զեկոյցը նուիրուած էր անոր։ Եւ այդ հռչակաւոր Հայուն գործը տարկայօրէն ներկայացնելու ցանկութեամբ՝ Ջրպետեանի աշակերտներէն Bellaud-ի (Docteur en Médecine) հրատարակած հայ քերականութեան էջերը, նկարահանուած եւ կազմուած, սրահին մէջ ձեռքէ ձեռք շրջեցան. դասախօսը հայ ժողովուրդի պատմական նախարանէն կարեւոր բաժին մը կարդաց, միջազգային վաճառականութեան վերաբերեալ։

Նոյն պահուն, Անահիտ Տօնապետեան ցոյց տուաւ սեղանին վրայ գտնուող յիշուած քերականութեան բնական տպագիրը եւ նոյնիսկ անոր ձեռագիրը, 186 էջ, կապտագոյն թուղթի վրայ, լուսանցքներուն Շահան Ջրպետի հակիրճ ճշդումներով, (Iconographie Arménienne N° 569), զոր տունէն հետը բերած էր, տարեդարձի յիշատակութեան ի պատիւ։

Երբ յուզումով կը սկսինք թղթատել այս անգին մատեանը, կը տեսնենք Ֆրանսացի բժիշկի մը ընդօրինակած հայկական գիրերը, բառերը, հոլովումի տար տեսակները, բայերու խոնարհումները, մեր միջնադարի հեղինակներուն մէկ էջ պատճէնը եւ դիմացի էջին վրայ ֆրանսերէն թարգմանութիւնները, Ներսէս Շնորհալիի հանելուկները, բժիշկ Մխիթար Հերացիի (ԺԲ. դար), Վարդան Այգեկցիի առակները. միայն երկու տող արտամախօսութիւն -- բարի լոյս, պարոն։ Bonjour Monsieur. - Բարի եկիր խաթուն։ Soyez la bienvenue, Madame. Ձի՞ արդ կաս։ - Comment vous portez-vous ?. Յոյժ լաւ տիրուհի։ - Très bien Madame (Mademoiselle)... Այո, այս բոլորը կարդացող այսօրուան Հայը ինչպէս անտարբեր գտնուի իր հարազատ լեզուին, երբ երկու հարիւր տարի առաջ մի ոմն, դաղղիացի բժիշկ գիշերներ է լուցուցեր մեր Մեծաքանչը սորվելու համար։

Շահան Ջրպետ սկսած է հայերէնը դասաւանդել 1811, Երեքշաբթի, Փետրուար 5-ին եւ վերջացուցած Երեքշաբթի, Օգոստոս 13-ին, այսինքն ճիշդ վեց ամիս եւ 8 օր։ Հինգ ֆրանսացի աշակերտներ ունեցած է. նախ այս գրքին հեղինակը՝ Bellaud, որուն հասցէն չէ յիշատակուած եւ չորս ուրիշներ։ Պատմութեան համար գրենք յիշուին անունք. Berlancourt, Petite rue de Vaugirard N° 21, Devinter, Rue Coquillière N° 51, La Chataigneraie, Rue Folie Méricourt N° 10, Martin, Rue des Vieilles Tuileries N° 37, վարը փակագիծի մէջ աւելցուած (Décédé le 9 Octobre 1816).

Այս հինգ Ֆրանսացիներէն առաջինը այդ կարճ շրջանի ընթացքին այնքան կ'ընտելանայ -- եւ կը համակրի -- հայ լեզուի գաղտնիքներուն որ յաջորդ տարի, 1812ին կը հրատարակէ այս 96 էջնոց հատորը, «Փորձառութիւն հայկական լեզուին»։

Կայ նաեւ հարցը քանի մը ամսուան ընթացքին գիրքին մէջ գործածուած հայ տառերու ձուլումին, որովհետեւ անոնց ինքնատպութիւնը համապատասխան է ձեռագիրին մէջ Ջրպետի աւանդած օրինակներուն. Փարիզի կայսերական տպարանին միջոցաւ մասնաւորաբար պատրաստուած՝ Նափոլէոնի 1811 Սեպտեմբեր 15-ի հրամանագրին համաձայն, լուսաւոր, թեթեւ, պարզունակ տառերին հայկական։

Այլեւս ի՞նչպէս չցանկալ գտնել, երջանիկ օր մըն ալ, դիմանկարները Շահան Ջրպետին եւ իր Ֆրանսացի աշակերտ Bellaud-ի (հայերէնով ստորագրած՝ Պէլլատ)։ Անոնց առենին, դեռ լուսանկարչութիւնը հնարուած չըլլալուն, իւղաներկի, ջրաներկի կամ գծագրութեան միջոցով յայտնուելու են անոնք, հաւանաւ պարագային, այս վերջիններէն ներշնչուած փորագրութեան կամ վիմագրութեան ձեւին տակ։

Բաց է ասպարէզը մեծ ու պզտիկ պըրպըտողներուն առջեւ։

ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Փարիզ
Յունիս 22, 1995

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՀԱՑԱԳՈՐԾՆԵՐԸ ԿԸ ԲՈՂՈՔԵՆ

Ֆրանսայի մէջ հացագործները երջանիկ դանդուած մը կը նկատուէին. անոնց վերջին ցոյցը տեղի ունեցած էր 1970-ին. կը բողոքէին հացի գինին վրայ դրուած տուրքին որ ջնջուեցաւ Ռ. Պառի վարչապետութեան օրով։ Անկէ ի վեր չարունակուած անոնց հանդարտութիւնը յանկարծ փոթորկեցաւ Մայիսի վերջաւորութեան. փողոց իջնելով բարձրաձայն բողոք յայտնեցին ճարտարարուեստական հացին դէմ որ անողոք մրցակից մըն է իրենց համար։ Այդ հացը որ մեծ մասով կը ծախուի հանրախանութներու մէջ, կը պատրաստուի սառեցուած խմորով ու չունի անշուշտ արհեստաւոր -- հացագործին արտադրութեան որակը։

Այս մրցակցութեան պատճառով ամէն տարի երկրին մէջ 350 -- 400 հացագործներ կը լքեն ասպարէզը։ Պէտք է ըսել որ Ֆրանսացիներն ալ օրէ օր աւելի քիչ հաց կը սպառեն։ Անձ գլուխ սպառած հացին քանակը դարու մը ընթացքին օրական 900 կրամէն իջած է 160 կրամի։

Հացագործներու համադաշնակցութեան նախագահը կ'ըսէ թէ գործերը ամէն օր քիչ մը եւս գէշ կ'ընթանան եւ անկարելի է գիները աւելցնել, սուր մրցակցութեան պատճառով։ Սնանկութիւնը մարզին մէջ սովորական երեւոյթ դարձած է, մինչ 15 տարի առաջ լսուած բան չէր։

Արհեստաւոր հացագործները կը պահանջեն որ ճարտարարուեստական ձեւով հաց արտադրողները տարբեր անուանում ունենան. չկոչուին հացագործ, այլ, օրինակ, հացավաճառ։ Կը պահանջեն որ անոնք եւս պարտադրուին շաբաթական օր մը արձակուրդի, փոխանակ օժանդակ անձնակազմերով եօթը օր աշխատելու։ Կ'ըսեն տակաւին թէ պէտք է արգիլել ըլլալ 1 Ֆրանքի պակէթ-ի վաճառքին որ կ'ըլլայ հանրախանութներու մէջ։

Արհեստով այն հացագործները որոնք այսօր ճարտարարուեստական ձեւի արտադրութեան հաստատութիւններ կը ղեկավարեն, կը փորձեն արդարանալ, ըսելով որ երբ նախկին ձեւերով կ'աշխատէին, օրուան վերջաւորութեան մօտ առտուն եփուած հացը թարմութիւնը կորսնցուցած կ'ըլլար։ Որպէսզի միշտ թարմ հաց ունենան տրամադրելի, մտածեցին նախապէս պատրաստուած խմորը սառեցնել, ապա զայն փոխադրել փուռերը որոնք պահանջքին համեմատ պիտի եփեն պատրաստ խմորը. այսպէսով յաճախորդը միշտ թարմ հաց պիտի գտնէ։ Անոնք կ'ըսեն նաեւ թէ անտեղի է հացագործներու աղմուկը եւ թէ տարբեր ձեւով պատրաստուած հացերը իրարմէ որեւէ տարբերութիւն չունին։ Սառած խմորը պարզապէս կարելի է մթերել եւ աւելի դիւրին է փոխադրութիւնը։

Հացին հետ քրուասանն ալ ենթարկուած է նոյն ճակատագրին. Ֆրանսայի մէջ ծախուած 10 քրուասանէն վեցը պատրաստուած կ'ըլլան ճարտարարուեստական մեթոտներով։

Այսուհանդերձ, հացագործներու աղմուկը անտեղի, կամ չափազանցուած նկատողներ կան նաեւ նոյն այդ արհեստաւորներու շարքերուն մէջ։ Անոնք կ'ըսեն թէ լուրջ աշխատանքի ու յաջող գործավարութեան մը պարագային մարդ կրնայ բարձր որակի հաց արտադրել, ինչ որ անպայման կը գնահատուի յաճախորդներէ։ Եւ այն արհեստաւորները որոնք կ'ուզեն յաջողիլ, պէտք է գիտնան որ մրցակցութեան կրնան տոկալ միայն բարձր որակի հաց պատրաստելով։ Աժան գիները միշտ չէ որ յաճախորդը կը հմայեն. ան նաեւ կարեւոր կը նկատէ համը, գործածուած նախանիւթերուն ընտրութիւնը, պատրաստութեան եղանակը, եւայլն։ Ու երբ հացն է խնդրոյ առարկայ, ոչ ոք չափազանցուած կը նկատէ այսքան բծախնդրութիւն։

ՔԱՂՀԱՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԱԼԷՆ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ 275.000 ՖՐԱՆՔ ՆՈՒԻՐԵՑ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻՆ

Արտաշէս Գարակէօզեան պարգեւատրուած

Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամը ուրախութեամբ կը հաղորդէ որ Alain Manoukian pour l'Arménie ընկերակցութիւնը 275·000 ֆրանք նուիրեց Ֆիզիքի եւ մաթեմաթիքի դպրոցի մը ստեղծումին համար Արցախի մայրաքաղաք՝ Ստեփանակերտի մէջ։ Այս գումարը ծրագրուած դպրոցին նախատեսուած ծախսերուն կէսը կը ներկայացնէ։ Միւս կէսը ստանձնուեցաւ արժանթինահայ Տիկնանց Միութեան կողմէ։ Այսպէսով ո՛չ միայն Արցախը պիտի օժտուի ապագայ գիտնականներու պատրաստութեան համար յատկապէս ծրագրուած դպրոցով մը, այլ նաեւ անոր շուրջ ստեղծուեցաւ միջ - գաղութային գործակցութեան նոր առիթ՝ Հիմնադրամի ծիրէն ներս։

Այս նուիրատուութիւնը կատարուեցաւ Կիրակի, Յունիս 25-ին, Ռոմանի մէջ (Կեդրոնական Ֆրանսա), քաղաքի Հայ Բարեկամական Միութեան դաշտահանդէսին առթիւ, որուն մասնակցեցան շուրջ 1200 հոգի։ Գումարը փոխանցուեցաւ Ընկերակցութեան նախագահ Գրիգոր Ամիրզայեանի կողմէ Ալէն Մանուկեանի եւ իր հօր՝ Յովհաննէս Մանուկեանի ներկայութեամբ։

Նոյն առիթով, Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամը Պատուոյ անդամի տիտղոս շնորհեց իր հիմնադիր անդամներէն՝ Արտաշէս Գարակէօզեանին, ի գնահատութիւն անոր տարած հոյակապ աշխատանքին Ռոմանի հայութեան ներս։ Հայաստանի անկախութենէն անմիջապէս ետք, կանխելով Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամի կազմումը, Ա. Գարակէօզեան արդէն իսկ գործի լծուած էր, «ազգային տուրքը» արձանագրելով Ռոմանի հայութեան զգալի մէկ մասը։ «Մեզմէ կը բաժնուի մեր լաւագոյն անդամը, որ առիթ ունեցաւ իր հրաժարականը ներկայացնել առողջական պատճառներով», ըսաւ Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամի նախագահը՝ Պ. Թերզեան, Ա. Գարակէօզեանի կուրծքին զետեղելով Հիմնադրամի շքանշանը։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

Փարիզ
Յունիս 27, 1995

ԼՕՐԸՆՍ ՏԸՌԷԼ

ՊՐՈՍՊԵՐՈՅԻ ԿՂԶԻՆ

Ներածական՝ Գորֆու կղզիի բնութեան ու ապրելակերպին

Անգլերէնէ Թարգմանեց՝
ՇԱՔԷ ՏԷՐ - ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Խմիչքը որպէս մեկնակէտ առնելով՝ կոմսը նոր անեկդոտ մը եւս կը հայթայթէ Ջարեանի արդէն իսկ ճոխ պաշարին, պատմելով թէ ինչպէս, վեհաշուք արարողութեան մը ընթացքին, արտակարգ քաղաքավարութեան հետեւանքով, Պարոն Կլատըթոնի եւ Պաքսոյի եպիսկոպոսին գանկերը իրարու բախեցան (իրարու ձեռք համբուրել կը փորձէին) եւ մեր այժմ ըմպած խմիչքին շնորհիւ միայն կարելի եղաւ ուշքի բերել զիրենք։

- Անգլիոյ կայսերական մշակոյթի ազդեցութիւններ փնտռողը շատ քիչ նիւթ կը գտնէ Գորֆուի մէջ, այդ քիչն ալ տարօրինակ։ Ոտքս մտածելակերպի մասին չէ։ Արտասահման դաստիարակուած Յոյներ կան ի հարկէ որոշ թիւով, որոնք Անգլիացիները կը կապկեն։ Օրինակ եւ ինքս՝ Անգլիացիներու օրով կըրթուած կառավարած ընտանիքէս ժառանգած եմ կենցաղագիտութեան եւ պարկեշտ կեցուածքի խոր ճաշակ մը, ո՛չ թէ որովհետեւ ինքնին արժէք ունեցող առաքինութիւններ են, այլ որպէս իմ ինքնասիրութեան մաս կազմող բաղադրեալներ։ Այս է ֆրանսական եւ անգլիական մշակոյթներու մեծ տարբերութիւնը։ Անգլիացին անհատական նկարագիր չունի - կանխորոշուած սկզբունքներու կ'ենթարկուի. սխալ իր գործին կուղայ, որովհետեւ անձնապէս մտածելու պէտքը չունի։ Բայց անկախաբար ասկէ՝ Բրիտանացիք անսպասելի ժառանգութիւն մը ձգած են Գորֆուային։ Տեսած էք անշուշտ Հրէական Թաղի կեդրոն նեղ անցքերէն մինչեւ Նաւահանգիստ՝ պատերուն վրայ կաւիճով գծուած տարօրինակ նշանը։ Ձէ՞ք տեսած։ Անցքերուն մէջ թափառեցէք ու զարմանքով պիտի նշմարէք քրիքէթի կամրջակի եւ հարուածող փայտիկի գծագրութիւններ։ Կարծէք թէ անգլիական գիւղ մը ըլլար։ Կղզիի հովանաւոր սուրբին պէս՝ քրիքէթն ալ իր ինքնուրոյն գոյութիւնը կը պահէ։ Անբացատրելի եւ գոհունակութիւն հայթայթող ծէս մը որմէ չեն ուզեր հրաժարիլ կղզեցիները։ Ամէն տարուայ Օգոստոս ամսուն, երբ Բրիտանական նաւատորմը հոս այցելէ, քրիքէթի փառատօն տեղի կ'ունենայ։ Սպասումի ալիք մը կը պարուրէ արեւոտ հրապարակին վրայ թափառող խումբերը։ Շուլըմպերկի արձանի շուքին փռուած կարմիր կարծրահող խաղավայրին վրայ՝ քաղաքին քրիքէթի զոյգ ակումբները կատաղօրէն կը մրցուին։ Սպասումի հեւքով հոն հաւաքուած գիւղացիներ ծառերու շուքին կանգնած կը խօսակցին ու կը դիտեն։ Մինչ այդ՝ բրիտանական ռազմանաւերը Նաւահանգիստին մէջ կը թըխմուին եւ իրենց երթեւեկող մակոյկներու առեղծած ալիքներով կը խանգարեն Սբ. Ստեփանոսի բացերը գտնուող Հայր Նիկոլան ու խեցգետինի իր կողովները, որու հետեւանքով ան կոպտօրէն կը հայհոյէ «կոտռչաւոր Անգլիացիներուն»։ Երբ լուր կը ստացուի թէ այս վերջինները ընթացք տուած են քրիքէթի մրցում մը կազմակերպելու առաջարկին, ամբողջ քաղաքին վերեւ լսելի կը դառնայ գոհունակութեան շշուկ մը։ Անմիջապէս ծայր կուտայ աղմկալի աշխուժութիւն մը. Հայթաւայրին մէջտեղը խիրէ գորգ մը կը փռեն. աճապարանքով՝ վրան մը կը տընկեն։ Աթէնքի Պարենաւորման Նախարարութիւնը անհասկնալի հեռագիր մը կը ստանայ, որ կը պահանջէ Բրիտանական Դեսպանատունէն իմանալ ռոզ քէյք կարկանդակի բաղադրութիւնը եւ պատրաստութեան ձեւը, զորս յամենայն դէպս այս տարի եւս հոս չստացան։ Բրիտանիոյ հիւպատոսը տաւօտեան զգեստներով մէջտեղ կ'ելլէ։ Կղզիին անգլիահպատակ բնակիչներուն յարգը յանկարծ կը բարձրանայ. ասոնցմէ ոմանք պտուղ կամ հաւերէն նուէրներ կը ստանան -- որովհետեւ, ի վերջոյ, առիթը գրեթէ համազօր է Սուրբի մը Օրուան տօնակատարութեան։ Իսկ երբ իրենց սպիտակ խաղազգեստը հագած տասնմէկական հոգինոց մրցակից խումբերը դաշտ կ'իջնեն մետաղեայ դրամը օդը նետելով ճշդելու համար դաշտին վրայ մէկուն եւ միւսին գրաւելիք կողմը, յուզումն ու հիացմունքը իրենց գագաթնակէտին կը հասնին։

Գիւղացիները՝ կէս օր արձակուրդ առած՝ քաղաք կ'իջնեն, ծառերուն տակ տեղ կը գրաւեն սրճարանի չոր աթոռներու վրայ նստած եւ ծանրախոհութեամբ կը ծափահարեն ամէն անգամ որ համապատասխան նշանը ստանան մասնագէտներէն, որոնք մրցումի արարողութեան պատարագիչներու դերով նստած կ'ըլլան վրանին տակ՝ ծովային ներկայացուցիչներուն եւ հիւպատոսի կողքին։ Անգլիացի զինուորական քահանան որ ամէն բանէ աւելի կը նմանի ջուրի տակառի մէջ խեղդուելէ նոր փրկուած կխամեռ սեւ պոլոճի, յարգարժան հիւրերուն կեդրոնը կը նստի, իր ներկայութեամբ հաստատելով արարողութեան կրօնական հանգամանքը։ Կը թուի թէ ամէն ոք ներկայ է, բացի Սբ. Սպիրիտոնէն։ Իսկ իրիկուան՝ տարիներու ընթացքին հաստատուած սովորութեամբ՝ փայլուն համազգեստներով անգլիական նուագախումբը կը տողանցէ եւ իր նուագած քայլերգներով հրճուանք կը պատճառէ ժողովուրդին, մինչեւ որ վերջին լոյսը մարի եւ կայծոռիկները հազարներով խուժեն։ Ի չահ Ջարեանին աւելցնեմ որ Գորֆուայի մէջ քրիքէթեան բառապաշարը քիչ մը աղաւաղուած է ժամանակի ընթացքին։ Տարօրինակ հոլովոյթով մը «հա՛ւ իզ թէտ» (ինչպէ՞ս թէ) բացագանչութիւնը դարձած է «աուտ» (դուրս), «ռանը» (կը վազէ) եղած է «ռոնիա», գնդակը՝ «Բոլինիա», հարուածը՝ «պալլիա»... Ուրիշներ ալ կան զորս այս պահուս չեմ մտաբերեր։

(Շար. 44)

(Շար. Ա. էջէն)

ամերիկեան համալսարանի, Զուիցերիոյ Պոսէ էքիւմէնիք հիմնարկին, Օքսֆորտի համալսարանի արեւելագիտութեան բաժնին եւ Նիւ - Եորքի Ֆորտհամ համալսարանին մէջ, եւ կը ստանայ ակադեմական հետեւեալ վկայականները. -- Պսակաւոր Արուեստից, Մագիստրոս Աստուածաբանութեան, Մագիստրոս Մերձաւոր -- Արեւելքի Եկեղեցական Պատմութեան եւ Տոքթոր Փիլիսոփայութեան:

1968-էն 1975, մինչեւ Ամերիկա իր ուսման մեկնիլը, Արամ Եպիսկ. վանքէն ներս կը վարէ հետեւեալ պաշտօնները. -- Փոխ - Տեսուչ Մարտիկեան վարժարանի, Դպրեվանքի Տեսուչի օգնական ու ապա Փոխ - Տեսուչ, աստուածաբանական նիւթերու դասախօս Դպրեվանքէն ներս եւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան մէջ -- եկեղեցական յարաբերութեանց Ընդհանուր Քարտուղար: 1972-էն 1975 նաեւ կը դասաւանդէ Հայկազեան Գոլէճէն ներս եւ յաճախակի առիթներով յատուկ դասախօսութիւններ կու տայ Պէյրութի համալսարանի եւ ամերիկեան համալսարանի մէջ:

Արամ Արք. Քէշիշեանի եկեղեցական կեանքին մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւէ միջեկեղեցական շարժումը: Իր աբեղայական ձեռնադրութենէն անմիջապէս յետոյ, հանգրուանային զարգացումով մը իր հետեւողական ու գործօն մասնակցութիւնը կը բերէ միջազգային այս մեծ շարժումին թէ տեղական, թէ միջին -- արեւելեան եւ թէ միջազգային մակարդակներու վրայ: Ներկայ կը գտնուի աւելի քան երկու հարիւր միջազգային համագումարներու, աշխարհին չորս կողմերը ներկայացնելով Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը՝ երբեմն նաեւ հրաւիրւելով որպէս դասախօս: 1974-ին իր կարեւոր դերը կ'ունենայ Միջին - Արեւելքի Եկեղեցիներու Խորհուրդի կառոյցին վերակազմակերպման աշխատանքներուն մէջ, եւ այդ թուականէն սկսեալ կը դառնայ նոյն խորհուրդի Գործադիր վարչութեան անդամ: 1977-ին կը նշանակուի Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան ներկայացուցիչ Վիէննայի Կաթողիկէ էքիւմէնիք կազմակերպութեան մօտ եւ ապա կ'ընտրուի նոյն կազմակերպութեան պատուոյ անդամ: Իր գործօն մասնակցութիւնը կը բերէ Արեւելեան Ուղղափառ ոչ - Քաղկեդոնական եւ Քաղկեդոնական եկեղեցիներու: Ուղղափառ -- Աւետարանչական եւ Արեւելեան Ուղղափառ -- Բարեկարգեալ եկեղեցական ընտանիքներու աստուածաբանական տիալոկին միջազգային մակարդակի վրայ՝ որպէս հիմնադիր ու միայուն անդամ վերոյիշեալ յանձնախումբերուն: Արամ Արք. նաեւ կը դառնայ անդամ շրջանային ու միջազգային շարք մը աստուածաբանական ու էքիւմէնիք յանձնախումբերու եւ կազմակերպութիւններու: Վերջերս պատուոյ նախագահ կ'ընտրուի «World Religious Museum Foundation»-ի:

Արամ Արք.ի էքիւմէնիք ծառայութեան մէջ յատուկ տեղ կը գրաւէ Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդը: 1970-էն սկսեալ ան իր մասնակցութիւնը կը բերէ յիշեալ Խորհուրդի զանազան բաժանմունքներու աշխատանքներուն: 1991-ին Ե. Հ. Խորհուրդի Քամպէրայի (Աւստրալիա) Համաժողովին կ'ընտրուի Կեդր. ու Գործադիր Վարչութեանց ատենապետ՝ եօթը տարուան ժամանակաշրջանի մը համար:

Իր ստանձնած զանազան պատասխանատուութիւններու առընթեր, Արամ Արքեպիսկոպոս նաեւ կը հեղինակէ շարք մը գործեր, որոնցմէ ոմանք հրատարակութեան կ'արժանանան միջազգային վարկ վայելող օտար հրատարակչատուներու կողմէ: Ցարդ իր հրատարակած գործերն են..

— Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Ծիսարիտ Դիմագիծը, Պէյրութ 1970:

— Ներսէս Շնորհալի - Աստուածաբան ու էքիւմէնիստ, Պէյրութ 1974:

— Վերականգնումի Կամքով, Պէյրութ 1983:

— Ժողովուրդին Հետ, Պէյրութ 1989:

— *The Witness of the Armenian Church in a Diaspora Situation*, New-York 1978.

— *The Christian Witness et the Crossroads in the Middle East*, Nicosia 1980.

— *Conciliar Fellowship : a Common Goal*, Geneva 1990.

— *Orthodox Perspectives on Mission*, Oxford 1992.

— *Towards an Ecumenical Ethic for a Responsible Society in a Sustainable Creation*, Geneva 1994.

— *Nerses the Gracious and Church Unity*, New-York (մամուլի տակ):

Աւելցնենք որ նոյն իրիկունը (Յունիս 28) մեծ ընդունելութիւն մը տեղի ունեցած է Պէյրութի Հայաստանի դեսպանատունը. ներկայ եղած է Հանրապետութեան նախագահը: Խօսք առած են երկու կաթողիկոսները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈԼՍՈՅ մէջ, Յունիս 27-ին, 95 մտաւորականներ ցոյց մը ըրած են փորձելով զօրակոչի ենթարկել հանրային կարծիքը, երկրին մէջ բազմացող անհետացումներուն եւ անանուն սպանութիւններուն դէմ: Ամէն մէկը դիմում մը յանձնած է օրինական բժշկութեան գրասենեակին: Կը դատապարտեն նաեւ «ոստիկանութիւնը եւ այլ ուժեր որպէս պատասխանատու տարնեակներով երիտասարդներու առեւանգման եւ կամայական մահացման»:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ վարորդներու արեան մէջ ալքոլի ընդունելի քանակութիւն 0,7-էն 0,5-ի կ'իջնէ այս ամառը:

Après le succès remporté par la communauté arménienne dans le procès contre BERNARD LEWIS

LE FORUM DES ASSOCIATIONS ARMENIENNES DE FRANCE

organise

une

REUNION PUBLIQUE - DEBAT

avec la participation de

Me Patrick DEVEDJIAN *Me Daniel JACOBY* *Me Patrick QUENTIN*

Avocats du Forum

et

Yves TERNON, Historien *Kéram KEVONIAN*, Président du Forum

Un Représentant du Comité de Défense de la Cause Arménienne

sur le thème :

«CONSEQUENCES JURIDIQUES ET POLITIQUES DU PROCES LEWIS POUR LA RECONNAISSANCE DU GENOCIDE ARMENIEN»

le Mardi 4 Juillet à 20 heures 30

Palais des Arts et des Congrès — Salle Molière

24, rue Victor Cresson — Issy-les-Moulineaux — (M° Mairie d'Issy)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՊՐՈՆ. -- Զարեհ Փեհլիվանեան 200 Ֆր.:

Carzou

ŒUVRES SCENIQUES, PEINTURES, DESSINS ET LITHOGRAPHIES

Du 1er Juillet au 1er Octobre

Ancien Evêché, rue Tourny

SARLAT

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Վարչական Խորհուրդը 1995 -- 1996 ուսումնական տարեշրջանէն սկսեալ կրթաթոշակ մը կը հաստատէ յաւերժացնելու համար յիշատակը Մայր Եկեղեցւոյ բարերարուհի՝ Ատրինէ Սիմիթեանի:

Այս կրթաթոշակը կը յատկացուի Նիս կամ մօտերը բնակող այն հայ ընտանիքին, որ կը փափաքի իր զաւակը ուղարկել Նիսի Պարսամեան Ազգային Վարժարանը, բայց նիւթական միջոցներ չունի:

Կրթաթոշակը մնայուն է մինչեւ դպրոցի աւարտը պայմանաւ որ՝ աշակերտը լաւ աշխատի եւ դասարան չկրկնէ: Կրթաթոշակի համար դիմում կատարող թեկնածուները Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Վարչական Խորհուրդին պէտք է ուղարկեն իրենց խնդրանքը, որմէ յետոյ Պարսամեան դպրոցի տնօրէնութեան հաւանութիւնը առնելով կը կատարուին անհրաժեշտ ձեւակերպութիւնները:

Խնդրագրերը ուղարկել Մայր Եկեղեցի, 339, Ավընիւ տիւ Փրատօ 13008, Մարսէյլ ամէնէն ուշը մինչեւ Յուլիս 31:

Վարչութիւնս ազատ է իրեն համար լաւագոյնը նկատած թեկնածուն ընտրելու:

ԴԻՒԱՆ
ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՃԱՇ

Պօմոնի Նայիրի մասնաճիւղը կազմակերպած է ճաշ մը, Շաբաթ, Յուլիս 1, ժամը 20-ին Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Մուտքը ազատ է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպան «Արաքս մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը՝ Հոկտեմբեր 21, գաղինօ Շարպոնիէռ սրահը:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յուլիս 1, տօն է Գիւտի Նշխարաց Սրբոցն Գրիգորի Լուսաւորչին Մերոյ:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի:

SABERATOURS SEVAN VOYAGES SABERATOURS SEVAN VOYAGES SABERATOURS SEVAN VOYAGES

PARIS·EREVAN·PARIS

VOLS HEBDOMADAIRES

- ASSISTANCE A L'AÉROPORT
- ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
- RÉSERVATION D'HÔTEL
- LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
- EXCURSIONS GUIDÉES
- VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE

PARIS·EREVAN

VOL CARGO MENSUEL

PRIX PARIS-EREVAN-PARIS 3600 F

RENSEIGNEMENTS ET RÉSERVATIONS SUR SIMPLE APPEL

SABERATOURS
31, RUE D'ARGENTEUIL - 75001 PARIS
TEL 42 61 51 13 - FAX 42 61 94 53

SEVAN VOYAGES
48, COURS DE LA LIBERTÉ - 69003 LYON
TEL 78 60 13 66 - FAX 78 60 92 26

EREVAN
37, RUE HANRABEDOUTIAN - EREVAN 10
TEL 52 54 48 - 52 85 48 -
FAX 52 54 48

EN COLLABORATION AVEC
ARMENIAN AIRLINES

STUDIO VICKEN PARIS 1995

GRANDE FETE CHAMPETRE

Pour célébrer la fin de l'année scolaire et la Fête du KHANASSOR

la *Croix Bleue de Grenoble*, section «Ani»

la *FRA Dachnagtsoutioun*

Nor Seround

vous attendent nombreux

le Dimanche 9 Juillet

au Parc de l'Ovalie à Sassenage

(Banlieue de Grenoble)

Avec la présence pour la première fois à Grenoble de la Troupe de danse «Goris»

L'animation musicale sera assurée par *Sono Armen*

Un buffet de spécialités arméniennes vous attend

Buvette —

Jeux d'enfants —

Ambiance arménienne assurée

UGAB-JEUNES

Venez fêter les vacances avec *l'UGAB-JEUNES*

SOIREE DE L'ETE

le SAMEDI 1er JUILLET à partir de 22 heures 30

au CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN

— 118, rue de Courcelles, PARIS 17e —

Tenue correcte exigée

Prix unique : 80 F. (*1 consommation comprise*)

Interdit aux mineurs

La direction se réserve le droit d'admission

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris

Commission Paritaire : No 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris